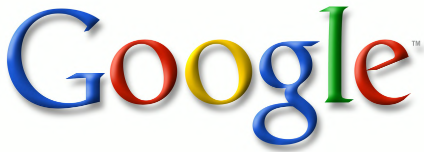
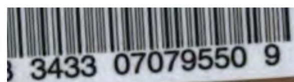



3 3433 07079550 9

Dansk

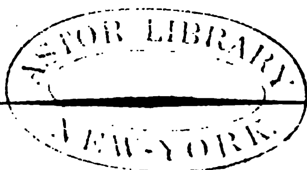
Kirketidende,

udgivet af

N. Th. Fenger og C. J. Brandt,
Candidater i Theologien.

Nr. 157–208

Fjerde Bind.



Kjøbenhavn.

Trykt paa Udgivernes Forlag hos J. C. Scharling.

1849.

Indhold.

Psalmer og Digte.

Spalte.

Advents Sang (C. J. Brandt) . . . . 161.

Jule Sang (efter Sthen) . . . . 217.

Julepsalme (C. Thorup) . . . . 219.

Een hellig almindelig Kirke (T. Smith) . . . . . 409.

Betragninger og Afhandlinger.

Forholdet mellem dansk Folkelighed og Christendom samt Præsternes Virksomhed i denne Henseende (F. E. Boisen) . . . . 25. jf. 212.

Om Christendom og Folkelighed (Heramb) . 249. 265.

Religionsfrihed, kirkelig Frihed, Kirkens Frihed, (*Dr*. Wilh. Rothe) . . . . 169. 183.

Nogle Bemærkninger om Kirkens Frihed (N. Rønne) 95.

Ville vi faae Religionsfrihed? (Th. Fenger) . . . 569.

Om Religionsfrihed udenfor Folkekirken 585; (Mynster) 590. 601. 614; (Ørsted) 591; (Grundtvig) 593. 595. 616. 617; (Madvig) 598. 612. 623; (Schack) 602; (Clausen) 603. 618. 620; (Tscherning) 609; (Schurmann) 610; (Krieger) 622.

Om Statskirken i Danmark (A. Beyer) . . . . 497.

Nogle Sætninger om Statskirken (F. Fenger) . . 220.

Folkekirkens Stilling (P=Müller) 522. 554; (Grundtvig) 523. 555; (Mynster) 526. 557; (Clausen) 528.

Sognetvangens Ophævelse (Mynster) 541. 564; (Ørsted) 542; (Madvig) 543. 565; (Grundtvig) 543. 564; (J. A. Hansen) 544; (Boisen) 547; (Barfod) 548; (Visby) 564.

Eftersendt Fortale (*Dr*. Wilh. Rothe) . . . . . . 97.

Den paatænkte kirkelige Forsamling (Samme) . . 132.

Om Kirkemødet (Clausen) 539; (Madvig) . . . . 537.

Fortsatte Bemærkninger til L. Helwegs Artikel om Cultusministeriet i Danmark (A. Beyer) . 65.

N. Aftenblad om Statskirken (M. Melbye) . . . 81.

Om Ordningen af den danske Kirkes Forfatning (Ibsen) 410; (*Dr*. Wilh. Rothe) 410.

Præsternes Frihed (Samme) . . . . 641. 657.

Bidrag til at oplyse den kirkl. Frihedes Standpunkt i Danmark (D. Pontoppidan) . . . . . . 833.

Om Menighedens Deeltagelse i Præsteembeders Besættelse (Kofod Ancher) . . . . 785.

Om Kirkegodset (Clausen, Tscherning, ved Helweg) 673. jfr. *Dr*. Kierkegaard . . . . 240.

Om en ny Psalmebog for Vestindien (P. Fenger) 689.

Betragtninger over den nærværende Tid fra et christeligt Standpunkt (Man) . . . . 194.

Sædelighed og Christendom (L. Helweg) . . . . . 117.

Om den borgerlige Retfærdighed (*Dr*. Wilh. Rothe) 441; jfr. Zeuthen 533, og 581.

Præsternes Virksomhed for de Ringe blandt Folket (Buchholtz) . . . . 1. jf. 44

Opfordring til danske Præster og Skolelærere (*Dr*. Rørdam) . . . . 51.

Den 25 og 26 Marts 1849 (*Dr*. Francke) . . . 422.

Kirkebøn efter Prædikenen den 22 Okt. 1848 (Biskop Brammer) . . . . 113.

Ansgars Bøn til Ps. 51 . . . . 569.

En Angelsaxisk Paaskeprædiken . . . . 457.

Ælfriks Homili om Paaskeofferet . . . . 473.

Bidrag til Forklaring af Evangeliet om den utro Husfoged (*Dr*. P. Hansen) 789; (P. Dorph) 849.

Om Underviisningen i vore Almue = Skoler (L. C. Müller) . . . . 625. 647.

Om Almueskolevæsenet (Børresen) 44. 726. 817. jf. 246.

Om Folkeskolens Betydning og Nødvendighed (Th. Fenger) . . . . 693. 705. 740.

Historiske Skildringer og kirkelige Efteretninger.

Angelsaxeren Ælfrik Homilist . . . . 464.

de Thons Farvel til Verden (T. Smith) . . . . 233.

Den danske Kirke betragtet af en Engellænder 753. 772.

Roskilde Convent (den 6. 7. Juli 1848) . . 1. 25.
(den 12. Oktbr. 1848) 193. 219. 239
(den 5 Juli 1849) . . . 657. 721.

Præsteconventet for Jylland . . . . 23. 145. 688.

Ribe Kirke=Convent (D. Pontoppidan) . . . . . . 57.

Præstemøde i Odense . . . . 173. 177. jfr. 295.

Forhandlinger i Sokkelund, Smørum og Ølstykke Herreders Convent . . . . 395. 410.

Grundlovsudkastets §§ om Kirke og Skole . . 163.

Udvalgets Betænkning over samme . . . . 489.
smlgn. 164. 313. 374. 388. 455.

Forhandlingerne paa Rigsdagen 521. 537. 553. 585. 609. 673. 693; jfr. (M. Hansen) 663.

Bispevielse (J. Hansen, Monrad) . . . . 486.

Kirkebygningernes Tilstand i Danmark . . . . 653.

Selskabet for Danmarks Kirkehistorie 42. 129. 194. 313. 723.

Norge. Uddrag af et Brev . . . . 310.
Kirkelige Forhandlinger . . . . 329.
Efterretninger . . . . 794.
W. A. Wexels Forfattervirksomhed . . . . . 812.

Sverrig. Rigsdagens kirkelige Forhandlinger 1847=48 . . . . 281. 297. 511. 801.

England. Forskjellige Efterretninger 174. 228. 469.
En engelsk Feltpræst 505

Tydskland. Kirkebevægelsen i Preussen (Th. Fenger) . . . . 84. 102.
Evangelisk Forening . . . . 327.
Breve fra Czerski og Post . . . . 357.
Mødet i Wittenberg den 21-23 Sept. 1848. 499.
Om borgerlige Ægteskaber . . . . 503.
Frankfurtergrundlovens §§ om Kirke og Skole 326.
Den nytydske Reformator . . . . 488.
Et holstensk Himmelbrev . . . . 668.
Efterretninger fra Baden . . . . 808. 825.
Rollets Humanitetsselskab . . . . 857.
Fund af gamle latinske Messebøger . . . . . 857.
Sveits. Den fri reformeerte Kirke i Waadtland 262. 276.
Berner Geistlighedens Andragende til Regjeringsraadet . . . . 338.
Frankrig. En fri reformeert Kirke . . . . 434.
Spanien. Skildring fra Catalonien . . . . . . 566.
Italien. Valdenserne i Piemont . . . . 126.
Jesuiternes Tilbagekaldelse til Mailand . . . 858.
Fængslinger i Rom . . . . 858.
Ungarn. Efterretning . . . . 392.
Konstantinopel. Sophiekirkens Istandsættelse. . 859.
Christendom og 1848 (L. Helweg) . . 345. 361. 377.
(1. Sveits og Frankrig. 2. Sydtydskland og Østerrig. 3. Italien).

Forordninger og Bekjendtgjørelser.

Ministeriets Skrivelse af 7 Okt. 1838 . . . . . . 230.
Forordning om Baptistbørns Daab . . . . 247.
Ny Ansættelsessum for Præstekaldene i Jylland . . 48.
Kgl. Reskript i Anledn. af Rigsdagens Aabning 60
Prisopgave . . . . 312.
Prædikelegat . . . . 296.
Nascous Legat . . . . 704.
Theologiske Forelæsninger . . . . 311. 671.
Feltpræster 535
Om Jødernes Ægtevielser . . . . 751.
Om Annektering af to sjællandske Sognekald . . 752.

Erklæringer og Tilskrifter.

Overskou og Kirken (*Dr.* Wilh. Rothe) . . . . . 45.
Til Cultusministeren fra Holstebro Præsteconvent 49.
„ fra Jyllands Præsteconvent 152.
Mag. Monrads Udnævnelse til Biskop (P. Fenger) 393.
Andragende til Bestyrelsen for Bibelselskabet, samt 100 Rettelser i de sidste Bibeloplag (*Dr.* Kierkegaard) . . . . 425.
Skrivelse til Cultusministeren (ved F. A. Hansen) 688.
„ til Rigsforsaml. fra Kjøbenh. Convent 315.
Svar fra Cultusministeren til Roskilde Convent 769.
Betænkning over Circulæret af 9 Mai 1848 (ved N. K. Bechmann) . . . . 638.
Betænkning over Grdlovsudk's Kirke- og Skole-§§
af Lolland-Falsters Stiftsconvent . . . . . . 164.
af Kjøbenhavns geistlige Convent . . . . . . 313.
af Øst- og Vest-Hanherreders Præsteconvent 874.
af Sokkelund, Sm. og Ølst. H. Convent . 388.
af Conventet for Horsens . . . . 455.

Bog-Nyt.

Anmeldelser af Helweg:
V. Bloch Theses om den danske Kirkeforfatning 61.
Wilh. Rothe den evang.-lutherske Kirkes Grundsætninger om Kirkens Repræsentation . . . . . 62.
P.-Müller om Circulæret af 9 Mai 1848 . . . 77.
Det theol. Fakultets Betænkning om samme . . . 78.
Melbye, For Religionsfrihed . . . . 78.
Rosenvinge om Kirkens Nutid og Fremtid . . 79.
Theologisk Tidsskrift 12 Bd. . . . . 142. 799.
Prædikener af Rudelbach, Leth og Melbye . . 142.
J. Gerhards Betragtninger ved J. Stilling . . 143.
Levinsens og Mørk Hansens Kirkehistorier . . 143.
Clausens Fortolkning af de 3 Evangelier . . . . 144.
Tryde Sætninger om Kirken og Staten . . . . 291.
Zeuthen om Statens Forhold til Kirken 293. (jfr. 359).
Bindesbøll hvad skal man forstaae ved Ordet Folkekirke? . . . . 318.
Prædikener af Mynster, Tryde, Grundtvig, M. Hansen, Wexels, F. Hammerich . . . . . . 321.
Dr. Francke Hvad er en Katechismus? . . . . . 322.
Garde Skriftsteder med tilføiede Exempler. . . . 323.
Birkedals, Martensens, Damkiers Prædikensamlinger . . . . 323.
Gram Efterklang af Evangelierne . . . . 325.
Thomas a Kempis ved Helm 3die Udg. . . . . 325.
Kierkegaards Fortsættelser 2 H. . . . . 534.
Grundtvig og Schleiermacher af L. Helweg.. 549.
Barfod Damm's Geistligh. 583. (jf. Richelieu 436).
Prædikener af Roltboff, Leth og F. Helweg . 604.
Lucidarius ved C. Brandt . . . . 606.
Nielsen Evangelietroen og d. mod. Bevidsthed . 714.
H. H. trende ethisk religiøse Afhandlinger. . . . 718.
E. Steenberg Om Philos Gudserkjendelse . . . 719.
C. Gad Lærebog i den evang.-christl. Religion . 759
Mynster Prædikener i 1848 799
S. Kierkegaard 3 gudelige Taler . . . . 799.

Taylors ostindiske Missionshistorie (F. Fenger) . 124.
Kierkegaards polit. Paaskebetragtn. (C. J. Brandt) 698.
Subskriptionsindb. paa Chr. Pedersens Skrifter 127. 863
Subskriptionsindbydelse af *Dr.* Francke 665

1848. Nr. 157.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Femtende Søndag efter Trinitatis, den 1 Oktober. [Nr. 1.

Roskilde Convent.

(Mødet den 6te og 7de Juli 1848.)

2.

Pastor Buchholtz holdt et Foredrag „om Præsternes Virksomhed for de Ringe iblandt Folket“ — Betragtninger og Bemærkninger tildeels med Hensyn til de nærværende Tiders Bevægelser i og for denne Classe:

„Det forekommer mig naturligt, at vi som ere Christendommens Forkyndere søge at opfatte Tidernes Bevægelser fra et christeligt Standpunkt, og da vi i vor sædvanlige Virksomhed ere henviste til at knytte vore Tanker til Skriftens Ord, saa falder det tidt ligesom af sig selv, at ogsaa vore Tanker om Tiderne slutte sig til et saadant. Der er nu et Ord af vor Frelser, som ret er falden mig paa Sinde ved at betragte denne Tids Bevægelser; det er dette Luc. 17, 20. 21: „Guds Rige kommer ikke saaledes, at man kan vise derpaa; de skulle heller ikke sige, see her eller see der er det, thi see, Guds Rige er inden i Eder“. Jeg opfatter disse Ord i denne Betragtning saaledes, at det hvori Sjælen finder Hvile, det som dens egentlige Længsel gaaer ud paa, det som giver Mennesket den sande Tilfredshed og Fred, det er ikke at søge og finde ved udvortes Midler, i udvortes Goder, men i indre, aandelige, evige Goder. Dette Ord maa jo i sig selv nok være os betydningsfuldt, thi det angiver en Hovedtanke, der gaaer igjennem hele Christendommen; at aabne Menneskene den ved Synden lukkede Adgang til de aandelige Goder det er Jesu Gjerning; at føre den Enkelte til frit at søge dem under den Helligaands Naadevirkning, det er Kirkens Opgave. Men Ordet „Guds Rige er inden i Eder“ er her falden mig saa stærkt paa Sinde fordi jeg synes, at Tidsaanden netop nu raaber saa høit over al Verden: „Det som skal gavne og hjælpe og give Eder, I Mennesker, Fred og Tilfredshed, det er udenfor Eder“. Har Tidsaanden end sagt det samme til alle Tider, efterdi Menneskenes Hjerter ere kjødelige, saa forekommer det mig dog, at den neppe nogensinde har raabt det saa høit eller saa lidt har villet høre Indvendinger derimod som i vor Tid. Der hvor vor Verdensdeels Hjerte slaaer, hvorfra Tidsaanden vifter, hvorfra Tidernes Storme og denne Verdens Bevægelser udgaae, i Frankrig, i Paris, hvor høit lyder det ikke der stundom gjennem Kanonernes tordnende Røst: „Lad det blive styrtet, lad det skee, lad alt saaledes blive indrettet, da kommer Bod for alle Savn og Lyksaligheds Tider for alt Folket!“ Det samme giver sig tilkjende overalt; i de høie Røster, i de stærke Bevægelser for Forandringer i den politiske Verden, i Kirkens udvortes Former og, for at jeg maa nærme mig til det mig her Foreliggende, hvad er Communismen, der under saamange Former er med i disse Tiders Bevægelser, navnlig for de Ringe, hvad er den i sin Grund og Væsen andet end det fuldeste Udtryk for denne Tanke? Ja taler den ikke saaledes om en Ordning af Samfundet, om et Rige, der skal stiftes, smykker

den sig ikke stundom saaledes med religieuse og christelige Udtryk, at man ret egentlig kan sige, det er dens Løsen: „Guds Rige er udenfor Eder“.

Men, saasandt nu dette er en bestandig Løgn, der har aabenbaret og vil aabenbare sin Usandhed i Tidens Ildprøve, saasandt denne Tidens Retning, naar alt saaledes stilles paa Spidsen, kommer i ligefrem Modsætning til Christendommen, da er det vel fornødent at Kirken, at vi dens Tienere, med alle de Midler, der staae til vor Raadighed, med al den Kraft, Gud vil forunde, gjøre den evige Sandhed gjældende „Guds Rige er inden i Eder“. Det som i sig selv er vor Hovedopgave, bliver det derfor ogsaa under og med Hensyn til Tidernes Bevægelser at faae Mennesker til i Sandhed at føle og indsee, at kun i Christendommen, i den christelige Tro, i det Aandelige er det som kan stille de urolige Længsler, give Hvile og Tilfredshed og Fred. Det er ogsaa vor Hovedvirksomhed for de Ringe blandt Folket, og vel kan den blive til Velsignelse for dem. Thi det er Christendommen, der idet den tilegnes, giver dem det Ypperste, Fred og Frelse og det evige Liv; det er den der skal hellige deres Liv, fremkalde de Dyder, der foredle og forskjønne Livet, hemme Lasterne, som fordærve, forstyrre og forbittre det. Den skal ved at rette Sjælens Stræben hen mod et høiere Maal stille den urolige Higen efter Forandring i det Udvortes; den skal kæmpe mod Misundelsen og den urolige Sammenligning som vækker Misfornøielsen; den skal løse fra de fortærende Bekymringer ved at lære Tillid til Gud, fremkalde Nøisomhed med det, der er givet, skabe det Sind, der søger aandelige Glæder, det barnlige Sind som saa let kan finde Glæde, bringe Troens, Ordets, Bønnens, Frelsens Trøst i den virkelige Nød og Sorg, opløfte over Ulighederne i Livet, bringe den Ringe til at rose sig af sin Høihed, og den Fattige af den Rigdom, som Møl og Rust ikke

kan fortære. Alt dette maae vi visselig prædike, forkynde de Ringe: „Guds Rige er inden i Eder“; under alle Uligheder i Livet staaer det Høieste og Herligste saavel i dette Liv, som i hiint i fuldt Maal aabent for Eder ligesaavel som for nogen anden, vise dem at det er langtfra saameget de udvortes Forhold et Menneskes Tilfredshed beroer paa, som paa den Maade, hvorpaa han tager dem. Dog det er ikke blot, ja ikke saameget ved Prædiken eller ved særdeles Prædiken herom at denne Sag skal tages; det vil da let forekomme de Ringe som tomme Ord alene, som blotte Billeder til at forlyste Tanken; de ville let sige hos sig selv „Præsten kan sagtens tale; det er anderledes, naar man føler Livets Tryk.“ Men Sagen er, at vi ikke alene ved Prædiken men ved alle de Midler, der ere os givne, stræbe at vække og nære det christelige Liv i Menighederne i Almindelighed, at det maa faae Magt i dem og at det ved Guds Naade og sin egen Kraft maa udbrede sig meer og meer til alle Kredse og ogsaa naae de Ringe, og at vi især, hvad dem angaaer, passe paa, at de ikke undgaae os og vor Virksomhed og derfor drage dem til os, søge dem, virke paa dem i Ungdommen, sidde ved deres Sygeleie, tale ved deres Grave, opsøge dem i deres Skrøbelighed, Nød og Sorger, paaminde og trøste dem, styrke hvad religieus Bevægelse og Liv, der er iblandt dem; kalde de christelige Tanker, der ere i dem tillive og til Kraft — og der er mere deraf i de Ringe end mange mene — det er da, naar det christelige Liv i dem faaer Magt, at de i Sandhed selv skulle føle Christendommens Kraft til at foredle, hellige, opløfte og trøste, og vor Tale forekommer dem da ikke som tomme Ord, de troe ikke for vor Tales Skyld, men de have selv erfaret, at Christi Evangelium er en Guds Kraft til Salighed for hver den, som troer. Og naar vi tænke paa, hvor saare vore Brødre, der have Livets Nød og Møie at stride mod, trænge til Christen-

vommens Trøst og Opløftelse, naar vi erindre den Gjerning, hvortil vi ere kaldte og den Kirke, vi tjene, naar vi ihukomme vor Herre og Mester, som fortrinsviis vandrede blandt de Ringe og forkyndte Evangelium for de Fattige, naar vi ogsaa i denne Betydning huske paa hans alvorlige Ord i Matth. 18, 10. 14: „Seer til at I ikke foragte Een af disse Smaae, thi det er ikke Eders himmelske Faders Villie, at Een af disse Smaae skal fortabes“, da er her vistnok de stærkeste Opfordringer for os, som ret kunne gribe Hjertet og Samvittigheden. Og dersom vi behøve udvortes Opfordringer, der ligesom kunne vække og kalde hine indvortes, høiere og dybere tillive, da mener jeg, som alt er antydet, at disse ligge klare og stærke i disse Tiders Bevægelser, thi derom ville vist mine Brødre være enige med mig, at dersom Bevægelserne i og for de Ringe skulle føre noget godt med sig for dem og for Mennesker i Almindelighed, dersom de ikke skulle blive til en urolig Higen efter Ting, der aldrig kunne naaes, en Higen, der forstyrrer den Tilfredshed, som kunde haves, dersom Bevægelserne ikke skulle vorde vilde Lidenskabers Storme, der omstyrte det Ærværdige, træde Ret og gode Sæder under Fødder, dersom ikke idel Forstyrrelse, Fordærvelse, Elendighed og et nyt Barbarie eller en Reaction med blodig Undertrykkelse, skal vorde disse Bevægelsers Følge, da maa den Tanke ret frem i Tidens Bevisthed, at kun de Bevægelser for de Ringe, der sætte Christendommen foran, og udgaae fra den eller dog i Sandhed kunne slutte sig til den, vorde til Velsignelse, den maa frem for Menneskenes Sjæle den Tanke „Guds Rige er inden i Eder“. Men ingen er saaledes som vi kaldede til at føre denne Tanke frem.

Dog fordi jeg her sætter vor Hovedvirksomhed for de Ringe — fordi jeg vil have Christendommen i alt, hvad der gjøres for dem, sat i Spidsen, derfor mener jeg ingenlunde, at der intet skal eller behøver at gjøres for de Ringe i udvortes Henseende, eller at vi ikke have mere at gjøre end at prædike Christendom for dem. De christelige Tanker, hvortil denne Betragtning har knyttet sig vise i Sandhed ogsaa hen til mere. Thi ved Siden af den Tanke „Guds Rige er inden i Eder“ gaaer, saavidt jeg kan skjønne, ogsaa den gjennem Christendommen, at Guds Rige, om jeg saa maa sige, skal træde frem i det ydre Liv, afbilde sig i det, gjennemtrænge det, gjøre det skjønnere, bedre, gladere, lyksaligere; vor Herre og Mester prædikede ikke blot Evangelium for de Fattige, men han helbredede ogsaa de Syge og mættede de Hungrige; han indførte i Livet det store Princip som ene i Sandhed kan forbedre de Ringes, de Fattiges, de Lidendes ydre Vilkaar — Kjærlighed; han har skjermet de Ringe, har høitidelig befalet dem til hver Christens Omhu ved at kalde dem sine Brødre; den christelige Kirke har under alle Skikkelser ved Siden af sin Hovedopgave altid sat sig den at antage sig de Ringe ogsaa i ydre Henseende som dem, der særdeles vare lagte den paa Sinde. Derfor, mine Brødre! have vi som Christne, som Kirkens Tjenere de stærkeste Opfordringer til at tage os af de Ringe ogsaa med Hensyn til deres udvortes Vilkaar. Og behøve vi at vækkes ved ydre Opfordringer, da ere disse rigeligt for Haanden i denne Tids Bevægelser. Thi gjøre vi Præster ikke for de Ringe hvad vi bør og kunne, da er der Udsigt til, at Kirken midt under Tidens Bevægelser for dem komme til at staae i et ondt Lys, som en Stats- eller Politianstalt til at tysse de Ringe, at deres Skrig ikke skulle lyde, at ingen Klager skal fremkomme, at det kan blive lettere at undertrykke dem, og vi, mine Brødre, ville da blive betragtede som denne Anstalts lydige, villige Tjenere. Der har været Tider, da man fra høiere Steder har betragtet Kirken som en saadan Anstalt, der fremkomme i vor Tid Yttringer i den antydede Retning med skjult eller aabenbar Bitterhed mod

Kirken og dens Tjenere. Saaledes har jeg engang læst en Udsigt over Frankrigs finantsielle Hjælpekilder fra Ludvig den 14des eller 15des Tid, der bestandig gik ud paa, hvormeget der kunde tages fra Folket og deri hed det, at der var saa og saamange Præster i Frankrig og deres Indtægter beløb sig til den og den — meget betydelige — Sum, men, hed det fremdeles, disse Indtægter maatte Finantsministeren ikke røre ved og Præsternes Antal maatte paa ingen Maade formindskes, fordi det var aldeles nødvendigt at have dem til at trøste det haardtbetyngede Folk navnlig med Udsigter til et andet lykkaligere Liv, da Folket ellers vilde falde til Fortvivlelse og man maatte befrygte Oprør. Nylig har jeg læst en Fortælling af en af Coryphæerne, Bevægelserne for de Ringe i Eugéne Sue; i denne fremføres en Person, der i alle Maader skildres som en Hykler og nedrig Skurk og han er Stifter af et Selskab, der hed om jeg erindrer ret saaledes: „Selskab til at trøste de Fattige med Haabet om et andet Liv". Jeg har ogsaa engang i et Blad seet en Yttring af en Huusmand, der lød omtrent saaledes: „Naar vi tale til vore Præster om vor fortrykte Stilling, saa henvise de os til Lignelsen om den rige og den fattige Mand og til det andet Liv". Fremdeles siger man jo at det Blad hos os, hvori man vil finde communistiske Tendentser, røber en bitter Stemning mod Kirke og Geistlighed. Disse Yttringer kunne vel nok paapege den Retning, som Stemningen under Bevægelserne for de Ringe kunde tage og hvilke Angreb, jeg mener, Kirken og vi dens Tjenere kunde være udsatte for. Og nu er det vel saa at vi altid maa være beredte paa bittre Stemninger og bittre Angreb, men skulde der dog ikke ogsaa heri være Paamindelse for os om at virke for de Ringe, hvor vi kunne, saaledes, at Angrebene ikke engang skulle have et Skin af Ret paa deres Side, at Modstanderne om muligt maatte bestæmmes og daarlige Menneskers Vankundighed

bringes til Taushed? — Jeg mener nu hermed slet ikke at vi skulle kaste os ind i Bevægelsernes Hvirvel, tragte efter at være Førere i dem, tænke paa at gjøre noget særdeles, der ret kunde vække Opsigt, saa at vi kunde blive løftede i Veiret af Tidsaanden og faae Roes af dens Organer, nei, jeg mener, mine Brødre! at vi i Stilhed og Kjærlighed skulle virke for de Ringe ogsaa med Hensyn til deres ydre Vilkaar paa den Plads, hvorpaa vi ere satte og saaledes som vor hele Stilling fører det med sig. Vor Stilling i Menigheden giver os rigelig Anledning til saadan Virksomhed. Først — vi ere satte i Spidsen for Omsorgen for de Ringes Oplysning. Jeg veed nu vel, at Stemmerne i vor Tid lyde fra mange Sider, lyde høit og stærkt, at det kun staaer sig slet med den Indretning, der her kommer i Betragtning — Almueskolevæsenet, og at der derved og med det som Grundlag kun kan virkes lidet eller intet for de Ringes Oplysning. Og jeg indrømmer villigt, at Indretningen kan have sine store Mangler, jeg deler gjerne Ønskerne om, at den maa omme paa en bedre Fod, men jeg holder endnu fastere paa, at vi ingenlunde skulle fortvivle om ved de Midler, vi have at kunne virke, endogsaa noget betydeligt for de Ringes Oplysning. Thi det er min Overbeviisning, at der under de bestaaende Forhold, naar Præst og Skolelærer arbeide med Troskab og arbeide sammen ved Skole- og Confirmationsunderviisning kan i Almindelighed meddeles de Unge en god og forholdsviis grundig og omfattende Kundskab i deres Christendom, og jeg antager, at Brødrene her ville være enige med mig om, at det med Hensyn til Forstandens Oplysning er langt bedre at have god Kundskab i eet Stykke end maadelig eller middelmaadig i flere, at den nævnte Kundskab blot i intellectuel Henseende er saare betydningsfuld og meer end nogen anden hjælper til en sund Sands og et sikkert Blik over Livet og giver Grundlaget for

de Kundskaber, der ere Betingelser for alle andres rette Anvendelse — Selvkundskab, Menneskekundskab, Kundskab til Livet. Det kan siges, at det, at Skolen er en Tvangsanstalt, lægger vor Virksomhed store Hindringer iveien, og jeg nægter det ikke, men jeg svarer: „Lad os, som virke for Skolen, Skolelærere og Præster gjøre vort til, at baade Børn og Forældre faae Interesse for Skolen og Underviisningen, faae Velvillie for den, saa tabe sig de onde Følger af de nuværende Forhold. Det kan atter siges at den bittre Armod hos Forældrene og Hensyn til egen Interesse hos Huusbonderne ere Klipper, hvorpaa alle Bestræbelser strande og jeg indrømmer, at det er tunge Stene, der her ligge os i Veien. Men der kan dog gjøres meget, naar vi paa den ene Side iagttage alle rimelige og billige Hensyn, vise Lempelighed, ved Forberedelsen til Confirmation, saa godt vi kunne, bøde paa Manglerne ved de Fattigstes Underviisning, f. Ex. ved stundom at give dem nogle særskilte Timer; paa den anden Side vise Fasthed i at fordre det, hvori ingen Eftergivelse kan skee, opmuntre og paaminde ved given Leilighed, tale stundom ret alvorligt til Hjertet og Samvittigheden. Det er sjældent uden Frugt, naar vi spørge Forældrene, om de ikke synes, at det er det vigtigste for deres Børn, at de lære at kjende Gud og blive holdte til at skikke sig som de bør, om de ikke skulle gjøre for denne Sag, hvad de kunne og derfor ikke forsømme at nytte de Midler, der bydes dem, om de ikke vilde lukke deres Øine roligere, naar de havde den Bevidsthed, at de ærligt have gjort deres for at faa dem til at vandre den rette Vei, eller naar vi foreholde forsømmelige Huusbonder om de kunne og ville forsvare det for Gud at lade et stakkels fattigt Barn gaae hen uden Underviisning, om de vide, hvorledes det skal gaae deres egne Børn, om de ikke maaskee skulle komme ud iblandt Fremmede, og om de da ville ønske, at de saaledes skulle forsømmes.

I det Hele, lader os gjennem Skolevæsenet, ved den Underviisning vi have at meddele, ved Samtaler, Foredrag osv. gjøre vort til de Ringes Oplysning, og Frugterne af vore Bestræbelser skal sikkert ikke udeblive.

Dernæst er der givet os en saare vigtig Deel i Fattigvæsenets Bestyrelse. Og her have vi Præster den doppelte Opgave: at virke noget godt gjennem denne Indretning; og den som sikkert er vanskeligere og griber dybere ind i de Ringes Kaar i Almindelighed: at virke mod de skadelige Følger, som det tvungne Fattigvæsen saa let vil medføre. Jeg vil her fornemmelig holde mig til denne Opgave. Det tvungne Fattigvæsen har Tendents til at hemme og qvæle den naturlige Selvstændighedsfølelse, der byder enhver saa yderligt som muligt selv at sørge for sig og Sine, altsaa maae vi see at gjøre, hvad vi kunne for at holde denne Følelse oppe. Hertil hører, at vi paasee og tilholde Nærmestpaarørende at gjøre hvad de bør, eller dog ikke ganske unddrage sig fra at hjælpe, at vi ved extraordinair Understøttelse holde de Fattige tilbage fra at komme ind i de faste Almisselemmers Tal, og kun i dette Tilfælde lægge Beslag paa deres Efterladenskaber, men ellers ingenlunde ere ivrige paa at erholde den Fattiges Smule Eiendom, da Eiendom og den omtalte Selvstændighedsfølelse ere nøie forenede med hinanden, og at vi, saameget det er os muligt, vogte os for at give Familier, hvor der er en arbeidsdygtig Forsørger, Understøttelse af Fattigvæsenet, thi komme saadanne i Vane med at søge Fattigvæsenet, bliver det noget stadigt at de understøttes, da taber dette Characteren af en Nødhjælp og Døren er aabnet for alle dets onde Følger.

Derfor naar der i saadanne Tilfælde behøves Hjælp, maa vi see at skaffe den paa andre Maader, ved den private Velgjørenhed, ved at anbefale dem til at faae Arbeide osv., og er der ingen anden Udvei end at tye til Fattig-

kassen, saa maa Hjælpen gives en saadan Form, at Principet alligevel bevares. — Det tvungne Fattigvæsen svækker let Velgjørenheden; men kan det lykkes at holde Fattigvæsenet indenfor visse Grændser, saa det ikke bliver for byrdefuldt, arbeide vi imod, at de Fattige samles i Fattighuse eller paa enkelte Punkter, men saavidt muligt ere spredte rundt omkring i Districtet, hvorved de lettere finde Beskjæftigelse og privat Understøttelse, virke vi ved Ord og Exempel til at det der ydes de Almisseydende gives velvilligt og rundeligt og modtages med Tak og Paaskjønnelse, saa at Fattigvæsenet ikke ganske taber Characteren af en Velgjørenhedsanstalt, da kan den anførte Virkning for en stor Deel hæves. Endelig har det tvungne Fattigvæsen Tendents til at fremkalde Haardhed og Inhumanitet mod dem, der volde Byrde eller true med at paaføre saadan. Og her mine Brødre! maae vi vel erindre, at vi ere og skulle være Humanitetens Talsmænd og vise den i vor hele Fremfærd mod de Fattige — allerede dette virker ikke lidet. Men behøves det, da maae vi paa det alvorligste modsætte os al Brutalitet imod dem, modsætte os en saadan Inhumanitet, som det i Almindelighed er at sætte Børn til Licitation eller at sende Børn og Fruentimmer og skikkelige gamle Mennesker paa Omgang, saadan skrigende Uretfærdighed, som det er ved allehaande Kunster at faae Folk opsagte og practiserede ud af Sognet, fordi de muligen kunne falde Sognet til Byrde; Kunster, som ville indføre et nyt og forfærdeligt Stavnsbaand for den Ringe, ville i høi Grad forøge Nøden over det Hele, berøve ham et Gode, han med Rette sætter saa høi Priis paa — Huuslyc, og som ret ere egnede til at vække et bittert Sind, ja Fortvivlelse hos ham. Hertil hører ogsaa at vi holde paa, at den Ret, som Fattigvæsenet stundom har til at hindre Ægteskab og som sikkert burde hæves eller modificeres, benyttes med det største Maadehold at

den ikke skal lægge et svart Baand paa den naturlige Ret og Døren aabnes for Usædelighed. Og vi maae ikke sige, at vi staae ene og derfor intet kunne gjøre i de omhandlede Henseender; thi Gud være lovet! Hjertet er ikke haardt i vort Folk mod den Fattige, Mennesker kunne nok, om de end ere komne paa Vildspor, bringes til at føle og indsee, hvad der er rigtigt og urigtigt mod Fattige og Ringe, der indrømmes os Præster en stor Ret, naar vi tale alvorligt i saadanne Tilfælde; derfor vil nok saare ofte ja som oftest et godt Ord finde et godt Sted. Naar vi iagttage dette, troer jeg, at vi skulle være istand til for en stor Deel at hæve de farlige Følger af det tvungne Fattigvæsen, og derimod ved Hjælp af dette at lindre og afhjælpe megen Nød hos de virkelige personæ miserabiles, for hvis Skyld — hvilket vi vel skulle erindre, vore Fædre have funden denne Indretning nødvendig og som det ellers skulde have sine store Vanskeligheder til alle Tider at skaffe Hjælp.

Det ligger nær ved det her berørte at tale om vor Omsorg for de Syge; thi Sygdom er et Tilfælde, hvori jeg mener, at vi skulle udstrække Fattigvæsenets Omsorg temmelig vidt, navnlig ved at skaffe Lægehjælp og kun sjældent fordre Hjælpen refunderet. Sygdom er en saa tung Byrde for alle og især for dem, som skulle leve af deres Hænders Gjerning, at vi maae gjøre alt for at lette og borttage den, og saare mange ville ingen Hjælp faae, hvis Fattigvæsenet ikke skaffede den og ingen søge eller modtage, hvis den for dem saa byrdefulde Tilbagebetaling skulde staae i Afstand for dem som et Skrækkebillede. Og Fattigvæsenet tager sig ikke derved mere paa end det kan overkomme, eller noget der er farligt i sine Consequenser, da Sygdom er et bestemt overordentligt Tilfælde. Iøvrigt er det ikke alene ved at skaffe Lægehjælp, at vi kunne gavne den Ringe i hans Sygdom, men ogsaa ved at paaminde om og

paasee, at Hjælpen bliver rigtig benyttet, ved Raad, vi kunne være istand til at give om Forholdet med den Syge under Sygdommen, ved at formaae Naboer og Andre til at tage sig af ham og hans Familie i en saadan Tid, ved at opmuntre dem, der skulle pleie ham, og som stundom trættes og blive mismodige ved de Besværligheder, som et langt Sygeleie medfører, og give dette Mismod Luft i Klager, som undertiden kunne være haarde nok for den Syge at høre paa [1]). Blot det, at vi komme til de Syge, hvilket jo vort Sjælesørger-Embede paalægger os, har ikke sjældent ogsaa i andre Henseender god Virkning, Opmærksomheden for den Syge vækkes meer i Nabolaget, og der kan nok være de Steder, hvor Tjenestefolk og Gamle blive bedre besørgede, naar Vedkommende vide at Præsten vil komme for at see til dem; medens vi dog naturligviis maa vogte os for ethvert Skin af, at vi komme for at controllere deres Forhold mod den Syge. — Overhovedet giver Sygdom os en viid Mark til at virke til Gavn og Velsignelse for de Ringe, og vor Virksomhed for dem i dette Stykke, hvis den er kjærlig, omhyggelig og ikke træder brat op mod deres særegne Anskuelser, ville de — idetmindste efterhaanden — paaskjønne, og komme til den Erkjendelse, at vi mene det vel med dem.

Det er ogsaa en vigtig Gjerning, som vor hele Stilling viser os hen til, at være Talsmænd for den Ringe. Vi maae være hans Talsmænd i Almindelighed baade i Kirken, idet vi af inderste Hjerte og med al den Kraft, Gud giver, prædike christelig Kjærlighed, forkynde, at hos Gud er ingen Persons-Anseelse, minde om, at Gud er den Ringes Forsvar og at den som fortrykker den Ringe, forhaaner den, som skabte ham, og udenfor Kirken, idet vi stedse ved given Leilighed tale Barmhjertighedens, Humanitetens, Billighedens Sag, og ret alvorligt modsætte os alle Yttringer, fra hvem de saa komme, der gaae ud paa det Modsatte, nedsætte de Ringe, omtale dem som et Slags levende Væsener, uden høiere og dybere Følelser, hvem alt kan bydes. Hertil hører, at vi med al Kraft holde paa gamle Sædvaner, der ere til de Ringes Tarv, og sætte os mod nye, der istedetfor dem ville arbeide sig frem, og at vi paaskjønne og anerkjende det, naar vi see, der bliver gjort noget, der er til hans Gavn og røber et godt Sindelag imod ham. Men ogsaa i det Enkelte maae vi være hans Talsmænd; han betragter og søger os gjerne som saadan, og der indrømmes os i Almindelighed en viis Ret til at tale hans Sag. Hvervet er i det Enkelte ikke sjældent hverken let eller behageligt; dog den Tanke, at den Ringe ofte ingen anden har til hvem han kan og tør gaae, bør gjøre at vi ikke unddrage os det, men gjøre vor bedste Flid. Naturligviis gjælder det her, at vi vogte os for at blande os i Sager, der ikke passe med vor Stilling, at vi nøie undersøge Sagen, vi tale for, og ere fuldt overbeviste om, at den er god, og at vi i Almindelighed ikke tale, uden idetmindste at have noget Haab om, at vor Anbefaling og vore gode Ord ikke ere aldeles spildte. Jeg troer, at Præsterne kunne virke ikke lidet til Gavn som de Ringes Talsmænd.

Det forstaaer sig af sig selv, at det vi fordre af andre maae vi selv lægge for Dagen. Vi maae være venlige mod den Ringe og de der høre

[1]) Det pleier i denne Henseende i Almindelighed at gjøre god Virkning, naar man taler omtrent paa denne Maade: „I maae huske paa, at hvor tungt et end kan være for Eder andre, saa er det dog langt tungere for den Syge, som lider; det var Synd om I ved Eders Klager endnu vilde føie noget til hans Lidelser. Vi veed ikke nogen af os hvorsnart Sygdom kan komme til os, vi veed ikke, hvordan vi skulle aae det paa det Sidste og hvem der da skal pleie os; lad os nu gjøre for de Syge, det, vi kan, med et godt Hjerte, saa tør vi vel ogsaa haabe, at der bliver en venlig Haand, der tager sig af os, naar vor Tid kommer."

ham til — jeg udhæver her navnligen hans Børn — vise ham Hoflighed, Forekommenhed, Deeltagelse, lægge for Dagen at vi agte ham for vort fuldtberettigede Medmenneske, og saa i det som muligt, men allermindst i det, der angaaer det Kirkelige, gjøre Forskjel paa ham og dem der staae høiere. Det gjør den Ringe godt, gavner ham ogsaa stundom med Hensyn til Andres Opførsel imod ham, at vi efter Fortjeneste holde ham i Hævd og Ære. Og selv maae vi være hjælpsomme, tjenstvillige mod de Ringe; vor Haand maa være saa rund og strække sig saa vidt ud i Menigheden til Syge og Trængende, som vore Kaar paa nogen Maade ville tillade; Præstegaarden maa være et godt Sted for de Fattige og Lidende. Jeg troer, at den i Almindelighed er det, og at de Nødlidende vide det; hvilke Bebreidelser der end kan gjøres vor Stand, troer jeg ikke, at den med Rette kan gjøres, at vor Haand er sammenknyttet til at give. Jeg har vel seet det bemærket — saavidt jeg erindrer af Harms i hans Pastoraltheologie — at det kan have sine Farer med Velgjørenheden, navnlig med Hensyn til Syge idet de kunde betragte Præsten, som den, der kom for at hjælpe dem og ikke som den der kommer for at være deres Sjælesørger, eller at de kunde faae i Sinde at føre gudelig Tale og i det Hele anstille sig religieust stemte, Præsten til Behag, i Haab om at blive bedre betænkte. Dette er vistnok værdt at agte paa. Men, naar der ved Velgjørenheden kun tages de almindeligt gjældende Hensyn, naar det mærkes, at gudeligt Væsen og Talemaader ikke kommer i Betragtning; naar Hjælp og Gaver paa ingen Maade sættes i directe Forbindelse med vor Virksomhed som Sjælesørgere, da vil Faren vist forstørstedelen hæves. Og det er paa den anden Side ogsaa værdt at lægge Mærke til, hvad — jeg troer det er et engelsk — Ordsprog siger: „Et Lod Hjælp er bedre end et Pund Prædiken“, thi det indeholder en Tanke, som let kunde komme i den Nødlidendes, vel ogsaa i Andres Hjerter, naar det saaes, at vi holdt rimelig Hjælp tilbage. Skjøndt der ingen directe Forbindelse bør sættes mellem Sjælesorgen, og den her omhandlede Virksomhed, saa er det dog min Overbeviisning, og mit Haab, at den paa flere Maader skal støtte og fremme vort Embedes nærmeste og egentlige Gjerning, at Mennesker skulle have mere Tillid til den Mands Ord, som ved utvetydige Tegn har viist sig som deres sande Ven og mere skulle give dem Magt over sig.

Dog maa jeg endnu nævne noget, som jeg anseer for en nødvendig Betingelse for at virke noget rigtigt paa de Ringe — det er Jevnhed i Færd, Tale og Væsen. Dersom vi komme frem i stolt Optog, dersom vi sees gjerne at ville være, hvad man kalder, i Slæng med de Store, dersom vort Væsen mod de Ringe er fornem Nedladenhed, og vor Tale og Væsen, naar vi stundom færdes iblandt dem, minder om, at vi oftere træde paa de bonede Gulve end paa Leergulvene, dersom vort Huus er saa fornemt, at de, naar de komme til os, affærdiges i Gaarden, Kjøkkenet, Borgestuen og ikke faae Lov til at betræde vort Studerekammer, endsige vor Stue, dersom vor Familie slet ingen Forbindelse træder i med dem, ikke agter det værdt at kjende dem, endog efter mange Aars Leven iblandt dem, da, om vi endog i Hjertet ville dem vel, maae vi ikke gjøre Regning paa nogen ret Tillid eller Fortrolighed hos dem, og sikkert ville de bedste Anledninger til og Frugterne af vor Virksomhed udeblive.

Jeg har nu antydet den Vei vi i Almindelighed skulle følge i vor Virksomhed for de Ringe. Hvad vort Forhold under Bevægelserne selv angaaer, da mener jeg at vi ikke skulle tage Parti, at vi, om mueligt staaende udenfor og uden daarlig Higen efter at gjøre Opsigt, men dog aabent og ærligt skulle bekæmpe, hvad vi ansee for urigtigt, vise vor Sympathi for, hvad vi ansee for ret og godt. Vel er der meget ondt og ureent i disse Bevægelser men stundom komme der ogsaa store Tanker frem, som vel kunne forenes med Christendommen, stundom rører der sig en underlig glødende Varme for de Ringe, der kan være kommen paa Vildspor, men som nok synes at kunne føres paa den rette Vei. Lad Gjenvordigheders Ild gjøre sin store Gjerning til at rense, lad enhver redelig Christen gjøre sit, lad os ogsaa kæmpende, ledende, fremmende, gjøre vort, da skal vel ogsaa heraf under Guds Bistand udvikle sig Velsignelse.“

Formanden bemærkede, at et af Pastor Wulff anmeldt Foredrag „om Landsbypræstens Forhold til hans Menighed under de nærværende Tidsomstændigheder“ var nær beslægtet med det nys hørte og at det vilde være Conventet kjært om han vilde tage Ordet. Efterat Pastor Wulff havde yttret, at hans Foredrag egentlig var bestemt for et paatænkt Extramøde paa en Tid da der var stor Gjæring i Gemytterne, og at adskillige af de Enkeltheder, han da vilde fremført alt nu vare gamle og næsten glemte, bad han Forsamlingen, som nylig havde hørt et smukt og gribende Foredrag, om Tilladelse til at indskrænke sig til nogle faa Ord.

„At der har udbredt sig en uhyggelig Stemning hos Almuen kan ikke oversees. Hoved og Hjerte er fuldt af Tanker og Følelser, som ikke spaae noget Godt. Misundelse og Mistænkelighed, Had til de saakaldte Fornemme og Hævngjerrighed for Fortidens Uret i Forening med en sørgelig Egoisme drage Sindet bort fra

Guds Rige og Guds Huus. Præstens Stilling er derved vanskelig. Han er en Magt i Staten, ikke blot derved at han prædiker det, der er Rigernes Styrke og hvert enkelt Hjertes Styrke og Fred; men og forsaavidt som han er den af den dannede Klasse, til hvem Menigmand dog endnu har nogen Tillid. Han tor derfor ikke forholde sig rolig, medens de verdslige og politiske onde Aander huse i Menighedens Hjerte, — han frygter paa den anden Side for, at han ved muligen at gribe Tingen uheldig fat, skal fjerne istedetfor at vinde Gemytterne. Derfor er det for mig, og jeg antager for Flere af de yngre Præster en Trang og et Ønske at høre denne Sag forhandlet af ældre og mere erfarne Embedsbrødre.

De ville maaskee sige: „Søg Du at tale om det Guds Rige, der er inden i Mennesket (som der nyligt saa smukt blev skildret), præk i din Kirke af Evangeliets og Hjertets Fylde, — saa svinde Taagerne, saa kommer der Fred i Hjerterne, og de onde Aander flye.“ Men naar nu de, om hvem det især gjælder, ikke komme, fordi de have Sindet saa fuldt af disse falske Fordringer og Forventninger, — hvad saa?

„Saa gaae omkring i Husene med Lysets og Fredens Aand.“ Men naar nu Dørene — Hjertets — ere lukkede, hvad saa? — Skjøndt lukkede ere de paa en Maade ikke; thi man indlader sig villig med Præsten, indrømmer Sandheden af Alt hvad han siger, ja Ubilligheden og Uretfærdigheden af deres egne Paastande; men naar Præsten er borte og de ere iblandt deres Egne, saa gaaer det igjen i de vante Toner. Der er et hemmeligt Gjemme[1]), et mørkt Rum i Hjertet, som ikke aabnes uden for Ligesindede; dette fyldes daglig af de falske Profeter, og der faaer Præsten ikke Lov til at komme. Jo mere der bankes paa, desto fastere lukkes, desto omhyggeligere tilstoppes hvert et Hul, saa ingen Lysstraale kan trænge ind.

Saa spørger jeg da: hvad skal Præsten gjøre for i disse Mistillidens Tider at vinde Tillid, for at faae ordentlig Indgang, for at faae Leilighed til med Lysets og Fredens Aand at forjage Mørkets og Tvedragtens? Derom har vi hørt Noget i Dag; men jeg ønsker herom at høre Mere.“

Saavel Buchholtz's som Wulffs Foredrag fremkaldte Bemærkninger, som her i Referatet adskilles, medens de ved Conventet faldt imellem hverandre, alt eftersom Nogen følte sig opfordret til at berøre det ene eller det andet.

[1]) Ak, det hemmelige Gjemme og mørke Rum findes hos os Alle. Blandt det, som skjuler sig i Hjertets Folder og Kroge, er ofte en Mistillid, til dem vi skulle virke paa, som maaskee er Aarsag i at vi mene at møde Mistillid.

Ligeledes meddeles her de Bemærkninger som egentlig først faldt ved anden Dags Møde da Sagen efter fleres Ønske atter optoges.

I Anledning af B.'s Foredrag bemærkede Storck, at det vel vilde være høist skadeligt, om Omgang med Folk af de høiere Stænder skulde give Præsten Afsmag for at give sig af med de Ringe; men at det i Øvrigt var hans Mening, at Præsten, naar passende Leilighed gives, skulde ligesaa vel blande sig i de Høiestes som i de Ringestes Selskab. Man har ofte sagt, at Præsten skal være de Ringes Tolk hos de Mægtige; han skal ogsaa være det Omvendte og han kan være det, da han forstaaer Begges Sprog.

Pastor Mau. Det er kun et enkelt Punkt, hvorved jeg skal tillade mig at gjøre en lille Bemærkning. Pastor Buchholtz anførte en Yttring af Harms, der, saavidt jeg forstod ham, gik ud paa, at Præsten ikke i Regelen skulde meddele Syge i Menigheden legemlig Hjælp, da Hykleri derved let kunde fremkaldes. Det kan dog aldrig være Harms's Mening, at Præsten ei skal gjøre Godt eller give og meddele timelige Gaver, da han meget mere heri, som i Alt, hvad der er elskeligt og haver godt Lov, bør foregaae Andre med sit Exempel. Jeg mener, at en retskaffen Ordets Tjener kun har at spørge om, hvad der er ret og godt, og hvad Trængendes Understøttelse angaaer, at hjælpe, naar og hvor Hjælpen behøves, uden ængstelig at spørge om de mulige Følger deraf. Men hvem trænger mere til legemlig Hjælp og Vederqvægelse, end de fattige Syge i Menigheden, og hvem er nærmere til at hjælpe dem, end netop Præsten, som kjender deres Stilling og som prædiker for Andre om, at man skal være barmhjertig, ligesom den himmelske Fader er barmhjertig, og at det er saligt at give hellere end at tage? — „Naar vi gjøre det Gode, lader os ikke blive trætte“ (Gal. 6, 9.) dette apostoliske Ord bør være os alle dyrebart og følge os overalt, hvad enten vi færdes iblandt Syge eller Sunde det bør tale opmuntrende og formanende til os, naar vi ved saameget, ogsaa ved Misbrugen af vore ringe Gaver, fristes til at blive lunkne i at give og meddele. Ved at føre dette Ord over i Livet, skulle vi netop vise, at Kristendommen er os ikke et Mundsveir, men en Hjertesag; og naar vi da komme til de Syge, de Ringe, og vi henvende Formaningen til dem om at søge Herren i Bøn og Tro, eller vi tilbyde dem Evangeliets Trøst: da skulle vi netop ogsaa gjøre os bekjendte med deres legemlige Fornødenheder og benytte Leiligheden til snarest muligt at afhjælpe dem; derved troer jeg at de lettere ville vækkes til at agte paa, hvad vi have at meddele dem i aandelig Henseende; et godt Lov vil der finde et godt Sted, thi det [illegible]

Iøvrigt mener jeg, at naar Sjælesørgeren ved andre Forretninger hindres i at besøge de Syge oftere, da bør han fortrinsviis komme til de Fattige og Ringe; thi om de Rige eller Velhavende tør han i Almindelighed forudsætte, at de ikke ville være saa forladte paa Sygeleiet — de have gjerne deeltagende Slægtninge, som stedse ere om dem eller jævnligen see til dem. Anderledes er det derimod med den Fattige. Præsten bør ogsaa vogte sig for Alt, hvad der hedder „Personsanseelse"; derved svækker han i høi Grad sin Indflydelse, thi der er Intet, næst Gjerrighed, som Menigheden har et saa aabent Øie for og lægger mere Mærke til. Naar den omtaler en Præst, som den har Tillid og Kjærlighed til, hedder det som oftest blot: „Han er god imod de Trængende, og han kommer flittig til de fattige Syge"; og i disse faa Ord ligger der gjerne meget; Mangelen heraf kan ikke erstattes selv ved stor Dygtighed og udmærkede Talegaver; thi Almuen veed nok, hvordan Præsten skal være. —

Flere yttrede sig om det tvungne Fattigvæsen og om Maaden hvorpaa vore Fattige forsørges. Med alle Tiggeriets Misbrug kunde man fristes til at ønske det tilbage, naar man seer Goddædighed svinde hen i samme Grad som Tiggeriet indskrænkes, og naar Almisse betragtes som en Skat der paalignes efter Hartkorn og Formue i Stedet for som en frivillig Gave, hvor Hjertelaget især kommer i Betragtning. — Provst Freuchen tilraadte at lade Sognets Fattige modtage Hjælpen hos Yderne selv (i Stedet for den sædvanlige Fremgangsmaade, at Almissen, for saavidt den bestaaer af Næringsmidler, sendes hen og uddeles af Fattigforstanderne), da man saaledes vilde komme det Naturlige nærmere. — *Dr.* Wilh. Rothe var ikke heri enig. Han meente at de Fattige, naar de personlig skulde henvende sig til Yderne, vel paa nogle Steder kunde blive behandlet godt, men paa andre træffe vrantne Ansigter. Derimod ansaae han det for lettere at finde retsindige Fattigforstandere og at indvirke paa disse saa de besørgede Uddelingen med Glæde. — *Dr.* Kierkegaard ansaae Bestræbelserne for at skaffe de Fattige det nogenlunde hyggeligt for saare vigtige. Om saadanne Bestræbelser og de gode Virkninger af dem hører man fra England. Der gives i London Selskaber, som indrette nette Smaaleiligheder for Fattigfolk og leie dem ud for en billig Betaling; ligeledes findes der Badehuse og Vaskerhuse til Fattigfolks Brug; endelig bestræber man sig paa Landet hvor det lader sig gjøre for at skaffe dem Plads til en lille Blomster- og Urte-Hauge, der kan dyrkes i Fritimer og skaffe baade Fordeel og Fornøielse. — Pastor Tryde raadte til, paa Vandringer omkring i Sognet at indlade sig med de Ringe og navnlig paa forskjellig Maade med disses Børn, hjælpe dem til Bøger, og, naar

den Tid kommer, til en anstændig Confirmationsdragt. Han fremhævede at han hertil aldri havde savnet villig Hjælpsomhed hos Sognmændene.

Mau. Jeg skal udbede mig Convente
velvillige Opmærksomhed for nogle aphoristi
Bemærkninger, som ere fremkaldte ved Past
Wulffs Foredrag. Det kan ikke negtes, at
er en høist bevæget og farefuld Tid, paa hvilk
vi denne Gang ere samlede med hverandre. J
sigter dermed ikke blot eller fornemmelig til K
gens Larm og Kanonernes Torden, som høres
det Fjerne, i den skjønne Deel af vort Fæd
land, der i Aarhundreder har været et Tviste
Æble; men meget mere til den hartad almin
lige Uro og Gjæring, som hersker i Gemytte
og som de sidste Dages Begivenheder have gi
en beklagelig Næring. Hvo er vel den iblan
os, hvis Sind ikke er bleven dybt rystet
Budskabet om de rædsomme Ting, som nylig
skete i Frankrigs Hovedstad? Mon ikke det Spør
maal, blandet med en Følelse af Frygt og
kymring, har paatrængt sig Mangen af
mine Brødre: „Skal Oprørsaanden have en
videre Fremgang og kræve endnu flere Offe
Skal den som en skrækkelig Farsot gjennem
Landene og trænge op til Danmarks Slett
Skal den lægge sin knusende Haand paa Fre
Venner og Lovlighedens Forsvarere? Skal
elskede Fædreland, som hidtil, skjøndt af liden
strækning, har været stærkt ved Enighed, b
Forvirringens og Forstyrrelsens Hjem, en S
plads for indbyrdes Splid og Tvedragt og
den Jammer og Elendighed, som deraf udv
sig?" — Hvo tør vel give et beroligende og
fredsstillende Svar herpaa? — Enhver, som
nogenlunde bekjendt med Forholdene, vil ne
kunne negte, at der ogsaa i vort Land, i
mindste paa nogle Steder, findes Elementer
urolige Optrin og Brud paa Samfundsorden
at der ogsaa her er et Tønder, som ved Be
venhedernes Sammenstød let kan fænge og
stedkomme en fortærende Ild, om end ikke m
saa høit blussende Flamme som andetsteds? Hv
jeg hermed nærmest mener, kan jeg sammenfa
i eet Ord — dets Navn er Mistillid. M
siger for et gammelt Ord: „det er Kredite
man skal leve af;" og dette Ord indeholder
dyb Sandhed. Thi Kredit betyder jo Tilt
eller Tillid. Uden gjensidig Tillid kan ing
Handel drives; og denne Tillid er Tilfredshede
Moder og en nødvendig Betingelse for Sa
fundsforholdenes rolige Ordning og heldige U
vikling. Tillid maa der være imellem Mand
Mand, mellem Regjeringen og Folket, mellem
høiere og lavere Stænder, naar de alle skulle sig
at være lykkelige. Men under den stærke Bølg
gang, som finder Sted i de menneskelige M
ninger og Anskuelser, er denne Tillid vistnok i

genlunde herskende allevegne. Et Exempel herpaa ligger nær. Da det nye Ministerium ved Omstændighedernes Magt blev dannet, var Følelsen af Glæde og Tiifredshed den overveiende hos Fleerheden af Folket, og selv de iblandt os — til hvilke jeg ogsaa hørte — som ikke strar kunde blive fortrolige med de saa pludselig forandrede Forhold, fattede efterhaanden Tiliid, i det de indsaae, at det maatte saaledes være, at usædvanlige Begivenheder krævede hurtige og gjennemgribende Foranstaltninger. Men skjøndt det maa tilstaaes, at Regjeringen har med kraftig Haand grebet Statens Ror og udviklet en betydningsfuld Virksomhed, ja arbeidet med utrættelig Iver, for at føre Landet ud af den Labyrint, hvori Opror og Forræderi, Overmod og Troløshed havde indviklet det, saa spores der dog allerede nu — faa Maaneder efter — en sørgelig Mistillid og Misfornøielse, og det ikke blot hos den saakaldte reaktionære eller tilbageskridende Deel af Folket, men selv hos Mange af det radikale Parti. Dette gjelder dog maaskee mere om Hovedstaden, der pleier at give Tonen an, end om Provindsstæderne og Landet. Men ogsaa her finder en uhyggelig Mistænksomhed og Mistillid Sted i en anden Retning, som indvirker forstyrrende paa det daglige Livs Forhold. Og naar Talen er herom, nævner man gjerne de ringere Folkeklasser — Huusmænd og Inderster — som dem, fra hvilke det Onde udgaaer. Men lader os for Alting være retfærdige, mine Brødre, lader os ikke dølge det for os selv eller Andre, at ogsaa hos den Deel af Folket, som lever under heldigere Vilkaar, navnlig Godseiere, ere hine Følelser tilstede med Hensyn til de Ringe, og — Mistillid avler Mistillid.

Naar nu Pastor Wulff har opkastet det Spørgsmaal iblandt os: „Hvorledes bør Præsten forholde sig under de nærværende vanskelige Tidsomstændigheder?" — da svarer jeg: Han bør, næst at forkynde Fredens Evangelium med Liv og Kraft, følge Apostelens Grundsætning: Bliver Sandheden troe udi Kjærlighed; og med dette Ord for Øie, bør han arbeide paa, saavidt det staaer til ham, at forebygge Mistilliden, hvor den endnu ikke har fæstet Rod, og at formindske den, hvor den allerede har fundet Indgang. Til den Ende bør han selv komme de Ringe i Menigheden imøde med Tillid og Kjærlighed, og ikke skuffe deres Forventninger om ham som Sandhedens, Billighedens og Retfærdighedens Talsmand. Han bør derfor understøtte og anbefale de Ringes Andragender om Lettelse i deres Stilling, for saavidt de grunde sig paa Billighed og ikke træde Vedkommendes Rettigheder for nær; thi gjør han ikke dette, men træder maaskee endog fjendtlig op imod beføiede Klager over utilbørlig Behandling, da puster han kun til Ilden, imod sin Villie, og gjør ondt værre, da forøger han Mistilliden, som faaer et nyt Tilløb, i Stedet for at formindske den. Almuen kan nemlig ikke faae i sit Hoved, at det er ret alvorlig meent med Præstens Tale om Retfærdighed og Kjærlighed, naar han, maaskee af Persons Anseelse, ikke har Lyst eller Mod til at optræde som de Ringes Talsmand og Forsvarer imod de Mægtigere; de fagre Ord, som gaae over hans Læber, ville let forfeile deres Virkning og falde tomme til Jorden, naar de ikke understøttes af kraftig Handling. At han ogsaa ved given Leilighed bør søge at styrke og befæste Tilliden til Regjeringen hos Menigmand, for saavidt han kan gjøre det med frelst Samvittighed, hører vistnok til hans Kald som Statens Borger og Menighedens Lærer.

Mohl. Jeg søger Grunden til den Uenighed og Mistillid hvorover der i Dag med Grund er klaget i det store Frafald, hvori Læge saavelsom Lærde har gjort sig skyldige. Vi ere komne bort fra det Centrum hvorfra alt Godt udstrømmer. Det er Prædiken om Christo og Troen paa ham, der skal frembringe og vedligeholde Enighed.

Pastor Tryde. Jeg har, i Anledning af Pastor Maus Opmuntring til Præsten at optræde som de Ringes Talsmand og Forsvarer, Noget at bemærke. De Ringe, navnlig Huusmændene, troe tit, at de have den største Ret imod deres Foresatte og tye da til Præsten. Dersom han nu i Flæng antager sig deres Sager, saa skal Erfaring og Eftertanke ofte bringe ham til at fortryde det; thi een formeentlig Retfærdighed kan ofte aabne Porten for tusinde Uretfærdigheder [1]). Det schlesvigholstenske Oprør giver herpaa et paafaldende Exempel; men Exempler kunne ogsaa hentes af Gaardmænds og Huusmænds uberettigede Forlangender hos deres Herskaber og hvad dermed staaer i Forbindelse.

Mau. Exempla non probant, sed illustrant; jeg vil derfor nævne Barnet ved sit rette Navn. Naar jeg altsaa har talt om Andragender fra de Ringe, som Præsten bør understøtte, da har jeg især havt for Øie de ofte fremførte Begjeringer om Hoveriets og Pligtarbeidets Afløsning mod en passende Pengeafgift. Saadanne Andragender anseer jeg for billige, og jeg troer, at det er i Godseiernes velforstaaede Interesse at bevilge dem jo før jo heller. Ordet Hoveri har en skurrende Lyd for den nulevende Slægt, og

[1]) Guizot siger et Sted i sit Skrift „den europæiske Civilisations Historie". „Man kan her see, i hvilken Grad det er nok, at en Sag har et Skin af Retfærdighed for at man taber alle de Uretfærdigheder af Sigte, som den indeholder og foranlediger. Dette Udbrud af Menneskets Ufuldkommenheder og Feil afgiver efter min Formening et endnu sørgeligere Skue end dets ulykkelige Tilstand, og dets Feil nedtrykker mig mere end dets Lidelser."

Sagen selv har havt en sørgelig nedtrykkende Virkning paa Landalmuens aandelige Tilstand. Jeg veed nok, at det ofte er bleven anført, at de store Herregaarde vanskelig vil kunne drives uden Hoveri. Men længe for der blev Tale om en fri Forfatning i Danmark, har jeg kun med høist ubehagelige Følelser betragtet de umaadelig store Hovmarker, som i Almindelighed ere opstaaede derved, at Godseierne have faaet Lov til at nedlægge den ene Bondegaard efter den anden og inddrage Jorden under Herregaarden: — dette er Oprindelsen til det trykkende Hoveri. Lad de store Gaarde vende tilbage til den naturlige Størrelse, lad endeel af Jorden blive solgt og bebygget, og Klagerne over Mangel paa frie Arbeidere ville forstumme.

Plum. Til at være Sandheden tro, naar den af Tidsaanden modsiges eller glemmes, hører der Mod. Der var en Tid da der hørte Mod til at antage sig de Ringe mod de Fornemmes Undertrykkelser. Dette er nu anderledes, og den der vil være Sandheden tro maa ofte optræde imod Landalmuens ugrundede Fordringer. Til saaledes at optræde hører der virkelig Mod hos Præsten, der jo allerhelst vil staae sig godt med sine Sognefolk og have deres Tillid; men dette naaes dog i Virkeligheden ikke med at gjøre ideelige Concessioner: det naaes kun ved at være Sandheden tro i Kjærlighed.

Buchholtz. Præsten skal tale for Ret imod Uret; men dog være bange for at komme ind paa det Juridiske. Vi skulle nok stræbe at stifte Fred, men ikke at stifte Ret. „Hvo satte mig til Dommer og Deler mellem Eder?“ (Luc. 12, 14).

Bekjendtgjørelse.

„Præsteconventet for Jylland“ holder sit Møde i Viborg d. 4de og 5te October d. A. — Forhandlingerne begynde den første Dag Kl. 9 i Bispegaarden og aabnes med nogle indledende Ord af Formanden. Han vil dernæst oplæse nogle ham velvillig tilsendte Udskrifter af Forhandlingerne i Lollands-Falsters Stiftsconvent ved tvende d. 3die Mai og d. 7de Juni d. A. afholdte Møder. Det Meddeelte angaaer deels Spørgsmaalet om Kirkens Organisation, deels Cultusministerens Circulære af 9de Mai d. A. — I Forbindelse hermed vil Formanden dernæst opfordre de Tilstedeværende til at tage Sagen om den danske Kirkes fremtidige Forfatning under Behandling og foreslaae at lægge de af Pastor, *Lic. theol.* V. Bloch i „Christeligt Folkeblad“ Nr. 85 og 86 for dette Aar fremsatte „Theses om den danske Kirkeforfatning“ til Grund for Forhandlingerne.

Forsaavidt Tiden skulde tillade Drøftelsen af flere Sager, end den nævnte, vil det beroe paa Forsamlingens Ønske, hvilken af de fra ifjor henstaaende, som findes anførte i „Dansk Kirketidende“ for 1847, Nr. 92 (fra Nr. *III* til *VI*) der først skal tages under Behandling. —

Brande, 11te Septbr. 1848.

L. Blædel,
d. A. Formand.

Udnævnelser og ledige Embeder. 26de Aug. Ordin. Katechet ved Vor Frue Menighed i Odense samt Første Lærer ved Borgerskolen sammesteds F. C. Pedersen beskikket til Sognepræst for Hylke Menighed i Skanderborg Amt; *Cand. theol.* og Adjunkt ved Odense Kathedralskole, G. F. P. Strøm til Sognepræst for Marslev og Birkende Menigheder i Odense Amt (efter Beskdd. af Velerupgaard's Forslag).

2. Sept. *Cand. theol.* H. J. Leth beskikket til ordineret Katechet og Første Lærer ved Borgerskolen i Kudkjøbing; *Cand. theol.* O. J. Schmith til Sognepræst for Vildsted og Vindblæs Menigheder i Aalborg Amt, Viborg Stift; *Cand. theol.* F. C. C. W. L. Breinholm til ordineret Katechet og Første Lærer ved Borgerskolen i Kjøge.

8. Sept. *Cand. theol.* C. F. C. Reiersen beskikket til pers. Kapellan hos Sognepr. for Værum og Ørum i Randers Amt, C. L. Schmidt.

16. Sept. Sognepræst for Harboøre og Engberg i Ringkjøbing Amt, C. F. Jacobsen beskikket til Sognepræst for Mou i Aalborg Amt Viborg Stift; *Cand. theol.* C. W. Prytz til Sognepræst for Nordstrømø blandt Færøerne; Provsten for Musse Herred paa Lolland, Sognepr. til Nysted og Herridslev, L. A. Nissen, i Naade entlediget fra sit Provste-Embede, og Sognepræsten for Kjettinge og Bregninge, Provst J. T. Gad, beskikket til bemeldte Embede.

16de. Sept. Embedet som ordineret Katechet ved Vor Frue Kirke i Odense og Første Lærer ved Borgerskolen sammesteds.

26. Sept. Frørup Sognekald i Svendborg Amt (Ny Ans. 401 Rbd.).

☞ **Dansk Kirketidende udgaaer med et Halvark i stort Oktav om Ugen, og bestilles, udenfor Kjøbenhavn, paa de kongelige Posthuse; i Kjøbenhavn hos Hr. Boghandler C. A. Reitzel. Aargangen koster 4 Rbd.**
Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen.
Subskriptionen er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Nr. (1 Rbd.)
Bidrag og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade, hvor de foregaaende Aargange kunne erholdes; 1ste og 2den for 2 Rbd. Bindet.

Samlet og udgivet af **R. Th. Fenger** og **C. J. Brandt. Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. **Nr. 158.**

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Sextende Søndag efter Trinitatis, den 8 Oktober. [Nr. 2.

Bekjendtgjørelse.

„Roskilde Præsteconvent" agter at afholde sit Efteraarsmøde i Ringsted Torsdagen den 12te Oktober førstkommende, Kl. 10 Formiddag.

Linnge d. 28de Septbr. 1848.

J. F. Fenger,
Conventets Formand.

Roskilde Convent.

(Mødet den 6te og 7de Juli 1848.)

3.

Pastor F. Boisen fra Skiørpinge afholdt den 7de Juli et Foredrag **„om Forholdet mellem Dansk Folkelighed og Christendom samt om Præsternes Virksomhed i denne Henseende"**:

„Det var efter Afsyngelsen af en Fædrelandssang, som fandt Sted blandt en Deel af Conventets Medlemmer, at vor Formand i Fjor bragde den Sag paa Bane, som jeg vil tillade mig noget nærmere at omtale, idet jeg vil henvende Conventets Opmærksomhed paa Forholdet mellem Dansk Folkelighed og Christendom og Præstens Virksomhed i denne Henseende. Min Hensigt er imidlertid ikke at anstille nogen egentlig Undersøgelse i denne Sag, men meget mere, af hvad jeg selv har erfaret, meddele Et og Andet, som muligen kunde tjene til at oplyse samme, idet jeg gaaer ud fra den Forudsætning, at det hører hjemme blandt Conventets Forhandlinger, at vi Præster meddele hinanden hvad vi have erfaret i vor Virksomhed. Jeg tilsigter hermed kun at bidrage min Skjerv til Oplysning af en meget vigtig Sag, som tilmed er af den Natur, at den under de nærværende Forholde med Nødvendighed paatvinger sig Enhver af os. Der er vel neppe Nogen iblandt os uden at vi i den sidste Tid ganske anderledes end tilforn, ere komne til at meddele vore Menigheder Oplysning om Ting, som mere angaae det jordiske end det himmelske Fædreland, og da vi maaskee tillige føle, at Forholdene ere af den Natur, at denne vor Virksomhed kan ikke blive blot forbigaaende, mener jeg, vi maae ansee det fornødent saavidt muligt at klare for hinanden, hvad Forhold der er mellem vor Virksomhed, som dem der søge at vise vore Menigheder Veien til det himmelske Fædreland, og som dem, der søge at vise dem Vei med Hensyn til det jordiske Fædrelands Anliggende. Der har maaskee ikke været saa faa Præster, jeg selv har hørt til disses Tal, som have meent at deres Kald udelukkende gik ud paa at arbeide til Guds Riges Komme i deres Menigheder med Undtagelse af hvad der paahviler os som Embedspligt som Statens Tjenere; den sidste Tids Forholde har imidlertid ført os ind paa en Virksomhed, som angaaer det jordiske Riges Anliggender, og det vilde vist være meget at beklage, om Nogen skulde tro, at han ved denne Virksomhed i Grunden var kommen i Strid med sit egentlige Kald. Spørgsmaalet maa vel komme til at beroe paa hvad Forhold der da egentlig er mellem Folkelighed, i dette Tilfælde

den danske Folkelighed og Christendom, hvorvidt disse maae betragtes som hinanden saa modstridende, at Virksomheden for den Enes Fremme er uforenelig med Virksomheden for den Andens Fremme, eller om de snarere maae betragtes for at staae i et saadant Forhold til hinanden, at Præstens Virksomhed i begge Retninger godt lader sig forene, ja endog er saare ønskelig.

Ved Dansk Folkelighed tænker jeg mig nu, at Folket kommer til Bevidsthed om, hvad der er det ejendommeligt som et Dansk Folk, at dets Kjærlighed vækkes dertil, medens dets Hjerte bortvendes fra det Fremmede, som har trængt sig ind i Folket og optaget den Plads, som det burde have, hvad der havde hjemme. Jeg tænker herved nærmest paa at fremkalde og nære Folkets Kjærlighed til dets Fædreland, dets Historie og dets Modersmaal, at Folket kommer til Erkjendelse af, at hvad vi saa end vil dømme om det Fremmede, det Danske i al Fald er det Bedste for det danske Folk, og at dets Stræben derfor maa gaae ud paa ikke at optage det Fremmede i sig, men at være et ægte Dansk Folk i Maaden, hvorpaa det tænker, handler og udtrykker sig. Hvorvidt nu denne Forklaring over Dansk Folkelighed er fuldkommen rigtig tør jeg ikke afgjøre, men jeg troer at Conventes Medlemmer nok forstaae hvad jeg derved mener og det er mig nok. Folket, saaledes som det i Almindelighed findes i vore Landsbymenigheder, kan vel ikke siges i saa høi en Grad at have optaget det Fremmede i sig, som at være ukjendt med det, som tilhører det selv, hvorfor jeg mener, at vor Virksomhed for at fremme Dansk Folkelighed i vore Menigheder, maatte gaae ud paa at bringe Folket til at kjende og elske hvad der virkelig tilhører Folket som et Dansk Folk.

Hvad Christendom er, behøver jeg ikke paa dette Sted at forklare. Den tilbyder Mennesker Frelse, det er derfor ogsaa klart at den forudsætter en menneskelig Udvikling idetmindste til en vis Grad. Men ved en menneskelig Udvikling forstaaer jeg, naar den skal finde Sted blandt Danske Folk, Udviklingen af en Dansk Folkelighed, thi ved et Folks Udvikling maa der dog tages Hensyn til hvad der er Folket ejendommeligt, da et Forsøg paa at ville udslette den Forskjel, der er mellem Folkene, vil blive ligesaa fordærveligt, som at ville bibringe et Folk en Udvikling, som passer for et andet. Deraf følger da, at Folkelighed til en vis Grad, maa være udviklet før Christendommen virkelig kan finde Indgang hos et Folk og hos dette fremfrembringe de rette Virkninger. Christendommen er vistnok i sig selv altid den samme, men ved dens Almindelighed forstaaer jeg netop den vidunderlige Egenskab ved den, at den kan passe til ethvert Folk efter dets Eiendommelighed, saaledes at den, uden at ophøre at være den samme, dog hos de forskjellige Folk tilegnes og yttrer sig paa forskjellig Maade, og vil netop forat kunne være i Sandhed og Kraft tilstede hos et Folk, tilegnes af dette paa den Maade, som er det eiendommeligt, og fremtræder da i en Skikkelse hos et saadant Folk, som er forskjelligt fra den hvori den fremtræder hos et andet. Der kan derfor godt tales om tydsk og dansk Christendom, ikke som om Christendommen viste Tydskerne anden Vei til Salighed end de Danske, men fordi Christendommen, naar den skal være i Sandhed, baade tilegnes og aabenbarer sig i en anden Skikkelse hos Tydskere end hos Danskere. Jo mere derfor et Folk tilegner sig hvad der er det eiendommeligt, jo mere det lærer at elske det, at tænke og udtrykke sig paa en Maade, som virkeligen er det ejendommelig, det vil sige: jo mere det kommer til folkelig Udvikling, desto sandere og kraftigere vil det ogsaa kunne tilegne sig Christendommen, desto bedre og varigere Frugter vil den fremkalde hos Folket. Naar der derfor tales om en sygelig Christendom hos et Folk, da forstaaes

vist ikke derved, at det er en falsk Christendom i sig selv, Folket har tilegnet sig, da vi saa ofte vil erfare, at saadanne sygelige Christne har opfattet Christendommens Lærdomme rigtigt, men det bestaaer deri, at Folket har tilegnet sig Christendommen paa en ufolkelig Maade, fordi det enten slet ikke er kommen til nogen folkelig Udvikling, eller fordi det havde optaget i sig en anden, det fremmed Folkelighed, og derfor havde tilegnet sig Christendommen paa en saadan Maade, som var ejendommelig for et andet Folk, men ikke for det selv, og det vil da ogsaa vise sig, at skjøndt jeg ikke betvivler, at en saadan sygelig Christendom kan blive det enkelte Menneske til Frelse, den dog ikke hos Folket kan slaae saa dybe Rødder, at den kan frembære de sande og varige Frugter.

Hvad jeg saaledes har søgt i Almindelighed at udvikle, vil jeg nu oplyse af min egen Erfaring. Det er de Fleste bekjendt, at der paa den Egn, hvor jeg er Præst, er en betydelig Opvækkelse. Jeg benytter dette Ord, skjøndt jeg ikke vil tvistes med Nogen om, hvorvidt det udtrykker hvad det skal; jeg troer, at det er forstaaeligt for Dem Alle. Denne Opvækkelse er bleven bekjendt for en større Kreds, vel over det hele Land, især ved de gudelige Forsamlinger, som strax ved dens første Fremtræden knyttede sig dertil, og bleve baade et Samlings- og Yndlingssted for de Opvakte. Ved at omtale disse Forsamlinger og dem, som besøge dem, turde jeg maaskee tillægge min egen Erfaring nogen Betydning, da jeg i flere Aar har deeltaget i disse, og staaet i nøie Forbindelse med en stor Deel af deres Besøgere; De vil maaskee tiltroe mig, at jeg paa mit nuværende Standpunkt ikke vil omtale dem ledet af en blind Forkjærlighed, og at den Kjærlighed, hvormed jeg fortrinsviis har elsket Forsamlingerne og endnu elsker saa Mange af dem, som besøge disse, vil gjøre det umuligt for mig at omtale nogen af Begge paa en ubillig Maade.

Det er bekjendt nok, at Forsamlingerne med deres Venner er blevne haardt angrebne, men det maa ikke glemmes, at de ere blevne angrebne baade for den Sandheds Skyld, som fandtes i dem og hos deres Venner, og for det Skæve og Forkeertes Skyld, man har fundet ved dem baade med Hensyn til deres Oprindelse og Tilværelse. Forsamlingerne ere en Følge af Opvækkelsen i den Skikkelse, som denne er fremtraadt i blandt os, og om Nogen vilde paastaae, at den er ikke andet end Falskhed og paataget Væsen, da vil jeg høit vidne derimod, idet jeg vil udtale som min inderste Overbeviisning, at paa faa Undtagelser nær, har de Opvakte idetmindste til en Tid, meent det alvorligt med deres Sjæls Frelse, og skjøndt det er skeet, at de har udtalt meget mere om denne Sag, end de virkelig havde erfaret eller kjendte, saa var det dog ingen bevidst hykkelsk Tale, de førte, ligesom det ogsaa var Haabet om i Forsamlingerne at finde, hvad der kunde tjene dem til Frelse, der førte dem til disse og hjalp dem til at overvinde de ofte store Vanskeligheder, som vare forbundne med at tage Deel i dem. Saavist som der nu er Sandhed i Omsorgen for Sjælens Frelse, saavist var der ogsaa Sandhed i Opvækkelsen, thi det var virkelig en Opvækkelse fra en ligegyldig til en for Sjælens Frelse bekymret Tilstand. I Forsamlingerne er i Almindelighed bleven aflagt et sandt Vidnesbyrd om Guds Raad til Menneskenes Frelse, saa mange bekymrede Sjæle har i dem fundet Trøst og Veiledning, ligesom mangt et Kjærlighedens Baand der er bleven knyttet, og Mange har der fundet Opmuntring til at skye det Onde, hvori de før havde levet.. Og naar vi nu har seet disse Forsamlinger i saa høi en Grad spottet, hadet og forfulgt af en Mængde Mennesker, da er det skeet for en stor Deel for den Sandheds Skyld, som var i dem at finde, som Verden ikke kan taale, men som den forfølger dens in-

rigere, jo mere aabent den træder frem, skjøndt jeg veed meget godt, at de, som har forfulgt Forsamlingerne vil sige det samme som Jøderne sagde til vor Herre: for en god Gjernings Skyld forfølge vi dig ikke. Jeg kan forsikkre Dem, at saaledes som Forsamlingerne vare fra den første Tid jeg har kiendt dem, da de idetmindste for det udvortes Øie fremstillede sig i en elskeligere Skikkelse end længer hen og jeg troer virkelig ogsaa de var uskyldigere og barnligere, da var det ikke let muligt andet end at blive indtaget af dem, naar man ikke havde Had til dem for Sandhedens Skyld, som fandtes i dem, eller ikke forud kjendte alt det Betænkelige der knytter sig til dem. Jeg kjender mangfoldige Mennesker, med hvem dette var Tilfældet og jeg skammer mig ikke ved at bekjende, at jeg selv var i disses Tal; mit Hjertes Kjærlighed var knyttet til disse Forsamlinger, og mit Haab om Velsignelse for Christi Kirke for en stor Deel sat til dem. Jeg skammer mig ikke ved at bekjende dette, fordi jeg veed, at saalænge jeg saaledes kunde sætte mit Haab til Forsamlingerne, da har jeg ogsaa arbeidet for dem, for at Mange maatte vindes for dem og det Forkeerte i dem rettes, og jeg maa tilstaae, at Mindet om den Tid er for mig som mine kjæreste Barndomsminder, da Hjertet knytter sit Haab og sin Glæde til saa Meget, som det senere maa erfare var dog ikke hvad vi ventede. — Det maa dog ingenlunde fordølges, at de, som stod Forsamlingerne imod og tildeels den Opvækkelse som var knyttet til disse, har ikke Alle gjort det for den Sandheds Skyld, de fandt i dem, men der er ogsaa dem, som har gjort det netop for den Usandheds Skyld, som i dem aabenbaredes, og for den Fares Skyld, de beredte netop deres ivrigste Deeltagere. For mig holdt det haardt at komme til at see begge Dele, og jeg kan med Sandhed sige, at Intet paa Jorden har kostet mig saameget at give Afkald paa, som paa det Haab, at disse Forsamlinger vilde blive til en Velsignelse for Christi Kirke blandt os, man ikke længe havde seet, og at der af dem vilde fremblomstre en Menighed med eet Hjerte og een Sjæl, som den var i de første Dage.

Hvad der var en Hovedfeil ved Forsamlingerne det var at de fremtraadte med alt for store Fordringer og alt for meget udvortes Væsen, hvorved de kom til at udøve en skadelig Indflydelse paa Deeltagerne, som derved kom til at betragte dem for mere end de vare, kom til at bygge paa dem, og, da det især var Følelsen som tiltaltes i Forsamlingerne, da ogsaa at foretrække dem for Kirken og navnlig for Sacramenterne, som i deres simple, ringe Skikkelse netop ere saa saare forskjellige fra Forsamlingerne, der ved Siden af disse er som den rige Mand i Purpur og kosteligt Linned i Modsætning til Lazarus liggende for hans Dør fuld af Saar.

Ligesom Forsamlingerne i det Hele taget fremtraadte som noget Større end de virkelig vare, saaledes kom Deeltagerne i Almindelighed til at troe sig videre, end de i Virkeligheden vare, til at troe, at de allerede derved, at de tog Deel i Forsamlingerne, vare komne et betydeligt Stykke frem paa Veien. Det var derfor i Almindelighed ikke Hykleri, naar man hørte saa Mange udtale sig om deres egen Tilstand paa en Maade, som forudsatte et andet Standpunkt end det, hvorpaa de i Virkeligheden stod, thi de troede virkelig at de var komne saa vidt, som de udtrykte sig, troede selv at have gjort de Erfaringer, de i Grunden kun havde hørt af Andre. Forsamlingerne førte saaledes Mange til falske Forestillinger om deres egen Tilstand og paa denne Maade troer jeg ogsaa det maa forklares, at saa Mange af dem, der deeltog i Forsamlingerne, endog efter en temmelig kort Tid, kunde faae Mod til at fremtræde som Talere og som de Andres Ledere, og ikke sjelden tiltro sig en ligesaa stor Berettigelse dertil som

de bestikkede Lærere, og disse, der snart vandt Tillid, som de der paa en særdeles Maade vare udrustede af Aanden, have bidraget meget til at Deeltagerne i Forsamlingerne kom til at lægge større Vægt paa disse end det var ønskeligt, kom baade selv til at underkaste sig og paalægge Andre adskillige selvgjorte Love, som rør ikke, smag ikke, tag ikke derpaa, hvorved de fristedes til netop paa Grund af Opfyldelsen af saadanne Love at troe sig bedre end Andre og over Myggen glemme Kamelen. Det er vist, at mod disse og andre Misbrug af Forsamlingerne har der været talt alvorligt baade af Præster og ærlige Lægfolk, som have ført Ordet i dem, og dette har heller ikke været uden Gavn, saa jeg er vis paa, at ikke Faa af dem, som har deeltaget i dem, er blevne fri for, om ikke at fristes til saadanne Misbrug, saa dog at henfalde til dem, og saaledes mere have modtaget det Gode, Forsamlingerne tilbød dem, end Fristelsen til det Onde, der i dem fandtes.

Jeg troer, at disse Forsamlinger i det Hele taget ere fremgaaede af en oprigtig Bekymring for Sjælens Salighed, ligesom de har fremkaldt en saadan i mange Hjerter, jeg troer, at Mange har fundet Trøst og Veiledning i deres Saligheds Sag i Forsamlingerne', og at Mange, som vilde bøie sig for det alvorlige Advarsels Ord, de der hørte, ogsaa ere blevne bevarede for at henfalde til de farlige Misbrug. Saaledes troer jeg, at vor Herre har brugt Forsamlingerne til at fremkalde og fremme meget Godt iblandt os, og skjøndt jeg umulig kan tillægge dem, hvad jeg tidligere har gjort, efter de Erfaringer, jeg nu har samlet om deres Væsen og Virkninger, saa kan jeg dog ingenlunde bryde Staven over dem, men takker Gud for hvad Glæde jeg selv der har fundet og for hvad Godt der ved dem er virket, der selv om det end paa en vis Maade kunde kaldes lidet, dog, da det angaaer de evige Ting, af os altid maa kaldes stort. Men jeg troer tillige, at

naar Forsamlingerne førte til saadanne Misbrug, jeg nylig har nævnet, da ligger Grunden dertil ikke blot deri, at alt Godt kan misbruges, altsaa ogsaa Forsamlingerne, men ogsaa deri, at den Skikkelse, i hvilken Christendommen fremtraadte i dem og gjennem disse blev tilegnet af Folket, passede i Grunden ikke til Folkets Eiendommelighed, fordi den var af fremmed Herkomst. Det er jo bekjendt nok, at Forsamlingerne ere komne fra Tydskland til os, og jeg troer ogsaa, at deres hele Væsen er mere tydsk end dansk. En Udvikling af den danske Folkelighed, er ikke gaaet forud hos dem, som have deeltaget i dem. Jeg har i flere Aar, medens Forsamlingerne udøvede deres største Indflydelse paa Folket, erfaret, hvorledes Alt, hvad der hørte til Udviklingen af den danske Folkelighed, blev sat tilside og tildeels ringeagtet og betragtet som noget, der maatte forsages med alt andet Ondt, saa Christendommen i den Skikkelse, hvori den fremtraadte i Forsamlingerne, ikke kjærligen knyttede sig til den danske Folkelighed, udviklede og forædlede denne, men optraadte meget mere fjendtlig mod den og søgte at undertrykke den. Dette fremkaldte efterhaanden den Tro hos mig, at Forsamlingerne, trods alt det Gode, der fandtes hos dem og alt det Gode, de har virket, dog ikke i den Skikkelse, i hvilken de i Almindelighed har været bekjendt hos os, har passet til det danske Folks Eiendommelighed, og derfor hos os ikke kunde andet end føre til farlige og fordærvelige Misbrug. I denne Tro er jeg bleven bestyrket, da jeg i min Kreds søgte at bidrage til Udviklingen af dansk Folkelighed, baade iblandt dem, som deeltog i Forsamlingerne og Andre, som stod udenfor disse. Jeg har erfaret, at dette Forsøg var saa langt fra at tiltale dem, som deeltog i Forsamlingerne, at det meget mere i Almindelighed blev betragtet som et Angreb paa selve Christendommen, man baade maatte vogte sig for og modstaae af al Magt. Hvad

jeg har forsøgt, for at vække Folkelighed, har bestaaet i at fortælle Fædrelandets Historie for hvem, der havde Lyst at høre derpaa, oplyse Folk om Fædrelandets Forhold med Hensyn til andre Folkeslag, synge Fædrelands-Sange og Kæmpeviser, søge at gjøre opmærksom paa hvad jeg ansaae for at være ejendommeligt for det Danske Folk, hvorved jeg advarede mod den Forkjærlighed, der fandtes hos os for det Fremmede, med Tilsidesættelse navnlig af vort Modersmaal, minde Folk om de gamle Ordsprog, som før har lydt i Folkemunde, men nu næsten ere forglemte. En christelig Retning, som ikke kan knytte sig dertil, eller være modtagelig derfor, men meget mere staaer det fjendtlig imod, og staaer netop det meest fjendtlig imod, som er Folket meest ejendommeligt, som Kæmpeviser og Ordsprog, synes mig allerede derved at tilkjendegive, just ikke at den er falsk, men at den dog ikke passer til Folket, og naar den ikke gjør det, fører den meget let til Hykleri. Det er naturligt for Danske Folk at glædes over at lære at kjende deres Fædres Historie og Skikke, Modersmaalet og hvad der hører til Folkelighed, og naar Folket tilegner sig Christendommen i en saadan Skikkelse, at det paa Grund af denne troer at maatte forsage alt dette, saa ledes det til Noget, som er lige mod dets Natur, og netop dette leder til Hykleri. Saaledes anseer jeg det ogsaa for at være overeensstemmende med det ægte Danske Folkesind ikke at føre mange Ord om Hjertets Følelser, i det Hele taget at være stille og tilbageholden, hvorimod jeg troer at lige det Modsatte stemmer overeens med det ægte tydske Folkesind. Nu kan det ikke nægtes, at Opvækkelsen, saaledes som den i Almindelighed har viist sig blandt os, og som den især er bleven dannet i Forsamlingerne, i denne Henseende mere har viist sig som tydsk end som dansk, da det har været meget almindeligt at bære Hjertets Følelser tilskue, fortælle sin egen Omvendelses Historie og med mange Ord

omtale egne Erfaringer med Hensyn til Forholdet til Gud og til andre deels omvendte deels uomvendte Mennesker. Dette, som er naturligt for Tydskere, og hos dem vel ogsaa kan skee i Oprigtighed, er unaturligt for Danske Folk og fører tilsidst til Hykleri.

At nu saa meget, som vi maa kalde sørgeligt, har knyttet sig til Opvækkelsen og Forsamsamlingerne, trods alle Advarsler, dertil troer jeg, at Hovedgrunden maa søges deri, at ingen af Delene i den Skikkelse, i hvilken de i Almindelighed fremtraadte hos os, passede til det Danske Folks Ejendommelighed. Det har derfor ogsaa viist sig, at hvor Forsøgene paa at vække den Danske Folkelighed nogenlunde lykkedes, der har man enten ganske opgivet Forsamlingerne, eller dog underkastet disse en saadan Forandring, at de bedre kunde stemme overeens med den fremkaldte Folkelighed. Det, hvorved Forsamlingerne i denne Skikkelse adskiller sig fra Forsamlingerne i den forrige Skikkelse, bestaaer især deri, at hvad der forhandles i disse er for det meste af historisk Indhold, deels Bibelhistorie, deels Kirkehistorie, hvortil ogsaa Verdens- og Fædrelandshistorien knyttes. Formaalet er derfor mere Oplysning end Opvækkelse og Rørelse, hvorfor man ogsaa i disse Forsamlinger benytter mere Psalmer af Kingo og Grundtvig end af Brorson, som udelukkende hørte hjemme i de andre Forsamlinger. Med den mere historiske og oplysende Retning fulgte ogsaa en større Kirkelighed. Det er naturligt, at naar de, som deeltog i Forsamlingerne, efterhaanden lærte at sætte mindre Priis paa Følelser, i al Fald ikke at bygge paa disse, de da ogsaa maatte føle Trang til noget andet, noget Fastere, de kunde bygge paa, og saaledes blev det da ikke vanskeligt at føre dem hen til Kirkens Grund. Skjøndt det nu ikke kan nægtes, at Mangfoldige af dem, som besøgte Forsamlingerne og var inde paa den Retning, som i disse gjorde sig gjældende, ikke har været modtagelige for nogen folkelig Udvikling, og derfor

ogsaa ere blevne paa den Vei, de engang ere slaaede ind paa, saa er det ogsaa vist, at et ikke ganske ringe Antal af Deeltagerne i Forsamlingerne efterhaanden, skjøndt det var svært for de Fleste, har faaet Sands for Folkelighed, har med Glæde lyttet til Meddelelser om Historie, Fædreland og Modersmaal, og ere med det samme blevne ført ind paa en fast kirkelig Grund. Hvad nu disse angaaer, da er det unægteligt, at de ved den første Betragtning have Udseende af at staae langt tilbage for de Andre i Liv og Nidkjærhed, ligesom de Forsamlinger, hvori de endnu deeltage, gjøre meget liden Opsigt. Deres hele Væsen er bleven mere stille, de ere blevne mere ordknappe i Meddelelser om deres Hjerters Følelser og Erfaringer, mere tilbageholdne med at aflægge Vidnesbyrd for Andre, mindre strenge i mangfoldige udvortes Ting, som i Forsamlingerne i Almindelighed toges strengt og hvoraf der ikke sjeldent gjordes Love, hvorved den christelige Frihed indskrænkedes. De ansees i Almindelighed forat være blevne lunkne eller for ganske at være frafaldne; jeg vil ingen Dom udtale, hvorvidt det er bedre med dem end med de Andre, eftersom Dommen i denne Henseende hører Gud til, og jeg slet ikke vil nægte, at det mere stille og tilbageholdne Væsen hos disse kan ofte være Lunkenhed, og den tilsyneladende Nidkjærhed hos de Andre kan være oprigtig. Men idet jeg derfor afholder mig fra den Dom, som vedrører Hjerterne, vil jeg kun bemærke, at saaledes som Christendommen fremtræder hos dem, som have faaet Sands for en folkelig Udvikling, stemmer den bedre overeens med det Danske Folkesind, er naturligere, derfor ogsaa sandere for de Danske. Jeg troer derfor ogsaa, at den i det Hele taget, idet den har mindre Skin, vil faae mere Kraft, vil være mindre udsat for Udskejelser og ligefrem Frafald og vil især blive af en varigere Natur i Folket. Saaledes vil nemlig Christendommen lettere kunne forplantes paa Børnene, da den kommer til dem i en Skikkelse, som langt bedre passer til Barnenaturen, lægger ikke de tunge Byrder paa Børnene, som de i Almindelighed gjøre, som ere inde paa den christelige Retning, der udtaler sig i Forsamlingerne, og hvorved de saa ofte gjøre enten Hyklere af deres Børn, eller aabenbare Christendoms Fiender.

Jeg er derfor kommen til den Overbeviisning, at det for os Præster er af en meget alvorlig Betydning, at vi, idet vi forkynde Evangeliet, gjøre hvad vi kan, for at føre vore Menigheder til en ægte Dansk Folkelighed. Vort høieste Ønske maa være at føre vore Menigheder til vor Herre, men kun naar det skeer i Sandhed, og jeg troer dette bliver kun da Tilfældet, naar det skeer paa en folkelig Maade. Naar Evangeliet forefinder Hjerter, hvor der er Sands for Folkelighed, og som vil annamme det, da vil det ogsaa tilegnes paa en for Folket eiendommelig og naturlig Maade, og faae en langt større Betydning i Folket med Hensyn til de virkelige og varige Frugter, det frembærer, og selv de, som have tilegnet sig Evangeliet uden at have havt nogen Sands for Folkelighed, og derfor som oftest paa en Maade, som ikke passede til deres Natur, kan, naar de vil lade sig bevæge til at fatte Sands for hvad der hører til Folkelighed, derved bevares baade for farlige Udskeielser og aabenbare Frafald. For mig er det allerede i sig selv et Gode af overordentlig Betydning, om det kunde lykkes os at fremkalde ægte dansk Folkelighed i vore Menigheder, selv om de, saavidt vi kan skjønne, ikke bleve mere modtagelige for Christendom; men jeg nærer det Haab, at hvor først den ægte Danske Folkelighed har fundet Indgang, der vil ogsaa Christendommen finde Indgang, og jeg troer, at et christeligt Liv, der ikke vil knytte sig til Folkeligheden, vil idetmindste ikke faae nogen varig Betydning i Folket, men kun blive af en forbigaaende og tvivlsom Natur, der om det end

kan bringe de Enkelte Velsignelse, ikke kan gaae i Arv til Børn og Børnebørn."

Storck. Præsten vilde vistnok handle høist urigtig ved under sin Virksomhed for og paa Folket at oversee Nationaliteten; men ligesaa urigtigt vilde det være at stirre sig blind paa den. — Der er hos vore Bønder en vis Tilbøielighed til at betragte Alt som *fremmed* hvad der ikke tilhører en ganske snever Kreds, — andre Øers, Amters, Sognes Beboere ere *Fremmede*. En saadan Particularisme maae vi naturligviis modarbeide. Men ogsaa de mere Dannede feile paa deres Viis i at skyde fra sig hvad der ikke just er deres Eget, i det Mindste Noget deraf, medens Andet holdes i Ære ifølge en vexlende Modesmag. Det er ikke længe siden at Tydskland hos os havde en høi Stjerne, medens man i Tale og Skrift stræbte at ophidse Folk mod Sverrig og Svenske. Nu finder det Modsatte Sted. I Christo, det maae vi dog aldrig glemme, skulle alle Folk, som ville troe paa ham, være een Hjord under den ene Hyrde.

F. Rønne. Jeg maa udtale min Glæde over, at en saa vigtig Sag som det gudelige Livsrøre her i Landet er bleven bragt paa Bane, og at navnlig Pastor B., der kjender Opvækkelsen saa nøie, har givet den et hæderligt Vidnesbyrd. Jeg staaer i vedvarende Forbindelse med de Opvakte, en Forbindelse hvoraf jeg har min Glæde og store Velsignelse. Erkjendelsen af Synd og Naade, virkelig Omvendelse og levende Christentro er den Grund, hvorpaa dette Liv ogsaa her i Landet hviler. Trangen til Samfund med dem, der virkelig slutte sig til Herren maa, naturligt og folkeligt, og i Samstemning med den hellige almindelige Kirkes eget Væsen, drive de Opvakte til at samle sig med hverandre til fælleds Opbyggelse, hvoraf da de Helliges Forsamlinger ligefremt opstode. Det er min Overbeviisning, at, ligesom den bestikkede Lærestand ikke uden Ansvar for Gud kan undlade at slutte sig til de levende Christne, styrke deres Forening til end mere Kraft, og pleie dem kjærligt paa enhver Maade i Herren, saaledes vil den selv høste den største Velsignelse deraf. Jeg maa anbefale mine Medbrødre i Embedet denne vigtige Sag. Det er jo dog vor fælleds Overbevisning, at det ikke saameget er fra Kirkens ydre Forfatning, som meget mere fra dens indre Liv at Velsignelsen under Herrens Bistand kan ventes, hvorfor vi for al Ting maae stræbe at fremme, samle og styrke dette.

Naar Pastor B. videre har udtalt som en Grundbetingelse for Christendommens levende Fremgang, at den maa bygges paa *det Menneskelige*, saa maa jeg tiltræde dette, forsaavidt Herren selv har skabt det oprindeligt Menneskelige[1]) og gjort ogsaa det faldne Menneske skikket til at modtage hans Rige og vorde et nyt Menneske i Christo. Men naar B. i sin Udvikling i dettes Sted *opstiller Folkelighed*, som denne Betingelse, og dette skal forstaaes saaledes, at Folket først maa blive sig sin Nationalitet i Modsætning til Andres bevidst, og mere almindeligt tilegne sig sit Folks gamle Sagn, Viser og desl.; naar han raader til at arbeide paa denne Grund og yttrer, at de Opvaktes Mangel paa Syn herfor har bragt ham til at tvivle om Opvækkelsens folkelige Natur, hvori han endmere styrkedes ved den Betragtning, at den ikke heller i sin Rod er dansk: — da maa jeg gjøre opmærksom paa det *Spring her er gjort og ret bede paaagtet: at en saadan Betingelse for Guds Riges Fremgang aldrig er gjort* hverken af Herren eller hans Apostler, ligesom den eiheller er vedtaget og lært af Kirken, eiheller beviist af Historien, hvorfor vi *paa det Omhyggeligste maa vogte os* for at feile i dette Stykke, eller derved lade os afdrage fra det levende Christenfolk i Landet, som ikke kan gaae ind paa denne Sætning. Endnu har jeg med Hensyn til Forsamlingernes Nationalitet at bemærke, at de maaskee ligesaa godt kunne siges at stamme fra Norge som fra Tydskland, men at Opvækkelsen vel omtrent har samme Natur i alle Lande. Med al Anerkjendelse af den rette Folkeligheds Betydning maa jeg dog pege paa Nutidens Vidnesbyrd, paa Folkeslagenes sørgelige selviske Tilbagetrækning hver i sin Nationalitet og deres ødelæggende Fjendskab mod tilgrændsende Nationaliteter, og maa advare mod den store Fare, som truer os, naar vi, under den mægtige Folkebevægelse, skyde Nationaliteten frem paa en uret Plads og gjøre en Anvendelse af den, som ikke tilkommer den, ja hvorved Herren let kunde glemmes og hans Børn komme til at lide.

Formanden. Naar den foregaaende Taler har yttret, at Opvækkelsen og de til den knyttede gudelige Forsamlinger maaskee lige saa godt kunne siges at stamme fra Norge som fra Tydskland, saa vinder hans Mening neppe Medhold hos Kirkehistorien. Speners *collegia pietatis* — Zinzendorf — Halle først som Pietismens siden som Rationalismens Sæde — Rationalismens Udbredelse fra Cathedre og Prædikestole — Vendepunkt ved Reformationens tredie Jubelfest — gjenopvaagnet Lyst til de gamle Psalmer og Opbyggelsesbøger saavelsom til gudelige Privatforsamlinger; disse kirkelige Udviklingstrin findes i Tydskland, gjenfindes i Danmark, og Sammenligningen kunde langt mere udføres i det Enkelte,

1) Ikke derimod det Menneskelige og Naturlige som det fremtræder efter Syndefaldet, modsat det rene, ublandede Guds Billede.

udføres med en forbausende Nøiagtighed. Ikke blot de betydeligere, men ogsaa de mindre betydelige Begivenheder i Tydsklands theologiske og kirkelige Verden spores hos os — Bevægelsens Bølgeslag forplante sig til Danmark. Saaledes har da Pastor Boisen vistnok Ret naar han siger, at vi har faaet de gudelige Forsamlinger fra Tydskland, hvilket kan siges uden i ringeste Maade at træde dem for nær, thi fra den Kant har vi jo faaet baade Christendommen og Reformationen. Baade Christendom og Reformation kom til os fra et fremmed Folk; men bleve hos os nationale, de tilegnedes af Folket. I den Forstand som Christendommen og Reformationen ere nu de gudelige Forsamlinger aldrig blevne nationale, har ikke funden almindelig Anerkjendelse herinde; men ei heller i Tydskland har de gjennemtrængt det lutherske Folk, som Provst With rigtig bemærker[1]). De har der som hos os havt deres Tid til at blomstre i mindre Kredse deres Tid til at falme og gjenoplives, Alt i det Smaa. Skulde det da ikke være det Sande, at de gudelige Forsamlinger kunne være til Gavn og Velsignelse for visse Personer i deres christelige Udvikling, for visse Kredse, til visse Tider uden at være fornødne eller engang gavnlige for alle Christne? Man vilde da feile ved at fordre deres almindelige Anerkjendelse og Anvendelse i Christenheden; men man vilde ogsaa feile ved eensidigen at bryde Staven over dem.

Buchholtz. Jeg er ganske enig med Pastor Boisen i, at der spores noget Ufolkeligt hos dem, vi her have kaldt „de Opvakte.“ Men jeg tilføier, at jeg ogsaa oftere synes at have sporet hos Flere noget der ikke passer til det Almeenmenneskelige eller til deres egen Personlighed, noget i Færd, Tale og Væsen, der synes ligesom fremmed, laant, tillært, paahængt og som jeg dog ingenlunde anseer for Skin og Hyklerie. Jeg forklarer det tildeels deraf, at Opvækkelsen er kommen pludselig og med stærk Bevægelse og ikke endnu har faaet Tid til at gjennemtrænge og harmonisk gjennemarbeide deres hele Væsen, eller er kommen ved en stærk Paavirkning af en anden som de rette og danne sig efter uden at de ret faae det Fremmede optaget i sig; Men der er sikkert en anden endnu dybere, væsentligere Grund. Den Retning, som de Opvakte i Almindelighed hylde er Pietismen, til hvis Væsen hører en dyb Nedsættelse af den menneskelige Natur og det Menneskelige overhovedet. For at det Menneskelige skal faae Berettigelse, maa det ved Tale, Bøn, Tegn, Handling paatrykkes et bestemt religiøst, gudeligt Præg; thi hvad der ikke er bestemt gudeligt, er ugudeligt. Men, at en skrupuløs Stræben efter at give alt et bestemt gudeligt Præg maa føre til noget for det Personlige, Menneskelige, Folkelige fremmed, er indlysende. Pastor Boisen har talt for at kalde de folkelige Følelser tillive. Og uden Tvivl kan en Virken i denne Retning have sin Nytte, eftersom det under de nærværende Tidsomstændigheder, maaskee netop er derigjennem at Følelsen af det Menneskeliges Betydning og Værd, hvorfor Hine mangle Sands, lettest og snarest kan vækkes og dets rette Stilling til Christendommen kan komme til Bevidsthed, og at saaledes det Sygelige og Sære hos disse Mennesker, hos hvem der visselig findes levende og uhyklet Interesse for det Aandelige, kunde hæves.

Mag. Hammerich gjorde derpaa Forsamlingen opmærksom paa det Ønskelige i, at der dannede sig et Selskab for den Danske Kirkehistorie, ligesom vi have et Selskab for den Danske Historie. Naar et saadant Selskab var traadt sammen, vilde det vel rettest henvende sin Opmærksomhed paa Udgivelsen af et kirkehistorisk Tidsskrift, som baade skulde optage mærkelige utrykte Sager og kirkehistoriske Afhandlinger efter Kilderne, saadanne som L. Helwegs Afhandling om de religiøse Bevægelser paa Chr. *VI*s Tid. Vi besidde mange kirkehistoriske Mærkværdigheder, saaledes høist interessante Postiller og Bønnebøger, fra Tiden for Reformationen, og en Mængde nyere Beretninger og Optegnelser, som henligge ubenyttede paa Bibliothekerne, skjøndt de afgive vigtige Bidrag til Kundskab om vore ældre kirkelige Forhold, og vilde yde et godt Materiale til en Skildring af disse.

Svenskerne har, idetmindste i een Retning, her foregaaet os med et godt Exempel. *Dr.* Rietz har i sine „*scriptores suecici medii ævi, cultum culturamque respicientes*“ (3 Bind), og det saakaldte „Fornskrift-sällskap“ i sine Samlinger (4 Bind) allerede udgivet betydelige Kildeskrifter paa Modersmaalet til den svenske Kirkes ældre Historie.

Saa ønskeligt det nu var, at et saadant Selskab dannede sig, saa burde man dog ikke oversee, at Tidens politiske og borgelige Uro var intet mindre end gunstig for deslige nye Foretagenders Iværksættelse. Han ønskede herom at høre Forsamlingens Mening.

Mau. Skjøndt jeg har talt saa meget i Dag, at jeg næsten frygter for at trætte Forsamlingen, maa jeg dog udbede mig Ordet endnu engang.

1) I et lille Foredrag, som jeg desværre ikke kan give Læserne, da det ikke er mig meddeelt og Protocollens Optegnelser ikke forslaae. Det Samme er Tilfældet med Fleres Smaa-Foredrag og Yttringer ved dette Convent og navnlig i denne Sag. Uden at ville lægge en Lov paa Nogen tør jeg dog nok yttre det Ønske, at Conventets Medlemmer uopfordrede vilde sende mig en Optegnelse af deres Yttringer. En saadan Optegnelse vilde være mig til stor Nytte ved Referatet.
J. F. F.

Hvad *Mag.* Hammerich har yttret, er som grebet af mit eget Indre; det er en Tanke, som længe har beskjæftiget mig og slaaet Rødder hos mig. Naar jeg Tid efter anden har gjennemløbet Fortegnelsen over den Masse af Bøger, som vedblev at udkomme her i Landet, har jeg forundret mig over, at vi dog aldrig kunde faae en fuldstændig dansk Kirkehistorie, og jeg har ofte følt Savnet heraf. Siden Pontoppidans Annaler udkom (paa Tydsk) — de gaae ikke længere end til Aaret 1700 — har vor Literatur kun leveret enkelte Fragmenter eller Materialier f. Ex. af J. Lorck (ligeledes paa Tydsk), Balle, Münter o. fl.; men en pragmatisk Haandbog i den danske Kirkehistorie, blot fra Reformationen til vor Tid, hører endnu bestandig til *pia desideria.* Hvis jeg havde Evne og Leilighed, som jeg, især tidligere, har havt Lyst dertil, da skulde jeg vist have gjort Forsøg paa at fylde Hullet og afhjælpe den følelige Mangel i vor Literatur; men — *ultra posse nemo obligatur!* Om jeg end besad Kraft og Dygtighed til et saadant Arbeide, vilde Afstanden fra Hovedstaden, hvor de vigtigste Kilder findes, dog lægge uovervindelige Hindringer i Veien. Men hvad jeg har kunnet, har jeg ikke forsømt. Under min Syslen med den danske Kirkehistorie blev min Opmærksomhed for flere Aar siden henledet paa det forrige Generalkirkeinspections-Kollegiums betydelige Arkiv (under Kancelliet), som jeg vidste maatte indeholde mange brugbare Materialier til det attende Aarhundredes Kirkehistorie, navnlig fra 1733 til 1757, et Tidsrum, der var saa rigt paa religiøse Bevægelser i vort Fædreland. Da jeg ikke selv kunde faae Adgang til denne Guldmine, som kun af Enkelte havde været benyttet, henvendte jeg mig til en yngre Videnskabsmand, Kandidat L. Helweg, og opfordrede ham kraftig og indstændig til at øse af den angivne Kilde og pryde sit Tidsskrift (for Literatur og Kritik) med de Skatte, som han deraf kunde fremdrage. Den første Gang gav han mig intet bestemt Løfte, skjøndt han optog mit Andragende med Velvillie; men siden purrede jeg ham igjen, og at dette ei var forgjæves, derom vidner den Afhandling om de religiøse Bevægelser under Christian den Sjette, som L. Helweg skienkede os, og som uden Tvivl er bleven læst med stor Deeltagelse, ja som har efterladt Ønsket om at erholde Mere fra samme Haand. Da jeg bevidnede Helweg min Glæde over Artiklen, purrede jeg ham igjen, for om muligt at faae Mangelen af en Kirkehistorie afhjulpen. Men — Rom blev ikke bygt paa een Dag; en fuldstændig dansk Kirkehistorie er et storartet Foretagende, som kræver betydelig Opoffrelse af Tid og Kraft; den, der begynder derpaa, maa have et Vederlag herfor, og i vore Tider, da kun Døgnliteraturen blomstrer og politiske Smaaskrifter gaae af som varmt Brød, vil der neppe findes nogen Forlægger, som er villig til at understøtte og befordre et saadant Værk. Jeg skal derfor tillade mig at lægge Konventet denne Sag ret paa Hjerte, og jeg har foreløbig tænkt mig, at den lod sig ordne paa den Maade, at der udstedtes en Indbydelse til alle Danmarks Præster om at tiltræde et Samfund for dansk Kirkehistorie, hvis Bestyrelse hævede et aarligt Bidrag af Medlemmerne, hvoraf en Deel blev at anvende til Indsamling af Aktstykker og Kildeskrifter, og Resten bestemtes til Honorar og Trykkeomkostninger. Men lader os endelig skynde os, medens vi have unge, dygtige Mænd ved Universitetet, som ere Arbeidet voxne. Vel begyndt er halv fuldendt!

Da Hammerichs Forslag af Conventet blev modtaget med Bifald og da Flere med Man opmuntrede til at smedde medens Jernet var varmt, og ikke opsætte Iværksættelsen af en god Plan til den uvisse Fremtid: saa paalagdes det Proponenten nærmere at raadføre sig med de Mænd i Kjøbenhavn som interesserede sig for dette Foretagende og til næste Møde forelægge os en Indbydelse, for hvis gode Modtagelse hver vilde virke i sin Kreds.

Borresen meddeelte nogle Bemærkninger om Almueskolevæsenets Indretning med særdeles Hensyn til Underviisningen i Boglæsning og Christendom. Den nøiere Udførelse af disse Bemærkninger, som Tiden kun tillod ham at skizzere, forbeholdt han sig til et følgende Møde.

Fra flere Sider yttredes det Ønske at Conventet vilde offentlig gjøre opmærksom paa at vor Armee i Felten trængte til Feltpræster og Krigsfangerne paa Fangeskibene til geistligt Tilsyn. Det paalagdes Formanden herom at afgive en Erklæring i Conventets Navn. Den findes indrykket i Berlingske Tidende for 8de Juli.

Efterat det var bestemt at Conventet atter skulde samles midt i Oktober, dersom der ikke blev Anledning til forinden at sammenkalde et extraordinært Møde, sluttede man ved at afsynge Psalmen „Din Kirke, gode Gud." — 12 nye Medlemmer indmeldtes.

Meddeelt af **J. F. Fenger.**

Tillæg til Referatet om Roskilde Convent[1]).

(Dansk K. T. Nr. 152 Sp. 793.)

Med Hensyn til den paatænkte Ordning af Samfundsformerne i Kirken, er der et Punkt, jeg mener, vi bør være særdeles opmærksomme paa. Det er, at Menighed og Commune, det

[1]) Efterat Referatet var trykt i K. T. har jeg fra Pastor Buchholtz modtaget ovenstaaende Meddelelse

Kirkelige og det Communale blive holdte strengt fra hinanden. Jeg troer at Brødrene her ville være enige med mig om, at en Sammenblanding af disse tvende Sider, naar didhenhørende Indretninger skulle træde i Live, vilde sætte alt i en skjæv Stilling og forvirre og forstyrre den hele Sag. Jeg har derfor ikke gjerne seet i Cultusministerens Circulaire, at der kommer et Forslag paa Bane om at lade Amtsraadene udnævne Medlemmer af Lægstand til den paatænkte Synode eller de Ord „efter Sogneforstanderskabernes Omraade“ etc. Det er ogsaa en Grund, hvorfor jeg stemmer for, at de i Forsamlingen mødende Lægmænd vælges af Valgmænd, der ere sendte 1 fra hver Menighed eller Pastorat og udvalgte af Menighedens myndige Mænd gjennem en Valgbestyrelse, der bestaaer af Præsten og et Par agtværdige Sognemænd. Herved undgaaes fra første Færd af en Indblanding af det Communale; det i Kirkens Organisme saa væsentlige Forhold, Forholdet mellem Præst og Menighed paaagtes; det bliver Folk klarere, at her kun er Tale om en kirkelig Sag, og at der ikke er tænkt paa ved de nye Indretninger, der forberedes, at kalde Menighedens Lemmer til Opposition mod Geistligheden men til levende Samvirken med den.

af hans Yttringer paa anførte Sted, hvis Indhold kun i stor Korthed ere meddeelte i Referatet.

J. F. F.

Overskou og Kirken.

Ved at bekjendtgjøre sine politiske Grundsætninger for Vælgerne af Staden Kjøbenhavns 1ste Valgdistrict har Hr. Litteratus Skuespiller Overskou i Berlingske Tidende Nr. 223 d. A. blandt Andet erklæret sig for: — „Kirkens Adskillelse fra Staten, med de Lutherske Kirketjeneres faste og fuldstændige Lønning af Staten, uden lovpaalagte bestemte eller vilkaarlige Ydelser af Menigheden.“

Hr. Overskou synes aldeles at have overseet den Selvmodsigelse, hvori han herved er faldet, thi naar Staten fuldstændig skal lønne Kirkens Embedsmænd, har den sandelig overmaade meget med de kirkelige Ting at gjøre, og derved en ikke ringe Indflydelse paa Kirken, da den saa maatte kunne bestemme Kirketjenernes Tal og øvrige Vilkaar, afstikke dem Grændserne for deres Virksomhed med mere. Der fandt paa den Maade aldeles ingen Adskillelse Sted, men tvertimod et stort Samqvem, ikke mindre end der hidtil har været. En egentlig Adskillelse har vistnok hidindtil ikke fundet Sted i noget Land, hvor Lutherdommen eller overhovedet Protestantismen er Folkekirke, men skal den finde Sted, saa maa Kirken selv baade udnævne og lønne sine Embedsmænd, saaledes som dette finder Sted i de Lande, hvor de ere adskilte, nemlig i alle catholske Lande, og de Lande, hvor Protestantismen kun er et tolereret Partie. Den danske Kirke er vel ogsaa i Stand dertil, nemlig formedelst sin Trediepart af Tienden, og det lidet Præstegods, der hist og her er levnet, nemlig de Annex- og Mensalgaarde, der findes ved nogle Kald. Det egentlige, langt betydeligere Kirkegods er som bekjendt tilligemed Kirketienden for længe siden fragaaet Kirken og er i private Kirkeejeres Værge. Skal Kirken adskilles fra Staten, saa beholder den lige fuldt sine Eiendomme, thi enhver offentlig Stiftelse, ethvert Selskab eller Samfund er en moralsk Person i Staten, der har Sikkerhed for sine Eiendomme, sit Gods eller Penge. Saaledes ogsaa Kirken. Den har hidtil, baade under Adelsvælden og under Enevoldskongerne havt dem ukrænkede, Staten har ingen Ret dertil, uden i alt Fald den Stærkeres. Man tør vel haabe, at Eiendomsretten ikke vil blive mindre sikker i det unge Danmark end i det gamle, og at man ikke i den nye Statsforfatning vil gjøre Ran lovligt, under hvilken Skikkelse det saa lokker. Saaledes betitler nemlig Redelighed enhver Tilvendelse af fremmed Eiendom, enten det saa er private Mænds eller moralske Personers, saasom offentlige Stiftelsers og Selskabers[1]). Staten maa desuden ikke troe, at den vilde vinde ved at bruge sin Magt til at tilvende sig Kirkens Gods. Der hviler sværere Byrder derpaa, end Mange tænker, Skatter, Enkepensioner, Naadsensaar, Præstegaardenes Indløsningssum og Driftscapital, Expenser m. m. Den skulde desuden lønne sine Betjente for Oppebørselen, og ved offentlige Bestyrelser kommer gjerne mindre ind. Skulde den da derefter lønne Præsterne, fuldstændigt, uden Ydelser af Menigheden, vilde den komme til at give meget til af sin egen Kasse. De faa Kald, der kunde give et Overskud vilde ikke bøde paa de mange, hvor det Nødvendige mangler.

Kirken kan forresten meget vel være tjent med en Adskillelse fra Staten; den vilde kun vinde i Frihed og Selvstændighed, for hvilken ogsaa vi kjæmpe. Blandt Andet vilde Kirkens Tjenere ophøre at være Statens Embedsmænd, saa at denne ikke længere kunde fordre de mange verdslige Forretninger af dem, som nu ere paalagte Præsterne, saa at disse mere udeelte kunde leve for deres Kald. Ogsaa fik de Frihed til f. Ex. at negte kirkelig Vielse for fraskilte Egtefolk, naar deres nye Egteskab misbilliges af Kirken, for ikke tale om andre Collisioner, hvori de nu stundom ere stedte mellem deres Pligter imod Kirken og Statens Fordringer. Men naar en saadan Adskillelse ogsaa, efter Hr. Overskous Mening, skulde omfatte det Udvortes, vilde den

1) Man har ikke engang hørt, at den givne Tilladelse, ikke Befaling, til at give Bidrag til Krigen af offentlige Stiftelsers Midler, er blevet benyttet.

have sine meget store Vanskeligheder. Navnlig var det ikke den ringeste, som vilde opstaae deraf, at ikke Folkekirken selv men private Lægmænd for det meste ere Eiere af Kirketienden og Kirkegodset, og ere Patroner for Kirkebygningerne. Disse maatte da først emanciperes, hvilket er meget ønskeligt, men som kun lader sig gjøre ved successive Afløsning.

Den rette Adskillelse mellem Kirke og Stat gaaer ud fra en Adskillelse imellem Kirkens indre og ydre Anliggender efter de evangelisk-lutherske Grundsætninger. I sine ydre Anliggender er Kirken stedse en moralsk Person i Staten med borgerlige Pligter og Rettigheder. Den kan ikke skilles derfra, uden at man danner en Stat i Staten, saaledes som den catholske Kirke, der efter sit Væsen er adskilt fra Staten, virkelig er en Stat i Staten. — I Henseende til sine indre Anliggender er den aldeles adskilt fra Staten, og hører til en ganske anden Sphære, hvor Ordet og Aanden hersker under Christi Regjering. Vel har Kirken ofte maattet finde sig i, at Statsmagterne have gjort Overgreb i de reent kirkelige Ting, dette er ogsaa skeet under Enevoldsmagten; men vi tør haabe, at Kirken ogsaa skal faae godt af den almindelige Frihedsudvikling, og at den skal vinde i Frihed og Selvstændighed. Navnlig haabe vi, at dens bebudede Forfatning skal blive en saadan, hvor den selv beholder Afgjørelsen af sine indre Anliggender, og kan sikkre sig mod Statsmagtens Overgreb. Dette er den rette kirkelige Frihed eller Kirkens Frihed. Det derimod, som Hr. Overskou foreslaaer, er Kirkens Trældom under Staten. Men netop en saadan Frihed forhindrer ikke, at der kan skee Forandring med Offer og Accidentser, hvilket nok egentlig er det, Hr. Overskou mener med sine „lovpaalagte Ydelser af Menigheden."

Mange tale om Kirkens og Statens Forhold, men kun faae ere sig selv klare i dette vigtige Punct, og handler man i Blinde, slaaer man kun Tingene i Stykker, hvilke siden vanskelig lader sig hele.

Wilh. Rothe.

Ny Ansættelses-Sum
for Præstekaldene i Jylland.

Ligesom de saakaldte „gamle Angivelser", for Indtægterne af Præstekaldene, i Østifterne ere blevne ombyttede med „nye Ansættelser"; saaledes er det samme nu skeet ved Præstekaldene i de fire jydske Stifter. Man har brugt samme Fremgangsmaade her som tidligere (se D. Kirketid. Nr. 108 Sp. 58). Derved er den anvendte Divisor for Aalborg Stift bleven $4\frac{1067}{13675}$, for Aarhus 4, for Ribe $3\frac{2}{3}$, for Viborg $3\frac{5}{12}$.

En Placat af 8de Aug. d. A. bestemmer, at de Kald i samtlige Stifter i Danmark, hvis Ansættelse ved den skete Omregulering er funden at være 220 Rbd. eller derunder, kunne for Fremtiden søges af Kandidater og personelle Kapellaner med næstbedste Charakteer; og de af disse Kald, hvis nye Ansættelsessum er 170 Rbd. eller derunder, kunne tillige søges af Kandidater og Kapellaner med sidste Charakteer. (Depart. T. Nr. 40).

Ifølge denne Plakat vil der, efter den ny Ansættelsessum, være 165 Præstekald i Jylland (Aalb. 40, Aarh. 52, Ribe 53, Vib. 20), som kunne søges af Kandidater med *h. ill.*; og af disse igjen 59 (Aalb. 15, Aarh. 23, Ribe 17, Viborg 4) som kunne søges af Kandidater med *n. ct.* Efter den gamle Angivelse var der 179 (Aalb. 42, Aarh. 52, Ribe 61, Viborg 24) af første Slags, og 73 (Aalb. 23, Aarh. 20, Ribe 19, Viborg 11) af andet Slags. — Blandt Jyllands halvsjette hundrede Præstekald er der 9, hvis Indtægter ere anslaaede til over 2000 Rbd.; 34 hvis Indtægter anslaaes under 600 Rbd.

(se Depart. Tid. Nr. 44.)

Udnævnelser og ledige Embeder.

23 Sept. Sognepræst for Seiling og Sinding i Viborg Amt, Aarhus Stift, R. C. Lehn beskikket til Sognepræst for Mesinge i Odense Amt (Besidderen af Friherskabet Schelenborg har Forslagsret); pers. Kapellan for Horbeløv og Folkersløv paa Falster, H. C. E. Koch til pers. Kapellan hos Sognepr. for Veggerløse Menighed paa samme Ø, Consistorialraad A. V. Glahn; pers. Kapellan for Agri og Egens i Randers Amt E. A. Biltzing, til pers. Kapellan hos Sognepræsten for Aalsø og Hoed Menigheder i samme Amt, H. A. Biltzing.

30te Sept. Allesø og Næsbyhoved-Broby Sognekald i Odense Amt (268 Rbd.); Seiling og Sinding i Viborg Amt Aarhus Stift (169 Rbd.); Harbogre og Engberg i Ringkjøbing Amt (236 Rbd. med Lett. i Skatter).

I det grønlandske Seminarium er tvende Pladser vacante for theologiske Candidater. Ansøgninger herom modtages til 20 Oktober i det kongelige Missions-Collegiums Sekreteriat, Kjøbenhavn, Store Kjøbmagergade Nr. 6.

☞ Dansk Kirketidende udgaaer med et Halvark i stort Oktav om Ugen, og bestilles, udenfor Kjøbenhavn, paa de kongelige Posthuse; i Kjøbenhavn hos Hr. Boghandler C. A. Reitzel. Aargangen koster 4 Rbd.
Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen.
Subskriptionen er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Nr. (1 Rbd.)
Bidrag og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade, hvor de foregaaende Aargange kunne erholdes; 1ste og 2den for 2 Rbd. Bindet.

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. Nr. 159.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Syttende Søndag efter Trinitatis, den 15 Oktober. [Nr. 3.

Holstebro Præsteconvents Medlemmer sende Herr Ministeren vor ærbødigste Hilsen!

Det Haab, Cultusministeriets Circulaire af 9. Mai d. A. gav om, at der før Rigsforsamlingens Sammenkaldelse vilde blive holdt en Kirkeforsamling til de kirkelige Sagers fundamentale Ordning og følgeligen i Særdeleshed til Fastsættelsen af Kirkens fremtidige Forhold til Staten, har den allerede fremskredne Tid og Fremskyndelsen af Valgene til Rigsforsamlingen maattet berøve os. Vi kunne ikke uden Bekymring see Løsningen af Spørgsmaalet om den danske Statskirkes Bestaaen overgiven til Rigsforsamlingen, der hverken i denne i saamange forskjellige Retninger bevægede Tid, vil kunne vinde den fornødne Rolighed til dette Spørgsmaals alsidige Drøftelse, ei heller tør ventes at ville komme til at omfatte mange af de Kræfter, der ere denne Opgave voxne. Vi have agtet det for Pligt, som Præster i den danske Statskirke, at udtale for Kirkens øverste Autoritet vore Anskuelser af det Forhold mellem Kirke og Stat, der ene kan betrygge Kirken sin Selvstændighed, uden hvilken den ikke vil kunne opfylde sin Forpligtelse at fremkalde og nære hos Statens Borgere det religieuse Sind, hvoraf Lovenes Overholdelse afhænger. Vore Anskuelser ville findes udtalte i følgende i vort Convents Møde idag discuterede og vedtagne Theses:

1. I Danmark gives kun een Statskirke, den evangelisk-lutherske, forpligtet paa de 3 almindelige Symboler, den augsburgske Confession og Luthers mindre Katekismus. Som Landskirkens Overhoved, bekjender Kongen sig til denne Religion.

2. Ethvert religiøst Samfund har Frihed til at constituere sig som saadant. Det bliver Statens Pligt at paasee, at dets Organisation ikke krænker Landslovens almindelige Bestemmelser.

3. Den lutherske Kirkeforfatning er efter sit Væsen Synodalforfatningen. Ligelangt fra den catholske Kirkes Hierarki, der optager Statens reent verdslige Element i Kirken og fra den reformeerte Kirkes Presbyterialforfatning, der miskjender Kirkens Objectivitet og underordner den den verdslige Myndighed, bestyres den danske lutherske Statskirke ved Stifts- og Rigssynoder. I Sammensætningen af disse vil Rigsforfatningen sørge for det tilbørlige Forhold mellem Geistlighedens og Lægstandens Repræsentation.

4. I Tillid til sin Herres Forjættelser og i Kraft af den af Aanden forlenede Magtfylde, ordner Kirken, uafhængig af Staten, sine indre Anliggender, navnligen Alt, hvad der angaaer den kirkelige Lære og det kirkelige Liv. Medens den udøvende Magt hviler i Landsherrens Haand, deler han, som Kirkens *summus episcopus*, den lovgivende Magt med Rigssynoden, der efter Regelen sammenkaldes hvert andet

5. Istedetfor de nærværende Landemoder træde Stiftssynoder, der holdes aarligen, og under hvilke især den egentlige *disciplina ecclesiastica* hører og hvad der vedkommer Cultus i de enkelte Menigheder. Foruden Biskoppen og Provsterne maatte Stiftets øverste verdslige Embedsmænd der have Sæde og Stemme.

6. De enkelte Menigheder finde deres naturlige Repræsentation i Præsten og de i Lovens 2 B. 9 C. nævnte Medhjælpere. Disse skulle give Præsten Raad og Bistand i Alt, hvad der udfordres for at fremkalde et christeligt Liv i Menigheden.

7. Paa Bispeembedernes Besættelse øve Stiftssynoderne en afgjørende Indflydelse. — Et Herreds Præster vælge deres Provst, med hvem Provstiets Geistlige ansees repræsenterede paa Stiftssynoden. (Hvor Herrederne ere meget smaae, kunne to sammenlægges under een Provst). — Alle Præsteembeder besættes umiddelbart af Regjeringen efter almeengjældende Bestemmelser.

8. Kirkerne i Danmark ere Sognekirker og de ved dem ansatte Præster ere Sognepræster, efter den lutherske Kirkes gamle Skik og Viis. — Sognebaandets fuldkomne Løsning maa agtes farlig for den kirkelige Disciplin og Orden.

Veirum Præstegaard, d. 15. Sept. 1848.

Gad. Damgaard. Bøtcher. Brandt.
Tram. Lind. Tranberg. Krarup,
Cand. theol.

Opfordring
til danske Præster og Skolelærere.

I en bevæget Tid under alvorsfulde Vilkaar træde Hverdagsbegivenheder ofte frem i et andet og skarpere Lys, end det skeer under rolige

og sorgløse Tidsomstændigheder. Dette har jeg levende følt i denne Tid, iblandt andre Erfaringer ogsaa med Hensyn til den her i Danmark almindelige Last, at bande og sværge i daglig Tale. I denne Egn af Landet, som i afvigte Mai Maaned har været underkastet fjendtlig Invasion, have vi maaskee mere levende end paa andre Steder følt, at vi stode i Guds Haand og trængte til hans Hjælp. Alvorstanker i mange Henseender, baade angaaende det Timelige og det Aandelige have bevæget sig i vore Hjerter, og saaledes maatte da ogsaa — den sørgelige Uskik i Banden og Sværgen træde desto skarpere frem for os. Een mærkelig Omstændighed kom til for at forstørre dette Indtryk af Modbydelighed for den omhandlede Last, nemlig at ikke en Eed hørtes blandt alle de preussiske Tropper, hverken blandt Officerer eller Menige; ikke fjerneste Yttring af Noget, som kunde kaldes Eed eller Forbandelse lød i deres Tale. Dette er en fuldkomment eensstemmende Erfaring, som man gjorde allevegne, hvor preussiske Militaire vare indqvarterede. Dette vakte naturligviis megen Forundring, og er ofte blevet omtalt her i Egnen med Beklagelse over vor egen Skik. Det nedbøiede mig især med Skamfuldhed og Sorg, da jeg faa Dage efter Preussernes Afmarsch var kommen til Snoghøi, for at forfriske Øie og Hjerte ved Synet af vore Landsmænd, som nu atter kom til os for at værge for vort Hjem, og kjæmpe for Fædrelandets Ret og Ære; blandt dem lød, som sædvanligt, Banden og Sværgen, og ligeledes Bønderne, som kjørte med Transportvognene, talte paa samme Viis. Jeg stod med Smerte blandt mine Landsmænd. En Deel af dem havde været med i Kampen ved Slesvig; de gik nu Alle igjen Kamp og Død imøde, men den ulykkelige raa Uskik fulgte med dem, og saarede dybt enhver alvorlig Mand der var tilstede med Kjærlighed for at hilse sine Brødres Komme. Et andet Factum fra de samme Dage

vil jeg ogsaa nævne. Et Par danske Cavallerister kom for Spøg farende ind i en Mands Gaard og raabte til Konen, som just stod udenfor Døren: „Nu komme Preusserne“! „Nei,“ svarede den retsindige, brave Huusmoder, „at det ikke er Preusserne der komme, kan jeg høre af Eders Banden.“

Forend Soldaten kommer i Feldten er han i Banen, maaskee fra Hjemmet, fra sine Forældres Huus, fra sin Omgangskreds. I den militaire Tjeneste hører han sine Befalingsmænd uddele Ordre, føre Commando paa denne brutale Maade, og Sædvanen bliver en anden Natur. Det er en Kjendsgjerning, at Banden og Sværgen er bleven mere gjængs iblandt os Danske i den sidste Menneskealder, end det har været Tilfældet i ældre Tid. Paa forskjellige Steder i Landet har jeg hørt retsindige Bønder beklage, at den langvarige Krigstilstand i Aarhundredets første og andet Decennium foranledigede, at de unge Mennesker i Soldaterstanden bleve vante til denne Raahed, og førte den med sig til deres Hjemstavn. Senere have da igjen disse, som Huusfædre, kraftigen bidraget til Forargelsens Udbredelse hos deres Børn og Tyende. En christelig Bonde yttrede ogsaa engang for mig med Veemod, hvorledes han i Begyndelsen af sin Soldaterstand med Forundring hørte sin Officeer oplæse Krigsartiklerne som indeholde strængt Forbud mod Banden og Sværgen, og hvorledes dog strax i samme Dieblik efter endt Oplæsning baade Officeer og Underofficerer frit tiltalte Mandskabet med Eder og Forbandelser. Overhovedet maa det med Grund antages, at gammel dansk Skik og Orden med Hensyn til Huusandagt og Sædelighed paa mange Steder ophørte i hiin Krigstid, fordi de unge Mennesker, saasnart de fik Soldatertrøien paa, gjerne ansaae sig som fritagne fra det borgerlige Livs Skikke, og ofte, hvor de indqvarteredes, lagde Hindringer iveien for Huusandagtens Øvelse.

Ikke blot Mangel paa christelig Gudsfrygt, men en sørgelig Raahed ligger til Grund for dette Onde, og denne Synd staaer atter i den inderligste Forbindelse med de andre raae Laster, som tillukke Hjertet for det Bedre, for det Høiere og Aandelige i Livet. — Den fineste Mand med det eleganteste Ydre, som har tilegnet sig Bandens og Sværgens Uvane, er i sin Sjæls Grund et raat Menneske, med en syndig Naturs Fylde i de øvrige raae og brutale Lidenskabers Udbrud, naar dertil Anledning gives. Man har oprettet Foreninger mod Brændeviinsdrik, for at værne om Menneskeligheden i sin simpleste Existents, for at afværge Raahed og dens elendige Følger; men, visselig, man kunde ligesaafuldt og maaskee med endnu større Føie stifte Foreninger mod Banden og Sværgen; thi denne Last staaer i den umiddelbareste, organiske Sammenhæng med Drukkenskab, ikke blot som Virkning, men som Aarsag. Thi Drengen begynder ikke det syndige Væsens Raahed med Drukkenskab, men med Banden. Dette er Raahedens første Udbrud i den barnlige Sindsfordærvelse. Drengen bander for at være er rask Karl, for at ligne de Ældre, og dernæst følger med Alderen Drukkenskab og Ryggesløshedens øvrige sørgelige Yttringer.

Man behøver her ikke at fremhæve det Christelige, men blot at berøre Sagen fra en sædelig Menneskeligheds Standpunkt. Ingen Synd er hensigtsløsere og unyttigere end Banden og Sværgen, ingen er lettere at aflægge eller undgaae; thi andre Synder begaaes af Menneskene for deres Fordeels eller Fornøielses Skyld, men i denne Synd ere disse Motiver ikke synderligt tilstede. Kun i Lidenskabens brusende Dieblikke, naar Ondskab, Vrede og Arrighed søger et Udbrud af Hjertedybet, da er der en Hensigt, nemlig at samle det Onde og udøse det som en rivende Strøm. Men Menneskene bande ikke blot, naar deres Sind er oprørt, naar man seer deres stormende Usselhed i de

tvilesløse Lidenskabers Stund, men ogsaa i de roligste og meest ulidenskabelige Øieblikke, midt i deres Glæde, i deres Lykke, i deres Bestræbelser for at vise sig elskværdige. Men at bande saaledes som sædvanligt skeer, uden al Lidenskab, uden mindste Sindsophidselse, i den allerroligste, eller meest phlegmatiske, eller gladeste Stemning, at bande med alle disse væmmelige Eder og Forbandelser, som den raa og kaade Ryggesløshed er en opfinderisk Moder til, det er vederstyggeligt.

Jeg føler mig bevæget til, ved disse Linier at opfordre alle retsindige Præster og Skolelærere i Fædrelandet til at henvende deres Opmærksomhed og Bestræbelse specielt derpaa, at modarbeide med Alvor og Iver og med forenede Kræfter denne raa Lasts udbredte Herredømme, og, om muligt, ganske at udrydde den, eller idetmindste at bidrage, hvad de formaae, til at denne Last kunde i det almindelige Omdømme komme til at staae med saa megen Skam, at ingen skikkelig Mand vilde mere have med den at bestille. Den første Fordring, som i denne Henseende maa gjøres til Lærerstanden, er, at man selv holder sig aldeles fri fra enhver Deelagtighed i den Synd, man vil stræbe at afskaffe hos Andre. Thi der gives Adskillige, som, naar de ville erkjende Sandheden, maa føle sig skyldige i en uforsvarlig Letsindighed i denne Sag, og som alvorligen bør betænke det Ansvar, der hviler paa den Mand, der skal lede andre til Christendom og Sædelighed, og dog ikke har saameget Herredømme over sig selv eller Alvor i sin Livsanskuelse, at han kan holde sin Tunge i Tømme fra denne Raahed, eller endnu ikke er kommen saa vidt i simpel Velanstændighed og Skikkelighed, at han har aflagt denne Synd, som er lettere end alle andre at aflægge. De yngre Mænd som berede sig til Læreembedet, Seminarister, theologiske Studenter og Candidater bør itide betænke Vigtigheden og Helligheden af det Kald, hvortil de danne sig,

og betænke Ansvaret, der hviler paa dem. „I skulle aldeles ikke sværge (siger Herren Mt. 5.); hverken ved Himmelen, thi den er Guds Throne, ei heller ved Jorden, thi den er hans Fodskammel, ei heller ved Jerusalem, thi det er den store Konges Stad. Du skal og ikke sværge ved dit Hoved, thi du kan ikke gjøre et Haar hvidt eller sort. Men Eders Tale skal være ja, ja, nei, nei; men hvad der er over dette er af det Onde.“ Altsaa, for vort eget Vedkommende, ingensomhelst letsindig Talemaade: „ved Gud“, eller „Sku“ (saa Gud, saa sandt hjælpe mig Gud), eller „min Sjæl“, eller „min Salighed“, og endnu mindre den frække Paakaldelse af Djævelens Navn til Eed eller Forbandelse. Vee den, ved hvem Forargelsen kommer! Biskopper og Menighedens Tjenere bør være „ustraffelige“, bør være „Mønstre for Hjorden“ (1 Tim. 3. 1 Petr. 5.). Dernæst bør vi med Kjærlighed og Iver henvende os til Ungdommen, som bliver betroet til vor Omsorg; vi bør efter vor bedste Evne forestille dem denne Synds Vederstyggelighed, og hvor let det dog er at vogte sig for denne, blandt alle Synder, unyttigste og hensigtsløseste, Synd, naar man kun een Gang med Guds Bistand alvorligen vil. Man kan forestille dem, at, dersom et Menneske ikke har Hjertelag til at ære Guds Villie i denne Henseende, i hvilken Lydigheden er saa let, hvorledes skal man da kunne vente Forbedring efter Guds Villie i noget Andet. Det er af saare stor Vigtighed at bevæge Mennesket til at begynde med en Begyndelse i Lydigheden efter Guds Lov, og det er upaatvivleligt, at, dersom man kan formaae et Barn til at vaage over sig selv ved Alvor og Omhyggelighed for at adlyde Guds Lov i een Henseende, saasom i denne Henseende, da vil den unge Sjæl efterhaanden lettere ledes til Aarvaagenhed ogsaa i andre Henseender. Endelig bør vi med Alvor, med Sindighed og Beskedenhed stræbe at virke paa de Ældre, og til

den Ende bruge den Conduite, som staaer til vor Raadighed.

Det skulde glæde mig, om denne Opfordring maatte finde Gjenklang hos mine Medbrødre saavel i Præstestanden, som i Skolelærerstanden, og jeg tvivler ikke paa, at vi, naar Foretagendet skeer med Iver og Alvor, ville ved forenede Kræfter med Guds Bistand være istand til at fremvirke en høist nødvendig og ønskelig Forandring i denne Sag hos vore Landsmænd.

Fredericia i August 1848.

Dr. **J. C. Nordam.**

Ribe Kirke-Convent.

Det er gjennem „Dansk Kirketidende“ blevet meddeelt, at nogle Præster i og omkring Ribe havde forenet sig for at virke til Oprettelsen af et Convent for vor Egn. Vor Indbydelse udgik til Præsterne og gjennem disse til Menighederne; men det var fornødent, at disses Medlemmer første Gang kun indbødes til at tage Deel i den indledende Gudstjeneste, og at det egentlige Convent maatte indskrænke sig til at være et geistligt paa denne constituerende Forsamling. Imidlertid havde Indbyderne tilladt sig den Inconseqvens, til Conventet ogsaa at indbyde 4 theologiske Candidater, for paa dette gode Grundlag at arbeide for den Tanke, der fra Begyndelsen havde fremstillet sig for os som alene tilfredsstillende, nemlig at stifte et Convent, der optog baade Geistlige og Lægfolk som Medlemmer i sin Midte. Vi havde nemlig en Skræk for at medvirke for et Convent af Præster alene, som skulde sætte sig enten et blot litterært eller et kirkeligt Formaal i den Forstand, at Conventet skulde ansee det for sin Opgave at løse store og omfattende Livsspørgsmaal i Kirken

og at stræbe efter en direkte Forbindelse med eller Indflydelse paa det kirkelige Ministerium. Uden at glemme de Videnskabens Fordringer, som i intet kirkeligt Anliggende tør fornægtes af Præster, og vel sigende os selv, at det var baade muligt og rimeligt, at Conventet nu og da kunde føle Opfordring til at henvende sig til vor kirkelige Overbestyrelse i særegne Tilfælde, stræbte vi dog fra Begyndelsen at frigjøre os for store Tanker og at vogte os for saadanne Formaal, som Kræfterne ikke kunde antages at være vorne, som vi heller ikke kunde ansee for at være et frivillig dannet Convents eiendommelige Formaal, og af hvilke vi, ved at adspørge baade Conventets Natur og de givne Erfaringer, ikke turde love os nogen synderlig Frugt. Vort Øiemed var derfor det mere populære og praktiske, at bringe en Forening istand til fælleds Belærelse, Opbyggelse og Bestyrkelse i det christelige og kirkelige Liv. Men skulde dette lykkes, ansaae vi det for aldeles nødvendigt, at Lægfolk maatte samvirke med os, eftersom det dog nærmest er Menighedens Sag og dens egne Anliggender, som ere Gjenstand for al Præstens Liv og Virken; eftersom det var vort Haab, fra levende og alvorlige Christne blandt Lægfolk at faae mange Vink, Raad, Ønsker og Besværinger at kjende med Hensyn til det kirkelige Livs hele Skikkelse indtil disse Dage og med Hensyn til den Maade, paa hvilken der hidtil er prædiket, levet og virket af Kirkens Tjenere; eftersom vi troede, ved saadanne Meddelelser bedst selv at blive overbeviste om mange Brøst, hvoraf vor Stand lider, og at faae en ønskelig Leilighed til at møde Fordomme og berigtige løse og falske Anskuelser i Menighederne; eftersom vi maatte ansee det for saare godt, at Menighedernes Lemmer indviedes i vore Bestræbelser og bleve Vidner og Deeltagere i vor alvorlige Søgen efter at forfremmes i Viisdom for Gud og Mennesker, saa at de kunde bære Vidnesbyrdet ud i Menighederne

og selv berigede af Conventet forplante dets Frugt langt videre og mangfoldigere end Præsterne selv.

Jo mere vi i det Hele erkjendte, hvad der fra flere Sider og i forskjellige Anledninger er blevet yttret i denne Tidende, at Kirkens Helbredelse vistnok ikke skal komme fra en ny Omstøbning af hele Kirkens Stikkelse og Stilling i Samfundet, men derfra, at Kræfterne i Kirken ikke blot frigjøres, men bruges til at vække og styrke det gamle vaagnende Troesliv i vor evangelisk-lutherske Kirke, desto mere maatte det være os magtpaaliggende, virkelig at kalde Kræfterne til en Virksomhed, og om muligt at lede denne ved Samvirken, istedetfor ved at bevare den fremmede og afsondrede Stilling i Conventer overfor Menigheden, at gjøre denne baade fremmed og mistænkelig mod os, bringe Menighedens Medlemmer til at danne Samfund ligeoverfor Præsterne og ofte imod dem, eller lade Lægfolk blive i den gamle Ligegyldighed for det kirkelige Fællesdsgode. Naar derfor Præster og Lægfolk i Forening arbeidede paa en rolig og fredelig Udvikling af de gjærende Elementer, paa en Udvikling af en klaret Menigheds Bevidsthed, navnlig Bevidstheden om at være og ville være et evangelisk luthersk Samfund, da forekom dette os at være en Bestræbelse ad den bedste Vei, baade til at forsone Rivninger, og til at vække de Sovende, at de ikke blindt hen skulde gives til Priis for selvbestikkede Lærere og falske Lærdomme i Hobetal, idet de savnede al indre og ydre Holdning, Tilslutning og Støtte. Naar Lærere og Tilhørere saaledes sluttede sig sammen i et alvorligt Forsæt om at holde sammen i den gode Bekjendelse, paa hvilken vi alle ere døbte, og i vor lutherske Folkekirkes Symbolum, da meente vi, at Frugten af et saadant Kirkeconvent umuligt kunde andet end fremme det Gode paa en god Maade i vor egen og nærmeste Virkekreds. Først da meente vi, at Conventet vilde faae

nogen ret Sandhed og bære nogen virkelig Frugt for Livet i Menighederne, naar Lægfolk anerkjendtes og optoges som den ene af to ligeberettigede og fornødne Factorer; ja vi troede, at Lægfolkene vilde øve den væsentligste Indflydelse paa Conventet selv, idet deres Nærværelse vilde være en vækkende Spore for Præsterne til at arbeide med Alvor for Conventets praktiske Interesser og vilde bevare baade Foredragene og hele Conventets Sphære fra at udskeie til abstrakte videnskabelige Præstationer og tørre Regioner. Det gjaldt om, meente vi, med Lægfolk i vor Midte, altid at tage det største og meest fornødne, men saa ofte upaaagtede og forsømte Hensyn, nemlig til Menighedernes Tarv og at spørge om deres Livsfornødenheder; og dersom det maatte lykkes Præsterne at træffe og stille disse, kunde vi ikke tvivle om, at jo Conventet snart vilde blive kjert og frugtbart for mange Præster og Lægfolk.

Disse Tanker bleve af Indbyderne gjorte gjældende paa den første constituerende Forsamling, og uagtet der i Begyndelsen blev talet mere contra end pro det læge Element i Conventet, gik det dog tilsidst saaledes, at de theologiske Kandidater droge Skolelærerne, disse Seminaristerne i Almindelighed efter sig, og da Porten engang var blevet saa glædelig høi og vid, slap Lægfolkene ind med Pluralitet tilsidst. Der stiftedes saaledes et „Kirke-Convent“ for Ribe og Omegn, der optager saavel Geistlige som Lægfolk som ligeberettigede Medlemmer, kun med den Indskrænkning, at de Sidste skulle være forpligtede til at fjerne sig fra Forhandlingerne, naar Formanden i særegne Tilfælde paa Samvittighed erklærer det for nødvendigt. Blandt andre Grundbestemmelser blev det vedtaget, at fremmede Geistlige og Lægfolk kunne indføres i Conventet af et Medlem og tage Deel i dets Forhandlinger men uden Stemmeret; at 2 Møder skulle afholdes aarlig, det ene om Foraaret og det andet om

og at hvert Møde skal indledes med
:nefte i en af Byens Kirker.

:des er Begyndelsen gjort hos os
ælpe Savnet af et frugtbart Sam-
de enkelte Menigheder og mellem
rdes. Begyndelsen var glædelig og
Gudstjenesten intimerede Underteg-
Joel 1, 13 og 14; Pastor Boesen i
ædikede over Apost. Gj. 16, 23—26.
Gottlieb i Hvidding forrettede Alter-
g dette skete for saa mange Tilhørere
og Landet, som St. Catharinæ Kirke
me. Ved Conventet vare 22 geist-
læge Medlemmer tilstede; og foruden
siden anmeldte 2 Præster og 3 Læg-
ptagelse. Maatte Deeltagelsen nu
'are, og maatte den 6te September
:r til mange glade og frugtbare Dage
'eds! Det baade vi til Herren.

23de Septbr. 1848.

P. Pontoppidan,
Kirke-Conventets valgte Formand.

---

unyt fra sidste Fjerdingaar.

1.

: dybere religiøs Gjæring og Bevæ-
man kun mærket lidet i dette ellers
e og bevægede Aar, men uden Ind-
de kirkelige har denne travle Sysien
nordnen af alle borgerlige Forhold,
innet være og denne Indflydelse har
t sig i Literaturen. Minister Mon-
ære fra 9. Mai har bebudet en Om-
ogsaa af de kirkelige Forhold, og
større Publicum er for optaget i denne
egivenheder saa rige Tid, til at vær-
Sag nogen synderlig Opmærksomhed,
naturligt, at Præster rundt omkring i
Tiden maa finde sig foranledigede til
deres Ønsker og Anskuelser i denne
Fornemmelig paa Conventerne har
i været Gjenstand for Forhandlinger,
ia Circulæret selv indeholder en Op-
- I Christeligt Folkeblad Nr.

85 og 86 har Udgiveren *Lic.* Viktor Bloch i Theses udviklet sine Anskuelser om den danske Kirkeforfatning, der gaae ud fra at den statskirkelige Tvang nu vil være hævet, saa at der kun er Tale om at organisere en fri Folkekirke. Men for denne ønsker han da en fast bestemt Ordning, saaledes at den erholder sin særegne Repræsentation i en Forsamling, fremgaaet af Geistlighedens og Menighedens Valg; sin særegne Bestyrelse, „som den kun tildeels har faaet i Ministeriet for „Kirke og Skole"; sine særegne Domstole, hvorved „heel kirkelige Domstole maa træde istedenfor de halvkirkelige der haves, og en kirkelig Høiesteret organiseres". Igjennem en Række af Sætninger udfører Forf. disse Tanker i deres Enkeltheder, hvorved det om jeg saa maa sige hierarchiske, der ligger i Udgangspunktet altid træder klarere frem og gjør Kirken til en særegen Stat i Staten. Har tidligere de kirkelige Anliggender kun været en enkelt Deel af Statens Alt omfattende Virksomhed, saa vilde nu denne Deel erholde en saadan Udvikling, at den for sig krævede en Gjentagelse af alle Statens Institutioner. Kan det end ikke nægtes at naar et christeligt Samfund frit og selvstændigt skal organisere sig, da maa dette tildeels blive nødvendigt; endskjøndt det selv da aldrig maa glemmes at alle disse Indretninger for et religiøst Samfund, hvis Grundvold er en guddommelig Organisation, ere uvæsentlige; hvad det borgerlige Livs brogede Mangfoldighed og mangehaande Conflicter har gjort nødvendigt, vilde i de fleste Tilfælde mere hemme end fremme det eenfoldige religiøse Samfundsliv. Erkjender imidlertid Forf. at Kirken hertillands ikke er et particulært Samfund, men saa udbredt, at den maa gjælde for Folkets religiøse Samfund, saa synes det en Selvfølge, at Folket ikke kan ville en saadan particulær Gjentagelse af sine Samfundsinstitutioner, om det end selv kan indrømme en Modification i disse almindelige Institutioner, for at de rettelig kan fyldestgjøre det særegne i de religiøse Anliggenders Krav. Forf. vil paa næste Jydske Præsteconvent fremsætte disse sine Theses til nøiere Prøvelse, og uden tvivl vil han ogsaa der møde den Indvending, som her kun i Korthed kan fremsættes.

Dr. Wilhelm Rothe har i et særeget Skrift, betitlet „Den evangelisk-lutherske Kirkes Grundsætninger om Kirkens Repræsentation" behandlet det samme Thema; denne Udvikling har det Fortrin mere at slutte sig til det Bestaaende og anbefaler sig ved en større Simpelhed end Blochs temmelig indviklede Organisme. Men stundom „afrider" rigtignok *Dr.* Rothe sine Grundsætninger for Kirkens Repræsentation i lutherske Samfund temmelig utydeligt, og hyppig indflettede latinske Stikord fra den gamle Kirkeret, der saa

ofte ere anvendte i en vaklende Betydning, formaae neppe tilfulde at tydeliggjøre Sporet. Forf.s Hovedtanke er denne: at eftervise Synoder som den eiendommelige Repræsentation til reent kirkelige Sagers Forhandling i de lutherske Samfund; det Særegne ved Synoder seer han deels deri, at de bestaae af lutter Præster med Bispen eller Superintendenten som Udøver af Synodens Bestemmelser, deels deri at Forhandlingerne indskrænke sig til reent kirkelige Sager d. v. s. til Forhandlinger 1) om den rette skriftmæssige Lære 2) om Udøvelsen af Kirketugt uden nogen borgerlig Virkning 3) om Sacramenternes Forvaltning, hvormed de almindelige liturgiske Forskrifter staae i uadskillelig Forbindelse. Disse reent præstelige Synoder ere altsaa Samfundets øverste kirkelige Styrelse, men ved Siden af disse kunne meget vel bestaae Forsamlinger, sammensatte baade af Præster og Lægfolk, der da kun skulle forhandle de mere verdslige Sager, om Kirkens udvortes Stilling i Staten, om Tiender og Afgifter til Kirker og Præster o. s. v. men man give ikke disse Forsamlinger, hvad de Reformeerte stundom tillade sig, Navn af Synoder. En saadan præstelig Styrelse, hvis Myndighed dog bestemt er indskrænket til de reent kirkelige Sager, anseer Forf. for eiendommelig luthersk, deels fordi der ikke existerer noget luthersk Land uden med Synodalforfatning, deels fordi han finder denne begrundet i Lutherdommens eget Væsen. Medens nemlig Catholikerne ikke anerkjende Grændsen for Præstemyndigheden, men ogsaa lade den udstrække sig til Kirkens ydre Anliggender, hvorved alle kirkelige Anordninger erholde en guddommelig Bemyndigelse, saa miskjende de Reformeerte ogsaa denne Grændse, men paa en anden Maade, nemlig saaledes, at alle Anordninger kun blive de enkelte Menighedslemmers fælleds Overeenskomst og Vedtægt. Hvor sand og træffende nu end denne Adskillelse mellem det Blivende og det Omskiftelige i Samfundet efter den lutherske Anskuelse er, saa kunde det dog let faae Udseende af at Forf. vilde føre et Paveaag i dets værste Skikkelse tilbage, naar han indrømmer Præsterne Magt til paa Synoderne at bestemme, hvad der er den rette saliggjørende Lære, ligesom og til, ved Anordningen af Kirketugten at give nye Poenitentselove. Det er det Usikkre, der ovenfor omtaltes i dette Grundrids; vel drager Forf. bestemt Grændsen mellem de reent kirkelige og de mere verdslige Anliggender, men naar hine uden videre lægges i Præsternes Hænder, da ligger den hierarchiske Anmasselse saa nær, og neppe kan den undskyldes ved Anførelsen af enkelte Yttringer af den augsburgske Confession. — Iøvrigt er det i Landemoderne Forf. endnu seer Levningerne af den oprindelige Synodalforfatning, og Grunden til at disse Møder for Tiden have tabt al Interesse, finder han deels i Tidsomstændighederne, der efterhaanden har unddraget dem al besluttende Myndighed, deels deri at Provsterne, der her samles med Stiftets Biskop, ikke længer udnævnes efter Præsternes Valg, saa at de ikke nu som tidligere kan ansees for disses Repræsentant. Foruden denne Ændring i det Bestaaende sammenfatter *Dr.* Rothe sit Forslag til Kirkens Bestyrelse saaledes: „Lyst til at samles i Conventer har viist sig over hele Landet hos Præsterne. Disse maatte da ordentlig organiseres som bestemte aarlige Districtsconventer og sættes i Forbindelse med Landemoderne. Til at gjenoplive de almindelige Landsconcilier synes Regjeringen jo ikke utilbøielig, og der kunde saaledes i alle Maader let komme Liv i de gamle Former".

F. Helweg.

Udnævnelser og ledige Embeder.

29. Sept. Sognepræst for Marie Magdalene og Koed Menigheder i Randers Amt, G. F. A. Graae, beskikket til Sognepræst for St. Katharina Menighed i Ribe; hidtilværende personel Kapellan for Idestrup Menighed paa Falster, C. E. Klein, til personel Kapellan hos Sognepræsten for Ønslev og Eskildstrup Menigheder paa samme Ø, C. E. Hansen.

7. Okt. Sognepræst for Harring og Stagstrup Menigheder i Thisted Amt, C. L. Poulsen, til Sognepræst for Vestervig og Agger i samme Amt; Sognepræst for Jellinge og Hover i Veile Amt, samt Forstander for Skolelærer Seminariet i Jellinge, P. F. Nielsen, til Sognepræst for Frørup i Svendborg Amt (Eierne af Frørup Kirke udøve Forslagsret); ordin. Katechet og første Lærer ved Borgerskolen i Kallundborg, M. P. Hansen, til Sognepræst for Oddens Menighed i Holbæks Amt.

---

7. Okt. Maria Magdalene og Koed Sognekald i Randers Amt (199 Rdd.); Stillinge Sognekald i Sorøe Amt (485 Rdd.); Kolind, Ebdrup og Skarvess Sognekald i Randers Amt (204 Rdd.)

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. Nr. 160.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Attende Søndag efter Trinitatis, den 22 Oktober. [Nr. 4.

Fortsatte Bemærkninger

til *Cand. theol.* Helwegs Artikel om

Kirke- og Undervüsnings-Ministeriet for Danmark.

Uden at vide, at der skulde følge en tredie Artikel, indsendte jeg nogle Bemærkninger i Anledning af hvad der af Candidat Helweg var yttret om Embeders Besættelse, som bleve optagne i Kirketidenden, og hertil tillader jeg mig endvidere at knytte nogle flere til den i Nr. 150 indførte 3die Artikel om Geistlighedens Lønning eller i Almindelighed om Landets Afgivter til at fremme Kirkens og Skolens Tarv.

Med Hr. Helweg er jeg overbeviist om, at mange Forslag ville fremkomme om Forandring i denne Henseende, og at det derfor er af stor Vigtighed, at det kan blive debatteret om og hvorvidt Forandringer ere ønskelige. Efter Dansk Folkeblad Nr. 14 for Aaret 1836 indkom der alt, som der læses i jydsk Stændertidende Nr. 5 S. 69 ff. et Forslag af Justitsraad Nyegaard om, „at alle Statens geistlige og verdslige Embedsmænd, forsaavidt deres Embeds-Indtægter ere ubestemte eller bestaae i Sportler, herefter maatte sættes paa faste Gager". Vel fandt Forslaget, som der er bemærket, overveiende Modvægt i Stænderforsamlingen, hvilket synes at vise, at Proponenten neppe har udtalt noget almindeligt Ønske; men man hører ofte det samme Ønske gjentages af Præster, hos hvem man dog skulde vente en bedre Indsigt i Sagen.[1]

Uagtet Alt, hvad der siden 1836 er forhandlet herom, yttres det samme Ønske endnu og maaskee mere end før, endogsaa af Præster, og da Spørgsmaalet er af stor Betydning for vore materielle Interesser, som langt fra ikke kunne være os ligegyldige endogsaa med Hensyn til vor aandelige Virken, som et Middel til at fremme en oplyst, uafhængig og lykkelig Præstestand, saa opfordres vi til nøie at prøve Ønskeligheden af de foreslaaede Forandringer.

At det havde været godt, om Tienden den Dag idag kunde benyttes overeensstemmende med sit Navn, maa vist indrømmes af Alle. Dersom alle Jorder gave Tiende til de væsentligste Udgifter, saa vilde mange andre Skatter falde bort. Hvert Sogn skulde saa give $\frac{1}{10}$ af Jordens Afgrøde til Præsten, $\frac{1}{10}$ til Kirken (denne Deel kunde maaskee tillige passende anvendes til hvad dermed staaer i nær Forbindelse, Skolen og Fattigvæsenet) og $\frac{1}{10}$ til Kongen (jeg veed vel at Navnet Kongetiende først skriver sig fra Reformationstiden). Præsten og Kirken skulde nøies med $\frac{1}{10}$ af hvert Sogns Afgrøde, og Kongen, det vil sige, ikke blot Kongen selv, men hele Regjeringen, skulde have $\frac{1}{10}$ af hele Landets Høst. Hertil kunde maaskee endnu efter gammel Vedtægt udredes $\frac{1}{3}$ imod Præstetienden,

---

1) Tienden forsvares i ovennævnte Nummer; Slutningen, i et følgende, har jeg ikke kunnet finde iblandt mine gamle løse Folkeblade.

Degnetrave til Skolelærerne. Naar disse Indtægter vare bevarede af alle Jorder til deres sande Værdi, saa kunde mange af de trykkende kongelige og communale Afgivter reent være undgaaede.

Kirketienden er derimod nu gaaet over til Privatmands Eiendom, imod at han paatager sig nogle, — paa de fleste Steder, især efter de nu heelt forandrede Forhold, — smaa Forpligtelser. Kongetienden er som oftest anvendt paa en skjøn Maade især til Lærdoms Fremme og veldædig Brug; men Feilen er efter min Formening den, at alle Hovedafgivter skulde nærmest være anvendte til det Allervigtigste for Commune og Stat i det Hele, og naar disse Afgivter vare utilstrækkelige, saa maatte Regjeringen fremme, hvad Godt og Skjønt der ellers burde fremmes, ved extraordinaire Skatter, især paa Tider, hvori Landet havde Raad dertil. Disse Fornødenheder som ere forskjellige til forskjellige Tider bør ikke afholdes af de vigtigste og faste Afgivter. Til Exempel vil jeg anføre, at Trangen til at fremme Studeringer ved Stipendier ikke er saa stor nu som fordum; de Studerendes Antal er nu næsten for stort.

Hvor meget jeg nu med Cand. Helweg maa ønske, at det Offentlige igjen kunde komme i Besiddelse af den fulde Tiende, saa har jeg med ham den høieste Respect for Eiendomsretten — som den faste Grundpille for borgerlig Sikkerhed, Lykke og Velværen — og tør derfor neppe vente mig stort Udbytte af hans Forslag, skjøndt jeg efter min alt fremførte Yttring vilde blive meget glad om Noget derved vilde kunne tilbagevindes.

Jo mere vi derimod erkjende Fortidens Misgreb med Tiendernes Anvendelse, jo mere maa vi, uagtet Nutidens Fristelser til Forandringer, holde paa, hvad der er tilbage. Det er Præstetienden, der som en communal Afgivt bør erlægges, ikke paa Amtstuen, men til Præsten *selv*. Ved at indbetales paa Amtstuen vilde der

tillige mistes Endeel i Oppebørselsomkostninger, og Præsten vilde tabe sin skjønne Ret til at give Henstand med Betalingen, hvilket han ofte kan gjøre uden betydelig Skade, stundom endog eftergive den.

Her maa jeg udtrykkelig bemærke, at jeg heller ikke fordrer nogen Forøgelse i Præsternes Indtægter, som ved at forlange Præstetienden af det privilegerede Hartkorn, men kun vil bevare, hvad vi have.

Med Folkebladet Nr. 14 for 1836 indrømmer jeg vel, at meget kunde siges for at tage Tienden i Kjærven, men for at undgaae Genen derved, især for Yderne, stemmer jeg for Tienforeninger, om end ikke for de saakaldte evige — Mennesker kunne ikke og bør heller ikke give sig Mine af at ville tage jordiske Bestemmelser, som skulle gjælde i al Evighed, eller dog saa længe Verden staaer, — men kun for en vis Aarrække. Præstens Indtægt skal forandres med Bondens, og naar alle Fornødenheder stige, som gjerne skeer ved Jordens større Cultur, saa skulle ogsaa Præstens Indtægter stige; ligesom Bonden ikke taaler at give saa meget, naar Jordculturen gaaer tilbage og Sædepriserne falde, Afgivten bestemmes derfor bedst i Sæd og helst i forskjellige Sædarter.

Store Uretfærdigheder ere som bekjendt begaaede, ved de uforanderlige Tiendeforeninger, især naar de afsluttedes i Vacancer. Exemplet ligger mig nær; thi Vester-Egede Pastorats Tiende er saaledes bortaccorderet i Aaret 1799, saa en Gaard, der nu har 6 Tdr. Hartkorn og derover, kun svarer 1 Td. Rug og 1 Td. Byg for Tiende og Smaaredsel. Dette kan maaskee siges: kun at være for lavt, men naar Kirketienden i Øster-Egede Sogn er ligesaa stor og stundom større end Præstens dobbelte Tiende (Præste- og Kongetienden + Præstens Smaaredsel) saa kan vist Ingen nægte, at dette er en aabenbar Uretfærdighed. (Rygtet siger, at en tidligere Eier af Jomfruens Egede Hovedgaard

skal have lovet at skaffe Bønderne en billig Accord om Præstens Tiender, naar de saa siden vilde give ham, hvad han forlangte for Kirketienden. Til Ære for den nuværende humane og ædelttænkende Eier maa det bemærkes, at naar Yderne af denne Grund ønske at slippe for den altfor store Tiendeafgivt, saa faae de Lov til at levere Tienden i Kjærven.)

Denne lave Tiendeaccord blev iøvrigt fastsat paa en Tid, da Regjeringen gjorde alt for at begunstige Bondestanden, og jeg vil derfor anføre den som et slaaende Beviis paa, at der ved saadanne Forandringer let skeer Uretfærdigheder, uden at de af Regjeringen tilsigtede Fordele ret opnaaes. Denne Accord sluttedes, som bemærket, i en Vacance, og Provsten som mødte paa Geistlighedens Vegne, har formodentlig været en svag Mand — han skal have yttret, at han underskrev noget, som han aldrig kunde forsvare — og derfor tabte Kaldet meget, medens det blev tilfældigt om Bondestanden efter Regjeringens Hensigt vandt derved. Godset her er nemlig Fæstegods og uagtet det neppe er benyttet, saa staaer det dog ganske i Godsbesidderens Magt, at tilvende sig den hele Fordeel af Præstekaldets Tab; thi jo mindre Jorden er bebyrdet, jo større Indfæstning og Landgilde kan der naturligviis svares deraf. Vare Foreningerne ikke evige og uforanderlige, saa kunde de begaaede Feil letteligen rettes med Tiden. En Ting, der ogsaa nøie maa paasees, er, at kun strængt redelige Mænd udnævnes til Tiendecommissairer.

Med Helweg er jeg ikke blot enig om, at Præstegaards-Avlingerne bør bevares, men formener, at vi Præster af al Kraft bør holde paa dem. Uagtet Noget kan siges derimod, saa kan dog vist meget mere siges derfor, og jeg er overbeviist om, at Geistligheden vilde lide et betydeligt Tab, om de bortsolgtes til Fordeel for Præstekaldene. Lad os til Exempel sætte, at de vare bortsolgte for en Deel Aar siden, da Jordeiendommene stode meget lavt,

hvad vilde saa den dengang udkomne Capital være imod deres nuværende Værdi? Just derfor mener man maaskee, at nu er den til deres Salg fordeelagtigste Tid; men hvo formaaer at afgjøre det, eller tør paastaae, at Jorderne i Danmark ikke skulde kunne bringes til en meget høiere Cultur. I ethvert Tilfælde siger jeg her, som med Hensyn til Tienderne, at Landsbypræstens Stilling, som er nøie knyttet til Landbrugernes, skal forbedres og forværres tilligemed disses.

Exempler paa Misbrug, naar Staten faaer Lov at disponere over Geistlighedens Eiendomme, som i Reglen ligge udenfor den egentlige Statsbestyrelse, kan jeg ogsaa anføre fra min egen Kreds. Da Vester- og Øster-Egede Sognekald, som indtil Aaret 1671 udgjorde 2 forskjellige Pastorater, bleve forenede til eet, saa bleve Præstegaards Jorderne i Øster-Egede Sogn uden noget Vederlag for Kaldet indlagte under Jomfruens Egede Hovedgaards Hovmarker, og Bygningerne nedbrudte, Herremanden og hans Arvinger til Nytte, som der staaer i en Klage fra Præsten, der kun besværede sig over, at han maatte vedblive at svare Afgivterne deraf. — Saadanne Uretfærdigheder af Regjeringen, eller rettere af en overmægtig Adel, ville ikke kunne tænkes i vore Dage; men naar alle Geistlighedens Indtægter først vare indflydte i den almindelige Statskasse, saa beder jeg Enhver at betænke, om der ikke ogsaa kunde opstaae stor Fristelse ligesaavel i en constitutionel som i en absolut monarchisk Stat til at lægge Haand paa disse Midler, naar Staten engang kom i stor Pengeforlegenhed, da det let kunde synes som om Præsterne vare for godt aflagte, medens Staten selv var i Nød, og jo lettere det kunde udføres, jo snarere vilde det iværksættes til øieblikkelig Gavn for Staten, men siden til Skade, da det næsten altid er fordærveligt at forbruge Statens bedste og sikkreste Capitaler, som Embedsjordene, hvormed Staten lønner sine Embedsmænd.

Jeg fraraader derfor Salget af vore Avlinger 1) fordi vi ikke ganske kunne undvære dem, 2) fordi de langt fra ikke ville blive solgte saa fordeelagtigt som Mange mene det, medens Summen endda vilde smelte meget bort ved Omkostninger og paa anden Maade, 3) fordi de kunne stige meget i Værdi, 4) fordi Geistlighedens Eiendomme ere langt sikkrere saalænge de bestaae som Communalbesiddelser og afsondrede fra den egentlige Statskasse. At der er Geistlige, som ikke indseer dette, er mig ubegribeligt, medens jeg paa den anden Side godt forstaaer, at de, der ikke sætte Priis paa Kirken og dens Tjenere, maa ønske enhver Forandring, hvorved de, ogsaa med Hensyn til vore Goder, lettere kunne blive istand til at krænke Eiendomsretten, dog fra deres Standpunkt tildeels udøvet som en Retfærdigheds Handling imod Statens øvrige Borgere.

Men hvad Folket i det Hele angaaer, og navnlig den bedre Deel deraf, som veed at sætte Priis paa Kirken og Alt, hvad dertil hører, da beder jeg dem vel betænke, at de ikke, selv om de mene, at enkelte Geistlige have for store Indtægter, derfor lade sig forlede til at omstyrte den faste Grund hvorpaa Geistlighedens Indkomster hvile; thi de ville komme til at fortryde det siden, saafremt de ønske, at Geistlighedens Kaar skulle vedblive at være saaledes, at dygtige Mænd skulle attraae Præstekaldene.

Med Hensyn til det Ønskelige i at beholde vore Embedsjorde, skal Skolelærerkaldenes Historie skaffe os slaaende Exempler. Hvo erkjender ikke, at det har været til ubodelig Skade for Skolelærerstanden, at man paa mange Steder har bortsolgt Degnejorden. Nu erkjendes Standens billige Fordringer om Forbedring i deres Kaar, men Communerne vride sig ved at paatage sig større Byrder. Nu tænker man paa at kjøbe mere Jord til dem til høie Priser, dengang solgtes den for Spotpriis. I Aaret 1829 blev Vester-Egede Degnekalds næsten 9 Td.

Land store privilegerede Jord solgt for 400 Rd. til Hjælp til Skolebygningens Opførelse. Afhændelsen skeete vist i bedste Hensigt, og det var maaskee dengang en god Betaling, da Jorden var daarlig. Uagtet vi tør forudsætte, at alt her gik aldeles redeligt til, — som vel ikke altid er Tilfældet ved saadanne Salg af offentlige Eiendomme — saa vil det blive os dobbelt klart, hvor fordærveligt det ofte kan blive at afhænde saadanne Goder for bestandigt. Selv om denne Capital var udsat til Fordeel for Skolekaldet, saa vil det strax sees, hvor Lidet 16 Rbd. nu er i aarligt Udbytte af 9 Td. Land. Men disse Penge ere ganske tabte for Kaldet, de ere byggede op. Havde man istedetfor laant 400 Rbd. og afdraget dem paa en Deel Aar, saa havde Kaldet nu besiddet 9 Td. Land, og ikke behøvet, dersom man nu vil forbedre Lærernes Kaar, at paatage sig meget store Byrder.

At jeg alene for Vester-Egede Pastorat har kunnet anføre saa mange Uretfærdigheder og Misgreb med offentligt Gods, fordi man ikke har bevaret det efter sin Bestemmelse, viser hvad der maa være skeet rundt omkring i Landet, om end ikke allevegne saa meget som her, og hvor forsigtig man for Fremtiden bør være med dette os fra Fortiden betroede Gods, og hvilke Pligter vi især deleshed have, som nærmest ere satte til at frede om det.

Det vil ogsaa heraf sees, at det ikke er Præste- og Skolelærer-Standen alene som har tabt herved, men Staten i det Hele, hvem Fordelen ikke er kommen tilgode, og vi tør vel neppe vente, at det skal gaae meget bedre med lignende fremtidige Forandringer; idetmindste vil det vist ikke gaae af uden Tab for den enkelte Stand, og saaledes naar man seer nøiere til, ogsaa for Staten, thi det Heles Vel beroer paa de Enkeltes Velværen.

Til Forsvar for Bortsalget af Geistlighedens Eiendomme har man ogsaa anført, at naar den

deraf samlede Sum indsættes i Statskassen, saa kunde Præsterne ansættes paa fast Gage, hvorved en Mand vandt, at han bestandig kunde forblive i et og samme Kald. Det kan vist ikke nægtes, at den Mand, der i en Menneskealder har levet sig ind i en Menighed, anderledes kan vinde dens Tillid og Kjærlighed end den som nylig er kommen dertil, og at man vist kan anføre ikke faa Exempler paa et saadant skjønt Forhold imellem den gamle Præst og hans Menighed; men i Regelen betvivles det, at denne Fordeel vilde blive saa stor, som man troer, hverken for Menighed eller Præst. For det Første maa vi ikke glemme, at naar de heldige Menigheder derved vilde beholde de udmærkede Mænd, som de engang havde faaet, saa vilde de uheldige ogsaa beholde de simple Mænd, der engang vare komne til dem (om de uværdige tales her ikke; thi de bør afsættes). Dernæst er det et stort Spørgsmaal, om ikke nogen Forandring stundom kan være gavnlig for Menighederne. Ikke sjældent har man lykønsket en Menighed, naar den fik en nidkjær og kraftig Mand for en ubegavet eller aandløs, og tidt har en Mand virket meget til Velsignelse i en kort Tid. Ogsaa for Præsten selv kan en Forflyttelse stundom være gavnlig; thi vel skal det sande Liv ikke komme udvendig fra, men under vore ufuldkomne Forhold er det dog nok muligt, at det Udvortes heller ikke er ligegyldigt. — At gjøre alle Præstekaldene næsten eens ligesom Skolekaldene, vilde endnu mindre være ønskeligt; thi Mennesket har en Længsel efter en lykkeligere Tilstand, og den Præst, som har et lille Kald kan nu dog haabe paa et bedre, medens den stakkels Skolelærer, som oftest strax ved Banens Begyndelse maa sige: nu har jeg alt opnaaet en saa god Stilling, som jeg nogensinde kan vente.

Derfor maa vi holde paa vore Avlinger, og naar de afhændes, saa bør det i Reglen kun være for en Tid som Forpagtning, og ikke

for bestandigt som ved Arvefæste; stundom kan det dog være tilraadeligt, naar Avlingen er meget stor og langt bortliggende.

Med Hensyn til Bygningens Vedligeholdelse kan jeg ikke være enig med Helweg, uagtet jeg har lidt meget ved, at den ikke udføres efter hans Ønske, da jeg i flere Aar har maattet betale Afdrag paa et gammelt Byggelaan, og nu paa Grund af hele den gamle Bygnings Brøstfældighed har maattet opføre en heel ny Præstegaard, hvorved jeg har paadraget mig og Kaldet en stor Byrde, og endda selv har sat Endeel til. Nei lad Provsterne, som vel ogsaa alt nu skeer, være noget strængere ved Synene, saa kan Vedligeholdelsen nok overlades Præsten, som vil udføre dette Hverv med langt større Oeconomi end hvor det gaaer for det Offentliges Regning. Præsten er vel ikke saa bygningskyndig som det Offentlige; men det er noksom bekjendt, at alt kongeligt og offentligt Arbeide er meget dyrt.

For Offeret er der ført et saa fortrinligt Forsvar ved den Roeskildske Stænderforsamling og Præsteconvent, saa jeg kun behøver at henvise dertil, og vil kun med Hensyn til Forslaget, om at tage imod det i Hjemmet istedetfor ved Alteret, — „som Præsterne formentligen meest af oeconomiske Grunde vilde stemme for“ — erklære, at jeg, naar Talen kun var om oeconomiske Grunde, vilde stemme for at modtage det i Hjemmet, da det er ligefrem, at man der vilde bringe mere, naar Gavens Størrelse strax bemærkes, hvorved Skam og Forfængelighed vilde komme til at spille en Rolle med, end paa Alteret, hvor den større eller mindre Gave nedlægges ganske eller dog mere ubemærket.

Derimod stemmer jeg aldeles imod det, fordi jeg ikke kan indsee, at Alteret profaneres ved Offeret, som i Principet maa ansees som en Kjærligheds Gave, der lægges paa Alteret for Præstens Tjeneste i Kirken og ved Alteret, og der er intet Nedværdigende deri, at han,

som i Kirken staaer som Aandens Tjener, ogsaa er et Menneske, som behøver Menighedens jordiske Goder, for de aandelige han meddeler den, hvilket gjør at han ikke kan anvende sin meste Tid paa Anskaffelsen af Livets Fornødenheder. Ved Alteret er det mig ikke anstødeligt at modtage 4 ad 8 Sk.; thi der tager jeg ikke de enkelte Skillinger, men Menighedens samlede Offer; derimod har det i høi Grad saaret min Følelse, naar jeg i mit Hjem, som en Tigger, skulde modtage et Par Skilling af den Offrende, tidt af den uformuende Dreng eller Enke, som tilsyneladende snarere burde begaves af mig, medens det dog efter Ideen er rigtigt, at de tilligemed alle de Andre bringe deres fælles lille Gave til den fælles Sjælesørger; disse mange smaa Gaver skade ikke dem, og bidrage dog med til den Enkeltes Underholdning. Og just ved at bidrage til Kirke-, som til Skole- og Fattigvæsen, føle de deres Borger-Pligter og Rettigheder, og lære bedre at sætte Priis paa og bedre at anvende de fælleds Goder.

Naar iøvrigt mange Offerberettigede mene, at de vilde vinde meget, naar Offeret forandredes til en tvungen Afgivt — som ikke tiltaler mig, da jeg sætter Priis paa denne frivillige Gave og alt hvad der kan aabenbare sig deri — saa vil jeg kun gjøre opmærksom paa, at Skatten paa de store Høitidsdage vist blev større end Høitidsofferet; med mindre den forandredes til en aarlig eller halvaarlig Afgift — som da vilde være mere passende, da Høitid og Skat ikke passe sammen — og derved mindre, fordi den opkrævedes sjældnere; medens de accidentelle Indtægter vilde blive langt ringere. Jeg vilde idetmindste stemme for en meget lav Betaling, naar der skulde sættes en fast Taxt for Daaben af en Indsidders Børn, og dog er Offeret, hvor den velstaaende Indsidder er af god Familie, hvor Hver af det store Følge giver sin lille Skjærv, ofte ikke saa ubetydeligt. Endogsaa

af reent oeconomiske Grunde bør de derfor neppe være altfor ivrige paa at afskaffe denne paa de fleste Steder endnu saa skjønne, gamle Skik.

I det Væsentlige er jeg enig med Hr. Helweg, at Præstens Lønning ikke bør forandres. Forandringer bør altid udføres med stor Forsigtighed, og navnlig, naar Talen er om det, som ikke siden kan gjøres om; hvilket især gjælder om Bortsælgelsen af Præstegaards Jorderne, som ikke let kunne vindes tilbage igjen, hvor meget det end siden maatte ønskes.

Uagtet den samvittighedsfulde og nidkjære Præst ikke nærmest arbeider for Lønnen, saa saa kan det ikke hjælpe, om vi ville skjule det for os selv, at en daarlig oeconomisk Forfatning i mange Henseender virker nedtrykkende og sløvende; Standen vil lide derved og Gjerningen sandeligen ogsaa. Der ere vel Embeder, som ere overflødigen aflagte, men i hvilken Stand er der ikke nogle Embeder, som ere meget indbringende, hvorfor da ikke ogsaa i denne? og er der nogen Stand, som anvender sit Overskud godt, da burde det snarest være Præstestanden, skjøndt vi destoværre veed, at det ikke altid er Tilfældet. Selv den tarvelige Præst har ikke saa Fornødenheder og maa ofte bruge Penge, naar han vil tage Deel i, hvad der er nyttigt, skjønt og godt. Derfor bør man ikke misunde den for Kirken, og jeg tør vel ogsaa sige for Staten, saa vigtige Stand, at den fra Fortiden har nedarvet nogle vel en Deel forminskede, men dog endnu store Indkomster, som, om de end paa mange Steder ere knapt nok tildeelt, dog i det Hele kan give et sorgfrit og lykkeligt og stundom endogsaa rigeligt Udkomme.

Gid vi kun Alle altid maa lære at virke troligen i Kirkens Navn, som ogsaa har aabnet os Adgang til sine timelige Goder, da ville vore øvrige Medborgere ikke misunde os vore Indkomster, men erkjende det lykkelige deri, at

vi, paa Grund af det endnu fra Fortiden bevarede, kunne leve og virke glade iblandt dem, uden at paaføre dem nye og trykkende Byrder.

Vester-Egede Præstegaard d. 12. Aug. 1848.

A. Beyer.

Vognyt fra sidste Fjerdingaar.

2.

Medens *Dr.* Rothe alene dvælede ved Kirkens Organisation, saa har derimod **J. Paludan-Müller**, res. Kapellan ved Budolphi Kirke i Aalborg, mere gjort Maaden, hvorpaa den danske Kirke skal erholde en saadan ny Organisation, til Gjenstand for Overveielse. I sit Skrift om „Betydningen af Cultusministerens Circulaire af 9de Mai 1848 for Statskirkens nærværende Stilling i Danmark" søger Forfatteren ret at lægge det danske Folk paa Hjerte det Storartede i den Grundtanke, der her er udtalt, og som han mener langtfra at være noksom paaskjønnet. „Uden i ringeste Maade at tage Parti for eller imod det Bestaaende, end sige for eller imod Statskirken, gaaer Circulairet ud fra den vistnok i alle Henseender holdbare Grundtanke, at Folkets politiske og kirkelige Liv staaer i den nærmeste gjensidige Forbindelse." Det er denne Appel til Folket, Forf. beundrer, fornemmelig støttet til følgende Betragtning: Der er talt meget fra de forskjelligste Synspunkter for eller imod Statskirken i Almindelighed, men altid er der talt ubestemt og svævende, netop fordi man holdt Spørgsmaalet i sin Almindelighed, thi paa den Maade kan det ikke komme til nogen Afgjørelse. Rigtignok har man villet paastaae, at Tanken om en Statskirke i og for sig var selvmodsigende, men det mener Forf., at være aabenbart urigtigt, da begge, Stat saavelsom Kirke, i det Sædelige have deres fælleds Opgave, i hvilken Henseende der altsaa meget godt kan bestaae en Samvirksomhed. Men kan man altsaa paa den Maade ikke komme til nogen Afgjørelse, saa maa man lade det komme an paa hvad Folket vil, og det er dette, Circulæret bebuder. „Jeg har ikke til Hensigt, hedder det Side 37, ligefrem at tale Statskirkens Sag saaledes som denne bestaaer hos os, men jeg har alene i det sande Demokraties Interesse villet hævde Folkets Ret til at beholde eller forandre sin kirkelige Tilstand, eftersom det finder det tjenligt for

sig selv ligeoverfor enhver vilkaarlig Grundforandring fra Kirkeregjeringens Side og enhver vilkaarlig Fordring fra enkelte Mænd og enkelte Partier." Denne Folkets kirkelige Fornyelse ud af sin egen Beslutning, venter Forf. imidlertid ikke af den kommende Rigsdag, tværtimod finder han i dennes Sammensætning ikke en eneste Garanti for, at de kirkelige Anliggender kunne blive varetagne paa en heldbringende Maade;" og glæder sig derfor over det i Circulæret udtalte, der godtgjør, „at Regjeringen opfatter det hele Folkeliv fra sin kirkelige Side ligesaavel som fra den politiske." — Uden at gaae ind paa de mange Enkeltheder, der her mere berøres end udvikles, skal jeg kun med Hensyn til Skriftets Hovedemne tillade mig en Bemærkning. Vistnok er det ikke ganske klart, hvad Ministeren egentlig har tænkt sig ved sit i Circulæret udtalte Forslag, men adskillige Omstændigheder maa dog vække nogen Tvivl om Rigtigheden af den her givne Fortolkning. Dersom nemlig det var Meningen med den foreslaaede kirkelige Forsamling, at den sideordnet den borgerlige skulde udtale Folkets Villie eller Ønske om Ordningen af de kirkelige Forhold, maatte man desangaaende have ventet ikke den enkelte Ministers Forslag, men den samlede Regjerings Beslutning, drøftet og prøvet ligesom Valgforslaget til hiin Forsamling af Østifternes og Nørrejyllands Stænder. Saaledes som Forslaget nu er fremkommet, kan den kirkelige neppe træde i et sideordnet men kun i et underordnet Forhold til den Rigsforsamling, der skal overveie Rigets tilkommende Forfatning; ligesom man ogsaa, dersom Forf. havde Ret i sin Fortolkning, maatte have ventet Forsamlingen sammensat paa en ganske anden Maade, end Circulæret foreslaaer.

I det sidst udkomne Hefte af Theologisk Tidsskrift (*XII*, 1) findes det theologiske Facultets Betænkning, i Anledning af det omtalte Circulære, fra den 19 Juni 1848. Facultetet er ikke saa dristigt i sin Fortolkning, at det som Pastor Paludan-Müller, tør forudsætte hvad det ønsker, men indrømmer, at det er ubestemt: om den paatænkte Forsamling skal overveie Ordningen af de kirkelige Forhold paa den af Rigsforsamlingen givne Basis, eller om denne Basis selv skal være Gjenstand for dens Overveielse som Forberedelse til Rigsforsamlingens Beslutning. Facultetet deler iøvrigt Kjøbenhavns Præsteconvents Ønsker og Anskuelser (see D. Atidende Nr. 152) og andrager kun paa at Ministeren vil afgive en bestemt Erklæring om sin Mening. En saadan er imidlertid saavidt vides ikke bleven meddeelt, uden den som ligger i det Faktum, at Rigsforsamlingen nu snart vil træde sammen uden at der har været Tale om den kirkelige Forsamling.

I et lille Skrift „til Lægfolks nærmere Overveielse" udtaler Pastor **Melbye** i Asperup

sig uforbeholdent „For Religionsfrihed" som den christne Kirkes Krav ligesaavel som den frie folkelige Udviklings. Angaaende Anledningen til dette Skrift hedder det (Side 1): „ved et Prøvevalg til Rigsdagen her paa Egnen har jeg nylig udtalt mig mundtlig om nogle af de nødvendige Følger af den ønskelige Religionsfrihed, som Guds Ord ikke mindre end Tidens Stræben — Kirken ikke mindre end Staten — med høi Røst kræver. Min Tale er bleven ilde bedømt i en meget viid Kreds, som om jeg derved søgte at befordre Ringeagt for de kirkelige Naademidler og øvrige religiøse Handlinger." For at forebygge videre Mistydning vil han her skriftlig gjentage hvad han mundligt har sagt, at han nemlig ønsker sig og Medborgere fri for Statskirkens Tvang, men ingenlunde for Kirken selv, hvis tro og oprigtigtige Tjener han kun ønsker at være. I Sandhed man maa undre sig over, at disse Anskuelser kunde saaledes mistydes, at endog et meget udbredt Rygte kunde tale om en Provsterets Nedsættelse i den Anledning, som om det her var første Gang, de traadte offentlig frem; vi have her et nyt Exempel paa, hvor lang Tid der kan gaae hen, førend en Mening, der idelig og idelig er drøftet og prøvet, trænger saaledes igjennem til Massen af Folket, at det kjender den, endsige at det veed at vurdere den.

Mellem de Smaaskrifter, der ere fremkaldte ved Tidens Bevægelser, kunne vi ogsaa regne Pastor **D. Pontoppidans** Tilsynsembedet i Kirken, tilligemed Modskriftet, Provst **J. V. Dangaards** Ogsaa et Par Ord om Tilsynsembedet, der begge tidligere ere omtalte i Ktidenden Nr. 156. Fornylig har *Dr.* **Kolderup-Rosenvinge** i en Oversættelse af *Dr.* Ullman's Nogle Ord om Kirkens Nutid og Fremtid, ledsaget med et Forord af Oversætteren, talt til Forsvar for det hidtil bestaaende Forhold mellem Stat og Kirke, et Indlæg i Sagen der vel fortjente en udførligere og omhyggeligere Overveielse end der her i en kort Oversigt kunde blive det tildeel.

L. H.

Kongeligt Reskript.

I Anledning af Rigsdagens nærforestaaende Aabning har Hs. Majestæt Kongen under 12. Oktober udstedt følgende Reskript til Cultusministeren:

Da Vi have sammenkaldt den ved Vor Kundgjørelse af 4de April d. A. bebudede Rigsforsamling til den 23de d. M., og da Udkast til Loven om Rigets fremtidige Forfatning vil blive fremlagt i denne Forsamling, ville Forhandlingerne af samme være af største Vigtighed i den nuværende og den kommende Tid.

Derfor er det Vor Villie, at der ved Gudstjenesten næstkommende 18de Søndag efter Trinitatis, som er den 22de i denne Maaned, i alle Landets Kirker skal skee Forbøn for den Dagen efter sammentrædende Forsamling og dens alvorsfulde Forehavende, saa at Menighederne allevegne anraabe den Almægtige om hans Bistand og Velsignelse, at Alt hvad der foretages maa geraade til Guds Ære, til Folkets Bedste fra Slægt til Slægt, og til Held og Glæde for Os, som ikke søge Vor Styrke i den os af vore Forfædre overantvordede Magt men i Folkets Kjærlighed.

I Overeensstemmelse hermed ville Vi, at Præsterne paa hvert Sted indrette deres Prædiken og den hele Gudstjeneste.

Hvilket Vi herved allernaadigst ville have Dig tilkjendegivet til videre fornøden Foranstaltning.

Befalende Dig Gud!

Ledige Embeder.

17. Oktob. Harring og Stagstrup Sognekald i Thisted Amt (239 Rbd.); Jellinge og Hover i Veile Amt (395 Rbd.); Embede som ordin. Katechet og Første-Lærer ved Borgerskolen i Kallundborg.

☞ **Dansk Kirketidende** udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den **Reitzelske** Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige **Posthuse**, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Mk. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade. — Sammesteds faaes de tidligere Aargange; 1ste og 2den til nedsat Priis à 2 Rbd.

Samlet og udgivet af **N. Th. Fenger** og **C. J. Brandt. Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. Nr. 161.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Nittende Søndag efter Trinitatis, den 29 Oktober. [Nr. 5.

„Nyt Aftenblad" om Statskirken.

Skal Statskirken opløses? Under denne Overskrift fandt jeg tilfældigviis i „Nyt Aftenblad" Nr. 232 en læseværdig Artikkel hvis Forfatter kommer til det Resultat, at den christelige Statskirke i alle Maader bør opretholdes. Forfatteren gaaer imidlertid ud fra den Forudsætning, at Staten er bedst skikket til at sørge for Evangeliets Udbredelse, og at den vilde forholde Mange deres evige Salighed, hvis den ikke sørgede for deres aandelige Næring. Mærkeligst har jeg imidlertid fundet Slutningen af Artiklen, hvor Forfatteren lader Hjertet løbe af med sig og derfor — trods alle tidligere Yttringer til Gunst for de stramme Baand mellem Stat og Kirke — bliver en veltalende Forsvarer for Kirkens Uafhængighed i følgende Yttringer, som jeg gjør mig en Glæde af at udbrede i en videre Kreds og lægge flere af Kirkens Venner paa Hjerte: „Men vi ere himmelvidt fjernede fra at troe, at det vilde være forbi med Christendommen, forbi Statskirken opløses. Christi Kirke er bygget paa en Klippe, og Helvedes Porte ville ingen Magt faae over den. Altid vil den udbredes almindeligere, dybere, inderligere. Opløses Statskirken, vil den maaskee gjøre langsommere, men saa meget sikkrere Skridt. De sande Troende ville i saa Fald kun slutte sig tættere sammen, ville blive hinanden nærmere og dyrebarere, ville befæste hinanden i fælleds Tro og Haab, ville udsende nye Apostle og Ordets Tjenere, der med brændende Iver og Kirkjærhed ville drage ud i Verden uden Guld og Sølv i deres Belte, frigjørende sig fra Livets ellers dyrebareste Forbindelser, uden at bekymre sig om at begrave deres Fader og Moder, forladende Alt i Verden for at følge deres Herre og Mester, som deres store, udødelige Forgængere fordum. Troen vil kun brænde end mere levende, dyb og inderlig i alle sande Troendes Hjerter, og Iveren for dens Udbredelse vil være i det Uendelige. Christi usynlige Kirke kan aldrig tabe, men kun vinde ved at lære sine rette Lemmer at kjende og ved at udsondres fra denne Verdens Børn. En ny Iver vil opstaae for at føre Menneskene til Gud, for at vise de Vantro Troens Herlighed; en strængere og alvorligere Christendom vil kaldes tillive og skinne fra alle sande Troende. Ingen christelig Ungersvend vil hjemføre en Pige, der ikke hører til Christi Kirke, og ingen christelig Jomfru give sin Tro til en Hedning, der, ved ikke at høre til Kirken, viser hende, selv i det Ydre, at han ikke med hende deler Tro og Haab, at hun ikke i ham kan finde en Ledsager og Fører ad den trange Vei til Liv, Lys og Frihed. Og den christelige Moder vil blive tifold omhyggeligere for at føre sit Barn til Frelseren, og hun vil ikke hvile, før hun ved Opdragelse og Exempel, Formaning, Bøn og brændende Taarer har lagt hvert sit Barn ved Frelserens Hjerte, forend hvert hendes Barn i hellig Al-

vor har forsikkret hende, at han nu har knyttet Pagten for Livet med Frelseren, for at tjene ham i Oprigtighed alle Livets Dage. Den usynlige Kirke vil intet tabe, men kun vinde en Rigdom af Trøst, Opvækkelse, Liv og Begeistring." — Disse Forfatterens Yttringer maa jeg af ganske Hjerte underskrive, og de have styrket mig i min Overbeviisning, at Staten hidtil har lagt et utaaleligt Aag paa Kirkens Skuldre, og at Kirkens Virksomhed i høi Grad er hindret af de unaturlige Baand, hvormed den er bunden til Staten; saa det bliver en paatrængende Nødvendighed, at Forbindelsen mellem Stat og Kirke ikke længere holdes fast i den gamle stive Form, men idetmindste løsnes. Jeg forstaaer derfor slet ikke, hvorledes den for Kirken saa varmt følende Forfatter efter ovenstaaende Yttringer kan stemme for Statskirkens Opretholdelse i alle Maader. Han gjør det alene af Hensyn til Staten, som han mener vil lide Skade ved at alle dens Borgere, og det hele Samfund ikke mere skulde kaldes efter Christi Navn. Dette mener jeg derimod vil være til Gavn for Staten, der er bedre tjent med Ærlighed end Hykleri, bedre tjent med en ærlig Hedning end med en hykkelsk Navnchristen; thi det vil ikke blive det raa og vilde Hedenskab, ikke blive en aabenbar Tempeltjeneste for Bacchus og Venus, der i Staten vil udvikle sig ved Siden af Kirken, derfor borger os Tidens vistnok ogsaa af Christendommen paavirkede Civilisation, derfor kan den borgerlige Lovgivning sikkre os. Naar da ovennævnte Forfatter skildrer os Statens Tilstand i dens Skilsmisse fra Kirken med disse Ord: „derude i den gudforladte Stat vil der blive koldt og mørkt og uhyggeligt", da svarer jeg: „det er der allerede, ei blot i Fængslerne og Vellysternes Boliger, som noksom vidne om, hvor langt Staten er fra at svare til sit Navn som christelig; men ogsaa midt iblandt mange af Statskirkens ærbare og anstændige Medlemmer, der ei kjende mere til

Christi Sind, end at de, uden selv ret at gjøre sig Regnskab hvorfor, ere tvungne til Daab og Confirmation." Og naar han atter siger, „at saa ville Christendommens evige Sandheder ikke længere nyde idetmindste ydre almeen Anerkjendelse" da svarer jeg: det gjør de heller ikke nu, det er jo ei blot i Loudom, men ogsaa aabenbart man selv midt i Statskirken seer Angreb paa det, som er de Christnes Salighed Grund og Haab. Og naar Forfatteren vedbliver: „der skal maaskee da tvistes, om Hedenskab eller Christendom er Sandhed, om Tapperhed eller Kjærlighed er den øverste Dyd", da svarer jeg: ogsaa det gjør man allerede nu midt i Statskirken, og jeg behøver blot at henvise til de Mange, som ansee den christelige Troeslære som farlig for Sædeligheden og ansee en tør hedensk Moral for langt bedre. Derfor om vi end ikke ere modne til Statskirkens fuldstændige Opløsning, hvilket jeg indrømmer, fordi vor Tro er saa svag, saa lad os dog stræbe efter Befrielse fra Statskirkens Tvang, saa de, der ville udsondre sig, kunne faae Lov dertil, uden at krænkes i deres borgerlige Rettigheder; derved vil Kirken dog udsondre nogle af denne Verdens Børn af sit Skjød, vil dog udrense lidt efter lidt noget af den gamle Suurdeig, vil efterhaanden modnes mere til ganske at kunne skilles fra Staten.

Asperup Præstegaard d. 15de Oct. 1848.

M. Melbye.

Nogle Træk
af
Kirkebevægelsen i Preussen.

1.

At skulle meddele Beretning om et Lands Tilstand der er i fuld Gjæring og stærkt trues med Opløsning, er altid en vanskelig Sag. De der ere midt inde i Begivenhederne have vel gjort

deres Iagttagelser; men ville endnu ikke gjerne betroe dem til Offentligheden; Meget er der dis-uden af hvad der skeer, som de ikke vide ret at vurdere: om de skal ansee det som forbigaaende og af ringe Betydning, eller af indgribende Virkning paa Fremtiden. Derfor føler man naturlig en vis Ængstelighed ved at omtale Forhold og Tilstande, som idag have eet Udseende imorgen et andet, som forandres med samme tilsyneladende Lethed og med tilsvarende Hurtighed paa den store Verdens Skueplads, som man paa Smaatheatrene skifter Decorationer og faaer i et Dieblik Fyrstens Gemak forandret til en Fangestue, Kirkedecorationen forvandlet til en Røverhule.

Alligevel er der dog visse Kjendsgjerninger man under saadanne Omstændigheder altid har at holde sig til, ligesom der ogsaa er bestemte Aktstykker og bestemte Udladelser af dem der ere indviklede i Bevægelsens Strøm, som ikke ville tabe historisk Betydning. Til dem maa man da holde sig.

Efterat man i Preussen havde bestræbt sig for at give Statskirken en fastere Holdning, deels ved at faae nogle Lærebestemmelser vedtagne, som alle tiltrædende Geistlige skulde vedkjende sig, deels ved at tilstaae Frihed for Anderledestroende til at udskille sig fra Landskirkerne: troede Mange, at paa den Maade skulde nu de religiøse og kirkeretlige Stridigheder jevne sig af sig selv. Men deri tog man paa den sørgeligste Maade feil. Med General-Synodens Forslag til en ny Ordinationsforpligtelse var man hverken fra de Grund-Orthodoxes eller fra Rationalisternes Side tilfreds, og lige saa lidet var Lysvennerne fornøiede med den Forlov man gav til at træde ud og stifte egne Menigheder; thi disse vilde jo ikke erholde Understøttelse fra Regjeringen, og vilde derhos komme til at staae som Udskud eller Sekt, hvad de paa ingen Maade kunde finde sig i, meget mere ventede de, at den Oplysning, de forkyndte, skulde som den ene-fornuftige hæves til den fortjente Høide og at den langt fra at være nogen Sekt, tvertimod snart, naar der gaves Alle Ytringsfrihed, skulde vise sig at have Fleertallet af Landets Indbyggere for sig. Regjeringen vedblev alligevel at skride frem efter sin engang fattede Bestemmelse. Consistoriet for Provindsen Sachsen anlagde Sag mod Uhlich og suspenderede ham fra hans Embede, hvad ikke vakte saa liden Opsigt og misbilligedes af Mange, som ivørigt vare Modstandere af Lysvennernes Lære; thi de frygtede for det Hykleri der vilde fremkomme i Kirken, naar de der aabent og ærligt vedgik deres afvigende Anskuelser skulde straffes med Embedets Fortabelse, medens de, naar de blot taug stille, kunde blive i rolig Besiddelse deraf, selv om man havde den meest afgjorte moralske Vished for at de statskirkelige Lærdomme vare dem et Nag de længtes efter at sønderbryde.

Man kaldte slige Afsættelsesdomme vilkaarlige, partiske og eensidige; det gjaldt derfor om at give den Øvrighed, der skulde dømme i slige geistlige Sager saa megen Ærværdighed og Glands som muligt. Til den Ende udgik den 28de Januar 1848 den kgl. Anordning om Oprettelsen af et evangelisk Overconsistorium. Dette skulde bestaae af 15 faste Medlemmer under Forsæde af Ministeren for de geistlige Anliggender, staae som et Slags høieste Øvrighed over de andre Consistorier, dog saaledes at det i de vigtigste Anliggender maatte forelægge Kongen sine Betænkninger forinden de udgik; hvert Aar skulde desuden sammenkaldes en større Forsamling af Overconsistoriet, hvortil forskjellige Consistorialpræsidenter og Generalsuperintendenter skulde indkaldes, disse skulde kjende i Sager, som angik Geistliges Afsættelse, og ligeledes tage Beslutning i andre almeenvigtige, kirkelige Sager.

Det saaledes oprettede Overconsistorium, hvis Medlemmer alt vare udnævnte, kom dog ikke under sin korte Bestaaen (28de Januar — 15de April) til at udfolde nogen Virksomhed. Dertil bleve snart de udvortes og indvortes Bevægelser altfor alvorlige. Da Februar-Revolutionen udbrød i Paris, antændtes de i Tydskland ulmende revolutionære Længsler som i et Nu. Det gik ikke længer an som i Aarene efter 1830 at ville med Vaabenmagt og Tvangsforholdsregler modsætte sig Bevægelsens voldsomme Strøm. Kongen af Preussen forsøgte rigtignok derpaa, begyndte at trække Hære sammen paa Grændsen og tilbød Hertuginden af Orleans at ville give hende Tilflugt i sin Kongestad. Han, som ikke kunde hjælpe sig selv, hvor skulde han kunne hjælpe Andre! Bevægelsen blev bestandig stærkere over hele Tydskland, Fordringerne mere bydende fra Undersaatternes Side. Uhlichs Menighed i Magdeburg maatte man indrømme Benyttelsen af den vallonsk-reformeerte Kirke i Forening med dennes Menighed, og den 12te Marts blev den første Gang paa den Maade tagen i Brug. Faa Dage efter var der Uroligheder i Magdeburg. En dertil leiet Pøbel, der yderligere ansporedes ved de rundtom staaende, saakaldte Dannedes Bifald, slog Ruderne ind hos forskjellige af Mængden ilde lidte Mænd, navnlig Præsten Kämpfe, Consistorialpræsidenten *Dr.* Göschel, Overlandrets-Præsidenten v. Gerlach og Politidirecteuren v. Kamptz. Göschel og Kamptz vare to Dage efter forsvundne. Göschel kom til Halle; men blev af Øvrigheden der anmodet om, snarest muligt at reise videre, da den ikke havde Magt til at beskytte ham. v. Gerlach derimod viste sig som en Mand, han erklærede at ville blive paa Pletten, indtil Kongen, der havde indsat ham, atter gav ham sin Afsked, som han da imidlertid snart efter erholdt. — Man kan allerede af disse Begivenheder skjønne hvor usikker Rets-

tilstanden maa have været i de preussiske Lande, og hvorledes det kunde komme dertil, at den Konge, der fornylig havde yttret sig i saa afgjørende Toner om ikke at vige et Haarsbred fra den ham forlenede Magt og Myndighed, dog alligevel snart maatte see, at han stod paa en saare løs Grund, der begyndte at vakle under Fødderne paa ham. Fordringerne fra Undersaatternes Side bleve bestandig stærkere, og da Kongen ikke øieblikkelig vilde give hvad man forlangte, brød Berliner-Opr␣øret ud. Det var, som vi vide, Løverdagen den 18de og Søndagen den 19de Marts, at disse rædsomme Optrin fandt Sted. Forgjæves forsøgte Biskop Neander Løverdagaften i Spidsen for nogle Borgere at bevæge Kongen til Eftergivenhed. Kongen drog dem hen til Slotsvinduet og viste dem Gaden fuld af Soldater med blinkende Bajonnetter: „Denne Gade," sagde han, „er endnu min!" og Kampen vedblev. Hele Natten ringede Stormklokkerne, og da Morgenen frembrød, var der endnu kun ringe Udsigt til Fred. Det var dog en Søndag-Morgen, Anden Søndag i Fasten, da der prædikes over Evangeliet om den ved sin Ydmyghed seirende, kananæiske Qvinde; men paa Kirkegang var den Dag ikke at tænke. Alle Berlins Kirker vare enten lukkede eller anvendte i Krigens Tjeneste, ikkuns i Trefoldighedskirken mødte Pastor Krummacher for at holde en kort Bøn. Roligheden blev dog alligevel samme Dag oprettet paany, og Kongen, som maatte give efter, stræbte saavidt muligt at holde paa sin Værdighed: det var blot nogle Geværer der uheldigviis var gaaet af, og nogle ildesindede Mennesker der havde benyttet sig af dette Uheld til at ophidse Berlins Borgere, alene dette var Skyld i hvad der var skeet. Nu skulde Alting blive anderledes, og han traadte selv i Spidsen for den tydske Bevægelse. — I Anledning af de stedfundne Begivenheder holdtes Onsdagen den 22de almindelig Gudstjeneste i Berlin. Alle Byens Kirker vare, endog før Tjenestens Begyndelse, propfulde af Mennesker. Men om Eftermiddagen Kl. 2 begyndte dog først den egentlige Høitid, da man satte sig i Bevægelse for at begrave de 187 Mænd af Borgerstanden, som i den afvigte Søndagnat vare faldne for de kongelige Soldaters Kugler. Berlins Geistlighed tog Deel i dette Tog, baade den romersk-katholske, med Undtagelse af Provsten, den tydsk-katholske, Rabbinerne, og derhos næsten alle de protestantiske Præster; dog nævnes Tre (Souchon, Kuntze, Büchsel) som ikke vare med. Forend Toget satte sig i Bevægelse, holdt Præsten Sydow en Tale, og efter ham talede først den katholske Kapellan Ruland, og derefter Rabbineren Sachse. Skaren skal have beløbet sig til 60,000 Personer med 10 Musik- og 4 Sanger-Chor, som alle sang eller spillede Psalmen „Jesus du mit Haab og Trøst". Paa den Maade bevægede man

sig langsomt mod Kirkegaarden, hvorhen de Sidste i Skaren først naaede, da Klokken var bleven 6. Sydow holdt derefter endnu en Tale, som skulde indeholde Trøst for de sørgende Efterladte og hvori han udførte den Tanke, at Hvedekornet først maatte døe for at bære Frugt. Biskop Neander forrettede Jordspaakastelsen. — Foruden denne Høitid fandt ogsaa Fredagen den 24de en almindelig Sorge-Gudstjeneste Sted for de Faldne. Ikke en eneste Geistlig havde vægret sig ved at tale i den Anledning. Kongen og Dronningen vare i Domkirken, Magistraten og Borgerrepræsentanterne i Nikolaikirken. Prædikenerne vare naturligviis høist forskjellige paa de forskjellige Steder, dog forsikkrer en Meddeler i den Berliner Allg. Kirchenz. at der var ingen af de Geistlige, der satte sig i ligefrem Modsætning til den preussiske Revolution; Prædikenerne kunde deles i to Klasser: den første holdt sig meest til den Følelse af Smerte, som maatte gribe Enhver ved Tanken om det udgydte Broderblod og ved den Jammer som nu deraf var opstaaet i mange Familier, derefter opmuntredes til Enighed og Kjærlighed saavel som til Hjælpsomhed mod de Faldnes Efterladte. Den anden Klasse af Prædikener gik nærmere ind paa Begivenheden selv, saaledes var der dem, der udtalte Høiagtelse for Soldaterne, der vare blevne deres Ed tro, hvorved dog ikke skulde være sagt, at man paa den anden Side fordømte Borgerne, som havde kjæmpet for hvad der var deres Overbeviisning; ligeledes kunde man have faaet en Prædiken at høre om, hvor fortræffeligt det hele Blodbad kunde have været undgaaet, naar man blot havde baaret sig saadan og saadan ad.

I Spidsen for Kirke- og Underviisningsvæsenet kom den fra Generalsynoden og den almindelige Landdag bekjendte, pommerske Greve Schwerin, der ansaaes for at være en særdeles friisindet Mand. Men et andet Spørgsmaal var om han havde Kraft til at ordne de forviklede kirkelige Forhold. Det syntes ikke at han havde alt for god Tillid til sig selv i saa Henseende, idet han uden endog at give et Fingerpeeg til, i hvad Retning og under hvilke Vilkaar han tænkte at faae Kirkevæsenet ordnet, skjød Byrden fra sig og overlod det til Andres Opfindsomhed at gjøre de fornødne Indstillinger. Han udnævnte en Commission, hvori han rigtignok selv skulde præsidere, og bestemte, at denne Commission skulde udarbeide et Forslag til en Forfatning, hvorover dernæst Alle og Enhver skulde have Leilighed til offentlig at yttre sig. Commissionens Medlemmer vare Mænd af Middelveien, saasom Biskop Neander, Præsterne Sydow og Jonas, Professorerne Nitzsch og Richter; i det Hele vilde man vide at betegne den som Schleiermachersk. I Allg. Preuss. Zeitung af 26de April bekjendtgjorde den sit Udkast, som gik

ud paa, at der skulde sammenkaldes en almindelig Landssynode til at raadslaae og beslutte angaaende den evangeliske Kirkes fremtidige Forfatning, dog saaledes at der forbeholdtes Regjeringens Samtykke til disse Beslutninger. I Rhinprovindsen og Provindsen Westfalen, hvor der alt var baade Kreds- og Provindsialsynoder, skulde disse sidste udnævne Medlemmerne til Landssynoden, saaledes at der for hver tredie Kreds skulde vælges et verdsligt og for hvert fjerde et geistligt Medlem. I de andre Provindser hvor saadanne mindre Synoder endnu ikke vare kaldte tillive, skulde de i det foresvævende Øiemed uopholdelig dannes. Til den Ende skulde da alle Medlemmer af den evangeliske Kirke have Valgret, saa og være valgbare, naar de vare „selvstændige og af uskjæmmet Rygte". Først vælges til Kredssynoden: eet Medlem for hvert Hovedsogn og hvert Bisogn i enhver Kreds for sig; foruden disse have samtlige Sognepræster og Superintendenter Sæde paa Kredssynoden. Af denne udnævnes derefter Medlemmerne til de respective Provindsialsynoder, saaledes at hver Kredssynode udnævner to geistlige og to verdslige Medlemmer; endelig udnævner Provindsialsynoderne efter den ovenfor angivne Regel baade de verdslige og de geistlige Medlemmer, som skulle møde paa Landssynoden. Da nu hele Landet bestaaer af 387 Kirkekredse, saa vilde det give et Antal af 129 Verdslige og 98 Geistlige, eller 227 Medlemmer, hvortil endnu kom et Medlem for hvert af Landets 6 theologiske Fakulteter. De bestaaende Provindssynoder i det Vestlige blev altsaa paa denne Maade ligesom de andre, nyskabte, et Slags Valg-Forsamlinger, uden dog at den Valgmaade som var tiltænkt de østlige Provindser, kunde faae fuld Anvendelse paa de vestlige, da der ved disse efter Loven skal spørges, om det Medlem, der skal udøve sin Valgret, tager Deel i Gudstjenesten og navnlig benytter Nadverens Sakramente, et Spørgsmaal, som heller ikke kan synes ganske overflødigt. Ligeledes maa det strax falde i Øinene, at Valgmændene i de vestlige Provindser, Provindsialsynodernes Medlemmer, ere blevne udkaarede paa anden Tid og under andre Forudsætninger, saa at der dengang de udnævntes aldrig kunde være Tanke om at de engang skulde komme til at udøve en saa betydelig middelbar Virksomhed, som et Valg paa Medlemmer til en constituerende Landssynode jo unegtelig er.

Mod det leverede Udkast ere der naturligviis komne mangehaande Indvendinger, saaledes navnlig fra de fire Halliske Professorer, Herzog, Hupfeld, Müller og Tholuck, der slutte med at advare Ministeriet mod at gaae for iilsomt frem i dette vanskelige Anliggende; ligeledes i Hengstenbergs Kirketidende, hvorom vi ret strax skulle tale noget udførligere. At gaae nøiere ind paa forskjellige af de gjorte Indvendinger vil næppe lønne Umagen, da Sagen dertil ikke ligger os nær nok, og da vel desuden den hele brogede Sammensætning maaskee alt er faldet med ham der fik den sat i Stiil, og det kan være meget usikkert hvad den afskedigede Grev Schwerins Efterfølgers endnu ikke udnævnte Efterfølger vil eller kan faae gjennemført.

Hvor maadeligt det forøvrigt nuomstunder seer ud i de preussiske Lande og navnlig i Berlin, derom underrettes vi af og til, deels ad den private Vei, deels gjennem de offentlige Tidender. Man behøver ofte kun at læse nogle Blade af Beretningen om deres Nationalforsamling for at faae det Indtryk, at denne Forsamling i sin Heelhed ligner intet mindre end en Samling af hæderlige Mænd, der raadslaae om Landets vigtigste Anliggender, men snarere en Masse Selskabsbrødre, der efter et lystigt Lag, hvorved de Fleste ere blevne drukne, forsøge paa at sætte en alvorlig Leg igang. Det er i Sandhed underligt at see de alvorlige og storladne Tydskere i den Forfatning, besynderligt at see en heel Nation som i en Ruus, der hindrer dem i at lukke Øinene ordentlig op og skjelne Sandhed fra Løgn, Ret fra Uret. Imidlertid er det jo naturligviis ikke alle Tydskere, der glæde sig ved den Enhed der skabes i Frankfurt eller ved den Frihed, som nu efter den franske Revolution raser over hele Tydskland; men Saadannes Stemme er kun svag imod Mængdens gjennemtrængende, hoverende Skrig. Desto mere maa man lægge Mærke til disse Enkelte, og da der paa det kirkelige Gebeet netop har hævet sig en saadan Røst, der uden Skjul og Skaansel paataler sin Samtids Brøst, saa ville vi istedenfor at lytte til de Druknes forvirrede Raaben hellere give Agt paa hvad den ædrue Røst taler til de Andres Advarsel, selv om vi end ikke kan give den Talende Ret i alt hvad han siger. Det er den bekjendte Prof. Hengstenberg i Berlin og hans Medarbeidere i Ev. Kirchenzeitung vi nu skulle høre tale.

Det var med den største Uvillie at disse Mænd saae hvorledes den franske Revolutions Uvæsen bredte sig ud over Tydskland; de saae godt den Fare, som truede alle Lande og alle Throner, og den 18 Marts, samme Dag Myrderiet gik for sig i Berlins Gader, læstes følgende Betragtninger over Pariser-Oprøret i Ev. Kirch.-Zeit.:

„Hvad skeer for vore Øine? En lille forbrydersk Skare bliver, uden selv at vide det, Redskab for Guds retfærdige Domme, faaer saa at sige tilfældig Paris i sin Magt, kaster den Throne ud af Vinduet, som i 1830 under den liberale Verdens Bifaldsraab opbyggedes paa Meened og Oprør. Alle de store Partier i det vidtudstrakte Frankrig, Mænd der gjennem en Række af Aar have været ved Regjeringen eller i Oppositionen,

ja selv den forjagne Konges Søn, Vicekongen af Algier, der endnu ei vidste hvad der var blevet af hans flygtende, omflakkende Fader — Alle bøie de tause deres Hoved under det skjændige og af dem selv afskyede Aag. Saa kraftesløst, saa blottet for den sande Frihed, saa fuldt af Slavesjæle er det elendige Land, efter et halvt Aarhundrede fuldt af Revolution og Liberalisme... Og Tydskland? Det kan ikke modstaae sin dybtindgroede, lastefulde Tilbøielighed til at beundre og efterligne Franskmændenes Daarskaber og Synder. Radikalismen hæver sit Hoved; paa hvert af dens Magtsprog følger en Indrømmelse, paa hver Indrømmelse naturligviis et nyt Magtsprog. De der bære Herrens Sværd bøie sig i Støvet for de allierede pariser og tydske Radikale. De tydske Forbunds-Love, de tydske Landstænders Rettigheder blive paa det frækkeste brudte, de retmæssige Arvefyrster afvæbne deres Venner, bevæbne deres Fjender, og træde taalmodig ind i den Stilling disse sidste vil anvise dem, en Stilling, der er beregnet paa at de ved den første den bedste Leilighed lige saa let skal kunne skubbes tilside, som Pariser Pøbelen har gjort det med Ludvig Philip. Midt under alle disse forstyrrende Optøier gjenlyder Luften af Tydsk Patriotisme; men disse tydske Patrioter vente kun med Begjærlighed paa at under det Banner, som Pariserne have baaret foran, skulle Tydskerne kastes ud af Verdens skjønneste Land (Italien) og have Intet imod at den største tydske Konge taber sit tro Fyrstendømme i Sveits (Neuenburg) til de Radikale.

„Det er en gammel Krig, hvortil, som det hedder i Verset, der udfordres et nyt Sværd. Kjødet og Verden, Parisiske, Badenske, Darmstädter, Nassauske, Heidelbergske og Leipziger Radikale negte, at Øvrigheden er af Gud; — desto freidigere maae vi bekjende denne Sandhed og udvikle den til alle Sider, saa at den med ny Glands kan gaae ud af denne Kamp. Hvad see vi rundt om os? Oprørere, hvis Hjerte er fuldt af Mistro og bitter Galde, men som forsikkre deres Fyrster om ubrødelig Troskab og Hengivenhed, de samme Fyrster, som de netop staae i Begreb med at fornedre. De raabe „længe leve" til dem i samme Øieblik de træde deres Anseelse og Magt i Snavset; de prise deres „høihjertede" Beslutninger, medens de under Haanlatter beregne, hvormeget Frygten allerede har afnødt, og hvormeget den vel endnu kan afnøde. Og Øvrighederne, hvis høie Forret det er alene at være Gud undergivne, udtale Tillid til den patriotiske Eendrægtighed, Tillid til deres „Folks" Bestandighed, medens de under Skræk og Bæven godt see, hvad der og er ligefrem til at tage og føle paa, at vilde Partier, fordærveligt Oprør stormer løs omkring dem, at Udlandets Revolutionsmænd, og høiforræderske Undersaatter i Hjemmet,

have gjort fælleds Sag imod dem. — — Midt ind i dette Overmaal af Løgn og Hykleri skal Sandheden lade sig høre fra vore Læber. Ei blot det arme trælbundne Frankrig, ogsaa vort Fædreland er deelt i Partier; der strides om Alting, men fornemmelig dog om der er en levende Gud til, og følgelig om det er Ham, der styrer sin Kirke, ved sit Ord og sin Aand, og Verden, ved dem han satte til at føre sit Sværd. At ville dække denne Parti-Forskjellighed med hule Fraser, lader sig ikke gjøre, ei heller er det muligt at overklistre den med høie Ord om Tydsklands Eenhed og Magt. Saadanne Fraser, saadanne hule Ord [siger Forf.] ere fremmede for det tydske Folk og den tydske Aand. De tilhøre ganske de pralende Franskmænd og klinger for tydske Øren, naar de gives paa Tydsk, som slette Oversættelser af Fransken. Det er egentlig vore Radikale, der søge deres Styrke i deslige Talemaader. Rigtignok strømme de over af Tydskhed og Patriotisme; men ligefuldt stifte de Broderskab med de pariser Radikale og under Pariserbladenes Bifaldsraab ere de, som vi see, nu fuldt beskjæftigede med at bane Skaren Vei til at vanhellige og ødelægge Alt hvad der er det tydske Fædreland helligt og dyrebart. Derfor lad os fatte Mod til at være ydmyge og bekjende, at vi have Fjenden i Hjertet af vort Fædreland. Men til at bekjæmpe ham vil vi ikke holde Kjød for vor Arm, derimod vil vi stole paa den levende Gud. Ja, vel alle dem, der slaae deres Lid til Ham!"

Efter 18 Marts taug Udg. af Ev. Kirch.-Zeit. saa at sige stille i 14 Dage. Bladet udkom rigtignok, men indeholdt kun tidligere indleverede Artikler eller saadanne Efterretninger, som ikke stod i ligefrem Forbindelse med de seneste Tildragelser. Det var først i det Nr. hvormed Aprilheftet begyndte, at der leveredes nogle Betragtninger over de allersidste Begivenheder, og disse ere siden stadigt blevne fortsatte. Men idet vi meddele dette og nogle flere Uddrag af Ev. K.-Zeit. bemærkes udtrykkeligt, at det er Artiklernes Hovedpunkter vi have samlet, iklædte Forf.s egne Udtryk. Mange Steder ere afkortede, hvor Indtrykket svækkes ved unødvendig Vidtløftighed eller ved en overdreven Lyst hos Forf. til at belægge sine Ord med mangfoldige Citater af det Gl. Test.

„Ministeriet Eichhorn — hedder det — der dog, om end i al Svaghed, søgte at fremme Kirkens Vel er paa Folkets Ønske faldet. Et andet er kommen i Stedet, om hvilket man maa vente at det ikke vil lede Kirken efter Guds Ord og dens egen Bekjendelse, men snarere efter Schleiermacherske Reminiscentser. For det første ville de nu uden Forhaling lyksaliggjøre Kirken med den saa høit anpriste demokratiske Forfatning (thi Navnet „presbyteriansk" skulde man dog ikke misbruge saa at man brugte det om hvad der

aabenbar er udgaaet af heel forskjellig Aand). Ved Hjælp altsaa af den i Kirkens Navn mod Kirken organiserede Masse vil høie Vedkommende opløfte sig mod Kirkens Bekjendelse og forsøge paa at skaffe Rationalismen Ret og gjøre Kirke-Troen retsløs, alt efter den yndede Talebrug: Plads her! nu skal jeg til.

„Hvad have under saadanne Omstændigheder Kirkens tro Tjenere at gjøre? Efter vor Overbeviisning, for nærværende Øieblik endnu ikke andet end at fatte sig med Taalmodighed, samle sig i Bønnen, for at kunne bære de store forestaaende Fristelser; for modigen hver i sin Kreds at kunne vidne mod Tidsaanden, uden at besmitte sig enten med noget Ord eller nogen Handling, hvorved de endog blot kunde faae Skin af at hylde den. Forøvrigt maa man vente til det som skal komme virkelig er kommet. Utidig Overgang til de separeerte Lutheranere eller andre kirkelige Samfund vilde kun bryde den kirkelige Retnings Kraft og være Forræderi mod det fælleds Bedste. Hvad vi gjøre, maae vi gjøre i Fællesskab; om ogsaa den Enkelte i et og andet kan have anden Mening, saa maa han dog, hvor ei Samvittigheden aabenbar krænkes, underordne sig Fleertallets Anskuelse. Lad Intet skee uden efter foregaaende Raadslagning i mindre og større Sammenkomster. Staaer Ødelæggelsens Vederstyggelighed først paa det hellige Sted, saa vilde det for Enker og livstrætte Oldinge være det Bedste, at søge deres aandelige Næring hvor de kunde finde den, f. Ex. i Brødremenigheden, hvorhen ogsaa den der skriver disse Linier hjertelig gjerne kunde ønske at trække sig tilbage, naar han turde troe, at Herren alt havde afskediget ham af sin Tjeneste. Paa Udtrædelse tør man ikke tænke førend naar Kirken er truet i dens væsentligste Grundvold. For Kirkens troe Medlemmer og Tjenere bliver Opgaven nu den at forsvare hver enkelt Kirke. Til den Ende maae de stille sig paa den Augsburgske Confessions Retsgrund. Vi have i denne det eenstemmig over den hele evang. Kirke anerkjendte Symbol, og i denne Kamp vil vi intet videre have nødig. Man maa opbyde Alt for at samle de enkelte Menigheder om dette Banner, man maa i samme Menigheders Navn modig træde de Øvrigheder under Øine, som havde sagt sig fra den, og ligefrem erklære, at man ikke kan adlyde dem og ikke blive i Samfund med dem. For det første idetmindste vil dog vist baade Rationalismen og Schleiermacherianismen skamme sig ligeoverfor slige Erklæringer, de vil foreløbigen ikke vove at anvende Magt, da de jo dog for nylig høirøstet have erklæret de enkelte Menigheders Ret til Selvbestemmelse. Men gjør de det dog alligevel, hvad utvivlsomt i sin Tid vil skee, thi der gives ingen større Tyranner end de Syndens Tjenere som lære Frihed: da ville vi tage Ørkenens Prædikanter og det Gl. Test.'s Profeter til Exempel og underkaste os, hvad de maatte finde sig i. For den Korsfæstedes Tjenere er det ingen usædvanlig eller utilbørlig Stilling; hvad Hjertet i det Udvortes maa undvære, vil det indvortes desto rigeligere igjenvinde. De nyeste Begivenheder raabe med Tordenstemme, saa selv de Døveste maa kunne høre det, at nu er det ikke Tid til at opvarme de gamle Stridigheder mellem Lutheraner og Reformeerte, ligesaalidt som Polemikken mod Unionen nu er paa rette Sted. Der vil snart komme ganske anderledes Ting paa Tale mellem Kirkeregimentet og de rettroende Geistlige. Snart vil Sagerne stille sig saaledes, at Alle, som ei tjene Bugen, men Gud, uden videre maae vide hvad de nu have at gjøre. Forøvrigt er det vor Mening, at den forestaaende Tid ogsaa vil være en Velsignelsens og naadig Hjemsøgelses Tid for Kirken. Vi ville faae anderledes Prædikener at høre (thi hvordan havde vi vel faaet Davids Psalmer, naar ikke ogsaa han havde været fristet), og vi ville høre disse Prædikener med andre Øren. Hos Verden vil der foreløbig endnu være mindre end sædvanligt at udrette. Saalænge den endnu befinder sig i Begeistringens Ruus, saa længe den er drukken af den Kalk, som Satanas nu har skiftet rundt over al Verden, vil det være unyttigt at prædike og vidne for den. Men er denne Drukkenskabs Følger komne frem, og kommer man som Straf til at skulle drikke af den Almægtiges Vredes-Kalk: da ville Mange gaae i sig selv og aabne deres Hjerte for Lovens og Troens Prædiken."

Saaledes yttrer altsaa Ev. Kirch.-Zeit. sig om Følgerne af den preussiske Revolution. Samtidig med denne Artikel forekommer et aabent Brev fra to Landsby-Præster, Herman Nicolai i Meinsdorf og Aug. Schlaaf i Stolzenhayn, stilet til Berlins Geistlighed, paa Grund af dennes Deeltagelse i Sørgefesten den 22 Marts. „Vi kunne forsikkre Dem, sige de to Landsbypræster, at da vi læste Beretningen om at De i overordentligt Antal og det i Ornat skulde have bivaanet denne Sørgehøitid, vilde vi knap troe vore egne Øine, og som vi haabe vil det være gaaet Mange ligedan, navnlig Mange iblandt Deres Embedsbrødre, som ikke have drukket med af Tidsaandens berusende Bæger. Men i ethvert Tilfælde viser det sig jo dog som en beklagelig Sandhed, at en Deel af Dem synes at have glemt hvad de er deres hellige Embede skyldige; og jo mere offentlig den Akt var, hvorved dette fandt Sted, desto nødvendigere er det og at aflægge Vidnesbyrd derimod. — Om det, Deres Menighed, vi mene Berlin, i denne Passionstid med Vaaben i Hænde har aftrodset sin Konge — om det er godt og ønskeligt: derom kan der være mange forskjellige Meninger, ogsaa blandt Geistlige. Det maa Tiden vise! Men at Midlerne

man har betjent sig af ere forkastelige, derom kan der ikke være to Meninger blandt Christne, navnlig ikke blandt Geistlige, der kjende Matth. 26, 52 og Rom. 13 og som dog idetmindste endnu bøie sig for det Ny Test.'s Moral. Naar De derfor, mine Herrer, bivaane en Sørgehøitid paa den Maade det anordnedes og som øiensynlig var stilet og myntet paa at tjene et drukkent Folk til at faae de Offre forherligede, som faldt i aabenbart Oprør: saa er dette hverken mere eller mindre end paa Embedsvegne at stadfæste aabenbart Oprør."

Forfatterne imødegaae nu hvad der mulig kunde siges til de Berliner Geistliges Undskyldning, og slutte saaledes: „Imidlertid skal og maa Berlins Geistlighed, ja Alverden vide, at ikke alle Fredsfyrstens Tjenere her til Lands billige en saadan Fornegtelse af Hans Ord eller gjøre sig skyldige deri. Under slige Omstændigheder og i saadanne Tider er allerede Taushed en Fornegtelse, lig Petri, af Sandheden. Man vil dog vel ikke sige, at den frie Udtalelse vil være anstødelig mod den Respekt man skylder det geistlige Aristokrati i Berlin? Der skal jo ikke mere være noget Aristokrati! Derfor er det og vi uden at tøve, eller spørge om hvad Andre gjør, opløfte vor svage Stemme til eftertrykkelig Misbilligelse af den store Forargelse De have givet, og til et glad Vidnesbyrd for vor lidende Herre, for Hans hellige Ord og Hans guddommelige Forbilled."

Nogle Bemærkninger
om Kirkens Frihed.

Da Kirken er Guds levende Huus, hans egen Bolig med Frelse for Jordens Børn, kan den umuligt staae under Staten; den er fri i sig selv, og det kommer blot an paa at den benytter sin Frihed, uden hvilket den bliver Statens Træl. Men da Kirke og Stat ere to særskilte Magter, gjælder det at give Gud det, Guds er, og Keiseren det, Keiserens er. Den fornuftige, retfærdige Stat erkjender selv de forskjelligste religiøse Samfunds Lemmer som sine Borgere; men hvert enkelt Kirkens Lem, maa derfor, i det han bevarer sin kirkelige Frihed ved den nøiagtigste, frivillige Forbindelse med Herren, ikke løsrive sig som Borger fra Staten, tvertimod giver

han denne med ærlig Hu Alt, hvad Staten tilkommer. Og Stat og Kirke række da igjen hver for sig den christelige Statsborger Haanden til Hjælp og Velsignelse.

Kirkens Frihed er dens Kraft. Man har vel sagt, at dette ikke tydeligt spores i de Stater, hvor den har havt sin Frihed saasom i N. Amerika. Men først maa det vel mærkes, at den aandelige Kraft og Frugt ikke godt lader sig maale med menneskeligt Maal, og at Herren ret vel sammesteds kunde finde Mere, end vi troede; dernæst kommer det jo ogsaa fornemmeligt an paa, hvorvidt Medlemmerne af Kirken have benyttet deres Frihed.

Det maa nemlig paa det stærkeste fremhæves og ved vores Dages Tale om Kirkens Frihed vel paaagtes, at det ingenlunde er nok ja ikke engang af nogen sønderlig Betydning til at fremme Liv i Kirken at en Stat er retfærdig nok til at tilstaae Kirken Frihed; — thi som engang er bemærket — Kirken besidder altid Friheden, og det beroer ene paa at Kirkens Lemmer virkeligt leve i Herren og benytte Friheden, saa at Gud kan velsigne dem i Brugen af Kirkens Goder og de blive dygtiggjorte til al god Gjerning; fra Herren alene er al Kirkens Velsignelse. De fleste Steder, hvor der tales om at Kirken er bleven fri eller skal blive fri, er det ikke saameget Kirkens levende Lemmer, der have taget og brugt Friheden som Guds Gave, men meget mere er det Borgerne der have søgt eller modtaget den som en Statens Gave og Indrømmelse. Da der saaledes hverken har været Syn for, hvad Kirkens Frihed betyder og hvorfra den kommer, eller Trang til samme, have de Fleste om man maae sige det, faaet denne Frihed for tidligt, eller dog medens de som umyndige Børn i Kirkelivet endnu ikke forstode at benytte Friheden.

Kirkens levende Lemmer, som ere sig deres Samfund med Frihedens rette Herre bevidste, maae aldrig for Alvor paastaae at Kirken ikke kan blive fri for Statens Baand; thi som den er fri i sig selv, har den ogsaa altid baade Pligt til og kan faae Kraft fra Herren til at benytte den saaledes, at den giver Gud, hvad Guds er, og Staten hvad dens er, villig til under al Kamp i Tro og Taalmod at bære Korset efter Herren.

Den 26de September 1848.

N. Rønne.

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. Nr. 162.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Alle Helgens Fest, den 5 November. [Nr. 6.

Eftersendt Fortale.

Da jeg for noget siden lod et lidet Skrift udgaae: Den evangelisk-lutherske Kirkes Grundsætninger om Kirkens Repræsentation (Kjøbenhavn, Schubothe. 1848. 24 S) sendte jeg det ud uden egentlig Fortale. Meningerne om Kirkens nye Repræsentation vare hos de Fleste dengang endnu i deres Morgentaage, og saa bestemt jeg var mig min Hensigt med Arbeidet bevidst, var det derfor dengang endnu vanskeligt at vide, hvilke Mistydninger man skulde imødegaae i en Fortale, thi hvormange vare ikke mulige! Skriftet maatte derfor gaae sin Gang, saa meget mere som jeg var betænkt paa at arbeide videre ved efterkommende Artikler. Men nu da det allerede er lidt høiere oppe ad den nye Dag, og det har mødt en Mistydning, som jeg rigtignok ikke regnede blandt de mulige, fordi jeg regnede paa opmærksomme Læsere, maa jeg bede de ærede Læsere at værdige disse Linier deres Opmærksomhed.

Da Cultusministerens betydningsfulde Circulaire af 9de Mai glædeligt overraskede os, stode Mange studsende og tvivlraadige uden at vide, hvad de skulde sige til den nye Udsigt det aabnede. Imidlertid maatte Meningerne nødvendig danne sig, thi Tingen, engang begyndt, maatte gaae frem. Det var da af Vigtighed, at Sagen ikke opfattedes, som om man nu førstegang i vor Kirke skulde tænke paa en Kirkerepræsentation, men at man fra først af stillede sig paa det rette Standpunkt. Opfattede man engang Tingen fra et skjævt Synspunkt, vare vrange Anskuelser siden vanskelige at berigtige, og betraadte man eengang en feil Vei, vare de gjorte Skridt vanskelige at træde tilbage. Men hvilket Standpunkt har større Krav paa at være det rette end det evangelisk-lutherske, det egentlig kirkelige? Det maatte idetmindste drøftes, inden det forlodes, og hvilke Grundsætninger have større Ret til at lade sig høre, end de, der i tre Aarhundreder vare fulgte i Danmarks Kirke? Det er dermed ikke sagt, at man skal blive staaende der hvor Reformatorerne stode, thi baade ligger en fortsat Udvikling i Protestantismen, og Fyrsternes Magt hindrede ofte Grundsætningernes rette Gjennemførelse. Men man maa gaae videre ad den betraadte Vei, og bygge paa den lagte Grundvold, naar man ikke vil sønderrive den historiske Traad, hvorved man bliver Revolutionair, og naar man ikke vil berøve vor Kirke sin lutherske Charakteer.

Et Bidrag til at Meningerne kunne vinde det rette Udgangspunkt troede jeg ikke at kunne give bedre end ved en Commentar til den sidste Artikel i den Augsburgske Confession, der fremstiller Grundsætningerne for den evangelisk-lutherske Kirkes Repræsentation. Dog valgte jeg ikke en Commentars tørre Form; men ligesom Reformatorerne gave deres Fremstilling den Form, hvortil de historiske Forhold nødte dem, saaledes maatte vi løsrive Tanken fra den Form,

og forme den efter Dagens Anledning*). Jeg maa derfor bede de ærede Læsere om at betragte Skriftet som en Opfordring til at vinde det rette kirkelige Udgangspunkt for deres Eftertanke. Derfor holdt jeg det Hele i det Objective, som en Smule Dogmatik og Kirkehistorie, og jeg standsede, hvor mine subjective Anskuelser, paa hvilke der ingen Magt laae, skulde begynde.

Dermed maatte et andet Hensyn forbindes. Der synes hos Mange at indsnige sig den Mening, at en Presbyterialforfatning var den, der bedst passede sig for et Demokratie, og som derfor medførtes af de nye Forhold. (Denne Mening synes atter opkogt i Berlingske Tidende Nr. 259.) Man skulde altsaa overføre den reformeerte Forfatning paa den lutherske Kirke! Det lader sig maaskee gjøre, naar man retteligen adskiller Kirkens indre og ydre Ting, da at tage det Gode af Presbyterialforfatningen og forbinde det med den lutherske Forfatning, hvilket vistnok er Circulairets Mening; men en Ombyttelse er ikke mulig uden Fornegtelse af Kirkens lutherske Charakteer. Det maatte derfor paavises, at de forskjellige Kirkeforfatninger ikke ere tilfældige, saa at de kunde ombyttes, men at hver er grundet i sit Kirkeparties Væsen. Navnlig maa det ikke oversees at den reformeerte Presbyterialforfatning deels er udgaaet fra en aldeles forskjellig i det Subjective fortabt Aandsretning, der mangler Sands for Kirkens Objectivitet; deels at den næsten uundgaaelig medfører Hierarchi, i dette Ords slemme Betydning. I Presbyterierne have

1) Man vil heraf see, hvor skjævt det er, naar en Anmelder i Dansk Kirketidende Nr. 159 taler om enkelte Yttringer af den augsburgske Confession anførte ligesom til „Undskyldning". Skriftet er et Leilighedsskrift, men i det ere hine Yttringer ikke leilighedsviise; tvertimod tager det Hele Leilighed af dem; og jeg behøver ikke at undskylde Noget, thi Troesbekjendelsen trænger ikke til mit Forsvar.

nemlig Geistligheden for de reent kirkelige Tings Skyld og af flere Grunde en stor ja den meest overveiende Indflydelse, og da disse Forsamlinger nu ogsaa styre Kirkens verdslige Anliggender, er Præsteherredømmet indenfor visse Grændser dermed givet. Dette er stedse skadeligt for Kirken, og hevner sig desuden let i vore Dage ved en Reaction, saaledes som adskillige Begivenheder i Schweitz have denne Forklaringsgrund[1]). Derimod har den lutherske Kirke i Adskillelsen mellem den geistlige og verdslige Magt i Kirken ogsaa heri truffet det Rette. Dette har jeg paaviist, saa godt det lod sig gjøre i Korthed, i et Afrids, og derhos belyst den rigtige Opfattelse af de tvende for Kirkens Repræsentation saa vigtige Sætninger, der saa ofte føres i Munde: at „alle Christne ere Præster", og at „Præsterne ere Menighedens Tjenere". Piecen skulde røbe og godtgjøre sin objective Charakteer ved at henvise til den lutherske Dogmatiks Formeler; disse ere, som bekjendt, latinske, deraf de parenthetiske „latinske Stikord."

Jeg maa bede Læserne tage tiltakke, indtil Andre bringe noget som er bedre. Ingen kjender bedre end jeg selv mit Arbeides Svaghed. Jeg har beflittet mig paa Korthed, thi Ordrighed fortjener ikke Typerne, og jeg satte Tillid til Læsernes Opmærksomhed. Vil man derimod ikke værdige det, uden en saa flygtig Læsning, som Anmelderen i Dansk Kirketidende Nr. 159, saa maa jeg være uden Skyld i, hvad man faaer ud deraf.

Det er derfor besynderligt og kun forklarligt af en flygtig Læsnings Misforstaaelser, hvor-

1) Prof. Scharling har nylig i Theologisk Tidsskrift 1848. 1ste H. S. 5 fg. viist hvorledes selv den skotske Kirkes saa meget roste Forfatning er baade aristocratisk og hierarchisk. Den der givne Skildring (S. 30 fg) af Presbyterialforfatningens lyse og mange mørke Sider maae vi ganske underskrive.

ledes man kunde beskylde denne snarere antihierarchiske Piece for at skjule hierarchiske Bestræbelser, der desuden vilde være uforklarlige hos en Mand, der ikke frygtede for at tale for Kirkens Frihed paa en Tid, da det var vanskeligt at gjøre dette, og som heller ikke nu skyer at modsige Modemeninger; men det er maaskee disse, der saaledes ville gjøre Modsigelsen mistænkt. For slige Bestræbelser veed jeg mig fuldkommen og aldeles fri. Skulde Beskyldningen desuden træffe Nogen, saa maatte det være den augsburgske Confession, hvis Lære jeg har fremsat[1]). Fordi man er vant til at see et juridisk Cancellie styre Kirkens inderste helligste Anliggender, og Kirken at trælle under Staten, derfor er ikke enhver Tale om Kirkens Frihed og Ret til Selvregjering strax en hierarchisk Bestræbelse. Af Lægfolk kunde vel en saadan babylonisk Talebrug ventes — det har jeg selv antydet i Piecen — men hos en Theolog er den utilgivelig. Og det er uforsvarligt af en Theolog i vor Kirke, der maaskee mere end de fleste Andre har sukket under Juristernes Aag, strax at raabe paa Hierarchie, saasnart Nogen drister sig til at tale et aabent

1) Saaledes vil Anmelderen i Kirketidenden Nr. 159. ordentlig lægge mig for Had ved at insinnere, at „han, Rothe, vil indrømme Præsterne Ret til paa Synoderne at bestemme, hvad der er den rette saliggjørende Lære", en Beskyldning, der er saa utrolig, at den falder ved sig selv. Hvor er jeg fremkommet med Sligt? Anmelderen skulde dog have lagt Mærke til, at jeg kun bestemmer Synodens Omraade, eller Indbegrebet af Kirkens indre Ting ved at referere mig til den Augsburgske Troesbekjendelse, og hvorledes kan han i den Grad misforstaae det, naar denne paa anførte Sted henfører dertil: *cognoscere doctrinam, et doctrinam ab evangelio dissentientem rejicere*". Kan han da ikke forstaae at Talen er om Opsigt med hvad Lære Præsterne føre, med Ungdommens Underviisning osv. Hvad min egen Mening angaaer, saa tillægger jeg end ikke oecumeniske Concilier Magt dertil, hvorhos jeg tør henvise til mit Skrift: Om symbolske Bøger i den lutherske Kirke, en videnskabelig Undersøgelse. Kjbhvn. 1833.

Ord om Kirkens Ret til Frihed og Selvregjering efter luthersk Grundsætninger.

Wilh. Rothe.

Nogle Træk
af
Kirkebevægelsen i Preussen.

2.

Det som baade disse Herrer Geistlige og mangfoldige andre af den alvorlige Retning frygte for, er navnlig, at Christendommen skal blive, om ikke kastet omkuld, saa dog skubbet tilside af Vantroen; at denne vil gjøre sig en Statsreligion, bemægtige sig de christne Kirkebygninger og gjøre dem til Afgudstempler for sin selvgjorte Gudstjeneste. Det er ogsaa ret egentlig for den hidtil herskende Statskirke at noget saadant kan befrygtes; det er mod den, at Fritænkerne som de der formeentlig ere de Fleste, troe sig at være i deres fulde Ret; dens Bekjendere kan nu maaskee selv komme til at føle hvor bitter den Skaal er, som deres Styrere hidtil havde iskjenket for de Andre; hvor bittert det er at skulle lade sig henføre til et Kirkesamfund, hvis Tro man ingenlunde deler, og at finde den kirkelige Regjering døv for den billigste af alle Begjæringer.

„Vore Gudshuse ville erobres ved disse Fornegtere af det Allerhelligste, dristigt pukke de paa deres Tal og paastaae, at de selv ere de egentlig berettigede i disse Huse; deres tydeligt udtalte Hensigt er den, at forstyrre vor Kirkes Lære, Sakramenternes Forvaltning, og heri finde de Medhold hos et meget formaaende Parti udenfor Kirken, der rækker dem hjælpsom Haand til deres uretfærdige Anmasselse. Pukkende paa deres Seier over den faldne Kirke ville nu Lysvennerne fra vore Prædikestole og lige for Dinene af vore Altre, ved Juletider sige: Født af en Jomfru? Det er ikke sandt!" til Paaske: „Christus er ikke opstanden fra de Døde!", og til Pintse: „Han har ikke udgydt sin Aand over sin Kirke". Saadan skjændig Gudsbespottelse maae nu herefterdags vore Menigheder vide at vænne sig til. Dog er det ikke Stedet eller Bygningen, hvis Vanhelligelse vi beklage. Det er den indre aandelige Helligdom, som er besudlet: det ydre Nederlag, den ydre Vanhelligelse er ikkuns Beseiglingen, Fuldendelsen, Aabenbaringen af den indre."

Saaledes yttrer den evangeliske Kirketidende sig om Kirkens Farer i et Nummer, som udkom

Onsdagen den 29de Marts; det anførte Stykke som har til Titel „den tydske Revolution og den evangeliske Kirke" var skrevet før den 18de Marts; men er nu, hedder det, tidobbelt Sandhed. Og ligesom vi hidtil, saavidt jeg kan troe, med Interesse har hørt de skarpe og mangen Gang høist træffende Yttringer af en Mand, der med sine Venner har bestemt sig til at staae som en Dæmning mod en vanartet Tids Strøm; saaledes ville vi endnu høre ham og hans Venner yttre sig om to Ting: for det første om den Regjeringsform, som maa være Herren velbehageligst, Menneskene nyttigst og meest tjenlig for Guds Riges Udbredelse; og dernæst skulle vi endelig høre dem yttre sig om den paatænkte Synode til at faae en ny Statskirke dannet.

Allerede den 18 Marts huske vi hvorledes Ev. Zeit. udtalte sin Uvillie mod den franske Revolution og sammes Efterabelse i Tydskland. At disse Yttringer ikke ere foranledigede af Frygt for de nærmeste Følger; at de snarere grunde sig paa en fast Anskuelse, der hverken er fra igaar eller idag, men har været rodfæstet i mange Aar hos den Skrivende, det udtales fornemmelig ved følgende Udladelser i Aprilheftet S. 253 ff.:

„Lad mig begynde i velklingende Stiil: Huset Orleans har hørt op at regjere! Sig mig dog engang: er da Ludvig Philip ikke den Samme; han der endnu for faa Uger siden kaldtes den største Europæiske Regent og Fredens Napoleon? Hvoraf kommer det da, I Liberale! at I nu paa engang udgyde Jer over ham med en Strøm af Beskyldninger som mod den værste Tyran? Jeg skal sige eder det: Ludvig Philip har begaaet en stor Misgjerning, for hvilken I ikke have nogen Syndsforladelse, og det er Synden mod det heldige Udfald. Bøssekuddene ved Guizots Hotel have bevæget Pariserne til af et tumultuarisk Gadeoptog at gjøre en Konge-Afsættelse Det skete paa staaende Fod; men det lykkedes! og nu ærer man knælende, i denne Begivenhed en Aabenbarelse af den ufeilbare Folkeaand. Som en Vind var Erkebispen af Paris ved Haanden med den evige Hvile for de faldne Revolutionshelte. Og nu vil vore Liberale med et Anstrøg af Religion begynde at snakke om en Nemesis. Hvordan? I som forhen til Væmmelse lovtalede Ludvig Philip, Charte-Helte, Juli-Riddere som I ere, vil I tale om Nemesis? Slaa efter i Obskurantismens Annaler, søg efter i disse Blade, om I nogensteds der finder Julithronen roest. Ikke I, men vi have Ret til at henvise til den Herre Zebaoths Arm. Han der engang som Yngling raabte: „Paa Lygtepælen med Ludvig *XVI*!" den Samme har paa Ludvig *XVI* Henrettelsesplads underskrevet sin egen Afsættelse. Han der engang med Nævelist saae Carl *X* gaae sit Skud ad England til, han maa selv paa sin Tiggerfart til England bestandig udraabe: „Ganske som Carl *X*!" Hovedaarsagen til den Forstemning, der i den sidste Tid herskede mod ham i Europa var hans tvetydige Opførsel, særdeles i Sveitserbevægelserne og de italienske Anliggender. Han holdt paa engang baade med de Liberale og de Conservative. Til en saadan tvetydig Opførsel tilskyndedes han ved den hele Maade, hvorpaa hans Kongedømme var grundet. *Imperium iis artibus retinetur quibus initio partum est*, siger Sallust. Ludvig Philip vidste godt, at han aldrig maatte lade sin Krone spille udenfor det Hundedagsklima, der fra første Dag udklækkede den. Alligevel blev Erindringen om hiin Begyndelse ham bestandig ubeleiligere; derfor søgte han at befæste den vulkanske Grund, paa hvilken han stod, ved kunstigt byggede Underlag, søgte at faae sine Sønner lyste i Kuld og Kjøn ved Forbindelser med gamle Dynastier og ved billige Laurbær, ja stræbte endog at hente sig nogle Blokke fra St. Peters-Klippen i Rom til at lægge som Støtte under sin Throne. Det gik nu en Tidlang. Men da Sneen smeltede i Februar, var med det Samme det hele Værk forstyrret."

Forfatteren er, som man seer, afgjort Legitimist, og han er mere, han er afgjort Absolutist. Han holder paa de bestaaende Herskerfamiliers uafbrudte Vedbliven og paa deres uindskrænkede Magtfuldkommenhed; og spørger man ham om Grunden, da svarer han ikke: Fordi det nu engang er saa og fordi alle Forandringer give Forstyrrelse! Han viser os derimod snarere at Monarchiet maa være den høieste og fuldkomneste Statsform, som den der søger sit Forbillede i Guds Rige; han viser os endvidere, at Monarchiet vilde saares i sit inderste Væsen, naar Rigets Børn erholdt meer end en indirekte eller blot moralsk Indflydelse, naar de erholdt meer end Petitionsret og raadgivende Stemme „saaledes som Guds Riges Borgere paa lignende Maade have det i Bønnen". Enhver directe Medregjering af Folket, siger han, vilde ikke kunne bestaae med Begrebet om en af Guds Naade ordnet øverste Magt; Hovedet er det, som maa afgjøre; og det kan som saadant ikkuns moralsk bestemmes af Andre, men directe kun af sig selv; desuden maa det være ærefuldere for Landets Børn, at deres Stemmer ikke saa meget blive talte som veiede. Naar man derfor ikke er nøiet dermed, saa mistroer man den moralske Kraft, mistroer sin Stemmes Magt og gjør derved sin egen Stemmedygtighed tvivlsom (Aprilhft. 271). — Det er tydeligt nok at see, hvorledes Forfatteren, uagtet alle Tidens sørgelige Misgreb og sørgelige Erfaringer, endnu bestandig ønsker Staten opført paa Kirkens Grundvold og efter dens Forbillede, Noget der ogsaa ligefrem udtales, naar det i Maiheft. 347 hedder: at den, der vil holde paa Monarchiet, usvækket, sandt, klart og fast, maa holde paa det som en Magt af

Guds Naade, hvad ikkuns kan skee paa Evangeliets og dets Bekjendelsers Troesgrund; men et saaledes erkjendt og bekjendt Monarchi vil da heller ikke kunne falde anderledes end Kirkens Monarch-faldt, nemlig for atter at reise sig og regjere i Herlighed. Fra et saadant Formaal, det er nu Klagen, var Preussen kommet bort, da Udøvelsen af de statsborgerlige Rettigheder blev erklæret for uafhængig af den religiøse Troesbekjendelse: dermed ophørte Begrebet om den christelige Stat ogsaa i Preussen at existere. Thi herefter maa det være Staten ligegyldigt, om de der staae i Spidsen for Lovgivning og Forvaltning have valgt den christelige Sædeligheds Grundsætninger som Ledestjerne for deres Aand, eller om saadanne komme til Regimentet, som have et Christendommen fjendsk Religionsprincip og i Følge heraf ogsaa andre sædelige Grundsætninger. Hermed er Staten fra Grunden af rykket ud af al Forbindelse med den christne Kirke og har dermed naturligviis ogsaa mistet alle de Rettigheder, som hiin Forbindelse medførte. Den kan umulig have Ret til at foreskrive den evangeliske Kirke Love, om disse endog kun skulde bestemme Veien, som den skulde betræde for at komme til en anden Forfatning nu da det bestaaende Kirkesamfund har mistet sin Grundvold. Staten har følgelig heller ingen Ret til at indsætte en constituerende Forsamling, af hvilken det skal afhænge, hvordan Kirkens Tilstand i Fremtiden vil blive. Hvorfor og Staten for nærværende Øieblik ikke kan og tør gjøre Andet ligeoverfor den evangeliske Kirke, end overlade den til sig selv og udtale ved en Lov, at det er kun det den vil; thi naar Kirken skal „opbygge sig af sig selv", saa maa det fremfor Alt overlades til den selv, paa hvad Maade den vil iværksætte dette (Maihft. 386).

Grundfeilen ved den forbigangne Tids Fremgangsmaade ligger efter de her fremsatte Anskuelser, deri, at der ikke var nogen ret christelig Grund i Folket og at derfor de mangfoldige christelige Love og Bestemmelser blev et falskt Skin, fordi der i det Indvortes intet Tilsvarende fandtes. Man vilde lave Bekjendelser for dem der ikke havde noget at bekjende, skrive Forfatninger for dem, som slet ikke havde fat ved Troen paa den Herre Christum, ordne Gudstjeneste for dem der ikke vil tjene Gud, men kun sig selv og Verden. Er det, spørges der (Maiheft. 339) den christelige Stat, som gjør et christeligt Folk? Nei! lyder Svaret, det er det christelige Folk, som gjør den christelige Stat. Har Folket tabt sin Christendom, hvor kan saa Staten vedblive at kaldes christelig? Nu, da Mængden har taget Magten til sig, og det er Fleertallet som har Herredømmet, nu er det aabenbart forbi med den christelige Stat, og det er tilmed klart, at den i den sidste Tid slet ikke var til. Den havde ingen Sandhed, derfor maatte den falde fra hinanden; Vinen var løbet ud, derfor sank Læderflasken sammen.„ — —

Det er ikke vanskeligt af de her meddeelte Yttringer at danne sig en Forestilling om de Grundsætninger, som ere de fremtrædende hos de i Evang. Kirchenzeitung skrivende Præster og Theologer. De vilde en christelig Stat og ønske navnlig at see den udvikle sig i Preussen. De vilde at Statens Styrere og Folkets Kjerne skulle være gjennemtrængte af christelig Tro og Kjærlighed, saa at paa den Maade Christendommens Velsignelser kunde udbrede sig over det hele Folk, ved efterhaanden at vække Flere og Flere til det Liv, som varer evindelig, og ved at styrke de Vakte i det gode Forsæt. At dette Formaal ingenlunde var naaet under den forrige Tilstand, derfor lukkede man vel ikke dengang ganske Øinene; men man saae dog ikke saa tydeligt, som man burde have seet det, hvilken Grundforskjel der er mellem christeligt Skin og christelig Kraft, man gruede ikke for det Hykleri, som nødvendig maa indsnige sig, hvor man stræber at belønne hvad man kalder christelig Tro eller Bekjendelse med jordisk Ære og andre timelig gode Ting; man vilde have Staten betragtet som christelig eller dog paa Veie til at blive det, og glemte ganske, at den der vil optræde som christelig, af ham maa det dog i alle Tilfælde kunne forlanges, at han ikke aabenbar i sit Levnet vanærer den, efter hvem han ønsker at kalde sig. Det maa kunne forlanges, at han idetmindste er bleven hvad man pleier at kalde et skikkeligt Menneske, at han hverken røver, stjæler eller bedrager; det maa kunne forlanges at han stræber at gjøre godt hvad han før gjorde ilde; at han, hvor det paa nogen Maade lader sig gjøre, giver det uretfærdige Gods tilbage til dets rette Eiermand med ærlig Tilstaaelse af den forøvede Uret.

Men hvorledes mon det vilde gaae „den christelige Stat" Preussen, om slige Fordringer, saa simple og billige de end ere, vare blevne stillede til den? „Den sorte Bog om Preussens Udaad og Skjændsler, er langtfra ikke skrevet fuld endnu." Saaledes yttrer Rudelbach sig i sine Biographier (S. 562); og den der blot nogenlunde har fulgt sin Tid, vil godt kunne skjønne, at disse Yttringer ikke staae tomme, men maa kunne lade sig udførlig og omstændelig bevise af hvem der har havt Leilighed til at sætte sig nøiere ind i det preussiske Væsen og kan gjøre det til Gjenstand for en ubestukket, uhildet Betragtning. Men selv forinden den preussiske Stat bliver indkaldt for en saadan Historiens Dommedag, der at staae til Rede og Rigtighed for al sin Gjøren og Laden i de forløbne Aarhundreder; selv forinden en saadan Stund oprinder, som vel ikke vil vare længe, kan det dog ikke være vanskeligt for Enhver, der har en Wat

tvalelig Kundskab til Historiens vigtigste Begivenheder, at blive de store Forbrydelser vaer, hvori denne Stat har gjort sig skyldig for den blev til det den var i Februar 1848.

Den er fra Forstningen af et Rov, som en utro Embedsmand, Hærmesteren Markgreve Albrecht af Brandenborg fravendte den Orden han tjente, for at kunne erhverve sig og sin Familie det som et Lehn under polsk Hoihed; fra hvilken Hoihed det imidlertid befriedes ved sin saakaldte „store Churfyrste," der paa en saa snedig Maade forstod afverlende at knytte sig til den Stærkere, at han naaede den attraaede Uafhængighed. Historien om Frederik den Andens Adfærd mod Marie Theresia da han fravovede hende Schlesien er noksom bekjendt og ikke mindre bekjendt er Polens Deling, hvori, som vi vide, Preussen tre Gange tog Deel. Paa denne Maade blev da Preussen en mægtig Stat, en Kraft der dog var mere tilsyneladende end virkelig, hvad noksom viser sig baade af det uheldige Forsøg den gjorde paa i Frankrig selv at knuse den franske Revolution, og af dens maadelige Holdning under Revolutionskrigene, og endelig af den Lethed hvormed Napoleon kastede den til Jorden. Da man reiste sig mod Napoleon, lovede Frederik Vilhelm *III* og andre tydske Fyrster, at de vilde regjere som Fædre for Landet; at deres Undersaatter skulde være deres bedste Venner og nyde alle mulige Friheder, et Løfte, der kun daarligt blev opfyldt, baade i politisk og religiøs Henseende. Hvorledes denne Konge gik frem mod dem af sine Undersaatter, der ikke kunde gaae ind paa den af ham selv og nogle Hoftheologer lavede Union, er blevet os i sin Tid omstændelig berettet. At den nu regjerende Konge stræbte paa flere Punkter at mildne sin Faders Haardhed, kunde ikke gjøre Sagen bedre: en Stat der saaledes som Preussen fra første Færd og fremdeles hviler paa Urettens Grundvold kan ikke engang regjeres efter ædelt menneskelige end sige da efter christelige Grundsætninger, og vil Nogen desuagtet forsøge derpaa, da bliver navnlig det Sidste et vederstyggeligt Hykleri, der faaer et brat Fald i Vente.

At dette nu ikke kan staae saa klart for preussiske Undersaatter, som fra Barndommen af have seet og hørt deres Stat berømme som et Fuldkommenheds Mynster, er saare begribeligt. Ev. Kirchenzeitung er ikke heller, trods flere ydmyge Selvbekjendelser, kommet til at see de dybe Grundfeil ved Staten, som gjør det umuligt, at den saaledes som den nu var, paa nogen Maade kunde gjøre sig Haab om at kaldes en christelig Stat, selv om man tog dette Navn i den lemfældige Betydning, hvori det alene under vore jordiske Forhold vil kunne anvendes. Enhver begaaet Uret gjør Blikket omtaaget, og Evang. *Kirchenz.* har en stor Uret at afbøde saavel fordi

den i Almindelighed har været meget treven til at taale at Anderledestroende frit kunde yttre deres afvigende Overbeviisning, som og for den oprørende Kuldes Skyld, som den udviste dengang det under den forrige Konge gik løs paa de arme Lutheraner, thi dengang optraadte den snarere som deres Anklager end som deres Forsvarer.

Maae vi nu end paa denne Maade fordømme og ringeagte den preussiske Stat; og kan vi endvidere tydelig see den forstyrrende, demoraliserende Virksomhed, som en saadan Uretfærdighedens Dronning maa udøve paa Alle, der bøie sig for hendes Septer: saa opgive vi dog ikke Haabet om at det meget Gode og Ædle i hine Lande, som hidtil har været lænket eller besnæret som af en Trolddom, snart skal frelses og frigjøres naar Urettens Throne styrter og Historien holder Dom. Og dermed ville vi gaae over til at høre Evang. Kirchenzeit. yttre sig om den paatænkte Synode.

Hvad den fornemmelig dadler ved Synode-Forslaget er den deri udtalte Grundsætning om Selv-Regjering fra nedenaf, hvorved det Overste bliver nederst og Døren aabnes paa vid Gab for alslags Vilkaarlighed. Derved, hedder det, overantvordes den lille Skare til Masserne, eller og den fordømmes til at trække sig tilbage og træde ud, hvormed jo rigtignok den lille Hob, der paa den Maade bliver til Sekt, tager mindre Skade end den store Mængde, som mister det der skulde være dens Salt. Demokratiets Grundsætning er derhos nu netop saa uendelig farlig paa det kirkelige Gebeet, fordi den i saadanne Folk som Lysvennerne vil finde mange brugbare og øvede Redskaber, der under den i Menighederne herskende Uvidenhed kunne faae den meest uheldbringende Indflydelse. Og disse samme uvidende Menigheder har man nu paa eengang indrømmet Rettigheder, om hvilke de intet Begreb have, og man paanøder dem Spørgsmaal til Afgjørelse, som det i det Hele taget er umuligt de kunne oplyses om. Istedenfor altsaa at vente sig Frihed, som der loves, er der snarere al Udsigt til den skjændigste Trældom. — Eiheller vil man i den hele Kirkehistorie kunne pege paa nogen constituerende Kirkeforsamling, hvem man kuns har givet dens eget Maal af subjectivt Skjøn til Regel og Rettesnor. Og dette Maal skulde endda tilveiebringes ved Stemme-Optælling og Stemme-Fleerhed? — i det Land, hvor den evangeliske Minoritet paa Rigsdagen i Speier protesterede mod Majoritetens Beslutning og erhvervede os derved Navn af Protestanter, men protesterede af den Grund, at i Troessager kan Mængden aldrig gjøre Udslaget eftersom denne tiere er imod end for den christelige Sandhed! Vel siger man saa, at der ligefuldt kan være Frihed for dem der ei vilde underkaste sig en saadan Synode, da

der jo ved Siden af den almindelige Tro i Landet, godt kan gives andre særskilte Bekjendelser. Men herved opgiver man saa igjen, hvad det jo var Hensigten at tilveiebringe: et almindeligt evangelisk Religionssamfund.

Paa denne Maade bedømmes det ministerielle Forslag til en ny Kirkeforfatning, og endelig frembæres det Ønske, at alle troe evangeliske Christne, selv om de hidtil paa Grund af andre Forskjelligheder have staaet hinanden fjerne, nu ville enes om, snarest muligt at danne en evangelisk Union mod den af Vedkommende paatænkte Union under een constituerende Forsamling; saa at de paa det høitideligste og alvorligste protestere imod den bebudede Union med Alle og Enhver der behage at kalde sig Evangeliske, og ligesaa mod Bestemmelsen om almindelig Stemmeret, eftersom denne egentlig kun kan tilkomme de Troende (Ps. 116, 10; 2 Kor. 4, 3) og derfor i det Synlige, mener Forf., nærmest maa knytte sig til Embedet og indskrænkes til samme.

Det er Unionen i slettest Forstand, som denne Forf. og mange alvorligtsindede Christne af forskjellige Retninger saa høiligen frygte. De mener ingenlunde, at det nu herefter skal blive godt, fordi det ikke længer er en Konge, der staaer for det Hele, men en blandet Forsamling der skulde repræsentere hele Folket. Thi Kongen, vidste de dog, vilde ved mange Leiligheder tage Hensyn til hvad der kunde være billigt, til hvad der var den Svageres Ret; Noget, som ikke staaer til at vente af den ubarmhjertige Majoritet, der ikkuns er den kolde Sum af hvad en heel Deel Enkelte, Enhver for sit Vedkommende anseer for rigtigst. Og har man været bange for Union dengang det var en Konge, der vilde skabe den; og har man været endnu mere frygtsom for den, dengang det var en ret reputeerlig General-Synode der skulde tilveiebringe den; hvad Under da at man gyser tilbage for den nu paatænkte Synode, som for en Roversynode; som for en i sin Heelhed uchristelig Forsamling, hvis Bestræbelser slet ikke gaae ud paa at lade Guds Ord komme til sin Ret og vinde sin Skikkelse, men snarere paa at addere Stemmer og derved bringe forskjellige Kjendelser tilveie, hvoraf den ene maaskee i og for sig kan være ret christelig, den anden halv hedensk og den tredie aabenbar antichristelig', men det Hele naturligviis paa den Maade aldeles uchristeligt, og utilfredsstillende for Alle som ikke kunne beqvemme sig til at troe paa Majoritetens absolute eller relative (hele eller halve) Ufeilbarhed! For den christne Kirke er derfor heller slet Intet at haabe af en saadan blandet Synode mellem hvis Medlemmer der ingen Grundenighed finder Sted og som dog skal have besluttende Myndighed. I Preussen er dette nu saare iøinefaldende, da Lysvenner, Rationalister og Gudsfornegtere udgjøre en stor Deel af Befolkningen, og det vil følgelig ikke være saa vanskeligt der som hvor Modsætningerne ei ere saa skarpe, at tage det Parti, som maa tages for at Christi Kirke kan bevares. De der mener det aller alvorligst med Christendommen og som ivrigst stræbe efter at tilegne sig denne i dens rene apostoliske Skikkelse, ville nødes til at udtræde af Statskirken og lade sig behandle som Sekterere. Maaskee, siger man, var dette netop godt for den christne Kirkes sande Bekjendere, at deres Kirkesamfund saaledes losrives fra sin Forbindelse med Staten. Maaskee, svare vi; men maaskee vil det og blive til ubodelig Skade — ikke at en Deel Præster miste deres Levebrød, men vel, at Staten spænder Snare for mange mindre charakteerfaste Geistlige, og lokker dem til, for at kunne blive i Embedsstilling og forsørge deres Familier, at gaae paa Accord med deres Samvittighed og finde sig til Rette med hvad der ligefrem strider mod deres tidligere Overbeviisning. Ei heller regne vi det for Skade, tvertimod for noget Godt, at Mange komme til at vaagne af deres Dvale og begynde at tænke alvorligt over noget Aandeligt; men vi maae beklage at dette skal tilveiebringes saa pludseligt og ved juridiske Foranstaltninger; Mangfoldige var der, hvem det tjente bedre at gaae efter deres eget Livs indre Udvikling og saaledes efterhaanden modnes til deres Bestemmelse, end i et Nu at skulle erklære sig, om de ville hid eller did, og paa den Maade afgive en for dem selv og deres Børn saa vigtig Erklæring paa en Tid da det bruser og gjærer overalt og de som raabe høiest ingenlunde er de, til hvis Røst man i Tidens Løb vil vedblive at lytte.

At den preussiske Regjering skulde have nogen sær Medlidenhed med de ærligttroende Christne i Landet og bestemme sig til for deres Skyld at gjøre nogen Forandring i sine Bestemmelser — er høist urimeligt. Altsaa Synoden kommer vel istand og gaaer sin Gang. Men ligesaa rimeligt er det paa den anden Side, at de christeligtsindede Lærere og Menighedsmedlemmer berede sig paa hvad der vil komme, og tage deres Forholdsregler. Allerede da Generalsynoden af 1846 fremkom med sit Forslag til en Forandring i Ordinationsbekjendelsen, toge Mange heraf Anledning til at træde ud af Statskirken og slutte sig til Gammellutheranerne; dette er siden vedblevet, og i den Berliner Allg. Kirchen-Zeit. for 3 Juni d. A. hedder det, at Gammellutheranerne har i de sidste Maaneder havt en Tilvært af 8 Præster og 4000 Menighedsmedlemmer i Provindserne Brandenburg og Pommern. Regjeringen vilde gjerne om muligt idetmindste middelbart bevæge dem til at arbeide med paa Unionen. Men derpaa ville de naturligviis ikke indlade sig. Prof. Guericke har allerede d. 9 April, altsaa førend Synode-Commissionens Udkast var kommet istand, udtalt det

Fornødne i saa Henseende, hvoraf man kan see hans Tanker om en Forbindelse med Staten og med Religionsbekjendere af forskjellig Retning. „Uretfærdigheden, siger han, imod den lutherske Kirke, hvis Ret man under fromme Talemaader traadte under Fødder, var en Forbandelse paa den preussiske Stats Samvittighed, der ikke kunde andet end føre til en Domfældelse. Det har jeg i flere Aar udtalt saavel underhaanden paa høieste Sted som og offentlig. Nu er Dommen kommen, og Preussen sees i den nærværende Tids skjæbnesvangre Stund at være truffet langt grueligere end nogetsomhelst andet Land. Revolutionen er nu en Kjendsgjerning; vi Christne og Theologer maae ikkuns see til at stikke os i Tiden. Staten har ophørt i Principet at være confessionel, at være christelig. Derfor kan der ikke heller længer være Tale om nogen Statskirke efter Principet. Om endog de timelige Interesser hos Fleertallet af de Geistlige ville bringe dem til at stampe mod denne Brodd: den fuldkomne og faktiske Skilsmisse mellem Kirke og Stat vil omsider, eller maaskee snart, være den uundgaaelige og i ethvert Tilfælde den gavnligste Følge af denne Statsomvæltning. Statskirken vil blive det Aadsel, om hvilket Ørnene samles. Jeg for min Part vilde heller hungre tildøde end næres af de Smuler, der falde fra det uretmæssige Bord.... Staten er nu traadt over paa en anden Grund; istedenfor den forrige Vilkaarlighed er der rigtignok ikke kommen Ret, men der er dog istedenfor Trældom kommet Frihed. Lad os bemægtige os denne Frihed for det er for silde — bemægtige os den ikke paa ulovlig, men paa fuldkommen lovlig Maade. Lad os stille os fra Alt som vil have os ind paa statskirkelig Union eller paa sektererisk, snæverhjertet Smaalighed; lad os samle os om det gamle ærværdige Tydske Banner, om den uforandrede Augsburgske Confession, og lad os baade enkelte og samlede aflægge aabent og ærbødigt Vidnesbyrd i den Aand for vor høie, Folkeforsamlingen ansvarlige Øvrighed".

Denne Villighed til at vandre til Venstre naar de Andre vandre til Høire, og til Høire naar de Andre vandre til Venstre, findes ikke hos Lysvennerne. Uhlich traadte rigtignok ud og dannede en fri Menighed, der ogsaa fik Lov til at holde Gudstjeneste i den franske reformeerte Menigheds Kirke i Magdeburg. Men efter 19 Marts var han og hans Venner ikke længer dermed tilfredse. En stor Deel Borgere i Magdeburg bade ham om at holde en Gjæsteprædiken i St. Catharinakirken, hans forrige Kirke. Og da hverken Kirkecollegium, Magistrat eller Præsten Sachse (Uhlichs Eftermand) havde noget derimod, men Sidstnævnte endog med Glæde gik ind derpaa, blev Gjæsteprædikenen holdt Søndagen den 26 Marts for en talrig Forsamling. Samme Dags Eftermiddag holdt Uhlich Gudstjeneste i den frie Menigheds Forsamling, ved hvilken Leilighed Sachse var ham behjælpelig ved Nadverens Uddeling. Consistoriet skred nu ind og gav Sachse en Irettesættelse; men han svarede skarpt og grovt tilbage, og da Ministeriet lod Consistorierne vide, at de vel skulde bestaae, men derfor dog vogte sig for at ville gjøre nogen særegen theologisk Retning gjældende', var der altsaa intet videre Medhold at vente for Consistoriet fra høiere Steder. Uhlich haabede endog uden videre paany at kunne indtræde i Statskirken, da Embedet som Første Præst ved Catharinakirken var bleven ledigt, og Magistraten havde til Hensigt at kalde ham. Han afreiste snart efter som Deputeret til Nationalforsamlingen i Berlin og indtager en virksom Plads iblandt de derværende Demokrater. —

Nærværende Bidrag til en Skildring af den statskirkelige Gjæring i Preussen blev nedskrevet i Sommerferien. Vel er der siden den Tid Adskilligt at meddele om Partiernes fortsatte Kamp og navnlig angaaende Spørgsmaalet om Kirkens Skilsmisse fra Staten, et Spørgsmaal hvorom Meningerne ere saa deelte som muligt, men som dog truer med ret snart at skulle faae en hastig Besvarelse. Dog hellere end at meddele nogle løsrevne Brudstykker af Indlægene til denne mærkelige Sag, vil vi give os Stunder og vente et Øieblik paa hvad den nærmest kommende Tid vil bringe med sig.

Th. Fenger.

Udnævnelser.

13 Oktbr. *Cand. theol.* S. L. H. C. E. Worsøe beskikket til pers. Kapellan hos Sognepr. for Gjentofte i Kjøbenhavns Amt J. Høegh.

25 Oktbr. Pers. Kapellan hos Sognepr. for Dronninglund i Hjørring Amt J. H. Rostrup beskikket til Sognepræst for Haderup i Ringkjøbing Amt; *Cand. theol.* J. G. C. Koch til pers. Kapellan hos Sognepr. for Frue Menighed i Aarhuus, Consistorialraad J. C. Brix.

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. Nr. 163.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] En og tyvende Søndag efter Trinitatis, den 12 November. [Nr. 7.

Kirkebøn

efter Prædikenen over Epistelen (1 Cor. 1, 4—9) paa 18de Søndag efter Trinitatis, den 22de October 1848[1]).

Ære være Dig, vor Gud, Fader, Søn og Hellig Aand, som var af første Begyndelse, som er og bliver i Evighed! Ja, Ære, Lov og Priis tilkommer Dig, Du treenige Gud! allevegne, til alle Tider og gjennem alle Slægter! Men nu bede vi din Barmhjertighed, at Du med Velbehag vil annamme de Bønner, som i Dag opstige til Dig fra troende Menigheder i dette christne Lands Kirker. Ak Herre! vi føle vel, at Du har ladet Prøvelsens Dage oprinde over Land og Kirke, her som og saa mange andre Steder i din ganske Christenhed. Det er os som hvilede der tunge og mørke Skyer over os, men desto fyrigere ville vi anraabe Dig, at Du vil lade dit Lys gjennembryde dem, o Du Herre Jesu vor Retfærdigheds Sol! Det er os som saae vi din Hjord adspredt i Verdens Ørkener; men opsøg de Vildfarne og drag dem tilbage til de rette Stier, Du vor gode, trofaste Hyrde! Bevar og beskjerm Du din Kirke, som Du har forjettet det, og lad fra den Frelsen og Velsignelsen udgaae over Folkeslagene!

Fader i Himmelen! Hold din miskundelige Haand over vort jordiske Fædreneland! Lad det luttres ved Prøvelsens Ild og udfør det gjennem Kampen og Trængselen til at prise dit Navn for Seiren og Freden! Din almægtige, velsignelsesrige Varetægt hvile over Landets Konge, Frederik den Syvende! Nu har han Ingen paa Jorden, til hvem han kan see op som til en Fader og Konge; derfor give Du ham ved din Aand, at han saa meget desto inderligere maa søge dit Ansigt, hente Lys og Veiledning, Kraft og Styrke fra Dig, Du Kongernes Konge, efter hvem al Faderlighed nævnes i Himmelen og paa Jorden! Det tykkedes ham saligere at give end at tage. Lad ham i et trofast Folks Kjærlighed høste den Tak, han higer efter for sin Kjærligheds Udsæd! Lad det vorde aabenbart for alt Folket, at han er en Konge af din Naade! — Din Trøst husvale, din Kraft styrke, din Fred glæde begge de fromme Enkedronninger, Caroline Amalie og Marie Sophie Frederikke! Lad og din Miskundhed ledsage og bevare Arveprindsen, hans høie Gemalinde og det hele kongelige Huus! — Al Sandheds Gud og Fader! vi bede og bønfalde Dig, at Du ville med din Viisdom oplyse og veilede dem, der staae Thronen nærmest, dem der udgjøre, og dem der fra den næste Dag af skulle optages i Kongens Raad. Maatte de, hvad enten de kaldes valgte af Kongen eller af Folket, være valgte af Dig til Danmarks Bedste! O maatte vi kun — de med os, og vi med dem — oplade vore Hjerter fuldeligere for din hellige Kjærlighed, da skal og deres Valg og den Gjerning, de i Morgen begynde, tjene dem og os og vore Børn til Bedste!

1) Holdt i Aarhuus Domkirke af Biskop Brammer.

I Morgen skal Danmarks Rigsdag begynde. Danmarks Børn tale med hverandre derom. Vi ere ogsaa Danmarks Børn, men tillige — o lad din Hellig Aand bekræfte dette Vidnesbyrd! — dine Børn, Du vor hellige Fader, hvem Riget og Magten tilhøre. Og derfor komme vi nu til Dig, for af andægtige, troende Hjerter at tale til Dig om Danmarks Rigsdag. For den ville vi bede. Velsignet være dens Indgang og Udgang, velsignet til Kongens Glæde, til Folkets Gavn, til en taknemmelig Ihukommelse hos Efterslægten! Paa Rigsdagen skulle Danmarks Lovgivere samles til fælleds Overlæg. Vær Du hos dem, Herre! at deres Sind ei skal fare vild fra dine Veie! Bind Du din Lov til deres Hjerter, at de paa den maae bygge Landets Lov! Læg Sandheds Ord paa deres Læber, opfyld deres Sjæle med Retfærdighed og Kjærlighed, indgiv dem en urokkelig Tillid til dit Ord, lad dem i alle Ting søge, finde og udbrede dine Befalinger; da skulle de, som din Tjener David, tale om dine Vidnesbyrd for Konger og ikke beskæmmes. Lad den Lov, hvorom de raadslaae, give alle gode Kræfter Frihed og Fremgang, og vorde en mægtig Vold til at modstaae Herskesyge og Oprørsaand, Uretfærdighed og Rovbegjerlighed med alle onde og vilde Lidenskaber!

Hvor vigtig og betydningsfuld for Enhver iblandt os, for hver Stand, for det ganske Rige synes os ikke den Dag i Morgen! Vi ville ikke sige, at vort Vee og Vel er afhængigt af hvad de Rigets Mænd, som da komme sammen, raadslaae; thi vort Vee og Vel — Du Himmelens og Jordens Herre! — ligger i din almægtige og barmhjertige Haand. Og til den overantvorte vi dem og deres Idræt. Derfor ville vi blive ved at bede for dem og ikke blive trætte. Vor Tanke dvæler ved Enkelte iblandt dem. Hør de stille Suk, som fra kjærlige Hjerter opsendes for disse Enkelte! Men din Kjærligheds Aand udvide vore Hjerter til at bede

ogsaa for dem, som ere os fremmede i Rigets Forsamling, ja selv for dem, om hvilke Nogen maatte tænke: de ere mig fiendtligsindede. Saa bede vi Dig nu, efter dit Ord, med al Varagtighed og Ydmyghed som for dem der have høi Magt og Indsigt, saa „for alle de Hellige“ navnlig for alle dem, der indgaae til Rigsdagen i Jesu Navn, altsaa med en gudfrygtig Villie og oprigtig Hu til at tjene Fædrelandet vel. Lad dem, hvilke Meget er betroet, stadigen mindes, at af dem vil Du fordre Meget! Lad den klare Indsigt og den gudfrygtige Villie samdrægtigen mødes! Dine Gaver ere forskjellige og ethvert Menneskes Hjerte er ikke lige villigt til at modtage og bevare dem. Maae vi derfor frygte, at Nogle blandt de Mange i hiin Forsamling fattes Indsigten eller Villien, da bede vi, efter dit Ord, at de maae læges, ja at de, som i nogen Maade ere aandeligen blinde til at see, hvad der er godt og gavnligt, døve til at forstaae vise Raad, lamme til med Selvfornegtelsens Kraft at udføre dine Bud, maae ved din og vor Herres Jesu Christi Aand vorde helbredte, fornyede og styrkede. Og nu endelig Hine, som Nogen iblandt os har ondt for at tænke paa med Kjærlighed, fordi han frygter, de ville tale ham eller hans Stand til Skade. O tilgiv os, barmhjertige Gud, der har taget os til Naade i Christo, vor ringe Kjærlighed og Langmodighed! Oplys os, at vi see vor egen Brøst, hold os aarvaagne, at vi ei snuble, lær os at tage Alt i bedste Mening! Vi ville jo og efter dit Ord bede for dem som gjøre os Skade og forfølge os. Forlad dem, som ikke vide, hvad de gjøre! Underviis dem ved din Aand, medens de endnu ere paa Veien, at de maae vide din Villie, udrydde Egenkjærlighed af deres Hjerter og forlige dem med deres Modstandere! Vi bede Dig, efter dit Ord, for dem Alle, at de ikke maae fattes nogen Naadegave, idet de forvente vor Herres Jesu Christi Aabenbarelse. O maatte de vandre for

dit Aasyn i Troen paa ham, at de ei skulle have behov at frygte, at hvad der nu er skjult i Mørket, skal engang drages for Lyset! Ja maatte de ei blot fremstille sig med hvad Mennesker kalde uplettet Rygte paa Regnskabsdagen, men ustraffelige for Dig paa vor Herres Jesu Christi Dag! Dertil berede og stadfæste Du dem og os, som, fortrøstende os til dit Ord, have bedet for dem og deres Gjerning, for vort Land og vor Konge og din hellige Kirke! Bønhør os, o trofaste Gud! efter din Forjettelse! Amen i Jesu Navn.

Sædelighed og Christendom.

At man i en Tid som den nærværende, hvor tusinde Stemmer hæve sig for trodsende at kræve Friheder og Rettigheder, ogsaa mellem disse Krav nævner Troes- og Samvittighedsfrihed, kan vel neppe undre Nogen; at man gjør det med en saadan Letsindighed uden ret at have nogen klar Forestilling om, hvad det er, man kræver, ja uden at ahne at man dermed sønderskjærer hvad der for den ældre Betragtning var inderligst sammensmeltet, er vistnok beklageligt, men kan heller neppe undre Nogen, der veed, at hiin ældre Betragtning ikke mere virkelig har Liv i Bevidstheden. Naar nu En af den ældre Tids Hædersmænd laaner den sin Røst for at værne om hvad han ansaae for Samfundslivets inderligste Helligdom, naar han taler varmt og indtrængende for at ikke en nyhedssyg Slægt letsindig skal forstyrre den, da fortjener hans Ord vistnok en alvorlig Overveielse af alle, der ikke blot ere revne med som Skummet paa Tidens Strøm, men virkelig af Overbeviisning vedkjende sig en modsat Anskuelse.

„Der har vel neppe været nogen Tid som netop denne, der har givet saa talende og saa sørgelige Beviser paa den Sandhed, at Samfundsordenen ikke varigt kan hævdes med Magt, at den Stat som vil begrunde sin Bygning alene paa de materielle Interesser eller menneskelig Kløgt, bygger paa Sand. Naar man ikke vil indsee, at Aarsagen til de mægtigste Rigers Fald ligger dybere end i Regjeringens Misbrug af Magten og politiske Feilgreb, at den ligger i den nærværende Slægts Mangel paa Agtelse for Religion og Sædelighed, maa man være aandelig blind. Og i en saadan Tid, hvor Staten vakler, skulde den ville skille sig fra Kirken og selv bortkaste sin bedste Støtte?“ (Ullmanns Skrift, „Nogle Ord om Kirkens Nutid og Fremtid, oversat og ledsaget med en Fortale af Dr. J. L. A. Kolderup-Rosenvinge. Side VIII.)

Hvo fornemmer ikke, at et dybt følt Hjertesuk skaffer sig Luft i disse Ord? Enhver, der har vant sig til at betragte Tidens Bevægelser i en christelig Aabenbarings Lys, vil ogsaa i dette Aars forfærdelige Optrin have erkjendt et talende Vidnesbyrd om den Eviges Straffedomme over Fyrsternes og Folkenes Fordærvelse, ja et rystende Forbud paa den Tid, da alle Folkefærd skulle ængste sig i Fortvivlelse over de Tings Forventning, som skulle komme — og dog kan jeg ikke andet end gjentage, lad Staten selv nu, da ikke blot alle Throner vakle men alle Samfund rystes i deres Grundvolde, helst opgive, hvad der vilde være dens fasteste Værn. Thi vistnok maa de Borgere kaldes de bedste og det Samfund det fasteste, hvor Gudsfrygt boer i Hjerterne og lærer alle den frie Lydighed, saa at de finde Frihed i Lydighed, og ikke som nu, ved at afkaste alle Baand, men saadanne kunne ogsaa kun findes i den Stat, hvis Konge er bleven Alles Tjener for at frigjøre Alle. Om end det Kjærligheds Baand, der omslynger Fyrste og Folk i Guds Rige paa Jorden, altid i Christnes Øine maa blive det ophøiede Forbillede for Borgersamfundet, saa er det netop Statskirkens Brøde at ville fremkunstle ved ydre Midler Skinnet af det, der kun ind-

vortes kan skabes ved den Aand, der frigjør, idet den binder til Troens Lydighed.

Holdt vi os altsaa til det virkelige Borgersamfund, da er det unægteligt, at dette i det Sædelige har sin Grund, saa at naar det krænkes, naar det Tillidens og Velvilliens Baand brister, der naturligt sammenknytter Menneskene, da bliver Samfundet ikke blot en Politistat men en Røverhorde, som kun Frygten kan holde indenfor de tilbørlige Grændser. Netop derfor, siger man, er Kirken uadskillelig fra Staten, saa uadskillelig som Sjæl og Legeme, fordi de begge trænge til hinanden. Kirken trænger til Staten, for at vinde Ro til sin reent aandelige Virksomhed, Staten trænger til Kirken, for at forvisse sig om, at de rette sædelige Grundsætninger indpræntes alle Borgernes Hjerter. „En lille Landsbycatechismus — siger Walter i sin Kirkeret, og Dr. Kolderup-Rosenvinge gjør hans Ord til sine — virker mere end det meest skarpsynede Politi.“ Men hvilken Virksomhed er det, der saaledes tildeles Kirkens Talsmænd? Frygten for de borgerlige Straffe er ikke tilstrækkelig til at holde Borgerne i Ave, derfor skal Præsten ved sin Prædiken aabne Udsigten til et hiinsides, for at lade den evige Pine blande sin forfærdende Ild i de borgerlige Straffedomme? — Nei, svarer man, det er ikke blot ved Frygten Præsten skal virke, tvertimod, han skal ved sin kjærlige Tale vænne Sindet til det Sædelige, men dette kan kun vinde Styrke, naar det fremtræder med guddommelig Bemyndigelse. Selv om maaskee den Oplyste og Dannede kan anerkjende den sædelige Lovs absolute Gyldighed, saa er dog den Tanke, at Mennesket skal øve Dyden for dens egen Skyld, altfor abstrakt for den simple Arbeidsmand, han maa see Dyden som den guddommelige Lovs Fordring, dersom den virkelig skal vinde Liv i ham. — O ja, det er ofte sagt, ikke blot i løs Tale, men forkyndt lydeligt paa de philosophiske Læerestole, *at selv om jeg* vilde nægte Guds Tilværelse,

saa maatte jeg dog antage den for det Sædeliges Skyld, da dette ellers som en blot menneskelig Fordring vilde miste sin absolute Bemyndigelse. Men selv saaledes bliver det Eftertryk, Religionen giver den sædelige Fordring, nærmest vundet ved at sammenstille med Udsigten til et hiinsides. Det er derfor ret betegnende, at hiin Ytring om Landsbycatechismens Forhold til Politiet, hidrører fra en papistisk Retslærd, fordi Papismen netop har sat sig til Opgave at optugte til Sædelighed, og har da i Skjærsilden den Svøbe, hvormed den kan tugte den Forhærdede, ligesom ogsaa i Afladen det Trøstemiddel, der igjen kan opreise den Angergivne. Den har derfor ofte maattet høre det af sine forbitrede Modstandere, at den nedkuede Sjælene for at gjøre dem til villige Redskaber i Despotismens Hænder, og om end fremført i en anden Aand, er det dog den samme Indvending, den altid har maattet høre, at den ved at sætte Kirkens Formaal i at fremme Loven, fornægter Evangeliets Frihed og skabende Kraft.

Det Uværdige i den Virksomhed, man saaledes anviser Kirkens Talsmænd, ligger deri, at denne i den sædelige Lov ikke kan see det høieste Formaal for sin Virksomhed, ja, at den har et ganske andet Maal for Livets sædelige Værd end det borgerlige. Dette er ogsaa anerkjendt derved, at Loven byder Kirkens Tjener med sit Trøstens Ord, selv paa den sidste Gang til Retterstedet, at tale til dem, den borgerlige Lov domfælder, og man kan ikke nægte det christeligt rigtige heri, forudsat at Forbryderen angrende beglæder hans Nærværelse; men paa den anden Side er det ogsaa en Selvfølge, at den samme Kirkens Tjener ofte maa holde sig borte fra dem, den borgerlige Lov hædrer med sine bedste Udmærkelser. Frigjørelse fra Loven og Ligegyldighed mod alt, hvad der hedder Lovens Gjerninger, er Troens Hemmelighed og Christendommens inderste Hjerteliv, men netop derved kommer den i et vrangt Forhold ved sin Tjene-

ste i Staten. At Troen ene er saliggjørende maa altid være Midpunktet i den christelige Forkyndelse og Troen slutter sig til Herrens Indstiftelser, som Kilden, hvoraf den øser sin Kraft og sit Haab; Handlinger, der fra det almeensædelige Synspunkt maa vise sig som ligegyldige, ja endog, hvad man ofte har hørt, som skadelige, fordi de forlede Menneskene til at krænke den almindelige Kjærlighed ved at aabne Kløften mellem de Udvalgte og de Fordømte. Vel er det saa, at Christendommens sidste Formaal er ligesom dens Herres og Stifters, ikke at nedbryde men at fremme Lovens Opfyldelse; men heller ikke fra denne Side, kan det komme til nogen inderlig Samvirken mellem Stat og Kirke, thi det hellige Liv, der er Christen-Troens Frugt i Kjærlighed, kan Staten ikke gjøre til Gjenstand for sin sædelige Fordring. Man forsøge at gjennemføre det Billede af et christeligt Liv i Kjærlighed, Herren selv i Bjergprædiken udkaster, som Princip i Statens Lovgivning, og den usaligste Forvirring vilde deraf være Følgen. Nu siger man vel, at dette Billede ogsaa for den enkelte Christen maa staae som et Ideal, men uden just at indrømme dette, troer jeg dog alle ville erkjende, at det paa en ganske anden Maade m a a staae for den enkelte Christen, end det kan staae for Staten. Han maa anerkjende den tilgivende Kjærlighed som sit Livs Princip, men det k a n Staten ikke, da den i Kraft af sit Formaal at hævde det Rette maa kræve Øie for Øie, Tand for Tand.

Vel maa altsaa det borgerlige Samfund ønske og stræbe at fremme et kraftigt og sundt sædeligt Liv mellem sine Borgere, og forsaavidt Christendommen virker til det samme Maal, forsaavidt er det ogsaa billigt, at Staten værner om dens Virksomhed; men denne sædelige Indvirkning er ikke særegen for Christendommen eller for noget enkelt Kirkesamfund i denne, men en saadan udover saa at sige alle Religioner. Det er ofte baade hemmeligt og aabenbart blevet

anført som en Grund til at være ligegyldig mod alle religiøse Forskjelligheder, at de dog egentlig alle, Confucius saavelsom Zoroaster, Muhamed saavelsom Moses og Christus, under forskjellige Former ville det samme, nemlig fremme det Gode mellem Menneskene. Rigtignok kan man nævne enkelte abstruse Exempler paa det modsatte, man minder da om Molochs Tjenesten, om Astarte Templer — dog tale man ikke for høit om disse sidste, da jo Staten ogsaa nu skjøndt den vil kaldes christelig har sine Astarte Templer — men paa samme Maade kan man ogsaa nævne enkeltstaaende Exempler paa, at den christelige Anskuelse er bleven forvendt til Forsvar for det Usædelige. For ikke at holde os til de meest abstruse, vil jeg kun minde om et, der ligger os meget nær, nemlig om Qvækerne; her er i flere Henseender den religiøse Anskuelse kommen i Splid med hvad der i Almindelighed gjælder for sædeligt. Men saadanne Exempler ere altid enkeltstaaende, og maa være det, fordi det almeen-sædelige er det almeen-fornustige, og nu kan vel det Religiøse stille sig i et forskjelligt Forhold til dette, men i Splid dermed kan det ikke i Tidens Længde bestaae, heller ikke til nogen Tid blive almindeligt. For saadanne enkelte Tilfælde kan Staten altid tage sine særegne Bestemmelser, men i Almindelighed maa den netop i det Sædeliges Interesse forholde sig ligegyldig mod de religiøse Forskjelligheder, for at kølne lidt den religiøse Lidenskabeligheds overspændte Fordringer. Det Sædelige er det almeenfornustige og mere end i den religiøse Anskuelse har det derfor sin Grund i Oplysningen, som naturligviis nærmest er Skolens Opgave. Jeg vil dermed ikke sige, at hvad man kalder et sædeligt Liv har sin Grund i en Forstandsberegning — endskjøndt det meget ofte er saa, at enten Hensyn til diætetiske Regler og Forskrifter, eller den Betragtning, at man derved sikkrest baner sig en Vei i Verden, holder Mennesket indenfor de sædelige Grændser — meget mere ville

indromme, at det har sin dybere Grund i en Udvikling af alle Hjertets ædlere Følelser, saa at det banker for hvad der er ædelt og godt. Men derfor bliver det dog Skolens Sag, naar man ikke derved tænker paa en eensidig Forstandsudvikling, men i al Fald bliver det Dannelsens Sag at fostre og nære det Ædle i Menneskenaturen, og derfor er det i den ægte folkelige Dannelse Staten maa søge sin Støtte. — Vilde man spørge mig, hvad det da er for en Følelse, der boer i ethvert Menneskes Bryst, ved hvis Dannelse og Udvikling den borgerlige Sædelighed fremgaaer, saa vilde jeg svare: det er Æren. For Manden at handle som Mand af Ære, for Qvinden at bevare sin Ære; deri samler sig den sædelige Fordring. Jo mere levende denne Følelse gjennemtrænger enhver Borger, saa at han i sit offentlige som i sit private Liv, i den høieste som i den ringeste Gjerning handler som den, der har en Ære at værne om; jo sundere denne Følelse er udviklet, saa at den ikke forverles med tom, forfængelig Glimmer, desto fastere er ogsaa Borgersamfundet, der altid, naar det vil udvikle et ægte menneskeligt Samliv maa gjøre til sit Valgsprog, at Æren er det feireste Træ i Skoven.

Æren er Menneskelivets udadvendte Side i Forhold til Verden og ikke den indadvendte i Forhold til Gud, hvori det Religiøse bevæger sig; derfor kan det sædelige Liv, der udspringer deraf, ikke være den Frugt, det religiøse og navnlig det christelige Sædekorn vil udvikle. Men paa den anden Side skal det ingenlunde nægtes, at hvad man sætter sin Ære i, er forskjelligt hos de forskjellige Folk og at her den forskjellige religiøse Anskuelse har haft stor Indflydelse; kun maa man erindre det er mere en middelbar Virkning end et tilsigtet Formaal. Det er en uimodsigelig Kjendsgjerning, at Christendommen har øvet Indflydelse paa alt menneskeligt, paa Poesien og Kunsten, paa Videnskaben og Staten, uden just umiddelbart at have til-

sigtet denne Virkning, og glædeligt vilde det være om denne Erkjendelse maatte til alle Tider lære Borgersamfundet at værne om Christendommen, og derfor taale de Handlinger, der ere det religiøse Livs Hemmeligheder, men som Statens fornuftige Betragtning kun kan kalde Særheder, man maa holde iøvrigt nyttige og brugbare Borgere tilgode. Paa denne Maade vil det sikkre sig, forsaavidt saadant kan sikkres, de Velsignelser, som det er en uimodsigelig Kjendsgjerning, Christendommen har bragt Menneskeheden; medens det ved at identificere sig med Christensamfundet bereder sig selv utallige Vanskeligheder og forvirrer det Samfund, hvis Sag det vil føre.

Oplysning og Dannelse maa derfor blive Statens sikkreste Værn og at fremme disse i altid videre Kredse, maa være et Hovedformaal for dens Virksomhed; ikke ved at indprænte den Unge at elske Dyden for dens egen Skyld, men ved at stille den frem for ham i levende og anskuelige Billeder, der tiltale og gribe, og dermed begeistre til Efterligning.

L. Helweg.

A memoir of the first centenary of the earliest protestant mission at Madras by Rev. W. Taylor. Madras 1847.

Det er sjeldent at kirkeligt Bognyt kommer til os fra Engeland og endnu sjeldnere at det naaer til os fra Ostindien. Sjeldenheden maa tjene til Undskyldning for at ovennævnte Bog som er sendt mig fra Missionair Cordes i Trankebar, her bliver omtalt. Bogen er stor nok naar den blot var god nok. Over 400 tættrykte Sider ere anvendte til at fortælle os om Missionen i Madras (et Filial af den Trankebarske) i det Aarhundrede som forløb fra 1726 til 1826; og i en Indledning faaer man desuden den Tran-

kebarske Missions ældre Historie. Fremstillingen er uheldig, Gjentagelserne hyppige, det Nye som fortælles ubetydeligt, skjønt Forfatteren har ladet aftrykke Breve og Documenter i Snesevis; men Sagen er at han ingen Forstand har havt paa, hvilke Breve der indeholde noget Mærkeligt og Betegnende, og hvilke derimod maa være hans Læsere i Almindelighed aldeles ligegyldige. Af sidste Slags ere næsten alle de Breve, som meddeles. Hertil kommer Ubekjendtskab med hvad der i Tydskland er offentliggjort om Missionen i Madras, og grove Feil. Paa Bogens første Side gjøres Hofpræst Lütken, to Gange til Kongen af Danmarks Livlæge, og to Gange gjøres siden Stifteren af Missionen i Madras, Benjamin Schultze til en og samme Person som Prof. J. L. Schultze i Halle. At denne Sidste først døde 1799 veed Forfatteren godt og fortæller det selv. Ja han regner endog ud S. 85, at Schultze har levet 57 Aar efter at han forlod Indien og 80 Aar efter at han først kom derhen. Regningen er ganske rigtig under den gale Forudsætning at Personerne ere een; men de ere to og det høist forskjellige Mænd, og Benjamin Schultze døde ikke 1799 men alt 1760. Af en saadan Feil med Hensyn til Stifteren af den Mission hvis Historie Hr. Taylor vil beskrive kan man slutte sig til hans Paalidelighed som Historieskriver betragtet.

Imidlertid maa jeg dog fremhæve at den nyere Tids Historie er mere læseværdig end den ældre; thi Forfatteren har personlig kjendt alle de Personer, som i dette Aarhundrede har været virksomme ved Missionen i Madras ligefra de visiterende Biskopper til de indfødte Catecheter og Skolelærere, og han beskriver gjerne dem han omtaler, naar han har kjendt dem. Blandt disse ere ogsaa vore Landsmænd Rosen og Haubroe. Til Haubroes Levnet findes her virkelig værdifulde Oplysninger, navnlig med Hensyn til hans Strid med den indfødte Præst Christian David om Castevæsenet.

J. F. Fenger.

Kirkelige Efterretninger.

Valdenserne i Piemont. Uagtet de Lettelser, som Valdenserne ved nyere Lovbestemmelser have opnaaet, sukke de dog endnu under en Del af det Aag den tidligere Undertrykkelse paalagde dem. Efter Loven af 17de Febr. d. A. er det dem f. Ex. endnu ikke tilladt at udøve deres Gudstjeneste frit og offentligt overalt i Landet, hvor de nedsætte sig; selv i Dalene, hvor de bo og udgjøre Flertallet af Befolkningen, maa de ikke overalt bygge Kirker og indsætte Geistlige. Ogsaa Trykkefrihed har de kun Skinnet af, da der med Hensyn til religiøse Skrifter ere gjorte saa betydelige Undtagelser. Efter Forfatningen af 8de Februar, maatte i ethvert Tilfælde „Bibler, Katekismer, liturgiske og Bønnebøger ikke trykkes uden at Biskoppen først havde tilladt det"; og Trykkeloven siger: de i § 165 af Straffeloven betegnede Forbrydelser skulle straffes med Fængsel indtil 1 Aar og Penge indtil 2000 Fr. men i denne § 165 hedder det: „den skal straffes, der i offentlig Undervisning, ved Tale eller Skrift, ved Bøger eller Blade, som han udgiver og udbreder, middelbar eller umiddelbar angriber Statens Religion ved Grundsætninger, som ere denne modsatte". Ethvert theologisk eller endog apologetisk, og ethvert polemisk Værk, kan altsaa drage denne Straf efter sig. — Det Antal Børn som faa Undervisning i Valdensernes 73 Skoler, beløb sig 1847 til 4644. En Pigeskole har 20 Elever, den latinske Skole besøges af 81 Disciple; Hospitalet plejer 254 Syge om Aaret. Valdenserne udgjøre i Alt 18000 Sjæle, fordelt paa 24 Landsbyer med 13 Kirker. I Genf studere 8 Valdensere ved det evangeliske Selskabs theologiske Fakultet. (Berl. Allg. K. Z.)

Ledige Embeder.

3. Nov. Jellinge og Hover (paany, see Nr. 160). Med Sognekaldet er forenet Forstanderskabet for Jellinge Seminarium; Den der kaldes er forpligtet til at holde Kapellan, naar der maatte findes Anledning til at paalægge ham det. — Havreberg og Gudum i Holbæks Amt (235 Rbd.).

7. Nov. Sognekaldet i Ærøskjøbing Kjøbstad (gl. Ang. 260 Rbd.).

Christiern Pedersen's
Oversættelse af det Nye Testament.

Det er nu tre Aarhundreder siden vor berømte Christiern Pedersen levede. Der var en lang Tid, da han syntes at være glemt, men siden den for alt Dansk nidkære J. Langebek i Midten af forrige Aarhundrede opfriskede hans Minde, kan det siges, at jo flere Aar der randt hen, desmere voxede hans Rygte, som Mesteren i Modersmaalet, der brød Banen for de Andre og dog allerede skrev Dansk saa rent, saa jævnt og flydende, at faa eller ingen af hans mange Efterfølgere naaede, endsige overgik ham deri. Derfor ville ogsaa hans Skrifter vedblive at være en rig Kilde og et godt Forbillede for alle hans Landsmænd der beflitte sig paa, at tilegne sig deres Modersmaal efter dets Ejendommelighed, og at behandle det med folkelig Simpelhed.

Men ikke destomindre ere hans Bøger blevne store Sjældenheder, der som saadanne kun findes i de større Bogsamlinger. Betragtningen heraf har ledet Undertegnede til at forberede en Udgave af „Chr. Pedersens danske Skrifter", der da skulde omfatte saavel hans historiske Arbejder og hans Lægebøger, som hans Oversættelser af bibelske Bøger og andre Opbyggelses-Skrifter. For at lette Udgivelsen have vi bestemt os til, foreløbig at forudskikke hans Oversættelse af det Nye Testament, og det er paa denne vi herved indbyde til Subskription.

Da Bogen, saaledes som den her udgives, i sin oprindelige Skikkelse, ikke vil blive almindelig Folkelæsning, vil der kun blive taget 250 Aftryk; af disse har Videnskabernes Selskab, som har fundet vort Foretagende værdigt til Understyttelse, tegnet sig for 50, og en Liste er fremlagt i den Reitzelske Boglade, som vil være sluttet, saasnart de øvrige 200 ere tegnede. Til samme Boglade bedes ogsaa Bestillinger gjennem Boghandlerne i Provindserne indsendte.

Ledsaget af Indledning og Anmærkninger, vil Bogen udgjøre omtrent 30 Ark stort Oktav, og Prisen paa den, smukt udstyret, blive 3 Rbd.

C. J. Brandt. Th. Fenger.

☞ **Dansk Kirketidende** udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den **Reitzelske** Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige **Posthuse**, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Nr. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade. — Sammesteds faaes de tidligere Aargange; 1ste og 2den til nedsat Pris a 2 Rbd.

Samlet og udgivet af **N. Th. Fenger** og **C. J. Brandt. Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. Nr. 164.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] To og tyvende Søndag efter Trinitatis, den 19 November. [Nr. 8.

Indbydelse til at danne et Selskab for Danmarks Kirkehistorie.

Med al Anerkjendelse af hvad der hidtil er virket til at oplyse Kirkens Historie i vort Fædreland, deels ved at fremdrage Kildeskrifter og Aktstykker, deels ved Bearbeidelse af enkelte Tidsrum og udmærkede Mænds Levnetsløb, — maa det dog tilstaaes, at der endnu staaer meget tilbage for os at gjøre i denne Henseende. Vi savne ikke blot en læselig Oversigt over den danske Kirkehistorie, mange Dele af den ere langtfra tilstrækkelig drøftede og oplyste, og af samtidige Optegnelser og Efterretninger henligger der ikke Lidet paa Bibliotheker og i Arkiver, ubekjendt og ubenyttet. Pontoppidans Aarbøger, skjønt et Værk af umistelig Værdi, trænge til megen Berigelse og Berigtigelse i den Tid de omfatte, og de gaa kun til Aaret 1700; men siden det Tidspunkt er der hengaaet halvandet Aarhundrede, fuldt af Bevægelse og Omskiftelser i det religiøse og kirkelige Liv. Hvad derhos maa ansees for at være af ikke mindre Vigtighed, er at henvende Opmærksomheden paa hvad der kan kaldes Kirkens indre Historie. Thi om vi vidste Aarstallet, naar hver Sten i en Kirkemur var lagt, og naar hver Rude i Bygningen var sat i, og vidste Navnene paa alle Præsterne, der havde prædiket i denne Kirke, og hvad mærkeligt dem var hændet og desl.; saa havde vi dog kun de ydre Omrids af den Gjerning, der var udført paa dette Sted. Ordet, der var ført, Psalmerne, der havde lydt, Bønnerne, som der havde udtalt Hjerternes Trang, vilde først give Billedet Indhold, Liv og Farve. Det gaaer ligesaa med Kristi Kirke og dens Skikkelse hos ethvert Folk. De nøiagtigste Aarbøger og bedst stadfæstede Efterretninger kunne endnu ikke naa Maalet: at give et livligt, træffende Billede af Kirkens Historie. Sporene af den Tale som har været ført, af Ordet saaledes som det til forskjellige Tider har bevæget Hjerterne, maa ogsaa forfølges i de skriftlige Efterladenskaber. Med andre Ord Opbyggelses-Literaturen, i vid Forstand, maa drages med ind under de kirkehistoriske Kildeskrifter; og de Bøger af denne Kreds, som i fortrinlig Grad kunne siges at være Udtrykket for deres Tidsalders religiøse Præg, bør, forsaavidt de ere blevne literære Sjældenheder eller vel endog henligge i Haandskrift, fremdrages og gjøres almentilgængelige, før vi kunne vente at vinde en omfattende og grundig Indsigt i Kirkens Udvikling til de forskjellige Tider.

For at arbeide til dette Maal, hvad vort Fædreland angaaer, indbydes derfor Venner af den danske Kirkehistorie til at slutte sig sammen i et Selskab, hvis Virksombed skal bestaa i:

1. at udgive et Hefteskrift, der under Navn af „Samlinger til Danmarks Kirkehistorie“ skal meddele Aktstykker og Dokumenter, som endnu maatte forefindes, saavel til Fuldstændiggjørelse som Berigtigelse af hvad



der hidtil er bekjendt; foruden andre Smaabidrag.

2. efterhaanden at udgive vore ældste og mærkeligste Bibeloversættelser, Postiller, Bønnebøger, Messebøger og Psalmebøger, ligesom ogsaa ældre Fejdeskrifter og andre sjældne Lejligheds-Skrifter, der kaste Lys paa Kirkens indre Historie; alle ledsagede af historiske Indledninger og andre Oplysninger.

3. at fremkalde og udgive selvstændige historiske Arbejder, af mindre og større Omfang, saavel Monografier som mere omfattende Skildringer, der kunne bidrage til at fremme Foreningens Øjemed.

Til hvilken Grad Selskabet vil være istand til at løse sin Opgave, vil naturligvis bero paa den Deltagelse, det vinder, og de Kræfter, der komme til at staa til dets Raadighed; men det maatte staa dets Bestyrelse frit for, at virke paa de tre angivne Maader, dog saaledes at Udgivelsen af Hefteskriftet bliver at betragte som det nærmeste Formaal. Saavel Bidrag til dette, som andre Arbejder, der maatte stemme med Selskabets Formaal, bedes indsendte til Bestyrelsen.

Roskilde Præstekonvent har paa sit Efteraarsmøde i Ringsted den 12te Oktober d. A. vedtaget, efter bedste Evne at virke til et saadant Selskabs Oprettelse, og overdraget Undertegnede at besørge det Fornødne.

Konventets Møder ville indtil videre være at betragte som Selskabets Generalforsamlinger, der vælge Bestyrelsen, bestaaende af 5 Medlemmer, i Reglen for et Tidsrum af 3 Aar.

Selskabets Medlemmer anmodes derfor om at tilstille Konventets Formand de Forslag de maatte have at fremføre til Selskabets Tarv.

Det aarlige Bidrag ansættes til 2 Rbd., for hvilke hvert Medlem har Krav paa at modtage indtil 25 Ark af Selskabets udgivne Skrifter.

Regnskab fremlægges for Konventet hvert

Efteraar, efterat det er gjennemseet af to dertil paa Sommermødet valgte Mænd.

Naar 200 Medlemmer have tegnet sig, træder Selskabet i Virksomhed, hvorom en Bekjendtgjørelse vil blive indrykket i Dansk Kirketidende.

Indmeldelser modtages af Undertegnede; desuden ere i Kjøbenhavn Lister henlagte hos Boghandler C. A. Reitzel (St. Kjøbmagergade Nr. 6) og Boghandler Iversen (St. Kjøbmagergade Nr. 9).

November 1848.

C. J. Brandt
i Kjøbenhavn
(Lavendelstræde Nr. 89)

Lic. J. F. Fenger
i Lynge ved Sorø.

Mag. F. Hammerich
i Kjøbenhavn
(Nørregade Nr. 36—37.)

L. Helweg
i Kjøbenhavn
(Vilestræde Nr. 126.)

C. Mau
i Haarslev ved Slagelse.

Den paatænkte kirkelige Forsamling.

Det var at vente, at den i Danmarks Statsforfatning indtraadte Forandring ogsaa vilde indvirke paa de kirkelige Forhold, og virkelig varede det jo heller ikke længe, inden Cultusministeriet ved Circulaire af 9de Mai d. A. forlangte Geistlighedens Betænkning om den eventuelle Indkaldelse af en kirkelig Forsamling bestaaende halvt af Geistlige, halvt af Lægmænd til fælleds Overveielse af de kirkelige Tings bedre og friere Organisation. Saa gjerne og glædelig man end hilser Udsigten til en friere og kraftigere Udvikling af de kirkelige Forhold, maa det dog ikke glemmes, at de, saa meget der end i det Enkelte kan være at forbedre, dog ikke trænge til en saa gjennemgribende Omdannelse som Statsforholdene. Deels er nemlig det, der saaledes er vilkaarlig Forandring underkastet, ikke henhørende til Kirkens Væsen, men kun til dens

ydre Samfundsforhold; deels ere de kirkelige Forhold iforveien langt bedre ordnede end Statsforholdene, saa at de endog under Enevoldsmagtens hele Tid have havt en Repræsentation, der vel af denne Magt lidt efter lidt blev udhulet, men som endnu staaer i Formen, og kun trænger til at gjøres livligere. Det har derfor fornemmelig hidtil kun været Trangen til en forbedret Overbestyrelse, der er kommet til Orde, og den har jo nu faaet sin Tilfredsstillelse. Det hvorpaa der nu nærmest er at arbeide, er Kirkens Frihed, dens Frigjørelse fra Statens Tyranni, og dens Selvregjering.

Alligevel maa man ikke lade sig uden Grund alarmere af, at Circulairet omtaler „den fundamentale Ordning af Kirkens Anliggender“ som den kommende Forsamlings Arbeide. Cultusministeren veed vist lige saa godt, som vi andre, at Kirken fra Begyndelsen af er ordnet, og det af den guddommelige Stifter selv, og det paa det rette Fundament, nemlig Christus som Hovedhjørnestenen, Apostlerne og Propheterne som Grunden, (Eph. 2, 20—21.) efter Saliggjørelsens Orden, igjennem Naademidlerne, hvis bestandige Forvaltning Han har sikret ved Lærerstandens Indstiftelse. Eftertrykket bør da ikke lægges paa „fundamentale“, men paa „Anliggender“, som der jo heller ikke tales om en Ordning af „Kirken“, men af „Kirkens Anliggender“. Dette Udtryk lider nu vistnok af en vis Ubestemthed, men i den lutherske evangeliske Kirke kan det kun betyde udvortes Anliggender, og vel her nærmest Kirkens Repræsentation.

Imidlertid er siden Circulairets Udgivelse en rum Tid hengaaet. Saavel det theologiske Facultet som Kjøbenhavns Præsteconvent og Sjellands Stiftsconvent androg paa, at den kirkelige Forsamling maatte fremtræde før Rigsdagen, for at denne ikke skulde tage nogen uheldig Beslutning om Kirkens Stilling i Staten, eller Statens til Kirken; men Omstændighederne tillode ikke Opfyldelsen af dette Ønske, og det er ikke let at gjætte, naar Indkaldelsen kan skee. Saa ubehagelig denne Opsættelse nu end kan være, saa er den dog ikke uden Gavn, for at adskillige Ting imidlertid kunne debatteres og Meningerne modnes. Dertil er bidraget ved de Geistliges Forsamlinger rundt omkring i Provstierne, og den offentlige Debat er ogsaa begyndt.

Først udkom: Wilhelm Rothe: Den evangelisk-lutherske Kirkes Grundsætninger om Kirkens Repræsentation og disses Anvendelse hidtil i Danmark (Kjøbenhavn. 1848. 24 S.) — Det var af Vigtighed at gjøre opmærksom paa, at man ikke torde forestille sig Tingen, som om man nu først enten i Principerne eller deres Udførelse skulde til at begynde Sagen, saa at sige, fra raa Rod; thi Reformatorerne have med Bestemthed og Klarhed opstillet de evangeliske Grundsætninger om Kirkens Regjering og Repræsentation. Vel hindrede Førsternes Uvillie og deres Lyst til at beherske Kirken ofte Principernes Gjennemførelse, men de ere med Bestemthed udtalte, og paa de forskjellige Steder mere eller mindre gjennemførte, hvorfor ogsaa vi have Levninger af en luthersk Kirkerepræsentation. Desuden ere Kirkeforfatningerne ikke saaledes vilkaarlige, at de efter Behag kunne ombyttes, f. Ex. den lutherske Synodalforfatning med den reformeerte Presbyterialforfatning, thi de ere begrundede i hvert Kirkepartiеs inderste Væsen og særegne Anskuelse af Kirken. Herpaa vilde Skriftet gjøre opmærksom, og derhos henpege paa de lutherske Grundsætningers evangeliske Grund, til hvilken Ende det blandt Andet ogsaa belyser den rette Forstaaelse af de Sætninger: „alle Christne ere Præster“ og: „Præsterne ere Menighedernes Tjenere“.

Derefter udkom: J. Paludan-Müller (Præst i Aalborg): Betydningen af Cultusministeriets Circulaire af 2den Mai

1848 for Statskirkens nærværende Stilling i Danmark. (Kjøbenhavn 1848. 40 S.)

Ligesom det foregaaende er en Smule Dogmatik, saaledes er dette en Smule Raisonnement og Philosophie. Forfatteren glæder sig i Indledningen over den Stilling, hvori den nye Regjering ved dette Circulaire har sat sig til Kirken, at den nemlig kun vil laane det i Folket sig rørende kirkelige Liv sin ordnende Magt, og derpaa fører han en kraftig og velført Klage over den Trældom, hvorunder Kirken længe har sukket under Staten. Han paaviser derpaa, hvorledes Statens og Kirkens Opgaver berøre hinanden, idet begge ville Virkeliggjørelsen af det Godes Idee, Staten den udvortes Sædelighed eller Legalitet, Kirken den indvortes frie Sædelighed, der i Livet ikke kunne skilles fra hinanden, saa at Staten for sin egen Skyld maa understøtte Kirkens Formaal. Han taler derpaa om Statskirke, Religionsfrihed o. s. v. Skriftet er vel aandrigt, fuldt af Sandheder, og holdt i et livligt Foredrag.

Endelig har Prof. Scharling nyelig givet et i denne Sag saare værdifuldt Bidrag ved en i theologisk Tidsskrift 1848, 1ste Hefte, S. 1 indrykket Afhandling: Oplysning om Kirkeforfatningen i forskjellige evangeliske Lande. Blandt de Reformeerte har han valgt først den skotske, fordi den saa ofte anbefales til Efterligning, endog under det Paaskud, at den bedst skulde passe til et Demokratie, endskjøndt den baade er hierarchisk og aristocratisk, og dernæst den nederlandske, fordi den er af nyere Datum. Blandt de lutherske er den svenske Synodalforfatning fremstillet, „fordi den lutherske Kirke i intet andet Land har et fuldkomnere Udtryk at fremvise for sin Eiendommelig i Henseende til Lære, Cultus og Kirkeforfatning". — Naar man har læst disse Skildringer, der upartisk vise Presbyterialforfatningens lyse og mange mørke Sider, vil der maaskee

danne sig en grundigere og mere alsidig Dom, end der nu behersker mange Hoveder.

Med den bebudede Forsamlings Sammensætning halvt af Geistlige, nemlig 3 Biskopper, 2 theologiske Professorer og 17 Præster, halvt af Lægfolk, nemlig 1 juridisk Professor, 2 Kongevalgte og 1 Repræsentant for hvert Amt, eller 19, er vel den tilkommende Kirkerepræsentation ikke given, thi Forsamlingen er kun constituerende; men det er dog i sig selv rimeligt, at dens Sammensætning vil være af væsentlig Indflydelse paa Fremtidens Dannelse, idet man derfra laaner Grundtrækkene til den bestandige Forsamling. Den er saaledes paa presbyteriansk Viis blandet af Geistlige og Lægfolk, men naar dens Omraade nøie bestemmes, kan der dog fra den kirkelige Side ikke være Noget at indvende imod den. Den synes endog fra flere Sider meget fornuftig og nyttig; deels kunde det vel tænkes, at naar dens Omraade bestemmes efter lutherske Principer, kunde det Gode af Presbyterialforfatningen muligen forbindes med den lutherske Kirkeforfatning; deels er det med Grund bemærket, at denne Deeltagelse af Lægstanden i de kirkelige Anliggender kunde virke oplivende paa den kirkelige Sands. Herved maa det dog ikke oversees, at en levende kirkelig Sands snarere er en Betingelse for, end en Følge af Forsamlingens heldbringende Virksomhed, saaledes som en saadan Sands i langt høiere Grad end her findes i Skotland; skjøndt Forsamlingen atter kan virke heldigen tilbage paa Sandsens Livlighed. Skulde Sandsen mangle, og Magten saaledes gives til Mænd uden denne, vil Forsamlingen langt snarere virke nedbrydende end opbyggende. Det theologiske Facultet har derfor, med Hensyn til de her i Landet stedfindende Forhold, havt god Grund til at andrage paa, at det udtrykkelig i Valgloven anføres som en Betingelse for Valg-

barhed, at »den, som skal kunne vælges maa i sin Kreds være anseet som en gudsfrygtig og kirkelig sindet Mand«, for hvilket da Stillerne maatte indestaae. Forresten er i Christi Kirke slige Forsamlinger ingenlunde det egentlige Middel til Vækkelsen af denne Sands; dertil har Herren indsat den flittige og rette Brug af Naademidlerne, navnlig af det Naademiddel Ordet, i Kirke og i Huus.

Det der nærmest vil henhøre under Forsamlingens Virksomhed vil jo være Kirkens udvortes Anliggender navnlig i dens Forhold til Staten. Men det er aabenbart, at den heri ikke kan have nogen egentlig lovgivende Myndighed, thi der kan ikke i eet Land være tvende sideordnede lovgivende Forsamlinger med forskjellig Virkekreds. Den lovgivende Magt er alene hos Rigsforsamlingen og Regjeringen efter det Forhold, Forfatningen nærmere vil bestemme. Der skulle følgelig alle egentlige Kirkelove debatteres og gives. Men Rigsdagens Medlemmer ere valgte nærmest med Hensyn til deres Indsigt i Statsanliggender og deres Beqvemhed til at behandle disse, og ikke med Hensyn paa de kirkelige Anliggender, der i deres inderste Væsen ere forskjellige fra rene Statssager, og navnlig fordre et heelt andet Standpunct. Ligesom der allerede i Provindsialstænderne, de faae Gange kirkelige Sager, som dog ikke vare betydelige, bleve forebragte, udbredte sig en vis Usikkerhed og en Fornemmelse af, at man ikke var i sit Element, saaledes vil dette vistnok ogsaa finde Sted paa Rigsdagen. Vel have adskillige Districter sendt Geistlige som Deputerede til Rigsdagen, men der er ingen Sikkerhed for, at dette stadig vil skee; de ere eiheller valgte af kirkelige, men af verdslige Hensyn, og deres Antal staaer ikke i Forhold til det Hele.

Det maa da findes meget hensigtsmæssigt, inden Kirkelove fremlægges paa Rigsdagen, først at forelægge dem til Betænkning for en Forsamling, som den paatænkte, der bestaaer deels af

Geistlige, deels af saadanne Lægmænd, der ere valgte med udtrykkeligt Hensyn hertil. Der kunne de grundigen debatteres og Rigsdagen derfra faae Noget at holde sig til. Men andet end en saadan forberedende Virksomhed kan naturligviis ikke indrømmes den, hvor Talen er om egentlig kirkelig Lovgivning. Dette har ogsaa sit Gode, da den kun bestaaer af eet Kammer, saa kunde den, som alle Eetkammer-Forsamlinger være udsat for ved en maaskee ringe endog tilfældig Majoritet at fatte en uheldig Beslutning, hvis Skadelighed Rigsdagens paafølgende Forhandlinger da forhaabentlig vil hindre. Denne er paa en Maade et andet Kammer for Forsamlingen. I sin Stilling som raadgivende kan den da ikke blot være dette for Rigsdagen, men ogsaa for Ministeriet, som der kan hente gode Betænkninger om administrative Anliggender.

Ved denne Mangel af egentlig lovgivende Myndighed er det saa meget mere vigtigt at dens Stemme har en saa meget større moralsk Vægt. Men denne vilde berøves den, saafremt dens Mening skulde blive anseet for eensidig, hvilket vilde blive Tilfældet, naar Lægstanden ikke var stærkt nok repræsenteret, da man saa let vilde ansee dens Beslutning blot som Resultatet af en theologisk Anskuelse. Ved Repræsentanternes numeriske Lighed vilde dette Skin, om end maaskee med Uret, let forekomme formedelst Geistlighedens større Taleøvelse og eventuelle aandelige Overlegenhed, dersom der skulde blive mange Almuesmænd valgte blandt Lægmændene. Hertil kommer den Omstændighed, at de protestantiske Præster selv ere Medlemmer af den Menighed, i hvilken de boe og tjene, hvilket yderligere er oplyst i Indsenderens ovennævnte Skrift. De have altsaa Valgret og Valgbarhed i samme og kunne, som man ogsaa andetsteds har gjort opmærksom paa, muligen blive valgte, hvilket end mere vilde indskrænke de egentlige Lægmænds Antal. Vi ville

derfor ikke tage i Betænkning, at slutte os til dem, der ville give Lægstanden en i Henseende til Tallet stærkere Repræsentation end Geistligheden.

I Forbigaaende tillade vi os den Bemærkning, at det synes inconseqvent, at opstille Biskopperne som en egen Valgclasse, i det Dieblik man alle andre Steder ophæver Classevalg. Aarsagen er aabenbart at der har foresvævet en Forestilling om Forsamlingen som en Synode; men hvis denne var rigtig, saa hørte ikke blot twende men samtlige Biskopper derhen paa Embeds Vegne.

Et saadant Antal Lægmænd kunne vi dog kun foreslaae under den visse Forudsætning, at man vil fastholde de lutherske Grundsætninger, bevare Synoden, og alene lade Kirkens udvortes Anliggender henføres under den blandede Forsamlings Omraade. Skulde den lutherske Forfatning vige for en Presbyterialforfatning, idet ogsaa Kirkens indvortes Anliggender behandledes og afgjordes af Forsamlingen; saa maatte i dette beklagelige Tilfælde Forholdet stille sig anderledes, thi da maatte og skulde Geistligheden for de indre Anliggenders Skyld have den samme Overvægt, som den har i andre Presbyterialforfatninger. (I det rofte Skotland har Generalsynoden 200 Geistlige imod 161 læge Medlemmer). Var dette ikke Tilfældet vilde Kirken i sine inderste Forhold være overgivet til Statens og den verdslige Anskuelses Vilkaarlighed, og bragt i en endnu værre Trældom end hidindtil.

Imidlertid vil man vistnok betænke sig inden man forlader de evangelisk-lutherske Grundsætninger om Kirkens Repræsentation, og med Afskaffelse af Synoden, overgiver den synodale Bestyrelse af Kirkens indre Anliggender til den blandede Forsamling. Begge maae bestaae ved Siden af hinanden, hver med sit Omraade, Synoden for de indre, den blandede Forsamling

for de ydre Anliggender. Men destoværre er vort Synodevæsen i et ynkeligt Forfald, eftersom Cancelliet tiltog sig den synodale Myndighed og levnede Landemodet som den eneste Skygge af Synode. Dette der i Forbindelse med Biskoppen udgjør Stiftets geistlige Bestyrelse trænger da allerførst til en kraftig Oplivelse. Det første Skridt dertil vilde være at gjengive Landemodet sin Character af en Repræsentation, derved at man tilbagegav Præsterne Retten til at vælge deres Provster, hvilken de tabte ved Indførelse af Amtsprovsterne, saa at Provsterne atter virkelig bleve Repræsentanter, og det var en god Skik, som passeligt atter kunde optages, at disse ledsagedes til Landemodet af een eller twende Herredsbrødre.

Men Landemoderne afgjøre kun Stiftets Anliggender; almindelige Landsanliggender maatte behandles paa Landssynoder eller Rigsconcilier, saaledes som Tilfældet var før Enevoldsmagtens Indførelse. Foruden Deputerede fra samtlige Stifter, maatte efter gammel Skik, for at den kirkelige Myndighed der kunde fuldstændig repræsenteres, ogsaa de theologiske Professorer, idetmindste *professores ordinarii* der have Sæde, ligesom ogsaa samtlige Rigets Biskopper ifølge gammel Skik i Kirken og deres Stilling i samme tage Plads. Sammenkaldelsen tilkommer Kirkeregjeringen, enten efter bestemte Mellemrum eller til ubestemte Tider. Dog maatte vel eet eller flere Landemoder, naar de agtede det fornødent kunne andrage paa Sammenkaldelse af en saadan Landssynode, idetmindste dersom Sammenkaldelsen skete til ubestemte Tider. Ligesom Rigsdagen i det Verdslige deler den lovgivende Magt saa vidt med Kongen, at dennes Underskrift behøves, saaledes vilde ogsaa Synodens Beslutninger behøve Kirkeregjeringens Sanction i Cultusministerens Underskrift. Dens Decreter ere da ikke Rigslove, men have Gyldighed som kirkelige Canones eller Ministeriale Rescripter. Forøvrigt henvise vi til Indś's. ovenanførte Skrift.

Skal nu den hele Forfatning virkelig blive levende, maa den gjennemføres i Communerne, og det er egentlig en saadan Menigheds-Forfatning, en Følge af Landsforfatningen, hvoraf nogen Oplivelse af den kirkelige Interesse kan forventes, thi fra Menighederne maa Livelighed udgaae. Ligesom der i hvert Pastorat bestaaer et Sogneforstanderskab, bør der indrettes et Kirkeraad. Som Medlemmer tænke vi os foruden Sognepræsten, der vel bør være Formand, de øvrige Præster, om saadanne findes, desuden Kirkeværgen eller Kirkeværgerne paa Patronatets Vegne, og et Antal agtbare, gudsfrygtige og kirkeligt findede Mænd efter Menighedens Valg.

Der vilde for et saadant Kirkeraad være Forretninger nok. Først vilde de Forretninger overgaae til Kirkeraadets Medlemmer, som D. L. 2—9—1 og 2 bestemmer for „Præstens Medhjælpere", hvilket Institut man saa ofte har ønsket gjenoprettet, for at det kunde bidrage til Vedligeholdelse af sømmelig Orden og udvortes Tugt i Menighederne. Hertil ville vi ogsaa henføre, at de kunde virke til Søndagens Helligholdelse overeensstemmende med Anord. 26 Marts 1845. Dernæst maatte de have Opsigt med Kirkens Bygninger og Kirkegaardenes Reenholdelse. De maatte derfor være tilstede ved det aarlige Kirkesyn, og have et Øie med Arbeidets Udførelse, baade for at Arbeidet tilbørlig og til passende Tid kunde udføres, og for at Arbeiderne under Arbeidet iagttoge Sømmelighed, hvilket nu langtfra er Tilfældet. Derhos maatte de vaage over, at Menighederne ikke utilbørlig besværedes med Gang- og Spanddage til Kirkerne. Saa meget der nemlig hidindtil er gjort for at lette og ordne det offentlige Arbeide, er det, som om man næsten ganske havde glemt dette Pligtarbeide. Der er ingen Grændser bestemt for Kirkepatronernes Fordringer til Communerne i den Anledning. Disse overlade gjerne Fordringerne til deres Forvaltere, og disse overlade ofte Bestemmelsen til Mestrene, ofte endog til disses Svende og Drenge. Der skeer da hyppigt de skammeligste Misbrug, og vil man paatale dette, saaer man tidt kun Grovheder, efterdi man intet Medhold har i Loven. Fremdeles maatte de have noget Tilsyn med Kirkens Indtægter, baade saaledes at de paasaae, at det egentlige Kirkegods eller de Kirkerne til deres Bygning tillagte Eiendomme ikke frakom Kirkerne, og at Indtægterne af Kirkens Tavle virkelig anvendtes efter deres Bestemmelse. Fra dem kunde ogsaa passende Forslag udgaae og udføres til Kirketienernes Afløsning. De kunde da deels jevne, deels i første Instants paadømme Misforstaaelser, som opstode mellem Præst og Menighed. Af dem kunde man høre Betænkning paa Menighedens Vegne om Indførelsen af Forandringer, f. Ex. af nye Psalmebøger. Endelig maatte det være dem, der havde at besvare det forordnede Spørgsmaal af Biskoppen, paa Visitatserne, om Menigheden havde Noget at klage over Præsten, saa at dette Spørgsmaal kunde faae en virkelig Betydning. Der var vel endnu flere Ting, der kunde henhøre under et saadant Kirkeraad, hvis Indførelse vi maae ansee ikke mindre paatrængende end en almindelig kirkelig Forsamling, men ogsaa som en ligefrem Følge deraf.

Vemmeløv i Novbr. 1848.

Wilh. Rothe.

Bognyt fra sidste Fjerdingaar.

3.

Det tidligere omtalte, nys udkomne Hefte af „Theologisk Tidsskrift" begynder med tvende interessante Afhandlinger, der ogsaa bidrage til at oplyse Nutidens kirkelige Forhold. Prof. Dr. Scharling meddeler her sine Optegnelser om Kirkeforfatningen i den skotske, den svenske, den nederlandske Kirke, ledsagede med skizzerede historiske Anmærkninger, der forklarer den nugjældende Forfatnings Tilbliven og nærværende Vilkaar. Som Grund til at begynde med Betragtningen af de tvende første, angiver Forfatteren: at den skotske Kirke fremfor nogen anden kan betragtes som Repræsentant for det reformeerte Kirkevæsen, ligesom det er i Sverrig den lutherske Kirke har fundet det fuldkomneste Udtryk for sin Eiendommelighed (Side 38), og hvad der giver de kirkelige Forhold i Nederlandene særegen Interesse, er, at Grundloven af 24de August 1815 har ophævet Statskirken og indrømmet alle Troessamfund Frihed til offentlig Gudsdyrkelse, saafremt de ikke stride mod almindelig Orden. — I den næste Afhandling meddeler Lic. J. F. Hagen et biographisk Fragment af Pave Pius den Niende, der fornemmelig dvæler ved hans tidligere Virksomhed som Abbed og som Bisskop i Spoleto, nedskrevet i den Begeistring, som hans første Optræden som Pave vakte, da hele Italien, ja den hele romerske Christenhed, idetmindste de meest høirøstede Stemmer i den, gjenlød af Jubel ved Pio nono's Navn.

Ogsaa i de i disse Maaneder udkomne Prædikener sporer man Tidens Bevægelser, idet Prædikanten under de bestaaende farefulde Forhold søger at styrke Folket ved den rette Fortrøstning til Guds naadige Bistand. Dette gjælder om de trende, der er kommen Anmelderen til Hænde,

nemlig *Dr.* Rudelbach's Prædiken for Nordens tappre Sønner, som drage ud i Leding, om at Glæden fremblomstrer af Sorgen for dem, der ere øvede i Taalmodighed og biepaa Herren; Pastor A. Leth's Pintseprædiken, „Eders Hjerter forfærdes ikke og forsage ikke", (der sælges til Fordeel for Saarede og Faldnes Efterladte); Pastor M. Melbyes „Nu kalder Hyrden med Sværd".

Ogsaa en af den lutherske Kirkes gamle, gjennem Aarhundreder prøvede Andagtsbøger, har i denne Tid blandt os fundet en Fornyer, nemlig *Dr.* Johan Gerhards „Opbyggelige Betragtninger", paany oversatte fra Latin af Stikking, Præst ved Raad- og Domhuus-Capellet i Kjøbenhavn, efterat de ældre Oversættelser, den første fra 1614 af Præsten Christ. Christensen Vinter, den senere fra 1736 af en Ubenævnt, i lang Tid have været literære Sjeldenheder. Oversætteren har ledsaget Skriftet med et interessant og livligt „Omrids af Dr. Johan Gerhards Liv og Skjæbne".

Paa Overgangen fra det reent Opbyggelige til det i strængere Forstand Videnskabelige, staae de tvende populære Fremstillinger af Kirkehistorien, der i denne Sommer ere udkomne: Almeenfattelig Fremstilling af den christelige Kirkes Historie af C. Levinsen; og Populær Fremstilling af Kirkens Historie for tænkende Christne, af M. Mørk Hansen. Begge ere fremkaldte ved en af Trykkefrihedsselskabet udsat Priisopgave i Octbr. 1841, men da Selskabets Virksomhed senere tog en anden Retning, forsinkedes Udgivelsen, saa at Bedømmelsen af de tre indsendte Arbeider først meddeltes i Folkebladet d. 18de Juli 1848. Man har ofte talt om det Uheldige i at knytte Udviklingen af Christendommens Læresætninger til en letfattelig Fremstilling af Christenhedens Historie, og udentvivl have ogsaa mange Lærere forsøgt det om de end maatte savne passende Lærebøger, da det Hensigtsmæssige i denne Fremgangsmaade er altfor iøinefaldende til at kunne oversees. Underviisningen maa derved i høi Grad vinde i Klarhed og Anskuelighed, naar man ikke blot beskjæftiger den Unges Tanker med abstrakte Begreber, men kan stille ham dem for Øie i levende Billeder, ved at gjøre ham bekjendt med de Mænd, der have lidt og kjæmpet for at forskaffe dem Anerkjendelse. Og ikke blot de lysende Exempler belære; ogsaa den plumpe Overtro saavelsom den fornægtende Vantro, der til forskjellige Tider ere fremtraadte og have vundet Overhaand, have deres Rod i Menneskehjertet og falder os forsaavidt naturligt, hvorfor ogsaa Betragtningen heraf bliver belærende. — I Mangel af andre Hjælpemidler har man derfor tyet til Marheineckes korte Fremstilling af Kirkens Historie, og saavel Dr. Kalkar for nogle Aar siden, som Cand. Egede Glahn for nylig have oversat den i det Øiemed. Dr. Nordam i Frederits har forsøgt en selvstændig Bearbeidelse, et Par Aar efter at Trykkefrihedsselskabet, ledet af den samme Tanke, udsatte sin Priisopgave. De tvende ovennævnte Skrifter, der derved fremkaldtes, fortælle efter de gjængse Lærebøger, og gjengive saaledes Kirkens Historie som den i Almindelighed ved Universitetet læres, i en tiltalende, letfattelig Form. Ihvorvel det er begge disse Skrifters nærmeste Hensigt at tjene til Folkelæsning, Levinsens i videre Kredse, Mørk-Hansens mellem de mere dannede; kunne de dog af en kyndig Lærer godt benyttes ved Underviisningen, og navnlig kunde den sidste afhjelpe et Savn ved Religionsunderviisningen i de høiere Klasser af de lærde Skoler, for hvilke den ved sit hele Anlæg og Tone fortrinlig egner sig.

Hvad reent videnskabelige Arbeider angaaer, nævne vi først tvende mindre Afhandlinger i Theologisk Tidsskrift, nemlig Lic. J. F. Hagen, Jakobs Brev 2det Kapitel 20de-26de Vers, philologisk kritisk undersøgt (nærmest med Hensyn til Hr. Stiftsprovst *Mag.* H. U. Møllers Afhandling i sidste Hefte af dette Tidsskrift) og *Mag.* K. F. Wiborg, Endnu et Bidrag til Forstaaelsen af Luc. 16, 1 flg. — Desuden har Prof. *Dr.* H. N. Clausen fortsat Udgivelsen af sin forrige Aar paabegyndte Fortolkning af de tre første Evangelier. Det udkomne tredie Hefte fortsætter fra det 40 til det 73de Afsnit, eller i Matth. fra 13 til 19de Cap.; i Marc. fra 4 til 10de Cap.; i Luc. fra 11 til 18de Cap., altsaa til henimod Lidelseshistorien.

L. Helweg.

Udnævnelser og Afgang.

10 Nov. Sognepræst for Vær og Nebel og konstitueret Provst for Vor og Nim Herreder i Skanderborg Amt, F. C. J. Høegh-Guldberg beskikket til Provst for bemeldte Herreder; Sognepræst for Knebel og Roelse, C. U. Boesen, beskikket til Provst for Øster Lisberg, Sønder og Mols Herreder i Randers Amt.

11 Nov. Pers. Kapellan for Sindal og Asdrup i Hjørring Amt, T. Nielsen, beskikket til pers. Kapellan hos Sognepræsten for Mosbjerg og Hørmested i samme Amt, L. Kjelder; Cand. theol. S. S. Giessing til pers. Kapellan hos Sognepræsten for Thoreby paa Lolland, F. C. Dresler.

6 Nov. Præst ved Frederiks Hospital og Fødsels- og Pleje-Stiftelsen i Kjøbenhavn, J. Buschmann, i Naade med Pension afgaaet fra bemeldte Embede.

Samlet og udgivet af P. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. Nr. 165.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Tre og tyvende Søndag efter Trinitatis, den 26 November. [Nr. 9.

Præsteconventet for Jylland kunde, paa Grund af Krigen, ikke i indeværende Aar samles paa den sædvanlige Tid i Juli Maaned; men, saasnart der blev Udsigt til at Vaabenstilstanden vilde træde i Kraft, bekjendtgjorde Formanden, Hr Pastor Blædel i Brande, at Conventet vilde blive afholdt i Viborg d. 4de og 5te October. Da man imidlertid kort efter erfarede, at Rigsdagsvalgene vare berammede til samme Tid, blev Conventsmødet udsat til den 11te og 12te October.

Conventet var besøgt af 32 Præster fra Jyllands forskjellige Egne, dog især fra de 3 sydlige Stifter, og Møderne holdtes i Stændersalen i Viborg, til hvilken Hs. Høiærværdighed Hr. Biskop Øllgaard velvilligt havde skaffet Forsamlingen Adgang. Det første Møde aabnedes om Formiddagen Kl. 9. Efter Afsyngelse af Conventspsalmen Nr. 3 forelæste Formanden Ephes. 3, 14 til Enden, og tiltalte Medlemmerne med nogle indledende Ord. Pastor H. Sveistrup paatog sig efter Anmodning at føre Protokollen.

Formanden berettede, at de fra Mødet ifjor resterende Sager vare tagne tilbage af forskjellige Grunde og navnlig formedelst de nuværende Forholdes paatrængende Natur. Derimod vare til i Dag anmeldte: af Pastor Damgaard 1) Theses om Kirkens Forhold til Staten; 2) exegetiske Bemærkninger om Paasketiden i Evangelierne, 3) dogmatisk Udvikling af Forligelsesbegrebet; og, af Pastor Birkedal, 4) Erklæring om Cultusministerens Circulaire af 9de Mai d. A.

Formanden meddelte Underretning om de Forhandlinger, som havde fundet Sted i Maribo Convent angaaende Kirkeforfatningen, og oplæste hiint Convents Erklæring om Cultusministerens Circulaire.

Da der viste sig en afgjort Stemning for at vi, med Tilsidesættelse af de reent videnskabelige Spørgsmaale, skulde stræbe efter at klare og forene vore Anskuelser om de practisk-kirkelige Gjenstande, der for Tiden antoges at kræve vor udeelte Opmærksomhed, opfordrede Formanden Conventet til at tage en Reservation med Hensyn til de i Cultusministerens Circulaire af 9de Mai d. A. fremførte Yttringer om: „den fundamentale Ordning af Kirkens Anliggender,“ og: „i Kirken at gjennemføre de samme Grundsætninger, der ere i Begreb med at gjøre sig gjældende i Staten.“

Hertil føiedes af Pastor Damgaard en Opfordring til: at tage Reservation mod Rigsforsamlingens Competence i Kirkeforfatnings-Spørgsmaalet. Formanden erklærede at den første af disse Sager maatte tages under Behandling før man indlod sig paa den Anden.

Som Grunde for den første Opfordring fremførtes: at, da det endnu var uvist hvilke Grundsætninger der maaskee vilde komme til at gjøre sig gjældende i Staten; og der dog var Mulighed for, at disse Grundsætninger kunde vise sig at være uforenelige med det Princip, som Kirken maatte fastholde, [illegible]

ikke vilde fornægte sig selv: saa kunde Kirken ikke ubetinget indvillige i at dens Anliggender ordnedes efter disse Grundsætninger. Fremdeles: at Bestemmelsen om en fundamental Ordning af Kirkens Anliggender, nu engang — ifølge Circulairet — var taget; men at Maaden, paa hvilken denne Ordning skulde iværksættes, nu syntes at ville blive en ganske anden, end den i Circulairet antydede, idet nemlig Sammenkaldelsen af en Kirkeforsamling nu ansaaes for problematisk, medens Rigsforsamlingen baade var nær forestaaende og muelig kunde blive constituerende; man maatte derfor tage Reservation imod at Circulairets Bestemmelse om en fundamental Ordning af Kirkens Anliggender vedblev at være i Kraft i det Tilfælde at denne Ordning ikke blev iværksat paa den i Circulairet betegnede Maade. Mod disse Grunde bemærkedes udtrykkelig: at da ingen Kirkeforsamling blev sammenkaldt, vilde hele Circulairet, og altsaa ogsaa de paaankede Udtryk blive betydningsløse; en Reservation var derfor unødvendig. Dette foranledigede den Bemærkning: at man, fordi Kirkeforsamlingen ei var bleven sammenkaldt før Rigsforsamligen, ingenlunde var berettiget til, tvertimod Circulairets udtrykkelige Ord, at antage at den slet ikke vilde komme i Stand; saameget mere, som det vistnok var formelt rigtigt at Rigsforsamlingen først sammenkaldtes; da den maatte erklære sig om Kirkeforsamlingens Sammenkaldelse førend denne kunde blive lovlig, fordi man jo nu ingen Provindsialstænder havde til at tage Indkaldelsen af en Kirkeforsamling under Overvejelse. I Almindelighed blev bemærket: at en Reservation, med Hensyn til Circulairet, var unødvendig, da Rigsforsamlingen, saavidt man af Valgloven kunde slutte, neppe vilde blive constituerende, og der navnlig, ifølge Cultusministerens Circulaire, ikke vilde blive taget nogen endelig Beslutning om Ordningen af Kirkens Anliggender, før Kirkeforsamlingen var hørt. Ligeledes blev det fra flere Sider bemærket: at det overhovedet var misligt om Geistlige allene optraadte med en Reservation. Kjøbenhavns geistlige Convent havde jo allerede (hvilket i Grunden gik ud paa det samme) andraget om at Kirkeforsamlingen maatte blive sammenkaldt før Rigsforsamlingen, men der var ikke blevet taget Hensyn til dette Andragende, og Grunden hertil var formeentlig den: at man ei troede at burde gaae ind paa et Andragende, som allene var udgaaet fra Geistlige, der, hvor udmærkede end deres Personligheder kunde være, dog allermindst af alle Geistlige i Landet kunde antages at repræsentere Menighederne. Det maatte ansees for unyttigt om vi nu vilde fremkomme med et Andragende i lignende Retning; hvorimod Præsterne, om de ønskede i Fremtiden at skaffe deres Stemmer Vægt med Hensyn til geistlige Anliggender, ikke blot skulde forene sig indbyrdes, men see til at faae Menighederne med, hvilket neppe vilde falde vanskeligt i Jylland: da vilde der vistnok blive taget Hensyn til de fremførte Ønsker.

Conventet var enigt i at der ingen Reservation skulde tages i Anledning af Cultusministerens Circulaire.

Herpaa indledede Formanden Spørgsmaalet: „om Fornødenheden af en Reservation mod Rigsforsamlingens Competence i Kirkesager.“ Allerede under Forhandlingerne om den foregaaende Sag havde der viist sig en Tendents til at streife ind paa dette Spørgsmaals Gebet, hvilket man vist ikke uden Grund betragtede som et Hovedspørgsmaal. Det var nemlig aabenbart, at Cultusministerens, i Circulairet af 9de Mai, udtalte Mening: „at Forslagene til en fundamental Ordning af Kirkens Anliggender skulde forelægges en Kirkeforsamling inden derom toges nogen endelig Beslutning“ havde fundet Gjenklang hos Conventets Medlemmer saavelsom hos de øvrige Geistlige i Danmark; men nu var der, vistnok, som Følge af Cultusministerens Svar paa det kjøbenhavnske Convents

Andragende, opstaaet den Frygt: at Ministeren, ved os ubekjendte, og derfor saameget mere ængstende Forholdes Magt, var bragt, eller kunde bringes til at lægge den endelige Afgjørelse af Kirkens Anliggender i Rigsdagens Hænder uden at Kirkens Stemme blev hørt. Som Følge af denne Uvished syntes Forhandlingerne om denne Gjenstand at holde sig svævende mellem Haab og Frygt, og gik mere ud paa at undersøge, hvilke Bestemmelser Ministeren og Rigsforsamligen muelig vilde tage med Hensyn til de kirkelige Anliggender, samt, hvad vi i ethvert af disse mulige Tilfælde havde at gjøre, end paa at discutere selve Competencespørgsmaalet.

Fra den ene Side blev saaledes yttret: det maatte befrygtes, at Rigsforsamlingen kunde tage Bestemmelser om Kirkens Forhold til Staten, hvilke vilde blive fordærvelige for Kirken; thi ogsaa her i Landet vare hørte Stemmer, der uden at tage tilbørligt Hensyn til Kirkens ejendommelige Væsen, letfindig havde udtalt sig om dens Forhold til Staten. Disse forvildende Røster kunde let lede Folk, der havde uklare Begreber om det Kirkelige, bort fra det Rette, ja mueligt faae Indgang i selve Rigsforsamlingen, da der, ved Valget af Medlemmer til denne, ikke kunde antages at være seet hen til om de havde Interesse for og Duelighed til at behandle de kirkelige Spørgsmaale. Der gjordes opmærksom paa hvorledes det var gaaet til paa andre Steder, f. Ex. i Waadtlandet og i Tydskland, og hvorledes det i den senere Tid meget yndede Udtryk „Folkekirke“ muelig kunde lede til en Stræben efter at forene alle de forskjellige Secter af christelig Bekjendelse her i Landet, hvorved da den lutherske Kirke her vilde blive tilintetgjort, og en Union iværksat liig den bekjendte preussiske, som der ingen Velsignelse var ved. Som Præster i den lutherske Kirke burde vi derfor ikke undlade at udtale os baade for Ministeren og for Rigsforsamlingen om

hvorledes vi fra Kirkens Standpunkt, betragtede Forholdet mellem den og Staten; og dette saameget mere, som Kirkeforsamlingen endnu kunde blive sammenkaldt endogsaa før eller samtidig med Rigsforsamlingen: idet man — mod en tidligere anført Bemærkning — ikke kunde ansee det for nødvendigt, at Kirkeforsamlingens Sammenkaldelse, for at være lovlig, blev sanctioneret af Stænderne eller Rigsforsamlingen; da i saa Fald Ministeren vistnok vilde have andraget herom i Stænderne, der havde været samlede, efterat Circulairet var bekjendtgjort.

Herimod bemærkedes: at man burde, og efter Udfaldet af Valgene, formeentlig kunde have den Tillid til Rigsforsamlingen, at den ei vilde tage Bestemmelser om det, der angik Kirkens indre Anliggender: de omtalte forvildende Røster havde ikke stort at betyde, og vilde neppe vinde Indgang i Rigsforsamlingen, der desuden ikke vilde indlade sig paa egenmægtig at give Love om det, der vedrørte Kirkens Væsen, da i Almindelighed ingen Grundlov indeholdt andre Bestemmelser om Kirkens Forhold til Staten, end: at der var — eller ikke var — en Statskirke og Religionsfrihed. — Den naturlige Gang af Forhandlingerne mellem Kirke og Stat, angaaende deres gjensidige Forhold, syntes vel at være denne: Kirken udtaler sig først for Staten om, hvorledes dette Forhold burde stilles i Overeensstemmelse med Kirkens eget indre Væsen, som Staten, (Rigsforsamlingen) ikke *a priori* kunde antages at kjende: Staten maatte derpaa kunne antage eller forkaste de opstillede Grundsætninger; men skulde den gaae saavidt, at den fordrede Forholdet mellem sig og Kirken stillet saaledes, at denne ikke, uden at fornægte sig selv kunde gaae ind derpaa, da havde Kirken altid den sidste Udvei, nemlig at træde ud af Forbindelse med Staten, og tage hvad der vilde følge paa. Vistnok var et saadant Brud misligt, en Fordærvelse for Staten og en Anfægtelse, om ikke for Kirken selv, saa dog for

dens, under en saadan Crisis levende Medlemmer og Tjenere; men man haabede at det her ei vilde komme saavidt, og antog: at Kirkens Ret til først at udtale sig for Staten om deres gjensidige Forhold, allerede var skeet Fyldest her, hvor der var en ansvarlig Minister for de kirkelige Anliggender, da han baade maatte kjende de Rettigheder, som Kirken aldrig kunde opgive, og vistnok vilde vide at fremstille disse for Rigsforsamlingen, og hævde dem ligeoverfor mulige letsindige Angreb. Naar Rigsforsamlinger i Norge, Frankrig og Spanien havde, uden at Kirken først var hørt, taget endelige Bestemmelser om dens Forhold til Staten, da var dette gaaet godt, forbi Rigsforsamlingerne paa ethvert af disse Steder havde været gjennemtrængte af de for disse Lande ejendommelige Kirkers Idee; vi turde haabe at det vilde gaae ligesaa hos os og ikke som i Tydskland, hvis Rigsforsamlinger det danske Folk vist neppe, især for nærværende Tid, vilde tage til Mønster. Fremdeles bemærkedes: at en Reservation mod Rigsforsamlingens Competence i Kirkesager vilde tabe sin Betydning, da man dog ikke deri kunde udtale sin egentlige Hovedgrund, nemlig: Frygten for at den politiske Svimmel skulde henrive det, i Grunden ved Kirken hængende Folk, i den Grad at det paa Rigsforsamlingen i Overilelse skulde opgive Statskirken. Hovedsagen blev for os, at klare hos Folket den, desværre dunkle, Bevidsthed om, hvor dybt og inderlig dog Statskirken, skjøndt behæftet med adskillige Ufuldkommenheder, havde slættet og slynget sine Rødder ind i det hele Folkeliv. Skulde Statskirken oprykkes med Rode, vilde Folket snart føle hvor fast den var sammenvævet med dets hele Existents, og man skulde derfor blot offentliggjøre vore Forhandlinger, og hver i sin Kreds oplyse Menighederne om Kirkens Betydning for Folket. Da vilde man ogsaa undgaae den Mislighed, at en Reservation, udgaaet allene fra Geistlige, kunde blive ridiculeret som eensidig, eller endog kunde irritere Gemytterne mod selve Kirken. Disse Yttringer gave Anledning til den Bemærkning: at Geistligheden vistnok, saavel ifølge den augsborgske Confession, som den lutherske Kirkes almindelige Grundsætninger, var berettiget til at repræsentere Kirken; — men at Forholdene saaledes som de nu havde udviklet sig — hvilket formeentlig de, i Anledning af Cultusministerens Circulaire afgivne Erklæringer, noksom vilde udvise — havde bevirket, at Geistligheden betragtede det som en Selvfølge at opgive Udøvelsen af denne Ret.

Afstemningen om hvorvidt nogen Reservation skulde tages, udsattes til den følgende Sag var bleven behandlet, og blev, med Hensyn til Udfaldet af denne, senere ikke begjæret.

Herpaa gik man over til den følgende Sag: „om Kirkens Forhold til Staten," der fortsattes i Mødet om Eftermiddagen og Formiddagen d. 12te. Til Grund for Discussionen lagdes Theses af Pastor Damgaard, hvilke, med Forandringer der senere skulle antydes, bleve redigerede i nedenstaaende Form, og af Formanden afsendte d. 17de October til Cultusministeren, ledsagede af en Intimation i hvilken der, paa Forlangende, blev bemærket: at Indsendelsen af disse Theses, i hvilke Conventet havde søgt at udtale sine Anskuelser om Kirkens Forhold til Staten, var skeet ifølge en Majoritets-Beslutning.

Til Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Paa en Tid da saamange, ikke blot politiske, men ogsaa kirkelige Spørgsmaale antages at være deres Afgjørelse nær, maatte Medlemmerne af Præsteconventet for Jylland føle Trang til at udtale sig for hverandre om det Forhold i hvilket man ansaae det for ønskeligt at Kirke og Stat kunde staae til hverandre. De vedlagde Theses ere Resultatet af vore Forhandlinger ved Conventet i Viborg d. 11te og 12te October d. A. om denne Gjenstand; og det blev

med overveiende Majoritet besluttet at de af Formanden skulde indsendes til Cultusministeren.

Ved at fatte denne Beslutning har Conventet ingenlunde fornægtet sin Hovedgrundsætning: „ved en indadgaaende Virksomhed at vække og styrke det aandelige og kirkelige Liv;“ thi det antog: at den nuværende kirkelige Overbestyrelse ingenlunde stod saa fjernt eller fremmed udenfor vort Samfund, at den maatte betragte dette Skridt som en ubeføiet og paatrængende Demonstration. Og da vi med Glæde, ja næsten med Overraskelse — thi Conventet var besøgt af Præster fra Jyllands forskjellige Egne, og af høist forskjellige Anskuelser — havde fundet, at vi, med Hensyn til de her omhandlede Gjenstande, i Alt væsentligt stemmede overeens med hverandre; da vi desuden vare overbeviiste om, at disse af os udtalte Anskuelser om de kirkelige Forholde, fandt Gjenklang i vore Menigheder, der just i dette Aar, da saamange andre Baand ere løste, have sluttet sig nærmere end nogensinde før til Kirken og dens Tjenere: saa bestyrkedes vi i det Haab, at ogsaa Kirkens øverste Auctoritet kunde i Hovedsagen være enig med os eller dog med Velvillie vilde modtage denne vor allerærbødigste Indstilling, som et, ei ubetimeligt Vidnesbyrd om de Grundanskuelser, der herovre have gjort sig gjældende i Kirken.

Theses

angaaende Kirkens Forhold til Staten, antagede ved det d. 11te og 12te October 1848 afholdte Præsteconvent for Jylland.

1. Statskirken i Danmark er den evangelisk Lutherske, forpligtet paa de 3 almindelige Symboler, den augsborgske Confession og Luthers mindre Catechismus. Som Landskirkens Overhoved bekjender Kongen sig til denne Religion.

2. Anderledes Troende indrømmes Ret til al den Frihed, som kan bestaae med den kirkelige og borgerlige Orden.

3. Den lutherske Kirkeforfatning er efter sit Væsen Synodalforfatningen. Lige langt fra den romersk-catholske Kirkes Hierarchi, der optager

Statens reent verdslige Element i Kirken, og fra den reformerte Kirkes Presbyterialforfatning, der miskjender Kirkens Objectivitet, og underordner den den verdslige Myndighed, bestyres den danske lutherske Statskirke ved Rigssynoden. I Sammensætningen af denne vil Rigsforfatningen sørge for det tilbørlige Forhold mellem Geistlighedens og Lægstandens Repræsentation.

4. I Tillid til sin Herres Forjættelser, og i Kraft af den af Aanden forlehnede Magtfylde, ordner Kirken, uafhængig af Staten, sine indre Anliggender, navnligen Alt hvad der angaaer den kirkelige Lære og det kirkelige Liv. Medens den udøvende Magt hviler i Landsherrens Haand, deler han den lovgivende Magt med Rigssynoden, der efter Regelen samles hvert andet Aar.

5. Paa Besættelsen af de geistlige Embeder udøver Kirken Indflydelse.

6. Kirkerne i Danmark ere Sognekirker, og de ved dem ansatte Præster ere Sognepræster. Menighedens Lemmer have Ret til al den Frihed i kirkelige Sager, der kan bestaae med kirkelig Orden og Disciplin.

7. Kirken beholder sin Ret til at føre Tilsyn med Ungdommens religiøse Underviisning.

allerærbødigst osv.

Discussionen om den 1ste Thesis, der blev antaget med en ubetydelig Redactionsforandring, dreiede sig om to Hovedpunkter. Først: hvorvidt Kongen burde forpligtes til en bestemt Troesbekjendelse, da han, som Arvekonge, ikke engang havde den Udvei at kunne frasige sig Regjeringen saafremt han ikke bekjendte sig til den Lutherske Kirkes Tro; han vilde saaledes faae mindre Religionsfrihed end enhver af hans Undersaatter, der, uden at overtræde nogen Pligt imod Staten, kunde træde ud af deres Stilling eller Embede, saafremt de ei bekjendte sig til den Tro, som var en Betingelse for at blive deri. Da imidlertid dette Spørgsmaal antoges at have større theoretisk end practisk Betydning, blev det lagt tilside. Det andet Hovedpunkt angik Ønskeligheden af en Statskirke, hvilket i Almindelighed blev anerkjendt, medens en enkelt Stemme

fremhævede det Principmæssige ved en, ikke af nogen Statskirke begrændset Religionsfrihed, og der fra en anden Side bemærkedes: at man fornemmelig kun indrømmede Hensigtsmæssigheden af en Statskirke paa Grund af de her factisk bestaaende Forholde, da Kirken endnu ikke var kommet til, eller havde i sin Midte det udvalgte Redskab der kunde føre den frem til et saadant nyt Udviklingstrin, at den ei mere behøvede at støtte sig til Staten; men at det ingenlunde kunde betragtes som Kirkens nødvendige Form, at den skulde bestaae som Statskirke.

Thesis 2 blev redigeret i mere almindelige og omfattende Udtryk end den oprindelig var affattet i. Anledning hertil gav fornemlig en Discussion om det Spørgsmaal: hvorvidt der udtrykkelig skulde tilføies at Jesuiterne burde udelukkes af Landet. Herved blev det indlysende at man, ved at holde Udtrykkene i en abstract Almindelighed, bedst undgik at sige enten formeget eller forlidt, og tage Bestemmelser, der mulig kunde have uforudsete Følger. Udtrykket „Ret til“ blev tilføiet paa Grund af den Bemærkning, at det blotte Ord „indrømmes“ syntes at forudsætte, at Tilstaaelsen af den omhandlede Frihed, var en Naadessag og ikke, som den burde være, en Retfærdighedshandling.

Den 3die Thesis blev vedtaget med uvæsentlige Redactionsforandringer. Det blev udtrykkelig anerkjendt: at skjøndt man ei fandt at Lægfolk havde deeltaget i Synoderne fra den ældste Tid efter Apostlenes Dage, og deres Deeltagelse desuden maatte betragtes som en Afvigelse fra det lutherske Synodalbegreb; saa maatte den dog nu ansees for hensigtsmæssig, baade fordi den var apostolisk, og fordi man derved førte Kirken frem mod den Tid da Aanden skulde udgydes over alt Kjød, og Menigheden blive et Kongedømme af Præster, et helligt Folk: endelig, fordi Tidsaanden nu krævede det. Mod Udtrykket „bestyres“ blev bemærket, at man derved let kunde ledes paa den Tanke, at det var den administrative Magt der skulde nedlægges i Rigssynodens Hænder; medens Meningen dog var, at Synoden skulde have den lovgivende Magt. Da imidlertid intet bedre Udtryk fandtes, blev det beholdt.

Ogsaa Thesis 4 blev antaget uden betydelige Forandringer, med Undtagelse af at Udtrykket „som Kirkens *summus episcopus*,“ der oprindelig var indsat efter „deler han,“ bortfaldt, fordi dets Brug, skjøndt aldeles bestemt i kirkeretlig Henseende, dog kunde lede til en Forverling af den geistlige og verdslige Myndighed. I denne Anledning førtes ogsaa en Discussion om den Sætning: at der ikke tilkom Kongen, som saadan, nogen Magt med Hensyn til Kirkens egentlige indre Anliggender; men denne Discussion førte ligesaalidt til noget endeligt Resultat, som en lignende: om Hensigtsmæssigheden og Sammensættelsen af en kirkelig Overbestyrelse eller raadgivende Committe ved Siden af Cultusministeren; da Tiden ei tillod, at dette og et beslægtet Spørgsmaal, om Hensigtsmæssigheden af en Consistorialforfatning i Forbindelse med Synodalforfatningen, senere kunde blive drøftet.

Mellem denne og den følgende Thesis vare oprindelig indførte to andre, nemlig om Stifts- og Menighedssynoder. Uagtet der ikke var nogen Tvivl om, at ogsaa Stifts- eller, som Andre antoge, Provindsial- og Provstie-Synoder vare nødvendige Mellemled i Synodalforfatningen mellem Rigssynoden og de af Præsten og hans Medhjelpere dannede Menighedssynoder; saa bortfaldt dog begge de didhørende Thesis paa Grund af den Bemærkning: at Organisationen af disse Synoder henhørte under den, ifølge Thesis 4, til Rigssynoden henlagte lovgivende Magt, og at man saaledes kunde undgaae at omtale dem her, hvor der ikke var Spørgsmaal om Ordningen af Kirkens indre Anliggender. Medens der nemlig ikke var nogen Tvivl om, at Menighedssynoderne skulde bestaae

af Præsten og de i Lovens 2. 9 nævnte Medhjelpere, der skulde yde ham Raad og Bistand i Alt hvad der udfordredes for at fremkalde og nære et christeligt Liv i Menigheden; saa var der afgjort Opinion imod at de saakaldte Stiftssynoder skulde dannes af de samme Bestanddele og beskjæftige sig med de samme Gjenstande som de nuværende Landemoder. Man foreslog derfor at Lægfolk, i Henhold til det i Thesis 3 vedtagne Princip, skulde træde ind i Stiftssynoden, da de her endogsaa maatte antages at have mere Interesse for Forhandlingerne, end paa Rigssynoden, hvor Gjenstande som angik specielle og locale Forholde mindre kom i Betragtning; fremdeles, at Valget til Stiftssynoden skulde være frit mellem Provstiets Præster istedet for — hvad i den bortfaldne Thesis var foreslaaet — at ene Provsterne skulde møde. Der fremkom Forslag om frie, men auctoriserede Stiftsconventer, der skulde træde i Forbindelse med hverandre: om Provindsial- og Provstie-Synoder; men Tiden tillod ikke at drøfte disse Meninger, eller at bestemme Virkekredsen for denne Melleminstants i Synodalforfatningen. Og efterat det var udtalt: at Stiftssynodens Virksomhed ikke burde være væsentlig administrativ, da Forretningsgangen vilde blive forsinket, og Ansvaret, som den Enkelte burde have efter den ham overdragede Myndighed, vilde blive tildeels ophævet, naar der oprettedes saadanne Synoder eller Collegier med administrativ Myndighed; saa enedes man om at forbigaae disse Theses.

Thesis 5, (oprindelig Nr. 7) blev nu discuteret og redigeret i langt mere almindelige og ubestemte Udtryk end oprindelig havde været Tilfældet. Man kunde nemlig, efterat de Thesis, der omhandlede Stifts- og Menighedssynodernes Organisation, vare bortfaldne, ikke paavise hvilken Indvirkning disses Medlemmer burde have paa Besættelsen af geistlige Embeder, og foretrak derfor blot at udtale Principet i Almindelighed.

Imidlertid antoges: at Herredets Præster burde vælge deres Provst, og at der burde indrømmes Menighederne al den Indflydelse, som uden Misbrug var mulig, paa Valget af deres Præst; i hvilken Anledning Oplysninger meddeltes om Præstevalgene i Slesvig og Hanover. Med Hensyn til den private Kaldsret udtaltes den Overbeviisning, at den vilde blive ophævet da den stod i Modsætning til det folkelige og kirkelige Liv, som var i Færd med at udvikle sig.

I Thesis 6 blev den første Passus vedtaget uden Forandring, medens den sidste blev indskudt af Conventet i Stedet for den Oprindelige: „Sognebaandets fuldkomne Løsning maa agtes farlig for den kirkelige Orden og Disciplin.“ Det var naturligt at Spørgsmaalet om Sognebaandets Løsning ikke kunde blive noget Strids- eller Parti-Spørgsmaal i en Samling af jydske Præster, der — om end Enkelte af theoretiske Grunde kunde ansee Sognebaandets Løsning for ønskelig — dog hver i sin Kreds havde seet saa glædelige Beviser paa at det kirkelige Liv med Frihed og Fylde kunde udvikle sig under de bestaaende Forholde, at de vel maatte have Betænkelighed ved ganske at overskjære dette Baand. Man frygtede nemlig: at Sognebaandets Løsning vilde, især i den nærværende Tid, give Anledning til at Flere, dog mere i andre Provindser end her i Jylland, afsondrede sig fra det Menighedssamfund i hvilket de før havde levet, uden at have tydeligt Begreb om Vigtigheden af dette Skridt, og uden at indtræde i en ny Sogneforbindelse; hvorved da disse Mennesker, med samt deres Familier, let kunde komme til at staae udenfor ethvert religiøst Samfund, og tilsidst blive fremmede for Religionen selv. Man antog derfor, at Adgangen til at udtræde af den tidligere Sogneforbindelse vistnok burde lettes; men at den dog ikke burde tilstedes uden at Vedkommende udtrykkelig androge derom: fremførte plausible, om

end kun subjective Grunde for deres Udtrædelse: samt godtgjorde at de indtraadte i en ny Sogforbindelse eller i et andet Religionssamfund.

Som en ganske ny Thesis blev den 7de tilføjet, da man ansaa det for ønskeligt at der havdes en særskilt Bestemmelse om Kirkens Forhold til Skolen. Man kunde, fra Kirkens Standpunkt, ikke have Noget at indvende mod den saakaldte „Skolens Emancipation," hvilken man maatte antage, under de nærværende Forholde, at ville blive mere til Skade for Skolen end for Kirken. Man erkjendte, at Religionsunderviisningen i Skolerne havde, uden sand Gavn for Kirken og til Skade for de andre Underviisningsgjenstande, til en vis Grad fortrængt disse fra den dem tilkommende Plads i Skolen; imidlertid var dette mere en Følge af selve Skolevæsnets mangelfulde Indretning, end af Kirkens ubeføiede Indtrængen: og det maatte vistnok ansees for ønskeligt, at Religionsunderviisningen, istedet for — som nu — at være for en stor Deel en Skolesag, kunde blive en Familie- og Kirkesag, da den saaledes vilde blive henlagt paa sin rette Plads og knytte et nyt og betydningsfuldt Baand mellem Geistligheden og Menigheden. At Religionsunderviisningen ei blev ganske udelukket af Skolerne trode man at burde sørge for, da der kunde behøves et Supplement til den, vistnok i Begyndelsen mangelfulde, religiøse Underviisning i Familierne.

Efterat der — som ovenfor er anført — var bestemt at disse Theses skulde indsendes til Cultusministeren, og vedtaget at der, da Tiden snart var forløbet, ikke skulde discuteres om flere Sager, oplæste Birkedal, efter Anmodning, sine „Bemærkninger om Cultusministerens Circ. af 9 Mai," og sin „Afhandling om Forholdet mellem Christendom og Nationalitet;" hvorefter Damgaard, ligeledes efter Anmodning, oplæste sin „Afhandling om Forligelse, Forsoning, Forløsning og Gjenfødelse, betragtede i deres Selvstændighed og Gjensidighed."

Formanden aflagde Regnskab for Conventets Udgivter, som dækkedes ved Repartition paa de tilstedeværende Medlemmer.

Forslag om: at Conventet hvert andet Aar maatte blive holdt i Horsens, fremførtes, men blev taget tilbage.

Idet Formanden opfordrede til at stemme paa en Formand, Viceformand og tre Repræsentantere, erklærede han for sit Vedkommende ikke at kunne modtage Valg som Formand. Valgets Udfald var følgende: til Formand valgtes Damgaard, men, da han frabad sig Valget, blev Hansen i Østerhornum, som den der havde de næst fleste Stemmer, Formand og modtog Valget. Til Viceformand havde Birkedal og Glahn et lige Antal Stemmer; ved Lodtrækning blev Birkedal Viceformand. Repræsentantere bleve Bøttger i Barrit, Glahn i Vindum og Lundsteen i Vorgod.

Protokollen blev oplæst og ratihaberet.

Conventet sluttedes af Formanden med Oplæsning af 1 Peter 4, 7 til Enden, og Bøn, hvorpaa Psalmen: „Vor Gud han er saa fast en Borg," blev afsungen.

Da jeg under Affattelsen af dette Referat, har været nødt til ved enkelte Leiligheder at tage Hukommelsen til Hjelp, uden at have nogen af Conventets Medlemmer i Nærheden, med hvem jeg kunde conferere; saa maa jeg bede de kjære Brødre, som deeltoge i Forhandlingerne, at undskylde om Eet og Andet skulde være mindre fuldstændigt og nøiagtigt anført end de kunde ønske. Skulde noget Væsentligt være udeladt eller feilagtigt opfattet, er jeg naturligviis rede til at berigtige det.

Østerhornum Præstegaard, d. 26de October 1848.

F. A. Hansen,
d. A. Formand.

Udnævnelser.

15. Nov. Istedetfor *Mag. art.* D. G. Monrad er Professor extraord. i Philologien *Dr.* J. N. Madvig indtraadt i Statsraadet som Minister for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

18. Nov. Forhenværende pers. Kapellan for Magleby og Holtug i Præstø Amt, D. M. F. H. Steenberg, beskikket til pers. Kapellan paa eget An- og Tilsvar hos Sognepræsten for Elby og Dalby, F. B. Tauber.

Rettelse.

Løbenummeret var forrige Gang urigtig angivet til 166 istedetfor 164.

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. Nr. 166.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Første Søndag i Advent, den 3 December. [Nr. 10.

Hosianna den Davids Søn!
Velsignet være den som kommer i Herrens Navn!
Hosianna i det Høieste!

Hosianna for Kongen med Guddoms-Magt!
Velsignet være hans Komme!
I Sandhed og Naade han holdt sin Pagt,
Os evig til Fred og Fromme!
Hosianna!

Velkommen, velsignet, du Davids Søn!
Det lød fra Israels Skarer;
Velkommen, velsignet, min Frelser skjøn!
Hans Brud med Frydesang svarer.
Hosianna!

Velkommen, o Brudgom med Frelser-Magt!
Nu kan ei Sorrig mig tvinge!
Velsignet, o Herre i Tjener-Dragt!
Drag ind i mit Herberg ringe!
Hosianna!

Jeg Huset vil smykke, som jeg kan bedst,
Som dig kan sømme og sæde,
Med Fryd vil jeg feire din Kommes Fest,
Med Sangen, jeg lærte de Spæde:
Hosianna!

Til Børnenes Pris fra den lave Jord
Du Øre kærlig vil bøie,
Mens Engle-Skaren i helligt Kor
Lovsynger dit Navn i det Høie!
Hosianna! —

Ja, Ærens Konning af Evighed!
Du gæsted med megen Milde
Selv Folket der sad ved Havets Bred,
Langt borte, paa Stier vilde!
Hosianna!

Vort fattige Fest-Tog ei du vil forsmaa,
Som red paa den ringe Fole,
Og havde dog hvælvet den Himmel blaa,
Beprydet med gyldne Sole!
Hosianna!

Alt hjemme vi har i det kolde Nord,
Der vorer ei Østens Palmer,
Men varme Hjerter, som tro dit Ord,
Berede din Lov med Psalmer!
Hosianna!

Velkommen, velsignet! med Takkesang
Det toner fra Bygd og Bølge,
Grundfæst din Kirke i Daners Vang!
Indslut os med i dit Følge!
Hosianna!

Hosianna, vor Konge med Guddoms-Magt!
Velsignet være dit Komme!
I Sandhed og Naade du holdt din Pagt,
Os evig til Fred og Fromme!
Hosianna!

C. Fr.

Kirken og Skolen

vedkommende Bestemmelser, i „Udkastet til en Grundlov for Kongeriget Danmark og Slesvig."

§ 2.

Den evangelisk-lutherske Kirke er, som den, hvori den overveiende Deel af Folket befinder sig, at ansee som den danske Folkekirke og nyder, som saadan, Understøttelse af Staten.

§ 6.

Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.

§ 64.

Ingen kan paa Grund af sin Troesbekjendelse berøves den fulde Adgang til borgerlige og politiske Rettigheder.

§ 65.

Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, dem bedst tykkes, dog at Intet foretages, som strider mod Sædeligheden og den offentlige Orden.

§ 66.

Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den som er hans egen. Den, som ikke vil svare den til den lutherske Kirke lovbefalede personlige Afgift enten til denne eller til et andet anerkjendt kirkeligt Samfund i Landet, betaler samme til Skolevæsenet.

§ 71.

Den som ikke selv kan sørge for sine Børns Oplærelse, er berettiget til at det Offentlige forskaffer dem fri Underviisning i Almueskolen.

Endvidere bestemmer § 21 i Almindelighed: Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd, hvis Berettigelse til Pension vil blive bestemt ved Lov. Kongen kan forflytte Embedsmænd uden deres Samtykke, dog saaledes at de ikke derved tabe i Indtægter.

Laalands-Falsters Stifts-Convent.

Conventet havde i sit Efteraarsmøde bestemt, at et extraordinairt Møde skulde sammenkaldes, saa snart Udkastet til Grundloven var bekjendtgjort, om muligt saa betids, at, i fornødent Fald, et Indlæg i kirkelig Retning kunde tilstilles Rigsforsamlingen. — Dette Møde blev, efter Indbydelse af Formanden, afholdt den 8de dennes, men der indfandt sig ikke saamange af Brødrene, at Conventet kunde betragtes som samlet. Da imidlertid Sagen syntes os at have en saa paatrængende Interesse, og de forsamlede Brødre ønskede at opklare sig vedkommende Forholde ved at udvexle deres Tanker; toge vi Grundlovens kirkelige Bestemmelser for os, og det befandtes, at vi kunde forene vore Anskuelser i nedenstaaende Skrivelse, som vi, uden anden Pretension end at have udtalt vor Overbeviisning, ansaae os forpligtede til at offentliggjøre. — Vi enedes derfor om at tilstille et af Rigsdagens geistlige Medlemmer, saavelsom Kirketidendens Redaction dette Indlæg i Sagen.

Men da vi efter vore egne Vedtægter ikke kunne udgive dette Arbeide for Stifts-Conventets er det fornødent her at navngive de Brødre, som ville vedkjende sig det. — De vare: Bergenhammer, Bindesbøll, Bloch, Dons, Gude, Jessen, Krebs, Krogh, Smith, Wegener og Undertegnede. — Vort Andragende lyder saaledes:

Om de i Udkastet til en Grundlov for Kongeriget Danmark og Slesvig indeholdte kirkelige Bestemmelser.

En Deel Medlemmer af Laaland-Falsters Stifts-Convent have fundet sig foranledigede til

at foreslaae nedenstaaende Forandringer i de Paragrapher af Udkastet til Grundloven, der angaae Kirken, og udbede sig den høie Rigsforsamlings Opmærksomhed for de hosføiede Motiver.

ad § 2. Da Udtrykket „den evangelisk-lutherske Kirke“ er ubestemt, eftersom de forskjellige derunder henhørende Kirkesamfund medtage flere eller færre af de symbolske Bøger (f. Ex. Luthers store Catechismus, Concordie-Formlen odl.) bør den i §en omtalte Kirke defineres ved sine eiendommelige Symboler. Dog turde det maaskee være tilstrækkeligt at nævne den uforandrede augsburgske Confession, som det characteristiske for den danske Kirke. Heri bestyrkedes vi end mere ved at see hen til den tilsvarende Bestemmelse i den svenske Grundlov. Desuden turde dette anbefale sig fra Lighedens Standpunct, forsaavidt det maatte blive Dissenter paalagt at indgive Deres Troesbekjendelse.

Ordet: „Folkekirke“ — synes mindre heldigt; det danner en søgt og lidt kunstlet Modsætning til „Statskirke“, — men kunde maaskee netop derved være udsat for Mistydning. Det, som man vil have sagt, udtrykkes let og naturligt, naar man vælger det ældre, „herskende Kirke“. — Berettigelsen til at bruge dette Udtryk ligger ikke alene deri, at Talen er om Majoritetens Kirke, men ogsaa simpelt hen deri, at Talemaader som „herskende Tone, Mening, Form odl.“ ere heel almindelige. At kalde den herskende Kirkes Medlemmer „den overveiende Deel af Folket“, synes i Betragtning af Dissenters og Secterers saare ringe Antal her i Landet, at kunne taale nedenanførte Forandring, ligesom Udtrykket „befinde sig i“ — om denne Sag synes mindre værdigt, især ved den Tanke af Tilfældighed der ligger i denne Talemaade.

Ordet „Understøttelse af Staten“ — er vistnok en ordret Oversættelse af andre constitutionelle Landes Talebrug, men leder let til

Misforstaaelse, som alle Kirkens Medlemmer vist maa være enige i at afværge. Kirken behøver, hvor Eiendom respecteres, ikke Understøttelse af Staten, men kun at hævdes i sin Besiddelse. Ogsaa den danske Kirke har dog endnu nogen Eiendom tilbage, Kirkebygninger, Tiender, Præstationer af bortsolgte Tiender, Embedsboliger og Jorder. — Landes Exempel, hvor Kirkens Eiendom var blevet inddraget og Kirkerne „understøttet“ af Staten, saasom Spanien og Portugal, lærte nokSom det Fordærvelige heri. Derfor foresloges at ombytte det paaankede Udtryk med — „og haandthæves som saadan“.

Efter vort Forslag vilde altsaa § 2 være at redigere saaledes:

„Den evangelisk-lutherske Kirke, som den er forklaret i den augsburgske Confession, er, som den til hvilken det danske Folk bekjender sig, at ansee som den herskende Kirke og haandthæves som saadan[1]).“

ad § 8. Da Ordet „almægtige“ i Kongens Eedsformular[2]) ikke er saa betegnende som „treenige“ og den almindelige Eedsformular ikke er kommen til Anvendelse, saa foreslaaes følgende Forandring:

---

1) Udgiverne har fra tvende af Conventets Medlemmer modtaget følgende Bemærkning til Behandlingen af denne §:

„Undertegnede have, efterat have seet foranførte Motiver, til den foreslaaede Forandring i § 2, redigerede, ikke kunnet tiltræde disse i deres Heelhed. Med Hensyn til Benævnelsen „Folkekirke“ maatte vi nemlig formene, at deri kan udtrykkes den Sandhed, at Kirken ikke alene er Enkeltmands Sag, men ligesaavel er en Folkets Sag. Da vi dog ikke ansee det for væsentligt eller nødvendigt, at hiin Benævnelse fastholdes, have vi desuagtet kunnet tiltræde Redactionsforslaget af selve Paragraphen.

Gude. Jessen.“

2) I Udkastet til Grundloven § 8 hedder det:

„Kongen kan ikke tiltræde Regjeringen, forinden han i den forenede Rigsdag har aflagt følgende Eed: „For den almægtige Guds An-

„for den treenige Guds Aasyn lover jeg at holde Grundloven for Kongeriget Danmark og Slesvig, saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.“

ad § 17. Ordet „hellig“ bør udgaae[1]), eftersom det falder sammen med „ukrænkelig“ og ikke ganske udsiger hvad herhen hører. Paragraphen foreslaaes saaledes:

„Kongen er ansvarsfri, og hans Person ukrænkelig.“

ad § 65. Denne Paragraph vilde, som den lyder, neppe kunne overholdes, uden det tillige bestemtes, at Benyttelsen af denne Ret fordrede Indgivelse af en Troesbekjendelse. — Angaaende Talemaaden „som dem bedst tykkes“ gjælder det samme som ovenfor er bemærket om „befinder sig i“ (§ 2), det burde ombyttes med et værdigere Udtryk. Som Følge af disse Bemærkninger, foreslaaes følgende Redaction:

„Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, som stemmer med deres Overbeviisning, dog at Intet foretages, som strider imod Sædelighed og den offentlige Orden, hvorfor et Bekjendelsesskrift bør indgives.“

ad § 66. Her var en Mistydning tænkelig, idet den bogstavelige Fortolkning af Paragraphens anden Passus, synes at tillade ethvert Medlem af Kirkesamfundet, uden at udtræde, at bestemme sit personlige Bidrag til Skolevæsnet. — Da Ordene ikke let lode sig lempe til at afværge saadant, foresloges at dele Paragraphen, omtrent saaledes:

---

syn lover jeg at holde Grundloven for Kongeriget Danmark og Slesvig.“

Udg. Anm.

1) § 17 lyder saaledes: „Kongen er ansvarsfri, hans Person er hellig og ukrænkelig.“

Udg. Anm.

§ 66 *a*.

„Den, som ikke vil yde det til den herskende Kirke lovbefalede personlige Bidrag, fordi han er udtraadt af samme, er pligtig at yde sit personlige Bidrag til det kirkelige Samfund, som er hans eget.“

§ 66 *b*.

„Nægter Nogen at tilhøre noget i Landet anerkjendt kirkeligt Samfund, erlægger han det til den lutherske Kirke lovbefalede personlige Bidrag — til Skolevæsenet.“

Endvidere forekom det os, at Grundloven burde indeholde en Paragraph lig den sachsiske Grundlov § 60, som bestemmer, at alle Kirken, Skolen og offentlige Stiftelser tilhørende Eiendomme, skulle altid anvendes efter deres Bestemmelse.

ad § 71. Forpligtelsen til at sørge for sine Børns Oplærelse, der svarer til den Berettigelse mod Staten, Paragraphen omtaler, bør udhæves i Rigets Grundlov. Da vist Alle have gjort den sørgelige Erfaring, at Tvangsmidler imod samvittighedsløse Forældre og Værger ikke kan undværes, og dog Tvang i denne Retning er et alvorligt Indgreb i den borgerlige Frihed, formenes Grundloven at maatte udtrykkelig tildele Administrationen denne Magt. Disse Fordringer formeente man skedte Fyldest ved følgende Redaction:

„Forsaavidt Forældre ikke have Evne til at sørge for deres Børns Oplærelse eller forsømme denne Pligt, paatager Staten sig at sørge for disses fornødne Underviisning i Almueskolen.“

De i disse Forhandlinger deeltagende Medlemmer af Conventet overdroge til Undertegnede at fremsende disse Bemærkninger.

Jeg tillader mig derfor paa deres Vegne at undertegne mig

Maribo den 8de Novbr. 1848.

F. Winther,
Præst til Slemminge.

Religionsfrihed, Kirkelig Frihed, Kirkens Frihed.

En Person af høi og ædel Herkomst, saa fribaaren, som kun Nogen paa Jorden, inddrog for en rum Tid siden i Danmark, glædelig hilset af Konge og Folk, thi hun udbredte Velsignelse, hvor hun kom frem. Hun lovede bestemt, aldrig at indblande sig i Landets verdslige Anliggender; ja hun erklærede sig villig til, ganske at lade sine ydre Forhold bestemme af Landets Mænd. Kun i sit Huses Bestyrelse forbeholdt hun sig Frihed; der vilde hun uden fremmed Indblanding selv styre, ikke med Vilkaarlighed, men efter de Regler, hendes Herkomst foreskrev hende, og efter hendes Samvittighed. Dette var ikke en stiltiende Overeenskomst, men en klart og bestemt forkyndt Aftale, ja en formelig bebrevet og besvoren Bestemmelse. — Saaledes boede hun i Landet til Velsignelse for Mange. Hun har trolig holdt sine Løfter; har aldrig blandet sig, i hvad der ikke vedkom hende; hun har uden Utaalmodighed fundet sig i de Indskrænkninger og Byrder, man paalagde hendes ydre Vilkaar. I Begyndelsen lod man hende ogsaa efter Løfte Frihed til, selv at styre sit Huus; men efterhaanden syntes man, at dette dog var for meget, og man begyndte, stedse dristigere at indblande sig i hendes Huusvæsen. Man foreskrev hende ikke blot, hvorledes hun skulde tiltale og underviise sine Børn, men til hvilket Bord hun skulde sætte dem, hvorledes holde sin Bordbøn; naar hun skulde erklære dem myndig. Ja man tvang hende til at adoptere fremmede Børn og atter at overlade dem til

Fremmede; endog til at lyse sit Huses Fred over hvad hun afskyede. Hun maatte bøie sig for den Stærkere, og naar stundom een eller anden af hendes Tjenere paatalte sin Frues Ret, fandt Talen mestendeels uvillige Øren, og han fik dertil Utak. Nu udraabes der over hele Landet et Frihedens Jubelaar! Mon det da ikke ogsaa for denne ædle Qvinde og fromme Moder skulde være muligt at gjenvinde sin tabte Frihed?

Den lutherske Kirke indkom i Landet, modtaget med Glæde af Konge og Folk, der begge endnu utvivlsomt hænge derved. Den kom med den Augsburgske Troesbekjendelse, der blev antaget og besvoret. Denne udtaler i sin sidste vidtløftige Artikel bestemt Kirkens Forhold til Staten. Kirken forlanger aldeles ikke nogen verdslig Myndighed; den overlader Indretningen af dens udvortes Forhold aldeles til Staten. Kun sine egne indvortes Anliggender forbeholder den sig selv at ordne; ikke efter Vilkaarlighed, men efter Guds Ord, hans Indstiftelser, og Hans Regjering over sin Kirke. Og disse indvortes Anliggender indskrænker den til Betjeningen af de tre Naademidler, nemlig Ordet og begge Sacramenterne [1]). I Begyndelsen hegnede og fredede man om den, og lod den beholde sin Frihed til Indretning af sit Huusvæsen paa Synoden. Efterhaanden syntes man at dette var formegen Frihed. Især var det Enevoldsmagten, som paatvang den nogle Bestemmelser, forandrede andre, saa at tilsidst dens Frihed og Myndighed aldeles gik tabt. Skulde man nu ikke være tilbøielig til at gjengive Kirken sin urettelig tabte Frihed? Det synes som om man var tilbøielig dertil, skjøndt

---

[1]) Inds. henviser til sit Skrift: Den evangelisk-lutherske Kirkes Grundsætninger om Kirkens Repræsentation, og disses Anvendelse hidtil i Danmark, og Artiklen om deres Anvendelse ved de forestaaende Forandringer, i Dansk Kirketidende Nr. 164. Disse Linier ville videre paavise dem.

man samler noget i Bestemmelsen af Maaden. Talen baade om at, og om hvorledes, skal da idetmindste ikke mangle.

1. Religionsfrihed.

Religionsfrihed er ikke en kirkelig men borgerlig Frihed, som derfor nødvendig synes indbefattet i en fri Forfatning. Den bestaaer ikke i Frihed til i Religionssager at troe og tænke, hvad man vil; thi denne indre Frihed kan ingen jordisk Magt betage et Menneske, og derfor ei heller give eller tilbagegive ham. Endnu mindre bestaaer den i Ret til at troe og tænke hvad man vil „og dog blive i Kirken," som en Valgcandidat nylig snurrigt nok sagde; thi naar man ikke længere deler Kirkens Tro, saa er man netop derved ikke længere i Kirken. Men den bestaaer deri, at fremmede Bekjendelser, der afvige fra Landets Kirke, have Ret til frit at bygge sig Kirker og Bedehuse, og der med Klokkelyd at sammenkalde Menigheden til Ordets Forkyndelse og Sacramenternes Forvaltning efter deres egen Lære og Ritus, og derhos nyde lige borgerlige Rettigheder med Landskirkens Børn. Følgelig indbefatter den ogsaa Ret for Landets Indbyggere til frit at gaae over til disse Bekjendelser uden Indskrænkning i, mindre med Tab af deres borgerlige Rettigheder. Det er om borgerlige Rettigheder, og deriblandt om fri Ret til offentlig Gudsdyrkelse, der handles i Religionsfrihed, saa at hele Landet er en Fristat, som hidtil enkelte Byer have været Fristæder, Som borgerlig Frihed synes den indbefattet i den almindelige Frihed. Kirken derimod kan jo hverken give eller betage borgerlige Friheder, det er snarere en Ret, som den selv nyder, og som det beroer paa Statsmagten om den vil tilstaae Andre. Naar Nogen erklærer, at han ikke deler Kirkens Tro, saa er han derved udtraadt af Kirken. Hvad saa Staten siden vil gjøre ved ham, har Kirken ikke mere med ham at skaffe, uden saavidt denne Moder dog endnu

tilsidst vil advare sin vildfarende Søn. Den har ingen verdslig Magt, hvormed den kan tvinge, og om den havde en saadan, vilde det stride mod dens Væsen at bruge den, thi den virker kun med Ordets og Overbeviisningens Magt; Religionstvang, saavidt den hidtil har herstet, er, som vi strax skulle see, ikke øvet af Kirken men af Staten.

Kirken under gjerne Andre Religionsfrihed. Den er ikke skindsyg, og behøver ikke at være det, i sin trygge Bevidsthed om Besiddelsen af Sandheden og om Sandhedens Magt under Christi Styrelse veed den, at Sandheden tidligt eller sildigt, her eller hisset skal gaae af med Seieren. „Guds Kirke er saa fast en Borg." Ja den vil hellere at Vildfarelsen skal træde aabent frem til Strid, end at den skal snige sig i Mørket og besmitte Mange. Og selv under Kampen vinder den i Kraft, som det f. Ex. oftere er anført, at Dissenternes Fremtræden i Engelland har virket gavnligt tilbage paa Statskirkens Liv. Den lutherske Sandhed er desuden vistnok i Almindelighed fast begrundet hos det danske Folk, hvis naturlige Beskaffenhed lader det, som i Almindelighed hele vort Norden, fatte og stemme med den sunde uhildede Sands for Sandheden, der ledede Luther, og med den dybe Troens Inderlighed, den store aandelige Erfaring, hvoraf hans Reformation er fremgaaet. Kun er her stor Trang til bedre christelig Oplysning.

Staten vil derfor med den borgerlige Frihed vistnok ogsaa give Religionsfrihed. I hvilket Omfang den vil gjøre det, det maa den selv see til. Den vil dog neppe give sine Rettigheder til Mennesker uden Tro og Love, som intet Helligt agte, som ikke kunne bindes ved Edens Hellighed, som f. Ex. til Atheister, thi at ogsaa saadanne kunne fremstaae, viser Philaletheernes Selskab i Kiel for nogle Aar siden, og Prudhons Bestræbelser i Frankrig. Vel handle Mange bedre, end deres Meninger er til, men derfor

er ingen Borgen, og Meningerne ere ikke ganske uden Indflydelse paa Handlemaaden, især naar Lysten kommer til. Næst efter Atheister staae „Lysvennerne," der vel troe paa noget Guddommeligt, men som bestemt have afviist alt christeligt af deres Bekjendelse. Frygt for Sligt ophæver dog ikke Religionsfrihed, men betinger kun, at Staten naar et nyt Religionssamfund er i Begreb med at danne sig, maa fordre Indgivelse af dets Troesbekjendelse; vel ikke for at bedømme dennes objective Rigtighed og Sandhed, men for at det kan vise sig, om den ikke indeholder Noget, som strider mod borgerlig Orden og Sikkelighed. Dette vil være doppelt nødvendigt, hvor alle Bekjendelser have Adgang til Rigsdagen. Endog ellers agtværdige Samfund kunne ikke ubetinget tilstedes. Saaledes er det f. Ex. bekjendt at Qvækernes hæderlige Vennesamfund vægrer sig baade for Eeds Aflæggelse og for Krigstjeneste. Dette gjør i England ingen Vanskelighed, da alle Tropper der ere hvervede; hos os derimod vilde en saadan Vægring stride imod det, som er eller bliver almindelig Borgerpligt. Kunne da de, der ikke ville opfylde borgerlige Pligter ubetinget fordre borgerlige Rettigheder? I sig selv svare dog Ret og Pligt til hinanden, og betinge gjensidig hinanden. Men, som sagt, Staten maa selv see dertil.

(Sluttes.)

Præstemode i Odense.

Den 17de Oktober d. A. var Bjerge Herreds Præstekonvent samlet i Dalby Præstegaard. Her blev blandt andet Ministeriets Skrivelse af 7de f. M.[1]) forelagt til Overvejelse; men da man

[1]) Denne Minister-Skrivelse er hidtil ikke offentliggjort, men slutter sig, saavidt skjønnes, til Cirkulæret af 9de Maj.

fandt Sagen af saa stor Vigtighed og Betydning for vor Kirkes Fremtid, besluttede man at samles i denne Anledning, i et senere Møde; men ansaa det derhos ønskeligt at dette Anliggende blev taget under Overvejelse i en større Forsamling. Gjennem et Udvalg, bestaaende af Provst Heiberg i Kjerteminde, Pastor Møller i Dalby og *Mag.* Viborg i Rynkeby, indbød derfor Konventet Stiftets Geistlige til et Fællesmøde. Dette afholdtes i Odense den 15de November, og ovennævnte Udvalg fremlagde der Forslag til en Betænkning, som da jævnsides med Ministeriets Skrivelse blev gjennemgaaet og discuteret. Den Betænkning man derefter enedes om at indsende have vi af Mødets Dirigent, (Provst Heiberg) faaet tilsendt til Indrykkelse i Dansk Kirketidende, og skulle meddele den i næste Nr.

Mod Mødets Slutning fremkom Pastor West i Aggernæs med Forslag om at oprette et Stifts-Konvent for Fyens Stift. Da Mødet imidlertid allerede var rykket langt ud paa Aftenen, og Forsamlingens Kræfter og Tid medtagne, kom Forslaget dennegang ikke under nærmere Overvejelse; men det vil ad anden Vej blive sat igang, og forhaabenlig have til Følge, at ogsaa Fyen vil faa et fælles Præstemøde, i Lighed med hvad der allerede flere Aar har bestaaet i Sælland og Jylland.

C. Br.

Kirkelige Efterretninger.

Af Kirkenyt fra England er der ikke meget at berette. Hvad der vinder mest Deltagelse er Spørgsmaalet om Kirkens Forhold til Skolen, og dernæst den stadige Polemik mellem de to Kirkepartier, hvoraf det ene løfter Alterbogen (*the prayer book*), det andet „de 39 Artikler" som sit Banner. Som oftest føres denne som en Pennestrid; men stundum træder den ogsaa — som nedenstaaende Fortælling viser — endnu frem i Livet.

Søndagen d. 28. Oktober nemlig fandt et Optrin Sted i St. Sidwell-Sogn (i Exeter) af samme forargelige Natur som de bekjendte i Vinteren 1844. Den Geistlige, som den Dag skulde

forestaae Aftenbønnen (*evening lecture*)[1]) var John Ingle, Præst ved St. Olaf's Kirke. Han havde besørget den adskillige Søndage tilforn, og ved den Lejlighed prædiket, ifført Messesærken. Allerede dengang havde der viist sig en Misstemning hos en Del af Menigheden, og mange havde ligefrem forladt Kirken, midt under Gudstjenesten. Mod Slutningen af Ugen forud, talte man om, at skulde Ingle næste Søndag igjen prøve paa at prædike i Messesærk, vilde det ikke gaa stille af, og de der saa sikkert spaaede om Forstyrrelsen og rimeligvis ogsaa forberedte sig paa den, holdt bogstavelig Ord. Tjenesten begyndte som sædvanlig, og det gik godt indtil Prædiken, da den eneste Afvigelse fra den almindelige Form var at Præsten, istedetfor Degnen, angav Psalmerne. Hr. Ingle besteg derpaa Prædikestolen, ifført Messesærken, men saasnart han begyndte at oplæse Texten (Rom. 9, 8 flg.), reiste en Mængde Tilhørere sig fra deres Sæde og søgte til Udgangene. Dette voldte en Del Støj og Forvirring, der lidt efter lidt voxte ved Hosten, Hyssen og anden Slags Larm, som man plejer at høre fra Galleriet i Theatrene, eller i store Folkeforsamlinger. Da Hr. Ingle ikke var istand til at skaffe Rolighed tilveje, og ikke kunde fortsætte sin Prædiken, spurgte han efter Kirkeværgen, og da denne ikke var tilstede, bad han der maatte gaa Bud efter ham, med Anmodning om at skaffe Ro i Kirken, saa Præsten kunde gjøre sin Pligt og fortsætte Gudstjenesten. Forvirringen tog imidlertid mer og mere til. Der blev sendt et Bud op til Hr. Ingle paa Prædikestolen, for at bede ham lægge Messesærken af og prædike i sin Præstekjole, i andet Fald, lyse Velsignelsen, og ende Gudstjenesten. Han afslog det. En Hr. W. Hill, fordum Spiritus-Handler, stod frem og opfordrede med høj Røst Hr. Ingle i Sognefolkenes og Forsamlingens Navn, til at prædike i Præstekjolen, overensstemmende med deres Ønske. Hr. Ingle vedblev uforfærdet at holde sin Stilling, trods Støj og Larm og Truslen som mer end een Gang lydelig blev udstødt, om at „kaste ham ud." Endelig kom Kirkeværgen, Hr. G. Hayman, som stod op paa en Bænk og henvendte sig til Forsamlingen, med Begjæring om at de der ikke vare oplagte til at høre Prædikenen, vilde forlade Kirken, idet han lod dem forstaa at han var bestemt paa, saafremt videre Uorden skulde finde Sted, at stride ind mod Ophavsmændene, efter kirkelig Lov og Ret. Omtrent ved samme Tid ankom ogsaa Borgemesteren og ved hans og Hr. Hayman's fælles Bestræbelse lykkedes det, efterat Størstedelen af Forsamlingen havde forladt Kirken, at skaffe Præsten Lov til uden Afbrydelse at føre sin Prædiken til Ende. En stor Menneske-Masse havde imidlertid sanket sig om Kirkegaarden og i de tilstødende Gader, og da det var meget sandsynligt det vilde give Anledning til Optøjer naar Hoben fik Øje paa Hr. Ingle, anmodede Borgemesteren ham paa det indstændigste om at forlade Kirken gjennem en Bagdør og ad Omvej begive sig hjem. Det vilde Præsten meget nødigt, og der fortælles at Ordskiftet blev endog temmelig varmt mellem dem, men endelig trængte Borgemesteren igjennem med sin Paastand. Hr. Ingle forlod Kirken ad den omtalte Vej, og en Stund derpaa gik Folk efterhaanden hver til sit. Der hørtes nogen Hyssen og Skrigen paa Gaden, som gav Borgemesteren Anledning til at lade en ung Person, ved Navn George Fry, gribe; iøvrigt var Byen endnu Dagen efter i stærk Bevægelse over den hele Begivenhed.

(Fortsættes.)

[1]) The evening lecture forestaas af en Comite, og besørges af frivillige Deltagere, saa at Sognepræsterne ved de Kirker hvori de holdes ikke ere ansvarlige for den Form, hvorunder denne Gudstjeneste udføres.

Udnævnelser og ledige Embeder.

25. Nov. Personel Kapellan for Kjeldby Menighed paa Møen, Th. Stenbuch, beskikket til ordineret Katechet og Første Lærer ved Borgerskolen i Odense; *Cand. theol.* G. Grove til personel Kapellan hos Sognepræsten for Igen Menighed paa Als, Biskop J. Hansen; *Cand. theol.* P. M. Cramer til personel Kapellan hos Sognepræsten for Nustrup Menighed i Tørning-Lehn, S. Bredstrup.

24. Nov. Nysted og Herridslev Sognekald paa Laaland (426 Rbd.); Præste-Embedet ved Frederiks Hospital, samt Fødsels- og Plejestiftelsen i Kjøbenhavn.

Samlet og udgivet af N. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. Nr. 167.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Anden Søndag i Advent, den 10 December. [Nr. 11.

I et Møde af Geistlige, der fra Fyens forskjellige Egne havde forsamlet sig i Odense afvigte 15de November for at tage Kirkeministeriets Circulaire af 7de October under fælleds Overveielse, vedtoges følgende Betænkning:

Kirke- og Underviisningsministeriet har i Circulaire af 9de Mai 1848 tilkjendegivet, at det som en naturlig Følge af de i vort Fædreland stedfundne politiske Forandringer maa blive Regjeringens Opgave i Kirken at gjennemføre de samme Grundsætninger der have gjort sig gjældende i Staten,

samt, erklæret sig for ubeføiet til at foretage noget Skridt, der kunde lede til et endeligt Resultat med Hensyn til Ordningen af Kirkens Anliggender, førend der er givet Kirken Leilighed til at udtale sig paa en organisk Maade,

hvorfor det formener, at der bør sammenkaldes en Kirken repræsenterende Forsamling, for hvilken Forslagene til den fundamentale Ordning af Kirkens Anliggender kunne forelægges, inden derom tages nogen endelig Beslutning.

Hvad der ifølge denne Tilkjendegivelse maatte forventes og hvad som bekjendt, baade Kjøbenhavns Convent i Skrivelse til Ministeriet af 4de Juli d. A. og Roeskilde Convent i Mødet den 7de Juli d. A. have andraget om, nemlig at der før Rigsforsamlingen maatte blive sammenkaldt en kirkelig Forsamling til Drøftelse af Spørgsmaalet om den danske Kirkes fremtidige Stilling til Staten — er ikke skeet, men Regjeringen har uden at høre Kirken i det for Rigsforsamlingen fremlagte Udkast til en Grundlov for Kongeriget Danmark og Slesvig bragt Forslaget frem om Kirkens fremtidige Stilling til Staten.

Da i Grundlovsudkastet imidlertid kun Grundlinierne ere trukne til Kirkens og Statens gjensidige Forhold, og Kirkeministeriet i Circulaire af 7de October d. A. har bebudet, at det agter at fremlægge Forslag for en eventuel Synode om den Maade, paa hvilken Kirken maatte være at repræsentere, vil det nu være betimeligt for Geistligheden at fremkomme med sin Betænkning, saavel om de kirkelige Forholds Ordning i Almindelighed, som om Ministeriets Forslag dertil i Særdeleshed.

Det første Spørgsmaal, som her stiller sig, er dette: hos hvem skal Kirkeregimentet være? Efter Kongeloven var Kirkeregimentet ɔ: saavel den lovgivende Magt indenfor den hellige Skrifts og den augsburgske Confessions Grændser, som den udøvende Magt hos Kongen, og Kongen var forpligtet til vældeligen at haandhæve og beskjærme den evangelisk-lutherske Kirkes Tro og Bekjendelse. Efter at Grundlovsudkastet har udtalt (§ 2), at den evangelisk-lutherske Kirke er at ansee som den danske Folkekirke og nyder som saadan Understøttelse af Staten og (§ 3) at den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening og den udøvende Magt hos Kongen, synes nu den lovgivende Deel af Kirkeregimentet at skulle gaae over fra Kongen ene,

til Kongen og Rigsdagen i Forening. Dersom dette faaer Lovskraft, saa er det aabenbart, at de Grundsætninger ikke blive gjennemførte i Kirken, som have gjort sig gjældende i Staten, og naar Kirken dog skal have en Repræsentation, saa er det ligeledes aabenbart, at denne ikke faaer den Betydning paa sit Gebet, som Rigsdagen paa sit, men bliver kun en raadgivende og Betænkning givende Forsamling, med Petitionsret, men uden Beslutningsret, der hverken vil kunne være sikker paa at komme til at udøve nogen betydelig Indflydelse paa de kirkelige Forhold eller istand til at vække nogen Interesse for sig hos Menighedens Medlemmer.

Dersom Kirken og Staten vare blevne adskilte, hvilket vi forøvrigt og med navnligt Hensyn til Statens Vel ikke have ønsket, maatte Kirken nødvendigviis have faaet Ret til selv at fatte Beslutninger i sine egne Anliggender; men vi kunne heller ikke skjønne, at der i den Forbindelse, som under den forandrede Statsform vil finde Sted mellem Staten og Kirken, er Grund til at nægte denne den Frihed til selv at styre sine egne indre Anliggender, som uden Skade for Staten kan tilstaaes den, hvortil vi ifølge Conf. Aug. Art. 28 henføre: 1) Læren, 2) Kirketugt og Nøglemagt, 3) Sacramenternes Forvaltning, 4) liturgiske Anordninger. Vi mene, at Rigsdagen kan afstaae denne Deel af den lovgivende Magt til Rigssynoden uden at dens egentlige Virksomhed derved lider nogen Indskrænkning, eftersom den ved Grundlovsudkastet almindeligt indrømmede Religionsfrihed vil have til Følge, at alle de borgerlige og politiske Forhold, paa hvilke Rigsdagen vil komme til at indvirke, ville blive de samme, hvad enten Borgerne høre til den ene eller den anden Kirke. Vi mene fremdeles, at denne Myndighed ikke alene kan gives Kirken, men under vore forandrede politiske Forhold ogsaa bør gives den. Thi i Rigsdagens hele Sammensætning og Valgmaade, findes der ingen Garanti for, at

den med Sagkundskab eller Kjærlighed kan eller vil varetage de kirkelige Interesser, og det vilde derfor vel endog let skee, at Kirkens Lovgivning og hele Styrelse forstørstedelen kom til at beroe paa Kirkeministeren, hvorved Kirken vilde komme i en Afhængighed af tilfældige personlige Anskuelser, der ikke alene er aldeles stridende imod den protestantiske Kirkes Væsen, men hvis forgelige Følger andetsteds noksom have givet sig tilkjende.

Det er derfor vort faste Haab, at den danske Folkekirke maa uafhængig af Staten, komme til at styre sine indre Anliggender og at den lovgivende Myndighed med Hensyn til disse maa blive overgivet Rigssynoden, i Forening med Kongen, som ene har den udøvende Magt. Den endelige Afgjørelse af Kirkens ydre Anliggender vil derimod ene findes hos den verdslige Magt, og Kirken kan med Hensyn til disse hverken ønske eller begjære mere, end at dens Betænkning gjennem dens Repræsentation maa blive den afæsket, førend nogen Bestemmelse disse Anliggender angaaende faaer Lovskraft.

Under Forudsætning af, at der, saaledes som udviklet er, tilstaaes Kirken Selvbestemmelsesret i dens egne indre Anliggender, formene vi, uden at gaae ind paa alle de Enkeltheder i Ministeriets Forslag, der dog senere ville finde en mere gjennemgribende Drøftelse i Kirkeforsamlingen, at maatte udtale os for at der gives Kirken en Synodalforfatning med følgende Hovedbestemmelser:

1) Folkekirken i sin Heelhed repræsenteres af en Rigssynode, sammensat af Geistlige, der vælges dertil ved directe Valg af Geistligheden uden Classevalg, og af Lægfolk, der vælges af Menighedens Lægstand, gjennem dertil af hver Menighed udnævnte Valgmænd. Den sammenkaldes regelmæssigt f. Ex. hvert 5te Aar.

Tvende af de Tilstedeværende (Præsterne Agerbek og Aagaard) tiltraadte dog kun denne

Bestemmelse under den udtrykkelige Betingelse at ogsaa Geistlighedens Repræsentanter vælges af Lægfolk.

2) Stifterne repræsenteres af Stiftssynoder (Landemoder) bestaaende af Stiftets Biskop som Formand, Stiftets Provster, 2 Præster fra hvert Provstie, valgte af de vedkommende Præster, og af 2 Lægmænd fra hvert Provstie, valgte af Menighederne. Skal Stiftamtmanden være tilstede, maatte han være uden Stemme. Landemodet beholder sin hidtil havte dømmende Myndighed i Forbindelse med en Juryindretning, (og Stiftamtmanden kan forsaavidt tilforordnes Landemodet som lovkyndigt Medlem) saavelsom sine hidtil havte Forretninger og afgiver de fra Menighedsraadene gjennem Provsterne indløbne Sager. Samt meddeler Regjeringen Betænkninger over de Forslag, som af den blive det forelagte, Rigssynodens Beslutninger uforkrænkede.

Imod det Øvrige af Ministeriet foreslaaede med Hensyn til Landemodets Forretninger haves Intet at erindre, naar undtages, at dets Censurmyndighed indskrænkes til at give *monita*, naar de betreffende Tilsynsmænds Formaning har været forgjæves.

Ligeledes antages at Landemodet ikke bør have Forslagsret til Provsteembederne, hvilke Embeder formeentlig bør besættes efter Forslag fra Provstiets Geistlighed. Med Hensyn til de practiske Prøver, som de theologiske Candidater have at aflægge synes den hidtil brugte Fremgangsmaade at være at foretrække.

3) Hvert Pastorat repræsenteres af et Menighedsraad bestaaende af Præsten og fra 2 til 4 dertil af Menigheden udnævnte Medhjælpere. Ligesom den kirkelige Organisation ikke formenes at ville udøve nogen gjennemgribende Indflydelse paa hele Kirken, med mindre den faaer sin Rod i

selve Menighederne, saaledes formenes disse Medhjælpere ogsaa at ville finde passende Sæde for deres Virksomhed, naar de som et Led i den hele kirkelige Organisme tilligemed Præsten faae en lovbestemt Andeel i Omsorgen for Menighedens christelige Liv.

Et Medlem formeente dog, at der mellem Menighedsraadet og Stiftssynoden consequent burde være en Districtssynode under Provstens Forsæde, som Menighedsraadenes første Overinstants. Forsamlingens ene Halvdeel var enig heri.

4) Hvad Præsteconventerne angaaer, da formenes disse at maatte forblive, hvad de hidtil have været, frivillige Sammenkomster af de Geistlige, saa at det ganske overlades Geistligheden, om den vil samles provstieviis, eller hvad den senere Tid synes at vise mere Tilbøielighed til, i større Kredse; thi da de hverken skulle indtage nogen bestemt Plads i den kirkelige Forfatning eller visse Forretninger henlægges under dem, formenes enhver Lovbestemmelse om disse Forsamlinger at være ufornøden og hemmende en friere Udvikling. Forøvrigt vil det neppe være Tvivl underkastet at jo ogsaa Conventerne ville vinde i Betydning og Interesse, naar Kirken er bleven deelagtig i en friere Forfatning.

Endelig vedtog Forsamlingen gjennem Stiftets Biskop at fremsende foranførte Betænkning til Kirke- og Underviisningsministeriet, samt at lade den offentliggjøre i Dansk Kirketidende.

Religionsfrihed, Kirkelig Frihed, Kirkens Frihed.

(Sluttet.)

II. Kirkelig Frihed.

Den kirkelige Frihed er derimod virkelig en Frihed i Kirken, en Frihed i Henseende til de indvortes kirkelige Forhold. Der er i de senere Aar givet Noget mere deraf, navnlig ved Confirmationen; men endnu ere Kirkens Medlemmer bundne ved Tvang deels til visse Tidsterminer, f. Ex. ved Barnedaab og Confirmation, deels til deres Sognekirke, saasom ved Barnedaab, Brudevielse, Altergang, og overhovedet ved det, man kalder „Gudstjenstlige Handlinger“ *ministerialia*, med Undtagelse af Confirmationen, saa at kun Deeltagelse i Fællesgudstjenesten er fri.

Vel kan det være, at denne Tvang af Mange ikke føles saa meget, og en kirkelig Orden vil stedse blive; men Tvang strider saa meget mod Kirkens frie Væsen, at der, som bekjendt i de senere Aar er gjort Fordring paa større kirkelig Frihed under Navn af „Sognebaandets Løsning,“ og Sjellands Stifts Præsteconvents Medlemmer have paa et Møde i Ringsted indbyrdes vedtaget, at give saa meget deraf, som det under de bestaaende Love stod i deres Magt. Kun er den valgte Benævnelse et noget uheldigt Schibboleth, thi det kunde forstaaes, og er vistnok af Mange forstaaet, som om det indeholdt en Opløsning af Menigheds- eller Sogneforholdet, og af Kirkens Inddeling i Menigheder. Men Kirken kan paa Jorden kun bestaae i Menigheder. Det Almindelige er, som bekjendt, kun realiseret i det Enkelte. Som Menneskeheden ikke blot er en Menneskehed med Individer, men deler sig i Menneskeracer, Folkeslag, provindsielle Eenheder, Familier og Individer; som Guds Menighed i det G. T. deelte sig i Stammer, Familier, „Huse“ og enkelte Personer, saaledes existerer Kirken under sine jordiske Forhold, ikke blot som Kirke i Almindelighed, men som Kirkepartie, Lands- eller Folkekirke, og som Menigheder. Opløstes de nærværende Menighedsforhold, saa maatte nye danne sig, og dersom de nye Menigheder ikke fik faste og varige Grændser, saa vilde denne bestandige Opløsning og bestandige nye Dannelse af Menigheder være en urolig kirkelig Tilstand, der vilde hindre det kirkelige Livs rolige Udvikling. Det er Forestillingen om en saadan bestandig fortsat Opløsningsproces, i hvilken Henseende maaskee ogsaa nogle af Løsningsmændene heller ikke vare vaersomme nok, der har skræmmet Mange bort fra „Sognebaandets Løsning.“ Men den egentlige Mening af Fordringen, nemlig større kirkelig Frihed maa erkjendes aldeles grundet.

Men al kirkelig Tvang er opstaaet af Statens Indblanding i Kirkens indre Ting. Saasnart denne Indblanding ophørte, hvilket meget vel kan skee uden at Landskirken ophæves; saasnart Kirken ved de evangelisk-lutherske Grundsætningers Gjennemførelse faaer sin Frihed og Selvregjering tilbage, ophører den kirkelige Tvang af sig selv. Al Tvang kommer fra Staten, ikke fra Kirken. Denne er i sit Væsen fri, thi Frihed er Aandens Element, og under Naaden og Evangeliet er selv Loven ikke en Tvangslov, men Aandens og Frihedens fuldkomne Lov. Vi skulle siden see, at selv hvor en streng Kirketugt hersker, er der dog fuldkommen kirkelig Frihed, thi Kirkens eneste Tvangsmiddel er Overbeviisningens og Overtalelsens Magt. Det staaer nemlig enhver frit for, at negte at underkaste sig Disciplinen, naar han ikke bryder sig om, at tabe Kirkens Samfund, og kun efter den catholske Kirkes Lære var en saadan Negtelse forbunden med Salighedens Forliis. Kun naar Staten gjør Kirkens Disciplin til en af sine Straffe, f. Ex. aabenbare Skriftemaal, eller knytter borgerlige Ulemper dertil, indtræder Tvangen. I Kirken hersker den frie Sædelighed, i Staten kun Le-

galitet, men netop derfor overholder Staten alle sine Love med Tvang. Naar f. Ex. Ford. 9 Debr. 1739 bestemmer, at den, som ikke inden en vis Tid er confirmeret skal indsættes i Slaveriet, eller for at nævne nyere Datum, Rescripter af 2 Debr. 1812 og 9 April 1814 bestemme at han skal indsættes i Forbedringshuset til Confirmation; eller naar Ford. 30 Mai 1830 bestemmer, at den, som ikke lader sit Barn døbe inden de befalede Uger, skal straffes med Mulct indtil 5 Rbd. ugentlig, eller Plct. 27 Dcb. 1842, at Børnene skal bringes til Daab af Politiet; saa er det dog aabenbart at Tvangen kommer fra Staten og ikke fra Kirken, der hverken har eller bruger slige Tvangsmidler, og kun selv twungen finder sig i deres Anvendelse. Saasnart Statens Indblanding ophørte, vilde Tvangen af sig selv bortfalde.

Det er derfor jo ogsaa fornemmeligt Juristerne og den verdslige Kirkebestyrelse, der saa ivrigt har modsat sig Sognebaandets Løsning, fordi Kirkens Bøger ere juridiske Documenter, for hvis Forvirring de, dog uden Grund frygtede, og af andre verdslige Grunde.

Dog maatte under de bestaaende Forhold selv kirkeligt sindede Mænd have nogen Betænkelighed derved, fordi alle vore kirkelige Regler ere Statslove, saa at Kirken ingen andre Canones for Tiden har, end Statens Love, saa man maatte befrygte Uorden, naar saaledes Reglerne ophævedes, uden at man paa anden Maade kunde sætte rette Kirkeregler isteden. I dette Tilfælde forblive vi, indtil vi faae en anden Kirkeforfatning. Hvilken Gyldighed Kirkens Regler for den kirkelige Orden under en anden Kirkforfatning skal have, er udviklet i vor sidst indsendte Artikel i Dansk Kirketidende.

Vi gjentage det, saalænge den verdslige Regjering med den fra samme nadskillelige Tvang skal styre Kirkens indre Anliggender, kunne vi aldrig faae kirkelig Frihed; men naar Kirken faaer Selvregjering vil Tvangen af sig selv ophøre.

Men dermed have vi ikke glemt Pauli Formaning 1 Cor. 14, 40: „Alle Ting skee sømmelig og med Orden,“ hvilket saa godt commenteres i Begyndelsen af Fortalen til vor Alterbog: „Det som en god Politie er for en velskikket Republik, det samme er en god Skik og Orden for Guds Kirke. Ingen af Delene har nogensinde kunnet savne disse twende. Thi hvor ingen Politie er, der gaaer det som i Dommernes Tid, da der var ingen Konge i Israel, Dom. 17, 6, Enhver gjør hvad han vil, og hvor ingen Orden er i Guds Tjeneste, der bliver den, som deres i Samaria, 2 Kong. 17, 29.“ Kirken bestemmer sin Orden og sine Regler, men deres Overholdelse medfører ingen ydre Tvang. Det skeer ved Overbeviisning og Overtalelse. Hvor den ikke hjælper, der indtræder Formaning, og først tilsidst indtræder Kirkens strængere Disciplin, Matth. 18, 15—17. Det er vistnok ikke nu Tider hvor en strængere Disciplin kan tænkes indført; ja selv den liden Rest, som nu findes, kan kun med stor Varsomhed øves. Den kan saa godt som ikke bruges, uden hvor dens Anvendelse finder Billigelse af Menighederne, ellers vil den mere forbittre og adsprede end opbygge. Men dertil fordres en mere levende kirkelig Sands, end der, paa faae Undtagelser nær, nu findes i de fleste Menigheder.

Men selv, hvor den findes, staaer det i protestantiske Lande Enhver frit for, om han vil underkaste sig den; thi dens høieste Grad er, at Vedkommende erklæres udelukket, enten fra Communionen eller fra Menighedssamfundet i det Hele. Vi sige „erklæres,“ thi det er kun en aaben Erklæring af hvad der iforveien er skeet ved Vedkommendes eget Sind og Handlemaade. Det staaer da i hans Valg, om han vil forblive udelukket, hvilket han i et Land, der har Religionsfrihed, ja hvor Vantro i Manges Dine ingen Skam er, gjerne kan vælge; eller om han af sin Samvittighed vil lade sig drive til at begjere Gjenoptagelse, og derfor underkaste sig Di-

sciplinen. Han kan frit vælge, thi vi maae bestemt gjøre Indsigelse, imod at Staten blander sig i Tingen, og enten twinger Nogen til at udstaae Disciplinen, eller endog gjør den til en af sine Straffe.

Naar vi arbeide for Kirkens Selvregjering, arbeide vi for den kirkelige Frihed.

III. Kirkens Frihed.

Kirke og Stat ere af ganske forskjellig Oprindelse. Kirken er indstiftet af Christus, og har saaledes en overnaturlig Oprindelse. Staten kan vel ogsaa paa en Maade siges at have en guddommelig Oprindelse, thi den er indsat af Gud ved Skabelsen, da Mennesket dannedes til at søge sin Udvikling i Samfund med Andre, hvorfor ogsaa Skriften siger, at al Øvrighed er af Gud, men den er dermed af naturlig Oprindelse som hele den skabte Natur, og der vare høist uddannede Stater før Christus. De have desuden et ganske forskjelligt Omraade, thi Staten er det naturlige Menneskes Samfund, i hvilket Menneskehedens Idee bestandigt stræber frem til større Virkeliggjørelse, Kirken er den gjenfødte Menneskeheds Samfund i den Helligaand. Staten hører til „Naturens Rige,“ Kirken til „Aandens Rige.“

Ikke destomindre vise Staterne, især de protestantiske Stater, og rigtignok meest de lutherske, meget ofte en stor Lyst til at behandle Kirken blot som en af sine Institutioner, hvilken de da, saasnart de have erkjendt den for Statskirke, gjerne ville beherske. Ja Kirkerettens Lærere have endog søgt at skaffe denne Statens Anmasselse et Skin af Lovlighed ved de tre bekjendte kirkeretlige Systemer, der skulde begrunde Fyrstens Ret til at beherske Kirken, skjøndt ikke uden levende Modsigelse fra Kirkens Side især i Førstningen. Vi mene Episkopalsystemet, Territorialsystemet, og Collegialsystemet, der have afløst hinanden fordi en Følelse af Utilfredsstillelse ledsagede dem, og drev dem frem fra det Ene til det Andet. Denne Følelse var ogsaa naturlig, thi de gik ud fra en falsk Forudsætning, og skulde gjøre Uret til Ret. Det er derfor meget godt, at man, til Forstyrrelse af dette Blændværk, i den senere Tid har begyndt at ombytte den forføriske Benævnelse „Statskirke“ med „Folkekirke,“ eller bedre „Landskirke.“

Denne Statens Lyst til at gjøre Kirken til sin Tjenerinde, har ikke mindst viist sig i Danmark fra den Tid, Enevoldsregjeringens Indførelse gav den frit Spillerum; thi tidligere var det anderledes. I lang Tid har den danske Kirke sukket under Statens Trældom, der har blandet sig i, og af egen Magtfuldkommenhed afgjort dens inderste helligste Anliggender. I den senere Tid er dette rigtignok ikke gaaet af uden alvorlig Paatale baade af Enkeltmænd og af Stænderne; men Juristerne der sadde ved Roret, stode med mange smaaelige Grunde imod til det Yderste, og holdt fast paa Kirkemagten. Men rigtignok traf Paatalen dengang heller ikke Hovedpunctet, man troede sig frelst, naar man blot kunde faae et Par Theologer ind i Overbestyrelsen; maaske fordi man mistvivlede om at kunne naae mere. Men dermed havde man vist beredt sig et fælt Hierarchie.

Nu synes Tidspunctet at være kommet, da Kirken kunde vinde sin Frihed tilbage fra Statens Trældom, gjenvinde sin Selvstændighed og Selvregjering af sine indre Anliggender. Som Statens Frihed bestaaer i den constitutionelle Forfatning, saaledes gjenvinder Kirken sin Frihed idet den faaer sin synodale Forfatning. Indsenderen har i det ovenfor S. 170, Anm. anførte Skrift viist de Grundsætninger for en saadan, som den lutherske Kirke har erkjendt for sine, og han har i en senere Artikel i denne Tidende givet en saadan Forfatnings Grundrids.

Det skal stedse regnes den nys afgangne Cultusminister til stor Fortjeneste, at han ved sit bekjendte Circulaire af 9. Mai d. A. har gjen-

vakt den kirkelige Friheds- og Selvstændigheds-idee til Liv; og gjort det første forberedende Skridt til dens Virkeliggjørelse. Men siden er saa godt som Intet skeet, og i vore bevægede Tider ere saa mange Tilfældigheder muelige, at det er vanskeligt at sige naar det næste større Skridt vil skee. Men Tanken, engang vakt og Tingen eengang begyndt kan ikke ganske gaae tilbage. Det der nu først er at gjøre, er ret at klare Tanken for Bevidstheden, og at udtale Fordringen for Offentligheden, for saaledes at appellere til den moralske Magt, der i vore Dage, som en Følge af Oplysningen, har sin fortjente Kraft.

Dog trues Kirkens Frihed nu fra twende andre Kanter. Den ene er, at man gjerne vil have den Betragtningsmaade gjort gjældende, at Præsten fornemmelig skulde være at betragte som Menighedens communale Embedsmand, da han dog først og fremmerst er Kirkens Embedsmand, Guds og Kirkens Tjener, der har sin Embedsmyndighed ikke fra neden men fra oven, hvilken Betragtningsmaade Paulus gjør gjældende som den rette 1 Cor. 4, 1: „Saaledes skal Enhver betragte os, som Christi Tjenere, Huusholdere over Guds Hemmeligheder.“ I den Anledning have vi i det ovennævnte Skrift belyst den rette Betydning af de twende Sætninger: „Præsten er Menighedens Tjener“ og „alle Christne ere Præster,“ twende christelige Sætninger, hvis Sandhed er lige saa vis, som deres Fordreielse er hyppig.

Den anden kunde let reise sig fra det Oeconomiske. Man taler om, at der borde skee en Omregulering af Præstekaldene, og alle Præster sættes paa fast Gage, udbetalt af en fælleds Kasse. Ønske Menighederne det saaledes, ville de lønne os anderledes end hidindtil: nu vel, lad det skee, lad dem faae det efter Ønske, skjøndt jeg troer, at Ønsket er ikke nøie overveiet. Her er ikke Stedet til videre Drøftelse af denne Sag; men dersom senere Forhandlingerne skulde give

Anledning dertil, skulle vi gjøre den til Gjenstand for en særegen Afhandling. Kun paa Eet ville vi dog her foreløbig gjøre opmærksom, nemlig paa, at man ikke maa krænke Eiendomsretten, i dette Tilfælde Præsternes Eiendomsret til deres Naadsensaar. Det er en dyrt erhvervet Eiendom, for hvis Erhvervelse de ofte maae slaaes med Gjæld i flere Aar, og de have ofte deri deres eneste Udsigt til efter deres Død at efterlade deres Familie gjældfri. Det vilde være en aabenbar Uretfærdighed at fratage dem denne Eiendom, saa meget mere, som Lovgivningen selv henviser til, at det jo kun er et Udlæg, der erstattes dem.

Men naar nu de Indtægter borttages, hvoraf Naadsensaar skulde haves, saa bortfaldt jo dette selv. Det maatte derfor først afløses ved Erstatning. Men naar man med runde Tal regner et Naadsensaar imellem 1000 og 2000 Rbd., og antager 1000 geistlige Embeder i Danmark, saa vilde der jo, selv hvis alle Naadsensaar vare af den mindste Slags, medgaae en Million til deres Afløsning. Vilde man formindske denne Sum ved at lade Præsterne faae et Slags Naadsensaar ogsaa af de nye Indtægter, hvilket dog forudsatte en Omdannelse af Naadsensaaret; saa vilde vel Godtgjørelsen bortfalde for en Deel smaa Kald, som forøgedes; men for de store, som forringedes, behøvedes dog en betydelig Afløsningssum. Vilde man lade Omreguleringen indtræde først lidt efter lidt, alt som den nærværende Præstestand uddøde, saa at deres Efterkommere afgave mere end de modtoge, saa vilde der deels medgaae et Tidsrum af 40 til 50 Aar, inden Indretningen traadte i Kraft (og hvormeget kunde imidlertid forandre sig i Anskuelser og Forhold? det vilde atter være en af de ulykkelige halve Foranstaltninger); deels vilde en saadan Indtræden lidt efter lidt være saa godt som ugjørlig, thi naar nogle, og rimeligt de største Kald, beholdt de gamle Indtægter, hvorfra skulde saa Suppleringen komme til

de smaae Kald, der vel først bleve ledige? deels vilde det være en Uvillighed mod den følgende Generation af Præster, at lade Eftermændene afgive mere end de igjen modtoge, ligesom man derved vilde nedstyrte mange af dem i Armod, naar man ikke siden kunde aflægge dem desto rigeligere. Hvorledes man end vilde vende sig, saa vilde en fuldkommen Omdannelse og deelviis Afløsning af Naadsensaaret maatte gaae forud for Omreguleringen, og dette vilde have maaskee uovervindelige Vanskeligheder.

Men det er, som sagt, slet ikke en saadan Omregulering i sig selv, hvoraf vi frygte nogen Fare for Kirken. Det er kun den Ting at Staten tilegnede sig Kirkens Eiendomme og Indtægter, og derefter lønnede Kirkens Embedsmænd, tilsyneladende af sin egen Kasse, men i Virkelighed af Kirkens egne, den fraranede Midler. Ved en saadan Handling, der ligefremt er et Ran mod Kirken, vilde denne tabe sin Frihed, og atter blive aldeles afhængig af Staten. Skal Forandringen skee, maae alle Indtægter indgaae i en fælleds Kirkekasse, hvoraf Lønningerne atter udredede. Denne maatte være Statens almindelige Budget aldeles uvedkommende, og staae under den blandede kirkelige Forsamlings og Cultusministerens Control, ikke under Finantsministeren og Rigsdagen. Staten har heller ingen Ret til at tilegne sig Kirkens Eiendom; man veed nok, hvad det kaldes, naar Nogen med Magt uden Ret tilegner sig fremmed Eiendom. Man dadler idelig Reformationstiden, fordi meget af den Art dengang skete. Men ved Sligt vilde den saaledes plyndrede Kirke komme til, i alle sine ydre Forhold at afhænge af Statens Naade. Der skal paa Jorden stedse nogen Eiendom, nogle egne Indtægter til Frihed og Selvstændighed; den der blot skal leve af Andres Godhed, er i en afhængig og ufri Tilstand. Skal Staten lønne Kirkens Embedsmænd, bestemmer deres Antal og Virkekredse for en stor Deel paa den, og hvilken Indflydelse faaer den ikke derved paa Kirkens Anliggender? Ogsaa vilde det falske Skin bestyrkes, som om Kirkens Tjenere ganske stode i samme Forhold, som Statens egne verdslige Embedsmænd. Dobbelt farligt vilde dette være, dersom den Bestemmelse i Grundloven skulde gaae igjennem, at Kongen, d. e. her Ministeriet uden videre kunde afskedige eller forflytte Embedsmænd. Thi saa vilde Staten overføre den samme Anskuelse paa Kirkens Embedsmænd, som den jo lønnede, og Kirken kunde miste adskillige af sine nidkjereste og meest selvstændige Tjenere, naar deres Meninger vare i Opposition mod Ministeriets System, eller det vilde belønne sine Tilhængere med deres Embede. Endelig vilde man først aarlig vente paa hvad Finantsministeren og Rigsdagen vilde gjøre med det kirkelige Budget. En saadan Inddragelse af Kirkens Indtægter i Statens almindelige Pengevæsen, maae vi for Kirkens Friheds og Selvstændigheds Skyld bestemt udtale os imod.

Hvorledes Forholdet stiller sig mellem Stat og Kirke under Kirkens Frihed, have vi tidligere udviklet. Kun ville vi atter, for at forebygge mulige Misforstaaelser, fremhæve det, der egentlig ikke behøver at gjentages, at det kun er sine egne indre Anliggender, Kirken begjærer selv at styre, medens den i sine ydre verdslige Forhold ganske indordner sig under Staten, som en Stiftelse, en moralsk Person i denne. Dette fremhævede Reformatorerne netop saa bestemt imod den catholske Anmasselse, at være som en Stat i Staten.

Med Guds Hjælp vil Alting vende sig til det Bedste.

Vemmeløv, i Novbr. 1848.

Wilh. Rothe.

Afgang og ledigt Embede.

1. Decbr. Personel Kapellan hos Sognepræsten for Rødby og Ringsebølle paa Laaland, O. N. C. Pontoppidan paa Ansøgning meddeelt Afsked i Naade.

6. Decbr. Græsted og Maarum Sognekald i Frederiksborg Amt (433 Rbd.)

Samlet og udgivet af N. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. Nr. 168.

Dansk Kirketidende.

de Bind.] Tredie Søndag i Advent, den 17 December. [Nr. 12.

Roskilde Convent.

(Mødet i Ringsted den 12te October 1848*).

Formanden aabnede Forhandlingerne med den Bemærkning, at det ved sidste Sommermøde var bleven ham paalagt, ufortøvet at sammenkalde Conventet, dersom der ikke fra Cultusministeriets Side blev truffen Foranstaltninger til at en kirkelig Forsamling kunde træde sammen før Rigsforsamlingen. Herom havde Kjøbenhavns Præsteconvent alt indgivet Begjæring, en Begjæring, til hvilken Roskilde-Convent sluttede sig; men vor Skrivelse af 31 Juli er ikke bleven beæret med noget Svar fra Cultusministeriet, saa at Formanden kom i nogen Forlegenhed med Hensyn til Udførelsen af Conventets Bestemmelse ved Sommermødet. Vel kunde han for en Maaneds Tid siden slutte sig til, at Taushed i dette Tilfælde skulde betyde Afslag; men ganske sikker i sin Sag kunde han dog ikke være, og i Øvrigt var der stærke Grunde, som talte for, ikke at fremskynde den sædvanlige Mødetid, men samles midt i October, altsaa i den Tid, som ligger mellem Valgdagen og Rigsdagens Aabning. To af Conventets Medlemmer ere udvalgte til Rigsdagsmænd og den ene af disse er her tilstede for at tale med sine Embedsbrødre om saadanne kirkelige Spørgsmaal, som kunne ventes at ville forekomme paa Rigsdagen. — Magister F. Hammerich foreslog ved sidste Sommermøde at stifte et Selskab for den danske Kirkehistorie. Forslaget vandt Bifald og Hammerich opfordredes til ved næste Møde at fremlægge en Plan til et saadant Selskabs Stiftelse. Da han imidlertid, ved sin Virksomhed som Feltpræst næsten i hele den mellemliggende Tid, hindredes i at efterkomme Opfordringen, saa satte Formanden sig i Forbindelse med Mænd i Kjøbenhavn, som interesserede sig for dette Foretagende og kunde nu fremlægge et Forslag til at stifte et Selskab for den danske Kirkehistorie. Conventet gik ind paa Forslaget, og næsten alle Tilstedeværende tegnede sig som Medlemmer. Formanden, Magister F. Hammerich, Pastor Mau, Candidaterne Brandt og Helweg udnævntes til provisorisk Bestyrelse af Selskabet som vil træde i Virksomhed naar 200 Medlemmer har tegnet sig. En Indbydelse, hvori Selskabets Formaal og Virkemaade betegnes, er trykt og bliver omsendt til Danmarks Geistlighed, ligesom den ogsaa er indrykket i Dansk Kirketidende Nr. 164.

Formanden opfordrede derpaa Pastor Mau til at afholde et af ham anmeldt Foredrag: „Betragtninger over den nærværende Tid fra et christeligt Standpunkt.“ Pastor Mau tog saaledes til Orde:

Naar jeg er saa fri at udbede mig det ærede Convents Opmærksomhed for nogle Øieblik, da er det ikke, fordi jeg tænker paa at byde Dem noget Belærende eller sige Dem Noget, som De

*) Pastor Maus Foredrag er modtaget den 22de October, Pastor Trydes den 12te November, Referatet indsendt til K. T. den 25de November.

J. F. F.

ei vidste i Forveien — jeg trænger meget mere selv til Belæring — men fordi jeg føler Trang til at tale et alvorligt Ord i en alvorsfuld Tid, hvorved der fremkaldes en broderlig Forhandling og Udvexling af gjensidige Tanker og Følelser, som kunde deels bidrage til at klare for os selv Betydningen af vort Kald og vor Stilling under de nærværende Forhold, deels opmuntre og bestyrke os i det Gode og indgyde os Mod og Haab for de kommende Dage.

Derom ere vi vist Alle enige, mine ærede Embedsbrødre, at det Aar, hvori vi nu leve, er noget nær det mærkeligste af alle de 1848 Aar, som ere forløbne, siden den Herre Jesus Christus, Guds eenbaarne Søn, aabenbaredes i Kjødet, og med Ham en ny Tingenes Orden blev indført i Verden. Næsten Alting rystes og vakler; stolte Bygninger, som have trodset Aarhundreder, ere pludselig, som ved det stærkeste Jordskjælv, sunkne i Gruus og have begravet Mange i deres Fald. Konger ere styrtede fra deres Trone, berøvede Purpurets Glands samt Krone og Scepter, forjagede fra Land og Rige, for at tilbringe deres øvrige Dage i ubemærket Stilhed, uden jordisk Magt, Ære og Anseelse. Store og alvorlige Begivenheder ere fulgte Slag i Slag paa hinanden: Folk ere opstaaede imod Folk, og Krigen har raset i al dens Frygtelighed og raser tildeels endnu paa flere Steder, og den har krævet sine tunge og blodige Offere. Den retfærdige Gud har holdt Dom over Konger saavel som over Folkefærd; og det er, som om den gamle Prædiker raabte til Tidens Børn med Tordenrøst, saa han kunde høres indtil Jordens Ende: „Det er idel Forfængelighed og Aandefortærelse! Øiet mættes ei af at see, Øret fyldes ei af at høre“ (Præd. 1, 2. 8). — Store og gjennemgribende Omvæltninger ere foregaaede i Landenes indre Forfatning og Styrelse, i Forholdet mellem Regenter og Statsborgere, og mangehaande Planer og Foranstaltninger forberedes, i det Øiemed, at befordre de forskjellige Samfundsklassers timelige Lykke og Velbefindende. Ingen kan blive staaende udenfor Tidens Bevægelse, om han end havde Lyst dertil — han rives med af den stærke Strøm. Betragte vi nu det, som har rørt sig trindt omkring i vor Verdensdeel, i et christeligt Lys — de forskjellige Yttringer af Folkevillien, som ere komne tilsyne: da kunne vi desværre ikke negte, at mangensteds har vilde og sørgelige Udbrud af de menneskelige Lidenskaber fundet Sted, saasom Oprør, Vold og Mord; men vi maae dog derhos sige, at vor Herre har havt sin Haand med deri, som det hedder hos Profeten: „Mon der være en Ulykke i en Stad, og Herren haver ikke gjort den?“ (Amos 3, 6). Og som Han, den Almægtige, stundom lader svære Storme reise sig, for at rense den forpestede Luft, saaledes har han ogsaa i Aar ladet alvorlige Skiebner og Tilskikkelser udgaae over Jorden, for at opdrage Menneskens Børn og danne og berede dem til at vorde lykkelige, glade og tilfredse i borgerlig Henseende, naar de kun herefter ville ydmyge sig og komme til Besindelse, stikke sig i Hans Villie og give Ham alene Æren. — Hvad nu navnlig Forandringerne i Danmark angaaer, da er det trøsteligt og opmuntrende, ligesom det ogsaa berettiger til glade Forventninger for Fremtiden, at Alt er gaaet mere stille og fredeligt af her end paa de fleste andre Steder; at man ikke med Vold og Magt har tilkæmpet og tiltrodset sig den større borgerlige Selvstændighed og Frihed, som attraaedes, men at Sagen er bleven ordnet derved, at Kongen frivillig er kommen sit Folk imøde og af egen Drift har tilbagegivet dette en Deel af den Magt, som hans Forgængere have besiddet snart i to hundrede Aar og hvilken de som oftest have brugt til Folkets Gavn, saavidt Omstændighederne tillode det. Som een af de glædeligste Frugter af Bevægelsen i vort elskede Fædreland nævner jeg især denne, at den Ringe er kommen eller vil dog snart komme til sin naturlige Ret i Samfundet; thi hvorvel jeg kunde ønske, at dette var skeet under mindre pludselige Omvæltninger i andre Henseender, saa erkiender jeg dog, at der maatte et usædvanlig stærkt Stød til, for at de gamle, hidtil uoverstigelige Skranker imellem Fornemheden og Ringheden kunde falde, og Alle i Virkeligheden blive lige for Loven, som de ere lige for Gud. Men een Ting er der dog, som maa fylde den christelige Menneskeven med Sorg, og som ogsaa stundom har gjort mig tung om

Hjertet, og det er dette: at det synes, som om kun saa Faa have ret Oie for det, der dog er en nødvendig Betingelse for den sande Lykke og Tilfredshed, nemlig Tro og Gudsfrygt. Vi, som skulle være Sandhedens Forkyndere, maae dog aldrig glemme, at „Herrens Frygt er Viisdoms Begyndelse", og at „Retfærdighed ophøier et Folk, men Synden er Folkets Fordærvelse" (Ordsp. 1, 7; 14, 34); men hvorved bliver Syndens Magt bekæmpet, uden derved, at Troen finder Indgang i Hjertet? — „En anden Grund til timelig Lykke og Velsignelse, saavel som til evig Frelse og Salighed, kan Ingen lægge, uden den, som eengang er lagt, nemlig Jesus Christus, uden hvilken al Forkyndelse af Folkelykke er ikke stort andet end et lydende Malm og en klingende Bjælde." — Der tales atter og atter om Frihed i større Forsamlinger saavel som i mindre Kredse, og hvo der ikke istemmer Frihedsraabet, betragtes af de Fleste som en Daare eller en Særling, der ikke kan finde sig tilrette i Tiden, der gjorde bedst i at lægge sig til at døe jo før jo heller. Og vistnok er Friheden et stort og kosteligt Gode — jeg elsker den saa høit som Nogen, men hvor Mange ere der vel, som indsee, at den udvortes, borgerlige Frihed, for at være, hvad den kan være, stedse bør gaae Haand i Haand med den indre, aandelige Frihed — Friheden fra Syndens Herredømme, Friheden fra Lysters og Lidenskabers, fra Fordommes og Vildfarelsers Magt? — „I ere kaldede til Frihed, skriver Apostelen; vorder ikke Menneskers Trælle." Og „I skulle forstaae Sandheden, siger Jesus, og Sandheden skal giøre Eder frie; men hver den, som giør Synd, er Syndens Træl" (Joh. 8, 32. 35). Ak, den kristelige Frihed, Friheden i Gud, den ere der kun alt for Mange, som ikke ændse eller vurdere; det viser sig især i vore Dage, da alt Skin og Blændværk og Formvæsen med Hensyn til det Aandelige mere og mere forsvinder, og den nøgne Virkelighed træder frem. Menneskene ere saa opfyldte af timelige Interesser, af Tanken om Mit og Dit, af Spørgsmaal om Forfatning og Rettigheder og Samfundsforholdenes Ordning og Udvikling, at der bliver næsten ingen Plads tilovers for de Ting, som høre til Guds Rige. —

Der tales om en kristelig Folkekirke; men mon det vel er Fleerheden af Folket, som i Alvor og Sandhed, med klar Bevidsthed bekiender Kirkens Tro og Lære, som veed, hvad det vil navnlig i kirkelig Henseende, som veed, paa hvem det troer? Mon det er Fleerheden af Folket, som sætter sit faste Haab, sin fulde Fortrøstning til Ham, der blev hengiven for vore Overtrædelser og opreist til vor Retfærdiggiørelse; lader man sig ikke her endnu ofte bedrage af Skinnet og tager Skallen for Kiærnen? — Det hjælper ikke, som Nogle, selv brave, kristelige Mænd, have for Skik, at holde Lovtaler over de Danske, som vare de udmærkede fremfor alle andre Folk ved naturlig Kraft og Dygtighed eller borgerlige Dyder; — derved forandres Intet i kristelig Henseende; derved læges ikke Josephs Saar; nei, derved smigres kun det gamle Menneske, det kiødelige Sind, og der lægges nye Stene til den Hovmods og Egenretfærdigheds Bygning, som desværre kan være stor nok i Forveien; derved skeer ingen Opvækkelse til det Liv, som er af Gud.

See, mine Brødre, saaledes fremstiller den nærværende Tid sig for mig, med al dens Uro og Giæring, med al dens Digten og Tragten; er der meget at glæde sig over, saa er der tilvisse ogsaa Meget at bedrøves over, saa vi vel stundom kunne have Aarsag til at hænge vore Harper paa Vidierne, som fordum Israel i Udlændigheden, og i Bekymringen over Tidens Bræk og Brøst og mangehaande Forvildelser bede af Hjertet med hiin kongelige Sanger: „Herre, giør vel imod Zion efter din Velbehagelighed, og byg Jerusalems Mure!" (Psalm. 51, 20).

Men vi skulle ikke blot klage, vi skulle ogsaa handle og kiøbe den beleilige Tid, efterdi Dagene ere onde. Og hvad skulle vi da giøre? — Jeg vil for denne Gang blot nævne tre Ting: vi skulle være troe i vor Gierning; vi skulle søge vor Styrke i Enighed, og vi skulle fremfor alt forlade os paa Herren.

Vi skulle være troe i vort Kald; thi vi ere Huusholdere over Guds Raadegaver, og af en Huusholder kræves fornemmelig dette, at han maa findes tro — tro over Lidet, paa det han engang kan blive sat over mere. Som nidkiære Hyrder

skulle vi flittigen bruge ikke blot Staven „Liflighed“ i det vi meddele de Svage og Bekymrede og Anfegtede Evangeliets Trøst, men ogsaa Staven „Vee“ (Zac. 11, 7.), i det vi med Frimodighed straffe Synden og forkynde Loven i dens vækkende Alvor, at vi dog om muligt kunne fremkalde en flittigere Spørgen efter Guds Rige og hans Retfærdighed. Som omhyggelige Sjælesørgere skulle vi opsøge vore Menighedslemmer især paa Sygeleiet og hvor de ellers kunne antages at være meest modtagelige for Ordet, og benytte enhver Leilighed, som tilbyder sig, til at aagre med det os betroede Pund til Guds Ære og Jesu Navns Forherligelse, uden dog at ville paatvinge Nogen det Gode (thi Friheden maa bevares i alle Forhold, saa vi lade Enhver have Lov til at troe, hvad han vil, hvad han trøster sig til at forsvare for Gud og sin Samvittighed; — men det Ene skal giøres, det Andet ikke forsømmes. Vi skulle derfor, saalænge vi ere ei blot Kirkens, men ogsaa Statens Tjenere, villigen udføre de Forretninger, der i sidstnævnte Egenskab blive os overdragne, og ikke undslaae os for de Byrder og Uleiligheder, som f. Ex. Communalvæsenets Bestyrelse og Omsorgen for vore Menigheders timelige Vel i det Hele foraarsager os. Vi skulle ikke med fornem Mine ligesom stille os over Folket eller trække os tilbage fra Folket, men vise, at vi elske Folket, i det vi leve i og med Folket og staae det bi med Raad og Daad, hvor vi ere i Stand dertil, at vi dog om muligt ogsaa kunne være dem til nogen Nytte, som ringeagte vort aandelige Arbeide i Ordets Tjeneste. Vi skulle overalt ikke være som de, der ville herske over Herrens Arv, men vi skulle være Menighedens Tjenere og som Mønstre for Hjorden (1 Pet. 5, 3). — Klagerne over Præsternes mange verdslige Forretninger have i mine Tanker stedse været ugrundede eller dog overdrevne, og de synes mig dobbelt ubetimelige netop nu, da Agtelsen for Lærestanden paa mange Steder er sunken, og da der ofte nok tales om os som dem, der have for lidt at bestille og for meget at leve af. Skulle vi beholde den Rest af Agtelse, som endnu er os levnet, da maae vi uden Tvivl giøre store Fordringer til os selv med Hensyn til Dygtighed, Embedsførelse og Levnet, og redeligt stræbe at fyldestgiøre dem efter den Naade og Kraft, som gives os herovenfra.

Vi skulle dernæst beflitte os paa at bevare Aandens Eenhed i Fredens Baand (Eph. 4, 3) og navnlig enes om det som vi maae ansee for det Væsentlige i Kristendommen, efter den store Kirkefader Augustins Regel: in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas (d. e. Eenhed i det Nødvendige, Frihed i det Tvivlsomme, Kiærlighed i Alt). Vi skulle ikke lade saadanne aabne og uafgjorte Spørgsmaal, som f. E. om den apostoliske Troesbekiendelses Oprindelse og Ælde, om Betydningen af Kristi Nedfart til Helvede, om Apokatastasis (Ap. Giern. 3, 21) osv., skille dem ad, der have een Herre, een Tro, een Daab, een Gud og Alles Fader som er over Alle (Eph. 4, 5. 6). Vi skulle betænke, at der uden Tvivl vil komme alvorlige Tider, da Vantroen træder mere aabenlyst frem og fordrer Anerkiendelse ved Siden af Troen, da Kampen paa de aandelige Enemærker vil dreie sig om at være eller ikke at være. Vi have jo allerede hørt, hvorledes den attraaede Religionsfrihed af Flere betragtes som en Frihed for al Religion eller vel endog som en Frihed til at undergrave Kirkens Grundlære om Kristi guddommelige Natur og Værdighed. Naar Ævret saaledes bliver opgivet da er det høist vigtigt, at al Strid mellem de Troende indbyrdes ophører, og at Alle, baade Læge og Lærde, som Intet ville vide til Salighed uden Jesum Kristum den Korsfæstede og Igienopstandne slutte sig tæt sammen for ved Enighed at vinde Styrke og danne en fast Muur imod Angrebene udenfra, som ikke ville udeblive. Da vil det ogsaa vise sig, at flere af dem som man før har overseet eller skudt fra sig for deres saakaldte Skiævheders Skyld eller fordi de lagde vel megen Vægt paa udvortes Ting, saasom Forsamlinger, de ere dog Kirkens oprigtigste Venner, som have Hjerte og Mod til for Herrens Skyld at fornægte sig selv og forlade hvad der er dem kiært og dyrebart i Verden.

Endelig skulle vi, hvordan det end gaaer, forlade os paa Herren, den Gamle af Dage, som hidtil har holdt sin beskiærmende Haand over sin

Kirke og Menighed, saa Helvedes Porte har ikke kunnet faae Overhaand over dem. „Gud er vor Tilflugt og Styrke, en Hjælp i Angester, som er befunden at være meget stor. Derfor vil vi ikke frygte, om end Jorden forandres og Bjergene bevæges midt i Havet, om end Vandene deri bruse og oprøres, om end Bjergene bæve af dets stolte Bølger" (Psalm. 46, 2—4). Ja, naar vi kun have Herren med os, da behøve vi ikke at frygte eller forsage. Han, den Sanddrue og Trofaste, har oprettet en Fredspagt med os, som ei skal rokkes, men staae fast til Dagenes Ende. Han reiser sig i sin Magt og Vælde og siger til det oprørte Hav: „Hertil og ikke længere — nu skulle dine stolte Bølger brydes." Han, den Israels Vægter, sover og slumrer ikke, men er stedse vaagen til at opholde og bevare Sine. Han fører sit Kirkeskib lykkelig og vel forbi Klipper og Skær, ja midt igiennem Brændingen, saa det omsider kan ankre i den trygge Havn, hvor ingen Storme hvine og ingen Bølger bruse, hvor Klagen forstummer og Lovsangens Toner skal høres evindelig. Med dette Haab ville vi trøste hverandre. —

C. S. Trybe: Til Pastor Maus Foredrag tillader jeg mig at knytte nogle Bemærkninger angaaende det vigtige Spørgsmaal, hvorvidt en Præst maa og bør bringe Tidsbegivenhederne, navnlig de nærværende, ind under sin geistlige Virksomheds Omraade. Jeg har ikke fuldkomment beredet mig paa at fremkomme med disse Bemærkninger idag, thi de vare bestemte for et mindre Convent, hvor der ikke blev Leilighed til at foredrage dem; men da Anledningen nu er given i Pastor Maus Foredrag, skal jeg, saa godt jeg formaaer, udvikle hvad jeg har tænkt mig om denne Sag, og forklare de Grunde, som have været tilstrækkelige for mig til at lade Tidens Begivenheder, ogsaa de nærværende politiske, gaae ind med under min geistlige Virksomhed, for, om dette maatte lykkes mig, at bringe mine Sogneborn til at betragte dem fra et aandeligt og gudeligt Standpunct, for, efter Pastor Maus Ord, til hvilke jeg gjerne slutter mig, at befordre en Opvækkelse til det Liv, som er af Gud. Og da jeg oftere har hørt geistlige Brødre yttre, saavel at Præsten ikke burde blande slige Ting ind i sin Prædiken eller øvrige Ordets Forkyndelse, fordi Guds Ord bør prædikes puurt og reent, som ogsaa, at det var tilraadeligt som en Klogskabs-Regel, at Præsten i sin hele Virksomhed forbigik Tidsbegivenhederne og ethvert Røre i det borgerlige og timelige Liv, og ignorerede det, som om det aldeles ikke havde berørt ham, og var ham uvedkommende, vil jeg troe og haabe, at disse Bemærkninger ikke skulle være uhensigtsmæssige.

Hvad det fornemmeligen kommer an paa, naar man vil besvare sig dette vigtige Spørgsmaal, er jo unægteligen dette, om det gamle Testamentes Profeter, og Apostlerne i det nye Testamente, ja endmere om Herren selv har taget Anledning af Tidsbegivenhederne, og hvad der rørte sig i Folket i hine Tider ogsaa i timelig Henseende til at formane eller veilede Tilhørerne; thi have de gjort det, saa maa der upaatvivleligt ikke blot være en Berettigelse men en Forpligtelse for Enhver til at gjøre det iligemaade, forsaavidtsom Herren haver givet ham de indre Gaver dertil; hvad saa vore Samtidiges Dom end er angaaende denne Retning af den geistlige Virksomhed. Men hvad nu angaaer det gamle Testamentes Skribenter, da er det jo nimodsigeligt, at saavel Profeterne som de hellige Sangere have ret med Liv og Kraft grebet Tidsomstændighederne og det Røre, som var i de timelige Ting for at lægge Herrens Ord paa Folkets Hjerter; ja saavel de forbigangne som de nærværende og de tilkommende Tiders Tildragelser maatte i denne Henseende staae dem til Tjeneste. Dette behøver ingen Citater eller Exempler; thi det er et staaende Træk i det gamle Testamentes Bøger.

Spørgsmaalet bliver da dernæst om Evangeliets Aand tillader os i dette Stykke at følge Profeternes Fodspor, og om det nye Testamentes Ordførere have i denne Henseende efterladt os et veiledende eller samtykkende Exempel. Jeg mener, at da Evangeliet paa det allernøieste er knyttet til Loven, bliver det vor Opgave at bevare denne allernøieste Forbindelse ogsaa i den Maade, paa hvilken vor Virksomhed yttrer sig; ikke afsondre Lov fra Evangelium eller fremhæve det Ene paa

det Andets Bekostning; og hvad der var Ret og Pligt at gjøre for Lovens Forkyndere med Hensyn til Paaagtelsen af Tidens Begivenheder og Røre vil ikke kunne blive Uret for os, som forkynde Lov og Evangelium tillige. Jeg mener ogsaa, at det er uomtvisteligt, at Herren selv og tillige Apostlerne i Ordets Forkyndelse have taget Hensyn til disse Begivenheder og hvad der rørte sig paa deres Tid i Folket. Fortiden henviste Herren til og tog Anledning fra dens Begivenheder til alvorlige Formaninger; jeg henviser til Herrens Ord Math. 10, 15. og 11, 21. om Sodoma og Gomorra samt om Chorazin og Bethsaida. Den nærværende Tids, ja selv Stedets Leilighed, Begivenhed og Røre greb Frelseren, og flere af hans skjønne Lignelser ere opstaaede derved. Fremtidens Begivenheder ere ikke benyttede af Nogen i en saa sand profetisk og tillige frugtbar Aand, som af Herren. Jeg mener endogsaa, at hvad vi kalde politiske Anliggender eller Gjenstande blev end ikke holdt borte fra Herrens Lærervirksomhed, i hvilken Henseende jeg henviser til Herrens Svar paa Spørgsmaalet, om det var tilladt at Keiseren Skat*), hvilket Spørgsmaal efter Jødefolkets daværende Stilling endog var et i høi Grad critisk Spørgsmaal paa det politiske Gebeet. At Apostlerne ogsaa toge Hensyn til Tidens Begivenheder og til det Røre, som paa deres Tid fandtes i de timelige Anliggender i Folket synes mig at maatte ligge klart for ethvert uhildet Blik, og jeg undtager end ikke det, vi nu kalde politiske Begivenheder; hvorhos jeg bemærker, at det vi nu benævne politiskt, ikke fremkom i hine Tider, og navnlig blandt Jødefolket under den isolerede og afstikkende Skikkelse, som nuomstunder; thi det forekom da stedse i en theokratisk Skikkelse, hvilket ikke bør have nogen os vildledende Virkning med Hensyn til vor Formening, om hvorvidt deslige Gjenstande henhøre under vor geistlige Virksomheds Omraade. Jeg vil ikke blot henvise til Apostlernes Gjerninger, hvor Tidsbegivenhederne oftere ere paaagtede, men til de apostoliske Breve. Naar Paulus i 1 Cor. 3, 3. taler om den Nid, Kiv og Tvedragt, som fandtes iblandt Corinthierne; i Gal. 5, 20 om Trette, Tvedragt og Partier, bør vi ikke unddrage, hvad der af Sligt ogsaa havde sin Grund af timelige Aarsager. Naar han laster hos Galaterne 4, 10, at de tage vare paa Dage, Maaneder, Tider og Aar; og beder Titus 3, 9, at holde sig fra daarlige Spørgsmaale, Slægtberegninger og Tretter, da tager Apostelen med disse Formaninger ogsaa Hensyn til Forvildelser i timelig og verdslig Henseende. Ligeledes naar Jacob 2, 1—7 advarer mod at gjøre Forskjel paa Personer. Endnu vil jeg kun anføre Johannes Aabenbaring, som har behandlet en for os endnu uberegnelig Deel af Fremtidens Skjæbne, vel paa en for os gaadefuld Maade, men ligefuldt til megen aandelig Frugt for de Troende. Det er mig derefter aldeles klart, at vi maae være fuldt berettigede til at bringe Fortidens saavelsom Nutidens Begivenheder ind under vor geistlige Virksomheds Omraade, forsaavidt Nogen af os føler sig kaldet og begavet dertil; og at selv Fremtiden maa staae os til Tjeneste og Raadighed, saavidt Guds Aand giver os at skue ind i den, efter den Opfattelse, hvilken en troende, from, billig og retfærdig Anskuelse af det Forbigangnes og Nærværendes Skikkelse og Færd skjænker os — Alt i samme store Øiemed, efter Pastor Maus Udtryk, til „Opvækkelse til det Liv, som er af Gud."

Foruden dette er der ogsaa en paatrængende Nødvendighed, som tvinger Præsten fra de nærmeste Livets Forhold, i hvilke han lever, og fra

*) Næst efter at takke *Dr.* Kierkegaard for den Bemærkning, at Christi Svar ikke var en Besvarelse, men en Afviisning analog med det afviisende Svar, Herren gav Luc. 12, 13, til ham som bad Herren: „Mester, sig min Broder, at han skifter Arv med mig," vil jeg dog bemærke, at jeg har ved nærmere Overveielse ikke fundet denne Analogie i disse to høist forskjellige Tilfælde, hvoraf det ene bragte et i høi Grad vigtigt Folkespørgsmaal (om endog i en ond Hensigt) og det andet et aldeles privat Spørgsmaal for Frelserens Kjendelse. Det sidste var af den Beskaffenhed at det fortjente den Afviisning, det fik; det første Spørgsmaal erholdt derimod en aldeles afgjørende Besvarelse; og Svaret blev ovenikjøbet støttet til forhaanden værende Omstændigheder. Jeg troer derfor at være i min gode Ret, naar jeg fremdeles holder mig til mit Anførte.

de Tidens Begivenheder, som umiddelbart henhøre under hans geistlige Virksomhed, ind i Samlivets yderligere Forhold og Tidens os mere fjernt liggende Begivenheder. Thi det menneskelige Livs Forhold, Begivenheder og Omstændigheder slutte sig saa nøie til hverandre, og sammenfattes saa uopløseligt, at man ikke paa en naturlig Maade formaaer at holde dem ude fra hverandre. Saaledes slutter det engere Familieliv med dets Begivenheder sig nøie til alle det huuslige Livs øvrige Forhold og Begivenheder. Det huuslige Liv er atter i mange Maader sammenknyttet til det borgerlige Samfunds og Menighedssamfundets Forhold og Begivenheder. Disse atter til Statssamfundet, og dette til alle øvrige samtidige Stater. Tidernes store Begivenheder og Røre trænge sig fra de fjerneste Kredse, hvori Livet yttrer sig til en given Tid ind i det menneskelige Samlivs engeste Kredse, og det bliver umuligt for en Præst at træde ind endogsaa i den ringeste Hytte, hvor han ønsker at virke, uden at han maa tage Hensyn til den Indflydelse, som de fjerne og store Tidens Begivenheder have havt paa Gemytterne i denne lave Hytte enten til at glæde eller bedrøve, forknytte eller ophidse dem. Det er ligeledes umuligt andet for den Præst, der i sit Liv har knyttet sig med hjertelig Deeltagelse til sin Menighed, end at han maa gribes af Alt det, som skjænker Menigheden Glæder eller volder den Sorger; og saadant maa jo dog give sig tilkjende i alle naturlige Livsyttringer. Og saasandt en Præst er en god Borger, kan han visseligen heller ikke Andet end deeltage i det borgerlige Samfunds Glæder og Sorger, Lykke og Ulykke, hvilken Deeltagelse jo maa komme tilsyne i hans hele Tilværelsesmaade. Præsten maa saaledes nødvendigviis selv paavirkes af alle større og mindre Tidsbegivenheder og af det Røre, som sætter Folket i Bevægelse, og han tvinges af sin hjertelige Deeltagelse i deres Vel og Vee, som ere forbundne med ham, samt af sin Stilling til dem til at udtale sig derom, belærende, tilrettevisende, formanende, trøstende og opmuntrende, henførende alle Betænkninger, alle Bekymringer og alle Forventninger til Gud.

Den troende Overbeviisning og fromme Livsanskuelse, hvilken jo maa forudsættes hos Præster, byder jo dernæst Præsten, saavel selv at betragte, som at lære Andre at betragte alle Tidens Begivenheder som Guds Tilskikkelser, og i deres endelige Udfald alene beroende paa Guds vise Styrelse. Ere vi da ikke tvungne af en indre Nødvendighed til at bringe alle Tidens Begivenheder og dens Røre, som naae til vor Kreds, ind under vor geistlige Virksomhed, og saa godt, som det er os muligt at paavise at alle Tidernes glædelige eller sørgelige Omvexlinger, alle større lykkelige eller ulykkelige Begivenheder ere at betragte som Resultater, hidførte ved den guddommelige Styrelse, enten af Menneskenes Vildfarelser, Synder, Laster og Forbrydelser eller af Menneskers Sandhedskjærlighed, Lydighed og Dyder, og derhos alle tilhobe som Midler i Guds Haand til at føre Menneskene videre frem efter hans faderlige Villie, for som anført at bidrage vort til „Opvækkelse til det Liv, som er af Gud?" Gjøre vi det ikke saaledes, maatte vi gjøre os skyldige i en Modsigelse imod det, som vi erkjende at være af Gud, skyldige i den Feil, Herren laster Math. 12, 30 „Hvo som ikke er med mig, er imod mig, og hvo som ikke samler med mig, adspreder." Jeg maa formene, at saavel Troe som Fromhed gjør det til Pligt for den Geistlige, som ikke er aldeles blottet for Anlæg dertil, at inddrage Tidens vigtige, det være sig verdslige eller aandelige Røre og Begivenheder under sin geistlige Virksomhed, og jeg tør ikke undtage nogen særegen Livs-Røre eller Begivenhed herfra.

Tillige vil ogsaa Nidkjærhed for vort Kald og Klogskab byde os at benytte Begivenhederne og Røret i Folkelivet til Fordeel for vor Virksomheds heldige Indflydelse paa dem, som høre os til. Thi omendskjønt Omvexlingerne i Tidens Tildragelser, ofte, ja kun altfor ofte have en sørgelig Indflydelse paa Gemytterne til at sprede Tankerne og fængsle Hjerterne til de timelige Anliggender, saa vil dog den agtpaagivende Geistlige finde mangfoldige særdeles gunstige Leiligheder, saavel naar Begivenhederne medføre Glæde, som naar de medføre Sorg, til at udsaae den

gode Sæd til megen Velsignelse, dersom det gives ham paa rette Maade at gribe de beleilige Øieblikke, som ikke ville eller kunne udeblive.

Det Aandelige og det Timelige ere ikke saaledes adskilte, at de Intet have med hinanden at skaffe; thi de have deres Foreningspunct i Guds Styrelse. Stat og Kirke staae ikke imod hinanden som fjendtlige Magter eller uforenelige Elementer, men som nøie beslægtede Anstalter fra een og samme Herre til Menneskenes Bedste. De ere een Faders ægte Døttre, som skulle med søsterlig Troskab række hinanden Haanden til at fuldkomme Faderens Villie ved gjensidig Understøttelse efter bedste Evne. Vi ville visselig derfor ikke høre ilde af dem, som med ret Forstand ønske Statens Vel, naar vi paa tilbørlig Maade antage os Statens Anliggender efter Tidens Begivenheders Medfør. Vi finde jo endogsaa at Staten oftere finder sig foranlediget til at gjøre Opfordringer til sine geistlige Tjenere i saa Henseende; og hvor gavnligt vilde det da ikke være, om vi havde forud beredet vore Tilhørere ved gudelige Betragtninger over de Ting, for hvis lykkelige Begyndelse vi skulle opsende vore Bønner til Gud, eller for hvis gode Tilendebringelse vi skulle takke ham. Vi antage os jo ogsaa efter Paalæg fra det Offentlige samt tillige efter apostolisk Formaning Landets Anliggender, idet vi hver Helligdag indeslutte Kongen og Øvrighederne i vore Bønner. Jeg anseer det derfor for en aldeles skjæv og urigtig Anskuelse saavel hos Geistlige som hos Læge, naar de mene at Præsten bør ignorere alle Tidsbegivenheder som ham uvedkommende, tilligemed alt timeligt eller andet Røre i Folket; og værre endnu forekommer det mig at begaae den Inconseqvence, at ville i een Livsstilling være Menneske og Borger med levende Interesse for Menneskenes og Borgersamfundets Anliggender, men i en anden at ville anstille sig som om Verden med dens Tildragelser vare Een uvedkommende. Jeg vil tillade mig at anføre følgende Guizots Ord i hans Civilisations-Historie Pag. 250: „Man har, og det med Rette, forarget sig over Biskopper, der droge i Krig, over Præster, der levede som Verdslige. Dette var vistnok en stor, men dog langt mindre fordærvelig Misbrug, end Tilværelsen af Præster, som aldrig forlode Templet (Studerekammeret?) og førte et fra det sædvanlige aldeles affondret Liv. Biskopper, som til en vis Grad deeltage i de borgerlige Uenigheder, ere at foretrække for saadanne, der ere aldeles fremmede for Befolkningen, dens Anliggender og Sæder." Jeg vil ligeledes henvise til hvad Harms i sin Pastoraltheologie taler om dette Anliggende, hvilket findes i hans Yttringer om Kirkebønner.

Det er disse Betragtninger, som endnu efter over 30 Aars Virksomhed i geistlig Stilling holde mig overbeviist om, at Præsten bør bringe Tidsbegivenhederne, navnlig de paa hver given Tid nærværende, ind under sin geistlige Virksomhed. Jeg blev strax ved min Tiltrædelse i geistlig Stilling ligesom drevet ind paa denne Retning ved det bekjendte Røre, Folk paa den Tid kom i ved Jødefeiden; og siden har den ene vigtige Tidsbegivenhed afløst den anden Slag i Slag; men jeg har ikke fortrudt, at jeg i min Virksomhed har havt disse omvexlende Begivenheder skarpt i Sigte. Jeg har tvertimod sporet Velsignelse deraf, og navnligen troer jeg ikke uden Velsignelse at have taget vort Lands sidste politiske Begivenheder med i de Bestræbelser, med hvilke jeg har søgt at paavirke min Menigheds Medlemmer aandeligt. Heller ikke vil jeg troe, at det vil vise sig at have været uden Gavn at jeg oftere baade offentligt og privat har talt til min Menighed om de muligt forestaaende Forandringer i vor Kirkes Organisation.

Dersom nu Nogen er med mig kommen til den faste Overbeviisning, at det ikke alene er tilladt men Pligt, at bringe Tidsbegivenhederne og det Røre, som findes i Folket ind under vor geistlige Virksomhed, da fremtræder dette Spørgsmaal: hvorledes gjøre det? Dette Spørgsmaal kan vistnok i en Hovedsum ikkun besvares saaledes: eftersom Gud giver Enhver at kunne, og efter Troens Maade; thi "Alt hvad der ikke er af Troen er Synd." Den nøiagtige Besvarelse maa overlades enhver Enkelt efter en grundig Kundskab til sig selv, og en alvorlig Selvprøvelse for Gud; thi det ene Menneske veed ikke hvad der boer i det Andet, og kan ei heller fornemme hvad der

rører sig i det andet Menneskes Indre. Dog kunne vi meddele hinanden broderlige Raad, og jeg vil give fornemmeligen mine yngre Brødre et almindeligt Raad, og dernæst nogle specielle Vink. I Almindelighed vil jeg tilraade, at en Præst lægger an paa den størst mulige Eenhed i sin hele Virksomhed; saaledes at naar han føler sig forpligtet til at virke for Noget, fordi han erkjender at det saaledes er Guds Villie; saa bør han det i enhver Retning af sin Virksomhed og med alle de Midler som staae til hans Raadighed paa en sømmelig Maade, vel ihukommende Rom. 12, 11 „Værer ikke lunkne i Eders Iver"; Phil. 4, 8 „hvadsomhelst der er sandt, ærbart, retfærdigt, reent og elskeligt, det giver Agt paa", Tit. 2, 1 „Tal hvad sømmer den sunde Lærdom". — De forskjellige theoretiske Afskillelser af Præstens Virksombed i særskilte Retninger ville hos alle ærlige og oprigtige Præster løbe ganske tilsammen, og aldeles gaae op i hinanden i det practiske Liv. Dette en bekjendt Lærers: Priester, Prediger, Pastor maa og bør forene sig i hvad vi med vort Tungemaal, saa skjønt og betydningsfuldt kalde Sjælesørger. Dette Ord tilkjendegiver hvad vor Virksomhed i alle dens Retninger, i vore offentlige og private Forhold, i Kirken og udenfor Kirken, i Fredstid og Krigstid bør gaae ud paa. Dette Ord samler til Eet samtlige den christelige Præsts Bestræbelser. Specielt vil jeg raade, at forsaavidt Nogen bestemmer sig for at tage Tidsbegivenhederne med ind under sin kirkelige Virksomhed, da især at gjøre det i Prædikenen. Jeg forudsætter nemlig, at ingen Præst betræder sin Prædikestoel uden at mindes, at han fremtræder der som Guds Ords Forkynder; og vil han da betragte Tidens Begivenheder, da er det hverken egne Anskuelser eller Samtidens Anskuelser, han skal udtale; men enhver Betragtning han fremfører, om enten hvad der er skeet, eller skeer, eller vil skee, maa henføres til Guds Styrelse, ifølge Skriftens Lærdomme, for at Alle kunne lære baade at glæde sig i Gud, og at sørge, som de, der have Haab, og at see ind i Fremtiden, som de, der kaste al deres Sorg paa Gud. Underlægger han da alle Betragtninger under Herrens Ords allerhøieste Autoritet, da vil han tale som

den, der haver Myndighed, og afskjære alle Tvivl og Indvendinger, og er hans Ord med Guds Aands Bistand, Troens, Haabets og Kjærlighedens sande Yttring, da ville Tilhørerne til Slutning sædvanligviis hvile i den fromme Betragtning med et Suk og Amen.

Derimod vil jeg tilraade, at man kun med den yderligste Varsomhed tager Tidens Begivenheder og Røret i Folket med i de kirkelige Catechisationer. Skulle disse gaae godt, maa man indrømme, ja opfordre Ungdommen til de frimodigste Besvarelser, og til frivillige, selvstændige Yttringer; men da vil det let skee, det vil endog ikke undgaaes, at det ungdommelige Gemyt, eller om man vil, det unge Blod sættes i en Andagten farlig Bevægelse ved Behandlingen af Spørgsmaale, som angaae Tidens Begivenheder, og man kan udsætte sig for at faae lidenskabelige istedetfor fromme Yttringer til Svar paa de givne Spørgsmaal. Desforuden er der jo stedse en Deel ikke deeltagende tilstede i Kirken, og af disse kan man befrygte en urigtig Opfattelse, fordi det som oftest falder dem, som blot høre til paa andres Samtale, vanskeligt at fatte de Samtalendes Yttringer; og ikke nok det, men der vil let udvikle sig en bitter Fornemmelse hos disse ikke Deeltagende istedet for en velgjørende, fordi det vil forekomme dem, at hvis der var givet dem Leilighed til at yttre sig, skulde Resultatet være blevet anderledes. Sager, som ere disputable af den Grund, at der danner sig Partier for dem, tilraader jeg at holde saa meget som muligt fra Behandling paa Kirkegulvet, og desaarsag navnlig alle saadanne Tidsbegivenheder, der bringe noget særegent Røre iblandt Folket. Derimod vil jeg tilraade ad Samtalens naturlige Gang, at tage saadanne Sager med ved vore Besøg hos Menighedens Medlemmer, ligesom ogsaa, naar vi møde Nogen af vore Sognebørn paa Vei eller Stie. De spørge da gjerne selv om Begivenhedernes Gang, og jeg har aldrig erfaret at de have Noget imod, at vi give vore Beretninger og Betragtninger en gudelig Retning; naturligviis kun den, der grunder sig paa vor Overbeviisning.

Slutteligen maa jeg bede mine Brødre være

overbeviste om, at jeg ikke overseer de Vanskeligheder, Præsten indlader sig paa, idet han udstrækker sin Virksomhed over Tidens Begivenheder. Med klart Syn for disse tilraader jeg at anvende al Lærer-Klogskab og Forsigtighed. Lad os nøie vogte os for at profanere Lærdommen, Gudstjenesten, Prædikenen, vor hele geistlige Virksomhed enten ved at overordne det Timelige over det Aandelige, saa at vi tilsidesætte Guds Ords Forkyndelse for de timelige Tings Betragtning, eller udhæve vore personlige Anskuelser fremfor Herrens Lærdomme. Lad os nøie vogte os for at bringe fremmed Ild paa Herrens Alter, at besjæles af politisk Iver og verdslig Nidkjærhed, istedetfor af Iver og Nidkjærhed for at tjene Herren, fremme Guds Rige og arbeide paa de os betroede Sjæles Frelse. „Vi bør omgaaes værdeligen efter det Kald, hvormed Gud haver kaldet os!“

Enhver af os bør søge at sætte sig ret ind i sin Stilling, og snarest mulig blive enig med sig selv i hvilket Forhold han vil stille sig til det, som foregaaer udenfor Kirken, men som ligefuldt berører den ham betroede Menighed. Og føler da Nogen, at det er hans Pligt, ikke at lade sine Sognebørn uden Guds Ords Veiledning, Paamindelse, Advarsel og Trøst i disse Anliggender, da ændse han ingen Vanskeligheder, der stedse ville være størst i Begyndelsen. Han begynde kun i Herrens Navn, og Erfaringen vil undervise ham Tid efter anden om den rette Maade. Men uden Begyndelse ingen Øvelse, uden Øvelse, ingen Erfaring!

Med Hensyn til Enkelthederne i Pastor Maus Foredrag har jeg kun et Par Bemærkninger. Først at der ikke er Grund til at ansee 1848 for det mærkeligste Aar i den christne Tid. Korstogene, Trediveaarskrigen og mange andre Begivenheder maatte vel ansees for vigtigere. Dernæst at der vel i og for sig ingen Grund er til at klage over verdslige Forretninger, hvorved Præsten kommer i mangehaande Berøring med Menigheden; men desto mere over det bestemte Forhold i denne Henseende, som den ny Communallov har indført og den Stilling vi derved har faaet. Ifølge den maa Præsten ofte optræde som tvingende, ofte som den udøvende Magt i Sognet, ofte som administrerende selv i Anliggender han slet ikke forstaaer (f. Ex. Veivæsen og Vandvæsen). Præsten skal efter mit Skjøn i de verdslige Anliggender optræde frit og nærmest som mæglende.

Kierkegaard: Den næstforrige Talers Yttring om Mærkeligheden af indeværende Aar er i mine Tanker urigtig og grundet i vor Tilbøielighed til at overvurdere det Nærmeste. En Deel af os har allerede oplevet en lille Aarkreds med 1812 i Midten, om hvilken de stærke Ord, som vi nylig hørte, om jeg ikke feiler, vilde lade sig anvende med nok saa megen Fynd. Hiin Mand med den halve Klode saa at sige under Fødderne, først i Dresden med Keiseren af Østerrig som Svigerfader, til sin fornemste Drabant, ifærd med at føre en halv Million Krigere næsten til Europas østlige Grændser, medens han med 2 til 300,000 kæmpede ved Tajos Bredder, — og saa faa Maaneder efter som Flygtning sammesteds, medens hans Helte dækkede Ruslands Sneemarker med deres Liig, — og saa hele Europas Fange medens Konger og Fyrster og Paven selv gaae ud af hans Fangebure for at gjenopreise deres Throner, og medens Brasilien og det spanske Amerikas Emancipation er den nærmeste Frugt af hans Besøg paa den pyrenæiske Halvø — jeg tænker: der har vi de Faste som vakle og de Store, som falde og talrige Offre og pludselige Omskiftelser nok saa stærkt som fra Skuddagen i Paris af. — Heller ikke kan jeg istemme den samme Talers Formaning til Enighed, fordi det forekommer mig, at den smager lidt efter at man skulde lade den grundige Undersøgelse og den bestemte Udtalelse af sine Resultater fare, for at holde sig til en temmelig uklar og ubestemt Fremstilling af hvad Fleertallet af christeligsindede Mennesker nogenlunde turde være enige om. Man skal, mener jeg, tænke klart og tale bestemt om Smaat saavelsom Stort, og det af yderste Evne. Kun af den derved fremkommende Strid udgaaer stedse dybere Erkjendelse og Indsigt, og forstyrrer end den Art Strid mangen Gang den hjertelige Enighed, saa bevares denne sidste endnu meget mindre ved paa overfladisk Maade og i almindelige Formler at drage Skjul over de dog tilste-

værende Modsætninger. — Hvad Præstens Virksomhed i det Verdslige angaaer, da vil jeg derom gjerne lade mig sige Besked af Ældre og Kyndigere. To Ting troer jeg imidlertid at skjønne: først at en saadan Virksomhed neppe saa meget passer sig for ham og hans Kald i og for sig betragtet som for vor Svaghed, idet vi først efterhaanden lære mere og mere at leve for vort aandelige Kald alene; og for vore Menigheders Svaghed, der tælle mange Medlemmer, med hvilke vi ikkun igjennem det Verdslige kan komme i en Smule Berøring. Dernæst, at det af den sidste Taler gjorte Forsøg paa ved Skriftsprog og navnlig ved Herrens Exempel at begrunde Rigtigheden af, at en verdslig Virksomhed hos Præsten skulde gaae Haand i Haand med den geistlige, neppe vil lade sig holde. I det paaberaabte Svar om Skattens Mynt gjør nemlig Herren, saavidt jeg skjønner intet Andet end hvad der i Øvrigt synes at have været hans stadige Skik: Han indlader sig paa det Verdslige kun for at vise det fra sig. Den vidunderlige Vending hvorved han tvinger Pharisæerne til at gribe i deres egen Lomme og at forraade hvor godt de vidste hvem de skattede og skyldede til, er i mine Tanker ganske parallel med det andet berømte Svar: hvo har sat mig til Dommer eller Deler mellem Eder? —

Endnu være det mig tilladt, i Overensstemmelse med et Vink af den næstsidste Taler, ogsaa at udtale mig imod en Vildfarelse, der efter mit Skjøn hører til de allerfarligste i vore Dage, mod den nu grasserende Nationalitetsforgudelse. Jeg anseer den for yderst farlig, fordi jeg troer at der virkelig gives Folke-Aander og selv mener at kjende lidt til deres Magt, og til, hvor forføriskt det er, i Øieblikke at føle sig som den begeistrede Taler og den glødende Digter naar man kun vil give en saadan Aand Raaderum og gjøre sig til dens Redskab. Og hvad er vel, i det Mindste i mangt et Øieblik, nogen Fristelse af Guldets Glands eller Ærens Krands eller Lysters Bæger i Sammenligning med at føle sig baaren paa Aandevinger, Herre over Ordet paa sine Læber, selv varm og opvarmende Andre? Men just derfor og fordi alle Folke-Aander dog ere faldne Aander, eller i al Fald ere skabte Aander, just derfor staaer en Tidsalder, som svælger i saadanne aandige Rørelser, som jeg nys skildrede, bestandig Fare for at forvexle dem med og foretrække dem for den Helligaand og hans Gjerning i Mennesket. Og, som jeg seer Sagen, staaer nu en stor Deel af Europas Folk aandelig talt i Dalen Dura i Babels Land, hører Basuners og Pibers Lyd og falder ned og tilbeder den store gyldne Støtte, i hvis Billede de forgude sig selv. Hvor den Helligaand har hjemme, der erkjende vi os for Uværdige og Udygtige i os selv, for Udvalgte i Christo, og just derfor hverken foragte eller hade vi nogen anden Nationalitet. Men hvad Sort Aander det er, som nu raade hos de Fleste, det aabenbarer sig ogsaa deri, at f. Ex. Skandinaver, Tydske, Slaver, ikke blot forgude sig selv, men ogsaa fordømme hinanden; thi „hvo som ikke tilbad Billedet skulde kastes i den gloende Ovn" (Dan. 3, 1—6).

Boisen yttrede med Hensyn til Maus Foredrag, at de Fredsforslag det indeholdt mere opfordrede til at slaaes end til at holde Fred. Han krævede nemlig som Fredsbetingelse at Modstanderne skulde opgive hvad de ansaae for vigtigt og enes med Taleren om hvad han ansaae for Hovedsagen. Saaledes skulde vi betragte Betydningen af en Udvikling af det os eiendommelige Danske som en Forberedelse for det Christelige for en Biting vi nu maatte opgive at stride for, vi maatte opgive vor Kamp for Bekiendelsens apostoliske Oprindelse, for Betydningen og Vigtigheden af Nedfarten til Helvede, vor Paastand om Uforeneligheden af Læren om Apokatastasis med Kirkens Bekjendelse (en Paastand, hvorom Taleren dog troede sig enig med Pastor Mau); at slutte Fred paa saadanne Vilkaar er en Umulighed, fordi den kan ikke sluttes uden at man derved maatte nødes til at opgive sin Overbeviisning om hvad man anseer for et Livsspørgsmaal. Hvad Nationalitetssagen angaaer da har Pastor Mau kun omtalt denne i Forbigaaende; med Hensyn til *Dr.* Kierkegaards Foredrag da forholder det sig anderledes. Ham er det aabenbar ramme Alvor, naar han omtaler Nationalitets Sagen, og man mærker at hans Hjerte

er bleven oprørt i den inderste Grund ved hvad han kalder en Forgudelse af Nationaliteten. Da dette aabenbar ogsaa tyder hen paa hvad der er bleven yttret her blandt os, og ikke godt kan udlægges paa anden Maade, saa maa jeg erklære, at der aldrig af mig, eller saavidt jeg veed af dem der ere enige med mig, er fremført Yttringer, der kunde fortjene at betegnes som en Forgudelse af det Danske. Thi vel har vi udtalt bedre Tanker om de Danske end *Dr.* K. rimeligviis vil vedkjende sig, men aldrig har vi sagt om de Danske at de ikke som Syndere maae boie sig for Gud, eller at Nogen ved sin Danskhed kan blive retfærdig for ham.

Mau: Jeg maa udtrykkelig bemærke, at jeg ikke i mit foregaaende Foredrag har henregnet den christelige Vigtighed og Gyldighed af den apostoliske Troesbekjendelses Indhold til det Omtvistede, ved hvilket jeg vilde, at vi ikke skulde opholde os, men ikkun de bekjendte Spørgsmaal om dens Ælde og apostoliske Oprindelse. Heller ikke har jeg talt om Troen paa Christi Nedfart til Helvede, men kun om Forsøgene paa nærmere at udvikle Læren derom. Til den nødvendige Troesenhed regner jeg dette: med fast Overbeviisning og hjertelig Fortrøstning at antage og tilegne sig Indholdet af hvert enkelt Led i Troesbekjendelsen, altsaa ogsaa de tvende om Nedfarten og Dommen, hvilken sidste rigtignok udelukker Apokastasis. Jeg er derfor meget villig til at erkjende at jeg i denne Sammenhæng helst burde have udeladt det sidstnævnte Ord.

Kirkegaard bad om Tilladelse til tydeligere at udtale Noget af ham forhen Yttret. Han meente, at ethvert Troens og Skriftens Ord af Eenfoldige, af Børn, af En der hører det første Gang allerede paa en vis foreløbig Maade, der ingenlunde altid er urigtig, men ofte kun mindre fuldstændig og nøiagtig, bliver forstaaet. Til den dybe Opfattelse deraf hører nu vistnok allerførst Væxten i det christelige Liv; men derhos ogsaa bestandig nye Forsøg paa begrebsmæssig at udlægge det for sig selv og Andre. Dette Sidste havde han Frygt for at Pastor Mau vilde have forhindret eller afskaffet for at forebygge de Stridigheder som derved umulig kunne udeblive.

Rønne takkede for Maus Foredrag og raadede til at opfatte og benytte det i dets Heelhed uden smaalig Critik af Enkelthederne. — Buchholtz mindede om, at naar Præsten efter Trydes Raad vover sig ind i mangehaande verdslig Virksomhed, vil det være ham gavnligt, hver Gang at gjøre sig Rede for, om han ogsaa ved denne Leilighed optræder i Kraft af et kjendeligt Vink i Guds Ord.

(Fortsættes.)

Udnævnelser og ledigt Embede.

7. Decbr. Kapellan for Harlev og Framlev Menigheder i Aarhus Amt C. P. G. Kampmann, beskikket til Sognepræst for Seiling og Sinding i Viborg Amt, Aarhus Stift; Sognepræst for Byrum, Vesterø og Hals paa Læssø, A. S. Jantzen, til Sognepræst for Kolind, Ebdrup og Skarvesø i Randers Amt; Sognepræst for Hveisel og Givskud samt Provst for Nørvang og Tørrild Herreder i Veile Amt, J. C. J. Zahle, til Sognepræst for Stillinge i Sorø Amt; *Cand. theol.* og Adjunkt ved Aarhus Kathedralskole, A. C. M. Thomsen, til Sognepræst for Maria Magdalene og Koed i Randers Amt.

6. Decbr. Ryslinge Sognekald i Svendborg Amt (251 Rdb.).

☞ **Dansk Kirketidende** udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den **Reitzelske** Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige **Posthuse**, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Nr. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade.

Samlet og udgivet af **N. Th. Fenger** og **C. J. Brandt. Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

1848. Nr. 169.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Fjerde Søndag i Advent, den 24 December. [Nr. 13.

Jeg forkynder eder en stor Glæde:
Eder er i Dag en Frelser født!

Nu ville vi synge og være glad,
I Jesu Kristi Navn!
Guds Søn er født i Betlehems Stad,
:,: Os alle til Glæde og Gavn. :,:

Han steg fra Tronen i Himmerig,
Og blev et Barn saa spædt,
For os han daled saa nederlig,
:,: Det maa ikke være forgæt! :,:

Al Verden han skabte til sit Behag,
Og styrer Alt deri,
Han føder den liden Fugl hver Dag,
:,: Som flyver i Luften fri. :,:

Men af han klæder sin Guddoms Magt,
En Tjener vorder han,
Han os vil tjene, det er hans Agt,
:,: Og blive vor Frelsermand. :,:

Nu ligger han ved sin Moders Bryst,
Hendes Mælk det er hans Mad,
Alle Engle see paa ham deres Lyst,
:,: Hvem vilde ej være glad! :,:

Med os han bytter saa underlig,
Guds Søn, vor Broder fin,
Vort Kjød og Blod tager han paa sig,
:,: Og skænker os Guddom sin. :,:

Han bliver en Svend, og Herre jeg
Som før var fattig Træl,
Hans Kærligheds Dyb udgrundes ej,
:,: Og ikke hans Rigdoms Væld! :,:

O, han oplader paany den Dør
Til Glædens Paradis,
Som længe for os stod lukket før,
:,: Ham ske Lov, Ære og Pris! :,:

Ham ville vi synge vor Julesang,
Og er den end kun svag,
Det dog er fra Hjertet en Efterklang
:,: Af Engelens Budskab i Dag. :,:

Anm. Ved Reformationen gjenfødtes Julepsalmen. Luthers Julesange ere kostelige Perler, der saa mesterlig og sanddru udtrykke den barnlige Glæde over Frelserens Fødsel. Hos vore Forfædre ramte han den rette Stræng; de efterlignede hans Sange, og befindede sig paa hvad de selv havde i samme Tone. Men Tiderne forandrede sig snart, man sang klagelig om Kors og Bod og Pønitens, men synge en glad Julesang kunde man ikke mere. Selv Kingos Julepsalmer høre ikke til det mest udmærkede hos ham, og Tonen i Brorsons er snarere lært ved Babylons Floder end paa Marken ved Betlehem. Det var først i vore Dage, ved Grundtvig, at den „lutherske" Julesang med nye Vinger svang sig af Asken.

Til den Kreds af ældre Julesange, som i vor Tid atter ere opfriskede, kunde imidlertid endnu føjes en og anden, som vel især fordi den ikke kom ind i Kirkepsalmebøgerne, er bleven mindre bekjendt, skønt den kunde fortjene at være det. En saadan turde maaske den her meddelte være; dens Forfatter er Hans Christensen Sthen Rektor i Helsingør og siden Præst i Malmø i Slutningen af det 16de Aarhundrede. Den fremdrages her, fordi den, saavidt jeg skønner, har Noget af den Juletone som fornyedes med Luther, men dernæst ogsaa for at gjøre Dem opmærksomme paa den, som ere godt hjemme i vores Folkesang, thi dens Melodi hører vist ikke til de bekjendte, men kunde maaske dog findes et eller andet Sted. Da der er foretaget nogen Forkortning og Forandring ved den, henvises til Nr. 235 i „Den danske Psalmedigtning", hvor den findes uforandret.

C. Jr.

Julesalme.

I Verden er kun Sorg og Nød,
naar os ej er en Frelser fød,
som vil vor Byrde bære:
da nager Syndens Orm vort Bryst,
forgjæves er den falske Trøst,
som Slangen os vil lære.

Høilovet være Gud, som lod
sin egen Søn af Davids Rod
blandt faldne Slægter fødes!
fra Krybben han til Korset gik;
men mange Sjæle med han fik,
som hist i Himlen mødes.

Følg med, min Sjæl! til Betlehem,
frygt Farer ej, vi trodse dem,
Guds Ord os giver Vaaben!
fra Krybben saa til Golgata;
korsfæstet er os Verden da,
men Himlen staaer os aaben!

Ribe, d. 5te Decbr. 1848.

C. Thorup,
Adjunkt.

Roskilde Convent.

(Mødet den 12te October 1848).

(Fortsat.)

Formanden. De Fleste som i Dag har givet Møde i vor Kreds, har sikkert ventet, at Spørgsmaalet om Kirkens og Statens indbyrdes Forhold vil blive bragt paa Bane. Dette til enhver Tid vigtige Spørgsmaal faaer netop i denne Tid en særdeles Vægt fordi Rigsdagen forestaaer. Da jeg i Forgaars i et mindre Convent var samlet med en af vore Rigsdagsmænd, (Boisen), opfordrede denne mig til at sørge for, at dette Spørgsmaal kom frem ved vore Forhandlinger i Dag. Jeg yttrede, at det visselig vilde være Conventet kjærkomment, om han vilde udtale sig om denne Gjenstand ved vort Møde,

hvortil han svarede, at han hellere ønskede Sagen bragt paa Bane af en Anden, for at en fri Discussion kunde indtræde, i hvilken han forbeholdt sig at tage Deel. Jeg lovede da at drage Omsorg derfor og staaer nu i Begreb med at holde mit Løfte; men Forsamlingen maa ikke vente et Foredrag, til hvis Udarbeidelse Tiden var for knap. Jeg vil kun fremsætte nogle faa Sætninger (Theses) Statskirken betræffende, som gribe ind i vigtige Tidsspørgsmaal paa det kirkelige Gebeet, udvikle disse Sætninger i Korthed og derpaa overlade Forsamlingen, enten at afhandle det Fremsatte eller at drage flere til Sagen hørende Spørgsmaal ind under Forhandling.

Formanden veg derpaa sit Sæde og, da Viceformanden ikke var tilstede, overtog Provst Steenberg efter Opfordring at lede Forhandlingerne i den øvrige Deel af Mødet.

1. Det er ønskeligt at den lutherske Statskirke vedbliver i Danmark; men at den, uden at opgive sig selv, stræber at skaffe sig frivillige Medlemmer.

I Tider som vore, da Bevægelserne, de borgerlige saavelsom de kirkelige, ere store og almindelige, da Alting rystes og synes at true med Fald, føler man Trang til at gjøre sig klart, om da virkelig, som det stundom kan synes, alt det Bestaaende skal omstyrtes, eller om der er Noget, om hvilket vi trøstig kunne sige, at det vil vedblive, saa vi dertil kunne knytte vort Haab for Fremtiden? Det er Christne en stor Glæde at de under alle kirkelige Bevægelser og Rystelser tør udtale den Fortrøstning at Kirken vil vedblive, en Fortrøstning, som de grunde paa det Herrens Ord, at den er bygget paa Klippen og at selv Helvedes Porte Intet formaae imod den. Men denne samme Fortrøstning kunne vi ikke have naar Talen er om Statskirken. Forbindelsen med Staten, ukjendt som den var i Kirkens tre første Aarhundreder, kan umulig være dens nødvendige Form; men, ligesom det historisk lader sig paavise, naar den traadte i Kraft, saaledes lader den Tidens Udvikling sig tænke, da den udvortes Forbindelse atter opløses, saa Stat og Kirke bestaae hver for sig og kun har

en moralsk Indflydelse paa hinanden. Denne Udvikling behøver ingenlunde samtidig at indtræde i Kirkens forskjellige Afdelinger, og det Spørgsmaal, om Statskirkens Opløsning forestaaer i Danmark, har jeg, efter en opmærksom Overveielse af Tidens Tegn, troet at maatte besvare benægtende. Det er min Overbeviisning, en Overbeviisning, som jeg troer at dele med de Fleste i denne Forsamling, at Statskirken i Danmark endnu i en Række af Aar vil kunne bestaae til Velsignelse; men jeg er tillige fuldt og fast overbeviist om, at der maa arbeides til dette Maal og at det naaes ikke naar man lægger Hænderne i Skjødet og lader Alting blive ved det Gamle. Man kunde nu tænke sig Forandringen saaledes iværksat, at Statskirken og Tidsaanden gjensidig gav og fik Indrømmelser, saa Statskirken fik Lov til udvortes at bestaae imod at give Rum for en Deel af Tidsaandens Resultater, der da vilde fremtræde baade i dens Bekjendelse og Forfatning. Men Statskirkens fortsatte Tilværelse vilde i saa Fald være altfor dyrt kjøbt, den lutherske Statskirke vilde blive et tomt Navn, et Skalkeskjul for dens værste Fjender, og Falskheden vilde snart slaae sin Herre paa Hals. Lad den lutherske Statskirke bestaae saalænge Gud vil, lad den modtage den Udvikling, som den kan modtage uden at opgive eller fornægte sig, men lad den dog aldrig glemme, at den er kaldet til at bekæmpe Tidsaanden og ikke til at gaae paa Accord og slutte Fredsforbund med den. Jeg har derfor et andet Raad til Fremtidens Statskirke i Danmark, nemlig at den ved alle gode Midler skal stræbe at skaffe sig frivillige Medlemmer og Bekjendere. Gid dog disse Ord: „frivillige Medlemmer og Bekjendere" ret maatte gjenlyde i alle deres Hjerter, som tænke paa Kirkens Tarv og ville arbeide for dens Flor. Og naar saa Hjertet er vundet for den Sag lad saa Øiet betragte hvad der i et Søsterland er virket for Sagen i et Par Aarhundreder og hvilke Fordele man har havt ved Gjennemførelsen af den Grundsætning, at Statskirken kun skal have frivillige Medlemmer. Jeg mener naturligviis Engeland, hvis Statskirke har havt mere at gjennemgaae end nogen anden, (tænk paa Cromwells Tid, tænk paa de politisk-religiøse Revolutioner, tænk paa den bestandige og kraftige Gjæring i det Kirkelige) og som dog vistnok staaer fastere end nogen anden — ikke for dens Rigdoms og Indflydelses Skyld, ikke for dens rene Læres Skyld, ikke for dens dygtige Geistliges eller folkelige Forfatnings Skyld; men fordi Frivilligheds-Principet (*the voluntary principle*) der dog nogenlunde er gjennemført, saa Engelskmanden kan sige: jeg tilhører den engelske Statskirke ikke fordi jeg skal, men fordi jeg vil. Saavidt maa det komme ogsaa hos os, og Skridtet dertil, som synes stort og farligt, naar vi have blot Øiet fæstet paa den hidtil bestaaende kirkelige og borgerlige Lovgivning, er ubetydeligt, ja er alt gjort naar vi ville tage Hensyn til de sidste Aars kirkelige Udvikling og til den offentlige Mening. Det er derfor ikke vanskeligt for den opmærksomme Iagttager at angive hvad der vil bidrage til at den Danske Statskirke kan gjøre Regning paa frivillige Medlemmer.

2. Hertil vil bidrage, naar andre Religionssamfund taales ved Siden af Statskirken og Udtrædelse af den kan skee uden nogensomhelst borgerlig Ulempe.

At udvikle denne Sætning og at prise den angivne Forholdsregel kan jeg spare mig saalænge, jeg taler til denne Forsamling og blot henvise til Conventets foregaaende Forhandlinger, Religionsfrihed betræffende. Det har vel ingen Nød, at en Kreds af Geistlige, som under heelt forskjellige udvortes Forhold havde Sind til at vedkjende sig Religionsfriheden og opløfte sin Røst til Fordeel for den, nu i vore Dage skulde sadle om. Men det maa vi rigtignok huske paa, at for at skaffe Statskirken frivillige Medlemmer er det ingenlunde nok at holde Udgangen aaben, saa at Kirketroens Fjender uden Hindring kunne drage bort og udenfor bekjende hvilken Tro de ellers har, eller at de ingen har. Der hører mere til. Vi maae arbeide paa at de, som ere findede at blive i Statskirken, og det vide vi jo er det langt overveiende Fleertal, at disse ogsaa kunne blive der

med Lyst og sige: „her er godt at være." Og derfor, hvad trænger selv Statskirken til, dersom den vil have frivillige Medlemmer?

3. **Selve Kirken trænger til Oplivelse, Oplysning og Frihed, deels i sit Forhold til Staten, deels i det indbyrdes Forhold mellem Menighed og Sjælesørger; men ikke til nogen ny Bekjendelse.**

Ja vist trænger Statskirken til Oplivelse; thi der er meget dødt Formvæsen i den — og til Oplysning, at Sandhedens Lys kan skinne ind i alle mørke Kroge. Den Mand havde ei saamegen Uret, som sammenlignede Kirken med Diogenes's Tønde, til hvem Staten kommer, som Alexander, med fornem Beskytter-Mine, og spørger: hvad kan jeg gjøre for Dig? men faaer til Svar: først og fremmest — gaa af Veien at Solen kan skinne paa mig! — Til Frihed trænger Kirken i sit Forhold til Staten saa vi ikke af denne besværes med en Mængde ofte unyttige og ofte virkelig skadelige Anordninger og Bestemmelser. Jeg vil exempelviis anføre de gjældende Bestemmelser Psalmebogen betræffende, som vistnok ere givne i den formeentlig gode Hensigt at skaffe hele Landet een Psalmebog; men som paa dette Eensformighedens Alter har offret mere Godt end Nogen kan beregne. Men ogsaa i sit Indre trænger Kirken til Frihed, navnlig i Forholdet mellem Menighed og Sjælesørger saa dette ikke blev nødtvungent, men frivilligt. Hermed mener jeg ingenlunde at Sogne-Inddelingen skulde bortfalde i kirkelig Henseende. Jeg anseer det for gavnligt, at en Præst har en Oversigt over sin Embedskreds og at paa den anden Side Folk vide Besked om, til hvilken Sjælesørger de i Regelen ere henviste. Men videre bør ikke gaaes i den Henseende, Sognebaandet maa ikke være en Lænke naar de der bryde sig meest om Christendommen skulle befinde sig vel, og det er jo en Grundsætning, som Kirken maa ære og billige, at man vil have Tillid til sin Sjælesørger.

Til at virke for Kirkens Oplivelse, Oplysning og Frihed ere vi Præster kaldte og har vel Grund til at minde hverandre om vort Kald og vort Ansvar, besynderlig i Tider som disse, da

den politiske Interesse truer med at opsluge alle andre Interesser. Præsten er jo ogsaa Borger og hvad der angaaer hans jordiske Fædrelands Vee og Vel kan umulig være ham uvedkommende — nei, hverken han eller hans Tilhørere. Jeg mener derfor ogsaa, som en foregaaende Taler, at det skal være ham uformeent at drage Tidens Begivenheder og Røre med ind under sin geistlige Virksomhed naar han dertil føler Kald og Dygtighed. Men jeg husker tillige paa og minder om, hvor let i saadanne bevægede Tider Videnskabsmanden taber Interessen for sin Videnskab, Skolemanden for sin Skole, Præsten for sin Prædikestol og, om ikke forsømmer sin Gjerning, saa dog udretter den haandværksmæssig og ikke med fuld Hu. Men vi Præster har dog vist netop i Tider som nærværende stor Anledning til med fuld Hu at gjøre vor Gjerning og ret at fastholde Hovedsagen, som jo maa være, at vinde Sjæle for Guds Rige og styrke vore Brødre. Der er i Dag talt om Aaret 1848 og der er gjort Indvendinger mod dets Betydningsfuldhed i udmærket Forstand. Med al Agtelse for de gjorte Indvendinger tillader jeg mig dog at bemærke, at der er een Ting, som gjelder om Aaret 1848 uden at det gjælder om noget eneste foregaaende: det er **ikke** forbi. Dette er en meget vigtig Ting. Tag hvilket betydningsfuldt Aar Du vil i Fortiden; hvor store og vigtige saa dets Begivenheder har været, saa maae vi dog sige: de ere forbi, Aaret betragtes af os i sin Forbindelse ei blot med de nærmest foregaaende men tillige med de nærmest følgende, og — Enden var ikke endda, det var ikke Slutningsscenen i Verdensbegivenhedernes store Drama. Det kunne vi derimod ikke endnu sige om den Bevægelse, som 1848 har bragt. Aaret er ikke forbi, Bevægelsen endnu mindre, og de Forbud paa Verdens sidste Tider, som vore Dage har tilfælleds med foregaaende Perioder — de kunne hastig antage en bestemt Charakteer og Enden komme. Det skulle vi Præster vide og derom skulle vi advare Folk, Alvorsbegivenhederne i 1848 maae være os en stærk Opfordring til at prædike over det gamle Thema: „**Herren er nær**", som har lydt i Menighederne ligesiden Apostlenes Dage, og som aldrig

skal blive forslidt for den troende Prædikant, mindst i Dage som vore.

Efterat jeg nu har gjort opmærksom paa, hvad Kirken trænger til i vore Dage og hvad vi Præster skulle stræbe at skaffe den, nemlig Oplivelse, Oplysning og Frihed, vil jeg endnu blot modsige hvad Nogle have paastaaet, nemlig at det er en ny Bekjendelse, Kirken trænger til i vor Tid og at en saadan nok kan bringes i Stand. Kunne vi ikke enes om at vende tilbage til de gamle Bekjendelser, som have Historiens Vidnesbyrd: de nye enes man ikke om, de ere ligesom Sæd paa Alfarvei, der, bortsnappet eller traadt under Fødder, nok skal lade være at rodfæste sig. Den preussiske Generalsynode og hvad dermed staaer i Forbindelse giver et ligesaa nyt som jammerligt Exempel paa, hvad der kommer ud af at lave kirkelige Bekjendelser paa egen Haand.

Hermed har jeg omtrent sagt hvad jeg vilde sige, og det Følgende maa betragtes som et Tillæg der ikke staaer i nogen nødvendig Forbindelse med de fremsatte Sætninger, men som dog fremsættes her fordi Erfaringen har viist mig, at Spørgsmaalet om Kirkegodset altid træder frem naar Forholdet mellem Kirke og Stat ikke blot theoretisk afhandles, men ogsaa sættes i Forbindelse med praktiske Foranstaltninger. Altsaa, hvad skal der i den nye Tingenes Orden blive af Kirkegodset, navnlig af Tienderne, som er Geistlighedens Hovedindtægt? Jeg har hørt retsindige og christeligsindede Præster paastaae, at Spørgsmaalet om Tienderne nødvendig maatte være et underordnet Spørgsmaal; at det Danske Folk vel, saalænge det vilde have Præster, ogsaa maatte lønne dem; men at det kunde være os ligegyldigt, enten vi fik vor Underholdning ved Tiender eller ved fast Løn — det var ikke Umagen værd at strides derom. Jeg kan ikke dele denne Tankegang. Det kan gjerne være, at Tienderne blive borttagne, det er jo skeet i andre Lande at de ere blevne berøvede Geistligheden til Fordeel for Statskassen; men dette er skeet ved Uret; og vi Præster ere nærmest til at paatale denne Uret, om vi saa end derved udsætte os for Miskjendelse og den spottende Bemærkning, at vor Tale lugter af Egennytte. Spørgsmaalet er simpelthen dette:

skulle alle milde Stiftelser plyndres — skal det som af Forfædrene er givet til gudeligt eller velgjørende Brug flyde ind i den store Statskasse og Erstatningen til dem, der skulle nyde godt af disse Indretninger vilkaarlig fastsættes af Staten og indskrænkes efter Godtbefindende — nu vel, saa maa Kirken saavelsom andre Stiftelser finde sig i denne Overlast, men man kan ikke fortænke dens Tjenere i at de protestere og gjøre Folk opmærksomme paa Følgerne af denne Uretfærdighed. Det er dog et Gode, som er værd at værne om, at Geistligheden i vort Fædreland er ordentlig aflagt og det paa den Maade at dens Underholdning væsentlig hæfter paa Jordeiendommene og er uafhængig af Statskassens Ebbe og Flod saavelsom af Statsstyrernes onde og gode Villie. Der indvendes vel, at Præsterne ikke mindre end andre Statsborgere maae finde sig i hvad der tjener til det almindelige Bedste, og at en væsentlig Hjælpekilde vil tilflyde Statskassen naar den faaer Raadighed over Kirkegodset. Men lad os raadspørge Erfaringen og see hvad Gavn de Stater, som har inddraget Kirkegodset, har havt deraf. I Frankrig skete det, Kirkegodset blev solgt, Pengene i besværlige Tider brugt, og nu har Landet et Uhyre af en Statsgjæld og en betydelig Foregelse af de aarlige Udgifter i Geistlighedens Lønninger, der, hvor meget man end kniber, dog løber op til en saare betydelig Sum. Hvad med Synden kommer med Sorgen bortgaaer. Vil man tage Exemplet fra et med vort mere beslægtet Land, saa henvende man sin Opmærksomhed paa Würtemberg. Der har man ogsaa (saavidt jeg erindrer i 1806) inddraget Kirkegodset — og for længesiden fortrudt det. —

Boisen udtalte sin Kjærlighed til Frihed; den havde altid tjent Kirken bedst, noget som tydeligt sees, naar man tænker tilbage paa Kirkens første Tider. Men Kjærlighed til Frihed maatte dog være forenet med Kjærlighed til Retfærdighed, og naar man da seer hen til at den lutherske Kirke igjennem en saa lang Række af Aar har staaet i et vist Forhold til Staten i Danmark, saa vilde det vistnok være stridende mod Kirkens Frihed at ville indrømme Staten nogen Magt over Kirkens egne Anliggender, men det turde

dog ogsaa maaskee blive Uret mod Staten at ville løsrive Kirken fra al Forbindelse med denne. Vedbliver Kirken at være Statskirke i Danmark da maae vi dog paa den kirkelige Friheds Vegne fordre, at Kirkens Indgang og Udgang bliver fri, saaledes at Ingen mod sin Villie bringes ind i Kirken og Ingen mod sin Villie holdes derinde, men hidtil har der været Tvang i begge Henseender. Hvad Kirkegodset angaaer da kan det vist ikke nægtes at Kirken dertil har Eiendomsret, men ligesom Taleren i Almindelighed troede at det ikke var Kirken til Gode om en saadan Eiendomsret gjordes gjældende til det Yderste, saaledes antog han, at de som udtraadte af den lutherske Kirke maatte beholde deres Andeel i Kirkegodset og frit kunne anvende det til deres eget kirkelige Brug, og han vilde da for sit Vedkommende ikke stride mod Tiendernes Afløsning, om denne end maatte ansees som stridende mod Kirkens Eiendomsret. Han ønskede ikke at den lutherske Kirke skulde være begunstiget fremfor andre Kirkesamfund, thi dens visse Levebrød vilde kun skaffe den Hyklere, der søgte dens Samfund for disses Skyld. Havde man sikkret Friheden udenfor Kirken for Alle, ogsaa for dem, som slet ingen Religion vedkjendte sig, da maatte man ogsaa sikkre Friheden indeni Kirken, da det ellers var umuligt at den kunde bestaae, i al Fald kunde den kun bestaae som et dødt Steenhuus ved Hjælp af den verdslige Magt. Til en saadan Frihed i Kirken henregnede Taleren Sognebaandets Løsning, som han nu ogsaa haabede at Alle vilde indrømme, og som han ikke nok kunde undres over at man hidtil havde havt saameget imod; dertil henregnede han ogsaa Frihed i Brugen af Psalme- og Lærebøger, en Udvidelse af Præsternes Lærefrihed idet han ikke kunde ansee det gavnligt for Kirken, om man strengt vilde binde dens Lærere til den augsburgske Confession, der hvor stor Roes den end kunde fortiene dog kun var et Menneskeværk. Han henstillede til Forsamlingens Overveielse, hvorvidt en saadan udvidet Lærefrihed kunde tilstaaes Præsterne i den lutherske Kirke, uden at man derved opgav dens Væsen, naar dog Sacramenterne vedbleve at være aldeles urokkelige, og hvorvidt det kunde indrømmes at Præste-Eden afskaffedes.

(Sluttes).

Kirkelige Efterretninger.

England.

(Fortsættelse.)

I Nr. 166 fortaltes om et Optrin, der havde fundet Sted i Exeter. Vi skulle nu høre hvad videre fulgte. Ingle indberettede selv Sagen til Bisskoppen i et Brev, hvori han yttrede: „Jeg har agtet det for min Pligt at vægre mig for at deltage i at forrette Gudstjenesten i nogen anden Kirke end den, hvortil jeg har Eders Raades Kaldsbrev, medmindre det blev mig tilladt at holdes mig nøje til Alterbogen og prædike i Messesærk. Da jeg i Begyndelsen af dette Aar blev anmodet om at besørge nogle af Aftenbøns-Tjenesterne om Søndagen, troede jeg at jeg heller vilde lade det være, da jeg nødig forlod mit Hjem om Aftenen, og jeg desuden ene kunde paatage mig det paa ovennævnte Betingelse; og dersom dette var umuligt eller mindre ønskeligt, vilde jeg ikke være med. Denne Betingelse blev mig strax indrømmet, da det var en fri Sag hvorledes Gudstjenesten blev indrettet ved disse Aftenbønner, og da ingensomhelst Slags Indvending blev gjort mig, lovede jeg at besørge sex Søndage. Nogen Tid efter fik jeg en lignende Anmodning, da der var Mangel paa Deltagere, og jeg overtog mig atter sex. Ved ni af disse Tjenester har jeg allerede prædiket i Messesærk, desuden eengang for en Ven, altsaa i det Hele ti, hvoraf tre i St. Sidwells, første Gang paa Langfredag, sidste Gang i Søndags. Der har aldrig været taget Forargelse deraf, hverken i de andre Kirker eller i St. Sidwell. Rigtignok forlod paa sidste Sted nogle Faa Kirken i al Stilhed, anden Gang jeg prædikede der (d. 27de August), men det samme har de gjort ved andre Leiligheder i Aar; og ingen af dem

som blev, viste ringeste Tegn paa den Misfornøjelse en saadan Vortgang syntes at antyde. Under disse Omstændigheder vil Eders Naade let begribe min Forbavselse, da jeg i Søndags fandt mig angrebet af den Storm af Skrig og Hyssen, ret som jeg vilde til at begynde min Prædiken."

Fredagen efter sammenkaldte Bispen Kapitlet, for hvilket Ingle mødte, at Sagen kunde nærmere blive undersøgt. Da det efter flere Vidners Udsagn viste sig, at Ingle's Fremstilling stemmede overeens med Sandheden, udtalte Biskop Philpotts sig derhen: at da Ingle udtrykkelig havde fremsat det Vilkaar paa hvilket han vilde deltage i Aftenbønnerne, og da der i hele tre Fjerdingaar ikke var gjort Indsigelse mod dette Vilkaar, og da ikke heller den offenlige Stemme havde hævet sig derimod, med Undtagelse af at nogle faa Mennesker var gaaet ud af Kirken: saa skjønnede han ikke det var Tilfældet med Ingle — hvad Biskoppen fra først af havde frygtet for — at han modvillig havde trodset hvad han maatte vide, utvivlsomt havde givet sig tilkjende som den almindelige Stemning i samme Sogn for fire Aar siden, da ikke det alene, men hele Byen blev sat i Oprør, ved en lignende Fremgangsmaade, og Optrin fremkaldte, som ikke havde deres Lige i de sidste 200 Aar, siden de frygtelige Udbrud af Fanatisme i det 17de Aarhundrede. Han mente derfor det vilde være uretfærdigt at vælte Ansvaret for de ubehagelige Optrin forrige Søndag paa Hr. Ingle. Men dernæst maatte han erklære, at Ingle vilde have handlet mere betænksomt, om han, før han erklærede: „jeg staaer paa, at jeg vil fremtræde iført min Messesærk, dersom jeg skal prædike i nogen af disse Kirker," — havde strevet til' sin Biskop og forelagt ham Sagen. Han tilstod nemlig han var overrasket ved at Ingle følte Skrupler i dette Punkt, naar han erindrede hvad der havde tildraget sig for fire Aar siden, og gav Anledning til Biskoppens Rundskrivelse til Stiftets Præsteskab; thi skjønt Ingle dengang ikke var Præst, maatte han dog være vidende derom. — Man vil erindre at den sidst afdøde Erkebiskop af Canterbury ved den Lejlighed i et Brev lagde sin Provinds's Præsteskab paa Hjerte, at han under den almindelig ophidsede Stemning ikke ansaae det for betimeligt at der blev gjort noget Skridt til at fremskynde en strengere Jagttagelse af Kirkelovene, men saasnart Tiden kom, vilde han agte det for sin Pligt, at tage Bisperne paa Raad, og træffe saadanne Foranstaltninger som maatte ansees for hensigtsmæssige; den Tid kom imidlertid ikke. Ifølge dette Erkebiskoppens Brev bad Biskoppen af Exeter sit Præsteskab at handle efter de deri udtrykte Anskuelser, og at vedblive deres Gudstjeneste saaledes som engang Skik var, uden Forsøg paa at bringe den Kirkelovene nærmere, medmindre det skete efter vedkommende Menigheds Ønske. — Han havde ønsket, ytrede Biskoppen, at dette Raad ogsaa ved denne Lejlighed var bleven fulgt, i hvad Kirke det saa havde været, men især i St. Sidwell, og helst naar Talen var om en Brug, som ikke udtrykkelig var befalet i nogen Kirkelov.

(Efter *the engl. churchm.*)

Ministeriets Skrivelse af 7de Oktober d. A.

I den Skrivelse, hvorom Præstemødet i Odense har givet sin Betænkning (see Nr. 167), har den aftraadte Minister nærmere afridset, hvorledes, han tænkte sig, at en Synodal-Forfatning kunde ordnes og indføres hos os. Da Skrivelsen imidlertid synes nærmest stilet til Biskopperne eller Andre, hvis Betænkning Ministeren ønskede at indhente, ansee vi os ikke for berettigede til at offentliggjøre den i sin Helhed, saaledes som den velvillig er bleven os meddelt. Men paa den anden Side synes der ingen Grund til at lægge Dølgsmaal paa hvad der er bleven behandlet offenlig baade mundlig og skriftlig, naar det dertil gjælder om en Sag, der er af saa indgribende Betydning for vore kirkelige Forhold, og af saa Mange følges med stor Deltagelse. Vi tage derfor ikke i Betænkning at meddele Hovedtrækkene

af den Kirke Forfatning, der har foresvævet Ministeriet:

1. Folkekirken skulde have en almindelig Synode eller Kirkeforsamling, der i Reglen skulde samles hvert femte Aar, og sammensættes efter samme Grundsætninger som den i Circulairet af 9de Maj bebudede forberedende Synode. Den skulde holde offenlige Møder og have at afgive Betænkning over Regjeringens Forslag, ligesom den ogsaa selv kunde indgive saadanne, vedrørende Kirken og dens Tarv. Som Exempler nævnes Liturgi, Psalmebog, den religiøse Undervisning, Forberedelsen til geistligt Embede som henhørende til det, hvorom denne almindelige Synode kunde afgive Betænkning og indgive Forslag.

2. De enkelte Stifter skulde have deres aarlige Landemoder, hvis nuværende Medlemmer: Stiftamtmand, Biskop og Provster, skulde forøges med 2 Præster af hvert Provsti, valgte af deres Embedsbrødre, og maaske med nogle verdslige Medlemmer. Landemodets Forhandlinger kunde tildels være offenlige. Det beholdt sine nuværende Forretninger; kun i dets dømmende Embede vilde indtræde en Forandring, da dette burde udføres af et Collegium, sammensat af geistlige og verdslige Medlemmer. Landemodet vilde da væsenlig have at behandle sit Stifts Anliggender, men kunde og afæskes Erklæring over almindelige Foranstaltninger, før disse bragtes for Synoden, ja i særegne Tilfælde, naar Tiden var knap eller Æmnet ikke antoges vigtigt nok til at begrunde en overordenlig Synodes Sammenkaldelse, kunde endog Landemodernes samlede Beslutning komme til at træde istedetfor Synodens. — Dernæst burde der tillægges Landemodet en vis Censur over Stiftets Geistlighed, saa det kunde andrage paa Bestikkelse af Kapellaner, hvor Behov gjordes, saavelsom paa uværdige Geistliges Afskedigelse. — Endvidere kunde Afholdelsen af de praktiske Prøver for theologiske Kandidater henlægges under Landemoderne. Iligemaade Bedømmelsen af de Arbeider, der muligt vilde blive Kandidaterne paalagte som yderligere Godtgjørelse af deres vedblivende Studium og Interesse for det geistlige Kald. — Endelig maatte Landemoderne have Ret til paa Regjeringens Stadfæstelse, at udnævne Provster. Disses Embedstid maatte retteſt bestemmes til et vist Aaremaal f. Ex. 6 Aar, efter hvilken Tid der skulde ske Omvalg.

3. Der maatte forordnes jævnlige Sammenkomster eller Konventer af hvert Provsties Præster med deres Provst, til hvilke Konventer Skolelærerne skulde have Adgang, men bestemte Forretninger skulde ikke henlægges til disse frivillige Sammenkomster, der maatte antages at ville afgive de væsenligste og sikreste Bidrag til den oplivende aandelig bevægede Virksomhed for Folkekirken.

4. Den gamle Anordning med Menighedens Ældste eller Medhjælpere, hvor ønskelig den end kunde være, befrygtes under vore Forhold ikke let at kunne træde i Kraft, saaledes at deres Embede af dem selv og Menigheden fattedes i sin kristelige Betydning. Rettest vilde det være at Tilladelsen blev given til Indførelsen af dette Institut, hvor Præst og Menighed var enig om at begjære det og at ville holde det i Hævd.

Udnævnelser og ledigt Embede.

9. Decbr. Ordineret Katechet og Første Lærer ved Borgerskolen i Ribe, P. N. Fibiger beskikket til Sognepræst for Harring og Stagstrup i Thisted Amt; Sognepræst for Guldbjerg og Nørre Sandager i Odense Amt, C. C. Melbal til Sognepræst for Allesø og Næsbyhoved Broby i samme Amt.

16. Decbr. Embedet som ordineret Katechet og første Lærer ved Borgerskolen i Ribe.

Samlet og udgivet af N. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling

1848. Nr. 170.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Søndag mellem Jul og Nytaar, den 31 December. [Nr. 14.

de Thous Farvel til Verden.

—

„Der heilige Geist aber ist kein Sceptiker; er hat nicht ungewissen Wahn in unser Herz geschriben, sondern eine kräftige große Gewißheit, so gewiße, daß man tausendmal darüber stürbe."

Luther.

—

Anno domini 1642 blev Henrik *de* Thou tilligemed den berømte Hofmand Cinq-Mars henrettet i Lyon. *de* Thous Fader, som var Pariser-Parlamentets Præsident og Forfatter til 138 *historiarum sui temporis libri*, havde i dette sit Værk ilde omtalt een af Richelieus Forfædre, hvorfor Cardinalen, som besad en skarp Hukommelse, skal have yttret, da han dømte Sønnen *de* Thou til Døden: *de* Thou, Faderen, har sat mit Navn i sin Historie; jeg skal sætte hans Søns i min. — Der er ingen Tvivl om, at den unge Henrik *de* Thous Henrettelse stod i nogen Forbindelse med Faderens Historie, om ikke just med dennes Historiebog; thi Sønnen af Pariser Parlamentets Præsident bevægedes ikke blot af personligt Venskab for Cinq-Mars til at deeltage i en Sammensværgelse, hvis Øiemed var at forsvare Stændernes, Provindsernes og især Parlamenternes gamle Privilegier imod den jernhaarde Absolutisme, som Ludvig den 11te grundlagde og Richelieu fuldendte. Det er muligt, at han i Aanden saae Ludvig den 14de med Ridepidsken i Haanden at byde det Pariser-Parlament at lystre; det er rimeligt, at hans Fader havde oplært ham i den Tro, at naar den absolute Monarch ikke saae nogen anden Lov i Landet end sine Hofmænds og sine egne Lyster, saa vilde han forfalde til Afsindighed, ligesom de romerske Keisere, og naar det absolute Herredømme havde knust alle de gamle Piller, som vel indskrænkede, men derved støttede Arvekongen, saa vilde ogsaa han falde, og Richelieus absolute Herredømme vilde erholde sin sande Fuldendelse af Monsieur Robespierre, den dydige Borger. Herom er talt i den nylig paa Dansk oversatte Cinq-Mars af Alfred *de* Vigny, eet af de berømteste Værker, som det revolutionaire Frankrigs romantiske Litteratur har frembragt, men som det ikke nærmere kan vedkomme „Kirketidenden" at omtale. Maaskee en almindelig Bemærkning om den Litteratur, hvortil den omtalte Bog henhører, dog kan tillades, nemlig at den er født i et Folk, som netop havde oplevet en høist forunderlig og phantastisk Historie; den fik heraf en levende poetisk Trang til at afspeile sit Folks Historie, Noget, som man før kun havde mærket til i England. Men ligesom Historien selv undertiden udartede til en ganske urimelig Fabel, saaat det hele Folk opførte sig som en lunefuld Poet: saaledes fik ogsaa Poesiens Afspeilinger af Historien en noget tvetydig Charakter; thi Poetens Phantasi smeltede altfor plumpt sammen med den vældige Phantasi i Folkets Daad, Virkelighedens Interesse forvexledes med Billedets Skjønhed, og dog fristedes Digteren til at forbedre paa Virkeligheden ved Opfindelser, ikke i Poesiens, men i den lidenskabelige Virkeligheds egen Aand. Saaledes udsættes baade den poetiske og prosaiske Sand-

hed for Fare; Romanen, Memoirerne og Historieskrivningen komme i et farligt Naboskab. — Ikke i den omtalte Roman, men i et Anhang til den findes et Dokument, som den danske Oversætter har forbigaaet, men som muligviis kunde interessere netop Kirketidendens Læsere. Den Skriftefader, som beredte *de* Thou til Døden, optegnede nogle Ord af *de* Thou i dennes sidste Livs-Time, fordi de forekom ham mærkværdige. *de* Thou kjendte kun den hellige Skrift igjennem Vulgata; thi han var en Catholik; men den har været godt oversat i hans Hjerte. Efterat have fremsagt flere af Davids Psalmer, hvoraf han (som alle evangeliske Hjerter iblandt Papisterne) især var greben, begyndte han at tale til Gud og sig selv over den sidste Halvdeel af den 116de Psalme, fra det 10de Vers, paa følgende Maade:

Credidi, propter quod locutus sum. Min Gud, *credidi!* jeg har troet det, og jeg troer det visseligen, at Du er min Skaber og min kjærlige Fader, at du har lidt for mig, at du har løskjøbt mig for Prisen af dit Blod, at du har aabnet mig Paradiis. Jeg beder dig, min Gud, om en Kjende, en lille Kjende af den levende Tro, som opflammede de første Christnes Hjerter. *Credidi, propter quod locutus sum.* Giv, o Gud, at jeg ikke maa tale til dig alene med Læberne, men at mit Hjerte maa sige Ja til alle mine Ord og at min Villie ikke maa fornægte min Mund. *Credidi!* Jeg tilbeder dig ikke, min Gud, med Talemaader; jeg er ingenlunde veltalende; men jeg tilbeder dig med Aanden, ja med Aanden, min Gud! jeg tilbeder dig i Aand og Sandhed. O *credidi!* Jeg betroer mig til dig, min Gud, og jeg overgiver mig til din Barmhjertighed efter alle de Naadesgjerninger, som du haver beviist mig. *Propter quod locutus sum;* og i denne Tillid har jeg talt, jeg har sagt al Ting, jeg har anklaget mig selv*). *Ego autem humiliatus nimis.* Det er sandt, Herre, jeg er yderligen nedslaaet, men endnu ikke saa dybt som jeg fortjener. *Ego dixi in excessu meo: omnis homo mendax.* Ak! det er kun altfor sandt, hele denne Verden er kun en Løgn, en Daarskab, en Forfængelighed. Ak! det er kun altfor sandt: *omnis homo mendax. Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi.* (Her udraabte *de* Thou med stor Heftighed) *Calicem salutis accipiam!* — Min Fader, det bør sig modigen at tømme denne Dødsens Skaal, ja, jeg modtager den af mit ganske Hjerte, og jeg er beredt at tømme den ganske. *Et nomen Domini invocabo.* Du vil hjælpe mig, min Fader (til Skriftefaderen) at anraabe den guddommelige Bistand, forat det maa behage Gud at befæste min Svaghed, og at skjænke mig Mod til at udtømme den Skaal, som den gode Gud har beredet for min Frelse. *Dirupisti, Domine, vincula mea!* O min Gud, hvor Du har gjort en stor Gjerning! Du har brudt de Lænker, som holdt mig bunden saa haardt til Verden. Der behøvedes en guddommelig Kraft til at befrie mig. *Dirupisti, Domine, vincula mea.* See, han siger: de, som have bragt mig her, have forvoldet mig en stor Glæde! Jeg er dem forpligtet. O! de have tjent mig høiligen, thi de have draget mig ud af denne Verden, forat sætte mig ind i Himmerige.

(Til Skriftefaderen:) Hvorledes, min Fader, skulde jeg bære Nag til disse Mennesker? O! Gud veed det, Gud er mit Vidne, at jeg takker dem af mit ganske Hjerte, og at jeg ikke bærer Nag til nogen Skabning i Verden. *Tibi sacrificiam hostiam laudis.* O Herre! skue dit Offer (her pegede han paa sig selv), skue dette Offer, og lad det være offret dig. *Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus.* Ja, o Herre, jeg vil offre dig mine Bønner, min Aand, mit Hjerte, min Sjæl, mit Liv. *In conspectu omnis populi ejus* — foran alt dette Folk, foran

*) *de* Thou havde iforveien skriftet og var endnu *alene* med Skriftefaderen.

hele denne Forsamling. *In atriis domus Domini, in medio tui Jerusalem.* See, vi ere ved Indgangen til Herrens Huus. Ja, det er her; det er i Lyon. Det er i Lyon, at jeg skal stige opad (pegende mod Himlen). Lyon! hvor jeg skylder dig langt Mere end min Fødselsstad; thi den har kun givet mig et stakkels Liv, men du giver mig idag det evige Liv.

Er det sandt, at jeg elsker altfor stærkt denne Død? Er der noget Ondt deri, min Fader (sagde han med lavere Stemme til Skriftefaderen)? — Jeg er altfor glad; men jeg attraaer Intet uden at døe.

Disse Ord af *de* Thou ere jo ikke særdeles rige paa skjønne Billeder eller stærke Argumenter; *de* Thou var maaskee, som han selv siger, ingenlunde veltalende; men hans Ord synes da hellerikke at være blevne forfalskede af Skriftefaderens Hukommelse; thi saa vilde de uden Tvivl være blevne berigede. Man tør vel ogsaa sige, at den „Inderlighedens og Vishedens Røst“, som klinger igjennem disse Ord, kunde ikke eftergjøres, ligesom Jacob hellerikke kunde eftergjøre Esaus Røst; men den huskes derimod nøie af dem, som har hørt den. — Disse Ord af en Mand, som var fordømt til Døden, fordi han havde forsøgt paa en uheldig Maade at hjælpe en elsket Ven og at gavne sit Fædreland, randt mig i Hu ved et Sted hos den navnkundige og meget skarpsindige Forfatter Johannes Climacus, *quem honoris causa nomino*, nemlig Pag 148 i „Afsluttende etc: „Men Socrates! — Han henstiller Spørgsmaalet objectivt problematisk, dersom der er en Udødelighed. — — — — — — Paa dette „dersom“ sætter han hele sit Liv ind, han vover at døe, og han har indrettet hele sit Liv med Uendelighedens Lidenskab saaledes, at det maatte findes antageligt — d e r s o m der er en Udødelighed. Gives der noget bedre Beviis for Sjælens Udødelighed?“ — *de* Thou derimod siger: „*credidi*, jeg har troet det og jeg troer det visseligen; hans næstsidste Ord er dette: Er det Sandt, at jeg elsker altfor stærkt denne Død? Er der noget Ondt deri, min Fader? Jeg er altfor g l a d; men jeg attraaer Intet uden at døe.“ Hans sidste Ord, nemlig det, som siges i Hjertet, har vist været: Fader! annam min Aand! eller maaskee: *Domine! miserere mei!* — thi han var en Catholik. — Der er en anden Hjerte-Stemning i disse Ord af *de* Thou, end i den socratiske Uvidenheds „„Dersom““. Socrates er modig, men *de* Thou er tillige glad, ikke over Døden, men over Livet ved at døe; Socrates har et udødeligt Mod til at experimentere indtil det Sidste, men *de* Thou glæder sig til det Sidste, fordi Een, som er større end hans Hjerte, har experimenteret med Døden istedetfor ham, og har experimenteret med ham selv. — I den Tid, som der ligger imellem den socratiske Uvidenheds Spørgsmaalstegn og dette Udraab af Glæde over Livet ved at døe, maa der være foregaaet en stor Forandring i Menneskenes Hjerter. Der maa ikke blot være tænkt og beviist, men viist og givet noget aldeles Afgjørende. Thi Hjertets Glæde er ikke Noget, som man kan tænke sig til og bevise; den er Noget som gives. Glæden har ikke været givet Socrates; thi denne vise Mand havde indrettet hele sit Liv til en Prøve paa Udødelighedens Dersom (ɔ: Hvisheb); men hvilken Daarskab vilde det ikke have været, hvis han havde tænkt alt at være opstanden fra de Døde, inden han endnu var død, og hvilken forfærdelig Daarskab vilde det ikke have været, hvis han havde tænkt ved sit Livs Prøve at have f o r t j e n t den evige Salighed? Selv ikke vor Fader Abraham var Glæden givet, men det var givet ham at længes efter at see dens Dag. „Tænkeren af de tre Beviser,“ opdager ikke Udødeligheden; Tænkeren af det ene, indtil Forfærdelse skarpsindige Beviis, han, som sidder i sit Hjertes Eensomhed, han opdager kun den for-

særdelige Strenghed i Udødelighedens Dersom. Men forat et Menneskes Hjerte kan opfyldes af Glæde over Livet ved at døe, saa maa ikke blot Udødeligheden, men Salighedens Liv være ikke blot prædiket paa Tagene og seet af Englene, men troet i Verden og annammet af Menneskets Hjerte.

Troels Smith.
Cand. theol.

Roskilde Convent.

(Mødet den 12te October 1848)

(Sluttet.)

Nærmest foranledigede ved Formandens og end mere ved Boisens Yttringer om fuldkommen Bekjendelsesfrihed og Ret til uden videre at udtræde af Statskirken yttrede **Beyer**, at den saaledes skildrede Frihed turde grændse stærkt til Troesløshed; **Storm**: at den christne Stat vel indtil en vis Grad kunde tilstede at Hver havde sin Tro; men umuligen kunde taale Saadanne, som erklærede, at de havde slet ingen Tro; og **Wulff** fremhævede det Gruelige i den Udgang af Statskirken, ja, om saa skulde være, af enhver christelig Bekjendelse, som man saa letsen vilde have tilstaaet, medens dog Herren havde sagt til Peder og dermed til alle troende Præster: „vogt mine Faar." Han opfordrede sine Embedsbrødre til at „slaae et Slag" og hellere end at indrømme en saadan Udgang, at gjøre de yderste Anstrengelser for at vække det aandelige Liv hos de døde Lemmer. — Paa den anden Side bemærkede Formanden, at de, som ingen Tro have og dog under den nærværende Tilstand gjælde for Medlemmer af Statskirken, ikke blev værre fordi de fik Lov til at udtale det, eller bedre, fordi man tvinger dem til at hykle. — **Rønne** tilføiede, at dersom den christne Stat ikke kunde være bekjendt at taale Borgere, som erklærede at de ingen Tro havde, saa kunde den dog vel end mindre være bekjendt at bringe Saadanne til at agere Christne.

Ogsaa de to forænvnte Taleres Yttringer

om **Kirkegodset** og navnlig den Maade, hvorpaa Boisen vilde vide Kirkegodset bevaret for Kirken under en total eller partiel Confessionsverel hos Menighederne fremkaldte adskillige Bemærkninger.

Man meente, at der kunde være Grund til at erklære sig for Tiendens Inddragelse naar man for Kirken selv kunde vinde Noget ved Eftergivenhed i denne Henseende.

C. E. Tryde: Det vil være aldeles forgjæves at forsøge paa at bibeholde Tienden da dette strider altfor meget mod Tidens Retning og Anskuelser i det Hele, ligesom da Tiendens Afløsning imod et Æqvivalent bliver en Selvfølge naar Hartkornet skal egaliseres. Ogsaa synes det nu at være den rette Tid til Tiendernes Afløsning, først paa Grund af den blandt Bønderne udbredte Velstand, dernæst fordi Folk nu i Almindelighed ere vante til Velleevnet, saa de har Erfaring om at det koster Noget at leve, hvorfor man nu sandsynligvis vilde være tilbøielig til at tilstaae Præsterne et passende Vederlag.

Beyer fremhævede Vanskeligheden ved at enes om Kirkegodset naar i de enkelte Menigheder Majoritet og Minoritet stod mod hinanden, den Ene for den lutherske Bekjendelse, den Anden for nogensomhelst derfra afvigende.

Sørensen gjorde opmærksom paa at Kirken ingenlunde, som Boisen meente, var i Besiddelse af Kirkegodset, idet vi havde saakaldte Kirke-Eiere, der ganske rigtig betragtede Kirketienden som deres Eget.

Rønne saae, ogsaa i de Kampe der med Hensyn til Kirkegodset viste sig som foreståaende, en Yttring af den store Bevægelse, der gaaer igjennem hele Tiden, ikke saa meget for Frihed mod Undertrykkelse, som for Armod mod Eiendom.

Kierkegaard, der bad om Ordet med Hensyn til den foregaaende Debat i dens Heelhed yttrede sig saaledes: Historiens Betydning er den, at enhver Aand der indtræder i samme ikke blot skal ligesom begynde paa at yttre sig, men faae sig ordentlig udtalt, at enhver Magt eller Retning i samme tidligere eller sildigere skal fuldende sig i sin hele Consequents, saaledes som det, hvad det Onde angaaer er udtalt i Ordsproget: „hver

Djævel regjerer i sin Tid", saaledes som det netop er Guds Langmodighed, at han ikke dømmer efter hvad der spirer i Noget, men efter hvad det er modnet til og saaledes som det er hans Forsyns Mesterstykke at modne Christi Liv i dem som frelses. Seer man dette, saa maa man ogsaa, naar noget Aandeligt ret mægtig rører sig i Tiden, have Mod til ikke at dølge det for sig selv, at nu staaer sagtens det for Tour, nu skal og vil det indtil videre gjennemføres consequentere end nogensinde før, ja vel endog fuldende sig i sin yderste Consequents, skal og vil en Tidlang overvælde alt Andet, indtil det, forsaavidt som det dog er mere eller mindre usandt, i sin endelige Seier finder sin endelige Undergang. Et saadant Cursus gjorde i den ældste christne Tid Romer-Theorien om, at hvem der vilde være god Borger maatte dyrke Roms Guder og offre Virak til Keiseren. Consequent blev den gjennemført, derom vidner Martyrernes Blod i tre Aarhundreder indtil Buen blev spændt høiest i den Diocletianske Forfølgelse, og saa den hele hedenske Romerstat blev begravet under Constantin. Senere hed det: vil man være en Christen, saa skal man slutte sig til den romerske Kirkestat, den romerske Bisp og med hvad Consequents den Tanke blev gjennemført; derom vidne Korstog mod Kjættere og Inquisitionsbaal indtil Buen brast paa Luthers Tid. Nu er det en vis Frihedsaand der rører sig saaledes trindt omkring i Christenheden, at den indtil videre synes at kunne flytte Bjerge ligesom den sparker Throner over Ende. Dens Tour er nu sikkert kommen, og med Hensyn til alt det Haandgribelige, som den nu gramser efter, vil det uden Tvivl vise sig som ægte Propheti hvad Schiller synger:

Es ist ein eitel und vergeblich Wagen
Zu fallen ins bewegte Rad der Zeit,
Im steten Wechsel eilen fort die Stunden,
Das Neue kommt, das Alte ist verschwunden.

Bortskaffelsen af alle udvortes Hindringer for fri Indgang og fri Udgang, i Kirken og af Kirken, er nu en af de allerførste og nærmeste Consequentser og kan ikke undgaaes. Kun det er derfor Spørgsmaalet med Hensyn til det i denne Henseende af Formanden og Boisen Forlangte: skal vi lade en ugudelig Frihedsaand stjæle Glorien af at være Religionsfrihedens rette Talsmand, eller skal vi staae ved hvad vi gjorde for et Aar siden, da vi under ganske andre Forhold begjærede Religionsfrihed, begjærede den medens vi hørte til det herskende Parti og medens Regjeringen kjendelig var en Ven af Religionen? Skal vi staae ved hvad vi dengang yttrede, saa det i det Mindste paa os maa kjendes at christne Præster ere Religionsfrihedens oprigtige Venner, hvordan saa Veiret skifter paa den politiske Himmel? Og skal vi derved sørge for at den Religionsfrihed, som tidligere eller sildigere bliver skjænket, ikke blot bliver Ret til at være fri for enhver Religion, om Nogen dertil har Sind, men ogsaa Frihed til at bekjende og forkynde den gamle christne Tro, hvis Tjenere vi ere fæstede til at være? — Vist skal vi, som det varmt er fremhævet af en anden Taler, slaae et dygtigt Slag, ja vel mange flere, inden vi lade nogen Eneste fare af de os Betroede; men det Slag skal skee med Ord og Grunde, med Formaning og Overtalelse, og hvor de ikke hjælpe, har vi intet Kald til at slaae en Bom for de Udtrædende, var den saa ikke stærkere end et Halmstraae. Naar jeg paastaaer dette Sidste, er jeg imidlertid langtfra at ville glemme enten de Umyndige, de Uoplyste eller de endnu ikke til noget religieust Liv Vakte, hvilke nærmest kun formedelst Fødsel, Opdragelse og udvortes Forhold befinde sig inden Statskirkens Grændser. Dem skal vi nemlig vogte os for ligesom et slaae ihjel ved den urimelige Fordring, at Alle, der ville blive i den, til en vis Tid paa en bestemt personlig Maade skal erklære sig derfor og ellers udvises. Er kun Tvangen taget bort, der forhindrer dem i at træde ud, saa skal der i mine Tanker holdes fast ved den Grundsætning, at der intet positivt Skridt udkræves fra deres Side for at blive ved at være i den; men vel for at træde ud af den. Finder man at Statskirken paa den Maade ligesom ret med Flid vilde beholde de Ligegyldige og Sovende, saa maa jeg bemærke to Ting: først at det dog nok turde være rettere, end pludselig at vække dem ved et ubetimeligt Raab, der umiddelbart vilde fare dem

til et farligt Fald; dernæst, at ogsaa vort christelige Liv, som Individer betragtede, har svage og matte Sider, hvori vi snarere ere Ikke-Uchristne end levende Christne og at noget Lignende vist altid vil finde Sted og bør taales hos en Deel af dem, der voxe op i Menighedens Skjød uden endnu at være vaagnede til ret levende Syndsbevidsthed og ret hjertelig Tro, saalænge de dog heller ikke har Hjertelag til bevidst og forsætlig at bryde med det Christelige, som er bleven dem meddeelt. —

Hvad Kirkens timelige Besiddelser og navnlig Tienden angaaer, da er jeg rigtignok til Sinds at kjæmpe for den ganske alvorligt; og hvad de egennyttige Bevæggrunde angaaer, saa faaer Verden mene derom hvad den vil, men mig skal det idetmindste fornøie at tænke paa, at min Tiende hører til de mindste. Ikke for min Skyld er det derfor at jeg vil kjæmpe for den og ikke for Deres Skyld at jeg opfordrer Dem til at gjøre det samme. Men allerførst er det for de Umyndiges og for de Svages Skyld, hvilke, som Tingene nu staae, uden personlig Byrde eller Opoffrelse kan faae den nødtørftige Underviisning og religieuse Veiledning, faae Adgang til den offentlige Gudstjeneste og til Sakramenterne, kan faae en deeltagende Trøsters Besøg under Armod, i Sygdom, paa Dødsleiet, — og hvilke den moderne Stat neppe saa omhyggelig vilde sørge for i alle disse Henseender lige indtil Landets fjerneste Kroge, medens det paa den anden Side heller ikke er at vente, at de selv skulde have Sands for og Modenhed til paa egen Haand og efter fælleds Overeenskomst at inddrette sig et nyt Kirke- og Skolevæsen. Og dernæst kjæmper jeg og for Tienden, fordi der i en Stat kan skee megen Vold i det Enkelte mod Enker og Faderløse, som visselig raaber til Himlen, uden at dog Staten selv i det Hele er vitterlig medskyldig deri; men naar den store Enke, som Verden altid maa ansee Kirken for, da den ikke øndser hendes Brudgom inden han kommer synlig igjen, naar hun og hendes mange Smaae offentlig og vitterlig berøves hvad fromme Fædre samlede til dem og skjænkede dem for Herrens Skyld: *saa tager* Staten selv vitterligen den himmelraabende Synd mod Enker og Faderløse paa sig og saa ringer dens Dødsklokker. Som derfor den første franske Revolution aabnede Døren for unævnelig Jammer, da Folkets Udvalgte vedtog at plyndre den franske Kirke, saa er det min Overbeviisning, at den Haand, som underskriver en Berøvelse af den danske Statskirke i det Hele, den forfatter tillige Overskriften til et Capitel fuldt af Vold og Elendighed i vort Fædrelands Historie. Iøvrigt forstaaer det sig selv, at jeg ikke kjæmper for Naturaltienden som saadan. Dens Forandring til en Refusion efter Capitelstaxt er jo for en stor Deel gjennemført og kan efter de bestaaende Regler uden al Fare fuldendes. Derimod har dens Forandring til en ligefrem Pengeafgift allerede meget Betænkeligt, som Enhver strax vil bemærke, og i end høiere Grad gjælder dette om et muligt Forsøg paa at afløse og capitalisere den.

Hvad de af en foregaaende Taler berørte Kirke-Eiere og Kirketienden angaaer, tør jeg maaskee endnu tilføie den Bemærkning, at ligesom hiin Benævnelse „Kirke-Eiere" aabenbart er urigtig, saaledes tilhører dog ogsaa den til dem nominelt bortsolgte Kirketiende endnu i Grunden væsentlig Kirken. Kirke-Eieren er egentligen kun et Slags Forvalter af de til Kirkernes Vedligeholdelse henlagte Tiender; men rigtignok en Forvalter, som har dem paa særdeles gode Vilkaar.

Buchholtz gjorde opmærksom paa at den sidste franske Revolution ikke havde saa fjendtlig en Retning mod Christendommen som hiin første til hvilken den foregaaende Taler havde alluderet. Han antog derfor at man turde haabe noget Lignende om dens Efterbilleder i det øvrige Europa og navnlig om Bevægelsen hos os. — —

Ved Eftermiddags-Mødet, der mere antog Præget af en Samtale, forekom fornemmelig følgende Gjenstande, nærmest som Udviklinger og Oplysninger til Noget af det, som om Formiddagen havde været omtalt. Boisen og Kierkegaard bestræbte sig for at klare med hvad Ret vel Kirkegodset var gaaet over fra den romerskcatholske til den lutherske Confession i Danmark og hvorledes, naar ikke, som dengang, Folket i Masse, men Nogle hist, Nogle her maatte stifte

Confession, Retfærdighed kunde iagttages ved Kirkegodsets Fordeling. Det blev derved gjort gjældende, at Kirkegodset under Eet betragtet, ifølge Giveres og Stifteres Villie, og ved Aarhundreders Hævd imod de Uregelmæssigheder, som i det Enkelte kunne have fundet Sted, tilhørte det Danske Folk, vel at mærke, udelukkende til religieus Anvendelse, til Lønning af Sjælesørgere og Lærere, Vedligeholdelse af Gudshuse osv. Dernæst, at da Folket i det Hele ved Reformationen stiftede Confession, beholdt det naturligviis Kirkegodset i det Hele med samme Ret som hidtil og til samme Anvendelse som hidtil; medens det derhos vitterlig blev iagttaget hvad der ogsaa skulde iagttages, at den papistiskſindede Minoritet i Landet indtil den uddøde beholdt en passende Andeel af dette Kirkegods (Præbender i Roskilde og flere Steder). Fremdeles, at naar nu enten hele Folket eller dog Befolkningen i en heel Provinds, f. Ex. i Fyen, paa lignende Maade i Masse skulde stifte Confession, vilde der naturligviis være at forholde sig aldeles paa samme Maade, saa samtlige Præstekald i en saadan Kreds besattes med Præster af den ny Bekjendelse, som nød samme Indtægter og benyttede samme Kirker, hvilke den lutherske Confession hidtil har været i Besiddelse af. Skulde derimod, hvad der i vore Dage seer rimeligere ud, mangfoldige enkelte Menigheder dele sig i to Confessioner, saa maatte vel i alt Fald den retfærdige Afgjørelse, i det Mindste for det Første, blive den, at Sognene beholdt deres hidtilværende Grændser, at Sognets Kirke samt Tiende og Præstegaard tilfaldt Majoritetens Confession og at Minoriteten søgte sin religieuse Tilfredsstillelse i de Nabomenigheder hvor dens Bekjendelse maatte være i Majoriteten. Den heraf udspringende Følge at Mangfoldige kom til at tiende til Præster af anden Confession maatte formeentlig ansees for ligegyldig saasnart det erindredes, for det Første, at Tienden er en Real-Byrde, der Intet har at gjøre med Personen, som yder den, dernæst at Forholdet vilde blive gjensidigt, saa at den, der f. Ex. ydede Tiende til en reformeert Præst uden at bruge ham, til Gjengjæld brugte en luthersk Præst uden at yde Tiende til ham.

Forsaavidt som der tidligere havde været Tale om at Præsterne i den danske Statskirke ogsaa i Fremtiden burde holde sig til den Augsburgske Confession blev det Spørgsmaal berørt, om dog ikke den edelige Forpligtelse paa samme kunde bortfalde? Formanden og Buchholtz gjorde med Hensyn til dette Spørgsmaals Besvarelse opmærksom paa, at det i vor Tid er kommen for Dagen og bleven anerkjendt, at der er bleven drevet mangfoldig Misbrug med Eden, som ved forskjellige Tilfælde og Anledninger er bleven letsindig krævet og desværre kun altfor ofte letsindigt aflagt. Det har viist sig, at selv de smaaligste Bestemmelser og de strengeste Præste-Eder ikke ere i Stand til at sikkre Lærens Reenheed. Den lutherske Kirke i Danmark har viist sig forsigtig og langsom til at følge det af Naboerne givne Exempel og binde Præsterne ved stedse nøiagtigere og mere udviklede Lærebestemmelser. Vi har intet for Lærestanden bindende Bekjendelsesskrift, som er yngre end den augsburgske Confession. Denne maa Kirken i Danmark vedkjende sig saalænge den vil vedblive at være luthersk og maa altsaa forlange at Præsterne lære i Overeensstemmelse med den. At Præsterne i denne Henseende maae aflægge et Løfte, ansees for utvivlsomt, uden at man tør paastaae at Løftet bør bekræftes med Ed. En ærlig Mand holder sit Ord, medens en Skalk kun bryder sig lidt, selv om de stærkeste Eder.

C. S. Trydе spurgte Boisen om hvad han forstod ved Underviisningsfrihed og da han opfordredes til selv derom at sige sine Tanker, yttrede han at Staten burde vedligeholde de Underviisningsanstalter for Almuen, som nu haves og forøge dem deels med Asylanstalter hvor disse passende kunde oprettes, deels med høiere Skoler, omtrent een for hvert Pastorat, hvor Underviisningen kunde fortsættes efter Confirmationen, deels endelig med Almuehøiskoler, omtrent een for hvert Amt, hvor Amtets meest begavede og lærebegjærlige unge Mennesker kunde modtage Underviisning. Alle disse Anstalter maatte staae aabne til aldeles fri Benyttelse uden nogensomhelst Tvang, hvilken formeentlig skadede Underviisningen. Underviisning i Religionen maatte med-

deles alle de Børn, som ikke kunde modtage den eller virkelig modtoge den af deres Forældre og nærmeste Foresatte og det maatte alvorlig paasees at disse ikke under Paaskud af, selv at undervise deres Børn i Religionen, lod dem opvoxe i Uvidenhed om dens Sandheder. Sligt burde tages alvorligt, ikke straffes ved de nu brugelige Mulkter, som kun skade Sagen ved at irritere Gemytterne, men behandles ganske efter Reglerne for Sager i Anledning af Forældres skjødesløse og uforsvarlige Behandling af deres Børn. — Ogsaa Provst Steenberg erklærede sig mod Nutidens afskyelige Skoletvang, men for en alvorlig Straf af Staten i Tilfælde af uforsvarlig Forsømmelse. Med fri Methode og i det Hele frie Hænder gaaer Arbeidet bedre for den duelige Lærer og bliver frugtbarere for Børnene. Han oplyste dette med Erfaringer fra sin tidligere Embedskreds paa Bornholm, hvor det har viist sig at Skoler uden at støtte sig til Mulkteringssystemet kunne bringes i meget god Gang.

Disse vare de væsentlige Yttringer i Eftermiddagsmødet med Hensyn til den i Formiddagsmødet forebragte vigtige Sag. — For Mødets Slutning foreslog Boisen, at Conventet i Fremtiden skulde staae aabent ogsaa for theologiske Candidater. Da han blev gjort opmærksom paa, at dette kun kunde skee naar en Forandring var foretaget i Conventets Love, og at en saadan Forandring ikke kunde foretages i det Møde, ved hvilket den blev foreslaaet, saa udbad han sig at maatte ved næste Sommermøde fremsætte det Forslag, at theologiske Candidater skulle herefter kunne optages som Medlemmer af Roskilde-Convent.

Meddeelt af **J. F. Fenger.**

Om Baptist-Børns Daab.

Fra Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet er under 16de Decbr. udgaaet følgende Circulaire til Bisskopperne:

„Paa en af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet derom allerunderdanigst nedlagt Forestilling, har det behaget Hs. Maj. Kongen under 7de ds. allernaadigst at bemyndige dette Ministerium til, naar Forældre af den baptistiske Sect vægre sig ved at lade deres Børn døbe, at meddele Fritagelse for Iagttagelse af Lovgivningens Bestemmelser om Daab, indtil Børnene have opnaaet den i Placat 27de December 1842 fastsatte Alderstermin, 16 Aar, dog saaledes: 1) at saadanne Børns Fødsel paa den i Forordningen 30te Mai 1828 anordnede Maade bliver at anmelde for vedkommende Præst og Kirkebetjent; 2) at der i vedkommende Ministerialbog skeer Antegnelse om Barnets Fødselsdag og Navn, dets Forældres Navn og den meddelte Dispensation, hvorhos en Udskrift af Ministerialbogen om denne Antegnelse i alle borgerlige Forhold skal træde i Stedet for Døbeattest; 3) at saadan Dispensation skal erhverves, og Antegnelse i Ministerialbogen skee, inden Udløbet af den i Frdng. 30te Mai 1828 for Daabens Iværksættelse foreskrevne Frist; 4) at de i bemeldte Frdng. 30te Mai 1828 for Forsømmelse med Hensyn til Daabshandlingen og de der foreskrevne Anmeldelser fastsatte Mulcter skulle, forsaavidt de kunne komme til Anvendelse, være anvendelige med Hensyn til den befalede Antegnelse i Ministerialbogen, og at Præsten ved denne skal iagttage, hvad der i Frdng. 30te Mai 1828 er foreskrevet, forsaavidt det her er anvendeligt, navnlig hvad Barnets Navn angaaer; og 5) at Frdng. 4de Juni 1828 analogisk bliver anvendelig paa de her omhandlede Børn, saaledes at de, skjønt ei døbte, dog ei skulle være udelukkede fra Arv, naar de døe, enten efter at Antegnelsen om deres Fødsel er skeet i Kirkebogen, eller ogsaa forinden, naar kun ikke den i Frdng. 30te Mai 1828 § 1 foreskrevne Tid er udløben. Hvilket herved tilmeldes — — til behagelig Efterretning og Bekjendtgjørelse for de Geistlige i Deres Embedsdistrict".

Udnævnelser, Afgang og ledigt Embede.

19 Decbr. *Cand. theol.* C. C. F. Jensen beskikket til ordineret Kateched og Første Lærer ved Borgerskolen i Kallundborg;

23 Decbr. Pers. Kapellan hos Sognepræsten for Skjerring og Torsted i Thisted Amt, F. W. Trojel, til pers. Kapellan hos Sognepræst for Kornum og Løgsted i Aalborg Amt Viborg Stift, F. W. Trojel; pers. Kapellan, hos Sognepræsten for Danemare og Tillitse paa Laaland, C. F. Møller, til Sognepræst for Harboøre og Engbjerg i Ringkjøbing Amt.

19 Decbr. Provst for Holmens Provsti og Sognepræst for Bremerholms Menighed i Kjøbenhavn, *Dr. theol.* A. K. Holm med Pension entlediget, fra 1ste Januar 1849 at regne.

21 Decbr. Sorø Sognekald (283 Rbd.).

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling

1849. Nr. 171.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Første Søndag efter Hellig tre Konger, den 7 Januar. [Nr. 15.

Om Christendom og Folkelighed.

1.

Der er en Strid, som i de sidste Dage er bleven ført om Christendommens Forhold til Folkeligheden, og som endnu ikke ret synes at være udkjæmpet. Denne Strid vil vel heller ikke blive ret udkjæmpet, forinden det bliver tilbørligen klaret for Bevidstheden, hvad Folkelighed er, og hvad Christendom er, og hvorledes disse tvende Magter træde i Relation til hinanden. Der er sagt, at Folkelighedens Vækkelse vilde være til stor Gavn for en sand levende Christendom, og paa den anden Side er der sagt, at Folkeligheden Intet har med Christendommen at gjøre. Jeg vil nu efter ringe Evne søge at bidrage en Skjærv til Knudens Løsning. Ved et Convent, hvor denne Sag blev bragt paa Bane, tillod jeg mig ganske løseligen at antyde, hvorledes Forholdet stillede sig for mig. Jeg gik dengang ud fra den almindelige Syndighed, som er særegent nuanceret i enhver Nation; og endnu mener jeg, at man bør gaae ud derfra, naar man ret vil stille Folkeligheden i Forhold til Christendommen; thi ellers troer jeg neppe, at man vil kunne bringe disse Magter i Forhold til hinanden. Overseer man Syndigheden i Folkeligheden, da turde det være, at man netop oversaae den væsentlige Hank, hvori Christendommen kan faae Greb paa Folkeligheden d. e. træde i Forhold til den. Det turde ogsaa være, at Historiens Betragtning vil klarligen vise os, at det netop er saaledes, at Christendommen træder Folkene og deres Folkelighed imøde, nemlig anklagende og dømmende. Saaledes er det jo gaaet til overalt paa Jorden, og saaledes skete det ogsaa, da Christendommen ved Guds Foranstaltning bragtes til de nordiske Folk. Her fandtes ved Christendommens Indførelse en bestemt udpræget og ikke lidet uddannet Folkelighed — et Folk med et særegent Præg i legemlig og aandelig Henseende, et eiendommeligt Folkeliv, med Love, Forfatning, Sæder etc., Alt betinget og fremgaaet og reguleret af den Folket eiendommelige Religion, som igjen var udgaaet af Folkets inderste Væsen. Der er vel de, som mene, at Asalæren er en tilbragt Vare: imidlertid synes dog Alt at tyde paa, at denne Lære kun paa samme Maade eller ligesaalidet kan kaldes tilbragt, som Zeusreligionen med dens tilsvarende Folkeliv kan siges indført i Grækenland. Er Zeusreligionen og det deraf betingede Folkeliv og den græske Hvile i Nydelse et ægte Product af Grækeraanden, da er ogsaa Odinsreligionen, det nordiske Folkeliv og Nordboens Glæde i Virksomhed og Kamp et ægte Product af den nordiske Aand. Og var der Harmoni i Grækenland imellem Guder og Mennesker, Stat og Folkeliv, saa var der tilvisse ikke mindre Harmoni i disse Henseender i Norden; thi Alt havde sin Oprindelse fra en Eenhed — fra den Nordboerne fælleds eiendommelige physiske[1]) Beskaffenhed. Jeg beder det

1) Dette Ord taget baade i aandelig og legemlig Betydning.

bemærket: netop fordi Religion, borgerlig Forfatning, Sædelighed, Folkeliv etc. havde sin Oprindelse fra e e n fælleds Rod, netop derfor var der Harmoni i det Altsammen, en Harmoni, som indtil Datum er blevet uopnaaet, ret ligesom Tilfældet var i det gamle Grækenland. Men hvor herlig en Overeensstemmelse der var i alt dette, saa var det dog altsammen undfanget i Synd og født i Misgjerning. Synden havde sat sit Mærke paa alt Folket: derfor var dets Seeres Blik formørket, hvorfor ogsaa Alfader i Gimle svævede i den dunkle Baggrund, medens alle Valhallas de falske Guder traadte i Forgrunden og regulerede Livet paa Jorden. Det er denne længst henrundne Tid, som vi først og fremmest skulle have for Øie, naar vi ville kjende de nordiske Folks oprindelige Eiendommelighed, vor egen Folkelighed i sin Reenhed, i sin ublandede og upaavirkede Skikkelse; thi det, som viser sig i Norden i hine længst henrundne Tider, er netop Kjød af vort Kjød og Been af vore Been, og det er visseligen godt for os, at vi gjøre det klart for os selv, at det Liv, som dengang førtes i Nordens Skove, ved Nordens Klipper og Strande, det er et saadant, som er os aldeles naturligt, som vi maaskee vilde have ført den Dag i Dag, hvis ikke Gud i Naade havde forbarmet sig over vore Forfædre og ved dem over os. Jeg antager nemlig, at det odinske Folkeliv er Høidepunctet af det, som vi Nordboere ved vore egne Kræfter kunde bringe det til, og at Christendommen ogsaa kom til os accurat i Tidens Fylde, da vort Eget begyndte ikke længer at tilfredsstille os, og vi savnede Kræfter til udaf os selv at frembringe noget Nyt og Bedre. Om ogsaa Andre kunde mene, at vi, som havde frembragt et forholdsviis saa dygtigt Folkeliv, ikke vare saa vanmægtige, at vi ikke i Tidernes Løb skulde kunne have frembragt noget Bedre, saa antager jeg det dog for afgjort, at vi ved os selv ikke vilde kunne gaae ud af den for os *eiendommelige* Bane, ligesaalidt som en Steen

kan stoppe sig selv i sin Rullen ned ad en Bakke, og at altsaa det fremtidige Folkeliv, hvis ikke Alt og Folket med gik tilgrunde i Gudernes Tusmørke, kun vilde komme til at hvile paa en finere Pantheisme, hvori Guderne idealiseredes — det vil sige, endnu paa Synd og Frafald. Det er et Spørgsmaal, som kunde rettes til vor, Christendommen just ikke saa ganske hengivne, Tid, om ikke den fremdukkende Pantheisme og Fatalisme i videnskabelige, philosophiske, historiske og naturhistoriske Værker og i Folkenes Bevidsthed er et Product af det gamle Hedenskab, et Vidnesbyrd om vor oprindelige, endnu ikke ganske overvundne hedenske Folkelighed.

Til disse vore hedenske Fædre med deres særegne hedenske Dyder og særegne Laster, med deres Gemytlighed, dybe Følelse, stærke Selvfølelse, jævne Forstandighed, som søger det Klare og Bestemte — deri væsentlig forskjellige fra deres Naboer imod Syd, som trives vel i det Ubestemte og Svævende —, med deres practiske Sands og Daadlyst, hvilke sidste naturlige Egenskaber i og for sig hverken ere onde eller gode, men dog havde faaet deres Smitte og Misviisning i Afguderiets Tjeneste, — kom nu Christendommen. Den gik naturligviis strax i Kamp med Guderne; thi det var at slaae Hovedet paa Sømmet. Guderne bleve tilvisse splintrede og sønderslaaede: men det tog lang Tid, inden de paa Asalæren hvilende og med den forbundne Anskuelser og Betragtningsmaader bleve omvendte og døbte og i Daaben rensede. Harmonien, som tilforn fandtes imellem Religion, borgerligt Liv og Forfatning og Tænkemaade, forstyrredes aldeles, og fra nu af blev der arbeidet og arbeides der endnu og vil der i Fremtiden blive arbeidet paa at tilveiebringe en lignende Harmoni, som vel først fuldeligen vil være tilveiebragt i det Guds Rige, hvorom Apostelen Peter spaaer, hvori Retfærdigheden boer; thi Harmonien indtræder først, naar vi, hver for sig og det hele Folk, saaledes tilegne os Christen-

dommen og afpræge den i vort private Liv og i vort Familie-Liv og i vore Stater, som Hedenskabet gjennemtrængte det hele nordiske Folkeliv og hver Mand i Landet. Vanskeligheden hermed er naturligviis saare stor; thi Christendommen er en fremmed Gjæst paa Jorden, og de, som tilegne sig den, mærke forvist, at de have en fremmed Gjæst i sig, som det ikke er let at tilfredsstille, eftersom han vil være uindskrænket Hersker i Huset. Det koster Møie blot i Lidet at lade Gjæsten raade som Herre.

Næst Gud tilkommer den romersk-catholske Kirke Æren for at have begyndt det vanskelige og uendelige Hverv at føre Christum til og ind i Dauerfolket. Den omstyrtede tilvisse de gamle Guder, og bragte det snart dertil, at disse sank hen i Forglemmelse og ligesom tabtes ud af Folkets Bevidsthed. Men om jeg og bøier mig for Herrens vise Beslutning og erkjender, at det var godt, at dette Folk ligesom overvæltedes og blev betvunget af Christi Kirke, at det var godt, at Kirken i hiin Tid gik frem som den gjorde, overtydende alt Folket ved Kjendsgjærninger og paa corporlig slaaende Viis, at hvide Christ og hans Tilhængere vare stærkere end de gamle Guder og deres Tilhængere, og at de gamle Guder kun var noget Djævelskab og Troldpak, som det var farligt at beskjæftige sig med, og indrømmet, at den gamle Kirke efter det Fond af Christendoms- og Menneske-Kundskab, som var i den, ikke letteligen kunde gaae anderledes frem, og indrømmet, at Methoden førte til det for Die havte Maal, Hedningenes Daab og Underkastelse under Kirken —: saa har jeg stundom gjort mig selv det Spørgsmaal: var det ogsaa til Hensigtens Opnaaelse nødvendigt, ligesom at unddrage Folket dets fordums Historie, hvori det kunde see sig selv i et Speil? var det altfor farligt for det nyomvendte Folk at see tilbage til Fortiden, for meget forbunden med Fristelse for det at beskjæftige sig med dens Kampe og Idrætter og anstille en rimeligviis

usund Sammenligning imellem før og nu? var der Fare for, at Thorsmythen og Sagaen om Stærkodder og Holger Danske skulde udøve et større Trylleri over Folket i hine Christendommens første Tider end Sagaen om Christus og hans Mænd, eftersom Folkets Sind og Tanke med utallige Traade hang sammen med det gamle Hedenskab? Og jeg maa dertil svare — Ja! det var farligt! og navnlig i Betragtning af den Maade, hvorpaa Christendommen indførtes og Hedenskabet kastedes til Jorden; thi havde Missionærerne trængt noget dybere ind i det danske Folks sande Væsen, saa de havde seet Asadyrkelsen i dens Sammenhæng med Folkets hele aandelige Habitus og som et iøinefaldende Vidnesbyrd om dets Fald, og de paa en til Folkets Hjærte indtrængende Viis havde gjort det dette begribeligt, da vilde det ikke have været nødvendigt at udrydde Mindet om de gamle Guder; tvertimod kunde det endog stundom være hensigtsmæssigt at fremdrage dem og det forrige Folkeliv i Erindringen som en Modsætning til Christum og det Liv, han forlanger af Alle, og paavise den i Dybet slumrende Tilbøielighed hos Folket til at synde i Lighed med deres Fædre, saa det altid gjælder at overvinde det gamle Hedenskab; men en saadan ægte folkelig Fremgangsmaade, hvorved en levende Tilegnelse af Christendommen i Aand og Sandhed kunde resultere, var vel dengang aldeles ikke mulig. Den catholske Kirke bragte vel saaledes Folket ind under Kirkens Behandling, revsede de forefundne Feil og Laster, men det var langt fra, at den fik Greb paa Roden til disse, som var den gamle hedenske Betragtningsmaade, som var og blev den temmelig fremmed, og naar den roste de stedfindende Dyder, da tog den sig ikke ret iagt for, at den stundom kunde rose det, der havde en aldeles uchristelig og forkastelig Oprindelse. Det er netop en Egenhed ved den catholske Kirkes Folkeomvendelse i Middelalderen, at den behandler alle Hedninger næsten eens; thi Hed-

ninger ere jo Hedninger. Derfor omvendes Danske og Polakker, Irlænder og Sachser omtrent paa samme Maade. De bringes til at bøie sig for Kirken; og naar dette er skeet, da behandles de igjen ganske eens, uden at Kirken tager noget Hensyn til Folkenes forskjellige Eiendommelighed. Det deels med deels mod sin Villie den romerske Kirke underlagte danske Folk opvorer da derefter under dennes Vinger: det kan ikke længer udvikle sig frit (eller om man vil ufrit) efter sin Natur. Thi det har jo aldeles brudt med sin Fortid. Som et ganske lidet Barn træder det altsaa ind i den christne Folkefamilie. Men Barnet har endnu sine Forfædres Anlæg, aandelige Egenskaber og Drifter og trænger derfor til omhyggelig og moderlig Pleie; men denne moderlige Pleie er Kirken ikke ret i Stand til at yde, da den hverken tilbørligen kjender eller har Sind til at imødegaae Barnets specielle Trang. Det skal behandles som alle de andre Børn. Men herved skete det, at skjøndt Barnet begyndte at faae Herren kjær, saa blev det dog aldrig knyttet ret fast og inderligt til den catholske Kirke, saa at dette Barn kunde samvirke med de andre til den fælleds Fostermoders Tarv. Det er en Kjendsgjerning, som nok er værdt at bemærke, at de germaniske Folk, som ikke have været med at opbygge den romerske Kirkebygning, heller ikke, da dens Tag udstrakte sig over dem, have bidraget synderligt til dens Befæstelse og indre Ordning, tvertimod vare de ved første given Leilighed fast alle beredte til at træde ud, medens derimod de romanske og celtiske Stammer alle tilsammen forbleve under deres egen Bygning. Mon dette ikke er et Vidnesbyrd om, at den romerske Kirke iblandt anden Skrøbelighed ogsaa har den at oversee og ringeagte Folkeeiendommelighederne? Og hvis det nu var saa i Sandhed, at den romanske Folkeeiendommelighed har givet den romerske Kirke ikke dens gedigne christelige Indhold, men dens Tilsnit og Form og Tilbygninger, blev det da ikke en uhyre Anmasselse af en saadan Folkekirke, som den i Grunden er, at kalde sig med Udelukkelse af alle andre den ene, hellige, almindelige og saliggjørende, og holdt da ikke den romerske Kirke, uden at vide noget deraf, lige til det Latterlige paa Folkeeiendommeligheden? — nemlig sin egen.

Imidlertid dannede dog Kirkens udenlandske Tilsnit i et særdeles væsentligt Punct en Tilknytning til den nordiske Folkeaand, i Læren om Retfærdiggjørelsen af Tro og gode Gjerninger; men det var ligesaalidt af Hensyn til Nordboernes Tarv, at Læren fremstilledes saaledes, som det f. Ex. var af Hensyn dertil, at Helgendyrkelsen eller andre saadanne Ting, som kunde gefalde Nordboen, indførtes iblandt os. Ligesom Valhalla tidligere, saaledes kunde og nu Himmerige tilkjæmpes, om ogsaa paa en noget anden Maade. Men denne ufrivillige Imødekomst fra Kirkens Side var muligen af den Art, at den forhindrede, at Folkeaanden ret for Alvor kunde komme til at bryde sig imod og tørne an imod Christendommen og derefter neie sig i Ydmyghed for denne. Dog det var vel rettest, at Tingen gik, som den gik, at Underkastelsen under Kirken og dens Bud gik foran hele Sindets Underkastelse under Gud. Jeg tænker mig nemlig, at Vorherre, just fordi de nordiske Nationer fremfor andre ifølge deres hele aandelige Beskaffenhed vare tilbøielige til at tilkjæmpe sig Himmelen, til at erhverve sig Saligheden, siden har føit det saaledes, at Retfærdiggjørelsen af Troen netop skulde forkyndes for de haarde og stive Halse i Norden og derved give den hjemlige og nationale Stolen paa egen Kraft Banesaaret. Det er ret mærkeligt, at medens det endnu den Dag i Dag lyder til de hvilende, nydende og speculerende Sydboer: „viis mig din Tro af dine Gjerninger," saa hedder det derimod nu til de practiske, virkelystne og paa deres Kraft stolende Nordboer: „vi retfærdiggjøres uforskyldte af Troen og ikke af Lovens

Gjerninger". Anspores altsaa de tænkende og nydende Sydboer til at virke med Angst og Bæven paa deres Saligheds Sag, saa drives vi Nordboer ved den Christendommens Form, som ved Reformationen kom til os, til Hengivelse, Underkastelse, Tro, til en Hvilen i Gud, som det holder saa haardt for os at naae til. Men denne rensede og luttrede Christendom fremdukkede ikke iblandt os: ogsaa denne bragtes os fra Syden, dog fra et Folk, som var os mere beslægtet end Latinerne, hvorfor ogsaa Formen hvori den fremtraadte var mere afpasset efter vort Tarv. Omendskjøndt den nye Lære tog kraftigere og haardere fat paa det indvortes Menneske, end den gamle catholske Kirke havde gjort, og det syntes, som om den syndige nordiske Eiendommelighed maatte reise sig til stærkere Modstand imod denne end imod Catholicismen, saa var man dog under Catholicismen vænnet til at have Syn for det i Sandhed Guddommelige, og den nye Lære imponerede alt Folket i sin Simpelhed og Høihed. Dertil kom, at det var den egent at henvende sig til den Enkelte, at respectere og tage Hensyn til, ja at være bekymret for Personlighederne: den drev nemlig paa det Subjective — Troen — og just derved, at den agtede Subjectiviteten, kom den den nordiske Folkelighed et vældigt Skridt imøde. Thi her i Norden har stedse været en stærk Subjectivisme, en stærk Følelse af den personlige Betydning og Værdighed og Fordring paa Anerkjendelse af denne. Gud synes saaledes i sin Verdensstyrelse mere at tage Hensyn til Folkeeiendommeligheden, end vi muligen ere tilbøielige til at antage. Vi pleie jo ogsaa at antage, at Gud tager Hensyn til Menneskene, forsaavidt han indvirker paa dem efter deres særegne Tarv og derefter bruger deres særegne Evner og særegne Anlæg i sit Riges Tjeneste, hvorfor skulde da ikke noget lignende ogsaa gjælde om Nationerne? Han underlægger sig de gjenstridige Folkeaander, stundom paa voldelig Viis

— det er hans antifolkelige Virken — men i Kampen imod dem benytter han stadigen mere og mere, alt eftersom han vinder Terrain, disses egne Evner og Qualiteter imod dem — det er hans folkelige Virken. Naar han finder det tjenligt, kalder han saaledes en Mand midt udaf Folket med alle dettes Særegenheder og Kjendemærker til at være en ægte Christi Tjener, og ham sender han ud og lader ham paa sin egen Viis virke i Folket: det vil sige paa folkelig Viis; thi anderledes kan den gjenfødte Mand af Folket ikke virke. Dette var Tilfældet med Luther. Den tydske Mands levende Opfattelse og livlige og for Personerne bekymrede Gjengivelse af den gedigne Christendom behagede naturligviis os Nordboer mere end den romerske Kirkes Mechanisme og Fornemhed, og da der ikke var nogen dansk Mand her i Landet, som i Aands Kraft kunde maale sig med Luther, saa bleve vi Lutheraner, og fra den Tid fik Luthers Aand, det vil sige foruden Christi Aand ogsaa den tydske Folkeaand en vældig Indflydelse paa vor kirkelige og derigjennem ogsaa paa vor folkelige Udvikling, hvortil flere samstemmende Omstændigheder, f. Ex. tydsk Hof, Adel etc. ikke lidet bidroge. Havde man tidligere i kirkelig Henseende været afhængig af Rom, saa blev man det nu, og det i høiere Grad, af Tydskland. Det er saaledes ret mærkeligt at iagttage, hvorledes de aandelige Svingninger, som foregik Syd for os regelmæssigen forplantede sig ud over Eideren og Øerne, og hvorledes vore tydskopdragne Folkelærere netop altid have hjulpet til, at det danske Folk kunde eftergjøre de Bevægelser i aandelig Henseender, som Tydskerne havde gjort forud, uden at tænke synderligt over, om en saadan Fremgangsmaade var anbefalelsesværdig i Danmark. Lige til den allersidste Tid kunne vi sige, at vi have staaet i afgjort Afhængighed af Tydskland. Danmark har ligesom været Anneret til Nordtydskland. Vor Kirkeordning, Kirkevæsen, Gudstjeneste, Psalmesang, Opdragelse etc. — Alt er

efter Hovedsognets Tilsnit. Og det maatte vel være saaledes; thi hvorfra skulde i hiin Tid Kræfterne tages til en mere folkelig Fremfærd og Anordning i disse Henseender? — De fandtes ikke. — Hvis man derfor ikke vilde lægge sig til Hvile og falde i Søvn, saa maatte man vel deeltage i Bevægelsen og Livet, hvor det forefandtes, om ogsaa Bevægelsen ikke var saa ganske efter vort Hoved. Den tydske Strømning blev derefter saa stærk, at om endog den gjenfødte danske Aand vilde tale et Ord med i den danske Kirke — jeg tænker navnlig paa de ældre danske Psalmedigtere og Psalmecomponister — saa bortskylledes dens Indflydelse hastigen i Tidernes Løb og overvandtes endog af en tvivlsom christelig Tydskhed. Under alt dette ere vi da komne saavidt, at det bestaaende Kirkevæsen og kirkelige Liv er kommet i Forfald, og vi spørge forbausede: men hvorledes er dog dette gaaet til? Nogle mene, at Grunden dertil er, at Kirkeordningen er forældet og ikke svarende til Tidens Fordringer — dette er vist meget sandt: men det er saare tvivlsomt, om en bedre ydre Ordning af disse Sager, hentet som sædvanligt fra Betragtningen af de tydske Forhold og deres fremtidige Udvikling, vil kunne hjælpe betydeligt paa Christendommens Fremvært i Folket. Ondet sidder tilvisse langt dybere inde, hvorfor vel Curen ogsaa bør være radicalere. Andre søge Grunden hertil i, at der ikke er noget rigtigt Liv i Folket, at Livet ligesom slumrer. — Det er ogsaa meget muligt, at et kraftigere aandeligt Liv i Folket vilde medføre et Opsving i kirkelig og christelig Henseende; men idet Folket begynder at reise sig og see lidt friere omkring sig, idet det vaagner til Liv og Bevidsthed, kan det ligesaa godt vaagne til Kamp imod som til Underkastelse under Christum, alt eftersom Christendommen har været mere eller mindre heldig i at overvælde og forædle det Naturlige. Jeg for min Part frygter imidlertid ikke den danske Folkeaands Vaagnen, som er i Begreb med at

gaae for sig i disse Tider; thi for det Første antager jeg, at det altid er fordeelagtigere for Kirken at have med levende Væsener at gjøre, om ogsaa disse skulde rebellere lidt, end med Slumrende og Døde, for det Andet er jeg overbeviist om, at Massen af det danske Folk er dybt mærket af Christendommen, dybere, end man muligen troer, og dybere end det lader til efter en overfladisk Betragtning, saa at en Rebellion i det Store imod Christendommen slet ikke er at befrygte. Men endskjøndt jeg ikke frygter den danske Folkeaands Vaagnen — som dansk Mand kunde jeg endog ønske, at vore Ministre havde vækket og opflammet den, mere end de have gjort, ved at lade den danske Løve for Alvor bruge Tænder og Kløer i den retfærdige Sags Tjeneste —; saa mener jeg dog, at det ikke er Kirkens Sag at vække Folkeaanden. Derimod paatrænger sig den Tanke mig stundom, at der i Fortiden ikke er virket nationalt eller folkeligt nok indenfor Kirkens Omraade, og idet jeg seer hen til, at Christendommen er os bragt først i latinsk Indklædning, dernæst i tydsk, slutter jeg, at det Tredie maa være, at den fremtræder i dansk Form, det vil sige, bringes Menighederne saaledes, at Methoden netop er betinget af deres specielle aandelig physiske — om jeg saa tør udtrykke mig — Beskaffenhed. Først og fremmest bør tilvisse Christendommen, saaledes som den er i Sandhed, haves for Øie, dernæst det Individ eller det Folk, som skal vindes for Herren, og Individet eller Folkets Eiendommelighed bestemmer Methoden. Det bør sig jo ogsaa en Herrens Stridsmand at være from som en Due, men listig som en Slange, saaledes som Apostelen Paulus, der som Grækernes Apostel vel kjendte det Folk, hos hvilket han skulde færdes, og snildeligen forstod at anslaae de Strenge, som skulde anslaaes for at vinde Grækere for Guds Rige. Naar derfor Ordets Forkynder har bragt et Menneske til spændt at høre efter, da skal han ikke slippe ham og lade ham staae

i Forgaarden, saaledes som Lærerne fra Rom tildeels gjorde, trøstende ham med, at de nok skulde bringe ham videre, heller ikke bør man, kun med det Allerhelligste for Øie, selv i Tanker og Ord paa en eengang tillært Viis gjøre Vandringen dibhen, uden at betænke, om hiin Mand, man vil vinde, er i Stand til paa vor Maade at gjøre hiin vældige Reise, er i Stand til at følge den Tankernes dristige Flugt, som er bleven os selv eiendommelig. Dette Sidste var tildeels de lutherske Reformatorers og deres aandige Afkoms Sæd her iblandt os. Nei! Manden selv skulle vi paa det Skarpeste tage i Øiesyn, gjøre os for Alvor bekjendte med hele hans aandelige Habitus, hans Maade at tænke, tale, føle og ville, samt den Maade, hvorpaa han lettest kan paavirkes af os. Derefter angribes han netop fra den Side, hvor han er svagest i Kampen mod Christendommen, og man slippe ham ikke, førend han paa sin Viis med Kjærlighed omfatter sin Bekjæmper og Seierherre, den Herre Christi, og endda slippe man ham ikke. Er dette nu rigtigt med Hensyn til den Enkelte, saa er det ogsaa rigtigt med Hensyn til Folkene, der danne mere omfattende Enkeltheder — det vil sige, at Folkenes Eiendommelighed bør og maa have en væsentlig og afgjørende Indflydelse paa den Maade, hvorpaa det Guds Rige føres dem imøde. Heri ligger ikke, at det skulde være en chr[illegible]en Præsts Pligt directe at arbeide til at vække Folkets Nationalfølelse, at udvikle dets Eiendommeligheder, at fjerne det Fremmede og Udenlandske, som mere har paaklistret sig Folket end gjennemtrængt det [1]; thi det er alt sagt, at det er tvivlsomt, om Kirkens Tarv derved befordredes — derimod bør han, om jeg saa maa sige, indirecte virke dertil ved paa folkelig Viis at bringe Folket det himmelske Gode.

Dertil udfordres rigtignok, at Præsten selv

[1] Alt dette kan han imidlertid gcot gjøre som danst Mand og god Borger.

er en ægte dansk Mand, i hvilken Folkeeiendommeligheden for det Første rører sig kraftigt, for det Andet er kommet til Bevidsthed for ham selv, men dog saaledes, at Christendommen ligesom en Syre har igjennemtrængt den og derved forædlet den. Præstens Opgave lykkes da med Guds Hjælp paa det Allerherligste, naar de, han bearbeider, der med deres særegne Individualitet ogsaa synde paa særegen Viis, vel beholde deres eiendommelige Væsen, men dog saaledes forandret, at de nu paa en ganske eiendommelig Maade bøie sig for Gud og hans Eenbaarne — den lykkes, naar danske Syndere blive danske Christne. Det bedes bemærket, at ligesom danske Syndere i Regelen ere forskjellige fra velske Syndere eller tydske Syndere, saaledes blive ogsaa danske Christne i mange Stykker forskjellige fra velske eller tydske Christne. Til Bestyrkelse af det Omtalte vil jeg anføre den Kjendsgjerning, at hvor den egne Folkeaand har været mere virksom med Hensyn til Ordningen af Kirkevæsenet, og den fremmede Indflydelse har været mindre, f. Ex. i Skotland og Sverrig, der har ogsaa vedligeholdt sig et langt friskere kirkeligt og christeligt Liv lige indtil denne Dag, end hos os.

Den frie Kirke i Canton Waadt.

Om denne Kirkes Tilbliven og videre Skjebne har dette Blad allerede meddeelt Adskilligt. Her tilføies endnu nogle senere Efterretninger og navnlig Oplysning*) om dens Grundvold og ydre Forfatning, der saameget mere vil paakalde vor Betragtning, som de Dage vel snart turde komme, at de forskjellige Landskirker, ogsaa Kirken i Danmark, maatte beskjeftige sig med lignende Sager, og det vil være værd itide at overveie, hvorledes Kirken i sin frie Stilling bedst burde indrette

*) Efter Evang. Kirch. Z. 1848 Nr. 69. 70.

sig Gud til Ære og hans levende Menighed til Gavn.

Den ydre Stilling til Staten har ikke synderlig forandret sig for den frie Kirke i Waadt. Forbudet imod de Troendes Forsamlinger er fornyet d. 28 Marts d. A., men de gaae dog mange Steder deres rolige Gang. Flere Præster (13 i Tallet) ere ifølge Forbudet drevne bort fra deres Menigheder og hjemsendte til deres Forsørgelsessteder, nogle ere endog bortførte af Soldater som Tiggere og Landstrygere og imellem disse ganske nyligt Præsten Germond i Echallens, som for fer Aar siden grundede en velsignelsesrig Diaconisse-anstalt i samme By, den første i Schweits. Den nyeste hermed sammenhængende Begivenhed er Afsættelsen af Pastor Monod i Lausanne, Sognepræst i Landskirken. Denne havde fra Begyndelsen med langt mere Bestemthed og Eftertryk end de fleste af hans Colleger ført den religiøse Friheds Sag. Nu blev der for 14 Dage siden*) i et conservativt Blad meddeelt et smukt Brev af ham, hvori han udtrykte sin Harme over den fortsatte Forfølgelse, og deri heed det blandt Andet: „Lykkelige frie Kirke! i din Trængsel have vore Øvrighedspersoner døbt dig med en Hædersdaab; de have skaffet dig Martyrer, hvis Lidelser og Landflygtighed vidne for den hele Verden at Gud er med Dig!“ — Dette var Regjeringen for meget; nogle Dage efter fik Monod sin Afsked; — et hæderligt Vidnesbyrd for denne troe Tjener, som vovede og mistede sit timelige Gods for sine forfulgte Brødres modige Forsvar, men et advarende Exempel paa, hvor dybt Landskirken er kommen i at trælle under det selvregjerende Folk og hvad der let vil ramme alle Statskirker i det revoluti Europa. —

Hvad nu den frie Kirkes Væsen og F ning angaaer, da kan den vel ikke gjøre For paa stor Opmærksomhed hos dem, som vu dens historiske Betydning efter dens Medlem Tal eller dens ydre Glands og ikke efter Sandhedskraft, hvilken den bekjender; thi de Kirke i Waadt har ikke over nogle tusinde lemmer deelte i 40 Menigheder, og dens huse ere ikke kjendelige i Landet. Men hv har lært at kjende Christi Kirke ogsaa i Gang under Korset vil snart overbevises om denne frie Kirke, skjøndt foragtelig i Verdens dog i Herrens Haand kan være et herligt, signet Redskab og navnlig da i Waadtlandet Den har allerede bidraget ikke lidet til at det sande Begreb om Kirken for Lyset, mange Sjæle og sætte de slumrende Kræf Bevægelse. Den staaer som et levende om det geistlige Embedes Værdighed og Ki Ret tvert over for den verdslige Magts Ove og vil mere og mere bevise sig som en Suu til efterhaanden at gjennemtrænge og fo Massen. Dens Betydning trækker sig allerede ud over Waadtlandet og har faaet erkjendelse hos Christne af alle forskjellige K samfund, som baade i Ord og Daad have den sin broderlige Deeltagelse.

(Fortsættes.)

---

*) Meddelelsen er i Augustheftet.

Udnævnelser.

29 Decbr. Biskop over Laalands-Falsters *Dr. theol.* P. C. S. Gad, R. af D. udnæv Biskop over Fyens Stift.

30 Decbr. *Cand. theol.* C. Krag, beskikk personal Kapellan hos Sognepræsten for Dove Venge Menigheder i Skanderborg Amt, C. R. Ph

---

☞ **Dansk Kirketidende** udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subscribenter Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den **Reitzelske** Boglade; udenfor Kjøbenh paa de kongelige **Posthuse**, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Nr. (1 Rbd.). Forsendelsen Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indhc Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Bogl

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 172.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Anden Søndag efter Hellig tre Konger, den 14 Januar. [Nr. 16.

Om Christendom og Folkelighed.

2.

Hvis man nu blot indrømmer, at Noget af det, som ovenfor er sagt, muligen kan indeholde Sandhed, saa bliver Spørgsmaalet — hvorledes kan dette faae Anvendelse i Livet, hvorledes kan det gjennemføres i Praxis? Endskjøndt dette Spørgsmaals Besvarelse i Grunden er en saare vanskelig Sag, saa vil jeg dog, ihukommende det gamle Ordsprog — „en blind Høne finder ogsaa et Korn,“ — forsøge at fremstille og anskueliggjøre et Billede, af hvad jeg mener, overladende til Andre og Dygtigere baade videre og bedre at udvikle og fremstille mine Tanker. Ere disse Tanker tænkte for — nu saameget desto bedre! kun saameget veed jeg, at de ogsaa ere fødte i mig og bragte til Verden med Møie og Besvær. End mere føler jeg mig forpligtet til at anskueliggjøre, hvad jeg mener, fordi det er min fulde Overbeviisning, at det netop er i anskuelig Form, at det danske Folk skal modtage Sandheden. Saa lader os da engang gaae i Kirke tilsammen og tænke lidt over, hvorledes Gudstjenesten er, og hvorledes den kunde være! Vi ville træde ind i en, i reen og simpel, men i gothisk Stiil bygget Kirke; thi den gothiske Kirkestiil er vor Stiil. Der maa i Kirken Intet være, som forstyrrer eller forhindrer vor Andagt, tvertimod bør Alt være beregnet paa at nære og forhøie denne. Foreløbigen bemærkes derfor, at Kirken ganske vist bør være opvarmet om Vinteren og ikke længer være det sidste Sted, hvorhen Svage og Skrøbelige og Reconvalescenter tør komme. Guds Huus er jo netop for de Skrøbelige, og Christendommen fordrer ganske bestemt, at der skal tages Hensyn til dem, og efterdi vi vel alle fornemmeligen ere et Følelsesfolk, saa bør alt det undgaaes, som kan indvirke forstyrrende paa den Følelse, som skal herske i Guds Huus. Eftersom det jo er en Kjendsgjærning, at kolde Fødder og af Kulde rystende Lemmer ganske vist forstyrre Andagten, saa bør og Kulden og den klamme fugtige Luft fjernes fra Guds Huus. Man kunde vel sige, at Kirkegængerne skulle rette sig efter Kirken og klæde sig saameget desto varmere: men Kirken bør dog vistnok være indrettet efter Kirkegængernes Tarv. Desuden er det da nu gaaet af Brug at klæde sig i Skind, som i gamle Dage, da Kirken ogsaa bedre passede til Kirkegængerne. Kirketienderne ere iøvrigt store nok til at fyldestgjøre Menighedernes Fordringer til deres Kirker: saa lad dem ogsaa blive anvendte overeensstemmende med deres Bestemmelse, og lad det ikke skee, at medens Kirketienderne stadigen stige i Værdi, og Fordringerne til Kirkerne ogsaa stadigen stige, at disse sidste bestandigen nærme sig alt mere og mere til at være de usundeste, fugtigste og uhyggeligste Localer i Landet paa samme Tid, som Kirkeeierne beriges alt mere og mere. Til at lede Sindet hen paa de rette Baner, styrke og forhøie Andagten, tjener fremdeles Statuer og Billeder forestillende Personer, Gjenstande og Begivenheder hentede fra den hellige Skrift og Kirkens Historie. Det var derfor ønskeligt,

om vore Kirker vare bedre forsynede med saadanne Ting, end de nu ere. Før var det dog anderledes og bedre ogsaa i denne Henseende; men det sidst forløbne forstandige Aarhundrede har havt en græsselig forstyrrende Indflydelse paa alt det Opbyggelige i Kirkerne. Disse ere moderniserede — det er forqvaklede — de gamle fromme Billeder ere enten heelt fjernede, eller moderne og stundom affecterede ere traadte i deres Sted: meget Træskjærerarbeide, som dog altid kunde have sin Betydning, er kastet ud og Intet er kommet i dettes Sted. Der er blevet saa tomt og prosaiskt i vore Kirker, som i de gamle Rationalisters Hjerne.

Efterat vi saaledes have gjort os lidt bekjendt med Kirken, og den har gjort sit Indtryk paa os, ville vi lade Gudstjenesten begynde. Bønnen i Chordøren læses simpelt og jævnt, om med Almuedialect gjør Intet til Sagen; det paasees strængt af Kirkens Tilsynsmænd, at det Forretningsmæssige og Affecterede holdes borte; thi dette forstyrrer. Sangen begynder: denne gaaer paa en Melodi, som let falder i Øret, det være sig nu en Choralmelodi eller en af de ældre rythmiske Psalmemelodier, eller, naar vi skulde faae nye Psalmer til de høitideligere gaaende gamle Folkesange, da ogsaa en saadan. Det bemærkes, at endog livligere — ja! jeg kunde sige muntrere — Melodier kunde meget vel anvendes ved passende Leiligheder, f. Ex. ved Glædesfester; thi Melodien maa svare til Ordene. Intetsteds i Skriften paabydes det, at Choralmelodien, denne for os unationale Melodi, skal have Eneherredømmet i Kirken og derved virke til at lade den danske Folketone forstumme alt mere og mere. At Glædesfange skulle gaae ligesaa sørgelige og traurige som Ligsange, ja stundom paa den selv samme Melodie, er vist heller ikke saa ganske hensigtsmæssigt for os. Hvor ønskelig iøvrigt den romerske Choralmelodi end er, saa er det dog vistnok utvivlsomt, at os Nordboer vilde det være ligesaa kjært til Afverling at prise vor Gud i hjemlige Toner, i Kjæmpetonen og Vexelsangen, hvilket forresten ogsaa før har været brugt. For Enhver, der f. Ex. kjender Dagmarsvisen, paa hvis Melodi ogsaa Ligsangen over Frederik *VI* gaaer, vil det vistnok være indlysende, at Kjæmpetonen meget vel egner sig til Indførelse i Kirken. Jeg for min Part er overbeviist om, at den, indført i Kirken vilde udøve en mægtig gribende Indflydelse paa det ganske Folk, som meget snart, og med den største Lyst, vilde lære denne nye og dog gamle Kirkesang, navnlig naar Orgelet traadte understøttende til. *In Parenthesi* anføres det, at Orgelet aldrig bør overskrige de Syngende, dets Opgave er kun at understøtte; kun naar Sangen skal begynde eller naar den er endt, tør det lade sine vældige Toner gjennembruse Kirkebygningen, ellers kun saa beskedent, dæmpet. Ligesom Kirkemelodierne ere af fremmed Oprindelse, saaledes ere Psalmerne[1]) det tildeels ogsaa. Disse ere deels dogmatiserende, deels moraliserende og mangle som oftest det historiske Beskrivende, det til Følelsen Talende, som vi sætte saa megen Priis paa, og hvad der er en væsentlig Mangel for os — de mangle Poesi. Vi, som ønske Bestemthed og Klarhed, føle os heller ikke ret tilfredse med den svævende ubestemte Tilstand, hvori de christelige Dogmer mangen Gang holdes. Efter min Mening har det kjøbenhavnske Convent heldigen løst den Opgave at give os en Prøve paa, hvorledes en folkelig dansk Psalmebog skulde indrettes; thi Prøveheftet er et levende Udtryk for, hvorledes Christendommen opfattes i danske Hjerter og fremstilles af danske Mænd. Idet man sammenligner Prøveheftet med de gamle Kjæmpeviser og vore danskeste Sange, vil man finde en mærkelig Overeensstemmelse i Arrangementet. Lader os f. Ex. holde os til Dagmarsvisen! I korte syndige Træk skildres Kongens ængstede

1) Jeg taler her kun om den autoriserede evangeliske Psalmebog.

Sind; Digteren lader os ahne, hvilken Uro og Bekymring, der boer i ham, man seer tydeligen hvorledes Kongen farer hen over Heden, og man forstaaer hans Hastværk. Tag vor Nationalsang „Kong Christian stod ved høien Mast,“ er det ikke igjen det historiskbeskrivende, som træder os imøde? Og nu i den allernyeste Tid, da vi fik en ægte folkelig Krigssang, føres da ikke en Landsoldat talende frem, og faae vi ikke at see, hvorledes han tager Afsked med sin Pige ꝛc. Hos os ligger tilvisse Accenten paa det Personlige, paa det Historisk-Beskrivende, og dette hilse vi netop med Glæde igjen i mange af Prøveheftets Psalmer, hvorfor vi og kalde dem, som vi troe med Rette, folkelig-danske.

Hvad Mesningen angaaer, da bør vistnok den gamle Melodi beholdes uforandret, eftersom den nu engang er bleven en Kirken eiendommelig Melodi eller Rythmus; iøvrigt messes syngende, kun naar Præsten kan synge, ellers langsomt og høitideligt talende, thi Intet maa støde Følelsen. Troesbekjendelsen bør vistnok have sin Plads her ved Messen; det er en stor Feil, at den ikke længer spiller en Rolle med ved Gudstjenesten. Den burde ligesaalidt savnes som Fadervor og Herrens Velsignelse; thi det er i Sandhed godt, at Menighed og Præst, hvergang de samles, mindes om, hvad det fælleds Baand er imellem dem, og om at Ingen tør lægge anden Grundvold end den, som er lagt. Man kunde nu sige: men dette angaaer jo ikke det Folkelige. Alligevel staaer det muligen i en vis Forbindelse dermed; thi naar Andre trives vel i det Dunkle og Ubestemte i Betragtninger over Sagen, saa ønske vi Klarhed og Bestemthed og Sagen selv; men i Troesbekjendelsen have vi netop et kort og fyndigt Udtryk for, hvad den christelige Tro er i Sandhed.

Efter nu at have sunget en Psalme, som har bestemt Hentydning til Dagens Evangelium, ikke just saameget til det, som Præsten har Lyst til at sige, thi hans Lyst i denne Henseende skal

styres og reguleres af Dagens Evangelium, ville vi give os til at betragte det, som for Tiden synes at være det Vigtigste ved Gudstjenesten — nemlig Prædikenen. At denne tilligemed Præstens Subjectivitet spiller en alt for stor Rolle ved vor hele Gudstjeneste, antager jeg, at de Fleste ville indrømme. Men saameget desto mindre burde den spille Hovedrollen, som vi Præster just ikke med det danske Folk og dets specielle Tarv for Øie have uddannet os til Ordets Forkyndere. Det er jo bekjendt nok, at vor hele theologiske Dannelse er tydsk, hvorfor vi ogsaa have dannet os til Prædikantere efter tydsk Mønster, og som en Følge deraf have vore Prædikener mere eller mindre et tydsk Tilsnit. Derfor holdes her ogsaa mangfoldige Prædikener, som bedre egnede sig for en Menighed i Stuttgardt eller Halle end for en Landsby- eller Kjøbstads-Menighed i Danmark. Mangen Prædiken synes ligesom holdt for en fingeret Menighed; thi for den virkelige passer den slet ikke. Vi fordybe os stundom i Dogmatik og Moral, i subtile Undersøgelser og Distinctioner; men sæt nu, at det netop var Føde for Tydsken, og at Dansken skulde have sin Føde tilberedt lidt anderledes. Mon ikke Forskjællen endnu er den samme imellem Tydsk og Dansk som i gamle Dage, da Wodan fremtraadte i en dunkel mystisk Belysning, medens Odin og samtlige Valhallas Guder fremtraadte saa skarpt og bestemt afregnede, at man vanskelig skulde kunne tage Feil af dem? Og er Forskjællen endnu den samme, hvilket jeg er tilbøielig til at troe, skulde dette da ikke lære os, at for os, som elske det tydelige, det bestemte, skal det være Opgaven at lade den Herre Christ fremtræde ret tydeligt og skarpt for Betragtningen? Ere vi maaskee ikke Sagafolket, et Folk, som fra Arilds Tid har elsket det historiske Maleri og har havt Fornøielse og Glæde deraf fremfor noget Andet? — saa lad da ogsaa den historiske Christus, Helten fra Bethlehem og Golgatha og det himmelske Jerusalem, blive

efter Hovedsognets Tilsnit. Og det maatte vel være saaledes; thi hvorfra skulde i hiin Tid Kræfterne tages til en mere folkelig Fremfærd og Anordning i disse Henseender? — De fandtes ikke. — Hvis man derfor ikke vilde lægge sig til Hvile og falde i Søvn, saa maatte man vel deeltage i Bevægelsen og Livet, hvor det forefandtes, om ogsaa Bevægelsen ikke var saa ganske efter vort Hoved. Den tydske Strømning blev derefter saa stærk, at om endog den gjenfødte danske Aand vilde tale et Ord med i den danske Kirke — jeg tænker navnlig paa de ældre danske Psalmedigtere og Psalmecomponister — saa bortskylledes dens Indflydelse hastigen i Tidernes Løb og overvandtes endog af en tvivlsom christelig Tydskhed. Under alt dette ere vi da komne saavidt, at det bestaaende Kirkevæsen og kirkelige Liv er kommet i Forfald, og vi spørge forbausede: men hvorledes er dog dette gaaet til? Nogle mene, at Grunden dertil er, at Kirkeordningen er forældet og ikke svarende til Tidens Fordringer — dette er vist meget sandt: men det er saare tvivlsomt, om en bedre ydre Ordning af disse Sager, hentet som sædvanligt fra Betragtningen af de tydske Forhold og deres fremtidige Udvikling, vil kunne hjælpe betydeligt paa Christendommens Fremvært i Folket. Ondet sidder tilvisse langt dybere inde, hvorfor vel Curen ogsaa bør være radicalere. Andre søge Grunden hertil i, at der ikke er noget rigtigt Liv i Folket, at Livet ligesom slumrer. — Det er ogsaa meget muligt, at et kraftigere aandeligt Liv i Folket vilde medføre et Opsving i kirkelig og christelig Henseende; men idet Folket begynder at reise sig og see lidt friere omkring sig, idet det vaagner til Liv og Bevidsthed, kan det ligesaa godt vaagne til Kamp imod som til Underkastelse under Christum, alt eftersom Christendommen har været mere eller mindre heldig i at overvælde og forædle det Naturlige. Jeg for min Part frygter imidlertid ikke den danske Folkeaands Vaagnen, som er i Begreb med at gaae for sig i disse Tider; thi for det Første antager jeg, at det altid er fordeelagtigere for Kirken at have med levende Væsener at gjøre, om ogsaa disse skulde rebellere lidt, end med Slumrende og Døde, for det Andet er jeg overbeviist om, at Massen af det danske Folk er dybt mærket af Christendommen, dybere, end man muligen troer, og dybere end det lader til efter en overfladisk Betragtning, saa at en Rebellion i det Store imod Christendommen slet ikke er at befrygte. Men endskjøndt jeg ikke frygter den danske Folkeaands Vaagnen — som dansk Mand kunde jeg endog ønske, at vore Ministre havde vækket og opflammet den, mere end de have gjort, ved at lade den danske Løve for Alvor bruge Tænder og Kløer i den retfærdige Sags Tjeneste —; saa mener jeg dog, at det ikke er Kirkens Sag at vække Folkeaanden. Derimod paatrænger sig den Tanke mig stundom, at der i Fortiden ikke er virket nationalt eller folkeligt nok indenfor Kirkens Omraade, og idet jeg seer hen til, at Christendommen er os bragt først i latinsk Indklædning, dernæst i tydsk, slutter jeg, at det Tredie maa være, at den fremtræder i dansk Form, det vil sige, bringes Menighederne saaledes, at Methoden netop er betinget af deres specielle aandelig physiske — om jeg saa tør udtrykke mig — Beskaffenhed. Først og fremmest bør tilvisse Christendommen, saaledes som den er i Sandhed, haves for Øie, dernæst det Individ eller det Folk, som skal vindes for Herren, og Individet eller Folkets Eiendommelighed bestemmer Methoden. Det bør sig jo ogsaa en Herrens Stridsmand at være from som en Due, men listig som en Slange, saaledes som Apostelen Paulus, der som Grækernes Apostel vel kjendte det Folk, hos hvilket han skulde færdes, og snildeligen forstod at anslaae de Strenge, som skulde anslaaes for at vinde Grækere for Guds Rige. Naar derfor Ordets Forkynder har bragt et Menneske til spændt at høre efter, da skal han ikke slippe ham og lade ham staae

i Forgaarden, saaledes som Lærerne fra Rom tildeels gjorde, trøstende ham med, at de nok skulde bringe ham videre, heller ikke bør man, kun med det Allerhelligste for Øie, selv i Tanker og Ord paa en eengang tillært Viis gjøre Vandringen didhen, uden at betænke, om hiin Mand, man vil vinde, er i Stand til paa vor Maade at gjøre hiin vældige Reise, er i Stand til at følge den Tankernes dristige Flugt, som er bleven os selv eiendommelig. Dette Sidste var tildeels de lutherske Reformatorers og deres aandige Afkoms Sæd her iblandt os. Nei! Manden selv skulle vi paa det Skarpeste tage i Øiesyn, gjøre os for Alvor bekjendte med hele hans aandelige Habitus, hans Maade at tænke, tale, føle og ville, samt den Maade, hvorpaa han lettest kan paavirkes af os. Derefter angribes han netop fra den Side, hvor han er svagest i Kampen mod Christendommen, og man slippe ham ikke, førend han paa sin Viis med Kjærlighed omfatter sin Bekjæmper og Seierherre, den Herre Christi, og endda slippe man ham ikke. Er dette nu rigtigt med Hensyn til den Enkelte, saa er det ogsaa rigtigt med Hensyn til Folkene, der danne mere omfattende Enkeltheder — det vil sige, at Folkenes Eiendommelighed bør og maa have en væsentlig og afgjørende Indflydelse paa den Maade, hvorpaa det Guds Rige føres dem imøde. Heri ligger ikke, at det skulde være en christen Præsts Pligt directe at arbeide til at vække Folkets Nationalfølelse, at udvikle dets Eiendommeligheder, at fjerne det Fremmede og Udenlandske, som mere har paaklistret sig Folket end gjennemtrængt det [1]); thi det er alt sagt, at det er tvivlsomt, om Kirkens Tarv derved befordredes — derimod bør han, om jeg saa maa sige, indirecte virke dertil ved paa folkelig Viis at bringe Folket det himmelske Gode.

Dertil udfordres rigtignok, at Præsten selv er en ægte dansk Mand, i hvilken Folkeeiendommeligheden for det Første rører sig kraftigt, for det Andet er kommet til Bevidsthed for ham selv, men dog saaledes, at Christendommen ligesom en Syre har igjennemtrængt den og derved forædlet den. Præstens Opgave lykkes da med Guds Hjælp paa det Allerherligste, naar de, han bearbeider, der med deres særegne Individualitet ogsaa synde paa særegen Viis, vel beholde deres eiendommelige Væsen, men dog saaledes forandret, at de nu paa en ganske eiendommelig Maade bøie sig for Gud og hans Eenbaarne — den lykkes, naar danske Syndere blive danske Christne. Det bedes bemærket, at ligesom danske Syndere i Regelen ere forskjellige fra velske Syndere eller tydske Syndere, saaledes blive ogsaa danske Christne i mange Stykker forskjellige fra velske eller tydske Christne. Til Bestyrkelse af det Omtalte vil jeg anføre den Kjendsgjerning, at hvor den egne Folkeaand har været mere virksom med Hensyn til Ordningen af Kirkevæsenet, og den fremmede Indflydelse har været mindre, f. Ex. i Skotland og Sverrig, der har ogsaa vedligeholdt sig et langt friskere kirkeligt og christeligt Liv lige indtil denne Dag, end hos os.

1) Alt dette kan han imidlertid gjerne gjøre som dansk Mand og god Borger.

Den frie Kirke i Canton Waadt.

Om denne Kirkes Tilbliven og videre Skjebne har dette Blad allerede meddeelt Adskilligt. Her tilføies endnu nogle senere Efterretninger og navnlig Oplysning*) om dens Grundvold og ydre Forfatning, der saameget mere vil paakalde vor Betragtning, som de Dage vel snart turde komme, at de forskjellige Landskirker, ogsaa Kirken i Danmark, maatte beskjeftige sig med lignende Sager, og det vil være værd itide at overveie, hvorledes Kirken i sin frie Stilling bedst burde indrette

*) Efter Evang. Kirch. Z. 1848 Nr. 69. 70.

sig Gud til Ære og hans levende Menighed til Gavn.

Den ydre Stilling til Staten har ikke synderlig forandret sig for den frie Kirke i Waadt. Forbudet imod de Troendes Forsamlinger er fornyet d. 28 Marts d. A., men de gaae dog mange Steder deres rolige Gang. Flere Præster (13 i Tallet) ere ifølge Forbudet drevne bort fra deres Menigheder og hjemsendte til deres Forsørgelsessteder, nogle ere endog bortførte af Soldater som Tiggere og Landstrygere og imellem disse ganske nyligt Præsten Germond i Echallene, som for fer Aar siden grundede en velsignelsesrig Diaconissεanstalt i samme By, den første i Schweits. Den nyeste hermed sammenhængende Begivenhed er Afsættelsen af Pastor Monod i Lausanne, Sognepræst i Landskirken. Denne havde fra Begyndelsen med langt mere Bestemthed og Eftertryk end de fleste af hans Colleger ført den religiøse Friheds Sag. Nu blev der for 14 Dage siden*) i et conservativt Blad meddeelt et smukt Brev af ham, hvori han udtrykte sin Harme over den fortsatte Forfølgelse, og deri heed det blandt Andet: „Lykkelige frie Kirke! i din Trængsel have vore Øvrighedspersoner døbt dig med en Hædersdaab; de have skaffet dig Martyrer, hvis Lidelser og Landflygtighed vidne for den hele Verden at Gud er med Dig!“ — Dette var Regjeringen for meget; nogle Dage efter fik Monod sin Afsked; — et hæderligt Vidnesbyrd for denne troe Tjener, som vovede og mistede sit timelige Gods for sine forfulgte Brødres modige Forsvar, men et advarende Exempel paa, hvor dybt Landskirken er kommen i at trælle under det selvregjerende Folk og hvad der let vil kunne ramme alle Statskirker i det revolutionære Europa. —

Hvad nu den frie Kirkes Væsen og Forfatning angaaer, da kan den vel ikke gjøre Fordring paa stor Opmærksomhed hos dem, som vurdere dens historiske Betydning efter dens Medlemmers Tal eller dens ydre Glands og ikke efter den Sandhedskraft, hvilken den bekjender; thi den frie Kirke i Waadt har ikke over nogle tusinde Medlemmer deelte i 40 Menigheder, og dens Kirkehuse ere ikke kjendelige i Landet. Men hvo der har lært at kjende Christi Kirke ogsaa i dens Gang under Korset vil snart overbevises om, at denne frie Kirke, skjøndt foragtelig i Verdens Øine, dog i Herrens Haand kan være et herligt, velsignet Redskab og navnlig da i Waadtlandet selv. Den har allerede bidraget ikke lidet til at føre det sande Begreb om **Kirken** for Lyset, vække mange Sjæle og sætte de slumrende Kræfter i Bevægelse. Den staaer som et levende Vidne om det geistlige Embedes Værdighed og Kirkens Ret tvert over for den verdslige Magts Overgreb og vil mere og mere bevise sig som en Suurdeig til efterhaanden at gjennemtrænge og forny Massen. Dens Betydning strækker sig ogsaa allerede ud over Waadtlandet og har faaet Anerkjendelse hos Christne af alle forskjellige Kirkesamfund, som baade i Ord og Daad have viist den sin broderlige Deeltagelse.

(Fortsættes.)

*) Meddelelsen er i Augustheftet.

Udnævnelser.

29 Decbr. Biskop over Laalands-Falsters Stift *Dr. theol.* P. C. S. Gad, R. af D. udnævnt til Biskop over Fyens Stift.

30 Decbr. *Cand. theol.* C. **Krag**, beskikket til personal Kapellan hos Sognepræsten for Dover og Venge Menigheder i Skanderborg Amt, C. R. Pingel.

☞ Dansk Kirketidende udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den Reitzelske Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige Posthuse, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Nr. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade.

Samlet og udgivet af N. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 172.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Anden Søndag efter Hellig tre Konger, den 14 Januar. [Nr. 16.

Om Christendom og Folkelighed.

2.

Hvis man nu blot indrømmer, at Noget af det, som ovenfor er sagt, muligen kan indeholde Sandhed, saa bliver Spørgsmaalet — hvorledes kan dette faae Anvendelse i Livet, hvorledes kan det gjennemføres i Praxis? Endskjøndt dette Spørgsmaals Besvarelse i Grunden er en saare vanskelig Sag, saa vil jeg dog, ihukommende det gamle Ordsprog — „en blind Høne finder ogsaa et Korn,“ — forsøge at fremstille og anskueliggjøre et Billede, af hvad jeg mener, overladende til Andre og Dygtigere baade videre og bedre at udvikle og fremstille mine Tanker. Ere disse Tanker tænkte før — nu saameget desto bedre! kun saameget veed jeg, at de ogsaa ere fødte i mig og bragte til Verden med Møie og Besvær. End mere føler jeg mig forpligtet til at anskueliggjøre, hvad jeg mener, fordi det er min fulde Overbeviisning, at det netop er i anskuelig Form, at det danske Folk skal modtage Sandheden. Saa lader os da engang gaae i Kirke tilsammen og tænke lidt over, hvorledes Gudstjenesten er, og hvorledes den kunde være! Vi ville træde ind i en, i reen og simpel, men i gothisk Stiil bygget Kirke; thi den gothiske Kirkestiil er vor Stiil. Der maa i Kirken Intet være, som forstyrrer eller forhindrer vor Andagt, tvertimod bør Alt være beregnet paa at nære og forhøie denne. Foreløbigen bemærkes derfor, at Kirken ganske vist bør være opvarmet om Vinteren og ikke længer være det sidste Sted, hvorhen Svage og Skrøbelige og Reconvalescenter tør komme. Guds Huus er jo netop for de Skrøbelige, og Christendommen fordrer ganske bestemt, at der skal tages Hensyn til dem, og efterdi vi vel alle fornemmeligen ere et Følelsesfolk, saa bør alt det undgaaes, som kan indvirke forstyrrende paa den Følelse, som skal herske i Guds Huus. Eftersom det jo er en Kjendsgjærning, at kolde Fødder og af Kulde rystende Lemmer ganske vist forstyrre Andagten, saa bør og Kulden og den klamme fugtige Luft fjernes fra Guds Huus. Man kunde vel sige, at Kirkegængerne skulle rette sig efter Kirken og klæde sig saameget desto varmere: men Kirken bør dog vistnok være indrettet efter Kirkegængernes Tarv. Desuden er det da nu gaaet af Brug at klæde sig i Skind, som i gamle Dage, da Kirken ogsaa bedre passede til Kirkegængerne. Kirketienderne ere iøvrigt store nok til at fyldestgjøre Menighedernes Fordringer til deres Kirker: saa lad dem ogsaa blive anvendte overeensstemmende med deres Bestemmelse, og lad det ikke skee, at medens Kirketienderne stadigen stige i Værdi, og Fordringerne til Kirkerne ogsaa stadigen stige, at disse sidste bestandigen nærme sig alt mere og mere til at være de usundeste, fugtigste og uhyggeligste Localer i Landet paa samme Tid, som Kirkeeierne beriges alt mere og mere. Til at lede Sindet hen paa de rette Baner, styrke og forhøie Andagten, tjener fremdeles Statuer og Billeder forestillende Personer, Gjenstande og Begivenheder hentede fra den hellige Skrift og Kirkens Historie. Det var derfor ønskeligt,

om vore Kirker vare bedre forsynede med saadanne Ting, end de nu ere. För var det dog anderledes og bedre ogsaa i denne Henseende; men det sidst forløbne forstandige Aarhundrede har havt en græsselig forstyrrende Indflydelse paa alt det Opbyggelige i Kirkerne. Disse ere moderniserede — det er forqvaklede — de gamle fromme Billeder ere enten heelt fjernede, eller moderne og stundom affecterede ere traadte i deres Sted: meget Træskjærerarbeide, som dog altid kunde have sin Betydning, er kastet ud og Intet er kommet i dettes Sted. Der er blevet saa tomt og prosaisk i vore Kirker, som i de gamle Rationalisters Hjærne.

Efterat vi saaledes have gjort os lidt bekjendt med Kirken, og den har gjort sit Indtryk paa os, ville vi lade Gudstjenesten begynde. Bønnen i Chordøren læses simpelt og jævnt, om med Almuedialect gjør Intet til Sagen; det paasees strængt af Kirkens Tilsynsmænd, at det Forretningsmæssige og Affecterede holdes borte; thi dette forstyrrer. Sangen begynder: denne gaaer paa en Melodi, som let falder i Øret, det være sig nu en Choralmelodi eller en af de ældre rythmiske Psalmemelodier, eller, naar vi skulde faae nye Psalmer til de høitideligere gaaende gamle Folkesange, da ogsaa en saadan. Det bemærkes, at endog livligere — ja! jeg kunde sige muntrere — Melodier kunde meget vel anvendes ved passende Leiligheder, f. Ex. ved Glædesfester; thi Melodien maa svare til Ordene. Intetsteds i Skriften paabydes det, at Choralmelodien, denne for os unationale Melodi, skal have Eneherredømmet i Kirken og derved virke til at lade den danske Folketone forstumme alt mere og mere. At Glædessange skulle gaae ligesaa sørgelige og traurige som Ligsange, ja stundom paa den selv samme Melodie, er vist heller ikke saa ganske hensigtsmæssigt for os. Hvor ønskelig iøvrigt den romerske Choralmelodi end er, saa er det dog vistnok utvivlsomt, at os Nordboer vilde det være ligesaa kjært til Af-

verling at prise vor Gud i hjemlige Toner, i Kjæmpetonen og Verelsangen, hvilket forresten ogsaa før har været brugt. For Enhver, der f. Ex. kjender Dagmarsvisen, paa hvis Melodi ogsaa Ligsangen over Frederik *VI* gaaer, vil det vistnok være indlysende, at Kjæmpetonen meget vel egner sig til Indførelse i Kirken. Jeg for min Part er overbeviist om, at den, indført i Kirken vilde udøve en mægtig gribende Indflydelse paa det ganske Folk, som meget snart, og med den største Lyst, vilde lære denne nye og dog gamle Kirkesang, navnlig naar Orgelet traadte understøttende til. *In Parenthesi* anføres det, at Orgelet aldrig bør overskrige de Syngende, dets Opgave er kun at understøtte; kun naar Sangen skal begynde eller naar den er endt, tør det lade sine vældige Toner gjennembruse Kirkebygningen, ellers kun saa beskedent, dæmpet. Ligesom Kirkemelodierne ere af fremmed Oprindelse, saaledes ere Psalmerne[1]) det tildeels ogsaa. Disse ere deels dogmatiserende, deels moraliserende og mangle som oftest det historiske Beskrivende, det til Følelsen Talende, som vi sætte saa megen Priis paa, og hvad der er en væsentlig Mangel for os — de mangle Poesi. Vi, som ønske Bestemthed og Klarhed, føle os heller ikke ret tilfredse med den svævende ubestemte Tilstand, hvori de christelige Dogmer mangen Gang holdes. Efter min Mening har det kjøbenhavnske Convent heldigen løst den Opgave at give os en Prøve paa, hvorledes en folkelig dansk Psalmebog skulde indrettes; thi Prøveheftet er et levende Udtryk for, hvorledes Christendommen opfattes i danske Hjærter og fremstilles af danske Mænd. Idet man sammenligner Prøveheftet med de gamle Kjæmpeviser og vore danskeste Sange, vil man finde en mærkelig Overeensstemmelse i Arrangementet. Lader os f. Ex. holde os til Dagmarsvisen! I korte syndige Træk skildres Kongens ængstede

1) Jeg taler her kun om den autoriserede evangeliske Psalmebog.

Sind; Digteren lader os ahne, hvilken Uro og Bekymring, der boer i ham, man seer tydeligen hvorledes Kongen farer hen over Heden, og man forstaaer hans Hastværk. Tag vor Nationalsang „Kong Christian stod ved høien Mast," er det ikke igjen det historiskbeskrivende, som træder os imøde? Og nu i den allernyeste Tid, da vi fik en ægte folkelig Krigssang, føres da ikke en Landsoldat talende frem, og faae vi ikke at see, hvorledes han tager Afsked med sin Pige ꝛc. Hos os ligger tilvisse Accenten paa det Personlige, paa det Historisk-Beskrivende, og dette hilse vi netop med Glæde igjen i mange af Prøveheftets Psalmer, hvorfor vi og kalde dem, som vi troe med Rette, folkelig-danske.

Hvad Mesningen angaaer, da bør vistnok den gamle Melodi beholdes uforandret, eftersom den nu engang er bleven en Kirken eiendommelig Melodi eller Rythmus; iøvrigt messes syngende, kun naar Præsten kan synge, ellers langsomt og høitideligt talende, thi Intet maa støde Følelsen. Troesbekjendelsen bør vistnok have sin Plads her ved Messen; det er en stor Feil, at den ikke længer spiller en Rolle med ved Gudstjenesten. Den burde ligesaalidt savnes som Fadervor og Herrens Velsignelse; thi det er i Sandhed godt, at Menighed og Præst, hvergang de samles, mindes om, hvad det fælleds Baand er imellem dem, og om at Ingen tør lægge anden Grundvold end den, som er lagt. Man kunde nu sige: men dette angaaer jo ikke det Folkelige. Alligevel staaer det muligen i en vis Forbindelse dermed; thi naar Andre trives vel i det Dunkle og Ubestemte i Betragtninger over Sagen, saa ønske vi Klarhed og Bestemthed og Sagen selv; men i Troesbekjendelsen have vi netop et kort og fyndigt Udtryk for, hvad den christelige Tro er i Sandhed.

Efter nu at have sunget en Psalme, som har bestemt Hentydning til Dagens Evangelium, ikke just saameget til det, som Præsten har Lyst til at sige, thi hans Lyst i denne Henseende skal styres og reguleres af Dagens Evangelium, ville vi give os til at betragte det, som for Tiden synes at være det Vigtigste ved Gudstjenesten — nemlig Prædikenen. At denne tilligemed Præstens Subjectivitet spiller en alt for stor Rolle ved vor hele Gudstjeneste, antager jeg, at de Fleste ville indrømme. Men saameget desto mindre burde den spille Hovedrollen, som vi Præster just ikke med det danske Folk og dets specielle Tarv for Øie have uddannet os til Ordets Forkyndere. Det er jo bekjendt nok, at vor hele theologiske Dannelse er tydsk, hvorfor vi ogsaa have dannet os til Prædikantere efter tydsk Mønster, og som en Følge deraf have vore Prædikener mere eller mindre et tydsk Tilsnit. Derfor holdes her ogsaa mangfoldige Prædikener, som bedre egnede sig for en Menighed i Stuttgardt eller Halle end for en Landsby- eller Kjøbstads-Menighed i Danmark. Mangen Prædiken synes ligesom holdt for en fingeret Menighed; thi for den virkelige passer den slet ikke. Vi fordybe os stundom i Dogmatik og Moral, i subtile Undersøgelser og Distinctioner; men sæt nu, at det netop var Føde for Tydsken, og at Dansken skulde have sin Føde tilberedt lidt anderledes. Mon ikke Forskjællen endnu er den samme imellem Tydsk og Dansk som i gamle Dage, da Vodan fremtraadte i en dunkel mystisk Beløsning, medens Odin og samtlige Valhallas Guder fremtraadte saa skarpt og bestemt aftegnede, at man vanskelig skulde kunne tage Feil af dem? Og er Forskjællen endnu den samme, hvilket jeg er tilbøielig til at troe, skulde dette da ikke lære os, at for os, som elske det tydelige, det bestemte, skal det være Opgaven at lade den Herre Christ fremtræde ret tydeligt og skarpt for Betragtningen? Ere vi maaskee ikke Sagafolket, et Folk, som fra Arilds Tid har elsket det historiske Maleri og har havt Fornøielse og Glæde deraf fremfor noget Andet? — saa lad da ogsaa den historiske Christus, Helten fra Bethlehem og Golgatha og det himmelske Jerusalem, blive

skildret og beskrevet saaledes som han er i Sandhed! Lad de Danske faae ham at see lyslevende, saa at han staaer i sin hele elskelige Skikkelse for alt Folket! Og dette Folk, som visseligen har Hjærte og Følelse for det Ædle, Ophøiede og Store, vil føle sig hendraget og fængslet til den guddommelige Korsdrager. Dette Folk kaldes jo ogsaa Hjærtefolket; thi Hjærte har det, en vidunderlig Dybde i Følelsen. I denne Henseende ere vi f. Ex. langt mere udviklede end Tydskerne; ganske ypperligt forstaae vi at bemærke, om en Talers Følelse er sand og inderlig eller blot ganske lidt opskruet, usand eller affecteret — det Mindste udover den rette Streg er nok til at kjølne os, medens derimod den sande og gedigne Følelses Udtryk kan rive hele Folket med sig. Imidlertid gjøre vi dog ikke af at tale ligefrem om vore egne eller Andres Følelser: vi have en egen Maade at tale derom, nemlig indirecte, men derfor ogsaa saameget desto mere slaaende for den, som forstaaer den indirecte Tale. For at holde os til det anførte Exempel; da Kong Valdemar rider over Heden ad Ribe til, hvor Dagmar ligger syg, da vilde maaskee Mange finde, at det var en gefundenes Fressen at skildre Uroen og Ængstelsen i Kongens Sjæl: men den danske Digter fortæller kun, hvorlunde han red fra den ene Følgesvend efter den anden. „Og der han kom til Riberbro, da red den Konning alene.“ Jeg tænker at Exemplet oplyser min Mening. Naar en vis Noiagtighed i Arrangementet af Prædikenen, en mindre heldig Orden i Tankegangen indvirker ubehageligt paa de forstandige og tænksomme Tydskere, saa forstyrrer dette os ikke nær saameget som en falsk Declamation, en ubehagelig Prædiketone, Kulde eller Føleri i Foredraget.

Ligesom der er sagt, at den Præst vilde være den heldigste dogmatiske Prædikant, som kunde lade den Herre Christ fremtræde i sin hele elskelige Skikkelse for Menighedens Bevidsthed, saa at den følte sig hendraget til ham og

fæstede Lid til ham i Liv og Død, saaledes vilde den tilvisse være den bedste Moralprædikant iblandt os, som kunde lade Moralen fremtræde i personlig anskuelig Skikkelse, saaledes som Christus gjorde i Parablerne, eller som kunde lade den slaae ned i Sententser og Kjærnesprog — dette er Noget, som vi Danske kunne bruge: jeg behøver vel blot at minde om de gamle Nordboers Lignelser, Gaader og Ordsprog. Hos os ligger Interessen paa det Personlige, det Historiske, det Korte og Fyndige, det Billedlige. Lange Udviklinger, megen Moraliseren og overhovedet lang Tale kunne vi ikke lide. Vi have tidligere opholdt os over Wallins og flere svenske Taleres korte Prædikener, og dog have de muligen mere havt deres Menigheder for Øie, end vi vore. Det er underligt nok, at saa Faae tage Christum til Mynster, naar de udlægge de guddommelige Sandheder, eller Manden med den dybe Følelse Johannes, hvis Prædiketone vel nærmest var at efterligne af os — men jeg har ligesom en Fornemmelse af, at den dogmatiske Paulus netop er blevet vort Mynster, fordi Tydskerne og netop Tydskerne fandt meest Behag i ham, der jo ogsaa talte fornemmeligen til de speculative Grækere.

Men til saaledes at udlægge Ordet paa ægte folkelig Viis ere vi desværre slet ikke opdragne; thi vi ere, som før er sagt, oplærte i Skoler, indrettede efter tydsk Skik, med tydsk Viisdom og Alsidighed, og vi have forsmaaet at grandske i de gamle Bøger, hvori Folkelivet og Folkecharacteren trofast afspeilede sig, forsmaaet at samle Viisdom ved at bevæge os i Folkelivet — Studerekammeret har derimod været vort Hjem, og i Studerekammeret have vi paa tydsk Viis tilbragt 20 Gange mere Tid med allehaande tydskartede theologiske Skrifter end med Bibelen selv, til ubodelig Skade for os og de os betroede Menigheder. Forsmaaet have vi fremdeles at besøge de ringere Stænders Huse og Gaarde for at gjøre os bekjendte med Forhol-

dene, Anskuelserne og Tænkemaaden der, kort sagt den danske Eensidighed, om man saa vil. Men derved ere ogsaa vi Præster blevne hartad fremmede for det egentlige Folk, og ere tildeels endnu for fornemme til at blande os med Folket, og dog gjælder Een af disse Smaae i vore Menigheder accurat ligesaameget, som Een af de Store: d. e. de Dannede, de Forstandige, som have Opdragelse og Smag tilfælleds med os. Til disse Sidste, som muligen i national Henseende ere ligesaa forqvaklede som vi selv, tage vi ofte mere Hensyn end til de Smaae og de i flere Henseender Fattige i Aanden i vore Menigheder, der dog ere hundrede Gange saa mange. Man vilde jo nu næsten forundre sig og spotte derover, hvis Nogen talte saa jævnt og saa aldeles simpelt — som Christus f. Ex. — saa at et Barn kunde opbygges derved. Dette lade vi nu rigtignok være; thi vi kunne det ikke og stræbe heller ikke at kunne det, og om vi kunde det, saa turde vi ikke af Menneskefrygt, nemlig af Frygt for de Dannede, eller af Omsorg for vort gode Navn som Talere. Først naar Bibelen i lange lange Tider har været os som det daglige Brød, og denne Spise har omformet vort hele Indre, vor Maade at tænke, tale og virke paa, naar vi i al Oprigtighed kun have det ene Maal for Øie med saamange Brødre som muligt at naae til Guds Rige, hvorfor det bør sig os at tage Menneskene, saaledes som de ere, og indvirke paa dem alt efter deres Eiendommelighed, først da vil det kunne lykkes os at sætte os ud over alle de verdslige Hensyn, som indsnævre og ufrugtbargjøre Præstens Virksomhed. Paa Prædikestolen vil han tale, glemmende alle andre Hensyn, kun med Evangeliet og den ham betroede Menighed i sit bekymrede Sind: den vil han fængsle, dens Opmærksomhed vil han bevare, den vil han med Guds Hjælp opbygge. Er den opbygget og godt opbygget paa den Herre Christ, saa er Præsten en god Prædikant, hvad end Alverdens Critici

maae have at indvende angaaende Disposition, Holdelse ꝛc., Præsten følge kun sin Eiendommelighed, navnlig hvis han er en ægte Søn af Folket, og han lade det Indtryk, som Evangeliet har gjort paa ham med Guds Hjælp forplante sig til Menigheden, ubekymret om hans Fremstillingsmaade i eet eller andet Stykke skulde være forskjællig fra den gjængse. Det er paa Prædikestolen at Subjectiviteten faaer det frie Spillerum, at Personen indvirker paa Personerne, saa lad og der Præsten være rigtig fri og ubunden, fri for Prædikeanordning, Prædikestiil og Prædiketone, lad ham tale af sit Eget, naar han vil, lad ham læse en Fremmeds Prædiken, lad ham oplæse en Psalme, et Stykke af en Kirkefader, en Beretning om en Christens Liv og Død — Luthers f. Ex., en enkelt Udvikling, en forefunden Lignelse, en gammel Legende, f. Ex. om Christoforos og anvende dette, som ham bedst synes efter Menighedens Tarv. Men Alt skee til Opbyggelse! Hvis Nogen skulde mene, at dette er for stor Frihed at indrømme Prædikanten, da vil jeg kun bemærke, at der er jo Provster og Biskopper, som netop have at tage Vare paa, at Alt skeer sømmeligen og med Orden, og fik man Medhjælpere, som gik Præsten tilhaande, da kunde disse jo ypperlig sige Præsten, naar han retteligen brugte eller misbrugte den ham indrømmede Frihed. Ligesom jeg ønsker Præsten al passende Frihed paa Prædikestolen, saaledes ønsker jeg ham dog bundet strengt og alvorligt i andre Henseender. Kirkens Ritual skal han følge paa det Nøiagtigste, at Kirkens objective Lære kan fremtræde ligesaa frit og uforvansket og uhindret, som hans subjective Fremstilling faaer Tilladelse til at gjenlyde.

Kunde det indføres i Guds Huus, at Menigheden var mere virksom, at den f. Ex. svarede, hvor Skolelæreren nu svarer paa dens Vegne, at ved Absolutionen Een af Comunicanterne aflagde Syndsbekjendelsen og Troesbekjen-

delsen, at Een i Alles Navn begjærede Syndsforladelsen og Nadverens Sacramente: da vilde dette tilvisse være saare ønskeligt. Naar Gudstjenesten i Fremtiden bliver modificeret, da maa og bør Menigheden tilvisse tage en ganske anderledes activ Deel deri, end hidindtil er skeet, hvoraf Folgen igjen vil blive, at det Christelige vil tilegnes grundigere af Folket, naar det baade er modtagende, bekræftende og udtalende sin Tro.

Saaledes troer jeg da at have antydet, hvorledes Folkeligheden skal gjenfødes og helliges ved Christendommen, og at Christendommen bør iføre sig Folkelighedens Klædebon, forsaavidt det kan passe til Christendommen og tjene denne, idet den udøver sin Gjerning i Folket. Til Bestyrkelse for det af mig Fremsatte troer jeg at kunne henvise til 1 Cor. 9, 19-23, hvor Apostelen Paulus siger: „Jeg er bleven Jøderne som en Jøde, at jeg kunde vinde Jøder, dem uden Loven, som den, der var uden Loven, at jeg kunde vinde dem, som ere uden Loven. Jeg er bleven Alt for Alle, at jeg dog for Alting kunde frelse Nogle. Men dette gjør jeg for Evangeliets Skyld" — jeg troer, han gjerne kunde have føiet til, hvis det ikke laa i de Ord „for Evangeliets Skyld": og for Individernes Skyld og for Folkenes Skyld.

Hvis Nogen nu skulde mene, at jeg har feilet i Sagen selv, da vilde jeg ret meget ønske, at det blev paaviist og at man over Sagen, hvis Vigtighed vel er tilstrækkelig indlysende, vilde oversee de Mangler, som findes ved Fremstillingen; eller hvis man finder, at det har sin Rigtighed med Sagen selv, da vilde det netop være i dennes Interesse, at den blev behandlet af Andre og Dygtigere og fremstillet saaledes, at den fik Indgang i saa mange og saa store Kredse som muligt. Thi naar den fremtidige Kirkeforsamling træder sammen, antager jeg forvist, at den ikke grundigen vil kunne virke til Velsignelse, til Gavn for Kirke og Folk, uden

at den forstaaer paa samme Tid at ramme Kirkens og dette specielle Folks Tarv, hvilket den ikke kan, uden den i Forveien har klaret sig Kirkens og det bevidst eller ubevidst efter Naaden sukkende Folks fælleds Krav til den.

Den 22 Novbr. 1848.

C. Heramb,
Sognepræst i Errindlev.

Den frie Kirke i Canton Waadt.

(Sluttet).

Vi henvende først vor Opmærksomhed paa den frie Kirkes Lære. Da den verdslige Øvrigheds Magtsprog i Aaret 1839 afskaffede den hidtil i Landskirken gjældende Helvetiske Bekjendelse, gjorde de troende Christne allerede betydelige Anstrengelser for at redde dette deres Kirkes Klenodie; og man maatte derfor vente at de vilde gribe den første Leilighed til paa ny at bekjende deres Tro for Verden, saa meget mere som Forvirringen der fulgte af den hele Bekjendelses Afskaffelse, stedse blev tydeligere ved at flere fremmede Geistlige tildeels Rationalister bleve indkaldte i Landet og indsatte i de afsatte Præsters Sted. Om Læren har derfor ogsaa den frie Kirke udtalt sig strax i Begyndelsen af dens Forfatning, men indtager, som vil sees af følgende Ord, ikke den gamle Kirkes Stade:

„Den frie Kirke slutter sig ved Troens Eenhed til den apostoliske Kirke, til Kirkerne gjennem al Tid, som have bekjendt Læren om den uforskyldte Frelse ved Christi Blod, den slutter sig saaledes ogsaa til de evangeliske Kirker som i det 16de Aarhundrede have udtrykt deres Tro i en saa beundringsværdig Overeensstemmelse i deres symbolske Bøger og særdeles i den helvetiske Troesbekjendelse.

Det er heraf klart at den frie Kirke ikke fastholder eller udhæver Confessionsforskjellen; dens særegne kirkelige Stilling vil endvidere blive oplyst ved følgende i dens Forfatning gjorte Udtalelse:

„Den frie Kirke erklærer, at den hellige Skrift, saavel det gamle som det nye Testamente, haver guddommelige Indgivelse, Gyldighed og fuldkomne Tilstrækkelighed. Den bekjender Troen paa een Gud, Fader, Søn og Helligaand, og erkjender, at i den Stilling, hvori Mennesket efter Faldet, Synden og Dommen [1]) befinder sig, gives der kun et eneste Frelsens Middel for ham, nemlig den levende Tro paa Jesus Christus, Gud aabenbaret i Kjødet, sand Gud og Mand, den eneste Midler mellem Gud og Menneskene, den nye Pagts Ypperstepræst, død for vore Synder og opreist til vor Retfærdighed, ophøiet ved Guds Høire, hvorfra han over al Magt i Himmelen og paa Jorden, hvorfra han ved den Helligaand, som han sender fra sin Fader, meddeler de Troende og Kirken alle de Naademidler, som ere fornødne til Gjenfødelsen og de gode Gjerningers Øvelse, og hvorfra han skal igjen komme at opvække de Døde, at dømme Verden med Retfærdighed og give Eine det evige Liv — med eet Ord havende Magt fuldkommen at frelse dem, som komme til Gud formedelst ham." — „Dette er, i Kirkens Øie, Middelpunktet og Grundvolden i den christelige Sandhed."

Efterat have meddeelt Foranstaaende, som dog ikke saameget skal være en afsluttet Kirkebekjendelse som meget mere en Udhævelse af de væsentligste Hovedsandheder, gaae vi over til at omtale den frie Kirkes Forfatning, hvorved den da fremhæver Daaben som Kirkens fælleds Samfundsbaand, men udtrykker sig paa en Maade der synes ganske at ophæve samme som Sacrament, naar det hedder:

„Den frie Kirke betragter sig, idet den er en Deel af den almindelige Kirke, som et helligt Guds Samfund. Uden at glemme, at Daaben, der frelser os, ikke er den, som renser fra Kjødets Ureenhed, men den gode Samvittigheds Pagt med Gud ved Jesu Christi Opstandelse, (1 Pet. 3, 21) erkjender den, at Børn fødte af døbte Forældre, ved denne Handling ere indlemmede i den synlige Kirke, og at Vanddaaben er Formen for denne Indlemmelse."

[1]) Maa vel forstaaes som Lovens Dom eller Fordømmelse, i Originalsproget staaer „la condamnation." Meddeleren.

Den frie Kirke betragter dog ikke derfor alle Christne i Waadtlandet paa Grund af deres Daab som sig tilhørende, tvertimod forlanger den en bestemt Erklæring af de Medlemmer i Statskirken eller andre christelige Samfund, som ville slutte sig til den; den udtrykker sig herom som følger:

„Den erkjender som sine Lemmer og optager som saadanne alle dem, der efter at være døbte og confirmerede i deres Daabspagt, bevidne deres Beslutning at ville tilegne sig samme."

Denne Erklæring rækker dog ikke til for som virksomt Medlem at kunne deeltage i den frie Kirkes Bestyrelse. Denne er, som bekjendt presbyteriansk, bestaaende af Ældste, og den frie Kirke søger den størst mulige Sikkerhed for at Kirkebestyrelsens Medlemmer maa bestaae af dem, deri Tro og Vandel stemme med dens Aand. Af den Grund have i enhver enkelt Menighed ikkun Saadanne Adgang til det store Menighedsraad," som efter at have fyldt det 21de Aar erklære sig ganske enige med Kirken i dens Lære og Vedtægter. (Art. 7.) Af de Ældste, som danne „det mindre Kirkeraad," fordrer man end Mere, de skulle vælges af de Lemmer i Kirken, som udmærke sig ved christelig Vandel og Erfaring, og de maae forpligte sig til af al Magt at fremme Sandhedens Bevarelse og Tugten i Kirken.

Kirkebestyrelsen er følgende. Hver enkelt Menigheds Ledelse er overladt til det store Menighedsraad og de Ældste; hele Kirkens Ledelse er overgivet til Synoden. Det store Menighedsraad vælger Ældsteraadet og af samme igjen tre Medlemmer (en Præst og to Ældste), hvoraf Synoden dannes. Dennes Kald er det at fatte Beslutning om symbolske og liturgiske Bøger, Festdage, theologiske Studier, knytte Forbindelse med Kirker udenfor Landet m. M. Den samles idetmindste een Gang om Aaret. I Mellemtiden hviler dens Myndighed hos forskjellige Commissioner, navnlig Synodal-Commissionen, som bestaaer af ni Personer, der har de

andre Foresatte under Tilsyn og Bestyrelse, altsaa paa en Maade det øverste Tilsyns-Embede i den frie Kirke.

Præsterne blive for hver Menighed valgte af det store Menighedsraad, hvorved dog kræves Stadfæstelse af Synodal-Commissionen. Paa denne Maade har man søgt at bevare Kirkens Orden uden at krænke hver Menigheds Frihed. Geistligheden og det theologiske Fakultets Professorer blive lønnede af en Hovedkasse, hvori hver Menighed efter Evne nedlægger sit frivillige Bidrag. Paa denne Maade komme de mere velhavende Menigheder de fattigere til Hjælp, og Præstens ydre Uafhængighed af sin Menighed bliver tilstrækkeligt sikkret.

Gudstjenesten ligner den sædvanlige fransk-reformeerte: Landskirkens Liturgie benyttes med Frihed; hyppige frie Bønner svarende til Tidens Tarv give Gudstjenesten mere Liv og Bevægelse. — Herrens Dødsdag er gjort til en ordentlig Festdag; i nogle Menigheder holdes Nadveren hyppigere end før, idetmindste hver Maaned. Den nuværende Trængsel hindrer naturligviis den frie Kirke i Uddannelsen af Gudstjenestens Form. Om Kirker og Kapeller kan her endnu ingen Tale være; man maa allerede prise sig lykkelig naar man tør samle sig i private Huse, stundom endog under aaben Himmel, i den dunkle Skov eller ved Søens steile Bred!

En Kirke kan dog ikke heller undvære Kirketugten; den vil dermed forsynde sig imod sine egne Børns Sjele, give Verden Forargelse, ophæve Grændseskjellet mellem Kirken og Verden, mellem Lys og Mørke, Guds Rige og Satans. I den waadtlandske Landskirke, som overhovedet i Schweitz, Neufchatel undtagen, var Kirketugten ganske forsvundet. Den frie Kirke maatte da ogsaa her stille sig i Spidsen med Ord og Gjerning, og har atter indført Kirketugten, idet den i Forfatningen har nøiedes med i Almindelighed at anerkjende Grundsætningen, men har overladt Udførelsen i det Enkelte til Præsten i Forbindelse med Ældste-Raadet, med den Overbeviisning, at den ikkun da kan bære velsignet Frugt, hvor den hverken er tilkunstlet, eller paatvunget, men ligesom baaret af den fulde og begrundede Overbeviisning hos dem, som skulle sætte den i Kraft.

Af ovenstaaende Meddelelse synes det iøvrigt at fremgaae, at den frie Kirke i Waadt nærmest har til Hensigt nøiere at forene og sammenbinde de Lemmer af Statskirkerne, som ville vedstaae den Bekjendelse, de have aflagt ved Daaben, og at den vil virkeliggjøre de Helliges Samfund paa Jorden saavidt muligt, i Modsætning til Statskirkernes fuldkomne Ligegyldighed herfor.

Den opstiller intet nyt Symbol, skjøndt den stærkt fremhæver Forsoningslæren efter Pauli Exempel; eiheller rokker den ved Troesbekjendelsen, men stræber at værne om at den maa være Liv og Sandhed i Kirkens Lemmer. Dens Forfatning og Kirketugt vil vist bidrage væsentligt hertil, og burde anspore alle levende Lemmer i Landskirkerne til at overveie, hvad der var at gjøre ved denne for Bevarelsen af Kirkens Liv høist vigtige Sag, som dog neppe lod sig fremme uden hvor Kirken benyttede sin fulde Frihed.

Døve d. 24 Novbr. 1848.

C. F. Rønne.

Ledige Embeder.

4 Januar. Andst og Gjesten Sognekald i Ribe Amt (375 Rbd.); Sognekaldet til Bremerholms Kirke i Kjøbenhavn og det dermed forenede Embede som Provst for Holmens Provsti (867 Rbd.)

☞ **Dansk Kirketidende** udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den **Reitzelske** Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige **Posthuse**, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Mk. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade.

Samlet og udgivet af **R. Th. Fenger** og **C. J. Brandt. Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 173.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Tredie Søndag efter Hellig tre Konger, den 21 Januar. [Nr. 17.

Rigsdagsforhandlinger om kirkelige Anliggender ved sidste Svenske Rigsdag, 1847-48.

Det er vist gaaet Flere ligesom Anmelderen, der hjertelig gjerne har villet vide Besked om den sidste Svenske Rigsdags Forhandlinger om kirkelige Anliggender, men har maattet nøies med de faa Stumper og Stykker, som man har kunnet finde i Aviserne. En egentlig Rigsdagstidende udkommer neppe i Sverrig, i det Mindste ingen, som optager de Andragender der forhandles ved Rigsdagen. At „Nordisk Kyrkotidning", som udkommer i Stockholm, vilde optage disse, det kunde man haabe; men Danske Subskribenter maatte vente saa længe paa denne Tidende, at vi troede tilsidst, den maatte være gaaet ind. Først i Decbr. 1848 fik jeg de fra Januar til Juli samme Aar udkomne Nr., men fik saa rigtignok en Deel at vide om de Kirken vedkommende Forslag, som Rigsdagen har behandlet. Jeg vil i denne Artikel stræbe at give en Oversigt over disse Andragender og tilhørende Erklæringer og bestandig henvise til de Nr. af N. K. T. for 1848, hvori de forefindes. En Oversættelse af samtlige Dokumenter vilde kræve mere Plads end her kan indrømmes. — Vi ville haabe af Udgiverens Dygtighed og Selvstændighed, at han ikke ved enkelte Mishagsyttringer lader sig afskrække fra, ogsaa i Fremtiden at meddele Rigsdagsforhandlingerne om kirkelige Sager i sin Kirketidende. Han yttrer sig herom i Nr. 2 saaledes: „Red. finder sig, ved visse Yttringer af Nogle, som ellers ere Venner af denne Tidende, foranlediget til at protestere mod den Mening, at Rigsdagsforhandlinger, som angaae Kirken og Religionen, skulde være af mindre Vægt, og at deres Meddelelse her burde falde bort. Red. haaber, at de ikke ere ret mange, som dele denne Mening. Visseligen var det for Red. mageligst, at slippe for det ikke ubetydelige Arbeide med de hidhørende Akters Afskrivning; men om Læserne i Almindelighed vilde være tjent med at dette forsømtes, er et andet Spørgsmaal. Ikke Andet end det Vigtigste bliver desuden her medtaget. Skal man lære at kjende Tiden og den almindelige Tankegang, saa maa man jo agte paa, hvad en Stænderforsamling i kirkelig Henseende foreslaaer, raadslaaer om og beslutter."

1. Provst J. Ostermans Forslag til en treaarig Cyklus af Prædiketexter (N. K. T. Nr. 1).

Det fremhæves som en væsentlig Mangel, at saa saa Stykker af den hellige Skrift for de svenske Menigheder ved Gudstjenesten oplæses og forklares. De Høimesse- og Aftensangs-Texter, som findes i Alterbogen og de Bibelsprog, som forordnes til Texter paa Bededagene ere de eneste Dele af den hellige Skrift, som gjennemgaaes ved den offentlige Gudstjeneste. Det udvikles, hvad gavnlig Indflydelse det vil have, saavel paa Menighederne som paa Præsterne, om en langt større Deel af Bibelen, især af Evangelisternes og Apostlernes Skrifter, anvendes som Perikoper ved den offentlige Guds-

dyrkelse. En Reform i denne Henseende har man længe ønsket og imødeseet, især siden en talentfuld Lærer ved den Svenske Menighed udgav i Trykken sit „Forslag til — ingen Evangeliebog." Sagen er ved flere Rigsdagsmøder bleven livlig omhandlet og ved sidste Rigsdag var Proponenten En af dem, som fremkom med et Forslag til en Udvidelse af de nu brugelige Prædiketexter, et Forslag, som fandt Deeltagelse hos Flere, men dog faldt igjennem. Proponenten er bleven opmuntret til at fornye sit Forslag, som ikke tilsigter en uindskrænket Frihed i Valget af Prædiketexter, men blot en saadan Forøgelse af de nu brugelige, at to nye Aargange af Texter maatte tilføies, som kunde indbefatte de vigtigste Stykker af N. Ts. Skrifter, ordnede efter en vis Plan og i en vis Sammenhæng, med bestemt Hensyn til Kirkens Calendarium og aarlige Høitider. Disse Text-Rækker skulde da aarlig efter hverandre benyttes ved Menighedens Høimesse- og Aftensangs-Gudstjeneste. Man fik saaledes tre særskilte Rækker af Prædike-Texter, af hvilke den nu brugelige skulde være den ene. En Fortegnelse paa de for hver Søndag bestemte Texter maatte trykkes og indhæftes i de nye Oplag af N. T. Trykning af en ny Evangelie- og Epistel-Bog behøvedes ikke. Det Nye Testamente, som er, eller dog let kan komme i Alles Hænder, maatte træde i Stedet derfor. Hvis man ikke vilde overdrage Arbeidet med de nye Text-Rækker til en enkelt Skriftlærd i Kirken, saa mener Proponenten, at det bedst kunde overdrages til den endnu bestaaende Bibelcommission. (Om denne Commission Mere nedenfor).

2. Provst *Dr.* A. Sandbergs Forslag til at ophæve Plakaten af 1726 imod gudelige Forsamlinger (N. K. T. Nr. 2 og 3). Erkebispens Yttringer i denne Sag (Nr. 3) Provst Södners Yttringer i samme Anledning (Nr. 6).

Den Overbeviisning, som *Dr.* Sandberg udtalte ved Rigsdagen 1840-41 (see Nordisk Kyrkotidning 1841 Nr. 3) er endnu uforandret og de Bevæggrunde som da anførtes for at Plakaten mod gudelige Forsamlinger burde ophæves have endnu deres Vægt uformindsket. Han havde gjerne fornyet sit Forslag ved sidste Rigsdag; men de Uroligheder, som da paa flere Steder fandt Sted blandt „Læserne" i det nordlige Sverrig vilde uden Tvivl, saa frygtede han, være blevne paaberaabte som Grund til at bibeholde Forordningen, som en nødvendig Tøile paa Sværmeriet. Nu har alligevel en nærmere Undersøgelse at de didhenhørende Akter ført ham til den Formodning, at det var Tilværelsen af Religionsplacaten fra 1726 og dens Anvendelse, som tildeels har fremkaldt en saadan Udvikling af de religiøse Bevægelser i Helsingeland, og at de Straffebestemmelser, som bemeldte Forordning indeholder, jagede flere hundrede Svenske Medborgere i Landflygtighed. Det var ikke lastefulde Mennesker, ikke Løsgjængere, ikke forsultne Stakler. I deres Hjem havde de deres Udkomme, Nogle endog Velstand. Deres Eiendom solgte de, og i det fremmede Land var det næsten umuligt for dem at hjælpe sig frem; thi de vare ukyndige i dettes Sprog og Sæder og de manglede forstandig Ledelse. Deres Undergang vil da nok blive uundgaaelig. Og hvorfor? Mon for grove Forbrydelser og skjændige Misgjerninger? Ingenlunde. Ildgjerningsmanden landsforvises ikke[1]), han behandles paa en langt menneskeligere Viis. Disse havde holdt og besøgt Sammenkomster i Privathuse til Gudfrygtigheds Øvelse og denne gruelige Gjerning, naar den 3 Gange fornyes, straffer Svenske Lov med to Aars Landflygtighed. — Retsforfølgelserne mod de Sekteriske i Helsingeland i 1844 og 1845 giver Anledning til flere Betragtninger. Hvad deres Vildfarelse angaaer, saa er den nok i liturgisk Henseende Uvillie mod

[1]) Red. af N. K. T. bemærker her, at Erik Jansson og hans Tilhængere landsforviste sig selv.

den nye Alterbog, Catechismus og Psalmebog[1]) — en Uvillie, som findes i flere Provindser blandt den Deel af Almuen, som flittigst bruger Guds Ord. Deres fornemste dogmatiske Vildfarelse var, at det gjenfødte Menneske, saalænge det har Troen, ikke kan synde. Herved beraabte de sig paa 1 Joh. 3, 9, og forklarede sig saaledes i deres Breve, at den Gjenfødte er helliget af Guds Aand, saa han ikke vil synde og faaer Kraft af Jesu Liv, saa han ikke kan synde. Uden Tvivl, yttrer *Dr*. Sandberg, er deres Skriftfortolkning i flere Stykker eensidig; men Vildfarelsen berører ikke Troeslærens Grund, ikke nogen Fundamental-Artikel og vilde først da blive farlig og fordærvelig, naar disse Mennesker begik ugudelige Gjerninger og forsvarede sig med, at de ikke kunde synde. Men hertil er ikke forekommet mindste Spor. Det synes tvertimod, at deres faste Overbeviisning om, at de ikke kunne synde, har bevaret dem fra Synd og holdt dem paa den Vei, som de ansaae for at være den rette. Under saadanne Forhold kan man spørge, om Afvigelser i Læren bør dømmes af Fjerdingsmænd, Lehnsmænd og Landsfiskaler, om de bør staae og falde for Domstole, som paalægge Pengebøder, Fængsel og Landflygtighed? Hvorledes kan man foretage sig noget Saadant naar man kjender Historiens Vidnesbyrd om Virkningerne af al Religionsforfølgelse? Desuden kan man spørge: er det christeligt at behandle Anderledestænkende som Misdædere, ja i vore Dage langt haardere end mangen grov Forbryder? Hvilken Forundring vækker ikke en Dom saa lydende:

„Ved egen Tilstaaelse er N. N. overbeviist om, Søndagen den 24 August sidstleden om Formiddagen, i flere Menneskers Nærværelse, at have læst i Bibelen, og ved tvende Vidner er det oplyst, at han samme Dag i Nærværelse af 13 Mænd og 20 Qvinder har læst Bønnen Fadervor. Derfor agtes N. N. at have forbrudt sig mod den Kongl. Plakat af 12te Jan. 1726 og det Kongl. Brev af 2den Mai 1751, saavelsom mod Misgjernings-Balkens Cap. 3 § 6, hvorfor han dømmes til 200 Daler Sølvmynts Bøder, samt særskilt for Helligbrøde. I Mangel af Erlæggelse straffes han med 28 Døgns Fængsel paa Vand og Brød."

[1]) I Anledning af denne Yttring bemærker Red. af N. K. T. „hverken Erik Janssons Tilhængere, som urigtig forvexles med „Læserne", eller Nogle af Sidstnævnte i Helsingeland, har, saavidt vi vide, udmærket sig fremfor Andre i Iver mod de nye Bøger, hvilket derimod er Tilfældet med en Deel Læsere i Norbotten."

Denne er ingenlunde den strengeste af dette Slags Domme som anføres af *Dr*. Sandberg, der med Rette gjør opmærksom paa, hvilken høi Grad af Vilkaarlighed Juristerne og Domstolene tillade sig. Naar En tiltales for at have holdt Smug-Kro, saa tillades det ikke hans Gjæster at optræde som Vidner imod ham, fordi de ansees for at have taget Deel i hans Lovovertrædelse; men de, som har bivaanet gudelige Forsamlinger fremkaldes for at vidne om hvad der ved disse har tildraget sig. — Gamle Forordninger kunne Juristerne fortræffelig stille sig af med, — naar de ville. Man har en gammel Forordning af 17 Octbr. 1687, som endnu gjælder, og som bestemmer adskillige Strafsegrader for Eder og Guds Navns Misbrug. Misgjerningsbalkens Cap. 3 § 1 lyder saaledes: „bryder Nogen ud i Eder og Forbandelser, af Raadhed eller ond Vane, i Samqvem paa Kroer eller Kjældere, eller offentlig paa Gader og Torve, saa bøde han 5 Daler hver Gang." Disse Lovbestemmelser har man reent slaaet en Streg over, idet man har fundet den snilde Udvei, at flytte Eder og Guds Navns Misbrug ud af Lovbogen og ind i Grammatiken. De ansees for uskyldige Interjektioner. — Vi nævnte ovenfor Helligbrøde. Forordningen af 1687 bestemmer saaledes i § 4: „om nogen Haandværker eller Arbeidsmand i Stæder eller paa

Landet om Søndagen arbeider og øver sit Haandværk, saa skal han bøde 40 Mark Sølvmynt eller straffes med 8 Dages Fængsel paa Vand og Brød.“ Naar nu Nogen gaaer i Kirke i selve Hovedstaden, mon man ikke da saaer baade at see og høre, hvordan Snedkere, Smedde, Skræddere, Skomagere og alle Slags Haandværkere ere i fuldt Arbeid paa deres Værksteder, just Søndag Formiddag naar Gudstjenesten begynder? Men aldrig hører man, at Nogen derfor bliver tiltalt og dømt efter Forordningen af 1687. Samme Forordnings § 11 siger: „Ingen maa tiltræde og begynde nogen Reise til Lands eller Vands paa Søn- og Helligdage, før Gudstjenesten saavel i Stæderne som paa Landet er forrettet, under Bøder af 40 Mark Sølvmynt for den som reiser og 20 Mark for den som Hest eller Baad dertil leier.“ Tænk, om denne endnu gjældende Forordning skulde staae ved Magt i Stockholm om Sommeren, hvor en Mængde Dampfartøier med Mennesker i Tusindviis begive sig afsted Søndag Morgen og ikke sjeldent løsne deres Afgangsskud til en Lystreise i samme Stund da alle Stadens Kirker ringe til Høimesse-Gudstjeneste! Medens man saaledes tilsidesætter eller aldeles overseer den ene gamle Forordning, drages den anden frem for at man kan komme de gudelige Forsamlinger til Livs. Netop Tilværelsen af Conventikel-Plakaten fra 1726 fremkaldte de hæftige Forholdsregler, gav dem en lovlig Form og forsynede Modstanderne med lovlige Vaaben, hvis Anvendelse bragte de Forvildede fra den ene Yderlighed til den anden. Havde Plakaten derimod ikke været til, saa havde man været nødt til at prøve Overbeviisningens Vei for at rette deres feilagtige Meninger; thi man havde ingen anden Vei havt. Ved Kjærlighed og Overbærenhed, ved Forstand og Taalmodighed skulde dette uden Tvivl tilsidst have lykkedes. I ethvert Tilfælde skulde den faste Overbeviisning om egen Syndeløshed som nu vedligeholdtes og ophidsedes ved Martyrstriden, inden kort Tid have vaklet og være bleven gjendrevet ved deres egen Erfaring, saa at disse Syndefrie i egen Indbildning snart skulde have kunnet uden Samvittighedstvang bekjende sig, arme Syndere at være. Havde en heftig Modstand og Brugen af den verdslige Lovs Sværd ikke skaffet dem den Ære at blive Martyrer for deres Tro, saa vilde Hæftigheden af disse Bevægelser med Tiden have lagt sig. Ulastelige Mennesker i Hundredeviis, hvoriblandt velhavende Bønder, vilde da ikke være blevne uddrevne fra deres Fædrenehjem for i et fremmed Land at gaae en næsten ufeilbarlig Undergang imøde.

Dr. Sandberg slutter med at forlange Plakaten af 12 Januar 1726 samt de øvrige Forbud mod gudelige Forsamlinger i Husene ophævede. I Stedet derfor maatte forordnes: „Huusandagt skal Præsten paa passende Viis opmuntre i sin Menighed. Skulde Huusandagt foranledige Splid, Vildfarelse og andre saadanne Uordener, og kan Sognepræsten ikke selv raade Bod derpaa, saa anmælde han Sagen for Domcapitlet. Kan ei heller Domcapitlet afhjælpe Uordenen, saa anmælde det Sagen for Kongen, som overveier om der skal tages videre Forholdsregler og da hvilke“. Disse Bestemmelser har *Dr.* Sandberg laant af Forslag til en ny Kirkelov Cap. 2 § 5 og beraaber sig paa at Kongen i sin Meddelelse til Stænderne om Kirkelovens Revision selv har yttret, at han anseer de nu gjældende Bestemmelser for lidet forenelige med Religionens Høihed og aandelige Natur saavelsom med Fornuftens og Hjertets Fordring paa Frihed til ogsaa ved Huusandagt at søge Opbyggelse i sand Christendom.

Vi komme nu til Erkebiskoppens Erklæring i denne Sag. Dersom han ikke har yttret Mere, end hvad N. K. T. anfører, saa kan jeg ikke tilbageholde min Forundring over dens Beskaffenhed; og selv om Mere er yttret, er der dog nok at forundre sig over. Hans vaklende

Sundhed har forbudt ham at være tilstede den Dag, da *Dr.* Sandberg fremkom med sit Forslag; maaskee kan han ei heller bivaane næste Plenum — derfor vil han yttre nogle Ord. Men disse Ord vedrøre aldeles ikke Hovedsagen ved Sandbergs Forslag. Man faaer ikke at vide, om Sverrigs første Geistlige vil stemme for eller imod Forslaget; men kan nok slutte sig til det Sidste, siden Leiligheden gribes til at aflægge et saare ufordeelagtigt Vidnesbyrd om Erik Jansson. Han begynder saaledes: „Erik Jansson drev sit Uvæsen i det Stift, som er mig i Naade anbetroet og jeg har fulgt ham med Opmærksomhed. Jeg turde saaledes ansees for beføiet til at yttre mig om ham. Akterne ere snart sluttede i det Sorgespil, hvis Hovedperson han er og Samtiden bør lære at kjende den Mand, som har foranlediget det. E. Jansson er født i Biskopskulla Menighed i Upland [1]), men flyttede tidligt til den Deel af Erkestiftet, som tilhører Westeraas Lehn. Hans Udvortes er ikke tækkeligt, endsige indtagende. I Talegaver er han langt fra at kunne stilles ved Siden af adskillige Andre af Bondestanden. Det Udmærkede ved ham er Snuhed.“ — Saaledes bliver Erkebispen ved; men efterat have skildret E. Janssons Færd og givet ham et saa ufordeelagtigt Skudsmaal som muligt, saa sætter han Punktum. Man kan gjerne troe, at Erik Jansson har været et Skarn; men at Forfølgelsen har forbedret ham, det har man ingen Grund til at antage, og endnu mindre kan det antages, at alle de Personer har været lige saa slemme, med hvilke den Svenske kirkelige Lovgivning nu i saa mange Aar har husseret.

Provst Sidner taler reent ud og erklærer sig uforbeholdent for Sandbergs Forslag. Religions-Plakaten af 1726, yttrer han, er skadelig

[1]) Den fortjenstlige Artikel i Dansk K. T. Nr. 78 siger at Biskopskulla ligger i Westmanland. Erkebiskoppen har dog vel Ret.

baade for Lærere og Tilhørere og blandt Førstnævnte saavel for de duelige og nidkjære som for de uduelige og skjødesløse. Ved de saakaldte Læser-Sammenkomster (gudelige Forsamlinger) hvor et større Antal Mennesker indfinde sig for at høre og læse Guds Ord, er Præstens Nærværelse høist fornøden; men saalænge disse Sammenkomster ere under haard Straf forbudne vover han sig maaskee ikke derhen, fordi han da let skulde udsætte sig for Anklage af sine anderledes tænkende Tilhørere, eller i det Mindste paadrage sig det saa ilde anskrevne Navn „Læser-Præst“. For den ligegyldige og skjødesløse Lærer er Conventikel-Plakaten lige saa skadelig, da han af den tager Anledning til at henvise Alt tilhobe til den verdslige Magts Behandling, hvilket altid har havt slemme Følger. — En Læser, eller et opvakt Menneske, er i den første Tid saa urolig, føler sig saa ulykkelig og angriber med en saadan Bitterhed Alle, som formodes endnu at leve i Synden, at det ofte er vanskeligt nok at bevare Koldblodighed, især for saadanne Lærere, som ikke kunne stille sig paa deres Standpunkt d. e. ikke af egen Erfaring har følt Syndens Straf og Dom i deres Samvittighed, grædt over Syndens Magt og Herredømme og ved Sønnen ere blevne rettelig frigjorte derfra. Men en retskaffen Lærer, som selv har aandelig Erfarenhed, finder i disse Rørelser intet Andet end hvad han selv har erfaret og forstaaer derfor, under sin høie Mesters Veiledelse, bedre end nogen Conventikel-Plakat at behandle de Urolige, som ogsaa nære større Tillid til ham naar de vide, at han ikke kommer i Lovens men i Kjærlighedens Navn. „Læseriet“, de gudelige Forsamlingers Moder, er rigtignok til Byrde, og er, ved nogle nylig indtrufne Overdrivelser, bleven ilde anskrevet; men jeg skulde dog ønske at mange Præster maatte komme i Berøring dermed for at faae en ydre Anledning og Tilskyndelse til at prøve sig selv og deres Tid. I

vor Tid og i vort Land prædikes meget, men det er langtfra Altsammen saa grundig Christendom, at det kan tilfredsstille et for sin Frelse mere end sædvanlig bekymret Menneske. Naar derfor disse Bekymrede søge en Erstatning i Læsning af mere alvorlig-christelige Bøger og naar de i Lighed med de første Christne, samles i Husene til fælleds Opbyggelse, saa kan jeg ikke finde, at dette fortjener den haarde Straf, som oftnævnte Plakat fastsætter. — Han slutter med at istemme *Dr*. Sandbergs indholdsrige Forslag.

(Fortsættes.)

Bognyt.

(October-December 1848.)

1.

Ligesom i forrige Fjerdingaar den daværende Cultusministers bekjendte Circulære fornemmelig sysselsatte Geistligheden, saaledes er det nu de Bestemmelser, der i et Udkast til en Grundlov for Danmark og Slesvig ere tagne angaaende de kirkelige Forhold; Overveielsen af disse har ogsaa fremkaldt adskillige Smaaskrifter, der paany behandle Spørgsmaalet om Statens Forhold til Kirken, uden dog at komme til nogen principiel Forskjellighed fra den Anskuelse af Forholdet, hvoraf Udkastets Bestemmelser ere fremgaaede, idet Alle ere enige i at den Tvang, hvorved tidligere den fulde Nydelse af borgerlige Rettigheder knyttedes til den evangelisk-lutherske Bekjendelse nu maa bortfalde. Men angaaende de Consekvenser, som denne Indrømmelse medfører, kan der være og er der meget forskjellige Meninger.

Stiftsprovst Tryde har i et lille Skrift betitlet: „Nogle Sætninger til nærmere Overveielse om Kirkens og Statens gjensidige Forhold, med nogle ledsagende Bemærkninger", udtalt sig for en bestemt Adskillelse af Staten og Kirken, som tvende Samfund, der ere forskjellige i deres Oprindelse, i deres Udvikling og i deres Formaal. Skal der derfor være en Samvirken imellem dem, hvilket der efter Forf.'s Mening kan og bør være, saa kan denne kun blive heldbringende, naar hvert Samfund erkjendes i sin relative Selvstændighed og nærmere at udvikle denne for Kirkens Vedkommende har Forf. fornemmelig gjort sig til Opgave. „For at Kirken her kan erholde en selvstændig Stilling, maatte Regjeringen overlade alle de egentlige religiøse Anliggender til en Repræsentation for den christelig-religiøse Retning, hvilken Repræsentation ikke maatte fremgaae af Geistlighedens Valg allene men ogsaa af Menighedens. Et saadant Forstanderskab for Kirken maatte det være overladt 1) at sørge for Dannelsen af underordnede Forstanderskaber; 2) at ordne Alt hvad der hører til Kirkens Cultus; 3) at træffe Bestemmelser for Ungdommens religiøse Underviisning; 4) at foreslaae Candidater ved et ledigt geistligt Embede, mellem hvilke Menigheden vælger; 5) at tage disciplinariske Forholdsregler saavel med Hensyn til Præsterne som til Menighedens Medlemmer" (Side 10). — Uagtet nu Grundanskuelsen er den samme som i Udkastet, saa dvæler Forf. mere ved Ordningen af de kirkelige Forhold efter dette Grundlag, og kommer derved i Modsigelse med enkelte af Udkastets Bestemmelser. Kjøbenhavns geistlige Convent har angaaende de Kirken vedkommende Paragrapher i Udkastet foreslaaet Rigsforsamlingen Tilføielsen af een § nemlig: „Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov efter Forslag af en samme repræsenterende Synode"; denne Tilføielse maatte altsaa ganske være efter den høiærværdige Forf.'s Ønske, men ved videre at udføre denne Tanke, kommer han ogsaa til at modsige Udkastets § 21 „at alle Embeder i samme Omfang som hidtil skulle besættes af Kongen". Mod denne Besættelse af alle Embeder i Kirken ved Kongen mener Forf. at maatte gjøre den Indvending at „Menighedernes Ret til at have nogen Medvirkning og Indvirkning paa disse Embeders Besættelse krænkes"; men ikke blot denne. Naar Udkastets § 64 bestemmer, „at Ingen kan paa Grund af sin Troesbekjendelse berøves den fulde Adgang til borgerlige og politiske Rettigheder", da kunne altsaa

Begjæring om Bistand til at faae deslige Ønsker fremstillede. I Januar Maaned i Aar indgaves til Hs. Majestæt Kongen underdanige Ansøgninger, underskreven af en Mængde Bønder i 5 forskjellige Sogne i et andet Lehn og tillige endog af Haantværkere og Kjøbmænd i en By, som indeholdt de indstændigste Bønner om at de, ligesom før, maatte benytte den gamle Catechismus, Alterbog og Psalmebog. Og disse Bøger kunne dog, som Menneskeværk, ikke indgribe saa dybt i Folkets christelige Tro som Bibelen, vor Religions guddommelige Læregrund. Man kan derfor med største Ængstelse forudsee, at Forsøget paa at indføre en ny eller forandret Kirkebibel vilde kaste en ny Tvivlens og Tvedragtens Brand ind i de store Menigheder, hvor der i Forveien findes brændbart Stof i tilstrækkelig Mængde. At gjøre ulærde Folkehobe Forskjellen mellem Bibelens Original og Oversættelse m. m. fuld begribelig, er i Sandhed ingen let Sag, og neppe muligt uden en skadelig Indvirkning paa deres Betragtningsmaade af Bibelordet. De ville altid spørge: duer vor gamle Bibel ikke mere, den, som i 300 Aar har veiledt de fromme blandt vore Fædre til Liv og Salighed? Er den feilfuld, er den urigtig, findes i den falske Læsemaader? Hvem har Hjerte til at svare „ja" naar Spørgsmaalet fremsættes af en bekymret Samvittighed? Og hvor Mange kunne vel foretage saadanne Forskninger, som Joh. Alb. Bengel, for at blive befriet for alle Tvivl og heri skaffe sig en fast Overbeviisning? Skulle derimod disse Spørgsmaal besvares med „nei", saa følger jo deraf, at den nye Bibel, man vil indføre, maa fra deres Standpunkt være feilagtig. Hvilken Modstand, Uro og Splid heraf vil opstaae, er lettere at forudsee end at forebygge. Eller ogsaa skulde en saadan vovelig Forholdsregel i mange Menneskers Sind fremkalde Ligegyldighed baade for den gamle og den nye Oversættelse, som beroende paa omskiftelig Meningsstrid om noget Vaklende og

Usikkert fra en dunkel Fortid, hvortil man ikke kan fæste Tro eller Tillid. Det christelige Liv skulde herved visselig ikke vinde nogen Tilvæxt. Jeg gjentager Provst Sidners Spørgsmaal: er det en dyb Trang, en aandelig Længsel hos Kirkens store Menigheder, for hvilke Guds Ord er Alt, men menneskelig Lærdom Lidet eller Intet — som saa stærkt har fremkaldt Spørgsmaalet om en ny eller forbedret Kirkebibel? Noget Saadant er aldrig sporet i den Kreds, hvor min Virkeplads er mig anviist, men derimod en stor Frygt for, at den nye Psalmebog og Catechismus skulde blive efterfulgt af en ny Bibel. Denne Ængstelse har dog i de sidste Aar taget af, da i den nye Catechismus Bibelsprogene ere blevne indførte ordret som i Kirkebiblen. Ved ethvert Forsøg paa at forsvare det Nye komme de mig altid med deres Vers:

Du wärdes, Herre! se dertill
Att mången lärer som han vill,
Et sjelfklokt wett will mästra Gud
Og tadla på hans ord och bud.

De stolta andar dämpa ned,
Som snabba, efter tidens sed,
Att föra nytt på banen an,
Förfalska så din lära sann.

Desuden er vor nuværende Kirkebibel et Værk af den gjennemgribende Lutherske Reformation, hænger sammen med vor Kirkes symboliske Lærebygning, og har for sig Hævden af tre Aarhundreders Brug i vort Fædreland. Jeg bør dog ikke herved fortie min Overbeviisning, at den Tid kan komme og er kanskee nærmere end man troer, da en ny gjennemgribende Reformation bliver fornøden, for med en friskere Aand at give et nyt Liv til Menneskeheden; men, ligesom for tre Aarhundreder siden, skal den vel fremkaldes af den twingende Nødvendighed, og da opstaaer nok en ny Luther med Melanchton ved sin Side, for paa Propheternes, Evangelisternes og Apostlernes Grundvold at ombanne den christelige Kirkes Former, saa at Liv og

mer han dog det Rigtige i Nutidens Stræben, naar den kræver Frivillighed ogsaa i det Religiøse. „Hvor den Enkeltes Valgfrihed er hemmet og der ingen hverken Anledning eller Opfordring gives for Sjælene til selv at fatte en Bestemmelse med Hensyn til det Kirkelige, der gjør en Overladen til Andre sig efterhaanden gjældende .... Adskillige, som derfor i en Statskirke leve hen i kirkelig Ligegyldighed, vilde maaskee, hvis de isoleredes med hverandre og Alt overlodes til dem selv, føle religiøs og kirkelig Trang, som de før ikke bleve sig bevidste". (Side 23).

Berigtigelse.

I Dansk Kirketidende 1848 Nr. 167 (4de Bind Nr. 11) findes anført ved Beretningen om Mødet af Geistlige i Odense den 15de November d. A. (Spalte 180—181) i Anledning af de tilstedeværende Geistliges Ønske om et Rigssynode:

„Tvende af de Tilstedeværende (Præsterne Agerbek og Aagaard) tiltraadte dog kun denne Bestemmelse under den udtrykkelige Betingelse, at ogsaa Geistlighedens Repræsentanter valgtes af Lægfolk."

Ved at læse dette er der opstaaet Frygt hos mig for, at jeg skulde være misforstaaet saaledes, som om jeg ønskede Geistligheden aldeles udelukt fra Valgret til et Rigssynode. Jeg tillader mig derfor i al Korthed tydeligere at fremsætte min Mening angaaende denne Sag.

Ligesom Rigsforsamlingens Medlemmer vælges af hele Folket uden Hensyn til Stænder saaledes anseer jeg det ogsaa fornødent, at alle Medlemmer af et Rigssynode vælges af hele Folkekirken, uden at der med Hensyn til Vælgerne gjøres nogen Forskjel paa Stænder. I modsat Tilfælde vilde Synodets Medlemmer ikke være hele Folkekirkens, men kun deres egen Stands, Repræsentanter. Geistligheden vilde da, saavidt jeg skjønner, let faa Skin af Stræben efter at beherske Folket i aandelig Henseende, og Faren vilde blive stor baade for Geistlige og Lægfolk, til mere at see paa deres egen Stands end paa hele Folkekirkens Tarv, hvorved Splid vilde foranlediges og intet Godt udrettes.

Østerhæsinge Præstegaard den
21de December 1848.

H. Agerbek.

Legatet for evangelisk-christelig Læres Udbredelse.

Af dette Legat udsættes aarlig Præmier for opbyggelige Prædikener i det meest populære Sprog, til Nytte for Almuen over følgende tvende evangeliske Sandheder: „Den ved Jesu Christi Lidelse og Død fuldbragte Forsoning som det eneste Middel til bodfærdige Synderes Frelse og Salighed"; og „en sand evangelisk Christens Lyksalighed endog her i Livet fremfor Verdens Børn under alle gode og onde Begivenheder, der tildrage sig." 50, 30 og 20 Rbd. er Præmien for Prædikener over førstnævnte, 40, 25, 15 Rbd. for Prædikener over sidstnævnte Thema. Til Text kan vælges hvilket Sprog af Bibelen Enhver finder passende, men ikkuns ordinerede Mænd kunne concurrere. Prædikenerne maa indsendes til Sjællands Biskop inden St. Hansdag, uden Navn men med vedfølgende forseglet Opgivelse, samt Attest fra tvende Mænd i Menigheden for at Prædikenen virkelig er offentlig holdt; hvorefter Præmierne tilkjendes Vedkommende inden Juul.

I 1848 indkom 3 Prædikener over 1ste; 2 over 2det Thema: for 1ste Thema erholdt Provst Andresen i Ringkjøbing 2den og *Lic.* Gad i Aarhuus 3die Præmie; for 2det Thema blev 2den Præmie tilkjendt pers. Kapellan Hertz i Bogense.

(Eftr. Adr. Av.)

Udnævnelser.

12 Januar. Sognepræst for Brøndum og Hvidberg Menigheder i Viborg Amt, C. C. Kemp, beskikket til Sognepræst for Jellinge og Hover Menigheder i Veile Amt, saa og til Forstander for Skolelærer-Seminariet i Jellinge; Sognepræst for Rejsby i Tørning-Len, A. Winding til Sognepræst for Havrebjerg og Gudum i Holbæks Amt; residerende Kapellan for Kattrup, Ørridsløv og Tolstrup i Skanderborg Amt, P. N. Jespersen, til Sognepræst i Ærøskjøbing.

☞ Dansk Kirketidende udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den Reitzelske Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige Posthuse, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Nr. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade.

Samlet og udgivet af N. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

Kirkelige, til slige Misbrug? Ja, Alle med hvem jeg talte, vare saare misfornøiede dermed, men rystede paa Hovedet, naar jeg spurgte hvorfor man ikke aflagde denne slette Vane? Den var ikke saa let aflagt, hed det. Sagen havde været for ved flere Rigsdage; men uden Virkning. Den kom da ogsaa for ved Rigsdagen 1847—1848; men om det skete med bedre Held end forhen har jeg endnu ikke erfaret. Hvor rodfæstet dette Onde er, kan bedst sees af Proponentens store Varsomhed. Han laaner sit Forslag af Kirkelov-Comitteens Udkast til en ny Kirkelov, som har et eget Afsnit om denne Sag i fire temmelig lange og indviklede Paragrapher. Her behøvedes efter mit Skjøn kun een Paragraph, i Korthed saa lydende: „Kundgjørelser, som ere det Kirkelige uvedkommende, skee ikke fra Prædikestol, men ved Kirkestevne og forrettes, ikke af Præsten men af Sognefogden.“ Vi har jo ogsaa fordum i vore Kirker havt med lange Forordningers Oplæsning at bestille; men ere dem nu qvit. „Lyses til Kirkestevne“ er det Trylleord fra vore Læber, som samler et Auditorium om Sognefogden efter endt Gudstjeneste. Maa man dog ikke med en vis Stolthed tænke paa det Kgl. Danske Cancelli, som med et Pennestrøg kunde fuldbyrde en saadan Reform, under hvis Byrde de Svenske Rigsdage stønne!

6. Forslag til fuldstændig Svensk Borgerret for Jøderne, af C. Ridderstad. (N. K. T. Nr. 11.)

Ogsaa dette Forslag er, ligesom Grev Stedingk's om Religionsfrihed, ikke fremkommet hos Præstestanden, men hos Adelstanden. Dets Slutning lyder saaledes: „paa Grund heraf mener jeg at burde foreslaae en saadan Forandring af vor Lovgivning, Jøderne betræffende, at de i Riget alt bosatte Jøder (noget over 800 i Tallet) maae indtræde i fuldstændig Svensk Borgerret, alene med den Indskrænkning, som med Hensyn til den forskjellige Religionsbekiendelse er grundet i Sagens egen Natur og desuden i de Tilfælde, som Grundloven bestemmer.“ Med Hensyn til de sidste Ord gjør N. K. T. den, som det synes grundede Bemærkning, at Proponenten tager med den ene Haand hvad han giver med den anden. Det var jo de Indskrænkninger, som Grundloven fastsætter for den, der ikke tilhører den evangelisk-lutherske Bekjendelse, det var jo netop disse som skulde hæves med Hensyn til Jøderne. Herom handler Forslaget; men saa holdes dog til Slutning Grundlovens Bestemmelser i Hævd.

Hermed maa jeg standse for denne Gang og bede Læseren tage til Takke med hvad jeg har kunnet levere. Kun i eet eneste Tilfælde har jeg kunnet meddele et indleveret Forslags Skjæbne. Hvorledes det gik med de andre er mig ubekjendt; men jeg skal ikke glemme at meddele det, dersom det kommer til min Kundskab. Jeg haaber, at de følgende Nr. af Nordisk Kyrkotidning, naar vi engang faae dem, ville meddele os Underretning baade om de kirkelige Sager, som endnu maatte være behandlede ved Rigsdagen, og om de Sagers Skjæbne, med hvilke disse Blade have beskjæftiget sig.

J. F. Fenger.

Kirkelige Efterretninger.

Norge. (Uddrag af et Brev)... Paa det kirkelige Gebeet er her temmelig stille; Uvillien mod den kirkelige Retning og mod de Personer og Bøger, der udtale sig for denne, vedbliver jo fremdeles og kommer frem ved forskjellige Leiligheder. Saaledes skal den velbekjendte Hr. Olaus Nielsen have begyndt at udgive en Kirketidende, som jeg dog endnu ikke har seet noget til, ligeledes er der mod Wexels og hans saakaldte Lære udkommet et Skrift af en Christen Viersen, saavidt skjønnes en Bonde i Bergens Stift; dette Skrift kan imidlertid vist dog henregnes til det Slags der mere gavne end skade den Sag de bekjæmpe; thi det er heftigt og forvirret over al Maade. Forf. synes ingenlunde at kunne henføres til Hauges Venner, hvorimod hans Retning snarere kunde betegnes som en Carrikatur af Qvækernes.

var grundet paa Svensk Lov kunde i deres Øine ikke forandre Sagen, og var ikke, nogle faa Dage efter, en høihjertet Handling af vor elskede Konge, en Handling, som udgik fra ham personlig (Tilbagekaldelse af det strenge Forbud mod Omgang med den forhenværende Kgl. Familie), var den ikke bleven offentlig kjendt, og havde ikke Begeistringen for den ædle Fyrste udjævnet hiint første Indtryk: saa skulde en misbilligende Dom have fæstet sig ved det Svenske Navn. Da vaagnede hos mig Tanken om, ved første Anledning at gjøre mine Landsmænd opmærksomme paa denne Modsigelse i vor Lovgivning og at virke efter bedste Evne, til dens Fjernelse. Jeg vilde ikke, at Sverrig, vort dyrebare Fædreland, længere skulde træffes ved saadanne Beskyldninger, som de, hvilke den protestantiske Greve Gasparin udtalte, da han for ikke længe siden i Frankriges Deputeredes Kammer ordret yttrede sig saaledes: „jeg skulde ei troe mig berettiget til, fra denne Talerstol at tale om Frihed, om jeg ikke med retmæssig Harme stemplede de lykkeligviis ikke talrige Lande, i hvis Skjød den protestantiske Ufordragelighed hersker, og om jeg ikke høit misbilligede den Svenske Lovgivning, som for Religionsforandring straffer et Menneske med Landflygtighed."

„Mine Herrer! Disse Aarsager har alene foranlediget mig til at yttre mig. Jeg har derved alene fulgt min Overbeviisning, min Samvittigheds Røst og den indre Følelse, som siger mig, at jeg ikke kan handle anderledes, fordi jeg troer at opfylde en Pligt mod mine Medborgere, at tale i vor Religions ret forstaaede Interesse og i selve Statskirkens, hvis Rettigheder ingenlunde skulle formindskes; men derimod skal Regjerings-Formens § 16 blive en Sandhed i hele sin Betydning. Mit Forslags Fremtids-Skjæbne kjender jeg ikke; maaskee det vil møde Modstand, endog af mine politiske Venner, maaskee kommer det nogle Aar for tidligt, maaskee skal det blive misbilliget af den store Mængde. Dog, hvor høit Værd jeg end tillægger Folkets Bifald, det var dog ikke dette jeg nogensinde udelukkende søgte; men hvad jeg med Sikkerhed troer, det er, at dette Forslag med hvert nyt Aarsskifte skal erhverve sig nye Bundsforvandte."

„Med Tillid overgiver jeg det da til Eders rolige Prøvelse; thi jeg veed, at Sverrigs høihjertede Ridderskab altid med Varme omfatter hvad det anseer for sandt og nyttigt at være. Jeg har derfor tænkt, at et Forslag til udvidet Samvittighedsfrihed ikke var uværdigt til, af Sverrigs Adel at foreslaaes Rigets øvrige Stænder, ikke heller uværdigt til den Konges Stadfæstelse, som har antaget til sit Valgsprog „Sandhed og Ret."

4. **Professor H. G. Lindgrens Forslag til at opløse Bibel-Commissionen** (N. K. T. Nr. 5 og 6). *Dr.* Sandbergs Yttringer i denne Sag (Nr. 10).

Iblandt de langvarige Commissioner hører den Svenske Bibelcommission til de meest seiglivede. I Aaret 1772, altsaa for 76 Aar siden blev denne Commission nedsat under Gustav den 3die for, efter et Reglement, at besørge en ny Bibeloversættelse. Efter 16 Aars Arbeide udkom en saadan i 1788, men befandtes saa lidet tilfredsstillende, at den ikke kunde antages til Kirkebrug. Det var nemlig neppe muligt at kjende den gamle Bibel igjen i den nye, saa afvigende var den baade i Indhold og i Form, til liden Baade for nogen af Delene. Over forhen dunkle Steder var lidet eller intet Lys udbredt, nye Indfald vare satte i Stedet for ældre Gjætninger, og den nye Bibel talede Døgnets Aviis-Sprog. Derfor lagdes den til Side med fortjent Mishag. Commissionen vedblev, med ny Bemyndigelse, og vedbliver endnu den Dag i Dag uden at have fremlagt nogen anden Oversættelse af hele Bibelen. Nye Oversættelsesforsøg saavel af hele det Nye Testamente, som af enkelte Bøger af G. T. har rigtignok

siden ved Commissionens Bestræbelser seet Lyset. Men hvordan var de? For Antagelsen af Commissionens N. T. lykkedes det Wallin's vise Iver og glødende Veltalenhed at redde den Svenske Kirke i Aaret 1815; og med Hensyn til de Forsøg til at fortolke adskillige af G. Ts Bøger, som Commissionen har udgivet siden 1834, saa er nok alle Sagkyndiges Dom overeensstemmende om deres Ubrugbarhed til det Øiemed, for hvis Skyld de offentliggjordes. Dette er Frugten af Commissionens lange Virksomhed. Men, siger man, det vil kanske i Fremtiden gaae bedre for den med Arbeidet. Dette Haab, som har ledsaget Commissionen gjennem tre Fjerdeparter af et Aarhundrede, erklærer Prof. Lindgren at han ikke kan dele. Han mener, at en ny Bibeloversættelse for Kirken ikke kan tilveiebringes i vore Dage, han mener tillige at den ikke behøves. Det indrømmes, at der ved den gamle Svenske Bibeloversættelse for 1541 er Brøstfældigheder; men det nægtes at disse ere af saa væsentlig Beskaffenhed, at man kan ønske dens Ombyttelse med en splinterny. Vistnok findes der Bibelsteder, som kunde tolkes rigtigere end skeet er i den gamle Oversættelse og bringes til nærmere at gjengive Originalens med Sikkerhed kjendte Mening; men Vindingen ved de mulige Rettelser kunde umulig opveie den Uro, som de foretagne Forandringer uvilkaarlig vilde fremkalde i Kirken. Man har jo seet den Uvillie, som den nye Psalmebog ved sin første Udgivelse mangesteds mødte, og endnu findes Menigheder, som indstændigt andrage paa Gjenindførelsen af den Gamle. Endnu langt større Rystelser vilde Indførelsen af en ny Bibeloversættelse fremkalde. Hertil kommer, tilføier Prof. Lindgren, at jeg, som næsten hele mit Liv igjennem uafbrudt har forsket i Bibelens Originalsprog, er tilfulde gjennemtrængt af den Overbeviisning, at der, især i det Gamle Testamentes Skrifter, findes mangfoldige Steder af den Beskaffenhed, at de aldrig med nogen Fordring paa Sikkerhed kunne tolkes og ved hvis Udtydning der intet Andet er for, end at vove sig ind paa Gjætningernes slibrige Bane. Paa saadanne Steder gjættede alt Luther. Om der nu ogsaa i vore Dage kunde fremsættes sindrigere, ja maaskee sandsynligere Gjætninger, saa har dog de, som Luther tillod sig, 3 Aarhundredes Hævd og Autoriteten af Kirkereformatorens udødelige Navn. „Men, sige Ivrerne for en ny Bibeloversættelse, den gamle Bibels Sprog er forældet, og der forekommer i den Ord og Talemaader, lige saa uforstaaelige for Nutiden, som hørte de til et fremmed Tungemaal.“ Jeg svarer hertil med Wallin: „godt, at Bibelen ikke taler Hverdagslivets Sprog. Den lette Dragt skulde klæde ilde til dens alvorlige Indhold og med dens forældede Ord og Ordføininger bliver den flittige Bibellæser snart fortrolig. Bibel og Lovbog tale ei med Hverdagstunger og gjøre ei Hverdagsindtryk, som i Morgen ere udslettede. Det gamle Bibelsprog er vor Kirkes Modersmaal, beslægtet nok med det nuværende og ethvert tilkommende Svensk til aldrig at blive utydeligt, og forskjelligt nok derfra til aldrig at blive hverdags.“

Imidlertid anseer Prof. Lindgren dog en yderst varsom Revision af Oversættelsen fra 1541 for hensigtsmæssig; men denne maatte foretages med let Haand, indskrænke sig til Rettelse af enkelte Ord og Udtryk samt Tilføielse af korte Oplysninger under Texten, og ikke engang gjøre Fordring paa at være en ny Oversættelse. Dette Arbeide burde ikke foretages af nogen Commission, men af en dygtig Enkeltmand i den Svenske Kirke, som, maaskee til næste Rigsdag, kunde fremlægge det til Præstestandens Bedømmelse, Stændernes Billigelse og Kongens Stadfæstelse. Arbeidet burde fremskyndes og den Mand, som fik det overdraget, burde være fri for andre Embedsforretninger; en Vicarius kunde godt lønnes for ham af Bibelcommissionens Casse. Til at udføre [illegible]

det foreslaaes Professor *Dr.* A. Knøs i Upsala, som alt er Medlem af den nuværende Bibelcommission.

Til dette Forslag knyttede sig en livlig Samtale i Præstestandens Møde den 18 Marts 1848, en Samtale, som jeg ikke seer mig i Stand til at meddele, da N. K. T. kun anfører en Enkeltmands Yttringer, nemlig Provst *Dr.* A. Sandbergs. Disse finder jeg mærkelige, saavel med Hensyn til Hovedspørgsmaalet, som til adskillige Oplysninger, den Svenske Kirke betræffende, der leilighedsviis meddeles. Hovedspørgsmaalet, mener han, er dette, om en ny Bibeloversættelse er fornøden for den Svenske Kirke, eller, om den vil medføre nogen væsentlig Nytte, hvad enten den saa bliver mere eller mindre ulig den gamle? Det er ikke nok, at en Kirkebibel holder sig ordret til Texten; endnu mindre er det ønskeligt, at den bliver en nymodens og vandklar Omskrivning af hvad den lærde Critik anseer Grundtexten for at indeholde. Hovedsagen er, at en kirkelig Oversættelse udtrykker de religiøse Ideer, som findes i Bibelen, paa et saadant Sprog, at de indvirke paa og danne Læserens Sind; at Oversætteren altsaa har formaaet at opfatte og paa Modersmaalet uforfalsket at gjengive Bibelens levende Aand og dens Indhold som Religionsbog, ikke blot som en Samling af historiske og poetiske Mindesmærker fra en forsvunden Tid. Og denne Evne besad vor store Reformator i saa høi en Grad, at der vel endnu ikke er opstaaet Nogen, som har kunnet stilles ham ved Siden. Sammenlign f. Ex. Luthers og *de* Wettes Oversættelser af Psalmerne. Hvem skulde vel ønske at faae den Sidste indført i Kirken i Stedet for den Første? — Jeg troer neppe at de Udtryk i vor gamle Bibel, som man har kaldet „anstødelige“ kunne medføre nogen Skade. *Naturalia non sunt turpia.* Det er ikke ved Bibellæsning at usædelige Forestillinger vækkes. De forældede Ord findes forklarede i et Tillæg til de ældre Bibler, og i Prof. Schlyters Oplag af N. T. er dette skeet med Udgiverens velbekjendte Sprogkundskab og Nøiagtighed. Da nu hertil kommer den vigtige Omstændighed, at en saa grundig Forsker i den Østerlandske og i Særdeleshed den Hebraiske Litteratur som Proponenten, Prof. H. G. Lindgren, aabent udtaler den Frygt, at en formeent Rettelse ofte turde blive et blot Bytte af en Feil for en anden, maaskee endnu større: saa kan man sandelig finde det betænkeligt, i det Hele at vedtage Forandringer. Om man ogsaa vilde indrømme, at adskillige virkelige Rettelser af Oversættelsesfeil eller af urigtige Læsemaader skulde kunne tilveiebringes, saa er det min Overbeviisning, at dette blot kunde indtræffe med nogle faa enkelte Ord og ingenlunde forandre Meningen, endnu mindre angaae vigtigere Bibelsteder, som indeholde Religionssandheder. Og da bliver Spørgsmaalet dette, om Vindingen ved en saadan Forbedring skal opveie den Bekymring, den Uro og de Uenigheder, som Indførelsen af en ny, mere eller mindre forandret Kirkebibel efter al Sandsynlighed vil afstedkomme? Vi vide hvor vanskeligt den nye Catechismus, Alterbog og Psalmebog ere blevne antagne. Uden Tvivl har det christelige Sind gode Grunde til ikke ret at finde sig tilfreds med Alt hvad der forekommer i disse Bøger; men Undersøgelsen derom hører ikke hid. Det er en virkelig Kjendsgjerning, at den nye Psalmebog, uagtet de ivrigste Anstrengelser fra Præsternes Side, endnu ikke efter 30 Aars Forløb overalt har kunnet indføres til Brug ved den offentlige Gudstjeneste. I den folkerige Menighed, ved hvilken jeg tjener, er dette Tilfældet. Fra mange af de Menigheder, hvor det paa en og anden Viis har lykkedes, ved en tilfældig Stemmefleerhed at faae den nye indført, udgaae Bønskrifter til Konge, Stænder og enkelte Rigsdagsmænd om at de maae faae den gamle tilbage. Kort før min Afreise til sidste Rigsdag fik jeg Besøg af Udsendinge fra tre Sogne i et andet Herred med

Begjæring om Bistand til at faae deslige Ønsker fremstillede. I Januar Maaned i Aar indgaves til Hs. Majestæt Kongen underdanige Ansøgninger, underskreven af en Mængde Bønder i 5 forskjellige Sogne i et andet Lehn og tillige endog af Haandværkere og Kjøbmænd i en By, som indeholdt de indstændigste Bønner om at de, ligesom før, maatte benytte den gamle Catechismus, Alterbog og Psalmebog. Og disse Bøger kunne dog, som Menneskeværk, ikke indgribe saa dybt i Folkets christelige Tro som Bibelen, vor Religions guddommelige Læregrund. Man kan derfor med største Ængstelse forudsee, at Forsøget paa at indføre en ny eller forandret Kirkebibel vilde kaste en ny Tvivlens og Tvedragtens Brand ind i de store Menigheder, hvor der i Forveien findes brændbart Stof i tilstrækkelig Mængde. At gjøre ulærde Folkehobe Forskjellen mellem Bibelens Original og Oversættelse m. m. fuld begribelig, er i Sandhed ingen let Sag, og neppe muligt uden en skadelig Indvirkning paa deres Betragtningsmaade af Bibelordet. De ville altid spørge: duer vor gamle Bibel ikke mere, den, som i 300 Aar har veiledt de fromme blandt vore Fædre til Liv og Salighed? Er den feilfuld, er den urigtig, findes i den falske Læsemaader? Hvem har Hjerte til at svare „ja“ naar Spørgsmaalet fremsættes af en bekymret Samvittighed? Og hvor Mange kunne vel foretage saadanne Forskninger, som Joh. Alb. Bengel, for at blive befriet for alle Tvivl og heri skaffe sig en fast Overbeviisning? Skulle derimod disse Spørgsmaal besvares med „nei“, saa følger jo deraf, at den nye Bibel, man vil indføre, maa fra deres Standpunkt være feilagtig. Hvilken Modstand, Uro og Splid heraf vil opstaae, er lettere at forudsee end at forebygge. Eller ogsaa skulde en saadan vovelig Forholdsregel i mange Menneskers Sind fremkalde Ligegyldighed baade for den gamle og den nye Oversættelse, som beroende paa omstiftelig Meningsstrid om noget Vaklende og

Usikkert fra en dunkel Fortid, hvortil man ikke kan fæste Tro eller Tillid. Det christelige Liv skulde herved visselig ikke vinde nogen Tilvæxt. Jeg gjentager Provst Sidners Spørgsmaal: er det en dyb Trang, en aandelig Længsel hos Kirkens store Menigheder, for hvilke Guds Ord er Alt, men menneskelig Lærdom Lidet eller Intet — som saa stærkt har fremkaldt Spørgsmaalet om en ny eller forbedret Kirkebibel? Noget Saadant er aldrig sporet i den Kreds, hvor min Virkeplads er mig anviist, men derimod en stor Frygt for, at den nye Psalmebog og Catechismus skulde blive efterfulgt af en ny Bibel. Denne Ængstelse har dog i de sidste Aar taget af, da i den nye Catechismus Bibelsprogene ere blevne indførte ordret som i Kirkebiblen. Ved ethvert Forsøg paa at forsvare det Nye komme de mig altid med deres Vers:

Du wärdes, Herre! se dertill
Att mången lärer som han vill,
Et sjelfklokt wett will mästra Gud
Og tadla på hans ord och bud.

De stolta andar dämpa ned,
Som snabba, efter tidens sed,
Att föra nytt på banen an,
Förfalska så din lära sann.

Desuden er vor nuværende Kirkebibel et Værk af den gjennemgribende Lutherske Reformation, hænger sammen med vor Kirkes symboliske Lærebygning, og har for sig Hævden af tre Aarhundreders Brug i vort Fædreland. Jeg bør dog ikke herved fortie min Overbeviisning, at den Tid kan komme og er kanskee nærmere end man troer, da en ny gjennemgribende Reformation bliver fornøden, for med en friskere Aand at give et nyt Liv til Menneskeheden; men, ligesom for tre Aarhundreder siden, skal den vel fremkaldes af den twingende Nødvendighed, og da opstaaer nok en ny Luther med Melanchton ved sin Side, for paa Propheternes, Evangelisternes og Apostlernes Grundvold at ombanne den christelige Kirkes Former, saa at Liv og

Haand kunne boe derinde. Indtil da synes det mig bedst at beholde den Kirkebibel, vi har, som et dyrebart Arvegods fra vore Fædre og at vi med Alvor deri søge det Liv og den Salighed, som Mange af dem deri har fundet."

Efter først at have forvaret sig mod den Misforstaaelse, at han skulde misbillige Forskninger i Bibelens Grundsprog og i den Oldtid, hvorom den taler, saavelsom Udgivelsen af Forklaringer og Prøveoversættelser af Bibelens Bøger, hvilket Alt kan have sin store Nytte, men vedkommer de akademiske Læerestole for Bibelens Originalsprog, for Exegetik, Hermeneutik m. m. fastholder *Dr.* Sandberg det Ufornødne i at underholde en særskildt Bibelcommission, hvis Medlemmer har mange andre og vigtige Embedsforretninger, og understøtter Forslaget til at ophæve den.

Resultatet blev, at twende Stænder besluttede at hæve Bibelcommissionen og twende Stænder at beholde den. Saaledes fik den Lov til at friste sin Tilværelse endnu længere og maaskee — samle nogle flere Penge. Det er nemlig alt bemærket, at Bibelcommissionen har en Casse. Da Pengene i den sidst bleve talte (1845), befandtes der 29,181 Rdd. 8 Sk. Banco, en kjøn lille Skilling. Disse Penge vilde Prof. Lindgren have anvendte, deels til Bibelarbeidet efter hans Forslag, deels til andre kirkelige Øiemed f. Ex. til Bedste for Kirkens Gjerning i Lapmarken. Men det bliver der nu ikke Noget af den Gang.

5. Forslag i Præstestandens Møde d. 15 Decbr. 1847 til en forandret Bestemmelse om Kundgjørelsers Oplæsning i Kirkerne af A. J. Enattingius (N. K. T. Nr. 7.)

Man skulde undres over, at Forslag om en saadan Ubetydelighed som Kundgjørelsers Oplæsning i Kirkerne kunde forekomme ved den Svenske Rigsdag og endmere over, at et Forslag af den Natur kunde henregnes til de vigtigere Sager, som der forekomme. Og dog mangler Sagen ingenlunde Vigtighed, skjøndt den unegtelig ogsaa har sin latterlige Side. Anmelderen tilbragte i Fjor en Søndag i Skaane og kunde ved sin Hjemkomst blandt Andet fortælle sine Venner, at Veien fra Malmoe til Lund snart skulde macadamiseres. Paa Spørgsmaalet, hvorfra jeg vidste det, kunde jeg svare, at det havde jeg hørt i Kirken, af Præsten, fra Prædikestolen, ja to Gange paa een Søndag. Det er nemlig i Sverrig Skik, at naar Præsten har endt sin Prædiken og er ved at holde Bønnerne, saa bestiger Kirkebetjenten Prædikestolen bagved ham og rækker ham nu den ene Plakat efter den anden, som Præsten oplæser, og som handler om de meest forskjelligartede Ting. Her kommer Kongelige Forordninger og Lehnsmandens Kundgjørelser, Auktioner og Licitationer, bortstjaalne Heste og bortløbne Bæddere. En i sig selv upassende Skik har efterhaanden ved Misbrug grebet videre og videre om sig. Kirkeloven byder saaledes, Cap. 2 § 5: naar Bønnerne ere forrettede, bekjendtgjøres hvad Hs. Majestæt Kongen eller Hans Befalingsmænd, paa Kongens Vegne, kunne have at byde og tilkjendegive; men alle andre verdslige Sager skulle bekjendtgjøres paa Kirkesternet eller i Sognestuen. Dog maa vel lyses efter det, som er tabt eller stjaalet bort, hvilket hensigtsmæssigt kan nævnes fra Prædikestolen, naar Saadant i Tide og forud er angivet hos Præsten." Denne Indskrænkning er imidlertid bleven saa aldeles overseet, at alle Slags Kundgjørelser oplæses i eet Kjøre, umiddelbart efter de Kongelige Forordninger, foraarsage en slem Forstyrrelse af Andagten og kan paa visse Aarstider, naar der er meest at kundgjøre, utilbørlig spilde Tiden og forlænge Gudstjenesten, idet Kundgjørelsernes Oplæsning kunne medtage ligesaa megen Tid som en sædvanlig Prædiken.

Men hvad sige da de Svenskere, som frygte Gud og som have saa megen Sands for det

i Hænderne paa et Ministerium og en Rigsforsamling, hvis Medlemmer slet ikke ere bundne til nogen religiøs Bekjendelse.

Ogsaa de udkomne Prædikener ere fremkaldte ved Tidens Begivenheder. Biskop *Dr.* J. P. Mynster har udgivet sin Prædiken ved Aabningen af Rigsforsamlingen (sælges til Fordeel for de betrængte Slesvigere), der knytter sig til den Text: Ps. 127, 1: Dersom Herren ikke bygge et Huus, da arbeide de forgjæves, som bygge derpaa; dersom Herren ikke bevarer en Stad, da vaager Vogteren forgjæves. — I Anledning af Rigsforsamlingens Aabning har Stiftsprovst Tryde udgivet en Prædiken over det Thema: Hvad Kjærligheden indgyder os at bære i Erindringen og i Haabet, idet Folket skrider over den Grændse, hvor dets Fortid skiller sig fra dets Fremtid; ligeledes Pastor N. F. S. Grundtvig, under Navn af Bededags Tale for Rigsdagen i Danmark. — Pastor Mørk Hansen har udgivet en Prædiken holden ved et Conventsmøde i Maribo over det Thema: Hvor Herrens Aand er, der er Frihed; Provst Christensen i Bregninge paa Ærø, en Tale ved Ærøeskjøbings Borgerskoles Indvielse.

Pastor W. A. Wexels i Christiania har udgivet sin Prædiken paa 23de Søndag efter Trinitatis 1848, der i sin hele Tone er endeel forskjellig fra dem, man her sædvanlig hører. Paa denne Kirkeaarets sidste Søndag lader Prædikanten Betragtningen dvæle ved det henrundne vildt bevægede Aar. Med Kraft og Varme søger han at lægge sin Menighed Dagsevangeliets Ord: „Giver Keiseren hvad Keiserens er, Gud hvad Guds er" paa Hjerte som Grundloven for vort christelige Borgerskab i Guds Rige og i den jordiske Stat, en Grundlov, der er udslettet i Mængdens Hjerte, men hvis Udslettelse ingen Grundlov kan erstatte. Opfyldt af Smerte over den Ringeagt mod guddommelige og menneskelige Love, der overalt ytrer sig, slutter Prædikanten: „Nu gaaer Kirkeaarets Sol ned over megen Forstyrrelse, over et brusende Hav, og der høres fra saa mange Lande, Stæder og Huse og Hjerter Krigs og Ødelæggelsens-Raab. O, naar Kirkeaarets Sol næste Gang gaaer ned, maatte den da ved sin Nedgang hilse en lykkeligere Slægt! maatte det da i Aftenrødens og den atter frembrydende Morgenrødes forenede, stille, livsalige Glands lyde fra mange, mange Hjerter trindt omkring, fra Lande, Stæder og Huse: Fred! Fred! Fred i Jesu Navn! Fred paa Sandheds Grund! Fred i Kjærligheds Aand! Amen, Amen."

Pastor *Mag.* F. Hammerich's Tolv Prædikener i Felten og til Orlogs, hvoraf Indtægten tilfalder de betrængte Slesvigere, ere ogsaa en Frugt af Tidens Bevægelser. Det Eiendommelige i Situationen, som Prædikanten ofte med Held og digterisk Kraft har forstaaet at gribe, giver disse Taler noget usædvanligt og tiltrækkende, der korte og fyndige som Situationen kræver det, søge i Gudsfrygt at styrke Krigernes Mod, der kjæmpe for en retfærdig Sag. —

Vende vi os fra de Smaaskrifter, der ere fremkaldte af Tidsforholdene, til dem, der uafhængig deraf omhandle Kirkens stadige Gjerning, da møde vi først et Par, der have Hensyn til den catechetiske Underviisning.

Conrektor *Dr.* Francke fra Flensborg har i en Afhandling, indrykket i Tidsskrift for Almueskole- og Seminarievæsnet 6te Aargang, besvaret sig selv det Spørgsmaal: „Hvad er en Catechismus? og hvad skal den være?" Det Utilfredsstillende i den tidligere Opfattelse af Catechismen finder Forf. deri: „at man anseer den allene som en Lærebog for Ungdommen, istedenfor den christne Troes, Kjærligheds og Haabs Bekjendelse, eller det i og for vort Hjerte gjenlydende Gudsord!" (Side 12) Catechismen skulde være den sande Smaabibel eller et kort Udtog af Bibelen, som indeholder alle Hovedsætninger i uforandret Form og indbyrdes Sammenhæng. Denne Anordning er det Menneskelige i en Catechismus Affattelse, men ogsaa dertil have vi Skriftens Anviisning, naar vi holde os til den rige Ynglings Spørgsmaal: „hvad skulle vi gjøre for at blive salige?" thi da viises vi først til Budene for ved dem at lære at erkjende vore Syn-

I Psalmesagen staaer det fremdeles stille. Kirkedepartementet har rigtignok henvendt sig til Pastor Landstad i Sillejord (nu forflyttet til Frederikshald) med Anmodning om at redigere en Psalmebog, som derefter skulde tages under videre Behandling. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om han vil paatage sig dette Arbeide; han er forøvrigt i Norge vel anseet som Psalmedigter: en høi Grad af ædel Eenfold, ligesom ogsaa Hjertelighed og Folkelighed gaaer igjennem hans religiøse Digte; maaskee er hans „Hjertesuk til hver Morgen og Aften" ogsaa naaet ned til Danmark. Der findes i denne Samling saavel Psalmer af ham selv som og Omarbeidelser efter ældre, f. Ex. Dorthe Engelbrechtsdatter. Wexels har og isinde at udgive en kirkelig Psalmebog, der skulde bestaae af omtrent 500 Nr. og som i sin Anordning skulde stræbe at tilfredsstille baade dem der ønske faste Høimessepsalmer, og dem der ville have et friere Valg. Hvorvidt en saadan Psalmebog i sin Tid kunde komme til Anvendelse ved de offentlige Gudstjenester er naturligviis endnu meget usikkert.

Welhavens Forelæsninger over den hegelske Philosophi og sammes Indflydelse ere meget interessante, de holdes ogsaa med megen Livlighed og med et udmærket Foredrag. Caspari er endnu ikke saa hjemme i Sproget, at han drister sig til at holde frit Foredrag, hvorfor heller ikke hans Forelæsninger kunne have den Interesse, som de rimeligviis vilde faae, naar Diktatet viger for det frie Ord. Johnsen er indstillet til at holde Prøveforelæsninger, maaskee begynder hans Virksomhed alt med næste Semester. Hvorimod det lader til at Universitetet snart kommer til at miste Kaurin, der ønsker geistlig Ansættelse, hvad enten denne nu bliver et Sognekald eller en af de ledige Bispestole (Trondhjems og Nordlandenes). Om Wexels vil der ved Besættelsen af disse Bispestole ikke kunne blive Tale, da han i Sommer, dengang man skulde have en Biskop i Bergen, erklærede sin bestemte Utilbøielighed til at modtage enten denne eller nogen anden lignende Ansættelse. — —

(Th. F.)

Theologiske Forelæsninger
(i Vinter-Halvaaret 1848—49.)

Indledning til de fire Evangelier, Apostl. Gjerninger og de katholske Breve (Scharling).

Brevene til Ephes., Colosf. og Philemon (Samme).
Brevene til Korintherne (*Lic.* Hagen, Privatdocent).
En Del af Psalmerne, fra 69 Ps. (Hermansen).
Almindelig Indledning til det Gl. Test. (Samme).

Indledning til den christelige Dogmatik (Martensen).
Dogmatikens første Halvdel (Samme).
Den forchristel. Morals Historie (*Lic.* Hagen).

Kirkehistorien fra Konstantin d. St. (Engelstoft).
Kilderne til Danmarks Kirkehistorie, sluttet (Werlauff).
(Examinatorier over Indln. til Gl. Test. og et Udvalg af Psalm. (Hermansen), over Kirkehistorien (Engelstoft); skriftlige Øvelser (Scharling).

I Pastoral-Seminariet: Kirkeret (Kolb. Rosenvinge); homiletiske og katechetiske Øvelser (Münter); „Overveielser med de Studerende om, hvorledes den christel. Prædiken i vore Dage bedst kan være til Menighedens Tarv (Tryde).

Prisopgaver.

Til Besvarelse af de ifjor ved Universitetet udsatte Prisopgaver (see D. Kirket. Nr. 105), indkom een theologisk og to historiske Afhandlinger. Af disse vandt kun den ene historiske Prisen; Forfatteren var *Cand. theol.* A. E. Meinert.

For indeværende Aar er udsat, i
Theologien: „at udvikle Forholdet mellem Melanchthons Lærebegreb og den lutherske Orthodoxi."
Philosophien: „at udvikle Forholdet mellem Forsyn og Skjæbne."
Philologien: „at samle og undersøge Beretningerne om den Beskyttelse, som Athenernes Love ydede Statsreligionen imod dens Foragtere og Bespottere."
Orientalsk Philologi: „at samle og ordne Efterretningerne om Arabernes Religionsbegreber og Gudsdyrkelse før Muhamed."

Ledige Embeder.

19. Jan. Brøndum og Hvidberg Sognekald i Viborg Amt (307 Rdd.)
20. Jan. Embedet som resid. Kapellan i Kattrup, Orridslev og Tolstrup i Skanderborg Amt (99 Rdd.)
22. Jan. Strø Sognekald i Frederiksborg Amt (297 Rdd.)

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 175.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Septuagesima Søndag, den 4 Februar. [Nr. 19.

Selskabet for Danmarks Kirkehistorie

tæller nu saamange Medlemmer, at det vil være istand til at begynde sin Virksomhed. Nærmest foreligger til Udgivelse: Kirkeordinantsen af 1537 i det oprindelige, danske Udkast, hvortil Kongen selv har føjet sine Rettelser, saaledes som dette endnu forefindes i Gehejm-Arkivet (ved Registrator H. Knudsen), Falsters Gejstligheds Historie (ved Kandidat Jm. Barfod), et Omrids af Danmarks Kirkehistorie efter Reformationen (ved Kand. L. Helweg).

For at kunne beregne med hvor store Kræfter Selskabet vil kunne virke, og for at kunne bestemme hvor stort Oplaget maa være af ovennævnte Skrifter, hvis Trykning saa snart som muligt vil blive begyndt: bedes paategnede Planer indsendte, **inden Marts Maaneds Udgang**, til Undertegnede C. J. Brandt (Lavendelstræde Nr. 89). Bidrag, som ønskes optagne i Selskabets Hefteskrift „Samlinger til Danmarks Kirkehistorie," bedes indsendte til Undertegnede, L. Helweg (Pilestræde Nr. 126).

C. J. Brandt, J. F. Fenger, F. Hammerich, L. Helweg, C. Mau.

Kjøbenhavns geistlige Convents

Forslag til Redaction af de Kirken vedkommende Paragrapher i Udkastet til Grundloven for Kongeriget Danmark og Slesvig.

---

§ 2.

Den evangelisk-lutherske Kirke, til hvilken den overvejende Deel af Folket bekjender sig, opretholdes som Folkekirke.

§ 21.

(Membrum 3) — — Embedsmænd kunne ikke forflyttes mod deres Villie, med Undtagelse af dem, om hvilke saadant bestemmes ved særegen Lov.

(Ny Afdeling) VII.

Ny §

Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov, efter Forslag af en samme repræsenterende Synode.

§ 65.

Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund til at dyrke Gud paa den Maade, som bedst stemmer med deres Overbeviisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod Sædeligheden og den offentlige Orden. Til offentlig Gudsdyrkelse kunne de fra Folkekirken afvigende Partier kun blive berettigede ved Lov.

§ 66.

Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til Folkekirken, naar han yder dem til et andet til offentlig Gudsdyrkelse berettiget Samfund.

VIII. (Udkastets Afdeling VII)

§ 64 (i Udkastet).

En fra Folkekirken afvigende Troesbekjendelse betager ikke Adgang til de dermed forenelige borgerlige og statsborgerlige Rettigheder.

Vedtagne i Conventets Møder i November og December Maaned 1848.

C. Pram Gad,

Dirigent i Conventets Møder i denne Sag.

Til

Den høie Rigsforsamling i Kjøbenhavn.

Kjøbenhavns geistlige Convent har seet sig opfordret til at tage Udkastet til Grundloven for Kongeriget Danmark og Slesvig under Forhandling, saavidt som samme berører de kirkelige og religiøse Forhold, og tillader sig herved at fremsende og anbefale til den høie Rigsforsamling de (ovenstaaende) Forslag til Forandringer, som ere blevne Frugten af Conventets Forhandlinger, idet det ledsager dem med følgende forklarende Bemærkninger.

Conventet har seet sig i det lykkelige Tilfælde at kunne slutte sig nær til Udkastet, da det paa den ene Side maa ønske det Gode i de bestaaende Forhold bevaret, og paa den anden Side ikke mindre end Udkastet erkjender, at Sagens Natur og de nuværende Vilkaar kræve en udvidet Religionsfrihed. Conventet billiger derfor det i Grundloven opstillede Begreb om Folkekirke, saaledes som det der er bestemt, og mener kun, at § 2 vilde fuldere og værdigere udtrykke sit Indhold ved den Form, som det har tilladt sig at foreslaae.

Dersom imidlertid denne § skulde give den fuldstændige Bestemmelse af Kirkens Grundforhold, vilde fremdeles udfordres en udtrykkelig Bestemmelse om Kirkens, i dens Væsen grundede, Selvstændighed ved Siden af det borgerlige Samfund, og det erkjendes, at en saadan Bestemmelse kunde tilføies denne §; men Conventet har dog meent at finde en rigtigere Plads for den i saa Henseende fornødne Lovbestemmelse i et særskilt Afsnit om de kirkelige Forhold, som det skal tillade sig at bringe i Forslag nedenfor som et Indskud imellem Afdelingerne VI og VII (§ 63 og 64).

Ved § 21 kan Conventet ikke undlade at yttre sig om den vistnok almindelige, men ogsaa for Folkekirkens frie Virksomhed indskydelsesrige Bestemmelse, at Kongen kan forflytte

Embedsmænd uden deres Samtykke. Saafremt det nemlig er en uundgaaelig Følge af en constitutionel Statsforfatning, at denne Regel maa opstilles, formenes dog, at den ikke behøver at gives saa stor Almindelighed, men at det vilde være hensigtsmæssigst og navnlig for Kirken betryggende, om det ved en særlig Lov blev bestemt, paa hvilke Embeder den alene skulde kunne finde Anvendelse.

Efter Udkastets § 63 andrager Conventet paa Optagelsen af det særlige Afsnit om de kirkelige Forhold. Det gaaer ud fra, at det i sig selv er tilbørligt, at Kirken fremtræder ogsaa i Grundlovens ydre Orden som en Hovedside af Samfundslivet, saaat Lovbestemmelserne for Borgernes Rettigheder og Forpligtelser med Hensyn til den ikke alene blive at opsøge iblandt de almindelige Bestemmelser for Rettigheder og Pligter, men (for saavidtsom de kunne finde Plads i Statens Grundlov) samles under Eet som Lovgivningen om de kirkelige Anliggenders Forhold til den almindelige Statsmagts og Individernes Frihed.

I dette Afsnit foreslaaes da først den af Conventet som ny § betegnede Lovbestemmelse om Folkekirkens Organisation, i hvilken Conventet har villet angive paa eengang Udgangspunctet for Kirkens tilkommende Ordning og Maaden, paa hvilken Forandringer i samme fremtidigen alene skulde kunne foretages, samt tilsikkre Kirken den selvstændige Forfatning, som er Betingelse for dens kraftfulde Virksomhed og frie Udvikling.

Dernæst henfører Conventet til dette Afsnit Udkastets §§ 65 og 66. Ved den første af disse foreslaaer det næst en Redactionsforandring Tillæget „læres“ og en Bestemmelse om Adgang til offentlig Gudsdyrkelse, hvilken ligesaa vel synes at følge af Folkekirkens Begreb som at være forudsat i Udkastet selv, naar dette i § 66 nævner „anerkjendte kirkelige Samfund i Landet.“

Af Udkastets § 66 foreslaaer Conventet en mere indgribende Forandring, da det har fundet det stødende, at Udkastet i denne § gaaer ud fra den Forudsætning, at der ere Borgere, som ikke have nogen religiøs Tro eller i alt Fald ikke ville slutte sig til noget kirkeligt Samfund, hvilket ei heller ganske stemmer overeens med det, som forudsættes i andre Lovbestemmelser (navnlig § 48). Hvad Conventet istedet derfor foreslaaer, synes at følge af Folkekirkens Begreb og at være en billig Fordring. Conventet behøver neppe at tilføie, at det ikke dermed tilsigter at hævde Folkekirkens Embedsmænd et Retskrav, men har tænkt sig de erlagte Bidrag anvendte til dens Tarv i Almindelighed, f. Ex. til Missionsvæsenet, Folkekirkens Skoler eller Kirker.

Af Udkastets Afsnit VII vil efter Henførelsen af §§ 65 og 66 til foregaaende Afsnit kun den første § 64, som formenes at blive første § i Grundlovens Afsnit VIII, kunne i nogen Grad henregnes til det Kirkelige. Skjønt Adgangen til og Afmaalingen af borgerlige Rettigheder maa være Kirken som saadan uvedkommende, har dog Conventet troet at burde yttre, at Udkastets § 64 neppe staaer i Samklang med § 48 eller med det danske Folks almindelige Bevidsthed, hvorimod det formener ved den Redaction af Paragraphen, som det tillader sig at bringe i Forslag, at have udtalt, hvad der efter Opstillingen af en Folkekirke maa være den naturlige selvfølgelige Begrændsning.

Foruden ovennævnte Forslag har Conventet ogsaa fundet sig opfordret til at henlede den ærede Rigsforsamlings Opmærksomhed paa et Savn i Grundloven, der gaaer ud over de kirkelige Interessers Kreds. Conventet savner nemlig en Lovbestemmelse om Statens Omsorg for Videnskab, Skole og Kunst; men det har dog ikke troet sig kaldet til at stille et egentlig Forslag til dette Savns Afhjælpelse. Thi hvormeget det end erkjender, at ikke blot videnskabelige Anstalter til almindelig Dannelse ere vigtige for Kirken til dens Lærerstands Dannelse, men ogsaa at en i Statens Organisation begrundet Repræsentation af theologisk Videnskaber uundværlig (endog ved Siden af kirkelige Dannelsesanstalter) til Bevarelse af Kirkens Samklang med Tidernes Fremskridt og til dens egen stigende Udvikling: har dog Conventet ikke troet det fornødent særligen at foreslaae en Udtalelse af Statens Forpligtelse i denne Henseende, efterdi just det, som Kirkens Tarv udkræver, maa antages indeholdt i Begrebet om Folkekirkens Opretholdelse og vil finde sin yderligere Udvikling i den kirkelige Organisationslov, medens Statens Omsorg for de høieste aandelige Interesser i Almindelighed maa begrundes paa Samfundets totale Idee. Derfor fandt Conventet det rigtigere kun at henstille til Rigsforsamlingen, at den paa passende Sted i Grundloven vilde ved Lov tilsikkre Videnskab, Skole og Kunst den tilbørlige Understøttelse og Varetægt fra Samfundsordenens Side.

Kjøbenhavns geistlige Convent den 18de Oct. 1848.

C. Tryde,	**C. E. Engelstoft,**
Conventets Formand.	Referent i Sagen.

Bognyt.

(October-December 1848.)

2.

Medens Stiftsprovst Tryde frimodig og freidig anerkjender Frivillighedens Værd i den religiose Udvikling, og ønsker at Kirken i Danmark for Fremtiden kun maa virke som en reen aandelig Magt, er det derimod fra *Mag.* Beuthens Side mere en Indrømmelse, han nødtvungen gjør og derfor gjør saa begrændset som muligt. Det samme er ogsaa Tilfældet med Pastor Bindesbøll, i Roskilde, der i en sindrig lille Afhandling besvarer det Spørgsmaal: Hvad skal man forstaae ved det Ord Folkekirke? et Bidrag til Forklaring af Nutidens politiske og kirkelige Talebrug. Forf. indrømmer selv, at han „ikke hører til Statskirkens Modstandere, men til dem, som ønske, at Forbin-

delsen mellem Stat og Kirke saavidt muligt bevares" (Side 25); derfor er Ordet „Statskirke" i hans Øren ikke nogen skurrende Lyd, og han opkaster sig da det Spørgsmaal, hvorfor man i Udkastet har ombyttet det med Benævnelsen „Folkekirke". I Udkastets § 2 tilføies den Forklaring, at det er den, „i hvilken den overveiende Deel af det danske Folk befinder sig"; herimod er efter Forf's Mening ikke noget at indvende, det skulde da være, at Ordet siger saa Lidet, at det næsten er uden Betydning. Tage vi det første Led i Sammensætningen for sig, hvorpaa Eftertrykket hviler, da kan Ordet „Folk" tages i dobbelt Betydning enten som Nation eller som Almue, Menigmand, men i begge Henseender er det ved Reformationen at Kirken kirkelig talt blev Folkekirke; da blev den fremmede Indflydelse brudt og Modersmaalet kom til sin Ret, da blev Geistlighedens hierarchiske Myndighed knækket og Kirkens Opgave blev at fremme Menighedens Tarv, saa at det i den Forstand netop er Formaalet for dens Stræben at blive folkelig. Men da Ordet „Folkekirke" nu over 300 Aar efter Reformationen først kommer frem, maa det vel finde sin Forklaring ikke i den kirkelige Talebrug men i den politiske; i Aaret 1848 er det danske Folk gjenindsat i sine politiske Rettigheder, og naar der da tales om en Folke-Kirke, maa det vel være den, hvori Folket gjennem sin Repræsentation er den styrende. „Det synes saaledes som om „Folkekirken" maa blive Navnet paa Statskirken fra 1848, det vil sige Statskirken med de Forandringer, som i dette Aar ere foregaaede ikke i Kirken og dens Forfatning men i Staten og dens Forfatning . . . Statskirken og Folkekirken ere kun Benævnelser paa det Formynderskab, som Staten eftersom den er absolut- eller constitutionel-monarchisk, paa nogen forskjellig Maade, men fra Kirkens Synspunkt med lige absolut Magt fører over Kirken." (Side 21 fgd.). — Maaskee har Forf. Ret i at Folkekirken kun er Navnet paa Statskirken fra 1848, men denne er dog ikke saa lidt forskjellig fra den tidligere, naar man holder sig til den Forklaring, som Udkastet giver; den ligefremme Fordring, der tidligere gjordes til alle Borgere, er nu bleven en Kjendsgjerning, som det staaer hver enkelt i Staten frit for at forandre; og denne Forskjel synes Navnet ikke ubeldigt at udtrykke, da man ved Staten altid tænker paa den forpligtende Heelhed, der udtaler sig i Lovens Bud, medens Folket ikke er noget juridisk begrændset Begreb, men en naturlig Kjendsgjerning, der mangler det juridiske Begrebs skarpe Begrændsning; ved at ombytte Udtrykket Statskirke med Folkekirke ligger altsaa det, men ogsaa kun det alene, at det bestemt forpligtende, det juridisk afgrændsende bortfalder. Derfor tales der ogsaa i Udkastet om den Kirke, „hvori den overveiende Deel af det danske Folk befinder sig" — et Udtryk Forf. og Flere med ham have fundet stødende — fordi det anføres som en Kjendsgjerning, og ikke, hvad der er bleven foreslaaet, om den Kirke, hvortil det bekjender sig, fordi dette vilde forudsætte en af Folket nu udtalt Beslutning. — Men deri har Forf. efter Anm's Formening Ret, at Folkekirken som den bebudes i Udkastet, paa det nær, at den ikke lægger en forpligtende Tvang paa Statens enkelte Borgere, træder i samme Forhold til Statens Regjering som den tidligere Statskirke, saa at Ønsket om at erholde en for Kirken selvstændig Synodal-Forfatning enten bestaaende af Præster allene eller af Præster og Menighedsmedlemmer i Fælledsskab, ikke kan knytte sig til Ordet „Folkekirke" eller til noget af Regjeringen i Grundlovsudkastet eller andetsteds udtalt; naar man undtager det bekjendte Circulære, der dog kun udtalte en enkelt Ministers Tanker og Forslag. Grundlovsudkastet er snarere et Beviis paa, at Cultusministeren ikke har kunnet trænge igjennem med sit Forslag, thi ellers maatte man have ventet en § tilføiet lignende som den, Kjøbenhavns Præsteconvent foreslaaer, der indrømmede Synoder eller Landemoder idetmindste en raadgivende Stemme i kirkelige Anliggender. Talen er her slet ikke om det Ønskelige i en saadan Forfatning, men kun derom, at man ikke, blændet ved det mangetydige Ord „Folkekirke", miskjender den faktiske Tilstand, der bebudes. Efter Udkastets § 3, der alene hævder Kongen og Rigsforsamlingen en lovgivende Myndighed, maa man antage, at ogsaa Folkekirkens Bestyrelse er given

i Hænderne paa et Ministerium og en Rigsforsamling, hvis Medlemmer slet ikke ere bundne til nogen religiøs Bekjendelse.

Ogsaa de udkomne Prædikener ere fremkaldte ved Tidens Begivenheder. Biskop *Dr.* J. P. Mynster har udgivet sin Prædiken ved Aabningen af Rigsforsamlingen (sælges til Fordeel for de betrængte Slesvigere), der knytter sig til den Text: Ps. 127, 1: Dersom Herren ikke bygge et Huus, da arbeide de forgjæves, som bygge derpaa; dersom Herren ikke bevarer en Stad, da vaager Vogteren forgjæves. — I Anledning af Rigsforsamlingens Aabning har Stiftsprovst Tryde udgivet en Prædiken over det Thema: Hvad Kjærligheden indgyder os at bære i Erindringen og i Haabet, idet Folket skrider over den Grændse, hvor dets Fortid skiller sig fra dets Fremtid; ligeledes Pastor N. F. S. Grundtvig, under Navn af Bededags Tale for Rigsdagen i Danmark. — Pastor Mørk Hansen har udgivet en Prædiken holden ved et Conventsmøde i Maribo over det Thema: Hvor Herrens Aand er, der er Frihed; Provst Christensen i Bregninge paa Ærø, en Tale ved Ærøeskjøbings Borgerskoles Indvielse.

Pastor W. A. Wexels i Christiania har udgivet sin Prædiken paa 23de Søndag efter Trinitatis 1848, der i sin hele Tone er endeel forskjellig fra dem, man her sædvanlig hører. Paa denne Kirkeaarets sidste Søndag lader Prædikanten Betragtningen dvæle ved det henrundne vildt bevægede Aar. Med Kraft og Varme søger han at lægge sin Menighed Dagsevangeliets Ord: „Giver Keiseren hvad Keiserens er, Gud hvad Guds er" paa Hjerte som Grundloven for vort christelige Borgerskab i Guds Rige og i den jordiske Stat, en Grundlov, der er udslettet i Mængdens Hjerte, men hvis Udslettelse ingen Grundlov kan erstatte. Opfyldt af Smerte over den Ringeagt mod guddommelige og menneskelige Love, der overalt ytrer sig, slutter Prædikanten: „Nu gaaer Kirkeaarets Sol ned over megen Forstyrrelse, over et brusende Hav, og der høres fra saa mange Lande, Stæder og

Huse og Hjerter Krigs og Ødelæggelsens-Raab. O, naar Kirkeaarets Sol næste Gang gaaer ned, maatte den da ved sin Nedgang hilse en lykkeligere Slægt! maatte det da i Aftenrødens og den atter frembrydende Morgenrødes forenede, stille, livsalige Glands lyde fra mange, mange Hjerter trindt omkring, fra Lande, Stæder og Huse: Fred! Fred! Fred i Jesu Navn! Fred paa Sandheds Grund! Fred i Kjærligheds Aand! Amen, Amen."

Pastor *Mag.* F. Hammerich's Tolv Prædikener i Felten og til Orlogs, hvoraf Indtægten tilfalder de betrængte Slesvigere, ere ogsaa en Frugt af Tidens Bevægelser. Det Eiendommelige i Situationen, som Prædikanten ofte med Held og digterisk Kraft har forstaaet at gribe, giver disse Taler noget usædvanligt og tiltrækkende, der korte og fyndige som Situationen kræver det, søge i Gudsfrygt at styrke Krigernes Mod, der kjæmpe for en retfærdig Sag. —

Vende vi os fra de Smaaskrifter, der ere fremkaldte af Tidsforholdene, til dem, der uafhængig deraf omhandle Kirkens stadige Gjerning, da møde vi først et Par, der have Hensyn til den catechetiske Underviisning.

Conrektor *Dr.* Francke fra Flensborg har i en Afhandling, indrykket i Tidsskrift for Almueskole- og Seminarievæsnet 6te Aargang, besvaret sig selv det Spørgsmaal: „Hvad er en Catechismus? og hvad skal den være? Det Utilfredsstillende i den tidligere Opfattelse af Catechismen finder Forf. deri: „at man anseer den allene som en Lærebog for Ungdommen, istedenfor den christne Troes, Kjærligheds og Haabs Bekjendelse, eller det i og for vort Hjerte gjenlydende Gudsord!" (Side 12) Catechismen skulde være den sande Smaabibel eller et kort Udtog af Bibelen, som indeholder alle Hovedsætninger i uforandret Form og indbyrdes Sammenhæng. Denne Anordning er det Menneskelige i en Catechismus Affattelse, men ogsaa dertil have vi Skriftens Anviisning, naar vi holde os til den rige Ynglings Spørgsmaal: „hvad skulle vi gjøre for at blive salige?" thi da viises vi først til Budene for ved dem at lære at erkjende vore Syn-

der, ledes derved til i Troen at gribe Guds Naade i Christo, saa at vi med Barneret kunne bede Fadervor, men for at mindes om at vi have denne Ret af Naade føres vi til Daaben som Gjenfødelsens Bad, og til Nadveren som Forøgelse og Bestyrkelse i dette Naadesamfund. (Side 27 fgd.) »Det kommer da an paa at samle de enkelte Sprog af Guds Ord, som indeholde denne Pædagogik, og føie dem sammen saaledes, at de fremstille den i een Sammenhæng og i en Samtale imellem Guds Aand og Mennesket."

En lignende Tanke har ledet Cand. Garde, Overlærer ved Søetatens Drengeskole, til at samle „Skriftsteder med tilføiede Exempler af den bibelske Historie ordnede efter Luthers lille Catechismus til Brug ved Religionsunderviisningen." Udvalget af Skriftstederne er her foretaget med Omhu og Fuldstændighed og røber et fortroligt Bekjendtskab med Bibelen; især gjælder dette de trende første Stykker, medens man maatte have ventet de tvende sidste, begge Naademidlerne, efter Anlæget af de foregaaende udførligere behandlede, navnlig ved at efterviise deres Sammenhæng med det gl. Test's Symbolik. Dersom man overhovedet billiger denne Læremaade at indprænte Barnet en Mængde afbrudte, hist og herfra sankede Bibelord, vil man vist i det Hele finde denne Samling meget brugbar; vel er den vidtløftig, men det er heller ikke Forf's Mening at Alt skal læres udenad; derfor ere de vigtigste Steder ved Trykken fremhævede, medens de andre mere ere tilføiede for nøiere at forklare hine. — Forf's Formaal med denne Samling er et reent pædagogisk, og altsaa ikke hvad *Dr.* Francke havde tænkt sig ved en saadan, naar han kalder den Menigmands Smaabibel. »At lette Overgangen fra Catechismus til Lærebogen er denne lille Bogs Hensigt, siger Forf. i Fortalen, idet den søger at udvide de religiøse Forestillingers Kreds ved Skriftsteder, der slutte sig til Catechismus og som ved Henviisning til de bibelske Fortællinger vedligeholde Forbindelsen med disse." —

Vor Prædikenliteratur er ogsaa i det sidst forløbne Fjerdingaar bleven beriget med flere Samlinger, mellem hvilke vi først ville dvæle ved

de tvende ypperste: Pastor Vilh. Birkedals Synd og Naade, Prædikener paa alle Kirkeaarets Søn- og Helligdage, Første Deel, Vinterhalvaaret; og Hofprædikant *Dr.* Martensens Prædikener, Anden Samling. Begge disse Samlinger ere udgivne af Mænd, hvis Gaver som Ordets Forkyndere have vundet almindelig Anerkjendelse, Pastor Birkedal vel i en snævrere Kreds, *Dr.* Martensen i Hovedstaden og det maaskee meest i Hovedstadens videnskabeligt dannede Kredse. Der gaaer en Friskhed og Livlighed gjennem Birkedals Prædikener, som lader Tilhøreren fornemme at Prædikanten paa ethvert Punkt er her tilstede med sin hele Sjæl, men de mangle det afrundede, det kunstnerisk fuldendte i Formen, som *Dr.* Martensens har; der er ikke i hine som disse een Tanke, der med klar Sikkerhed udvikles og gjennemføres, ikke sjælden krydse mangeartede Tanker hinanden, der umuelig i een Prædiken kunne fuldstændig udføres; heller ikke ere Ordene og Udtrykkene saa omhyggelig og slaaende valgte, hvori netop *Dr.* Martensen har sin Styrke. Er der mere Poesie og Begeistring i Birkedals saa er der i *Dr.* Martensens dybere Tænkning, et finere og skarpere psychologisk Blik. Pastor Birkedal seer bestandig det svælgende Dyb mellem Verden og Guds Menighed; derfor forkaster han enhver Tanke om en almindelig Statschristendom som en Miskjendelse af Christendommens Væsen, der kun har bragt Forvirring ind i de Troendes Samfund ved at verdsliggjøre Samfundslivet; han bevæger sig bestandig i dette Enten-Eller, som han ogsaa gjenfinder i Livet: Nogle have brudt deres Daabspagt, Andre have bevaret den; ligesom han derfor taler for Statskirkens Ophævelse, ønsker han, at Kirken igjen maatte erholde Magt til at udelukke for at udsondre de døde Lemmer. *Dr.* Martensen miskjender vel heller ikke i Almindelighed det svælgende Dyb, men dvæler dog gjerne ved Betragtningen af det Statskirkelige, eller for at bruge et Ord, der har en bedre Klang, det Folkekirkelige, hvor det Christelige har vundet en objektiv Bestaaen i alle Samfundets Institutioner; han taler derfor ikke til Troende og Vantro men til Folk, der mere eller mindre ere Christne og søger ved sin Tales Kraft at

formane dem til en altid inderligere Tilegnelse af det Objektive. Birkedal er den mere folkelige Prædikant, ikke i den Forstand at han kun bevæger sig i almindelige Betragtninger, tværtimod drøfter han hyppig Lærdomme, der ellers kun sjælden høres paa Prædikestolene, men han veed at behandle dem i en folkelig Tone. *Dr.* Martensen taler til de Dannede og bevæger sig derfor gjerne i Modsætning til en gnostisk Forflygtigelse af den historiske Christus, en Vildfarelse, der, som ogsaa Navnet gnostisk antyder, er undfangen i Studerekamrene og har heller aldrig udbredt sig synderlig udenfor de Lærdes Kreds. *Dr.* Martensens Prædikener ville udentvivl tiltale Mange, Pastor Birkedals færre, eller idetmindste i en anden Kreds, men dem, som de tiltale, ville de ogsaa fængsle desto inderligere.

Pastor *Lic.* Damkier i Kjettrup har sluttet sin Samling af „Prædikener over Evangelierne paa alle Aarets Søn- og Festdage af Danske Prædikanter" med det nys udkomne 2det Bind, der er samlet efter samme Plan som det tidligere, og omfatter Trinitatis-Tiden.

Til Menigmands Opbyggelse har Pastor Gram i Dahler, for Tiden Rigsdagsmand, under Navn af Efterklang af Søndags- og Festdags-Evangelierne, i Vers gjerne efter en eller anden Psalmetone meddeelt Betragtninger over alle Søndags-Evangelier. „Hvert enkelt Stykke, hedder det i Fortalen, er nedskreven til en bestemt Søndag og er benyttet som Grundlag for de af mig i foregaaende Aar holdte Prædikener." Hyppig gjentagne Opfordringer bestemte Forf. til at udgive denne Samling, der nærmest er bestemt for hans Menigheds Medlemmer.

Thomas a Kempis fire Bøger om Christi Efterfølgelse, oversat af Pastor Holm i Hyllested med en Indledning af *Dr.* Rudelbach, er udkommen i en ny 3die Udgave, saa at denne gjennem Aarhundreder prøvede Andagtsbog, endnu bestandig ogsaa i den danske Læseverden finder velvillig Modtagelse.

L. H.

Kirkelige Efterretninger.

Frankfurt. I Udkastet til den tydske Grundlov bestemmes med Hensyn til Kirke og Skole:

§ 14. Enhver Tydsker har fuldkommen Troes- og Samvittigheds-Frihed. Ingen er forpligtet til at aabenbare sin religiøse Overbeviisning.

§ 15. Enhver Tydsker kan uhindret indrette sin huslige offenlige Religions-Øvelse som han vil. Forbrydelser eller Forseelser, som begaaes ved Udøvelsen af denne Frihed, straffes efter Loven.

§ 16. Nydelsen af de borgerlige og statsborgerlige Rettigheder er hverken betinget eller indskrænket ved den religiøse Bekjendelse. Denne maa ikke gjøre de statsborgerlige Pligter noget Afbræk.

§ 17. Ethvert Religions-Samfund ordner og forvalter sine Anliggender selvstændig, men staar under de almindelige Statslove. Intet Religions-Samfund nyder ved Staten nogen Forrettighed for et andet; der bestaar herefterdags ingen Statskirke. Nye Religions-Samfund kunne danne sig, og behøve ingen Anerkjendelse af deres Bekjendelse fra Statens Side.

§ 18. Ingen skal være tvungen til nogen kirkelig Handling eller Høitidelighed.

§ 19. Eds-Formlen skal lyde: „Saa hjælpe mig Gud!"

§ 20. Ægteskabets borgerlige Gyldighed er kun afhængig af Civil-Aktens Fuldbyrdelse; den kirkelige Vielse kan kun finde Sted efter Fuldbyrdelsen af Civil-Akten. Forskjel i Religion er ingen borgerlig Hindring for Ægteskabet.

§ 21. De fornødne Protocoller føres af de borgerlige Øvrigheder.

§ 22. Videnskaben og dens Lære er fri.

§ 23. Underviisnings- og Opdragelses-Væsenet staar under Statens Overopsyn, og, Religions-Underviisningen undtagen, er det unddraget Geistlighedens Opsigt som saadan.

§ 24. Det staar enhver Tydsker frit for, at anlægge og styre Underviisnings- og Opdragelses-Anstalter, og at meddele Underviisning i

dem, naar han har godtgjort sin Dygtighed for vedkommende Øvrigheder. Underviisningen i Hjemmet er fri i enhver Henseende.

§ 25. For den tydske Ungdoms Dannelse skal der sørges tilstrækkelig overalt ved offentlige Skoler. De offenlige Lærere have Rettigheder som Stats-Tjenere. Staten ansætter Lærerne ved Folkeskolerne, under Menighedernes lovmæssig ordnede Deltagelse. Forældre eller Værger maa ikke lade deres Børn eller Myndlinge savne den Underviisning, som er foreskreven de lavere Folkeskoler.

§ 26. For Underviisningen i Folkeskoler og Haandgjernings-Skoler betales ingen Skolepenge. Uformuende skulle have fri Underviisning paa alle Underviisnings-Anstalter.

§ 27. Det staar Enhver frit for at vælge sin Virksomhed og at uddanne sig for den, hvor og hvordan han vil.

§ 28. Tydskerne have Ret til at forsamle sig fredelig og uden Vaaben; dertil behøves ingen særskilt Tilladelse. Folke-Forsamlinger under fri Himmel kunne forbydes, naar de true med at forstyrre den offenlige Orden og Sikkerhed.

§ 29. Tydskerne have Ret til at danne Foreninger. Denne Ret kan ikke indskrænkes ved nogen hindrende Forholdsregel. (Forslaget om, dog at udelukke Jesuiterne, blev forkastet med 261 Stemmer mod 140).

Berlin. Det synes som man nu ogsaa i Tydskland begynder at komme til den Indsigt, at den saakaldte Gustav-Adolfs-Forening ikke var nogen heldig Tanke, navnlig fordi Grændserne vare afstukne saa vide, at de tabte sig rent i Taagen, da de skulde kunne omfatte Alle, hvem der vilde modarbejde Romer-Kirken, selv om de ikke havde

mer at være enige om, end dette ene Punkt. Imidlertid har Benævnelsen efter den nordiske Heltekonge vel nok saameget bidraget til, at Foreningen i Tydskland nu er bleven ufolkelig. I Berlin har den opløst sig efter Beslutning paa en Generalforsamling 14 Juni f. A. Man søger istedet derfor at danne en saakaldet „Evangelisk Forening i kirkeligt Øjemed." Den skal hvile paa de lutherske og reformerte Bekjendelses-Skrifter. Dens Formaal skal være at vække og fremme kirkelig Sands og Liv, og ved Siden deraf hjælpe Trængende i den tydsk-evangeliske Kirke, ved materiel Understyttelse, Ansættelse af Præster, Udbredelse af Skrifter osv. Idetmindste maanedlig skal Foreningen holde et Møde til fælleds Opbyggelse og gjensidig Meddelelse. Et Hovedmøde skal afholdes aarlig første Onsdag efter Luthers Fødselsdag. Mellem Indbyderne findes Professor Stahl og Præsterne Arndt, Krummacher og Souchon.

(Efter Berl. Allg. K. Z.)

Udnævnelser og ledigt Embede.

27 Jan. Sognepræst for Stillinge i Sorø Amt, Provst J. C. J. Zahle R. af D., beskikket til tillige at være Provst for Slagelse Herred; *Cand. theol.* C. Levinsen til Præst ved Frederiks Hospital samt Fødsels- og Plejestiftelsen i Kjøbenhavn; *Cand. theol.* C. G. Svelmøe til personel Kapellan hos Sognepræsten for Støvring og Mellerup Menigheder samt Støvringgaard Klosters Kapel i Randers Amt, H. J. Potter; *Cand. theol.* A. T. Synnestved til personel Kapellan hos Sognepræsten for Rødby og Ringsebølle paa Lolland, C. C. Meier.

24. Jan. Reisby Sognekald i Tørning-Len under Ribe Stift. (276 Rbd.)

☞ **Dansk Kirketidende** udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den **Reitzelske** Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige **Posthuse**, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Mr. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade.

Samlet og udgivet af **R. Th. Fenger** og **C. J. Brandt. Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. G. Scharling.

forbrydelse, at læse i Bibelen og at bede i Forening med Andre!

Det maa man vel kalde Ophævelse af al Religionsfrihed, en Skjændsel for Fædrelandet saavelsom for Kirken, en svær Synd mod Samvittighedens Ret, mod Evangeliets Aand, mod den Tilbedelse, der tilkommer Gud til alle Tider og paa alle Steder, mod Jesus Christus, vor Herre og Frelser, der vil være midt imellem sine Troende, hvor de saa forsamle sig i hans Navn. Et Præsteskab, Guds Ords Tjenere, Tjenere ved en Kirke, der fra sin første Opkomst høit har forkyndt Samvittighedens Ret og protesteret mod enhver Tvang i Troessager — et saadant Præsteskab kan ikke længer tie stille til saadanne Kjendsgjerninger i en Deel af det fælleds Fædreland og den sveitserske evangelisk-reformeerte Kirke. Vi maae for al Verden bevidne, at vi hverken vil have Lod eller Deel i denne Skyld.

Vi kjende vel de Omstændigheder der have foranlediget de mange waadtlandske Geistliges Afskedigelse ligesom og endeel Troendes Udgang af Folkekirken og Oprettelsen af en Frikirke; vi vide og at Kanton Waadts Regjering, for at retfærdiggjøre dens overordentlige Forholdsregler, beraaber sig paa hine Omstændigheder saavelsom paa Folkets Uvillie mod saadan Skilsmisse. Men uden at indlade os paa nogen Dom over Grunden til en Adskillelse, som vi af ganske Hjerte beklage, troe vi at burde udtale det som vor Overbeviisning, at de Forholdsregler, man har grebet til, ikke lade sig retfærdiggjøre ved nogen Omstændigheder, og at de derhos, langtfra at hele det opkomne Brud, tværtimod kun vil gjøre samme ulægeligt.

Til Støtte for denne vor Dom tillade vi os endnu nogle Bemærkninger. Statens Ret i Religionsanliggender kan selv der, hvor man fastholder Forbindelsen mellem Stat og Kirke og den sidstes Underordning under Statsmagten i alle ydre Ting, under ingen Omstændighder gaae saa vidt, at den ophæver Samvittighedens naturlige og ufortabelige Rettigheder. Til disse maa utvivlsomt henregnes den Ret at man tør ære Gud efter sin egen Overbeviisning, og det ikke alene i det stille Kammer, men ogsaa offentligt og i Samfund. Thi enhver Religion, og den christne nu ganske særdeles, trænger til Samfund; en fuldstændig christelig Gudsdyrkelse uden Forening til Bøn, Opbyggelse af Guds Ord og Sacramenternes Nydelse, lader sig slet ikke tænke. Enhver Tro, men navnlig den christelige, forlanger ifølge sit Væsen at kunne udtale sig for Verden, at den kan give Sandheden Vidnesbyrd, forkynde Verden om Frelsen i Christo og offentlig lovprise Gud. Enhver levende Fromhed maa derfor altid føle det som et utaaleligt Tryk, at den ved menneskelig Magt og Vilkaarlighed skal hindres i den fælleds Gudsdyrkelse. Det er et tomt og bedragerisk Foregivende, naar man mener at give Religions- og Samvittighedsfrihed, derved at man tillader, hvad Ingen kan forbyde, at Enhver i sit stille Sind troer hvad han vil og i sit inderste Hjerte anraaber Gud, naar man alligevel forbyder hvad der er en nødvendig Følge og Yttring af Troen og den religiøse Trang — at man samler sig for Guds og Verdens Øine til fælleds Andagt.

Staten har vistnok med Hensyn til religiøse Samfund den Ret at prøve deres Grundsætninger, have Opsigt med deres Forsamlinger og paa den Maade see til om de kunne bestaae med Sædelighed og borgerlig Orden eller ikke, og om de derefter kunne taales eller ei. Dog her er ingenlunde Tale om en eller anden hidtil ubekjendt, muligviis farlig Lære eller Sekt; men kun om christelige Samfund, hvis Lære i det Væsentlige stemmer med Landskirkens og hvis Grundsætninger ikke indeholde noget Usædeligt eller for Staten Farligt. Selv deres taalige Modstand imod Statsmagten vilde høre op, naar man blot opgav sin Stræben efter at anmasse sig et Herredømme i Religionsanliggender, der aldrig kan tilkomme nogen Statsmagt. Og vil Staten ikke udøve den Opsynsret over gudelige Sammenkomster, som tilkommer den, saa kan den blot lade dem være offentlige. Naar den derimod tvinger den religiøse Trang til at søge sin Tilfredsstillelse i hemmelige Sammenkomster, saa gjør den sig det selv umuligt at passe paa dem, medmindre man vil gribe til den forhadte Inqvisition og give sig til at krænke Husretten. Men hvor dette skeer og hvor man forbyder og straffer alle

udkomne theologiske Tidsskrift, vil levere en Fremstilling.

Dagens Forhandlinger dreiede sig navnlig om forskjellige Yttringer i Hr. Biskop Arups til sin Tid udgivne Hyrdebrev.

Man var enig med Biskoppen i, at Kirken ikke skal løsrives fra Staten, men virke i Samfund med den; og at Spørgsmaalet om at ordne dette gjensidige Forhold paa en tilfredsstillende Maade, eller at skaffe den norske Kirke en tilfredsstillende Kirkeforfatning, var et Spørgsmaal af høieste Vigtighed, men tillige af største Vanskelighed; thi Spørgsmaalet er ikke om at faae en Forandring istand, der tilsyneladende tilfredsstiller Dieblikkets Trang; men det gjælder om at bevirke et blivende, for Kirke og Stat velsignelsesrigt Resultat; det er for Aarhundreder der nu skal arbeides, og det maa vel erindres, at vigtige Formaal oftere ere forfeilede af den Grund, at man uden tilstrækkelig Forberedelse blot arbeidede paa at faae Noget af den Art sat i Gang, end fordi man gav sig Tid og betænkte sig paa med kraftig Haand at gribe ind i Reformationsværket. Ligesom det derfor maa være et almindeligt Ønske, at alle Kirkens Corporationer, i det Mindste saavelsom i det Større, maae kunne bevæge sig med Frihed inden de dem anviste Enemærker og i alle den vedkommende Retninger have sine Organer med den tilbørlige Vægt; saaledes maa man paa den anden Side være enig om, at enhver Forandring, som kunde vente Liv og Varighed, maa finde sin Rod i det Bestaaende, og at altsaa enhver ny Kirkeforfatning, hvad enten den construeredes *a priori* eller overførtes fra andre Lande, hvor Forholdene ere anderledes, for Dieblikket vilde være utilraadelig. Man antog derfor, at vor Tids Opgave mere var at forberede en hensigtsmæssig Kirkeforfatning end at indføre en saadan; og at Kirkeforfatningsspørgsmaalet altsaa for Tiden burde stilles saaledes: „Hvad bør man i vor Tid gjøre for at forberede en Kirkeforfatning, der ikke blot skal staae paa Papiret, men leve i Folket?"

Spørgsmaalet blev da først, om det skulde være hensigtsmæssigt at begynde Forberedelsesværket ved, saaledes som Hr. Arup havde foreslaaet, at faae en almindelig norsk Kirkesynode sammenkaldt, eller om man snarere skulde begynde med at faae Provstemøder indført, saaledes som foreslaaet var af Biskop v. der Lippe. Man blev imidlertid enig om at erklære sig for det Sidste, da man antog, at Tiden endnu ikke var tilstrækkelig forberedt til at sammenkalde en almindelig Synode, eftersom endog Geistlige havde høist forskjellige og tidt meget uklare Forestillinger om, hvorledes Kirkens Anliggender bedst burde ordnes. Dog derfor skulde man ikke lægge Hænderne i Skjødet, men stræbe at forberede den Tid, da Kirkeforfatningsspørgsmaalet hensigtsmæssigt og med Haab om varigt Held kunde ordnes ved en almindelig Synode; og dertil udfordredes for det første: Ordningen eller Indførelsen af Provstemøder eller Møder af Geistlige provstiviis, f. Ex. hver andet Aar; deslige Møder turde man haabe vilde bidrage væsentlig til at vække og vedligeholde videnskabelig og kirkelig Sands hos Geistligheden, klare og forene de forskjellige Anskuelser om hvad der tjener til Kirkens sande Gavn, og paa den Maade forskaffe Kirkens Anliggender en sagkyndig og forstandig Behandling. Men ved Siden heraf trængte ogsaa den norske Kirke til en Gjenoplivelse af Medhjælperinstitutionen og til Indførelsen af en Menighedsrepræsentation.

Skulde nemlig en Kirkeforfatning naae sit Maal og faae sandt Liv, maatte den have sin Rod i den christne Menighed; og skulde Præsten, navnlig i store Menigheder, udrette Noget til i Livet at faae gjennemført hvad han i Kirken lærte, skulde den næsten uddøde Kirkedisciplin atter bringes tillive, da maatte der gives ham en Medhjælp, som kunde staae ham bi

baade med Raad og Daad. Dog var det ikke et kirkeligt Formandskab, valgt ligesom Communeformandskabet ved Stemmefleerhed, man herved tænkte sig; men snarere, saaledes som det ogsaa i Christian den Femtes Lov var angivet, som et Mellemled mellem Præst og Menighed, og derhos og som et Organ, hvorigjennem Kirkestyrelsen kunde virke paa Menigheden og denne atter knytte sig til hiin. Medhjælperne skulde være Præstens Raad og i mange Tilfælde tjene ham til Støtte, det var derfor ikke Menigheden men Præsten der skulde vælge dem. Saaledes havde det og været i forrige Tider og det hørte til de sjeldne Jagttagelser, at denne Valgmaade blev misbrugt, især ei paa Landet, hvor Præsten gjerne tog de fratrædende Medhjælpere og andre christeligsindede Folk paa Raad, inden han gjorde et nyt Valg; forøvrigt laae det jo i Præstens egen Interesse at vælge Mænd, som vare i Besiddelse af Menighedens Agtelse og Tillid, saa det var ingenlunde at vente, at han skulde misbruge denne sin naturlige Ret, og allermindst i Tider som vore, da den offentlige Control var saa skarp. Forsamlingen antog det derfor som en *conditio sine qua non*, at Præsten i Fremtiden maatte have afgjørende Indflydelse paa Valget af sine Medhjælpere, og fandt en Sammenblanding af Medhjælperinstitutionen og Menighedsrepræsentationen — aldeles forkastelig. Derimod ansaae man det saare ønskeligt at Medhjælperne maatte forskaanes for at overlæsses med de mange verdslige Forretninger, hvormed de i sin Tid, saavelsom Præsterne nu, efterhaanden vare blevne besværede. Bleve Medhjælperne befriede fra alle de Forretninger, som vare deres egentlige Medhjælperombud uvedkommende, da kunde man haabe, at de Mænd der paatoge sig en saadan Virksomhed, vilde vedblive samme, saalænge de dertil følte Kraft; det nøie Kjendskab de paa den Maade erhvervede sig til Menighedens enkelte Lemmer, vilde give dem en stor Betydning saavel under ind-

trædende Præsteskifte som og for den nye Præst der tiltraadte sit Embede.

Paa denne Maade kunde altsaa Medhjælperinstitutionen atter kaldes tillive; men ved Siden deraf burde der ogsaa gives et **Menighedsraad**; der burde gives Menigheden en Repræsentation, hvorigjennem den kunde udtale sig om Sager vedkommende Kirken. Men et saadant Menighedsraad turde paa ingen Maade sammenblandes med Communalrepræsentationen; thi Begrebet „en christelig Menighed" er ingenlunde eet med Begrebet „Commune;" Stemmeret i Menigheden kan derfor ei, som i Communen, baseres paa matrikuleret Jord; men en Skoleholder, en Husmand, en Inderst bør lige saa vel som Landeiendomsbesidderen og Embedsmanden ansees som stemmeberettiget Menighedsmedlem; thi i Kirkens Goder ere Alle deelagtige og i dens Bestaaen, Udvikling, og Virksomhed Alle interesserede, saaledes som man og finder kirkelig Sands lige saa ofte i den Fattiges Hytte, som i den Riges Huus. Det gjaldt altsaa om at der i hvert enkelt Præstegjæld valgtes et vist Antal Mænd, der vare bekjendte for deres christelige Vandel, eller i alt Fald ei vare henfaldne til aabenbare Laster, hvilke Mænd som Menighedens Ældste skulde udgjøre et Raad under Sognepræstens Ledelse. Til at være valgbar burde udfordres en Alder af i det mindste 30 Aar.

Det Spørgsmaal opkastedes, hvilken Betydning vel egentlig **Kirkeværgerne** havde, og om det var Meningen, at de, som paa flere Steder var Tilfældet, ikkuns saa at sige skulde være Formandskabets Haandlangere. Hertil svarede En af de Tilstedeværende: at den senere Lovgivning ikke kan ansees for at have forandret det Forhold, som efter den ældre Lovgivning fandt Sted med Hensyn til enhver Kirkes ordinær hjemlede Indtægter; dem tilkom det Præsten i Forening med Kirkeværgerne at besørge opkrævede for deraf, efter den geistlige Øvrigheds Bestemmelse, at anvende det For-

nødne til Kirkens Vedligeholdelse; for denne Anvendelse havde de dog at aflægge Regnskab, som Communalbestyrelsen kunde forlange sig forelagt. — Herimod fremsatte imidlertid en Anden af de Tilstedeværende den Paastand, at Almuerne, naar de vare Kirkens Eiere, ogsaa maatte være berettigede til at disponere over sammes Indtægter som sin Eiendom, og at de altsaa kunde anvende det Overskud, som maatte findes i Kirkens Kasse, til andre Øiemed, medens Kirkeværgerne nærmest maatte betragtes som Communalbestyrelsens Fuldmægtige. — Men imod denne Paastand yttrede Flere sig. Det bemærkedes, at man ei kunde betragte Eiendomsretten til en Kirke paa samme Maade som til en anden Commune-Eiendom; Communalbestyrelsen var ikke berettiget til at disponere over Kirken og dens Indretninger efter Behag, turde ikke paa egen Haand enten gjøre Forandringer, eller lade den forfalde eller selv benytte den uden til gudstjenstlige Forretninger, lige saa lidt som den kunde enten tillade eller forbyde Andre dens Benyttelse. Kirkeværgerne derimod vare Kirkens rette Værge; dem, der i Forening med Præsten havde med Kirken og dens Anliggender at bestille, og dem, som i Henseende til Kirkens forsvarlige Tilsyn og Vedligeholdelse maatte staae til Ansvar.

Psalmesagen kom ikke videre for paa dette Møde, da den ved sidste Aarsmøde havde været forhandlet; man henholdt sig derfor til disse Forhandlinger, og var forresten enig om, at den norske Kirke trænger til en ny Psalmebog.

Biskop Arup havde i sit Hyrdebrev beklaget den Strid, som var bleven vakt ved de forskjellige Udgaver af Religionslærebogerne, især af Pontoppidans Forklaring, og den mislige Stilling hvori Præster og Skolelærere derved ofte vare komne. Der blev i den Anledning yttret, at man sikkert var bedst tjent med at vende tilbage til Luthers liden Katechismus og at man ei burde fordre mere af Børn i Almindelighed end at de kunde og forstode den. Naar dertil føiedes Bibelhistorie og Bibellæsning, vilde Skolebørn og Confirmander dermed være bedre tjente end med at lære en vanskelig Lærebog udenad, som de ofte maadeligt kunde fatte. Herimod yttredes dog, at denne Frihed let af den rationalistiske Lærer kunde misbruges.

I Anledning af det Spørgsmaal, om Kirkerne turde benyttes udenfor den sædvanlige Gudstjeneste-Tid, enedes man om at antage, at Intet burde være til Hinder for, at Kirkerne benyttedes til religiøs Opbyggelse, naar denne ledede af Præsten, der stod til Ansvar for at ingen Misbrug fandt Sted. Derimod burde Kirkerne aldrig anvendes til at discutere Sager, der kunde give Anledning til Strid, saaledes at Valg paa Forligelsescommissærer, Valgmænd o. m. burde forvises fra Kirkerne, ligesom Auctionsplakater o. a. dsl. fra Vaabenhusene, hvor de Intet bidrage til Opbyggelse. Man antog derhos, at der ikke burde være Noget til Hinder for, at theologiske Candidater kunde tillades at prædike, om ogsaa ingen ordineret Præst var tilstede, da vedkommende Præst stod til Ansvar for at Alt gik sømmeligt og lovmedholdeligt til, ligesom baade Menighed og geistlig Øvrighed let kunde have Indseende med, at denne Frihed, der f. Ex. under Præstens Sygdom og ved andet Forfald, var saare ønskelig, ei blev misbrugt.

Det havde været Hensigten, ved dette Møde endvidere at indlede Forhandlinger angaaende Ritual og Alterbog; men da Dagen alt var stærkt fremrykket, maatte Forhandlingerne indskrænke sig til nogle Bemærkninger om et Par iøinefaldende Misligheder. Saaledes klagede man over, at Texten i Alterbogen hverken stemte med Texten i den evangeliske Psalmebog, og endnu mindre med den reviderede Bibeloversættelse, hvilken Forskjel især var kjendelig i flere Epistler; og da man, fornemmelig paa Landet, gjerne fulgte med i Bogen, naar Præsten læste Texten op, saa fremkom den Mislighed, at det Præsten læste var anderledes end det der stod

i Psalmebog og Testamente, en Uovereensstemmelse, som aldrig burde finde Sted i de Bøger, der benyttedes ved Gudstjenesten. Saaledes var og Troesbekjendelsen gjengivet paa forskjellig Maade i Alterbogen og den ny Forklaring, og medens maaskee de Fleste heri vilde følge Alterbogen, kunde dog ogsaa den Mening gjøres gjældende, og var virkelig gjort gjældende, at den Text af Troesbekjendelsen, der fandtes i Forklaringen, maatte som den sidst reviderede og af det theologiske Fakultet saavelsom af Regjeringen autoriserede, ustridigt ansees for den rette.

Endnu en Ting kom paa Bane, nemlig Ungdommens Confirmation. Efter Anordningen „skulde Confirmationen holdes Søndag efter Paaske, uden hvor Menighederne ere store.“ Præsten skal paa den Dag indrette Gudstjenesten, saa at den med Prædiken, Sang og Confirmation kan være til Ende paa den sædvanlige Tid, at ikke Menigheden skal opholdes eller gaae af Kirke før Confirmationen og al Gudstjeneste er til Ende. Han skal examinere fra Barn til Barn og ikke gaae et eneste forbi. — Nu sporges, hvorledes disse Bestemmelser kunne overholdes, naar 80 til 90 Børn paa een Dag skulle confirmeres, og derhos, efter Actens Slutning, den lange Confirmationsbøn tillige skal oplæses. Som Svar paa dette Spørgsmaal oplystes det først: at Tiden almindeligviis langt overskredes; at Confirmationsbønnen paa nogle Steder ei brugtes, og at Confirmationen ikke almindelig holdtes paa første Søndag efter Paaske. Dernæst indrømmedes det, at denne Forretning var altfor langvarig, saaledes at ikke sjelden Præsten, men tillige ogsaa Confirmanderne og Menigheden vare sløve og trætte, naar man kom til det Allervigtigste ved hele Handlingen, nemlig Løftets Aflæggelse. Og selv ved Løftets Aflæggelse fandt Nogle at det kunde falde trættende med de samme Ords, de samme Spørgsmaals idelige og idelige Gjentagelse, hvorfor man og saae, at naar Præsten havde begyndt at tage Løftet, gik ikke sjeldent Mange ud af Kirken, og kom først igjen til den sidste Tale. Men herimod indvendtes, at Løftet paa ingen Maade kunde tages under eet, og at Spørgsmaalene nødvendig maatte gjentages for hvert enkelt Barn især, Noget der var lige saa rigtigt som smukt, og hvorfor der ogsaa kunde anføres, at Menigheden mange Steder netop med stor Opmærksomhed og Stilhed overværede Løftets Modtagelse.

Hermed ender Forhandlingerne af 14 Juni 1848 i Nedenes Provstiers theologiske Forening. I det samme Hefte af Theol. Tidsskr. findes endnu en Beretning om Forhandlingerne i Borgesyssel Provstiers geistlige Forening, med tvende vedføiede Betænkninger fra Præsterne Basse og Gude: om theologiske Candidaters praktiske Uddannelse; men disse Betænkninger vil jeg denne Gang blot nævne, for senere ved given Leilighed at kunne vende tilbage til dem og til det vigtige Spørgsmaal de behandle.

Th. Fenger.

Kirkelige Efterretninger.

Kanton Waadt. Forbudet mod de gudelige Forsamlinger i den frie Kirke overholdes vel ikke overalt med lige Strenghed, men er dog ingenlunde ophævet. Tværtimod har man i Sommerens Løb saavelsom i sidstafvigte Efteraar flere Gange benyttet sig af dette Forbud til at forbyde gudelige Sammenkomster; Deeltagerne ere blevne straffede og navnlig ere flere af den frie Kirkes Geistlighed bleven revne bort fra deres Familier og deres Virkekreds, idet man har behandlet dem som Tyve eller Landstrygere og ladet dem slæbe afsted ved Gensdarmer.

I Anledning af al denne raae og skamløse Adfærd har Berner-Geistlighedens Synode gjennem sin Formand, den os bekjendte og beslægtede Pastor **Baggesen**, under 5 Juli 1848 sendt

et Andragende til Kanton Berns Regjeringsraad, saa lydende:

„De sørgelige Tildragelser paa det religiøse og kirkelige Gebeet, som i de sidste tre Aar have fundet Sted i Kanton Waadt, den Undertrykkelse, man der tillader sig mod alle Religionsøvelser udenfor Nationalkirkens offentlige Gudstjeneste, ere Kiendsgjerninger, der desværre ikkuns ere altfor vitterlige. Det er ikke alene i Sveits at disse Forfølgelser have tiltrukket sig den almindelige Opmærksomhed; i alle Lande hvor man erkjender Religionsfrihedens Værd, har de vakt en sørgelig Opsigt og fremkaldt høirøstede Mishagsyttringer, som ere udtalte af anseelige kirkelige Forsamlinger i England og Skotland, Frankrig, Nederlandene og Tydskland. Hvad dog altsammen er skeet uden Hensyn til kirkeligt Parti og uden Hensyn til de forskjellige Anskuelser som kunde herske om det gjensidige Forhold mellem Kirke og Stat: Lutheraner, Reformeerte, Presbyterianer, Episkopale, Consistorier og frie kirkelige Foreninger, femhundrede Geistlige i den Anglikanske Statskirke som med deres Biskoppers Tilladelse have understrevet en Adresse, den frie skotske Kirkes Hovedforsamling — Alle have de været enige om at bevidne deres Deeltagelse for de Undertrykkede, om at udtrykke deres smertelige Forbauselse over at saadanne Ting kunde skee i et Land, som kalder sig en Bugge for Friheden og i tidligere Tider var et Tilflugtssted for dem der forfulgtes for Religionens Skyld.

Kanton Berns Geistlighed deler disse Følelser. Den erindrer vel, at det var fra Bern at Waadtlandet fik Reformationen, hvormed jo ogsaa Troes- og Samvittighedsfrihedens uskatteerlige Gode skulde være dem givet. Religionsfrihedens Grundsætning maa ansees som en af Protestantismens vigtigste Livsbetingelser; og det maa altsaa betragtes som en Skam for Fædrelandet, som en Skam for den sveitserske reformeerte Kirke, at der i et reformeert Kanton skal kunne reises Forfølgelser i Anledning af den frie Religionsøvelse, og det paa en Tid, da man næsten i alle Lande forkynder Frihed for enhver Gudsdyrkelse. Ja vi maae endog ansee det som fordærveligt for selve Kirken, til hvis Tarv man dog paastaaer at handle ved at undertrykke hine Yttringer af religiøs Overbeviisning; thi Kirken nedværdiges paa den Maade til at blive en Tvangsanstalt. Og da vi nu maae betragte begge de to Dele, hvori den waadtlandske Geistlighed for Øieblikket er deelt, som vore Brødre; saa føle vi en inderlig Medlidenhed deels over de Retskrænkelser, de Indgreb i den personlige Frihed, de Straffe paa Legem og Gods (thi Deportation og Bøder kunne med Rette kaldes saa) der alt ere fuldbyrdede og hvorunder den ene af Parterne lider; men deels ogsaa over den Følelse af Skam og af sin falske Stilling ligeoverfor de Troende, hvorunder den anden Part selvfølgelig maa føle sig nedtrykket.

Naar vi hidtil have tiet, saa skete det paa den ene Side, fordi vi nødig vilde have Skin af at tage Parti i Kanton Waadts kirkelige Splid, paa den anden Side skete det og af Agtelse for et medforbundet Kantons Regjering og i Tillid til at denne dog snart maatte komme til Erkjendelse af at den kirkelige Eenhed og det Statskirkens Herredømme, man havde sat som sit Formaal, aldrig lader sig naae ved Tvangsanstalter. Men nu har Krænkelsen af de helligste Menneske- og Christen-Rettigheder varet saa længe og ere blevne saa paafaldende, at vi maae ansee det som en Samvittighedspligt at udtale os derimod. Ikke nok med at man lader frække Urostifteres Angreb paa gudelige Forsamlinger være ustraffede; men de der vare den uskyldige Gjenstand for slige Angreb, vil man endog paabyrde Ansvaret, og paa Grund af disse Rolighedsforstyrrelser, som Politiet ikke har lagt sig imellem, forbyder man ikke alene offentlige Gudsdyrkelser udenfor Statskirken, men og alle Privatforeninger til fælleds Opbyggelse, ja man opsporer dem endog ved Politibetjente, forstyrrer og opløser dem med Krænkelse af Huusretten, Deeltagerne i samme føres bort af Politiet og overgives Domstolene til Afstraffelse. Saaledes gaaer det i Waadtlandet med alle dem der ikke kunne lade sig nøie med den officielle Gudstjeneste til de befalede Klokkeslet: de kunne ikke uforstyrrede og uden Frygt opbygge sig af Guds Ord, og det forkyndes for alt Folket som en Politiforseelse, ja som en Stats-

forbrydelse, at læse i Bibelen og at bede i Forening med Andre!

Det maa man vel kalde Ophævelse af al Religionsfrihed, en Skjændsel for Fædrelandet saavelsom for Kirken, en svær Synd mod Samvittighedens Ret, mod Evangeliets Aand, mod den Tilbedelse, der tilkommer Gud til alle Tider og paa alle Steder, mod Jesus Christus, vor Herre og Frelser, der vil være midt imellem sine Troende, hvor de saa forsamle sig i hans Navn. Et Præsteskab, Guds Ords Tjenere, Tjenere ved en Kirke, der fra sin første Opkomst høit har forkyndt Samvittighedens Ret og protesteret mod enhver Tvang i Troessager — et saadant Præsteskab kan ikke længer tie stille til saadanne Kjendsgjerninger i en Deel af det fælleds Fædreland og den sveitserske evangelisk-reformeerte Kirke. Vi maae for al Verden bevidne, at vi hverken vil have Lod eller Deel i denne Skyld.

Vi kjende vel de Omstændigheder der have foranlediget de mange waadtlandske Geistliges Afskedigelse ligesom og endeel Troendes Udgang af Folkekirken og Oprettelsen af en Frikirke; vi vide og at Kanton Waadts Regjering, for at retfærdiggjøre dens overordentlige Forholdsregler, beraaber sig paa hine Omstændigheder saavelsom paa Folkets Uvillie mod saadan Skilsmisse. Men uden at indlade os paa nogen Dom over Grunden til en Adskillelse, som vi af ganske Hjerte beklage, troe vi at burde udtale det som vor Overbeviisning, at de Forholdsregler, man har grebet til, ikke lade sig retfærdiggjøre ved nogen Omstændigheder, og at de derhos, langtfra at hele det opkomne Brud, tværtimod kun vil gjøre samme ulægeligt.

Til Støtte for denne vor Dom tillade vi os endnu nogle Bemærkninger. Statens Ret i Religionsanliggender kan selv der, hvor man fastholder Forbindelsen mellem Stat og Kirke og den sidstes Underordning under Statsmagten i alle ydre Ting, under ingen Omstændighder gaae saa vidt, at den ophæver Samvittighedens naturlige og ufortabelige Rettigheder. Til disse maa utvivlsomt henregnes den Ret at man tør ære Gud efter sin egen Overbeviisning, og det ikke alene i det stille Kammer, men ogsaa offentligt og i Samfund. Thi enhver Religion, og den christne nu ganske særdeles, trænger til Samfund; en fuldstændig christelig Gudsdyrkelse uden Forening til Bøn, Opbyggelse af Guds Ord og Sacramenternes Nydelse, lader sig slet ikke tænke. Enhver Tro, men navnlig den christelige, forlanger ifølge sit Væsen at kunne udtale sig for Verden, at den kan give Sandheden Vidnesbyrd, forkynde Verden om Frelsen i Christo og offentlig lovprise Gud. Enhver levende Fromhed maa derfor altid føle det som et utaaleligt Tryk, at den ved menneskelig Magt og Vilkaarlighed skal hindres i den fælleds Gudsdyrkelse. Det er et tomt og bedragerisk Foregivende, naar man mener at give Religions- og Samvittighedsfrihed, derved at man tillader, hvad Ingen kan forbyde, at Enhver i sit stille Sind troer hvad han vil og i sit inderste Hjerte anraaber Gud, naar man alligevel forbyder hvad der er en nødvendig Følge og Yttring af Troen og den religiøse Trang — at man samler sig for Guds og Verdens Øine til fælleds Andagt.

Staten har vistnok med Hensyn til religiøse Samfund den Ret at prøve deres Grundsætninger, have Opsigt med deres Forsamlinger og paa den Maade see til om de kunne bestaae med Sædelighed og borgerlig Orden eller ikke, og om de derefter kunne taales eller ei. Dog her er ingenlunde Tale om en eller anden hidtil ubekjendt, muligviis farlig Lære eller Sekt; men kun om christelige Samfund, hvis Lære i det Væsentlige stemmer med Landskirkens og hvis Grundsætninger ikke indeholde noget Usædeligt eller for Staten Farligt. Selv deres taalige Modstand imod Statsmagten vilde høre op, naar man blot opgav sin Stræben efter at anmasse sig et Herredømme i Religionsanliggender, der aldrig kan tilkomme nogen Statsmagt. Og vil Staten ikke udøve den Opsynsret over gudelige Sammenkomster, som tilkommer den, saa kan den blot lade dem være offentlige. Naar den derimod tvinger den religiøse Trang til at søge sin Tilfredsstillelse i hemmelige Sammenkomster, saa gjør den sig det selv umuligt at passe paa dem, medmindre man vil gribe til den forhadte Inqvisition og give sig til at krænke Husretten. Men hvor dette skeer og hvor man forbyder og straffer alle

Sammenkomster til Privatopbyggelse, der er den religiøse Frihed tilintetgjort, og Religionsforfølgelse kommet istedetn.

Vi kunne ikke troe, at det frihedselskende waadtlandske Folk ingen Sands skulde have for den helligste af alle Friheder, og at det som Følge deraf skulde have været umuligt at forhindre de voldsomme Optrin mod de religiøse Forsamlinger udenfor Folkekirken. Vi ere meget mere overbeviste om at der kun havde behøvedes en alvorlig Villie fra Øvrighedens Side, ei at ville taale Rolighedsforstyrrelser men straffe dem paa den Skyldige, og man skulde have havt den ønskeligste Orden.

Lige saa lidet kunne vi troe at Folkekirkens Opretholdelse skulde gjøre det nødvendigt at undertrykke de gudelige Forsamlinger udenfor samme. Det maatte sikkert kun være maadelig fat med den Kirke, der ikke kunde komme ud af det med den religiøse Frihed. Det kunne vi umulig antage om Waadtlands Kirke. Tværtimod, vi ere overbeviste om, at naar den endnu besidder aandelige Livskræfter og finder hjertelig Deeltagelse blandt Folket, vil den godt kunne taale andre religiøse Foreninger ved Siden af sig, og at der paa den anden Side ikke gives Noget, der til den Grad nedværdiger den, til den Grad bortstøder de oprigtigt fromme Mennesker af dens Midte, til den Grad gjør det umuligt at de engang Fraskilte atter kunde vende tilbage til dens Skjød, som en slig religiøs Undertrykkelse, der efter Sigende udøves til dens Bedste.

Retten til religiøs Frihed er saa klar, saa fast begrundet, saa hellig, at ingen øieblikkelig Forlegenhed, der af dennes Anerkjendelse maatte reise sig for Staten eller den Kirke, samme begunstiger, i nogen Maade kan undskylde Religionsforfølgelse. Staten bereder sig meget mere, ved Indskrænkninger i denne hellige Ret, de største Forlegenheder, de fordærveligste Følger. Hele Historien vidner derom. Vi kunne ei heller opgive det Haab at den waadtlandske Regjering vil komme til den Indsigt og give efter for den offentlige Menings Stemme.

Gjennemtrængt af de her udtalte Følelser og Overbeviisninger har den Bernske Geistligheds Synode, efter Tilskyndelse af Kapitlerne Biel og Niedau, anseet det for sin Pligt at henvende sig til Dem (Tit.) for at bede Dem om at De paa den Maade De finder meest passende — være sig ved Gesandtskab til Forbundsdagen, være sig paa anden Maade — paa det indstændigste hos den høie waadtlandske Regjering vil anholde om at Religionsfrihedens Grundsætning maa finde sin fulde Anerkjendelse og at det som Følge deraf maa have en Ende med Forfølgelserne mod gudelige Privatforsamlinger i Kanton Waadt, men at fri Religionsøvelse i det Sted bliver tilstaaet.

Synoden vender sig i denne Sag med saameget større Tillid til den høie Regjering som den med Taknemmelighed erkjender, hvorledes Regjeringen hidtil hos os har agtet og beskyttet Retten til religiøse Forsamlinger, og hvorledes den paa Forbundsdagen værdig har talt Frihedens Sag."

Hermed ender Beretningen i Ev. Kirch.-Zeit.; der fortælles Intet om Andragendets videre Skjæbne: om den Bernske Regjering tog sig af det, eller om den lod Sagen beroe. Dog er det, med lidt Kjendskab til den radicale Regjering i Kanton Waadt, ikke vanskeligt at gjette sig til, at det Bernske Regjeringsraad sikkert maa have anseet det for spildt Uleilighed at henvende sig denne Sag angaaende til Hr. Druey og Consorter, om det endog selv kunde være tilbøieligt til ellers at gjøre noget Skridt derfor. Frikirkens gudelige Forsamlinger komme altsaa, som vi see, i Klasse med Parises Reformbanket af Februar 1848 og med dets politiske Klubber af Februar 1849; de skulle samtlige forbydes i Rolighedens Navn; det er denne Rolighed, der paany efter hver truende Bevægelse stikker Hovedet iveiret og truer med at forvandle Verden til en Grav, eller rettere sagt — til en pyntelig Kirkegaard.

(Th. F.)

Udnævnelse.

2. Februar. *Cand. theol.* W. Blauenfeldt, beskikket til Sognepræst for Guldbjerg og Nørre-Sandager i Odense Amt, (Grev Bernstorff til Gyldensteen har Forslagsret).

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 177.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Fastelavns Søndag, den 18 Februar. [Nr. 21.

Christendom og 1848.

1.

(Kirkelige Forhold i Sveits og Frankrig.)

Hvad vi have været Vidne til i det henrundne Aar har saa dybt rystet Menneskenes Samfundsliv, at det ogsaa stærkt har indvirket paa de religiøse og kirkelige Forhold i alle Lande; hvorfor vi her ville forsøge at yde nogle Bidrag til den revolutionære Bevægelses religiøse og kirkelige Characteristik. Under en lang dyb Fredstid, havde Handel og Industri i høi Grad forøget Folkenes Velstand, og Følelsen af materiel Velvære havde næret en tryg Selvtilfredshed, en høi Grad af Overmod hos dem, hvis Rigdomme Aar for Aar opdyngede sig; men jo mere Rigdomme sammendynge sig, desto skarpere bliver Adskillelsen mellem Stænderne, hvorfor paa den anden Side Misnøiet og Utilfredsheden hos de af Lykken mindre begunstigede altid tiltog i endnu langt stærkere Grad. Efter en saadan Tid udbrød Omvæltningen af 1848. Uvilkaarligt kommer man til at sammenholde det aandelige Røre, der dermed kom til Udbrud, med det, der tildrog sig for 60 Aar tilbage. I Revolutionen fra 1789 naaede det Had til Christendommen, der igjennem det hele forrige Aarhundrede lidt efter lidt havde vundet i Styrke, sin ypperste Triumph, men det havde ogsaa dermed idetmindste for en Tid naaet sit Høidepunkt. Det maatte blive alle iøinefaldende, at man aldrig havde baaret sig ufornuftigere ad, end da man i Paris knælede og tilbad Fornuften; at man aldrig havde handlet mere dyrisk og djævelsk end da man ved enhver Leilighed talte om Dyd og gode Gjerninger. — Dengang ansaae man allevegne Kirke og Stat saa uadskilleligt forbundne, at alle, der krævede Frihed i de borgerlige Forhold, ogsaa hævede Stemmen mod den aandelige Tvang, Kirken udøvede; de kirkelig Frisindede eller som man theologisk kaldte dem Nationalisterne, vare ogsaa i Staten de Revolutionære, og overalt hvor de kom for Styret, thronede Christendoms Fornægtelse paa de omstyrtede Statsforholds Ruiner. Paa den anden Side stræbte de, der meente det alvorligt med den overleverede christelige Lære iøvrigt efter at faae Magten i Hænde for ved dens Hjælp at værne om Helligdommen. Destoværre frembyde endnu mange Steder det samme uhyggelige Skue, navnlig Tydskland; men andre Steder er det Gud være lovet ikke saa; man har lært af en dyrekjøbt Erfaring at skjælne mellem den christelige og den borgerlige Frihed, saa at de, der mene det ærligt og oprigtigt med Christendommen, selv i den romerske Kirke, ogsaa tale varmest for kirkelig Frihed i borgerlig Henseende; og overalt hvor det er skeet, har ogsaa Hadet imod den været langt mindre høirøstet, ja man har endog søgt i dens hellige Navn en religiøs Indvielse til Kampen for social Frihed og national Selvstændighed.

Ville vi agte paa hvorledes Anerkjendelse af Jesu Navn og Gjerning blander sig mellem Folkenes forvirrede Røre og gjennemtrængende Raab, maa vi fornemmelig vende Blikket mod Sydeuropa til den romerske Christenhed, hvor ogsaa Forvirringen har været størst, Raabet

meest gjennemtrængede. Vel har ogsaa i de protestantiske Lande de kirkelige Forhold tit været paa Bane saavel i Forsamlinger som i Flyveskrifter, men det har dog kun været en mat Efterklang af Borgersamfundets Rystelser, og til noget stærkt religiøs Røre har man i det henrundne Aar ingensteds mærket. I mangfoldige Afhandlinger om Kirkens Forhold til Staten har man ikke saameget søgt at udvikle nye Theorier, som hver paa sin Maade at finde sig til Rette med den forandrede Tingenes Orden, som de fleste Steder er indtraadt. I det reformerede Frankrig, i de forskjellige tydske Lande holder man Synoder for paany at organisere Kirken ved en Synodalforfatning, der naturligviis maa hvile paa et „demokratisk Grundlag“, eller man forbereder sig til at holde saadanne, hvilket jo ogsaa tildeels er Tilfældet hos os. Nu er det vel ogsaa i de romersk-katholske Lande kun mere middelbart at Kirken er bleven dragen med ind i det borgerlige Livs voldsomme Sammenstød, men der er Kirkeforfatningen ikke saa bøielig at den lader sig omforme efter enhver Forandring i Folkenes politiske Udvikling; den er der sammensmæltet med den religiøse Anskuelse, den hviler paa en historisk og paa en ved Historien helliget Grund. Dersom derfor den skal anfægtes maa den møde en religiøs Modstand en lignende som den, der lærte Luther at knække Pavevældet, hvorved Bekjæmperne prøve paa at rive Christendommens Klenodier ud af Præsternes besmittende Hænder, om end det, der skal gjælde for Christendommens Klenodie, kun er afbrudte Stykker af Aabenbaringens Kjæde, sammenføiede saaledes som de bedst stemme med Enhvers forvirrede Tanker.

Kampen mod Jesuiterne, disse dristige Forkjæmpere for Pavestolen som for den hele til den knyttede Kirkeforfatning, Forkjæmpere for alt det Bestaaende i Kirke, i Stat og i Skole, har i alle Lande dannet Forspillet til det henrundne Aars blodige Drama. Dette var ogsaa Tilfældet i Schweits, det Land, hvor den revolutionære Vulkan først kom til Udbrud; ogsaa der var det særskilte Forbunds faste Vedhængen ved de romerske Præster og Munke, dets Tilslutten til Jesuiterne Løsnet for det radikale Parties Angreb. Det særskilte Forbund med Lucern som Fører, de tre Urkantoner, Zug og Freiburg som Medforbundne adspredtes ved eet Slag i Nov. 1847, og Protestanterne nød vel den Glæde at Ulrik Zwinglis Vaaben, der hidtil vare opbevarede i Lucern som Seiersminde bragtes til Zürich, ligesom de deelte med mange Catholiker Glæden over Jesuiternes Udviisning af Schweits, men hvad Seierherrerne førte i Skjold skulde snart alle, der meente det alvorligt med Christendommen faae at fornemme. Det havde allerede viist sig et Par Aar tidligere i Waadt, hvor alle Præster, der ikke vilde gjøre sig til Slaver for en tøilesløs Regjering med Druey i Spidsen, maatte følge Vinet's Formaning og Exempel, og træde ud for at danne en Frikirke; det gjentog sig nu overalt, om end ikke allevegne med den hensynsløse Haardhed fra det herskende Parties Side som i Waadt, men mødte heller ingensteds en saa djærv aandfuld Modstander som i Vinet og i de ved ham opmandede Præster. *Dr.* Zellers Ansættelse som theologisk Professor ved Akademiet i Bern er ogsaa eet Vidnesbyrd mellem mange om den Aand, der rører sig i Sveitses Demokrater; vel mødte det fra mange Sider Indsigelser at ansætte en saadan Mand som Lærer for de vordende Præster, hvilket ogsaa tidligere er omtalt i D. K. 87. 88, men disse Indsigelser ledede kun til en Proces, hvis endelige Afgjørelse for Høieste Ret faldt i Januar forr. A. og erholdt et Udfald, man tidligere neppe havde ventet. Tre Præster bleve dømte til Afsættelse, tre andre til Suspension for en Tid; af de trende Forfattere til Smaaskrifter mod *Dr.* Zeller og hans Lære, blev Tugthuuspræst Fellenberg dømt til 20 Dages Fængsel og en Pengebøde, Vikaren Wattenwyl til 25 Dages Fængsel samt en Penge-

bøde; andre Menighedslemmer, der havde underskrevet Andragender i den Henseende, bleve ligeledes dømte til Fængselstraf og Pengebøder. Hvad *Dr.* Zeller siger til denne Seier, er mig ikke bekjendt. Nylig havde det sat hele Forbundet i Bevægelse at Lucern overlod sit Præsteseminarium til Jesuiternes Ledelse; Bern overlader sit til *Dr.* Zellers, og de Enkelte, der vove at modsige en saadan Foranstaltning, faae i Fængslerne Ro til at glæde sig over at Frihedens Tider ere oprundne. Hvad man for nogle Aar tilsigtede med *Dr.* Straus's Ansættelse i Zürich, men som dengang mislykkedes har altsaa nu haft en bedre Fremgang. Overalt lyder Hadets og Forhaanelsens Skrig mod de protestantiske Jesuiter, de saakaldte Momiers, og Vantroens Forvirring raader grueligt i de schweitserske Menigheder. Uden al Tvivl bærer dog selv Evangeliets Talsmænd der en stor Deel af Skylden, thi Modstanden mangler næsten overalt Sammenhold og Bestemthed; og deres Tal er kun ringe, der have haft aandeligt Mod nok til at gribe Vinet's med Kraft og Varme udtalte Ord for religiøs Frihed. — Det samme Sindelag hos det herskende Partie viste sig ogsaa i de Forhandlinger, hvorved Forbundets tilkommende Forfatning grundlagdes. Artikel 50 af Forfatningsudkastet siger: „Valgbar som Medlem af Nationalraadet er enhver stemmeberettiget Sveitserborger af den **verdslige** Stand", hvorved altsaa Præsterne ere udelukkede, vandt Fleerstemmen paa Folkemødet. Rigtignok mødte det nogen Indsigelse, men denne tilbageviistes med den spottende Bemærkning, at man havde for megen Agtelse for Himlens Embedsmænd til at drage dem ned i den verdslige Handel; eller, at man skulde dog ikke dyrke Theologien paa Fælledsmøderne og hvad skulde man da med Theologerne, man fik ogsaa uden det Theologi nok. Og disse Mænd, der ved enhver Leilighed lægge for Dagen, at de ingen Religion have, tale dog med Iver for Statskirkens Opretholdelse, saa at der efter Udkastet kun indrømmedes de **anerkjendte** Confessioner fri Religionsøvelse, og hvordan man forstod det, udtalte Waadt utvetydigt nok: „Ingen vil blive krænket i sin religiøse Overbeviisning, kun maatte man have Lov til at forbyde visse Forsamlinger, der have givet Anledning til Utilfredshed og Forstyrrelser. Edsforbundets Fremgangsmaade mod Jesuiterne er parallel med Waadts mod Methodisterne. Der maa være en Organisation i Kirken, det er især nødvendigt i den protestantiske Kirke, ellers kan den umuligt modstaae den katholske Kirkes stærke Magt. I den protestantiske Kirke er Staten Pave eller Biskop, der fastsætter og opretholder Organisationen. Reformationen blev i Grunden allevegne indført ved verdslig Magt. Kurfyrsterne af Saksen og Brandenborg, Nederlandene, Zürich og Bern have indført Reformationen med Kolbeslag" — og nu maa Waadt naturligviis bruge samme Fremgangsmaade for at opretholde sin Reformation mod de ikke anerkjendte Methodister.

I **Frankrig** er tilsyneladende Forholdene ganske de samme; ogsaa der havde Revolutionen sit Forspil i en Kamp imod Jesuiterne eller Tilhængerne af den saakaldte ultramontane Retning, og Forsvarerne for Universitetets Privilegium, som disse havde angrebet, vare vel Mænd med glimrende Talenter, men dog saadanne, der ved at bekjæmpe Jesuitismen vilde bekjæmpe al Christendom som et Aandens Slaveri, og som dog kuns vidste at hævde Aandens Frihed ved Universitetets Monopol. Men **Quinet** og **Michelet** vare ikke Ordførere for den Bevægelse, der kom til Udbrud ved Februarrevolutionen; de repræsentere de dannede Classer, ere til Sværmeri afholdte af Studenterne, men de ere ikke Folkets Mænd; Jesuiter-Ordenens Adspredelse, der blev Frugten af deres Kamp, var mere en Triumph, de Lærde nød, uden at Massen af Folket derfor følte nogen ret levende Sympathi. Selv i Revolutionens vildeste Tummel finder

man Prøver paa denne Stemning. Dengang Folket havde taget Tuillerierne — fortæller et fransk Blad *Démocratie pacifique* —, fandt man et smukt Christusbillede; en Elev fra den polytechniske Skole tog det og raabte: Venner, det er Mesteren for os Alle! derpaa tog Folk Billedet og under Raabet: Hatten af, bøier Eder for Herren! blev det baaret hen i St. Roches Kirken. Vel sandt! dette Træk viser ikke nogen sand og ægte Christentro, men det viser dog en Villighed til at anerkjende Christendommens Værd, hvad man heller ikke kan miskjende selv om det fremkommer i en saa forvirret Skikkelse som da man ved et Communistgilde i Paris udbragte en Skaal for Jesus af Nazareths Minde! Vi blive dog derved mindede om Herrens Ord, da Mængden i Jerusalem strøede Palmegrene paa hans Vei: om ogsaa disse taug, skulde Stenene raabe! Ogsaa den provisoriske Regjering udtalte, hvad der siden ofte blev gjentaget, „at Frihed og Religion ere inderligt forbundne", og da den underrettede de fremmede Magter om Republikens Oprettelse i Frankrig, skete det i en saadan Tone, at den pavelige Nuntius i Paris fandt sig beføiet til at svare: „Jeg kan ikke undlade at benytte denne Leilighed til at udtrykke Dem den levende og dybe Glæde, som opfylder mig derover, at Befolkningen i Paris midt under saa store Begivenheder, der nylig have naaet deres Maal, har viist en saadan Ærefrygt for Religionen. Jeg er overbeviist om, at Pius *IX*'s faderlige Hjerte vil dybt blive rørt deraf, og at de Troendes Fader vil nedbede i alle sine Bønner Himlens Velsignelse over Frankrig!" Derfor vare ogsaa alle franske Bisper villige til at anerkjende Republiken og lod efter Regjeringens Tilskyndelse i alle Landets Kirker feire en høitidelig Takkefest for dens Oprettelse. Mueligviis kan Overraskelsen have gjort sit dertil, men den havde dog ikke formaaet at vække en saa almindelig Beredvillighed, dersom ikke den franske Geistlighed havde en dybere Grund til Samstemning med Revolutionen. At den virkelig var alvorligt meent, maatte man dog ogsaa formode om Erkebispen af Paris, da han fandt sin Død i Junidagene paa Paris's Barrikader, som han havde besteget for at tale et Forsoningens Ord til det oprørte Folk. Naar derfor Universitetets aandrige Professorer tidligere ved enhver Leilighed havde forsikkret, at det var kun Tant med Jesuiternes og de Ultramontanes Raab paa Frihed for Underviisningen, da har dette Aars Omvæltninger idetmindste godtgjort, at det ingenlunde gjælder Alle. Montalembert, der som Redaktør af *l'Univers* igjennem en Række af Aar har forfægtet de ultramontane Anskuelser, hilsede Republikken ved følgende Manifest. „Under alle Revolutioner forbliver Kirken den samme; den er udødelig som Sandhed, Frihed og Retfærdighed. Under Republikken som under Monarkiet maa vi forsvare den religiøse Frihed, elske og tjene den. Vi maae, vi ville, vi kunne det. Paa den ene Side tjener os dertil som Pant den almindelige Ærefrygt, hvormed det seirende Folk omringer Religionen; paa den anden Side den faste Beslutning, som den provisoriske Regjering har udtalt at opretholde den frie Udøvelse af enhver Cultus .... Vi have ikke ventet til idag med at sværge til den religiøse Friheds Fane, med at erklære enhver Art af Løgn og Undertrykkelse Krig, med at proklamere, at Katholicismens Sag, saaledes som vi stedse have have forsvaret den, ikke har det mindste at gjøre med noget menneskeligt Anliggende."

Forholdene i Frankrig ere altsaa i mange Henseender anderledes end i Sveits; selv Paris's revolutionære Demokrater anerkjende i Almindelighed villig Christendommens gavnlige Indflydelse; mellem Massen af Befolkningen har der overalt i Frankrig i de senere Aar viist sig usædvanlig religiøs Opvækkelse og den slutter sig i det Hele trofast til den herskende Kirke; den rettroende, ultramontane

Geistlighed har med Glæde hilst Republikken, hvortil det Nederlag, den leed i sin Kamp for Underviisningens Frihed, udentvivl ikke har bidraget lidet. Dengang dannede der sig, med Montalembert som Præsident, en Forening under Navn af „Valgcomite for Religionsfrihed“; Februarrevolutionen maatte aabne denne en langt mere udstrakt Virksomhed, og da Valgene forberededes til Nationalforsamlingen, udstedte den følgende Skrivelse (d. 18de Marts): „Det franske Folk er sammenkaldt for at kaare de Mænd, der skulle give Republikken en Forfatning. Den Sphære, hvori vi nu i 4 Aar have kjæmpet, har udvidet sig over al Forventning og Beregning. Istedenfor en Brøkdeel, hvoraf vi selv kun udgjorde Mindretallet, ere alle Borgere uden Undtagelse kaldede til direkt at udøve Valgsouveræniteten . . . Vort Program lader sig sammenholde i et eneste Ord: Frihed. Gud bevare os for dermed at ville udelukke eller oversee de tvende andre Ord i National-Valgsproget: Lighed og Broderskab, ligesom Frihed fremgaaede af Christendommens inderste Væsen, ere os ligesaa dyrebare som enhver anden Franskmand; men de have ikke som Friheden været Offeret for de bittreste Skuffelser. Man kan uden Frygt forsikkre, at de for Øieblikket slet ikke staae i Fare. I 60 Aar har Ordet Frihed figureret i alle vore Forfatninger. Det er mere end paa høie Tid, at vi lade Sagen træde ind i vore Love, i vore Sæder, i vore Hjerter, at vi paatrykke den en uigjenkaldelig Sanction af den i sin hele Fylde udøvede Nationalsouverænitet. Denne Frihed, vi begjære den som en frimodig, en oprigtig, en fuldstændig, en absolut. Revolutionen som har fundet Sted, vilde være den forsmædeligste og strafværdigste Skuffelse, naar den ikke gav Frankrig alle de Friheder, vi saa længe forgjæves have fordret. Sværge vi altsaa kun at give de Mænd vore Stemmer, som ville garantere os alle en Christens og Borgers Friheder: Frihed for Samvittighed, for Gudstjenesten, Frihed for Videnskaben og for Tanken, Frihed for Pressen og for Ordet, Frihed for Bolig og for den huuslige Arne, Frihed for Opdragelsen og for Underviisningen, Frihed for Arbeidet og for Erhvervsfliden, Frihed for Person og Eiendom, Frihed for Forening og Forsamling, Frihed i Alt og for Alle. Her og kun her alene vil Selskabet finde sin Havn, Kirken sin Beskjærmelse, Frankrig sin Ære og sin Frelse“. — Imidlertid vare de Forventninger, Montalembert og hans Venner nærede allerede dengang blevne skuffede. I Sydfrankrig have Beboerne altid stærkest holdt fast ved den romerske Kirke; der havde ogsaa navnlig i Avignon og Lyon flere forbudte Ordener i Haab om den forventede virkelige Frihed atter begyndt at samle sig. Da den provisoriske Regjerings Udsending Arago kom til Lyon, fandt han sig beføiet til d. 10de Marts at træffe den Foranstaltning, at „alle forhen ikke billigede religiøse Forbindelser og Korporationer, og navnlig Jesuiternes Forbindelse, er og bliver opløst.“ Kardinal Bonald, Erkebiskop i Lyon, der ogsaa tidligere havde taget Ordet i Striden mod Universitetets Monopol, protesterede herimod og indgav en Klage over Commissæren. „Paa en Tid da alle Foreninger ere tilladte — siger Kardinalen og gjentager dermed en Klage, der ofte er fremført — turde man dog vel ikke forbyde at samles til Bøn, til Velgjørenhed, til Underviisning.“ Han paastaaer at alle Velsindede ere dybt bedrøvede derover, hvorfor han som Biskop havde Ret til at beklage sig, som Borger til at protestere mod en Krænkelse af Foreningsfriheden; og beraaber sig endelig paa: at „den katholske Religion havde først anerkjendt Republikken, og anraabt Gud for dens Vel i oprigtige Bønner.“ Ogsaa Biskoppen af Chalons protesterede; de ultramontane Blade i Paris, Univers og Ami de Rel., omtalte denne Sag i en udfordrende Tone, men Underviisningsministeren gav Commissæren Ret.

fordi, som han sagde, en saadan Forbindelse ikke kunde betragtes som en Privatforening, og fordi den grundede sig paa et Løfte, der ligesaa meget modsiger Lovgivningens Aand som dens Bogstav. „Velan, Hr. Minister, svarer herpaa det ovennævnte Blad Ami, vær kun mere aabenhjertig. Vi holde mere af Oprigtighed end af Hykleri i Despotisme. Erklær heller uden Omstændigheder, at De tænker paa at undertrykke den helligste, den ukrænkeligste af alle Friheder, den religiøse Frihed, overalt, naar og hvor De behager."

Spørger man om hvo der har givet den franske Geistlighed denne Stilling, da maa Svaret uden Tvivl blive Lamennais og vi ville derfor dvæle lidt ved denne mærkelige talentfulde Mand. Idetmindste i Paris har han og hans Venner havt stor Indflydelse; mellem disse vare idetmindste til en Tid den berømte Prædikant Dominicanermunken, Abbed Lacordaire, hvis glimrende Veltalenhed tit fyldte *Notre dame's* mægtige Haller, og den før nævnte Montalembert. Der er noget usædvanligt i Lamennais's aandelige Retning og kirkelige Stilling, ligefra hans første Optræden strax efter Julirevolutionen. Han vilde ikke paa de franske Præsters sædvanlige Maade benytte de gallikanske Friheder til at gaae paa Accord med Pavemagten og derved skjærme for en rationaliserende Opfattelse af de christelige Lærdomme, som Tilfældet var med Abbed Chatel, der paa den Tid vandt et Navn omtrent som Ronge i Tydskland. Nei han vilde med al den Varme og Kraft, som Begeistring og Talent kan give, hævde den romerske Kirkes Anseelse med alle dens Skikke og Lærdomme; men han vilde hævde den som en aandelig Magt, der villig gav Afkald paa al verdslig Understøttelse, al Lønning fra Statens Side, og krævede kun Frihed for den til at ordne sin Cultus, Frihed til at danne Munkesamfund, Frihed i Skolen til at meddele den Ungdom, der frivillig mødte, religiøs Underviisning. Imidlertid laae der allerede dengang en Dobbelthed i hans Anskuelse, men en Dobbelthed der maaskee ikke ligger saa fjern fra den romerskcatholske Theologie som man i Almindelighed antager. Paa den ene Side vilde han som romersk Præst holde sig til Paven som sin Støtte og Autoritet, paa den anden Side til den almindelige Overlevering, eller som han kaldte den til Almeen-Fornuften; heri meente han som Philosoph at have fundet den sikkre Prøvesteen for al Sandhed, hvorved han alene kunde undgaae de Forvildelser, hvori den individuelle Fornuft bestandig indvikler sig. Hvad ogsaa gjerne vore Politikere føre i Munden som det sikkreste Kjendemærke paa det Rette, den offentlige eller den almindelige Mening, hører netop Catholicismen til, der altid i kirkelig Henseende beraaber sig paa den almindelige Mening eller den catholske Tradition som Sandhedens ypperste Skjelnemærke, og den samme Tankegang maa lede Philosophen til at beraabe sig paa Almeenfornuften som Autoritet, hvilket man derfor ogsaa hyppig finder hos de nyere Franskmænd, der forsøge sig i Philosophien. Derimod maatte man vel kalde det Protestantismen eiendommeligt under enhver Skikkelse at protestere mod den almindelige Anerkjendelse som Sandhedens Kjendemærke; da den jo dog i kirkelig Henseende saa bestemt har afviist en Paaberaabelse af den almindelige Overlevering. — Imidlertid indtraadte der som bekjendt et Vendepunkt i Lamennais's Liv og Virken, dengang Paven misbilligede hans Lærdomme og forlangte en Tilbagekaldelse; tidligere havde det Almeenfornuftige og Pavens Udsagn viist sig som eet for ham; nu indtraadte der en Sondring og han opgav den romerske Stol for at gribe det Almeenfornuftige som det rørte sig i Folkenes urolige Higen og Begjæren. Han blev Almueven i den Betydning dette Ord i den sidste Tid har faaet, og som før vendte han sit Blik mod „Fremtiden" for i prophetiske Syner at hilse den Tid, da Frihed, Lighed og

Broderskab omslyngede alle Klasser, selv den ringeste i Samfundet, og hvis Tilnærmelse han fornam i den urolige gjærende Bevægelse, der rørte sig omkring ham.

Brudstykker af Breve fra Czersky og Post.

Den saakaldte „kristkatholske" Bevægelse i Posen og de tilgrændsende Lande opvakte i sin Tid ikke ringe Deltagelse, som andensteds, saa og i England. Czersky's Besøg og offenlige Optræden der foregede just ikke denne Deltagelse, men dog staar han og hans Medhjælper Post endnu i stadig Brevverling med formaaende Mænd paa Øen og modtage derfra større og mindre Gaver. Til Gjengjæld skikke de Meddelelser over Sagernes Gang hos dem i religiøs og politisk Henseende. Et saadant Brev fra Czersky er nylig bleven offenliggjort; om Forholdene i Preussen udtaler han sig deri saaledes: „Den romerske Kirke i Preussen forbandt sig med „de Venstre", billigede deres Iver og søgte paa enhver Maade at være dem behjælpelig. Den haabede at der ved de Venstre kunde blive frembragt en almindelig Forvirring, for derefter at sætte sine djævelske Planer igjennem, og befæste sit Herredømme. De forstandige Folk som findes blandt Katholikerne love sig slet ikke noget godt af dette ultrademokratiske Parti, men de ere tvivlraadige og vide ikke til hvad Side de skulle hælde, til Kongen eller til Demokraterne. I den evangeliske Kirke findes ligeledes Menings-Forskjel. Nogle ville, at Kirken skal befries fra Staten, Andre gyse blot ved Tanken, i den faste Overbevisning, at Kristi Kirke ufejlbarlig vilde gaa til Grunde, naar den ikke stod under denne Verdens Mægtiges Vagt og Værn. Hvilken Daarskab! De vide altsaa ikke, at Kristi Rige ikke er af denne Verden! Paa vor (den tydskkatholske) Kirke, som staar under Guds Vagt og Værn, har de politiske Forhold havt gavnlig Indvirkning. Den fatter det bedre og bedre, hvor betænkelig det er at bygge paa Mennesker, der leve idag og dø imorgen. Hos os have vi den Tro, at Kristi Kirke alene kan opholdes og regjeres af Kristus og hans Hellig-Aand. Vi erkjende mere og mere at Beskjærmelsen, Naaden og Barmhjertigheden kommer fra oven, og jo mere denne Overbevisning vorer, desto mere fremblomstrer det indre Liv. — I mit sidste Brev fortalte jeg Dem, at nogle (romerske) Præster og Menigheder, ængstede ved de Vantroes Færd, nu have søgt Kristum. Maaske De har læst mit Sendebrev til Polakkerne, og fundet noget deri som stemmer med den sande kristne Kirkes Grundsætninger, om det ogsaa er sagt bedre af Andre. Det gjør mig meget ondt, at jeg af Mangel paa Penge ikke kan gjøre saameget til Udbredelse af Guds Rige, som jeg gjerne vilde. Jeg ønskede, for at kunne tjene den gode Sag, vi føre, at gjøre Rejser og udgive „Ansprachen", men af Mangel paa Penge kan jeg ikke. Jeg har endnu ikke betalt Trykke-Omkostningerne for Skriftet til Polakkerne. Min Hensigt er det, at lade udgaa en Adresse til de romerske Biskopper og Gejstligheden, for at vække dem af deres Søvn til Omvendelse, men jeg kan ikke gjøre det. Jeg beder dem hjælpe mig dertil, saavidt De formaar. Schneidemühl 12 Dec. 1848."

Et lignende Brev har Post skrevet til en engelsk Velgjører. Han forsikrer ogsaa, at de politiske Storme have virket gavnlig paa det religiøse Liv i hans Fædreland. Det lod sig ikke nægte, at med Hensyn til den ydre Frihed, har Tydsk-Katholicismen væsenlig vundet, og at det herefter alene beror paa Menigheden selv, om den vil udvide sig. Iøvrigt var det kun altfor øjensynligt, at mange urene Bestanddele havde blandet sig i Kristkatholicismen, indtil en Forening kom i Stand ved Post, Czersky, Gentzel, Bernhard, Natzdenstocker og deres Menigheder, der vise de ukristelige Bestanddele fra sig. „Bibelen, vedbliver Brevskriveren fremdeles, er vores eneste Tros-Regel som vi villig underkaste os i alle Punkter, og Midtpunktet i vores hele Credo danner Retfærdiggjørelsen ved Troen, hvorved vi blive delagtige i den i Kristo os tilbudte guddommelige Naade. Til at fremme christelig Tro og Levnet

have vore Menigheder indført: 1, offenlig Gudstjeneste; 2, Bøn-Forsamlinger (hver Fredag Aften); 3, Forsamlinger til gjensidig Belærelse og Opbyggelse; 4, en Boglade med kristelige Bøger; 5, Fattigpleje; 6, Sygepleje; 7, en Sædeligheds-Domstol; 8, en Bibel-Klasse. Vore Bede-Timer vare især opbyggelige under den almindelige Nød. To Gange ugenlig kom vi sammen, og fik ved fælles Bøn den Ro og Fred for vore Sjæle, som vi havde mistet under Verdens Tummelen. Derfor bleve disse Forsamlinger ogsaa talrig besøgte og mange opvakte Sjæle traadte, navnlig da Koleraen rasede, over til os. Posen 6 Dec. 1848."

(Efter Berl. A. K. 3.)

I Dansk Kirketidende Nr. 173 d. A. findes en kort Anmeldelse af mit lille Skrift: Betragtninger over Statens Forhold til Kirken. Af min Yttring, at de i Religionen Ligegyldige bør være pligtige til at lade deres Børn optage i Folkekirken, har man der sluttet: „Forfatteren anbefaler altsaa en Tvangsdaab." Men denne Slutning er ikke ganske rigtig. Vel indseer jeg ikke, at, naar Staten skal i visse Forældres Sted vælge Børnenes Religion, Valget da tør falde paa nogen anden Religion end Folkekirkens og altsaa hos os paa den evangelisk-lutherske. Men med Daaben er det en egen Sag. Vel skulle de Ligegyldige, som jeg har sagt, lade deres Børn optage i Folkekirken og altsaa døbe, hvis nemlig Kirken vil døbe dem. Jeg har ikke sagt et Ord om en Forpligtelse for Kirken eller for Præsterne, men kun for Forældrene. Man bemærke, at mit Skrift erbetitlet „Statens Forhold til Kirken" og ikke omvendt, og at jeg udtrykkelig i mit Forord har erklæret, at mine Betragtninger ere anstillede fra et Standpunkt, som jeg forestiller mig at være Rigsdagens og ikke en tilkommende Kirkeforsamlings. Er der paa Grund af Forældrenes Indflydelse Rimelighed for, at det døbte Barn senere i dets Opvæxt snarere maaske vilde føres fra Christus end til Christus da hører jeg ingenlunde til dem, som anbefale den saakaldte Tvangsdaab; men da betragter jeg ogsaa Sagen fra Kirkens Side.

Naar man foran i Anmeldelsen har villet betegne det Characteristiske i mit Skrift ved Ord som disse: „Forfatteren hører altsaa til dem, der forsvarer Skoletvang," da kan jeg forsaavidt heller ikke finde dette ganske rigtigt, som det Characteristiske ved mit Skrift (og det er dog det man vil fremhæve) neppe ligger i hiin trivielle characterløse Sætning om Skoletvang, som jeg ikke har den ringeste Forkjærlighed for, men i Motiveringen. Kan man paavise Urigtigheden i denne, da hører jeg strar med største Glæde til dem, der ikke forsvare Skoletvangen. Dog gjør min Motivering ikke Fordring paa nogen forudsætningsløs Videnskabelighed, thi jeg har hos mine Læsere eller hos dem, paa hvem Ordningen af vore Anliggender vil beroe, forudsat Religion eller dog Agtelse for Religion i Almindelighed, og naar en Anmelder i et andet af vore Blade fremfører Indvendinger mod Begrundelsen af mine Sætninger, da kunde han maaskee fra sit atheistiske Standpunkt have Ret i Et og Andet, men Uret har han deri, at han har betragtet mit Skrift ikke mindre bestemt til at læses af eller at virke paa Atheister end Theister, og dog synes den Haan, hvormed han understøtter sine Grunde, at give tilkjende, at han selv har havt en Følelse af disses Utilstrækkelighed.

Tømmerup d. 29 Jan. 1849.

Beuthen

Udnævnelser og ledigt Embede.

8. Februar. Sognepræst for Gangsted og Søvind i Skanderborg Amt, S. V. Sartorph, bestikket til Sognepræst for Græsted og Maarum i Frederiksborg Amt: Sognepræst for Gloslunde og Græshave paa Lolland, T. Gudmundsen, til Sognepræst for Nysted og Herridslev paa samme Ø; Sognepræst for Søby, Skader og Halling i Randers Amt, A. C. Bertelsen til Sognepræst for Taagerup og Thorslunde paa Lolland; Sognepræst for Sønder- Omme og Hoven Menighed i Veile Amt, S. P. V. M. Birkedal, til Sognepræst for Ryslinge i Svendborg Amt.

10. Februar. Den hos Sognepræsten for Glud og Hjarnø i Aarhus Stift, Veile Amt, Provst M. Plesner, ansatte personel Kapellan, P. Plesner, bestikket til Sognepræst for Assens og Klakring, i samme Stift og Amt (Kammerherre Reedtz til Palsgaard har dennegang udøvet Forslagsret); forhenværende personel Kapellan for Græsted og Maarum i Frederiksborg Amt, L. A. T. Fog, til personel Kapellan hos Sognepræsten for Kjeldby paa Møen, C. O. A. Andresen.

---

8. Februar. Kirkehelsinge og Drosselberg i Holbæks Amt (458 Rbd.)

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 178.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Første Søndag i Faste, den 25 Februar. [Nr. 22.

Christendom og 1848.

1.

(Frankrig. fortsat.)

At en saa vild og dristig Enthusiast som Lamennais skulde formaae at rive hele den franske Klerus med sig paa sin sværmeriske Bane, er i og for sig neppe rimeligt og man har heller ingen Grund til at antage det, men i mange Henseender har han dog øvet en mægtig Indflydelse paa den. Det var ham og hans Venner, der strax efter at Julireg jeringen havde vundet Fodfæste begyndte Kampen for en romersk-katholsk Kirkeskole i Modsætning til Universitetets ene privilegerede Dannelsesanstalter, en Kamp, der senere blev den hele franske Geistligheds. Montalembert har igjennem mange Aar med ufortroden Iver virket saavel gjennem Dagbladene som i Kamrene for at udbrede og gjennemføre Lamennais' Anskuelser. Nu er det vel neppe rimeligt, at den høiere Klerus, der i det hele er rigelig aflagt, ganske skulde gaae ind paa disse, navnlig paa at kjøbe Friheden ved at gjøre Afkald paa Lønning af Staten, men den lavere Klerus er meget tarvelig lønnet og lever i det hele under trykkende Kaar, saa at den ikke derved skulde lade sig skræmme. Nu da Februar-Revolutionen brød ud over Frankrig, da Republikens Opretholdelse overraskede Alle, fremhød disse Anskuelser, hvad enten man ganske billigede dem eller ikke, et sikkert Stade, hvorhen Kirkens Talsmænd kunde træde, uden i frugtesløs Anstrængelse at stemme sig imod Tidens brusende Vande og uden dog at staae Fare for at rives med af Strømmen. De kunde det saameget desto lettere som den franske Klerus aldrig har næret nogen oprigtig Hengivenhed for Julithronen, medens den vel af Folkets Stemning kunde vente ved Omvæltningen at vinde Rum for en friere mere ubunden Virksomhed.

I sin senere Virksomhed tilhører Lamennais den revolutionære Folkebevægelse, dog uden at opgive sin tidligere christelige Begeistring, men saaledes at han vil knytte Folkenes Sag til Christendommen. Igjennem flere Aar har han i prophetiske Syner varslet om den Omvæltning, hvortil vi have været Vidne, og med al den Salvelse, han kunde give sine Ord, har han udtalt over den sin præstelige Velsignelse. Vel vil han ikke gjøre fælleds Sag med Communismen og Socialismen; han indrømmer at hiin leder til en Opløsning af alt borgerligt Samliv, og at denne, ved at gjøre Staten til eneste Eier og alle Borgere til dens lønnede Tjenere, leder til et utaaleligt Despoti, som man forgjæves vil besmykke med Drømme om patriarchalske Forhold. Men om han end misbilliger disse Theorier, der skulle bøde paa det borgerlige Samfunds dybeste Vunde, saa erkjender han dog denne selv fuldt saa stærkt som Nogen af hine Theoriers Talsmænd. Ogsaa han seer Samfundet deelt i to Klasser de Begunstigede, der erholde en uforholdsmæssig Nydelse for deres ringe Deel af Arbeidet, og de Undertrykte, der maa arbeide uden at erholde den fulde Løn derfor; hine de Rige, disse de Fattige; og som „Fremtidens" Opgave seer

han da de Fattiges Frigjørelse fra det Slaveri, hvorunder de sukke, til fuld Nydelse af deres Arbeiders Frugt. At udrydde Slaveriet, hvorom Hedenskabet værnede, er Christendommens Gjerning i Menneskeheden, men de Fattige sukke endnu under Slaveriets Aag og først naar det er brudt, kan det Guds Rige, Christendommen forjætter, vise sig i Verden i en fuldkomnere Skikkelse.

Vi ville meddele nogle Prøver paa Lamennais' revolutionær-demokratiske Christendom som han udtaler den i sin Oversættelse af Evangelierne, der udkom 1846: „Atten Aarhundreder ere henrundne siden Christi Prædiken og endnu kan man med Sandhed sige: Aldrig har noget Menneske talt som dette Menneske. Hvad kan man sætte istedenfor hans Lærdom? hvad kan man føie til? Det er den endnu, og den alene, der gjærer i Borgersamfundets Skjød, virkende i det sidste halve Aarhundrede for at realisere den mindre ufuldkomment. Hvad vil den uden Lighed, som er Grundvolden for Evangeliets Lov? Den Første imellem Eder være Alles Tjener. Hvad vil den uden Frihed? Christus er kommen for at bryde Lænker, løslade de Fangne, frigjøre Menneskeslægten. Hvad vil den uden Broderskab? Christus har sagt: I ere Brødre, elsker hverandre, omgaaes hverandre som Brødre. Saaledes hvad Samfundet vil det er Christi Rige, Opfyldelsen af hans Ord, Virkeliggjørelsen af hans Lærdom i Indretningerne, i Lovene; Opretholdelsen af det saalænge ventede, af hvad han kalder Guds Rige. Aanden, som de skulle modtage, der troe paa ham, er nu i Verden; den bevæger Folkene, opvakte af en dyb Søvn og fører dem med en uimodstaaelig Magt mod nye Skjæbner. Modstanden er udentvivl stor fra de Riges Side, fra de fordærvede Slægters, der samle sig om smudsig Interesse, Herskesyge, alle slette Lidenskaber, alle fordærvelige Drifter. Men Intet modstaaer Aanden; i den er den

ypperste Styrke, den Styrke, som tilsidst vil seire. Thi, hvor Aanden er, der er Troen, som aldrig rokkes, Haabet, som aldrig frygter, Kjærligheden, som ikke vægrer sig for nogen Møie, som ikke gyser tilbage for noget Arbeide"...

„Verden sukker i Forventningen om ham, som skal befrie den, thi dens Ulykker ere store, thi den aander neppe under Vægten af Undertrykkelser, der sønderslide den, Lænker, som knuge den; endnu som i Jesu Tid sidder den i Mørke og i Dødens Skygge. Gid han vilde hæve sig paa Høiene, gid fra Østens Dybder Stjernen vilde opgaae i sin Glands, som adspredte dette Mørke? Gid Befrieren vilde lade sig tilsyne i sin Magt, og sin Herlighed! Han vil komme, Christus vil komme, han har lovet det; men I maa forberede hans Komme. Hvorledes kunde han frelse Eder, dersom ikke hans Aand boer i Eder? hvorledes kan han frigjøre Eder fra den Ondes Tyranni, dersom I gjøre Eder til Slaver af den Onde? Hvorledes kan Guds Rige oprettes, dersom I ikke iforveien have Guds Rige i Eder, dersom Retfærdighed ikke i Eder har beseiret Uretfærdighed, dersom Broderkjærlighed, uadskillelig fra Kjærlighed til Gud, hvori den har sit Princip ikke træder istedenfor Selvsyge. Ja, Christus vil komme, men først naar Folkene ere færdige til at hilse hans Komme, naar de gjennemtrængte af Dyd, der i ham har sin Kilde, gaae ud for at møde ham, med Palmer i Hænderne, under Raabet: Hosianna, lovet være Fremtidens Konge; lovet være den, som kommer i Herrens Navn!"

Ligesom i det sextende Aarhundrede Drømmene om det tusindaarige Riges brogede Herlighed ophidsede Folkenes Indbildningskraft, som begjærlig higede mod en Fremtid, der frigjorde dem fra den Byrde, de borgerlige Forhold havde lagt paa deres Skuldre; saaledes griber Lamennais nu de samme Drømme, opfrisker Farverne idet han dypper Penslen i Tidens urolige Længsler.

Vel sandt, han dvæler ikke blot ved Skildringen af den forventede Herlighed, han minder ogsaa om, at det er i sig selv Mennesket har en Fiende at bekjæmpe og at det derfor er i sig selv Seiren først skal vindes, men dette gjor han dog kun i forbigaaende, som noget der forstaaer sig af sig selv og hvormed man let bliver færdig. Opfattes Forholdet saaledes at det ikke er i sig selv men i det udvortes og da navnlig i de borgerlige Samfundsforhold Mennesket har sin værste Fiende, da vender Christendommens forløsende Magt sig ikke indadtil men udadtil, den bliver ikke Hjertets men Phantasiens Sag. Lamennais er i en vis Forstand begeistret for Christendommen, men det er fremmed Ild han bringer paa Herrens Alter; af hans phantastiske Christendom skaber hans urolige Aand de sværmeriske Billeder, han spreder ud mellem Folk, og de maa nødvendig tiltale Mange, da de kun gjenspeile deres egne Længsler og Forhaabninger.

Denne Lamennais' Indflydelse paa Frankrigs revolutionære Demokrater, gjælder dog egentlig ikke de saakaldte Communister og Socialister, men Antallet af dem er forholdsviis kun ringe, der ganske hylde disse Theorier, om end Mange kunne være tilboielige til mere eller mindre at give dem Ret. Cabet's communistiske Drømmerier som han har udmalet dem i sin „icariske Reise“ og Fourier's socialistiske Philosophemer have forholdsviis kun vundet faa Venner i Paris og endnu færre udenfor; de ere i politisk Henseende forsaavidt mærkelige som de gaae den modsatte Vei af hvad man ellers betragter som Tidens Stræben: at hævde den individuelle Frihed. Ved at nægte Individets materielle Eiendomsret, komme de saavel til at ophæve Ægteskabet, Individets hjertelige Eiendom, som ogsaa til at fornægte Individets aandelige Eiendommelighed. De ville behandle alle Mennesker som Maskiner, der bevæges ene af en Alle beherskende Lov — en Despotisme, der som ovenfor sagt skjules under patriarchalske

Navne, og dermed er i Grunden deres religiøse Characteer angiven. Ophavsmændene vedgaae i Almindelighed ogsaa, at de gaae ud fra en reent materialistisk Livsanskuelse, der nægter alt aandeligt og Formaalet for deres Grublen er det da at finde Drivefjederen i Menneskehjertets kunstige Maskineri for efter Behag at kunne styre Uhrværket. En lignende Fornægtelse af Friheden skjuler sig ogsaa under Lamennais' smukklingende Ord. I de chiliastiske Forventninger om en fuldkommen christelig Stat, der skal oprettes ved Bortrydbelsen af de udvortes Hindringer, ligger altid en Sammenblanden af det Aandelige og det Borgerlige. Det kan derfor ikke undre os, at den provisoriske Regjering, der dog idetmindste for en Deel var gjennemtrængt af de samme Anskuelser, ikke kunde være stemt for at anerkjende den individuelle Frihed i den Udstrækning, som Geistligheden krævede den, hvilket allerede Sammenstødet i Lyon har viist. Carnot, der var Underviisnings- og Cultus-Minister under denne Regjering, har fornylig udgivet Regnskabet for sin Embedsførelse, og der erklærer han at en Adskillelse af Kirken og Staten ingenlunde var hans Tanke. Tværtimod han vilde fremkalde en inderligere Samvirken mellem begge; hidtil havde Geistligheden staaet fremmed for Folket, hvortil dens særskilte Dannelse i egne Seminarier ikke lidet havde bidraget; nu skulde disse ophæves, for at den for Fremtiden dannet i Folkeskolen kunde træde i en mere levende Vexelvirkning med Folket. Han vilde altsaa omtrent hvad den franske Regjering under enhver Statsform har villet og derfor vel ogsaa vil vedblive med efterat Carnot er fratraadt, — bruge Geistligheden i de Magthavendes Tjeneste og haabede navnlig af den lavere Klerus, der hidtil har levet under trykkende Kaar, at vinde Talsmænd for Republikken.

Den franske Klerus's Bestræbelser for at øve Indflydelse paa Valgene til Nationalfor-

løs — beretter „Sion“, Jesuiternes Organ — blev fra Studenterchorets Side frygtelig raset mod Religionen. Vore Dages Martyrer, de stakkels Redemptorister, blive behandlede som de værste Forbrydere . . . Det pavelige Vaaben blev sønderslaaet under gruelige Forbandelser, og de skjændte værst paa Pius *IX*, som nylig havde løftet ham til Skyerne.“ Allevegne var Præsterne og religiøse Ceremonier udsatte for Studenternes og Folkemassernes Forhaanelser. Enkelte af de yngre Præster reves med af Sværmen; men den østerrigske Klerus i det Hele var stum af Forfærdelse over Tidens Storme og aldeles raadvild. Erkebispen i Wien, der flere Gange var bleven udsat for Revolutionsmændenes Forhaanelser, vidste ingen anden Udvei end at formane Præsterne til aldeles at afholde sig fra Politik, og bestræbe sig for at undertrykke enhver selvstændig Bevægelse fra Geistlighedens Side. Der har hidtil, saavidt man kan skjønne, ikkun i Tyrol yttret sig Iver for at opretholde den romersk-katholske Kirke og det endogsaa saaledes at man der ikke vilde vide noget af den nye Regjerings Toleranse-Edikt fra den 5 April. „Vi Tyroler og Vorarlberger — hedder det i en Petition den af Geistligheden stiftede katholske Forening har sat i Omløb — holde i vort reent katholske Land urokkelig fast ved den hellige romersk-katholske Kirkes Tro og ville derfor, som vore Fædre have gjort da Toleransepatentet udkom i Aarene 1781, 1790 og 1795, ikke vide af nogen anden Kirke eller Gudstjeneste end den katholske.“ Den Stemning har hele Sommeren vedligeholdt sig mellem Landbefolkningen; hyppige Deputationer af Bønderne komme til Insbruck, som i en trodsig Tone forlange, at „man skal lade Klostrene uantastede, holde op med at tirre og drille Geistligheden. De vare Tyroler og gode Christne og lode sig ikke noget foreskrive af de radikale Kjeltringer i Wien; kunde det ikke være anderledes maatte man være betænkt paa, at et Par tusind Bønder med det første vilde komme til Insbruck og gjøre det af med de Herrer, der holdt med Wienerne. Man kjendte dem nok; de vare en 72 Stykker og de skulde komme til at betale Gildet.“ Ogsaa paa et andet Sted i det østerrigske Keiserhuus' vidtstrakte Besiddelser have Præsterne viist sig virksomme, og det er mellem Slaverne i Servien og Kroatien, dengang Jellachich forberedte sit følgerige Tog mod Magyarernes Opstand og Wiens demokratiske Republikaner. Den græske Patriark lod den 10 Sept. tvende Opraab udgaae til Serverne, som af Præsterne skulde oplæses i Kirkerne. I det ene hedder det: „Frisk til Vaaben, tappre Server! Allerede i tre Maaneder har denne Krig varet fuld af Elendighed. Anstrænger Eder endnu engang og tilkjæmper os alle den velkomne Fred. Hele Kroatien og Slavonien er staaet op, ogsaa det serviske Voivodskab maa reise sig, saa vil Fienden snart falde og atter nødes til at give Enhver sit. I Guds Navn, i Folkets, vor Hæders og Lykkes Navn besværger jeg Eder, at Alle kappes om at ile til sit Folks sit Fædrelands Befrielse!“ I det andet Opraab formanes de græske Server til Enighed mod de romersk-katholske, fordi „nu var Tiden kommen, hvor de alle skulde danne eet Legeme.“ Ogsaa her er Geistligheden altsaa ene virksom for at styrke den vaklende Throne, og naar den opmuntrer til Kamp da er det til en Kamp imod den Alt nedbrydende Revolution.

Efterat den første Skræk var forsvunden, søgte ogsaa den høiere Klerus at opmande sig; de fornemste Prælater samledes til et Kirkemøde i Würtzburg (den 22 Oct. til 11 Nov.) hvor de vilde tale med hverandre om hvad der var at gjøre under disse farlige Tider. Forsædet førte Erkebispen af Salzborg, Kardinal Frederik, Fyrste af Svarzenberg, den romerske Stols *legatus natus*, Primas for Tydskland; med ham samledes 5 Erkebisper og 19 Bisper. Forsamlingen sluttede sine Forhandlinger med at

udstede et Hyrdebrev, hvoraf vi fremhæve følgende: „Elskede i Herren! I vide, hvorledes det fremfor alt er Kirken, der hylder et sandt Fremskridt, et Fremskridt, som fører os ud af Forblindelsens og Syndens Trældom til Guds Børns Frihed. Vi miskjende ikke det Ædle og det Store, hvorom der kjæmpes i Nutiden, denne Stræben efter en national og borgerlig Frihed, der er sandere og retfærdigere end i den nærmeste Fortid. Men ethvert Fremskridt maa være et lovligt, ellers bliver det et Tilbageskridt, som, hvad mangt et Tidens Tegn tyder paa, truer med Anarchiets frygtelige Afgrund . . . . Ogsaa den Stilling have vi maattet tage under Overveielse, som Kirken vil indtage under Forandringen af de borgerlige Forhold, til den paany sig ordnende Stat. Vi have aldrig noget Øieblik været i Tvivl om, at Kirken ikke kan og tør ønske nogen Adskillelse af det naturlige Baand imellem den og Staten; ja at en saadan Adskillelse, om den ogsaa fra den anden Side bliver efterstræbt, aldrig kan blive fuldkommen eller varende . . . Men Kirken vil gjøre Fordring paa sin Andeel af de Rettigheder og Pligter, som skulle blive Grundlaget for den nye borgelige Orden. Den vil igjen indtræde i den Selvstændighed, som tilkommer den, men som saalænge har været nægtet den, sandelig ikke til det almene Vels Fremme. Fremfor Alt vil den værge sin hellige Ret til Underviisning og Opdragelse, og aldrig vil den tilstæde, at det spæde Barn rives fra den, da dog den er Folkeskolens Begrunder.“

Det fremgaaer tydeligt nok heraf at den sydtydske Klerus vilde saagodt den formaaede stemme sig imod Revolutionens brusende Strøm; paa flere Steder dannede der sig nu katholske Foreninger, i Cöln en Pius *IX*-Forening under Erkebispens Protektorat, for i Overensstemmelse med de i Vyrtzborg fattede Beslutninger at værne om de hidtil bestaaende kirkelige Forhold. Men i Vien saa lidt som i Frankfurt spurgte man meget efter Geistlighedens Mening; Religionsfrihed i den Forstand at den fulde Nydelse af de borgerlige Rettigheder ikke knyttedes til nogen religiøs Bekjendelse, havde altfor megen Medhold i Tiden til at den ikke skulde trænge igjennem, og den gjorde det i Frankfurt med større Konseqvens end i Paris, saa at der ifølge Grundloven (D. K. 175) indrømmes enhver Tydsker Ret til at danne og indtræde i Foreninger, altsaa ogsaa i Munkesamfund, uden at spørge om disses Anerkjendelse af Staten; rigtignok vilde Nogle have Jesuiterne bestemt undtagne, men dette Forslag faldt igjennem; saa at der som disse frankfurter Grundlove vinde Lovskraft i Tydskland, ville de specielle Bestemmelser mod disse Munke, hvorfor man netop ved Revolutionens Begyndelse ivrigst kjæmpede, atter bortfalde.

Forslag til Ændringer i Grundlovs-Udkastet.

A. fra Øster og Vester Hanherreders Præstekonvent.

I. Grundlovens:

§ 2. Den evangelisk lutherske Kirke, som den er forklaret i den augsburgske Konfession, er, som den, til hvilken den overvejende Del af Folket bekjender sig, den danske Folkekirke og haandhæves i Besiddelse af de hidtil samme tilhørende Midler og Ejendomme, dog med de nærmere Bestemmelser i § 66. Kirkens Ret til at organisere og lede alle sine indre Anliggender gjennem en selvstændig Repræsentation anerkjendes. Kongen sammenkalder den første konstituerende Kirkeforsamling.

§ 6. Kongen skal høre til den evangelisk lutherske Kirke, som den er betegnet i § 2.

§ 8. Kongen kan ikke tiltræde Regjeringen, forinden han i den forenede Rigsdag har aflagt følgende Ed: „for den treenige Guds Aasyn lover jeg at holde Grundloven for Kongeriget Danmark og Slesvig, saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.“

§ 17. Kongen er ansvarsfri; hans Person er ukrænkelig.

§ 21. Kongen besætter alle Embeder i

samme Omfang som hidtil; Forandringer heri kunne ske ved Lov; ingen kan beskikkes til Embedsmand, som ikke har Indfødsret. Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd; disses Berettigelse til Pension vil blive bestemt ved Lov. Kongen kan forflytte Embedsmænd uden deres Samtykke, dog saaledes, at de ikke derved tabe i Indtægter. Da Kirkens Tjenere ogsaa ere Statens Embedsmænd, bliver Besættelsesmaaden af de kirkelige Embeder at ordne efter Overenskomst mellem den lovgivende Magt og Kirkens Repræsentation.

§ 32. Valgbar er med de i § 32 *litr. a. b. c.* nævnte Undtagelser enhver uberygtet Mand, som har Indfødsret og hører til den danske Folkekirke, til Folkethinget, naar han har fyldt sit 25 Aar, til Landsthinget, naar han har fyldt sit 40 Aar og i det sidste Aar har havt fast Bopæl i det Amt, hvori han vælges.

§ 48. Ethvert nyt Medlem aflægger, saasnart Gyldigheden af hans Valg er anerkjendt, følgende Ed: „for den treenige Guds Aasyn lover jeg at holde Grundloven for Kongeriget Danmark og Slesvig, saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord."

§ 64. Andel i den lovgivende Magt kan ikke indrømmes Nogen, som ikke hører til den danske Folkekirke. Forresten kan ingen paa Grund af sin Troesbekjendelse berøves den fulde Adgang til borgerlige og politiske Rettigheder.

§ 65. Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, som stemmer med deres Overbevisning, dog at intet foretages, som strider mod Sædelighed og den offenlige Orden, og at et Bekjendelsesskrift forud indsendes til Regjeringen. Den, som erklærer sig at være uden al Religion, tolereres i Staten, kun forsaavidt som hans Leven og Virken kan gjøres uskadelig.

§ 66. Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end hans Troessamfunds. Den, som erklærer ikke at høre til den danske Folkekirke og derfor ikke vil betale den til samme lovbefalede personlige Afgift enten til denne eller et andet anerkjendt kirkeligt Samfund, betaler samme til Skolevæsenet. Forandring i Besiddelsesmaaden af Kirkens Ejendomme kan kun ske efter Overenskomst mellem den lovgivende Magt og Kirkens Repræsentation.

§ 71. Landets almindelige Skolevæsen bliver at ordne efter Overenskomst mellem den lovgivende Magt og Folkekirkens Repræsentation. Den, som ikke selv kan sørge for sine Børns Opdragelse, er berettiget til, at det offenlige forskaffer dem fri Undervisning i Almueskolen.

II. **Valglovens:**

§ 9. Valgbar til Rigsdagsmand er enhver uberygtet (§ 3) Mand, som har Indfødsret (§ 2) og hører til den danske Folkekirke, medmindre han befinder sig i et af de Tilfælde, i hvilke efter §§ 4. 5. 6. Valgret ikke kan udøves.

Ovenstaaende Ændringsforslag ere i samme Form af Konventet indsendte til Rigsdagsmand Bisköp Tage Müller med Anmodning, at han vilde gjøre dem til sine forsaavidt han maatte samstemme med deres Indhold eller dog at indbringe dem for Rigsforsamlingen. For at sikre disse Forslag ikke at blive aldeles upaaagtede, har Konventet ønsket dem tillige forelagte Kirketidendens Læsere. Motiveringen uddragen af Konventets Forhandlingsprotokol, turde mulig, hvis Konventet maatte bestemme sig for dens Offenliggjørelse, finde Plads i et senere Numer af denne Tidende.

12 Febr. 1846.

Peter Prytz.
Konventets Sekretær.

Udnævnelser, Entledigelser og ledige Embeder.

13. Februar. *Mag art.* D. G. Monrad beskikket til Biskop over Lolland-Falsters Stift.

16. Februar. Sognepræst for Harridslev og Albæk i Randers Amt, H. T. Mollerup, i Naade entlediget som Provst for Støvring og Galten Herreder; Sognepræst for St. Mortens Menighed i Randers J. W. Jørgensen beskikket til Provst i ovennævnte Herreder; Sognepræst for Nørre-Snede og Eistrup og Provst for Thyrsting og Vrads Herreder i Skanderborg Amt, C. S. Wolf, til Sognepræst for Hvejsel og Givskud i Vejle Amt; Sognepræst for Temmerup i Holbæks Amt, *Mag. art.* F. L. B. Zeuthen, til Sognepræst for Sorø Menighed; den hos Sognepræst for Hagenbjerg Menighed, paa Als, ansatte person. Kapellan H. C. C. Fangel, til Sognepræst for Nottmark paa samme Ø; Sognepræst for Vistofte i Randers Amt H G. M. Hammer paa Ansøgning i Naade med Pension entlediget; person. Kapellan hos Sognepræsten for Skaarup i Svendborg Amt, og Extra-Lærer ved Skolelærer-Seminariet i Skaarup, J. F. A. Posselt, i Naade entlediget.

---

14 Februar. Sønder-Omme og Hoven i Vejle Amt (198 Rbd.); Glostlunde og Græshave paa Lolland (263 Rbd.); Gangsted og Søvind i Skanderborg Amt (306 Rbd.).

16. Februar. Særby, Skader og Halling, i Randers Amt (239 Rbd.).

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 179.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Anden Søndag i Faste, den 4 Marts. [Nr. 23.

Christendom og 1848.

3.

(Italien.)

Gaae vi nu i Tankerne over Alperne til Papismens egentlige Hjemstavn, da finde vi der et saa broget Virvar som nogensteds, men for at finde den ledende Tanke deri og navnlig dets Betydning for de kirkelige Forhold, vil det være nødvendigt at kaste et Blik paa den nærmest foregaaende Tid. Siden Wienercongressen omspændte Metternich's Politik alle italienske Hoffer og underkuede med Jernhaand enhver aandelig Bevægelse; den søgte ogsaa her at styrke sig ved at træde i Forbund med Kirken, saa at ethvert Forsøg paa at skaffe Folkestemmen Anerkjendelse i Staten tillige stempledes som en vantro Fornægtelse af den christelige Aabenbaring og dens hellige Anordninger. Jesuiterne gjaldt ogsaa her for denne Politiks indflydelsesrigeste Støtter og hengivneste Talsmænd; her som andetsteds var derfor hvad enten det nu var med Rette eller Urette den revolutionære Folkestemnings Had fornemlig rettet imod dem. Imidlertid havde det revolutionære Partie ogsaa forsøgt paa at indtage en anden Stilling, vel ikke saa at man vilde tage Jesuiterne i Forsvar, men saaledes at man vilde skjelne mellem Jesuitisme og den ægte rettroende Catholicisme og, medens man fordømte hiin, knytte denne til den folkelige Revolutions Sag. Det er altsaa et lignende Forhold som i Frankrig, men medens man hist søgte ved Christendommen at hellige sin Kamp for sociale Friheder, saa søge de italienske Revolutionære i Christendommen en Støtte for den nationale Selvstændigheds Kamp. Den første, der udviklede denne Tanke, var Abbed Vincenzo Gioberti i sit Skrift „Om Pavens moralske og borgerlige Primat", der udkom 1843 i Bryssel, hvor Forfatteren opholdt sig, dengang paa tiende Aar landflygtig fra sit Fædreland. Som Italiens første Borger maatte Paven træde i Spidsen for Folkets Bevægelse, naar det reiste sig til Kamp mod de fremmede Undertrykkere og denne skulde ingenlunde vende sig imod Kirken, tværtimod ved Kirken og dens Talsmænd skulde Befrielseskampen vinde sin moralske Styrke. Denne Tanke eengang udtalt greb med en forunderlig Hurtighed saavel mange Præster, der hidtil havde holdt sig ganske fjernt fra de revolutionære Bevægelser, som ogsaa mange andre unge talentfulde Mænd. I et Manifest, de Utilfredse fra Rom et Par Aar senere udstedte til alle Europas Fyrster, udtalte de ogsaa deres Ærbødighed for det kirkelige Hierarki som for den hele Klerus, og fremhævede at deres Modstand gjaldt ikke Paven som Kirkens Overhoved, men kun som Landsherre i en Deel af Italien. Imidlertid maatte det forekomme mange Forstandige som et ubesindigt Sværmeri med Gioberti at vente en Pave, der vilde sætte sig i Spidsen for Italiens Gjenfødelse, og de havde Ret saalænge Mauro Capellari som Gregor *XVI* sad paa Pavestolen, men da Mastai Feretti som Pius *IX* besteeg den, talte man i en anden Tone; det var som

Gioberti's Profeti var gaaet i Opfyldelse, hans Anseelse steeg med den nye Paves, han var Forløberen for Italiens med Længsel ventede Befrier. Gioberti gjorde naturligviis sit til at udbasune Pius IX's Berømmelse. „Er ikke Pius den skaberiske Pave? — skriver han i sit Skrift mod de nye Jesuiter — er han ikke saa at sige det Menneske vordne skaberiske Princip, som fra den speculerende Tanke overfører i det virkelige Liv, og i det italienske Fædrelands borgerlige Anliggender fornyer Forløsningens aandelige Under?" Imidlertid var Pius dog ikke saa ganske tilsinds at udføre den Rolle, man havde tiltænkt ham; hans Statssekretær Cardinal Gizzi udtaler det i et Flyveskrift August 1846: „hine Theorier, som vilde ægge Paven til at begynde Ufred mellem christelige Fyrster, ere farlige; gav man efter for dem, saa vilde de italienske Fyrster blive bange for, at Paven skulde fornye gamle Pretentioner og atter samle Italiens Provindser under guelfiske Faner. Derfor maatte Folkene ikke haabe for meget, Fyrsterne ikke frygte formeget." Men Gioberti vilde ikke saa let dæmpe sin Begeistring, maaskee haabede han netop ved sin dristige Roes at rive Paven med sig paa sin Flugt; han henvendte sig derfor i en Skrivelse ligefrem til Paven, hvori han taler om at Folkene i ham hilsede den nye Tids Morgenrøde, og antyder ved samme Leilighed sit Forhold til Lamennais. „En fransk Præst — hedder det — hævede sin Stemme og foreslog Rom at alliere sig med Folkene mod Fyrsterne. Dette vilde være en stor Feil og ligesaa lidt stemme med Roms Kald. Som Verdens Centrum og Menneskeslægtens aandelige Moder bør Rom bringe alt i Harmoni: Pligter og Rettigheder, Individerne og Stænderne, Folkene og Fyrsterne, og trykke alle til sin moderlige Barm .... Ved at handle saaledes, hæves da Rom til dets gamle Anseelse, hele Italien vil slutte sig til Rom. Da skulle de indtrængende Barbarer lære deres Afsmagt at kjende, Sammensværgelserne og Revolutionerne ville ophøre — og Rom vil gjenindtage sit aandelige Herredømme over Folkene!"

I Pavens Forkjærlighed for Jesuiterne saae Gioberti den væsentligste Hindring for ham til at gaae ind paa det unge Italiens dristige Tanker; for at omstemme ham i denne Henseende, udgav han sit bekjendte Skrift mod „de nye Jesuiter", der havde til Hensigt at vise at den orthodoxe Catholicisme bedst lod sig forsvare i Modsætning til Jesuitismen og i den skaanselløse Bitterhed, hvormed han her angriber sine Modstandere, staaer han ikke tilbage for nogen protestantisk Polemiker. Her forekommer følgende Yttring, der ret charakteristisk angiver Giobertis tidligere Udvikling: „Synet af den italienske Aands Forfald i Fredens ædlere Gjerninger ligesom mit Fædrelands politiske Nullitet greb og bevægede mig i lang Tid smerteligt. Allerede dengang jeg endnu ikke havde mistet mit Fædreland, troede jeg at see Hovedaarsagen til Ulykken i Jesuiternes og de Fremmedes Indflydelse. Deri stemmede jeg overeens med de udvalgte Skarer af mine Landsmænd .... I Bevidsthed om min Pligt, men uden at glemme mine svage Kræfter, besluttede jeg at forsøge en Gjenopvækkelse af Italiens Genius og Aand, som jeg anseer for indslumret men ikke for død. For at angribe Ondet fra Roden af, tog jeg min Tilflugt til Spekulationen, som ret egentlig er Tankens Videnskab, og forsøgte at lægge Grunden til en virkelig italiensk og derfor universel Philosophie, som, da den havde Skabelsens Idee til sin Grundvold, igjen skulde aabne den skaberiske Aare og overføre i Praxis det Princip, hvorefter den i Theorien gaaer frem. Jeg tog ogsaa min Tilflugt til Religionen som er Aandens Viisdom, og her skulde mit Værk, da jeg er Borger og Philosoph, sammensmælte med min Pligt, da jeg ogsaa er Christen og Catholik. Thi den Tro, jeg bekjender, giver mig ved begge hine store Ideer, Catholicismen og Rom,

Seglet paa hiin almindelige Italienskhed som jeg søgte, og ved Dogmet om Skabelsen bekræfter den med Vished hiint rationale og høieste Axiom, hvorfra jeg i Spekulationen gik ud. Dog det vilde være forgjæves om man vilde tænke paa igjen at oplive den orthodore Tro i Italien og igjen at optage Vicos tristige Tanke, at begrunde der en ny Videnskab, naar man ikke først med Rode oprykkede den Manie at efterligne Fremmede ikke fra dette eller hiint Land, ikke blot i denne eller hiin Art af Studier, men i Almindelighed og i alle Dele af den menneskelige Tænken og den ideale Verden".

Imidlertid udbrød Februarrevolutionen i Paris, og dens Rystelser sporedes strax i det gjærende Italien. Jesuiterne maatte foreløbig forlade Turin og Giobertis talrige Venner samlede sig omkring Grev Ballo, der som Minister skulde forsøge at iværksætte den længe nærede Tanke — Kampen for Italiens folkelige Selvstændighed. Erkebispen af Turin vovede at tage Jesuiterne i Forsvar og at forbyde Udbredelsen af Giobertis Skrift imod dem, men han blev fjærnet, og ellers vare i Almindelighed Klerke og Munke villige nok til at stille sig i Spidsen for den italienske Frihedskamp. Biskoppen af Savona udstedte et Hyrdebrev til sin Klerus, som i de stærkeste Udtryk opfordrer til at understøtte Kampen: „Altid være det vort Embede at oppuste den hellige Ilds Flamme! lad os altid give den ny Næring, lad os søge at opildne den til sin høieste Kraft.... I vore Hænder kunne og skulle Tingene antage et mere helligt og ophøiet Udseende, end de ellers frembyde. Hvo kan hæve de borgerlige og sociale Dyder til den christelige Sædeligheds Høide, hvo kan give dem Religionens Form og Indvielse, uden Præsterne? Og paa den anden Side, gives der noget retmæssigere, retfærdigere og helligere end Kjærlighed til Fædrelandet?" — I Lombardiet talte man i samme Tone; her hvor man meest havde følt sig krænket ved Østerrigs Herredømme, opflammede ogsaa Hadet mod Østerrig stærkest den nationale Begeistring. Erkebispen var under Revolutionens Udbrud selv mellem Barrikaderne, med en italiensk Fane i den ene Haand et Crucifix i den anden og Præsterne og Munkene fulgte hans Exempel. — Ogsaa i Rom havde det unge Italiens politiske og religiøse Anskuelser vundet en mægtig Talsmand i Theatinermunken Pater Ventura, der ligesom Pater Lacordaire i Paris benyttede sine Fasteprædikener til at udvikle sine politiske Forhaabninger og mellem sine talrige Tilhørere at vække Begeistringen for Italiens Frihed under den ypperste Borgers, den romerske Paves Ledelse. Som Ventura talte nu ogsaa mangfoldige af Roms Munke og Præster, dengang den pariser Revolution havde oprørt Roms Befolkning. Hele Norditalien var i en mægtig Bevægelse og vendte Blikket mod Rom for derfra at høre det Begeistringens Ord, der skulde samle dem alle til Befrielseskampen. Man drømte om at gjenopvække Middelalderens Minder; som i Hohenstaufernes Tid skulde Italiens Folkefærd samle sig om den romerske Biskop for at atter borgerlig Frihed og Velstand kunde fremblomstre under hans Hyrdestav.

Men Pius *IX* havde hverken Mod eller Lyst til at kaste sig i Armene paa en blussende Folkebegeistring for at prøve paa at opmande svundne Tider. Hvor meget havde ikke forandret sig; den gamle Tvist mellem Keiser og Pave havde dog i Middelalderen en ganske anden Skikkelse, tværtimod igjennem Aarhundreder har Paven i det habsburgske Keiserhuus haft sin sikkreste Støtte og allermindst havde Pius nu Mod eller Lyst til at forandre denne Stilling. For tvende Aar siden havde han med den tredobbelte Krone, arvet en tredobbelt Byrde: Forvirring i Kirkestatens Bestyrelse, Gjæring mellem alle Italienere, og truende Tider for den hele romerske Kirke. Vel var han villig til at skjelne mellem sin Stilling som Lands-

herre og som Kirkens Overhoved, og at foretage i Kirkestaten de Forandringer i Forvaltningen, der kunde sætte en Skranke for de af alle erkjendte gruelige Misbrug, men derimod vilde han med al den Kraft, hans Sjæl besad, værne om Kirken og dens Myndighed som den var bleven nedlagt i hans Hænder, og som den hidtil var bleven forsvaret. Den italienske Forfængelighed føler sig smigret ved at høre Pius nævne som det egentlige Ophav til de udbrudte Revolutioner; det Uvante saavel i den hele Stilling, den pavelige Regjering indtog ligeoverfor Klagerne over Kirkestatens Forvaltning, som i den folkelige Tone, hvori den milde venlige Pave gjerne nærmede sig det henrykte Folk for at fryde sig ved dets Jubel, vakte en uklar Forventning om det Nye, han vilde fuldbringe, men som egentlig aldrig havde været hans Tanke. Februarrevolutionen overraskede ham mere end nogen anden og dens Eftervirkninger i Rom forstyrrede ganske hans reformatoriske Planer. I Østerrig kunde han ikke mere vente nogen Støtte; der var derfor intet andet for ham at gjøre end at give efter for det revolutionære Folks Fordringer. Imod sin Villie indrømmede han Kirkestaten en constitutionel Forfatning, hvorved han dog søgte saa godt det lod sig gjøre at værne om den pavelige Ukrænkelighed. Imod sin Villie og skjøndt det gik ham nær til Hjerte maatte han paabyde Jesuiternes Udviisning af Rom, i hvem han dog havde tænkt at finde sine sikkreste Forsvarere (D. K. Nr. 145 og 46). Men det Uvillige i alle disse Indrømmelser fjernede ham ganske fra Folket uden at den milde faderlige Tone, hvori han udtalte sin Uvillie, formaaede at vinde Stemningen. Istedenfor at løfte Italiens Banner og dermed hellige Frihedskampen, traadte han hemmelig i Underhandlinger med den østerrigske Regjering. Rygterne herom forbittrede Folket end mere og Republikanerne, der ligesaalidt ville vide noget af Paven i aandelig som i verdslig Henseende, hævede altid dristigere deres Hoved.

Under disse Bevægelser kom Gioberti til Rom og anvendte al sin Indflydelse for at forsone Fyrste og Folk. Imod Slutningen af den for Pavestolen saa skjæbnesvangre Mai udstedte han til det romerske Folk en Addresse, hvori han bestemtere udtalte sine politiske Forhaabninger. Han udviklede, „hvorledes Roms Sendelse i Italiens Skjæbner beroede paa Religionen, der som skabende og fuldendende Magt havde et dobbelt Hverv, nemlig at begynde og fuldende. Italien var saa længe undertrykt, fordi Befrielsens Ophav ikke udgik fra den skaberiske Stad; nu da Forløsningens store Time var kommen, opvakte Gud en Pave som Befrier og vilde, at Fornyelsens Under udgik fra Rom. Deraf Bevægelsens fromme og blide Charakteer, deraf dens eiendommelig italienske Væsen . . . Naar derfor en anden Pius har virket for at grunde et fremmed og tyrannisk Rige, saa vil denne Pius kunne glæde sig over sit Værk og derfor høste Samtidens og Efterslægtens Velsignelser. Den politiske Ligue vil være Eenhedens Fuldendelse, vil danne som een Stat.... Man skulde tillukke Ørene for dem, der ville yppe Tvedragt mellem Pius og hans Folk. I Pius forener sig Jordens høieste Værdigheder, Kongedømmet og Ypperstepræstedømmet, hvilke begge have forskjellige Pligter. Man forvirre ikke disse tvende, tilskrive ikke Fyrsten Pavens Beslutninger, ikke Fyrstens Paven; meget mere glæde man sig over, at medens Jaliens Styrer lader sine Soldater virke med i den hellige Krig, søger Kirkens Overhoved at ende den paa en fredelig Maade. Hvad ville da disse Republikanere? er ikke det borgerlig-verdslige Monarki, Pius grunder, den bedste den retfærdigste Republik?... Man behøvede ikke som i Middelalderen at være bange for et italiensk Rige; den offentlige Mening vilde nu sikkre Kirkestaten, og den italienske Ligue indrømme

enhver Fyrste sine Rettigheder. Italiens Opstandelse vil bringe den katholske Tro til sin ypperste Flor, ligesom Italiens politiske Fald har bidraget til at fremme de senere Tiders Skisma og gruelige Vantro"".

Imidlertid var Krigen i Norditalien i fuld Gang. Karl Albert vilde forsøge at udføre den Rolle, Pius *IX* vægrede sig ved, men maatte efter blodige Kampe vige for Radetzky's overlegne Styrke. I Turins Kammer fik man dog Tid til at indrømme alle Borgere fri Religionsøvelse, hvilket ogsaa kom de fattige Valdensere i Piemonts Bjerge tilgode; et Forslag indbragtes om Jesuiternes og Redemptoristernes definitive Udviisning og Beslaglæggelse af deres Godser, men forend det kom til endelig Afgjørelse, vare de østerrigske Tropper skredne længere frem og derved voxte deres Venners Mod. Flere ansete Mænd vovede at tale imod Forslaget og Bønskrifter med 20,000 Underskrifter indkom for Jesuiterne; man besluttede derfor i det første Kammer at udsætte Sagen til nøiere Prøvelse under gunstigere Forhold. Ministeren for det Indre, Plezza udstedte en Rundskrivelse til Præsterne under den truende Fare (den 1. Aug.), som opfordrer dem til: „at begribeliggjøre Folket Krigens Nødvendighed og Hellighed; at Østerrig fra gammel Tid har været en Fjende af den hellige Stols Forrettigheder, Statens Befrielse ved Karl Albert vilde derfor ogsaa være Religionens Befrielse." — I Palermo paa Sicilien, hvor Pater Ventura, en Sicilianer af Fødsel, nyder en lignende Anseelse som Gioberti i Norditalien, havde man friere Hænder; her blev derfor den 31. Juli de nævnte Ordeners Ophævelse besluttet og deres Godser inddragne under Statskassen — en Vinding, der under de nuværende urolige Tider neppe kan være stor.

Østerrigernes Indtog i Mailand forandrede ogsaa Forholdene i Rom; forgjæves vare alle Ventura's og Gioberti's Forestillinger, Pius turde ikke betro St. Peders Skib til Folkestemningens brusende Bølger, han vilde som tidligere holde sig til Østerrigerne, og Øieblikket syntes ham kommet da det skulde vise sig, hans Forrostning blev ikke skuffet. Paven afskedigede det ham tidligere paatvungne Ministerium Mamiani, den 8. Aug., Rossi udnævntes til Præsident for Ministeriet, og den folkevalgte Forsamling blev opløst indtil videre. Rossi meente ved Soldater atter at kunne bringe Orden og Rolighed tilveie; man drømte om at Faren var overstaaet og Byen antog igjen sit vante Præg af uforstyrret Ro. Men den gjærende Bevægelse skaffede sig Luft i truende Skrivelser, der gik fra Haand til Haand; det nationale Parti, der endnu vilde værne om Pavestolens aandelige Myndighed, og meente dens verdslige Myndighed fuldkommen sikkret ved Folkestemningen, havde Pius stødt fra sig; det republikanske Parti var vel bleven overvældet men ingenlunde overvundet. Den Dag da Kamrene atter skulde aabnes den 15. Nov. brød Revolutionens Storme paany løs med fornyet Styrke; Ministerpræsidenten faldt ved Snigmord, hans Colleger adspredtes i Skrækken, Tropperne faldt fra, de tro Sveitsere bleve indesluttede og beleirede med Paven; ved hans Side faldt hans Ven og Sekretær, og for ikke at see mere Blod flyde, maatte Pius erklære at han bevilgede Alt hvad Folket eller dets Førere forlangte. Mamiani traadte atter ind i Ministeriet tilligemed Kammerets Præsident Sterbini, der beskyldtes for at have medvirket til Rossi's Mord; en fuldkommen uafhængig Regjering dannede sig, og der blev Intet andet tilbage for Paven end at erklære, at den intet maatte foretage sig i hans Navn — og at flygte fra Rom.

Mangen Storm har i Aarhundredernes Løb den romerske Pave seet fare hen over sit Hoved; han har vel ogsaa stundom befunden sig i en lignende Stilling som nu Pius *IX*, men man maa dog gaae langt tilbage i Tiden for at finde Gjenbilledet og Tidens Vilkaar ere nu i saa mange

Henseender saa forskjellige fra dengang, at det er vanskeligt at see hvorledes nu Uveiret atter skal sagtnes. Nyaarsdag greb Pius *IX* i sit Tilflugtssted Gaeta til sit sidste Vaaben at udtale sit Band over det gjenstridige Folk. Excommunicationen støtter sig til en Paragraph i Tridentiner Conciliet, der erklærer Alle uden videre Advarsel for hjemfaldne til Bandsættelse, som forsynde sig imod Pavens Souverænitet. At sammenkalde en almindelig constituerende Forsamling for hele Italien, er det Formaal, som det herskende Parti har sat sig, og Bandbullen gjælder nærmest dem, der medvirke til dette Maal. Endnu i Foraaret kunde den blotte Trudsel fra Pavens Side om at ville gjøre Brug af sine aandelige Vaaben virke hemmende paa de Radikales Foretagender, men nu vove Præsterne neppe at oplæse den og selv de, der for kort siden vare Pius *IX*'s ivrigste Venner, maa for Øieblikket tie.

Maanedsdagen efter Revolutionen i Rom bragte det samme Bølgeslag i den oprørte Folkestemning Gioberti for Styret i Piemont. Om han nu som Minister, sine tidligere Anskuelser tro, vil formaa at dæmpe Republikanernes Overmod, der raade saavel i Rom som i Florents, og atter forsone Paven med sit Folk, kan først Fremtiden vise. Rimeligere er det dog at Hjælpen maatte komme fra en anden Side, og det fra en Side, hvorfra den udentvivl var Pius mere velkommen, nemlig fra de katholske Magter. Endnu førend Bandbullen var offentliggjort, havde Ministeriet i Madrid (den 21 Dec.) henvendt sig med en Skrivelse til alle katholske Hoffer: „De katholske Magter have altid betragtet sig som Garanter for Pavens verdslige Suverænitet. Denne Stilling er af en saadan Vigtighed for den hele Christenhed, at den ikke kan gives til Priis for en saa ringe Deels Vilkaarlighed som de romerske Stater ere. Spanien troer, at de katholske Magter ikke tør tilstede, at den katholske Kirkes Overhoveds Frihed

bliver overladt til Byen Roms Godtbefindende, og at, medens alle katholske Nationer kappes om, at yde Paven Beviser paa deres dybe Ærefrygt, een eneste By i Italien skulde vove at krænke hans Værdighed og at bringe Paven i en saadan Afhængighedstilstand, der engang kunde ende med Misbrug af hans religiøse Magt. Ledet af disse Betragtninger opfordrer Spanien de andre katholske Magter til at komme overeens om Maaden, hvorpaa disse Misligheder kunde undgaaes."

L. Helweg.

Forslag til Ændringer i Grundlovs-Udkastet.

B. fra Sokkelunds, Smørums og Ølstykke Herreders Convent.

Det Rigsforsamlingen forelagte Udkast til en Grundlov indeholder i enkelte Paragrapher Bestemmelser angaaende Kirkens Forhold til Staten samt Borgernes Stilling med Hensyn til Religion og Kirke. Det undertegnede Convent tilader sig i denne Anledning at henlede den høie Rigsforsamlings Opmærksomhed paa det Betænkelige i at Beslutninger affattes i ovenmeldte Henseende uden at de, som ifølge deres Livsopgave maae ansees at være de rette Sagkyndige ere hørte. Og disse ere unægteligen Geistligheden. Den afgaaede Minister for Kirke- og Underviisningsvæsenet har i en rigtig Erkjendelse af at kirkelige Sager bør være Gjenstand for Kirkens d. e. Præsts og Menigheds Overveielse paatænkt en Forsamling saavel af Geistlige som af Lægfolk, for at tage Kirkeforfatningen og hvad dertil hører under Betragtning; men han har ikke indladt sig paa at opfylde den Begjering som den kjøbenhavnske Geistlighed og det theologiske Facultet og Roeskilde Præsteconvent tilstillede ham at lade Synoden afholde for Rigsdagens Sammenkaldelse, for at der til den sidstnævnte kunde overgives et Udkast til en Kirkeforfatning, der var fremgaaet af de rette Vedkommendes Overveielse. Naar nu Rigsforsamlingen skal sanctionere Be-

stemmelser om kirkelige og geistlige Sager, uden at den har et sagkyndigt Grundlag at støtte sig til, da kunde der let være stor Fare forbundet dermed, eftersom de religieuse og kirkelige Forhold ere af en saare indgribende Natur. Har man saaledes i tidligere Tider maaskee forseet sig deri, at man om de nævnte Gjenstande ikkun indhentede Geistlighedens Betænkning, uden at Menigheden som saadan kom til Orde, saa synes man nu at ville gaae over til den modsatte Side ved blot at adspørge den Menigheden eller Folket repræsenterende Rigsforsamling uden at lade Geistlighedens Stemme komme til at udtale sig. Vel oversee vi ikke, at der sidde geistlige Mænd i Rigsforsamlingen, men deels ere disse ikke valgte i den Hensigt at være Repræsentanter for Geistligheden, deels er deres Antal saa ringe i Forhold til de øvrige Rigsdagsmænd, at deres Stemme ikke vil kunne gjøre Udslag eller øve nogen gjennemgribende Indflydelse. Af denne Grund tillader Conventet sig allerærbødigst at andrage for den høie Rigsforsamling: „at de §§ i Udkastet, som angaae de kirkelige Forhold, maatte blive forbigaaede under Drøftningen, indtil den ved Cultusministerens Circulaire af 9 Mai paatænkte Synode er afholdt og har havt Leilighed til at yttre sig over disse Gjenstande; — saa meget mere som Ministeren for Kirke og Underviisningsvæsenet ved sit Circulaire af 9 Mai har erklæret, „at han ikke anseer sig for beføiet til at foretage noget Skridt der kunde lede til et endeligt Resultat med Hensyn til Ordningen af Kirkens Anliggender, førend der er givet Kirken Leilighed til at udtale sig paa en organisk Maade."

Skulde den høie Rigsforsamling ikke ville gaae ind paa dette Forslag, da tillade vi os i lige Ærbødighed at fremlægge følgende Bemærkninger ved de Kirken vedkommende §§.

Naar det i § 2 hedder, at den evangelisk-lutherske Kirke er, som den, hvori den overveiende Deel af Folket befinder sig, at ansee som den danske Folkekirke, da synes det at være betænkeligt at bruge denne Benævnelse „Folkekirke" i en Grundlov; thi vel er der for Øieblikket ikke Udsigt til at ret Mange ville løsrive sig fra den bestaaende Kirke, men dersom der under forandrede Tidsomstændigheder eller ved ydre Impulser vilde skee et Affald som „Lysvennernes, den frie protestantiske Menigheds, Tydskkatholikernes eller den frie skotske Kirkes," da vilde man ikke længere kunne tale om den danske Folkekirke; derimod synes det hidtil brugelige Udtryk „Statskirke" at være ret betegnende, idet det tilkjendegiver den med Staten forbundne og sammenhængende Kirke. Da denne Kirke ikke bestaaer ved Staten, men dens Tjenere i Regelen lønnes af de samme fra Arilds Tider tillagte Midler, saa ønskes tilføiet, „at den nyder Understøttelse af Staten forsaavidt dens egne Midler ikke dertil ere tilstrækkelige."

I § 6 siges, at Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke; men det synes os ogsaa at være en Fordring, der maa gjøres til dem, der med ham deeltage i Regjeringen. At det først og fremmest maa gjælde om Cultusministeren er indlysende, thi neppe vilde man kunne tænke sig en Katholik, Jøde eller Mahomedaner, at skulle staae i Spidsen for Landets Kirkevæsen; men ogsaa med Hensyn til de fleste Ministerier synes det at være af Vigtighed om ei nødvendigt at den samme Betingelse opstilles, eftersom kirkelige Sager ogsaa kunne blive Gjenstand for hele Statsraadets Overveielse; ikkun synes det at være unødvendigt at gjøre nogen Begrændsning med Hensyn til de under den evangelisk Kirke henhørende Partier. Vi foreslaae derfor at § 6 redigeres saaledes:

„Kongen samt Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke."

Anordningen af § 64, 65, 66 forekommer Conventet at burde forandres derhen, at § 65 sættes foran som den, der indeholder den almindelige Bestemmelse; da man af § 66 seer, at man har forudsat at Staten „anerkjendte" de kirkelige Samfund, som ville bestaae, og det neppe kunde antages at Staten vilde lade hvilketsomhelst kirkeligt Samfund danne sig, uden noget Tilsyn fra dens Side, saa foreslaaes § 65 redigeret saaledes:

„Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, som

det stemmer med de Forenedes Overbeviisning, dog at de ved en for Regjeringen fremlagt Troesbekjendelse have godtgjort, at i deres religieuse Overbeviisning eller Gudstjeneste intet er, som strider mod den almindelig gjældende Sædelighed og den offentlige Orden."

Naar Ingen er pligtig til at yde personligt Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse, end den, som er hans egen, da menes der vel ved personligt Bidrag: Hoitidsoffer og i Kjøbstæder Præstepenge. Men den tilstaaede Fritagelse kan komme til at berøve de nu i Embede værende Geistlige de dem ved deres Kaldsbreve tilsikkrede Indtægter, hvilket vilde stride mod Principerne i § 21; dernæst svares ikke de lovbefalede personlige Afgifter til den lutherske Kirke, men til den lutherske Geistlighed; endelig synes det at være ubestemt, hvorledes „det personlige Bidrag" skal kunne ydes til eller oppebæres af Skolevæsenet. Vi tillade os derfor at foreslaae at § 66 redigeres saaledes:

„Ingen er pligtig til at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelses Vedligeholdelse eller til andre Kirkers Tjenere end hans egen. Saalænge En ikke er udtraadt af den lutherske Kirke og beviisligen indtraadt i et andet kirkeligt, anerkjendt Samfund, er han ikke fritagen for de omtalte personlige Bidrag."

Anm. Hvad de nu i Embede værende Geistlige angaaer, da vil, ifølge Principerne i § 21 det Tab, de maatte lide ved den forandrede Kirkeforfatning, blive dem godtgjort efter nærmere Bestemmelse.

§ 64 foreslaaes redigeret:

„Ingen kan paa Grund af sin Troesbekjendelse, naar denne er fremlagt for og anerkjendt af Statsstyrelsen, berøves den fulde Adgang til borgerlige og politiske Rettigheder, hvorved det er en Selvfølge, at Ingen bør komme til at faae Indflydelse paa Ledningen og Styrelsen af et ham uvedkommende Kirkesamfunds Anliggender".

Sokkelunds, Smørums og Ølstykke Herreders Convent den 11te Dec. 1848.

Kalkar,
p. t. Formand.

Efterretninger.

—

Ungarn. En Missionær, Stefan Mastoch, der har reist i Gustav Adolf Foreningens Grinder, har givet en ynkelig Skildring af de i Øvre-Ungarn boende Slavers religiøse Stilling, saavel de katholskes som de protestantiskes. Magyarerne underkue dem paa alle Maader, mishandle og bortslæbe deres Præster, fordi disse fraraade Folket at slutte sig til Opløret imod Keiseren. Slaverne ere i høieste Grad forarmede og forknytte, saa de vove ikke at byde nogen Modstand. Den største Del af dem vanker hjemløs og halvnøgen om i Verden med Trækar og Musefælder, medens Hunnernes Afkom spiller Herrer i deres skjønne Fædreland, og levner dem knap Smuthuller mellem Karpater Bjergene. Der leve de, som blive hjemme, afsondrede og forglemte, i en frygtelig Vankundighed. Et gængse Mundheld blandt Magyarerne siger: en Slavon er ikke Menneske. Nu er dertil kommet Krigens Ødelæggelser som ogsaa er overgaaet disse Egne; Magyarerne har afbrændt mange af deres Landsbyer med Bedehusene deri. Østerrigernes Fremtrængen har dog vakt Haabet paany, og de Tider turde vel snart komme, da her vil blive en Mark for flittige Arbeidere i Kirkens Tjeneste.

(Eft. B. A. K. Z.)

Ledige Embeder og Entledigelse.

21 Februar. Tommerup Sognekald i Holbæks Amt (253 Rbd.); Nørre-Snede og Gjistrup i Skanderborg Amt (228 Rbd.)

22 Febr. Vor og Estruplund i Randers Amt (222 Rbd.)

24 Febr. Følleslev og Særslev i Holbæks Amt (400 Rbd.); Høien og Jærlev i Veile Amt (407 Rbd.); Vistoft i Randers Amt (205 Rbd.)

22 Februar. Sognepræsten for Adserballig Menighed paa Als, H. P. Schlaikier med Pension entlediget.

Samlet og udgivet af N. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. G. Scharling.

1849. Nr. 180.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Tredie Søndag i Faste, den 11 Marts. [Nr. 24.

Mag. Monrads Udnævnelse til Bisp.

Ak, i hvilken fortrykt, ja fornedret Tilstand maa ikke Kirken befindes iblandt os naar det er kommet saa vidt, at dens høieste Embede bliver en Slags Pensions-Anstalt, eller gives hen som en Løn for aftrædende Stats-Tjenere?!

En Landsbypræst synes at have Evne til at deeltage i de politiske Forhandlinger, og, efterat have været Præst 1½ Aar, faaer han Sæde paa Ministerbænken. Dette Sæde beklæder han ½ Aar, han aftræder, og — sættes paa en Bispestol! Han skal nu være en Fader for et heelt Stifts Geistlighed. Til ham skal man tye i tvivlsomme og vanskelige Tilfælde. Hans udviste theologiske Lærdom, hans Erfaring i verdslige og især i aandelige Sager, hans Øvelse i hvad der hører til Embeds Gjerning, hans prøvede Troskab, under ondt Rygte og godt Rygte, i Trængsel, i Fare, i Nød, i Angester, skal bøde paa deres Mangler, der, som Menighedens Ældste, gjerne vilde gjøre deres Embede Fyldest; men trænge til Raad, til Veiledning, til Trøst, til Formaning, til Tilrettevisning!

At den, som forlod sin Stilling for paa anden Maade at gavne med sine Evner, — naar han ellers skjønnes at have gaaet frem efter bedste Overbeviisning; men ifølge Omstændighedernes Magt maatte fratræde — ikke skulde sættes under ringere udvortes Kaar, end dem han forlod, er en retfærdig og billig Fordring; han burde ansættes, ikke under ringere, men under bedre Vilkaar, og saavidt muligt i en Stilling efter hans Ønske. Men at han selv saa snart kunde attraae en Bispops Embede, og at det, naar han var ubesteten nok til at attraae det, blev ham givet, det anseer jeg for et af de sørgelige Tidens Tegn. Hvad maa Kirken være, hvad maa det høieste Embede i Kirken være i deres Øine, som attraae eller som besætte disse Poster, naar man ikke først og fremmest seer hen til Kirkens Tarv og ihukommer det store Ansvar for Gud og for Christi Dyrekjøbte den paatager sig, som overtager Embedet, og ligeledes den, som overgiver det til ham! Hvorlan maa Menighedernes og Præsternes Tilstand være, naar man troer at Saadant kan gaae hen uden den største Misbilligelse og Beklagelse!

Vi kalde os efter Christi Navn, og sandse dog saa lidet hvad der hører til Hans Menigheds aandelige Tarv, og Mange af dem, som beklæde Kirkens Embeder, betragte disse snarere som et Levebrød, end som en Tjeneste, der fordrer Arbeide, medfører Trængsel, udkræver Taalmodighed!

O, at dog Herren vilde gjøre sig rede og forbarme sig over sin Kirke! o, at Herrens Tjenere havde Behagelighed til dens Stene og forbarmede sig over dens Gruus! da vilde bedre Tider nok oprinde. Naar da Herren haver opbygt Zion og sees i sin Ære, da skulle vi gaae rundt om den hellige Stad, tælle dens Taarne sætte vort Hjerte til dens Muur, forhøie dens

Palladser, at vi kunne fortælle det for den Slægt, som kommer herefter. Thi denne Gud er vor Gud evindelig og altid. Han, Han skal ledsage os over Døden!

Eletsbjergby Præstegd. den 26 Febr. 1849.

P. A. Fenger.

Forhandlinger
i Sokkelunds, Smørums og Ølstykke Herreders Konvent.

1.

Da Roskilde-Konvent for tre Aar siden blev stiftet, fremkom der et Forslag om at organisere det til et mere regelmæssigt Stifts-Konvent, der væsenlig skulde dannes af Assendinge fra mindre Præste-Foreninger. Man haabede derved bedre at befordre den Samvirken og gjensidige Udvexling mellem Geistligheden, som man ønskede at fremkalde. Utvivl har Tiden viist, at det var heldigere at holde paa den friere Form, hvorved baade den større og de mindre Foreninger kunde faa Lejlighed til at danne sig, saaledes som Tilbøjeligheden førte de Enkelte sammen. Her som allevegne kunde man lettere hemme end fremme Sagen ved at ordne før der var noget, der var værdt at ordne; naar Livet er der, er det først Tiden at Ordningen kan indtræde. De halvaarlige Møder af Præster fra hele Sællands Stift ere langtfra at have hindret Dannelsen af mindre Foreninger, men synes tværtimod at have fremkaldt disse paa flere Steder; og sendes der end herfra ikke Udkaarede til Roskilde eller Ringsted, saa møde sikkert Enkelte der af egen Drift og danne Mellemled mellem den større Forening og de mindre.

En saadan mindre Forening har ogsaa dannet sig af Præster fra de tre ovennævnte Herreder i Nærheden af Hovedstaden. Sokkelunds, Smørums og Ølstykke-Herreders Præste-Konvent blev stiftet i Sommeren 1845, og bestaar for Tiden af de 17 af disse Herreders 22 Præster blandt hvilke *Dr.* Kalkar i Gladsare er Formand. Konventet har nylig udgivet en „Oversigt over sine Forhandlinger" i de tre forløbne Aar, i det Haab derved at bidrage til en nærmere Forbindelse mellem de forskjellige Konventer. Af samme Grund tillade vi os her at meddele et Udtrag af disse Forhandlinger.

1. Den første Sag som kom paa Bane var det paatænkte nye Ritual, som Konventet beklagede endnu ikke var bragt til Endelighed. Man var enig i det Ønske at et nyt eller idetmindste et i Enkeltheder forandret Ritual maatte blive indført, men Meningerne vare delte om hvorvidt Biskop Mynsters Udkast eller det ældre Ritual helst skulde danne Grundlag for det nye. Man besluttede at indstille til Regjeringen, „at Ritualsagen, paa hvilken saa megen Tid og saa mange Kræfter og det af de Bedstes i Landet vare anvendte, maatte nyde den Fremme som denne for Landets Kirkevæsen i enhver Henseende vigtige Gjenstand fortjente." En saadan motiveret Indstilling udarbejdedes af Konventets Medlemmer Gjessing og Kalkar.

2. Pastor Gjessing indkom med et Forslag angaaende de saakaldte Kapellaner paa eget An- og Tilsvar. Efter at have antydet med hvor liden praktisk Forberedelse de theologiske Kandidater som oftest gaa over til at være personelle Kapellaner, vender Proponenten sig til den særegne Art af disse som siges at blive beskikkede „paa eget An- og Tilsvar" hos hvilke Forberedelsen ikke er større men Savnet deraf værre, fordi de gaae ind i en saameget ansvarsfuldere Stilling. Der paavises at denne Art Kapellaner hos os kun har bestaaet de sidste tyve Aar, medens der i Lovgivningen oprindelig ikke kan være tænkt paa dem, da det udtrykkeligt hedder (D. L. 2, 14, 11): „Kapellanen skal intet i Embedet forrette uden Sognepræstens Minde og efter hans Befaling." En Kancelli-

Skrivelse af 9 August 1831 ophæver derimod Sognepræstens An- og Tilsvar, hvor saadan Kapellan findes, og siger at „Sognepræsten kan hverken befale eller forbyde denne Embedshandlinger." Ved Siden ad den Betydning en saadan Ansættelse har, føles dobbelt Savnet af enhver Regel eller Bestemmelse, saavel om, naar det skal tillades eller paalægges en Præst at have en saadan Kapellan, som hvad der udfordres for at kunne beskikkes til Kapellan paa eget An- og Tilsvar. Ingen saadan burde ansættes, uden hvor Præsten kan antages om føie Tid selv at kunne varetage sin Gjerning, idetmindste ved Hjælp af en personel Kapellan. Det skyldes Menigheden, at den udygtige Præst bortfjernes; og at der paa anden Maade sørges for den der lider af langvarig Aands eller Legems Sygdom. Og dernæst bør en Kapellan der ansættes paa eget An- og Tilsvar frembyde Sikkerhed for at han kan bestyre et geistligt Embede f. Ex. ved at have været Personelkapellan; og som Følge deraf stilles under bedre økonomiske Vilkaar end hidtil.

3. *Dr.* Kalkar henledte Opmærksomheden paa hvor vigtig det var for Kirken at de theologiske Kandidaters aandelige Kræfter i Kandidataarene fik en hensigtsmæssigere Anvendelse. Det overdroges ham i Forening med Pastor Ibsen at udarbeide en motiveret Udvikling af de Forslag Førstnævnte havde stillet for at raade Bod paa denne Mangel, og deri at optage de Bemærkninger, der under Forhandlingen vare fremkomne. I den Fremstilling, som disse to Medlemmer afgave, paapeges først, hvorledes en Del af de bedste Kræfter gaa til Spilde, før de komme Kirken til Gavn, saaledes som Forholdene nu ere, idet de fleste theol. Kandidater udfylde de mange Vente-Aar med Underviisning og Examens-Manuduction, meget tidt i en sløvende Grad; ei at tale om det lange Ophold i Hovedstaden, hvor Leiligheden, for hvem den lokker, altid er lettere tilstede til at adspredes end til at samle Sindet til den Gjerning de have viet deres Fremtid; saa at mangen en Kandidat, naar Kaldelsen kommer til ham, staar i sit Indre mere fjernet fra Kirken og dens Tjeneste, end han maaske var i de tidligere Aar. For da at aabne de dueligere Kandidater en passende forberedende Virksomhed, foreslaas at ansætte dem som *Adjuncti Ministerii* hos ældre, erfarne og duelige Præster deels for at gaae dem tilhaande deels for at uddanne sig under deres Opsyn. „Vi gaa ved dette Forslag ikkun ud fra Forudsætningen, at de skulde komme bedre forberedte til den selvstændige Virksomhed og tænke altsaa hverken paa at skaffe enkelte Geistlige en efter Verdens Talebrug mageligere Stilling, ei heller paa nogetsomhelst Novitiat; men vi have den Overbeviisning, at mangen en Kandidat vilde i en venskabelig, christelig og fri Omgang med en ældre Geistlig, af hvem han betragtes som en yngre Medbroder, finde en langt større Opmuntring og Tilskyndelse til Udvikling for Kirken, end der nu vorder ham tildeel; Ogsaa er det vor Overbeviisning, at mangen duelig, nidkjær og christelig Præst endog i sin kraftfulde Alder vilde finde megen Glæde ved en saadan yngre Medbroder, ikke blot i de store Kald, hvor Forretningernes Mængde og de locale Forhold gjør Sjælesorgen vanskeligere, men ogsaa i de mindre, hvor Sjælesorgergjerningen har sin rigere og mere lønnende Velsignelse."

De Indvendinger der kunne reises mod Forslaget, enten paa Grund af at vor Kirke ikke ordinerer *in universum*, eller at det var kun de dueligste Kandidater der paa den Maade blev sørget for; eller af de Conflicter, der kunde opstaa ved Valget, eller af huslige Hindringer fra Præsternes Side, eller endelig af Muligheden at der kunde opstaa Splid mellem Præsten og hans Medhjælper: disse og lignende Indvendinger bør ikke tillægges synderlig Vægt ligeoverfor den Vinding en saadan Foranstaltning

vilde kunne medføre. Derom hedder det i Fremstillingen S. 15: „Den Fordeel, vi tilsigte ved dette Forslag, er at den yngre Theolog, naar han kaldes til selvstændigere Virksomhed, kan indtræde i samme med et for dets Vigtighed og mangesidige Forhold mere aabnet Øie; han har forud lært at kjende det Skjønne og Opløftende ved det geistlige Kald, men ogsaa de Vanskeligheder, som ere at overvinde baade for ham selv og for andre; han har lært at gaae frem med større Varsomhed, men ogsaa med større Sikkerhed, ikke den, som Ukyndigheden er i Besiddelse af, der ikke veed, hvor let man snubler, men med den Sikkerhed, som en ved Erfaring begrundet Overbeviisning giver. Hvor vigtigt dette er baade for ham selv, for at betrygge ham for Feilgreb, og for Menigheden, hos hvem Erindringen om saadanne Feilgreb længe bevares, er iøinefaldende. Endog i økonomisk Henseende, hvor underordnet dette Hensyn end synes Mangen at være, vil et Ophold paa Landet i nogle Aar give adskillige Vink og Erfaringer, der kunde komme den begyndende Præst til stor Nytte. Men fremfor Alt mene vi, at der var vundet at Candidaten blev udreven fra det for den kirkelige Sands saa skadelige Hovedstadsliv, og fra den en høiere Stemning saa deprimerende Timeunderviisning og at han fik Tid og Anledning til at forberede sig indvortes fra til at indgaae i Kaldet saaledes, at han havde forudsmagt dets Glæder og Sorger. Og en saadan stille Forberedelse, der bier paa den Time, Herren finder at være den rette, er jo unægtelig en ganske anden Skole, end det blotte theologiske Studium. De trende Forudsætninger, som efter Luthers Ord gjøre en Theolog, *oratio, tentatio, meditatio* er vel ikke udelukkede fra noget Sted, men de finde hverken i Huuslærerstillingen eller i Informationslivet eller i Hovedstadslivet en saa frugtbar Jordbund, som naar man staaer i umiddelbar Berørelse med Kirkens hellige Anliggender. Den gamle Kirkes Diakonat og de Adjuncter, som findes i Würtemberg og Sverrig, ere Vidnesbyrd for, at det gjorte Forslag lod sig udføre."

I Forbindelse med denne Foranstaltning burde da Kandidaternes praktiske Prøve fastsættes, saaledes at Ingen stededes til denne, før han i tre Aar havde været ansat som Medhjælper hos en Præst[1]).

Sluttelig foreslaas at saadanne Adjuncter skulde have frit Ophold i Præstegaarden og en passende Løn, der kunde tilveiebringes deels ved at hver Præst og Skole i Landet aarlig bidrog f. Ex. 2 Rbd. til et saadant Fond, deels ved en Offerdag af Menigheden, da Foranstaltningen jo navnlig vilde være til Gavn for Præsten, Skolen og Menigheden.

4. Kalkar oplæste en liden Afhandling om Almueskolevæsenet paa Landet (senere trykt). Den gik ud paa at vise at baade Skolernes Indretning og Lærernes Stilling burde forbedres, Fattigskolen sondres fra Betalingsskolen, Mulktering-Systemet afskaffes. Disse Punkter bleve drøftede i Konventet; om det første var man lettest enig; Skoletvangen derimod fandt adskillige Forsvarere.

5. I Anledning af et fra Kancelliet til Betænkning omsendt Udkast til en bedre Ordning af det geistlige Raadsensaar, nedsattes en Komite (Gjessing, Ibsen, Woldike) som foreløbig drøftede Sagen, men da der i Konventet

---

[1]) Naar det her tilføies, „at det var ønskeligt, at Adjunkten var 1 Aar paa Øerne, 1 Aar i Jylland og 1 Aar i en Købstad," kunde Anm. fristes til at antage det for en spøgefuld og ikke uvittig Hentydning til den Flyttelyst man stundum har bebrejdet vore Præster, som her var indflydt i et iøvrigt alvorligt og vel betænkt Forslag. Er det ikke saa, da fortjener det dog vist Overvejelse, om ikke et treaarigt Samliv med een Menighed, hvad enten det var Øboer eller Hedeboer, vilde bidrage nok saa godt til en ung Geistligs Uddannelse, som en saadan Rundrejse, hvor han tre Gange maatte begynde forfra.

ved den senere Forhandling ingen Enighed kunde tilveiebringes, bestemte man sig til at lade de afvigende Stemmer ledsage Udvalgets Betænkning, naar denne indsendtes til Provsten. Betænkningen gjør især to Indvendinger gjældende mod Udkastet: 1, at dette tager for lidt Hensyn til Menighedens og Embedets Tarv, og som Følge deraf synes det at begunstige den Fratrædende paa Eftermandens Bekostning; og 2, at Ængstelighed for at afveje hver sit, har gjort flere Bestemmelser dunkle og usikre, saa de maaske kunde afstedkomme Uenighed, istedetfor at der fremfor alt trænges til Klarhed og Tydelighed i dette Forhold, der saa let kan give og saa tidt har givet Anledning til Tvist. Bedst vilde det være om Naadsensaaret paa en eller anden Maade kunde bortfalde; men ialfald burde man søge at indskrænke den Tid, inden hvis Udløb den Fratrædende eller hans Efterladte skulle forlade Præstegaarden.

6. Konventets Opmærksomhed blev henledet paa at Landemodsacterne i deres nuværende Form var lidet tilfredsstillende, idet de blot meddelte Efterretninger om udkomne Forordninger, Interessenter af Enkekasse og Brandsocietet, men intet om den geistlige eller aandelige Virksomhed i Kirken; Konventet var aldeles enig i at anerkjende det Mangelfulde saavel ved den nuværende Indretning af Landemodet, som af de af samme udgivne Acter og overdroges det til Kalkar og Ibsen at udarbeide et Andragende angaaende denne Sag og forelægge Konventet dette. Et saadant blev ogsaa udarbeidet og meddelt Konventet af følgende Indhold:

„Det er ofte kommen til Omtale at Landemodsacterne i Sjælland ere ufyldestgjørende, fordi de ikkun indeholde lidet interessante Underretninger angaaende Enkekasse og Brandsocietet, et kort Recit af noksom bekjendte Anordninger, men fast intet af hvad der hører til Kirkens aandelige Anliggender og vedkommer den geistlige Embedsførelse, uagtet det synes, at disse Acter just kunde danne det offentlige Organ, igjennem hvilket Biskoppen kunde meddele sig til den ham underliggende Geistlighed. Vi tillade os derfor at henlede Opmærksomheden paa Nødvendigheden af en Forandring heri.

Først mene vi, at Landemodsacterne skulde meddele et Bidrag til Fædrelandets Kirkehistorie, hvad Stiftet angaaer, altsaa fortælle, hvilke særegne religieuse Phænomener og Bevægelser, der have viist sig i det hensvundne Aar, hvordan den over- og underordnede Bestyrelse har taget sig af disse, og hvilke Erfaringer der derved ere vundne baade med Hensyn til hvad der skal gjøres og hvad der skal forebygges. Herhen regne vi ogsaa den kirkelige Literatur, forsaavidt den har grebet ind i disse Bevægelser, hvorved der vilde gives Geistligheden en forønsket Veiledning og Anviisning til at gjøre sig bekjendt med Kirkebestyrelsens Anskuelse. Herhen regne vi ogsaa mærkelige *casus conscientiæ*, som ere komne til Overbestyrelsens Kundskab, Menighedslivets forskjellige Yttringer, og overhoved alle saadanne Spørgsmaal, som beskjæftige Tiden og gribe ind i Kirkens, Geistlighedens og Menighedens aandelige og timelige Vel og ere af en practisk Natur. Offenlighed yndes i alle Forhold; der kan derfor ikke være stor Betænkelighed ved at denne ogsaa følges i kirkelige Sager, hvorved ugrundede og umotiverede Rygter vilde forebygges, og skulde i et enkelt Tilfælde personlige Hensyn tilraade det at udelade Navnene, da vilde der jo intet være til Hinder for at Navnene ikke nævnedes, medens Tingene anføres; at dette altid maatte finde Sted med Hensyn til *casus conscientiæ*, behøve vi ikke at tilføie.

Dernæst ønskede vi at Landemodsacterne indeholdt Biskoppens Monita til Geistligheden. Det kan dog virkelig ikke formodes andet, end at de kirkelige Bevægelser, der allevegne ere komne tilsyne, maa give Bestyrelsen megen Anledning til at henvende sig til Geistligheden med Formaninger, Advarsler, med vækkende, gavnende og styrkende Raad.

Af samme Grund turde det maaskee være

tilraadeligt, at de Forslag, som en eller anden Præst maatte finde sig foranlediget til at gjøre angaaende geistlige og kirkelige Sager, kunde indsendes til Landemodet og med dets Betænkning enten heelt eller i Uddrag aftrykkes i Acterne; det vilde være en Opmuntring for Geistligheden at kunne henvende sig med sine Anliggender til Biskoppen og at vide, at saadanne Forslag der ikke blive henlagte, men gjorte til Gjenstand for Overveielse; og det vilde bidrage til Gjenstandenes Opklaring at læse den begrundede Betænkning over samme, naar en saadan meddeeltes i Landemodsacterne.

Næsten i hele Landet er der oprettet Conventer; men hidtil har Overbestyrelsen ikke betragtet disses Møder med gunstige Oine; nu er det at vente, at det vil meer og meer komme til Anerkjendelse, at de ere et Product af en indre og naturlig Trang, der bør finde Understøttelse fra Oven. Men skeer dette, da ville Landemodsacterne være det hensigtsmæssigste Organ, i hvilket de enkelte Forslag, Betænkninger og Forhandlinger kunne komme til almindelig Kundskab.

Endelig er det jo paatænkt, at skjænke Kirken en Synodalforfatning; idetmindste tør man slutte det af den første Synode, som nu skal sammenkaldes. Men dette vil jo ogsaa upaatvivleligen bevirke en Forandring i hele Landemodet, og som en Følge deraf vil det ogsaa kunne tænkes, at Acterne maatte indeholde en Beretning om Synodalforhandlingerne.

Det er iøinefaldende, at de her foreslaaede Forandringer i Synodalacternes Indhold, hvorved vi ikke ville have de nærværende Beretninger udelukkede, men henviste til den dem tilkommende underordnede Plads, ville medføre en aldeles forandret Redaction; det naturligste var, at Landemodet udnævnte en Redactionscomite, som besørgede det i denne Henseende Fornødne; Bekostningen til Trykning og Papir vil formentligen let kunne afholdes ved aarlig at repartere Udgifterne paa Stiftets Geistlige, der upaatvivleligen med stor Beredvillighed ville betale noget mere for et dem vedkommende, interessant og belærende Skrift, end der nu ydes aarlig for de

nærværende næsten værdiløse, kun lidet interessante Acter."

Konventet vedtog at indsende ovenstaaende Andragende med nogle Forandringer i Udtrykkene, til Biskoppen, for af ham at forelægges Landemodet. Paa dette Andragende modtog Konventet under 13 Juli følgende Svar:

„Det Andragende, som jeg under 21de Mai d. A. har modtaget fra det ærede Convent, er blevet Landemodet forelagt. Efterat jeg over Andragendet havde yttret min Formening, og Landemodet for det Meste havde erklæret sig enigt deri, blev det mig overdraget at meddele Conventet følgende Bemærkninger.

Naar der er klaget over, at Landemods-Acterne ere mindre tilfredsstillende, da vil det let erkjendes, at Acterne ikke kunne indeholde Andet, end hvad der er forhandlet; men da de Gjenstande, som i Andragendet fremhæves, hidtil for det Meste ikke have været forhandlede ved Landemodet, hvis Tid optages af de Samme paaliggende administrative Forretninger, er det klart, at Acterne Intet kunne indeholde derom.

Der kan være forskjellige Meninger om, hvor vidt det kunde have været gavnligt, om Landemoderne havde erholdt en anden Indretning, saa at de egentlig kirkelige Spørgsmaal der havde kunnet været tagne under Overveielse; men derom synes Meningerne ikke at kunne være deelte, at det nu, da General-Synoder for hele Riget ere paatænkte, og da der sandsynligen ville forestaae mange Forandringer i vor hele Kirkeforfatning, ikke er Tiden til at foretage en særskilt Reorganisation af Landemoderne.

Naar det ærede Convent har fra Landemodet ønsket Bidrag til Fædrelandets Kirkehistorie, Meddelelser om de religiøse Phænomener og Bevægelser, der have reist sig, om Virkningerne af hvad af Bestyrelsen i denne Anledning er foretaget, samt Udsigt over den i de kirkelige Bevægelser indgribende Literatur m. v., da vilde dette være et Arbeide, som naar det skulde udføres nogenledes tilfredsstillende, vilde udfordre saa megen Tid og saa megen Indsigt og Duelighed, at kun meget Faa vilde være istand til at paa-

tage sig det. Heller ikke kunne Landemodets Medlemmer ansee sig bemyndigede eller berettigede til at ville opkaste sig til Lærere og Veiledere, som skulde give de øvrige Geistlige Forholdsregler for den Deel af deres Embedsførelse, der maa være overladt til Enhvers egen Overveielse og Samvittighed. Vilde Landemodet give sig af hermed, da vilde det dog for saadanne Meddelelser ikke kunne vente nogen almindelig Anerkjendelse, og det vilde derved let kunne fremkalde en Polemik, som vilde være mere til Forargelse, end til Opbyggelse.

Det passende Sted til at meddele Embedserfaringer og *casus conscientiæ*, at discutere disse, og overalt at fremsætte Formening og Raad om den geistlige Embedsførelse, synes at være de geistlige Conventer. Naar det er sagt, at Overbestyrelsen hidtil har betragtet Conventerne med ugunstige Øine, da er dette en ganske urigtig Forestilling. Det kan have foranlediget Misbilligelse, naar det undertiden har syntes, som om et Antal af tilfældigen sammentraadte Mænd vilde fremtræde som Repræsentanter for Geistligheden i det Hele, hvortil de ikke ved noget Valg eller paa anden Maade af denne vare bemyndigede, og mangt saaledes fremkommet Andragende kan ikke have vundet Bestyrelsens Bifald; derimod er der sikkert aldrig viist nogen Ugunst, enten mod de større Conventer, forsaavidt som disse have til Hensigt at opkaste og discutere vigtige theoretiske og praktiske Spørgsmaal, uden at ville paatage sig at bringe Sagen til et afgjørende Resultat, men kun at betragte den fra forskjellige Sider, hvorved Forhandlingerne ofte kunne være meget lærerige; eller mod de mindre Conventer, hvor Geistlige af en snævrere Omkreds samle sig til fortrolige Meddelelser.

Forsaavidt som det ærede Convent har ønsket, at Landemods-Acterne skulde indeholde „Bispopens Monita til Geistligheden i en saa bevæget Tid, som den nuværende," da vilde aphoristiske Yttringer herom, saaledes som de paa denne Maade alene kunde meddeles, kun gavne Lidet eller Intet. De Raad, Paamindelser og Advarsler, hvortil der i enkelte Tilfælde kan være

Anledning, egne sig ikke til offentlig Meddelelse. Hvad derimod Pastoral-Anviisning, ogsaa med Hensyn til den nærværende Tids Vilkaar, betræffer, da stræber jeg for min Deel at meddele, hvad jeg efter bedste Indsigt og Evne formaaer, og med den fornødne Motivering, i mine Ordinationstaler, af hvilke allerede to Samlinger ere udgivne, ligesom jeg ogsaa allerede har offentlig udtalt min Formening om flere omtvistede Spørgsmaal.

p. t. Odden, paa Visitats den 13de Juli 1848.

Mynster.

Til
Sokkelund, Smørum og Ølstykke Herreders Convent."

Conventet fandt sig ved dette Svar tilskyndet til paa Ny at drøfte Sagen, og fremgik under Discussionen følgende Betragtninger:

Forsaavidt som det var bemærket, at Acterne ikke kunde indeholde andet, end hvad der forhandledes ved Landemodet, saa var det just det, Geistligheden her i Conventet havde følt Savnet af, at ved Landemodet blot forhandledes administrative Gjenstande, eftersom man antog, at der var andet, end Enkekasse og Brandsocietet som fortjente Geistlighedens Opmærksomhed. Efter det kirkelige Begreb havde Conventet i den overordnede Geistlighed, navnligen i Stiftets Biskop just seet en „Veileder og Lærer", hvis Vink og Belærelse den Underordnede maa antages at ville lytte til med Beredvillighed, naar en saadan meddeeltes veiledende og opmuntrende. Conventet havde ikke erfaret, at de i Landet bestaaende Conventer havde villet fremtræde som Geistlighedens Repræsentanter med en selvtagen Myndighed, da de stedse kun havde talt i de forsamlede Brødres Navn, hvortil de maatte ansees beføiede; ogsaa maatte det antages, at en Sag, som var drøftet af Flere, der efter deres Livsstilling havde Opfordring, til at kjende den, vel fortjente en større Opmærksomhed, end der hidtil var kommen til almindelig Kundskab. Man anførte ogsaa som Beviis for Rigtigheden af Conventets Bemærkning, at der

hidtil fra Overbestyrelsens Side er seet med Ugunst til Conventerne, de to uimodsigelige Facta, at den største Deel af de fra Conventerne udgaaende Andragender ere blevne afviste og at, paa en afdød Biskop nær, havde saavidt det var bekjendt, ingen af Biskopperne villet indlade sig i nogen Forbindelse med Conventerne.

7. Flere af Conventets Medlemmer havde havt Leilighed til at erfare det Mislige i at en Resolution angaaende Maaden, hvorpaa en Selvmorder skal begraves, afgives, efter det af Politimesteren optagne Forhør uden at Sognepræsten faaer Leilighed til at yttre sig over Tilfældet. Efterat denne Sag var drøftet i Conventet, indgaves til det Danske Cancelli et af Gjessing udarbeidet Andragende angaaende denne Sag; herpaa modtoges under 18 Oct. 1847 Cancelliets Svar, „at der ikke findes Anledning til den foreslaaede Foranstaltning“ „at Præsten opfordres saavidt det kan skee, til at meddele sin Erklæring om Selvmorderes Begravelse, forinden en Resolution afgaves.“ Conventet kunde ikke berolige sig med dette Svar, og efter at Sagen paa Ny var bleven drøftet vedtoges at indsende til Ministeriet for Kirke og Underviisningsvæsenet et fornyet, af Kalkar udarbeidet Andragende, i hvilket gjordes opmærksom paa, at den Handling, hvorved En med egen Haand berøver sig Livet, henhører til det sædelige og religieuse Gebeet, og at Staten havde anerkjendt dette ved at gjøre Begravelsesmaaden, som en kirkelig Act, afhængig af visse Forudsætninger; men hvorledes den Paagjældendes sædelige og mentale Tilstand havde været, hvilke sædelige Momenter der især kom i Betragtning, hvorledes Selvmorderens tidligere Vandel havde været, hvilke ulykkelige Omstændigheder, der gjorde det begangne Selvmord meer eller mindre forbryderisk, osv., derom kunde ingen antages at have nøiagtigere Kundskab end Præsten. Den verdslige Overøvrighed kunde efter det nu bestaaende Forhold ikke støtte sin Resolution, angaaende, hvorvidt en kirkelig Høitidelighed skulde tilstaaes eller nægtes, paa et fuldstændigt Kjendskab til alle de Momenter, som burde tages i Betragtning, og Præsten kom saaledes i det Tilfælde, baade at skulle udføre en kirkelig Handling, som efter hans paa Sagkundskab grundede Overbeviisning burde have været nægtet, og at nægte en religieus Ceremoni, hvilken burde have været tilstaaet. Efterat et motiveret Andragende om denne Sag var gjennem Biskop og Provst indgiven til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet og fra dette afgivet til Justitsministeriet, modtoges under 6 Oct. et Svar, der melder, „at der ikke findes Føie til den foreslaaede Foranstaltning, men at det iøvrigt staaer Sognepræsten frit for, naar han dertil finder Anledning, at meddele Overøvrigheden de Oplysninger, som kunne have Indflydelse paa Resolutionen.“

Conventet bemærkede i Anledning af denne Resolution, at ingen Mand hidtil i Danmark havde savnet Tilladelse til at henvende sig til Overøvrigheden om hvad han ønskede at fremføre for denne, og at man i det paagjældende Tilfælde ikke havde udbedet sig en Tilladelse, men ønsket Overøvrigheden paalagt den Pligt hvor det kunde skee, at indhente Sognepræstens Erklæring angaaende Selvmorderes Begravelse førend en motiveret Resolution afgaves.

Udnævnelse.

1. Marts. Forhenværende Kapellan for Feldballe og Nødager i Randers Amt, R. M. Schmidt, beskikket til person. Kapellan hos Sognepræsten for Harlev og Framlev i Aarhuus Amt, J. C. Ramsing.

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. **Nr. 181.**

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Midfaste Søndag, den 18 Marts. [Nr. 25.

Een Hellig Almindelig Kirke.

Et Hjerte, som trænges
Af Verden saa haardt,
Som underligt længes
Og kjender ei selv, hvorhen Længselen gaaer:
Jeg kalder det til mig, jeg bøier mig ned
Mod saadan et ængsteligt Hjerte,
Og holder det hos mig og giver det Fred
Og husvaler dets Smerte.

Thi Røret som Vinde
Har brækket itu
Kan Lægedom finde
Og reise sig op over Støvet endnu.
Men Alle, som vældigt i Høiheden staae,
Jeg større Ting viser end disse:
Høit oppe endnu det forklarede Blaae
Over Bjergenes Isse.

Jeg løser det Bundne
Med levende Ord.
Det længe Forsvundne
Jeg føder paany i det Hjerte, som troer.
Jeg hænger en Krands paa den sorteste Grav,
Jeg lader ei Haabet beskjæmmes.
Jeg speiler den kommende Herlighed af
I de Hjerter, som græmmes.

Hvorfor vil Du sukke
Du sorgfulde Sind?
Jeg gierne vil lukke
Landflygtige Sønner til Faderen ind.
Jeg søger ei Høihed, jeg søger jo kun
Et Sind, som bekymres og trænges,
Fra Østen til Vesten jeg slaaer et Paulun
Over Alle, som længes.

Jeg kneiser med Vælde
I Stjernerne ind.
De høieste Fjelde
I Dybheden staaer mod min kneisende Tind.
Men vanker Du fattig, i Mørke, forladt,
Og brændte Du Vingen i Døgnlivets Flamme:
Jeg tager mod Gjester ved Midienat
Og gjør Ingen tilskamme.

Lad Andre kun harmes
Saa bittert og vildt;
Jeg vil kun forbarmes
Og mægtigt forsone hvad Du har forspildt.
Jeg knuser ei Røret, som Verden har brudt,
Mod Himlen jeg retter det atter,
Thi den som af Verden er bleven forskudt
Er min Søn og min Datter.

Thi Ingen skal klage,
Men Alle faae Fred
Og Himmelens Dage
Skal komme med Klarhed til Nætterne ned.
Jeg veed det forvist og jeg siger et Ord:
I Sjæle af Frygtsomhed plages,
Men naar det er mørkt og Ingen det troer,
Alt i Kirken det dages.

Troels Smith.

Forhandlinger
i Sokkelunds, Smørums og Ølstykke Herreders Konvent.

2.

8. Pastor Ibsen fremlagde, i Forening med Formanden, nogle Theses, hvorved han

ønskede at fremhæve de Punkter, paa hvilke Geistlighedens Opmærksomhed maa være henvendt, og som fornemmelig ville komme i Betragtning ved Ordningen af den danske Kirkes Forfatning. De samle sig om tre Hovedpunkter: a, Kirkebestyrelsen, b, Kirken og Præstens Embede i den, og c, Skolevæsenet. Kirkebestyrelsen skulde, efter Forslaget, bygges paa en Konsistorial- og Synodal-Forfatning. Af Konsistorierne, som skulde bestaa af gejstlige og verdslige Medlemmer, og hvori Universitetet og Skolerne skulde være repræsenterede, maatte der være et Konsistorium i hvert Stift under Biskoppens Forsæde og et Overkonsistorium i Hovedstaden under Forsæde af Kultusministeren. Synoderne skulde udgjøre fire Trapper eller Grader: et Kirkeraad (i hver Menighed), en Provstisynode, en Stiftssynode, en Landsynode; i det første skulde Præsten føre Forsæde; den anden skulde bestaa af Provstiets Præster og et lige Antal Læg-Medlemmer, valgte af Kirkeraadene, under Forsæde af Amtmand og Provst; den tredie af Stiftets Provster og et lige Antal Læg-Medlemmer, valgte af Provstisynoderne, under Forsæde af Biskop og Stiftamtmand; den fjerde af Landets Biskopper og Stiftamtmænd, samt et lige Antal gejstlige og verdslige Medlemmer, valgte af Stiftssynoderne, under Forsæde af en kongelig Kommissarius. Kirkeraadenes Møder saavelsom deres Sammensætning bestemmes ikke nærmere i Forslaget, Provstisynoderne skulde samles halvaarlig, Stiftssynoderne aarlig og Landsynoden hvert andet Aar. De skulde sættes i Forbindelse med hverandre ved Brevverling eller ved trykte Meddelelser, for at de Sager kunde forberedes der vilde komme til Forhandling paa de højere Trin. For at ordne Kirkeraadenes Virksomhed, anbefales det at sætte Danske Lovs Bestemmelser om „Præsternes Medhjælpere" i Kraft paa ny, med enkelte Forandringer. Man burde være betænkt paa hvorledes Menighederne kunde faa passende Indflydelse paa Beskikkelsen af deres Præst. Præsterne skulde vælge deres Provst, og gives Medvirkning ved Biskoppens Valg. — Som Grundtræk i Forholdet mellem Konsistorierne og Synoderne, der iøvrigt i det Enkelte nærmere maatte ordnes, fremhæves at Konsistorierne, som have Referat til Regjeringen, ikke maatte andrage paa Udgivelse af nogen kirkelig Lov, hvortil de ej havde faaet Synodernes Samtykke, ligesom de ikke maatte nægte at forelægge Regjeringen de Forslag der indkom fra Synoderne, og hvis de ikke fandt Regjeringens Bifald, være pligtige til at meddele Synoderne Regjeringens Modgrunde. Dernæst tilføies Theses om en forandret Form af Visitatsen, som dog ikke fandt Konventets Bifald, og kun tiltraadtes saavidt man ønskede at Bispe-Visitatsen fandt Sted oftere end hidtil; og dernæst om Oprettelsen af rent gejstlige Konventer og Læseselskaber til Gejstlighedens videnskabelige Uddannelse. De fleste Theses bleve med nogle mindre væsenlige Forandringer billigede af Konventet; men enkelte af dem, og deriblandt to — som gaae ud paa, at Præsterne skulle befries fra alle verdslige Forretninger, undtagen at meddele Vidnesbyrd af Kirkebøgerne, og at Provsters og Præsters verdslige Forretninger skulle besørges af Sogneforstanderskab og Amtsraad eller ved en af disse valgt og lønnet Mand — fremkaldte Ytringer af en hel modsat Anskuelse, hvorom Beretningen meddeler følgende: „Pastor Hansen i Glostrup havde indleveret skriftlig nogle Bemærkninger ved disse tvende Theses, som bleve oplæste af Formanden. Hansen udtalte det i disse som hans Formening, at disse Theses burde forkastes. Kun i Kjøbstadcommunerne antog han, at der kunde findes Mænd, som ere skikkede til at overtage de verdslige Forretninger, som nu paahvile Præsterne. I Landcommunerne antog han, at der neppe for Tiden, og i Fremtiden neppe i en Menneskealder ville findes en

eneste Mand, paa hvem Præsternes verdslige Forretninger kunde lægges. Han kunde ikke ansee disse Forretninger, naar enkelte mere vidtløftige Sager undtages, for at være af en saadan Beskaffenhed eller Udstrækning, at jo enhver Præst, der er sit Embede voxen, bør kunne overkomme dem, uden at forsømme enten sit Kald som Præst og Sjælesørger, eller sin videre Udvannelse. De eneste verdslige Forretninger, som han kunde antage, at Præsterne burde ønske sig fritagne for, vare de, der efter Landcommunalanordningens § 17 og 19 paaligge ham (naar han er Sogneforstanderskabets Formand) med Hensyn til Vei- og Assurancevæsenet. Han kunde endelig ikke undlade at bemærke, hvor yderst upassende det vilde være for Geistligheden at foreslaae, at anden Mand skulde lønnes for at udføre Forretninger, som den vilde være fri for.

Efterat en længere fortsat Discussion om denne Gjenstand havde fundet Sted, ansaae Fleertallet af Conventets Medlemmer det ikke som ønskeligt, at Præsten ei var Medlem af Sogneforstanderskabet; men antog det som ønskeligt, at Præsten maatte vedblive at aflægge Fattigregnskaberne, som ogsaa, at Præsten nødvendigviis maatte vedblive at føre Fattigvæsenets og Skolevæsenets Correspondence, med Undtagelse af den, som angik det Sidstes reent materielle Anliggender. — Meningerne vare meget deelte med Hensyn til om Præsten skulde deeltage i Fattig- og Skoleskattens Ligning eller ikke, dog stemte de Fleste for, at han ikke skulde deeltage deri. Hvad Præstens Arbeide med Skudsmaalsbøger angaaer, da vare de Fleste enige i, at han ikke burde ønske sig fritaget for dette.

Efterat denne Sag saaledes var uddebatteret, erklærede Proponenten det endnu for at være hans fulde og faste Overbeviisning, som Intet af det Anførte havde kunnet forandre, at Indholdet af disse Theses var af særdeles Vigtighed og Betydning, og fortjente Geistlighedens alvorligste Overveielse. Om han end maaskee

vilde indrømme, at disse verdslige Forretninger i de fleste af Landets Pastorater ikke vare uoverkommelige for Præsten at varetage, saa havde dog en egen Erfaring lært ham, og Mange af de agtværdigste og dygtigste Geistlige havde været enige med ham deri, at de verdslige Forretninger baade paa mange Maader grebe forstyrrende ind i Præstens geistlige Virksomhed og satte ham i en skjæv Stilling til Menigheden. Erfaring synes ham at have viist, at Menighederne selv begynde at indsee, at jo større Betydelse de kunne tillægge deres Præst som verdslig Embedsmand, desto mindre kunne de tillægge ham som geistlig. Maaskee kunde det i en ukirkelig Tid være en almindelig udbredt Dom, som i Manges Øine kunde blive ufordeelagtig for Geistligheden, at det kun var af Magelighed at den ønskede sig fritaget for verdslige Forretninger, men en saadan Dom meente han, at Geistligheden ikke havde nogen Grund til at tage sig nær. At oparbeide Menighederne i kirkelig Henseende og at bibringe dem større Interesse for Kirke og kirkeligt Liv, derpaa burde Præstens Hovedbestræbelse gaae ud. Om disse Bestræbelser i Hast vilde krones med Held, kunde han naturligviis ikke forudsee, men Erfaring havde dog ofte nok tilforn viist, at Omslag i denne Henseende uventet kunde skee, og de nærværende Tidsbegivenheders alvorlige Udseende gjorde det endog sandsynligt, at det vilde skee. Og da var han overbeviist om, at Menighederne selv vilde fordre deres Præster fritagne for de fleste af de verdslige Forretninger, der nu paahvile dem, for at de kunde have dem udelukkende som deres Præster og Sjælesørgere.«

Den sidste Thesis (*XIII*) i dette Afsnit henledede Konventets Opmærksomhed paa om det ikke var rettest at samtlige Tiendeafgifter opkræpedes af Amtstuerne og derfra hævedes af Vedkommende, at Offere og Accidentser, som nødvendigt maa variere efter Folketallet og Forretningernes Mængde i Menigheden, bestemtes

til et *minimum*, som betaltes Præsten i Huset, men at det overlodes ham nu som før, at gjøre sig sin Avling saa indbringende som muligt.

Da der yttredes forskjellige Anskuelser med Hensyn til det i denne Thesis foreslaaede, at Tiendeafgiften kunde ønskes indbetalt i Amtstuen, hvor Præsten skulde hæve det ham Tilkommende, bemærkede Proponenten, at han ikke urgerede Forslaget i sig selv, men kun havde opstillet det, for at henlede Geistlighedens Opmærksomhed paa den Forskjæl, som der efter hans Formening maatte gjøres mellem Tiendeafgiften og Præstens Indtægter af Offer og Accidentser, hvilke sidste ingenlunde ønskedes ansat til noget Fast. Konventet udtalte sig om, at Tienden ikke kunde ansees som Statens, men som Kirkens Ejendom, altsaa ikke kunde komme andre end den sidstnævnte og dens Tjenere tilgode. Flertallet af Konventets Medlemmer ytrede sig til Fordel for, at der Intet burde gjøres ved Sagen om Offer og Accidentser, men at man for Tiden burde blive ved de om denne Sag udgangne Anordninger. Endvidere knyttede Konventet hertil følgende Bemærkninger: „Den forestaaende Forandring i den kirkelige Forfatning truer med at kuldkaste et Retsforhold, som hidtil har bestaaet og er tilsikkret ved flere Gange stadfæstede Privilegier. Vi mene Kirkegodset og Geistlighedens Indtægter. Tiltager Staten sig Ret til at gjøre Forbindelsen mellem sig og Kirken saa løs som muligt, at fritage Enhver, som ønsker det, for at yde noget til de kirkelige Indretningers og Personers Underhold og tilstaaer den Borgerrettigheden i fuldeste Maade til Enhver uden Hensyn til hans religieuse Anskuelse eller Bekjendelse, da maa vel Kirken finde sig deri, ja den kan endog under visse Forudsætninger, billige at Statens Politimagt over Kirken ophører, men den kan ikke samtykke i, at dens Eiendele fratages den af den Part, som ikke længer vil blive i Forbindelse med Kirken. *Det er nemlig* indlysende, at Geistligheden ikke har modtaget sine Indtægter som en Gave af Staten, men at samtidig med Kirkens Forplantelse i de forskjellige Lande ogsaa den fra først af bestaaende Lønningsmaade blev indført, saavel hvad de frivillige Gaver (*Oblationes*, Offer og Accidentser) som hvad de reale Afgifter (Tiende og Jordstykker) angaaer; den christne Kirkes Historie i alle Lande, navnlig siden Reformationen viser, at Hovedgrundsætningen i denne Henseende var at man erkjendte, at Geistlighedens Indtægter tilkom denne fra Arilds Tid paa den bestaaende Maade, og Statens Myndighed strakte sig ikke videre end at den anvendte sin Magt til at tilsikkre Præsterne det dem Tilkommende, eller belagde, af rene Statshensyn, en Deel af disse Indtægter med Skatter, hvilket her i Danmark endog ei var paatænkt ved Souverainiteten, Loven eller Geistlighedens Privilegier. Conventet maa derfor erkjende det for sin Pligt at ytre sin Mening derhen, at der ei kan indrømmes den ene Part, Staten eller den samme repræsenterende Rigsforsamling Ret til at raade over de lovbestemte Indtægter, som tilhøre Kirken og Geistligheden, uden at der er givet denne anden Part Leilighed til at forsvare sig mod saadanne Overgreb og uden at den ved en af dens Midte fremgaaet Repræsentation har faaet Lov til at værne om sin Ret. Conventet vil ikke gaae over paa et Gebet, hvorhen det ikke er kaldet, nemlig til Undersøgelsen om, hvorvidt den fulde Statsborgerret bør indrømmes uafhængig af Bekjendelse og Religion eller hvorvidt Enhver, som ikke vil have med Kirken at gjøre, bør fritages for at svare noget til sammes Underhold; derimod føler det sig paa det Stærkeste opfordret til at henlede Opmærksomheden paa, i hvilket Misforhold den af Staten tagne Magt til at raade over Kirkegodset uden at adspørge Kirken, Geistligheden og Menigheden (som kirkeligt Samfund) staaer til den Frihed, man just nu vil bevirke i alle Retninger, og paa hvor betænkeligt det er at ville bygge Fri-

heden paa Omstyrtelsen af et heelt Samfunds og en heel Stands velgrundede Ret, uden at den berøvede Stand kommer til Orde ved denne Forhandling.

Af samme Grund kan Conventet heller ikke tilbageholde sin Betænkelighed ved at man lader visse kirkelige Embeder staae i lang Tid ubesatte, eller at man formindsker deres Indtægter eller endog inddrager dem. Vi tænke navnligen paa det biskoppelige Embede. At Danmark har Biskopper i Spidsen for Kirkebestyrelsen er en saa væsentlig Fordeel, at det maa ansees for et stort Saar, man tilføiede Kirken, naar man forandrede den Organisation, der er ældgammel og som modstod endogsaa Reformationens stærke Omvæltninger; thi det er bekjendt nok, at det bispelige Embede, som man havde paatænkt at afskaffe eller forandre, dog i det Væsentlige bevaredes ved Kirkens egne Bestræbelser. Naar man lader et saadant Embede i længere Tid ubesat og dets Forretninger bestyre af en Anden, da giver man derved Anledning til at troe, at det i Grunden er et overflødigt Embede; men dertil er man ifølge den danske Kirkeforfatning ikke berettiget. Ifølge vor Kirkes Ritus ordineres og indvies Biskopper og Præster, og omendskjøndt den danske Kirke ikke har vedkjendt sig den katholske eller den engelske Kirkes Begreb om Ordinationens Betydning, altsaa hverken antager nogen Meddelelse af overordentlige Naadegaver eller nogen apostolisk Succession, saa har den dog stedse forbundet Meddelelsen af visse Rettigheder med Ordinationen; og navnligen, hvad Biskopperne angaaer, gives dem derved Ret til at ordinere Præster. Det tager sig derfor noget besynderligt ud, at man ved administrativ Foranstaltning tilstaaer Stiftsprovster (i Bispens Forfald eller Vacance) at ordinere, uden at denne Ret kirkeligen er overdraget dem".

b. Med Hensyn til Kirkens og Præstens Embede i den foreslaaes, at Præsterne

burde have Lov til at benytte frie Texter, og at man maatte forberede et nyt Ritual, en ny Alterbog og Psalmebog. Endvidere gjenoprette den forfaldne Kirketugt paa en til Tidsforholdene svarende Maade; indføre Bibellæsning og Katechisationer almindeligt i Kirkerne. Præsterne burde skaffes Lejlighed til at faa gejstlig Medhjælp, naar de paa Grund af Svagelighed eller Forretningernes Mængde kunde behøve denne; dog ikke ved den nubrugelige Ansættelse af Personel Kapellaner, men ved at der fandtes et Antal Kandidater i hvert Stift, ordinerede ikke *pro loco*, men *pro ministerio*, til Afbenyttelse for Præsterne. Derhos maatte der sørges for at gamle og svagelige Præster kunde resignere med tilstrækkelig Pension. Endelig foresloges at Præsterne maatte faa en bestemt aarlig Ferie, i hvilken de kunde samle Kræfter og uddanne sig, enten ved at rejse eller paa anden Maade; men da dette Forslag imidlertid vakte nogen Modsigelse, erklærede Proponenten selv, at han ikke ansaa denne Sag for at være af nogen gjennemgribende Betydning.

c. I Skolevæsenet henvendes Opmærksomheden paa, at der maa sørges bedre for Lærernes Dannelse, som der i Konventet blev bemærket — ikke saameget med Hensyn til disses Kundskabsforraad, som til deres hele Aandsdannelse; og dernæst sørges for deres tilstrækkeligere Lønning. Skolen burde være „en Skole for Livet", et Udtryk som forklares derhen, at Bornene i den maa oplæres med specielt Hensyn til den Stilling i Samfundet, de i Fremtiden skulle indtage, saaledes at man endog i Sammenhæng hermed ønskede et særligt Seminarium for Kjøbstad-Skolelærere, andre for Landsby-Skolelærere. Samtlige Lærere maatte beskikkes af Overbestyrelsen for Landets Skolevæsen; Præst og Kirkeraad føre det daglige Tilsyn med Skolerne, men alt det Økonomiske henlægges under Sognforstanderskab og Amtsraad. Der burde oprettes en Skoledirektion for hele Landet, af Sagkyndige

Mænd, som om Sommeren skulde besøge Skolerne, om Vinteren sammenholde de gjorte Erfaringer, og foreslaa gavnlige Forandringer i Undervisningen. Endelig gjøres nogle Forslag til at frembringe større Enshed i Undervisningen hele Landet over.

9. Provst Boisen meddelte det fra Ministeren for Kirke og Undervisningsvæsenet under 9 Mai udstædte Cirkulære. De i Konventet forsamlede Præster, som havde havt Anledning til at overveje dette, billigede den Grundanskuelse, fra hvilken det gik ud, nemlig at geistlige og verdslige Medlemmer i Forening skulde drøfte Kirkens Anliggender, dog vilde Konventet foreslaa, at Valgene af de verdslige Medlemmer til Synoden foretoges noget anderledes, nemlig af Sogneforstanderskaberne i Forbindelse med Repræsentanterne af Kjøbstæderne.

10. Beretningen slutter med et Forslag af Formanden til at foranstalte Sammenkomster af Præster og Lægfolk (af de sidste dobbelt saamange som af Præster), der kunde samtale med hverandre om de vigtigste kirkelige Spørgsmaale; der vilde derved, især naar disse Foreninger udbredte sig noget, efterhaanden danne sig en almindelig Mening hos Lægfolk angaaende de kirkelige Sager, og naar da Valgene til den forventede Synodalindretning skulde foretages, var man ogsaa i denne Henseende noget mere forberedt. Flertallet af de Tilstedeværende syntes godt om dette Forslag og lovede man at tage denne vigtige Sag under nærmere Overvejelse.

Til Sammenligning med den ovenfor leverede Meddelelse af de i et Præstemøde fremsatte Forslag om Ordningen af vore kirkelige Forhold, tillade vi os at meddele Omridset af et Udkast til en Kirkeforfatning for den lutherske Kirke i Danmark, forfattet af *Dr.* Wilh. Rothe og overgivet den nu forsamlede Rigsdag af Rigsdagsmanden for Sorø Amts 6te Distrikt. Forf.

har havt den Godhed at tilstille os en Afskrift af dette Udkast, der, som man vil see, stræber at forene den reen lutherske Synodalforfatning med hvad man anseer som et Gode ved den reformeerte Kirke — dets Presbyterial-Indretning, ligesom det ogsaa tager Hensyn til den Folket af Kongen nylig tilbudte Andeel i Statsstyrelsen. Det omtalte Udkasts Forslag ere i det Væsentlige følgende:

Den danske lutherske Kirke er Folkekirken i Danmark og regjeres efter de i Augsb. Conf. (navnlig *II, 7*) udtalte Grundsætninger, hvorefter dens Anliggender dele sig i de udvortes Forhold og de indre Anliggender; saa at medens til disse henregnes Forvaltningen af Prædike-Embedet og begge Sakramenterne (altsaa hvad man kalder *jus in sacra*); maa der til de udvortes Forhold henføres Alt hvad der vedrører Kirkens og Statens indbyrdes Forhold (*jus circa sacra*), Kirkedisciplinen derunder indbefattet.

Den egentlige lovgivende Myndighed i Kirkesager maatte beroe hos Kongen og Rigsdagen, dog kun efter Overlæg med den kirkelige Repræsentation; hvorimod den udøvende Magt skulde tilhøre Kirkeregjeringen, der foruden Kongen bestod af det ansvarlige Cultusministerium og Rigets Biskopper.

Uforkrænkeligheden af Kirkens Eiendomsret ansees sikkret ved Grundlovens § 68.

Til Ordning af de udvortes kirkl. Anliggender indsættes en kirkelig Forsamling blandet af Geistlige og Lægfolk, gjældende for Kongeriget Danmark med Bilande, samt Als og Ærø og bestaaende af 55, største Delen ved middelbart Valg kaarede Medlemmer: 33 Lægmænd og 22 Geistlige; den skulde samles en Gang hvert tredie Aar og til dens Møder skulde samtlige Ministre have Adgang. Forsamlingens Beslutninger, forsynede med Cultusministerens Underskrift, skulde have samme Retsgyldighed som Ministerialreskripter i en constitutionel Stat

(negter Cultusministeren sin Underskrift, maa Rigsretten komme); men ønsker Forsamlingen at nogen af dens Beslutninger skal have Lovskraft, maa Sagen overdrages til Rigsdagen.

Kirkens indre Anliggender varetages af Synoderne, og disse ere deels Stifts-Synoden (eller Landemodet), deels Folke-Synoden (eller Rigsmødet). — Stifts-Synoden, der bestaaer af Biskop, Stiftamtmand, samtlige Provster — der herefter altid vælges af Præsterne — og en af Præsterne selv valgt Præst fra hvert Provsti, samles aarlig ved Domkirken paa de hidtil brugelige Tider. Paa Landemodet ordnes, inden Stiftets Grændser og overeensstemmende med Landskirkens alm. Regler, Alt hvad der hører til Prædike-Embedet og Sakramenternes Forvaltning; det fører i Forening med Biskoppen Opsigt med de Geistliges Vandel og Lære, og besørger Stiftets Regnskaber. — Paa Folke-Synoden samles, hvert tredie Aar, alle Rigets Biskopper, tvende Medlemmer af det theologiske Fakultet, tvende andre *Doctores theologiæ*, 19 Geistlige fra de forskjellige Stifter, valgte af Stiftets Geistlighed selv; desuden en Regjerings-Commissair og Cultusministeren, hvilke tvende sidstnævnte dog ikke tage Deel i Afstemningen. Folke-Synoden tager selvstændig Beslutning i Alt hvad der over hele Riget hører til Forvaltningen af Prædike-Embedet og Sakramenterne, ligesom det beslutter Andragender saavel til Rigsdagen, som til den blandede Forsamling.

Endelig bliver der at tale om Ældsteraadet (Presbyteriet). I ethvert Præstegjæld oprettes et Menighedsraad, bestaaende af Kirkens Præster, Kirkepatronen og nogle dertil udkaarne Menighedslemmer; Valgret og Valgbarhed har enhver Huusfader over 25 eller 30 Aar. Dette Ældsteraad har Opsigt med god Orden, hvortil hører Kirketugten, efter de til enhver Tid gjældende Bestemmelser; desuden Tilsyn med Kirkegaard og Kirkebygninger samt Alt hvad dertil henhører; dets Medlemmer skulle udføre de Forretninger, som efter D. L.'s 2—9—1 ff. paaligge „Præstens Medhjælpere" osv. Det samles hver tredie Maaned samt ellers saa ofte dets Formand, Stedets Sognepræst, finder fornødent, eller naar tre af dets Medlemmer begjære Sammenkaldelse.

C. Fr.

Den 25de og 26de Marts 1849.

Nedenstaaende Ord bleve for en fjorten Dage siden indleverede af mig til en kjøbenhavnsk Avisredaction, i den Forudsætning, at de enten uforandrede skulde optages som et Ord til Folket, eller sendes tilbage. Men istedet derfor gjorde Redactionen sig den Fornøielse at laane den nogne Notits, som havde givet mig Anledning til at tale et Ord til det Folk, Grundtvig ikke er den Første som har gjort opmærksom paa, udmærker sig netop derved fremfor andre, at det er tilbøieligt til Troens Ydmyghed, naar det lærer Troen at kjende, og som netop derved har viist sig stærkt i Troens Tider; denne Notits havde Bladet derefter ledsaget med nogle egne Bemærkninger i lige modsat Retning, paa hvis Bedømmelse jeg dog naturligviis ikke vil spilde eet Ord. Men da nu nogle Venner have opfordret mig til, i Kirketidenden at meddele hvad jeg havde skrevet, saa føier jeg dem med Fornøielse. Thi at jeg ikke havde underskrevet mit Navn, var ikke skeet fordi jeg skammer mig ved Christi Evangelio! Og det kunde dog være, at nogen iblandt de kjære Brødre, som ere Ordets Forkyndere i Folket, derved kunde finde Anledning til selv at tale et Ord til Folket, som han ellers ikke havde tænkt paa.

Kjøbenhavn den 24de Febr. 1849.

Dr G. C. Th. Francke,
Conrector ved Flensborgs
lærde Skole.

Ingen kan have mere imod Alt hvad der kan kaldes Overtro eller Tro paa Anelser, end jeg. Jeg er overbeviist om, at det er en af de største Guds Velsignelser, at han har skjult Fremtiden for det menneskelige Øie, og hverken har lagt en spaaende Kraft i Naturen, eller en prophetisk Gave i Menneskenes Forstand. Men desto sikkrere er jeg overbeviist om, — og beraaber mig i denne Henseende ikke blot paa Guds Ord, som desværre hos Mange snarere vilde virke til at fremkalde en Fordom imod Sandheden, end dens Erkjendelse, — heller ikke alene paa de Troendes daglige Erfaring (thi den kjender og forstaaer Ingen, som ikke troer selv); — men jeg beraaber mig paa Noget, som jeg for min egen Person

ellers gjerne overlader til Andre at stole paa, men som i Verdens Øine har den største Beviiskraft næst dens egen Viisdom og Klogskab, der alligevel i alle de Ting, som gaae ud over det Jordiske, er reen blind og sløv, saa den ikke kan komme til Nytte her — jeg beraaber mig paa den almindelige Vedtægt hos alle Mennesker og alle Folk, som see med deres egne Øine, have Evne til at see, hvad de see, og ikke ere forblindede ved allehaande Fordomme og menneskelig Autoritets Beundring: kort sagt, jeg beraaber mig paa alle fordomsfrie og uindtagne Menneskers, Hedningers saa vel som Christnes eller Jøders Vedtægt i gamle og nye Tider, for at vise dem, for hvem Folkets Stemme gjælder for at være Guds Stemme og Sandhedens Udtryk, at jeg ikke er den Eneste som troer, og at det ikke er for Intet, at jeg er overbeviist om, at vor Gud og al Verdens Skaber og Styrer ofte benytter de tilsyneladende tilfældige Ting i Verden til at advare, trøste, styrke, og frelse dem, som ville see hans Haand og Naade i hans Gjerninger; ja, naar jeg skal sige hvad jeg mener, saa er det dette, at der slet ikke gives nogen Skjæbne og Hændelse, som ikke havde modtaget denne Bestemmelse af Gud, kort sagt at Ordet „Tilfældighed" er et Ord uden Virkelighed og uden Mening.

Fra dette Standpunkt af spørger jeg Eder, mine danske Brødre, spørger jeg Eder især, Danmarks Præster, og — Danmarks Styrere: have I lagt Mærke til, hvilken Dag det er, Vaabenstilstanden udløber paa? — Det er Gabriels Dag! Og Gabriel betyder paa dansk: Min Helt er Gud! — Have I lagt Mærke til, at netop i Aar er denne Dag den første Søgnedag i femte Fasteuge, som er en af de faa, der har et andet Evangelium i Danmark end i Tydskland? I Tydskland har man i denne Uge det Evangelium, hvor vor Herre bebreider de hykkelske Pharisæer, at de have forkastet den sande Gud, som altid havde viist sig som deres og hele Folkets Frelser; og at de isteder derfor havde givet dem hedenske Afguder og deres egen Lyst i Vold under den sande Guds Navn; men her have vi det Evangelium, hvor Gabriel (seer: atter den samme Gabriel!) kommer ned fra Himmelen, for at forkynde Guds Folks og Verdens Frelse! — — —

Skulde dette være et Tilfælde? — Som sagt, dette Spørgsmaal forstaaer jeg ikke. Der skeer Intet, uden vor Guds umiddelbare Villie og Almagt enten fremkalder det til Eines Gavn, eller leder det, som Menneskene gjøre imod hans Villie og Befaling for at vise at de ere frie, saaledes, at de selv tilsidst maae erkjende, at de netop derved ere blevne Trælle, og at det, som de gjorde i en ganske anden Hensigt, maa tjene til at tilintetgjøre dem selv, og derimod at fremme Guds Villie og Hensigt. Altsaa en tilfældig Hændelse er det ikke! — Nei! Der ligger et Slags Spaadom, eller om man hellere vil tage et Ord, som ikke saa let kan mistydes og udlægges, som Overtro, — en Guds Forjættelse og Trøst i, at den ulykkelige Vaabenstilstands sidste Dag er Gabriels Forjættelse om Frelse for Guds Folk — (og hvem kan nægte det, at det danske Folk med sit Danebrog og med den øiensynlige Bistand, Gud saa ofte har ydet os frem for mange andre Folk, paa en Maade kan siges at være traadt i Stedet for det gamle Guds Folk?) — en Frelse der bringes Guds Folk, ved ham, som hedder Immanuel, (d. e. paa dansk: Med os er Gud!); — og see, den første Dag efter Vaabenstilstanden bringer os den samme Gabriel, som Englesharernes Fører, og vor Immanuels Billede og Tjener, til Trøst i vor Nød, og som hans egen Forløber, og den giver os i hans Navn den Parole og det Seiersraab, som svarer til vort Danebrog: „Min Helt er Gud!" — ligesom Danebrog ved sit hvide Kors i blodrød Grund siger: "Christi Blod og Retfærdighed, det er min Roes, det gi'er mig Fred!"

Saaledes bliver Almanakken læst af et slesvigsk Christenmenneske.

Er der Nogen her som vil læse med?

Udnævnelser, Entledigelse og ledigt Embede.

10. Marts Sognepræst for Vestervig og Agger, i Thisted Amt, C. L. Poulsen, beskikket til Provst for Hassing og Refs Herreder; Sognepræst for Dronninglund i Hjørring Amt, T. Lund, i Naade entlediget som Provst for Dronninglund og Børglum Herreder, fra 1. April at regne; forhenv. personel Kapellan, J. C. Gravenhorst, beskikket til Sognepræst for Byrum, Vesterø og Hals Menigheder paa Læsø; Sognepræst for Vaalse Menighed paa Falster, P. H. Aabye, til Sognepræst for Andst og Gjesten i Ribe Amt.

13. Marts. Vaalse Sognekald paa Falster (266 Rbd.).

Samlet og udgivet af N. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 182.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Marie Bebudelses Dag, den 25 Marts. [Nr. 26.

Ærbødigst Andragende
til
den høit ærede Bestyrelse af Bibel-Selskabet for Danmark.

Herren svarede mig og sagde:
Skriv hvad du seer, og det tydeligen paa Tavler,
Forat det kan gaae fort med at læse det.
Habakuk 2, 2.

Det er nu paa andet Aar, siden jeg, efter Opfordring af Bestyrelsen for Bibel-Selskabet i Sorø, udarbeidede et lille Bitrag til at oplyse Beskaffenheden af de tvende seneste Oplag af den danske Bibel, der ere udgivne fra Vaisenhuset, det nittende fra 1842 og det tyvende fra 1845. Jeg havde i denne Afhandling[1]) sammenstillet en 88-90 Prøver af de værste Trykfeil, jeg indtil den Tid i de nævnte Oplag var stødt paa, og af adskillige andre i samme forekommende aabenbare Ukorrektheder, tildels af en meget stødende Beskaffenhed; og jeg nærede det Haab, at noget Lignende skulde skee fra flere Sider, saa der ret snart ved fælleds Bestræbelse kunde dannes en Fortegnelse over de nødvendigste Rettelser i hine Oplag, hvilken, indtil de maatte være udsolgte, og et bedre beserget, kunde uddeles tilligemed ethvert Exemplar af samme og afværge idetmindste en Deel Misforstaaelse og Forargelse. Andre deslige Bitrag ere imidlertid, saavidt mig bekjendt er, ikke fremkomne; og den af mig givne Liste er, om jeg ikke feiler, ligeledes hidindtil fra Forlagets Side forbleven ubenyttet. Men ved dette negative Resultat af mine Bestræbelser kan jeg ikke ret vel berolige mig. Deels fordi allerede de Feil, jeg den Gang fik samlet og bekjendtgjort, vare mange nok og slemme nok; deels fordi jeg siden den Tid næsten i Dage-Tal overbevises om, at der er langt flere, ja næsten utallige, og det tildels endnu værre, tilbage.

Jeg vover derfor at henvende mig til den høit ærede Bestyrelse, som til den Kreds, hvor jeg er berettiget til at regne paa varm Deltagelse for, at Folket faaer Bibelen at læse i uforvanskeet Skikkelse i en nogenlunde sømmelig Udgave, eller i alt Fald faaer de to slette Udgaver, som nu sælges, nogenledes berigtigede. Og jeg haaber, at det ikke vil findes for dristigt, naar jeg, i Henhold til hvad jeg saaledes tidligere har oplyst og strax nedenfor yderligere skal paavise, hos Samme ærbødigst andrager paa Følgende.

1. At den tidligere af mig forfattede Rettelses-Liste saavelsom en lignende, der vil findes vedføiet nærværende Skrivelse, maa vorde gjennemgaaet, prøvet og, hvor det maatte behøves, berigtiget og derefter, deels, saavidt den angaaer nittende Oplag, blive udgivet med ethvert Exemplar, der sælges af samme, i Forbindelse med det Blad Rettelser, Vaisenhuset tidligere har ladet trykke dertil, og som indeholder en 96 Stykker, deels, forsaavidt som den vedkommer det tyvende Oplag, vorde trykt til og uddelt med dette. At muligen ganske enkelte af de

[1]) Trykt i 1ste Hefte af mine „Fortsættelser". Kbhavn 1848 S. 61-91.

Feil, jeg tidligere og i den nedenfor følgende Liste har paatalt og rettet, ikke ere grundede i Correkturen, men i Misgreb eller Unøiagtigheder ved selve Oversættelsen, vil, som jeg haaber, ikke udelukke deslige Rettelser fra at tages med. Thi forsaavidtsom der, naar de skulde betragtes som virkelige og væsenlige Ændringer i den autoriserede Bibel-Oversættelse, maatte behøves høiere Bemyndigelse til at indføre dem istedetfor det hidtil Vedtagne, vil en saadan utentvivl saare let kunne udvirkes, saasnart den høit ærede Bestyrelse maatte finde Anledning til at anholde derom. Og selv om en mere omfattende Revision, navnligen af det Gamle Testamentes Skrifter, ikke skulde finde Sted, inden det etogtyvende Oplag kommer under Pressen, vilde paa den Maade (især om ogsaa de af mig ikkun paa eet Sted omtalte[1] men paa utallige Steder forekommende Sprogfeil i Slægt-Registrene og i Attraktions-Genitiverne tillige ved en almindelig Bemærkning maatte vorde berigtigede) dog et lidet Skridt fremad være gjort, idet Intet vilde hindre, at hvad der havde staaet paa Rettelses-Bladene til de to forrige Oplag, da optoges i Texten.

2. At der af den høit ærede Bestyrelse maatte gjøres de fornødne Skridt til at virke for, at en fuldstændig og nøiagtig Revision af den nu brugelige Bibel-Oversættelse snarest muligt kan komme istand og vorde stillet til den hele danske Menigheds Tjeneste. Om Trangen til en saadan vil der nemlig, saavidt skjønnes, idetmindste saalænge Talen er om det Gamle Testamentes Skrifter, neppe enten hos Sammes Medlemmer eller iblandt danske Christne i Almindelighed være mere end een Mening.

Idet jeg til forestaaende ærbødigste Andragende knytter Fremlæggelsen af en ny Rettelses-Liste til de omhandlede Oplag af den hellige Skrift, skal jeg endnu tillade mig at yttre, at,

[1]) Anførte Afhandl S. 74. 75.

naar jeg i den hist og her har indskudt smaa Bemærkninger og Oplysninger, disse naturligvis ikke ere bestemte for den høit ærede Bestyrelse, men for det læsende Publikum ganske i Almindelighed, og at de for en Del af dette formentligen ikke ville være aldeles overflødige. Og er det derhos mit Ønske og mit Haab, at nedenstaaende Berigtigelser, dersom uoverstigelige Hindringer skulle stille sig iveien for Opfyldelsen af mit ovenfor gjorte Andragende, idetmindste forøvrigt af En og Anden iblandt mine Landsmænd ville vorde benyttede og meddelte Andre til Benyttelse ved deres Bibel-Læsning.

Pedersborg i Fasten 1849.

Allerærbødigst

P. Chr. Kierkegaard,

Medlem af det danske Bibelselskab.

Hundrede Rettelser til nittende og tyvende Oplag af den danske Bibel.

Hvor en Stjerne [*] staaer foran Capitel- og Vers-Betegnelsen, findes Feilen kun i nittende; staaer den bagefter samme, kun i tyvende Oplag. Hvor ingen Stjerne staaer, findes Feilen i dem begge.

I 1 Mosebog 5, 26*: to firesindstyve Istedetfor: to og firesindstyve. — 32, 26: lad mig gaae, til det dages Istedetfor: thi o. s. v. — 34, 1: Dina, Leæ Datter, der hun havde født Jakob, [altsaa født sin egen Fader] gik ud Istfor: Dina, Leæ Datter, den [som, hvilken] hun [Lea] havde født J. [Oprindeligen maaskee en Archaisme]. — Josva 23, 16: da skal Herrens Vrede optændtes Istfr: optændes. — Dommern. 1, 7: saasom jeg haver gjort, saa haver Gud befalet mig [nemlig at hugge Tommelfingre og Tommeltæer af 70 Konger!] Istfr: betalet. — 5, 20: Stjernerne i deres høie Vrede strede mod Sisera istfr: fra deres høie Veie [Baner]. — Sammest. V. 31 er Interpunktionen saa urimelig, at Deboras Seiers-Sang, der ender midt i Verset, kommer til

endnu tillige at indeholde den Efterretning, at Landet saa havde Fred i 40 Aar, efter at den var sunget: („de, som elske Gud, skulle være ligesom Solen udgaaer i sin Kraft; og Landet hvilede fyrretyve Aar“). — 17, 11: den unge Karl bar ham som een af hans Sønner istfr: var ham o. s. v. — 2 Kong. 10, 4: saa meget Istfr: saare meget. — V. 15: og Jonadab sagde: det er; er det saa, da giv mig din Haand Istfr: det er. Er det saa o. s. v. [Dette sidste er nemlig saare langt fra at være Jonadabs Tale, det er Jehus Svar derpaa]. — V. 20: en Forbundsdag Istfr: Forbudsdag. — V. 24: den samme Sjel Istfr: den sammes Sjel. — V. 31*: Da Istfr: Dog. — 13, 25*: tog de de Stæder Istfr: tog de Stæder. — 14, 15: Handedeler Istfr: Handeler. 15, 25 har, foruden to tidligere anførte Feil [1]), endnu i tyvende Oplag: -tye Istfr: tyve. — 21, 5: alle Himmelens Hær Istfr: al o. s. v. — V. 24: sloge Istfr: slog. — 1 Krønik. 4, 10: Jabez Istfr: Jacbez [som han rigtigen er benævnet i det foregaaende Vers]. — 2 Krøn. 2, 13: nemlig i Hiram-Abi Istfr: nemlig Hiram-Abi [en Mands Navn]. — 24, 1*: Cibja Istfr: Zibja. — 32, 21: vare undkomne af hans Liv Istfr: udkomne af h. L. [d. e. hans egne Børn]. — V. 27: saa stor Istfr: saare stor. — 33, 3*: hyggede Istfr: byggede. — 34, 2*: Fader Istfr: Faders. — V. 16: fremdeles førte han og Kongens Svar tilbage Istfr: fremdeles førte han og Kongen Svar tilbage [nemlig Ypperstepræstens Svar eller Rapport til Kongen; medens begge Oplag lade Kongen aflægge Rapport]. — *V. 32: og han lod slaae alle dem Istfr: han lod staae o. s. v. — Esra 5, 1: i Judæ Istfr: i Juda. — V. 8: og luffes ved deres Hænder Istfr: lykkes [Talen er om Tempel-Bygningen]. — 9, 3: rev jeg mit Klæde og min Kappe Istfr:

1) Den ovenfor omtalte Afhandling S. 75.

min Klædning [formodentlig enten en Archaisme eller en grov Misforstaaelse af det tydske: mein Kleid]. — V. 11: Eders Istfr: deres. — Nehem. 3, 3*: hyggede Istfr: byggede. — Samme Vers 3 i begge Oplag: de flyttede den [Fiske-Porten] Istfr: de fyede [sammenføiede, lavede] den. — V. 15: Mizpæ Deels Øverster Istfr: Øverste [som det rigtigen, kun der i en udansk og uforstaalig Construktion, er at læse i V. 9. 12]. — 8, 17: Josva Nuns Søns Dag Istfr: Dage. — Hiob 13, 27*: du har lagt mine Fødder i Skokken Istfr: Stokken. — 18, 13 har en Anmærkning til det Ord „Lemmer“, som lyder saaledes: Ebr. stange d. e. Been og Sener Istfr: Stænger [Grene] o. s. v. — Psalm. 22, 17: de Ondes Haab have omringet mig Istfr: Hob har omr. mig. — 46, 3: Bjergene bevægedes og henfløi midt i Havet Istfr: henflode o. s. v. — 89, 11*: Nahab Istfr: Rahab [Ægypten]. — 94, 20: hade Samqvem med dig Istfr: have S. m. d. — Ordsprog. 21, 18: en Ugudelig skal blive Randsoning for den Retfærdige [er vistnok ingen Trykfeil, men ligesaa meningsforstyrrende en Levning af Fortidens Fransk-Dansk] Istfr: Løsepenge. — 26, 27: hvo som opvælter en, paa ham skal den komme tilbage Istfr: en Steen o. s. v. — 30, 6*: løngagtig Istfr: løgnagtig. — Prædiker. 2, 7*: Tvende Istfr: Tyende. — Esaias (den meest læste Prophet, det gamle Testamentes Evangelist) 16, 1 Anm.: denne var den Stad i Moab Istfr: den vigtigste [ell. fornemste] St. i M. — V. 8: Hedningers Herre have Istfr: Herrer o. s. v. — 17, 8: han skal see ikke hen Istfr: han skal ikke see hen. — 18, 2 maa der staae et Komma efter „hidindtil“, dersom ikke Stedet skal blive suldkommen meningsløst. V. 3: alle Indbyggere i Juda Istfr: paa Jorderige. [Er det ikke en Trykfeil, saa er det en høist mærkelig Oversættelses-Feil. Texten har, kan og

Luther: auf Erden]. — 21, 12*: endbog Istfr: endnu. — 22, 14: den Herre Zebaoth har aabenbaret sig for mine **Øine** Istfr: **Øren** [!]. — V. 19: af din Stad Istfr: af dit Sted. — 23, 3: dens Høst Istfr: den Høst. — V. 10: igiennem til dit Land Istfr: igiennem dit Land [muligt dog, at dette ikke er Trykfeil, men Forklaring]. — 24, 3: saare bedrøvet Istfr: berøvet. — 28, 14: I, som herske over dette Folk, som ere i Jerusalem Istfr: som er o. s. v. — V. 21: gjøre sig rede paa Prazims Bjerg Istfr: rede som paa Prazims Bjerg. — V. 22: at Eders Haand ikke skal blive haardere Istfr: Eders Baand o. s. v. — 29, 1 Anm.: Guds Love Istfr: Løve. — 30, 5 fattes det Halve af Verset, nemlig de Ord, som Luther oversætter: weder zur Hülfe noch sonst zu Nutzen. Hvad Grunden er til Udeladelsen, skal jeg lade uafgjort. — V. 10: som sige til **Søerne**, I skulle ikke see, og **Tilskuerne**, I skulle ikke skue Istfr: til **Seerne**... til **Skuerne** [til Propheterne og Aandens Tjenere. Jeg seer ved en saa overordentlig Skjødesløshed efter endnu en Gang, men det staaer virkeligen i begge Oplag]. — V. 28: at fælde Hedningerne i Forfængeligheds Sold Istfr: at sælde [ryste, rense, sigte] Hedningerne o. s. v. — 36, 4: sagde til ham Istfr: til dem. — 37, 22: det Ord, som Herren har talet imod ham, Jomfru Zions Datter, hun foragter dig Istfr: talet imod ham: Jomfruen, Zions Datter, hun o. s. v. — 38, 8 Soel-Visen Istfr: Soel-Viseren [?]. — V. 20: de Dage vi **lege** i Herrens Huus Istfr: vi **leve** o. s. v. — 57, 6: Dækkenes slette Stene Istfr: Bækkenes o. s. v. — 59, 11: knurre ideligen som Duer: Istfr: kurre o. s. v. — **Jeremias** (den Prophet, vor Tid især trænger til at læse) 18, 17*: la- Istfr: lade. — 21, 1: Smeden af Jerusalem Istfr: Smedene. — V. 8*: saaledes vil give Istfr: vil jeg give. — 29, 6: formere Eder der Istfr: formerer E. — V. 21. 22 staves samme Personś Navn: Zedechias og Zedekias, saa Læseren fristes til at troe, at den Sidstnævnte er en ny Person. Desuden staaer i V. 22: **hvilken** Istfr: hvilke [om to falske Propheter]. — 30, 7: Nødens Tid, Jakob Istfr: **Nødens Tid** for Jakob. — V. 13: anlangende dit **Bulder** Istfr: din **Byld**. — V. 21*: hans herlige Fyrster skulle ... hans Regenter skulle Istfr: hans herlige Fyrste skal .. **Regent** skal [Feilen er saameget underligere, som det i en Anmærkning er tilføiet, at den Tilsigtede er Christus]. — 31, 4: du som endnu Istfr: du skal endnu. — V. 23. 24: Steder Istfr: Stæder [en Forskjel der ellers dog iagttages, og uden hvilken disse Vers blive uforstaalige]. — V. 36: opholde fra at ikke være et Folk Istfr: opholde fra at være et F. — 32, 25: Og du sagde til mig: Herre Herre! kjøb Istfr: Og du sagde til mig, Herre, Herre: kjøb [at Gud skulde have tiltalt Propheten med de Ord: Herre, Herre (Adonai Jehovah), burde dog ingen Bibel kunne indeholde]. — 38, 3: **Kongens Hærs Haand af Babel** — er vistnok ingen Trykfeil men et Exempel paa, hvad det fører til, naar Man, som overalt i vor Oversættelse af det Gamle Testamente, sætter: **Kongens** af Babel Istfr: Kongen af Babels[1]). — 49, 1: hvorfor eier Malcom **Gud** [Ja det vil Correcturen have ondt ved at svare paa] Istfr: hvorfor eier Malcom **Gad** [Gad Stammes Land]. — 51, 13 Anm.: **Asen** Istfr: **Alen**. — Endnu er ved Jeremias' Bog at mærke, at der foran Capit. 9* er sat den Overskrift: Propheten begræder Judæ Folks Stammer; men at jeg er vis nok paa, at det skal være Jammer. Ligeledes over Capit. 32*: Propheten gives i Chaldæernes Haand, medens der enten skulde staae: Propheten kjøber en Ager, eller: Landet skal gives i Chaldæernes Haand, eller begge Dele. —

[1]) Smlgn. den anførte Afhandling S. 74.

Ezechiel 16, 51: de have Istfr: du haver. — 27, 8: Arpad Istfr: Arvad [som rigtigen staaer i V. 11]. — V. 19: Mensal Istfr: Meusal [ell. Mehusal, som Luther har]. — 31, 2: spaa imod Israels Hyrde [i Grunden vel en Gudsbespottelse, thi Israels Hyrde er Gud Herren Ps. 80, 2. Joh. 10, 12. 16] Istfr: Hyrder. — 35, 2. 7: Seiers Bjerg Istfr: Seirs Bjerg [som der rigtigen staaer i V. 3]. — 36, 25: skænke rent Vand Istfr: stænke r. V. — 48, 21*: de fem til det østre og vestre Landemærke, foran for og tyve tusinde Istfr: til det østre og vestre Landemærke, foran for de fem og tyve tusinde. — **Daniel** 4, 32*: smage Urter som Øxne Istfr: Øxne. — 12, 2: komme til et evigt Liv Istfr: Somme. — **Micha** 1, 7: deres Istfr: dens. — 6, 2*: og i stærke Istfr: og I stærke. — **Habakuk** 1, 16: ved dem er hans Deel **fuld af Veir** Istfr: ved dem er hans Deel **fed**. [Hvorfra den Feil kommer, kan jeg ikke oplyse; men vist er, at dette „fuld af Veir" ikke har hjemme, hvor det nu læses i Skriften]. — 2, 5: samle sig til Istfr: til sig. — **Zephan.** 2, 11: de skulle tilbede ham hver i sit Sted, ja alle Hedningernes Øre Istfr: Øer. — **Malach.** 3, 1 (et Sted, hvoraf Begyndelsen hyppigen anføres i det Nye Testamentes Skrifter): strax skal den Herre komme til sit Tempel, hvilket I opsøge Istfr: strax skal den Herre, hvilken I opsøge, komme til sit Tempel. — **Sirach.** [vel den meest læste af Apokrypherne] 31, 22: Sundheds Søvn er med en maadelig Brug Istfr: Bug. — 33, 6: „en Staahest" er vel sagtens ikkun en Archaisme, men sikkert for Mangfoldige ligesaa uforstaaligt som for mig, indtil jeg fik seet efter i Texten, at det skal være en Hengst [Stodhest]. — **I Makkab.** (en Bog der burde læses fremfor de fleste Apokrypher) 14, 47 erklærer Simon sig tilfreds med „at forstaae alle Ting." Man vil maaskee finde, at Mindre kunde have gjort det; og saaledes er

det da ogsaa. Der skal læses: forestaae. [Sammestedes 15, 32 staaer: Simons Herlighed og Træsur — hvilket vistnok ikke er en Trykfeil, men dog vel ogsaa hører til det Utaalelige i en Bog for Folket. Efter Græsken at domme burde der staae: Skjenkebord].

Matth. 15, 27 fattes Ordet smaa foran „Hunde" [en ligefrem Trykfeil; thi i V. 26 staaer det, ligesom ogsaa i Mr. 7, 27. 28, og at det netop har en egen Eftertryk i den cananæiske Qvindes Svar, er bekjendt nok]. — Mr. 12, 9[1]: Viingaardsmanden Istfr: Viingaardens Herre [som netop kræver Viingaardsmændene og modsættes dem]. — Luk. 24, 12: [Apostelen Peder] gik bort og forundrede sig selv over det, som skeet var Istfr: forundrede sig ved sig selv [Saameget er umiskjendeligen Trykfeil; men rimeligt er derhos, at Stedet burde været oversat: han gik hjem (til sig selv), idet han forundrede sig over det, som skeet var]. — Aabenbar. 5, 11: deres Tak var titusinde Istfr: deres Tal var titusinde [Findes ogsaa i den seneste Udgave af det N. T. alene for Aaret 1847. Og med dette Tal vil jeg saa slutte nærværende Register].

En fri reformeert Kirke i Frankrig.

Det bliver vel med hver Dag tydeligere for alle Troende, hvad man kan vente sig af de saakaldte Folkekirker, hvor enten Geistligheden alene, eller i Forbindelse med den Folkets Udvalgte skulde, uden Hensyn til et urokkeligt, kirkeligt Grundlag, og uden Hensyn til, hvad Aand de drives af, ved Stemmefleerhed afgjøre Kirkens Anliggender og navnlig dens Lære og Forfatning. Det vil

[1]) Feilen her findes fra Revisions-Udgaven af i alle vore Bibler og Nye Testamenter, endnu i det N. T. fra 1847. Smlgn. anf. **Afhandling S. 91.**

vist ikke heller vare længe under de nærværende Forhold i Landskirkerne, inden det bliver tydeligt for dem, som med Hjerte og Mund holde ved Herren og ville fremme hans Ære, at de paa Kirkens Grund maa slutte sig sammen i et eget frit Samfund, hvis Troesgrunden skal blive uforandret, og en tilsvarende Forfatning faae Gyldighed saaledes, at det indre Liv kan naae en sund og kraftig Udvikling, og den levende Bekjendelse faae frit Løb over Troendes Læber til Rigets Udbredelse nær og fjern.

I et tidligere Nr. (171, 172) have vi meddeelt, hvorledes Folkekirken i Canton Waadt ved sine Foranstaltninger tvang de alvorlige Christne til en Udtrædelse, og at disse have dannet en fri Kirke. Udtrædelsen af den skotske Landskirke er noksom bekjendt. Her meddeles nu Begyndelsen til et lignende Skridt i den fransk reformeerte Kirke.[1])

Den (democratiske) folkeherskende Grundsætning trængte sig naturligviis ogsaa der ind i Kirken og vilde gjøre den vilkaarlige Frihed gjældende i Herrens Menighed. Generalsynoden samledes i Paris den 11 Septb. 1848, og uden at agte paa Deres Indsigelse, som holdt paa, at man skulde gaae ud fra en fælleds aaben Troesbekjendelse, udarbeidede den og har senere vedtaget en „kirkelig Constitution" af 66 Artikler, hvis Grundlag er Folkets Herredømme ved den almindelige Stemmeret. Blandt Andet har ethvert Medlem, eller saakaldt Medlem af en Menighed Ret til at stemme ved Valget af de Ældste, og at deeltage i Præsternes Udvælgelse. Hvorhos den eneste Sikkerhed, man indrømmer Kirken, er, at den Stemmegivende forinden skal erklære, at „han troer paa Bibelen" (!), samt at den, der vil udnævnes som en Ældste, maa forpligte sig til at opdrage sine Børn i den reformeerte Religion. Dette Udkast blev vedtaget med 53 Stemmer imod 37. Men paa Grund deraf, og i Erkjendelsen af ikke længere at kunne udrette Noget i et Kirkesamfund, der vægrer sig ved at ære Sandheden og bekjende Troen, have tre af Synodens Medlemmer skilt sig fra samme og en fri Kirke har dannet sig. Dennes Ledelse er begyndt af den her kjendte nidkjære Præst Frederik Monod, som har nedlagt sit Embede i Landskirken, Armand Delisle, Greve Agenor Gasparin og *de* Uimont, og de have sammenkaldt en Synode til Mai d. A., forinden hvilken Tid man venter at flere frie Menigheder ville slutte sig til.

Generalsynoden sendte en Deputation til Cultusministeren; men denne vilde ikke modtage samme eller anerkjende Synodens Berettigelse; imidlertid har den tilstillet Regjeringen sin Constitution, og det vil nu vise sig, hvorvidt denne faaer Tid og Villie til at beskjeftige sig hermed.

Høve i Febr. 1849

C. F. Rønne.

1) Efter Ev. Kirch.-Z. Novbr. 1848.

Danmarks Geistlighed,

en personalhistorisk-statistisk Aarbog, udg. af Frederik Barfod, Kbhavn. 1849.

Danmarks Geistlighed udgjør, især naar man tager dem med, som endnu vente paa geistlig Befordring, et saa talrigt Personale, at en statistisk Oversigt over denne Stands Medlemmer altid vil være vis paa at finde Interesse i en vid Kreds. Vi have ogsaa siden 1830 havt et saadant — om ogsaa ufuldstændigt og ikke altid ganske nøiagtigt — statistisk Værk i den afdøde, som omhyggelig Samler bekjendte Wigfus Erichsens flere Gange udgivne „Geistlige Stat". Imidlertid havde dette Arbeide endnu saa meget af det blot Tabellariske og Registeragtige ved sig, at man med Føie kunde ønske det omarbeidet og udvidet. Det er et saadant fuldstændigere og righoldigere Arbeide, Hr. B. har villet levere.

Da vi ikke ere istand til at offre megen Roes paa dette Hr. B.'s Product, ville vi skynde os med at nævne, hvad der virkelig i og for sig fortjener al Paaskjønnelse, nemlig den forbausende Flid og Nøiagtighed, hvormed de statistiske Data ere samlede. Ingen kan nægte Hr. B. Talent for Indsamlingen af deslige Data og Notitser.

Men under Læsningen af Hr. B.'s Skrift er dette Talent ofte forekommet os mindre vel anvendt. Naar Talen er om store og mærkelige Personligheder, da ligger det nær at ønske Oplysning selv om saadanne Gjenstande, som i sig selv ere Smaating: da kan selv et Datum blive interessant. Anderledes forholder det sig, naar saadanne detaillerede Oplysninger offentliggjøres om en Mængde Personligheder, som hverken have eller kunne have Krav paa offentlig Deeltagelse. Saadanne Details kunne være særdeles behagelige for Hr. B. til egen Efterretning og eget Brug; for Offentligheden egne de sig ikke, de høre hjemme i Privatlivet. Men Hr. B. mangler den Tact, som skulde lære ham at adskille det Almeeninteressante, som fortjente Meddelelse, fra det Uvigtige, Uvæsentlige og Smaalige, som burde være udeladt. Ved en større Sparsomhed med deslige Meddelelser vilde Forf. desuden, uden at udvide Skriftets Omfang, kunne have undgaaet de mange usædvanlige, sære og forvirrende Tegn, der under Læsningen idelig forstyrre og trætte, næsten ligesaameget som den mærkværdige Retskrivning, Hr. B. bruger. Der hører en vis Selvtillid og Hensynsløshed til at bruge en Skrivemaade, der er i høieste Grad afvigende fra den af alle gode Forfattere brugte, og som er ligesaa uskjøn som udansk. Hr. B. troer dog vel ikke, at han og et Par andre smaae Forfattere kunne fra Grunden af omskabe det danske Skriftsprog? Men troer han ikke det, hvorfor vil han da paatvinge sine Læsere et saadant gebrokkent Miskmask af dansk, svensk og islandsk Sprogbrug. Især maae vi anke over den Maade, hvorpaa Forfatteren — vi vide ikke, om vi skulle sige oversætter eller omskriver — Person- og Stednavne. Hvad de første angaaer, har Hr. B. gjort en ny og ganske eiendommelig Opdagelse, nemlig at „ethvert Binavn er Mandens egen Eiendom", saa at det faaer Lov til at staae uantastet, medens alle Fornavne ere „Sprogets (ikke Enkeltmandens) ubestridelige Eiendom," hvorfor de maae finde sig i under Hr. B.'s Hænder at gjennemgaae en ofte comisk Forvandling. Med Stednavnenes Skrivemaade er Hr. B. om muligt endnu mere vilkaarlig, navnlig hvad de slesvigske Stednavne an-

gaaer. Det er et Extrem af eiderdansk Patriotisme at ville benægte Existentsen af tydske Stednavne i Slesvig, og til den Ende istedetfor de gængse Navne selv fabrikere en for Alle ubekjendt, for Mange uforstaaelig dansk Benævnelse, f. Ex. Lykkesborg for Glücksborg, Graasten for Gravensteen, Mjolen for Medolden. Hr. B. er en virkelig Fanatiker i sin Danskhed, og tager sig af den Grund Friheder, der ere ikke ganske undskyldelige, skjøndt de jo rigtignok ikke ere de værste, man finder i hans Aarbog.

Dersom man ikke kan benægte Hr. B.'s Talent til at samle alleslags Notitser om alleslags Personer, tør man maaskee med megen Føie frakjende Forf. Sands for at ordne det Samlede paa en let overskuelig Maade, og veilede Læseren paa en saadan Maade, at han hverken drukner i Details eller trættes ved Besværligheden med at finde, hvad han ønsker at eftersee. Hr. B.'s Registre ere i denne Henseende til saa liden Hjælp, at man lettere finder sig tilrette i Bogen ved at slaae efter paa Lykke og Fromme, end ved efter Registeranviisningerne at slaae op paa ti Steder uden at finde, hvad man søger. Vi kunne ikke undlade at troe, at Hr. B.'s smaalige Nøiagtighed her er hans Læsere til stor Fortred.

Der er et Afsnit i Hr. B.'s Bog, som har til Overskrift: „Notitser om Danmarks i Aarene 1841—47 afdøde og entledigede Præster." Dette Afsnit har allerede givet Anledning til flere alvorlige Protester, der ere saa meget mere begrundede, som de af Forf. fremførte Historier, Anecdoter, Rygter osv. ofte ere slet, ofte slet ikke begrundede; thi at Hr. B. i Fortalen siger, at han Intet har optaget, uden han var „subjectiv overbeviist om Paasagnets Sandhed," er ikke nogen synderlig Garanti for Læserne. Nogle af Hr. B.'s Historier kan man næsten kalde løgnagtige og bagvadskende; Hr. B. er nærved at gjøre det selv, idet han oftere efter at have disket op med sin Fortælling, er naiv nok til at drage dens Sandfærdighed i Tvivl; andre Historier ere maaskee meget sande; men hvorfra har Hr. B. faaet — vi ville ikke sige Ret; thi den kunde Ingen give ham —; men hvorfra har han faaet Sind og Hjerte til at fremføre allehaande und

Omtale om afdøde Mænd. Deres Rygte pleier dog ellers selv den gemeneste Bagvadsker at have Sky for at angribe. Men vi kunne tænke os, at Hr. B. trækker paa Smilebaandet, naar man til ham taler om Sind og Hjerte: han er den upartiske Retfærdighed og ubestikkelige selvbestikkede Minos og Rhadamanthus i egen Person. Sandelig, man maa beundre Hr. B.'s Mod; han har Mod til at træde den offentlige Sømmeligheds-følelse under Fødder, — Mod til at handle med Afdødes Rygte som med det Snavs, hvorpaa han træder, — Mod til at rive det Slør bort, som skjulte mangen kjær Afdøds Feil og Synd for hans nærmeste Slægt, der nu maaskee for første Gang af Hr. B.'s Bog skal høre Tale derom. (Vi ville her blot exempelviis henvise til Historien om Capellanen, der dræbte sig selv, hvorom hans Familie til dette Øieblik maaskee har været uvidende). Hr. B. har virkelig Mod!

Sit Afsnit om Smudshistorier overskriver Hr. B. med Pauli Ord 1 Tim. 5, 19, der i den danske Oversættelse lyde saaledes: „Antag ikke noget Klagemaal mod Nogen af de Ældste, uden efter to eller tre Vidner." Til dette Motto henviser Hr. B. i Fortalen, idet han paastaaer at have holdt sig det efterrettelig. Mod denne Paastand gjøre vi den alvorligste og bestemteste Indsigelse, idet vi for Hr. B.'s Skyld haabe, at han ikke ret har forstaaet de græske Ord, han skrev. For det Første gjælder Apostelens Ord Timotheus, som var Forstander for en christelig Menighed og altsaa var retmæssig Tilsynsmand med Alt og Alle; men Hr. B. er da ikke den danske Kirkes Ypperstepræst eller den danske Geistligheds bestikkede Overhoved; for det Andet formaner Apostelen Timotheus til ikke at antage noget Klagemaal mod de Ældste, med mindre det ved Vidner var tilstrækkelig stadfæstet; men fra at antage er der dog et stort Spring til usky aansom Offentliggjørelse og Udraaben af saadanne „Klagemaal." Hvorledes kan da Forf. sige at have holdt sig sit Motto efterrettelig? Selv om han var en Timotheus, havde han dog grovelig misbrugt det apostoliske Ord. Forresten skriver Paulus et andet Sted til samme Timotheus: „Hold Dig fra den vanhellige løse Snak; thi Saadanne gaae stedse videre i Ugudelighed; og deres Ord vil æde om sig som dødt Kjød; iblandt dem ere" osv. Mon Hr. B. ogsaa har holdt sig disse Ord „efterrettelig"? — Vi tillade os at tvivle.

Det var værd at vide, om Hr. B. har troet at gjøre Publikum til Behag ved at optrykke saadanne gamle tildeels forglemte eller ubekjendte Historier, hvorved mangen afdød Geistlig kommer i Gabestokken, eller om han hører til dem, der begynde deres Angreb paa Kirken med et Angreb paa dens Geistlighed. I saa Fald er han ikke den Mand, Geistligheden eller Kirken havde at ønske sig til at affatte personal-historiske Aarbøger, med mindre han vilde holde sig til blotte Aarstal og Datoer.

Anm., der kan befrygte at døe som Geistlig, medens Hr. B. endnu udgiver sine personal-historiske Aarbøger, vil for dette Tilfældes Skyld herved paa det Høitideligste protestere imod, at hans Eftermæle lider nogen Overlast ved at gjøres til Gjenstand for Hr. Barfods Roes eller Dadel.

Frederiksborg, den 4 Marts 1849.

L. de Richelieu,
Adjunct.

Udnævnelser og ledigt Embede.

14. Marts. Første residerende Kapellan ved Bremerholms Menighed i Kjøbenhavn, Hofprædikant *Dr. theol.* B. Münter, R. af D. og D. M., beskikket til Sognepræst for samme Menighed og til Provst for Holmen og Garnisonen; Anden resid. Kapellan ved ovennævnte Menighed, J. F. Mynster, til første residerende Kapellan ved samme.

17. Marts. *Cand. theol.* H. P. Falck til Sognepræst for Bindinge i Svendborg Amt. (Baron Holck til Holckenhavn har Forslagsret).

---

15. Marts. Embedet som Sognepræst ved Frue Kirke og Præst ved Hospitalet i Aarhus (497 Rbd.)

Samlet og udgivet af **R. Th. Fenger** og **C. J. Brandt. Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 183.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Palme Søndag, den 1 April. [Nr. 27.

Om den „borgerlige Retfærdighed."[1]

Under de nærværende Forhandlinger om Forholdet mellem Kirke og Stat hører man undertiden, skjøndt rigtignok i Forbigaaende, tale om den „borgerlige Retfærdighed." Adskillige af den gamle Dogmatiks Formularer udgaae ikke fra Sagen selv, men ere kun overførte, deels fra en given Tidsphilosophie, deels fra den gamle Logik. I Henseende til disse er det rigtigt, hvad saa Mange føre i Munden, at „Dogmatiken trænger til en ny Form." Lad dem gaae i Glemme, og give Plads, dog ikke for andre lignende Formularer, vel fra en nyere Philosophie men af maaskee endnu ringere Værdie; men lad dem vige for Sandhedens egen Skikkelse og en reent dogmatisk Talebrug. Andre Formularer ere, saa at sige, kun Tingens eget Udseende; de udtrykke den Form og Skikkelse, hvorunder Sandheden nu engang er os meddeelt, hvorfor de ogsaa lige saa meget ere bibelske som kirkelige og dogmatiske.

Af denne Art er det omtalte Udtryk den borgerlige Retfærdighed, og vi hilse derfor med Glæde Gjenoplivelsen af dette dogmatiske Udtryk, der blev anvendt af Reformatorerne, optaget i Augsburg. Troesb. P. I Art. 18 „og som siden har gaaet igjennem den lutherske Dogmatik" thi det betegner et Lærestykke, der er af indgribende Vigtighed i Læren om Retfærdiggjørelsen. Uden Erkjendelsen af Forskjellen mellem den borgerlige Retfærdighed, der ogsaa kaldes den udvortes Retfærdighed, eller Retfærdighed for Mennesker, eller som F. C. S. D. Art. II udtrykker det mellem *externa honesta vita* og *res spirituales* kommer man aldrig til Indsigt i Læren om Retfærdiggjørelsen for Gud, og det er en af Rationalismens Hovedfeil, at den kun har kjendt denne Retfærdighed og sat den i Stedet for Retfærdighed for Gud.

Men allerede den Omstændighed, at det er fremkommet under de nærværende Forhandlinger om Statens Forhold til Kirken, giver nogen Mistanke om, at man enten ikke klart har tænkt sig, hvad Formelen betydede, eller at man reentud er i en Vildfarelse. Det hører nemlig i Virkeligheden ikke til dette Forhold eller overhovedet til Læren om Kirken; men det hører til Læren om Retfærdiggjørelsen og er et Hovedstykke i denne. Det synes, som man forledt ved Udtrykket „borgerlig R." nærmest har tænkt paa den Ulastelighed for Statens Love, som denne kræver af og vil fremtvinge hos sine Borgere, skjøndt gode Borgere af sig selv stræbe at erhverve den, ligemeget enten de ere Troende eller Vantroe. Saaledes taler Paludan-Müller i sit Skrift: Betydningen af Cultusministerens Circulaire af 9 Mai 1848 S. 19 om den „udvor-

[1] Da denne liden Meddelelse er mere theoretisk end umiddelbart praktisk, kunde det synes, at den snarere hørte hjemme i et videnskabeligt Tidsskrift. Men den er ikke udtømmende og dybtgaaende nok til at kaldes egentlig videnskabelig, og derhos bringer den egentlig ikke noget Nyt, men minder kun om det, der er, eller bør være Alle bekjendt, og derfor har jeg hellere villet søge en Plads for den i Kirketidenden.

tes saakaldte borgerlige Retfærdighed" som eensbetydende med den "Legalitet som Staten fordrer og vil fremkalde." Ligeledes taler *Mag.* **Zeuthen**: Betragtninger over Statens Forhold til Kirken S. 11, om den "udvortes borgerlige Retfærdighed," som den "der af Staten kan regjeres." Men "den Legalitet, som Staten fordrer," "den Retfærdighed som kan regjeres," er endnu ikke det, som Troeslæren betegner ved den borgerlige Retfærdighed. Hiint er kun den juridiske Retfærdighed, som Staten stræber at frembringe, meest ved Tvang og Straf, og som derfor tildeels er noget for den Enkelte Ufrit, medens den virkelige borgerlige Retfærdighed er en fri Sædelighed, der strækker sig ogsaa langt ud over Statens positive Love. Hiin kan idethøieste kun regnes med som en Frugt af eller som et lidet Stykke i den rette borgerlige Retfærdighed; eftersom den sande Agtelse for og Lydighed under Lovene aldrig vil fremstaae som almindelig Tilstand i en Stat eller som varig Tilstand hos den gode Borger, uden hvor der er ægte fri Moralitet tilstede; thi Statens Arm er dog for kort til at ramme alle Overtrædelser.

Først maa vi erindre, at i denne Sammenhæng betegner Ordet Retfærdighed ikke den dommende Retfærdighed, men Retfærdighed som menneskelig Livstilstand. Om den dømmende Retfærdighed er naturligviis ogsaa Talen ligesaavel i Troeslæren som i Lovkyndigheden, nemlig deels som guddommelig Egenskab eller som den i Almagten virksomme Hellighed, deels som guddommelig Gjerning, eftersom Gud er Levendes og Dødes Lovgiver og Dommer. Men her tales om Retfærdighed som den Tilstand hos Mennesket, at han, sammenholdt med Loven, maa antages at have opfyldt denne. Om det da skal være den blot juridiske Retfærdighed, eller Ustraffelighed, den sande borgerlige Retfærdighed, eller Retfærdighed for Gud — kommer an derpaa, om han stilles for Statens borgerlige Love, for den naturlige Sædelæres Bud, eller for Guds Aasyn.

Allerede det danske Ord Retfærdighed betyder efter sin Sammensætning et Menneske, hvis "Færd er ret," som "færdes rigtig," enten i Livet i Almindelighed eller i et enkelt Stykke. At retfærdiggjøre sig betyder at godtgjøre at man er uskyldig i Anklage, at man har færdedes rigtig. At retfærdiggjøre Andre er at godtgjøre eller erklære Andres Uskyldighed. Det er saaledes Udtrykket af en Dom, indeholder en Domsact, og er dermed fortræffelig skikket til at gjengive saavel det G. som det N. T.s samstemmende Talebrug. Ordet צַדִּיק betyder den, der færdes, lever ret efter Guds Lov, saaledes om Noah 1 Msb. S. 9, hvor det sættes parallelt med תָּמִים ulastelig, uskyldig, og 7, 1, hvor der tilføies: for Guds Ansigt, ɔ: efter Guds Dom. Smlgn. 1 Msb. 18, 23. I N. T. omskrives *δίκαιος* Aab. 22, 11, ved *ὁ ποιῶν δικαιοσύνην*, og Lexicographen Phavorinus omskriver det: *ὁ πᾶσαν ἀρετὴν ἔχων*. Saaledes er Døberen Mr. 6, 20 *ἀνὴρ δίκαιος και ἅγιος* en retskaffen Mand; Matth. 5, 45 sætter det parallelt med "god," og Matth. 13. 49 som Modsætning til ond. Verbet *δικαιοῦσθαι* "at retfærdiggjøres" har derfor det samme Domsbegreb i sig, det betyder derfor at blive erklæret for retfærdig, blive dømt uskyldig at være, ganske Passivet af hiint danske at retfærdiggjøre sig eller Andre, nemlig mod Beskyldninger. Saaledes Matth. 12, 37: "Efter dine Ord skal Du retfærdiggjøres," *δικαιωθήσῃ*, frikjendes, "og efter dine Ord skal Du fordømmes." Ligesaa Matth. 11, 19 og ofte. Derimod betyder det nærmest ikke at omdanne fra Uretfærdig til Retfærdig. *Δικαιοσύνη* er Substantivet deraf, Sagløshed, Uskyldighed, Retskaffenhed, Dyd, og det sammenfatter i sin populaire Sprogbrug, hvad vi forstaae ved Legalitet, Moralitet, Retfærdighed for Gud.

Men netop derfor maa for den grundigere Erkjendelse den deri liggende Begrebsfylde nærmere sondres. Hvad nu først den borgerlige Retfærdighed angaaer, da er denne ikke nogen

blot Legalitet, allermindst en saadan som Staten formaaer at fremkalde, men en sand og virkelig fri Moralitet, og netop det, der nu fortrinsviis kaldes Moralitet, den fornuftige Sædelighed. Vi vide, at der ogsaa udenfor Christum og for ham existerer en naturlig Sædelighedslov. Skjøndt „Menneskene ikke holdt for Godt at have Guds Kundskab" Rom 1, 28, saa kunne de dog ikke blot kjende hin „usynlige Kraft og Guddommelighed" Rom 1, 20, men drevne af Samvittigheden og den moralske Følelse, hvilke dog er een Kraft, kun under forskjellige Tidsforhold til Handlingen, kunne de selv i deres faldne Tilstand ikke ganske fornegte Sædelighedens Lov, Rom. 2, 14, fordi Skabningen dog staaer i en uopløselig Sammenhæng med Skaberen. Det er, som bekjendt, denne naturlige Sædelighedslov som ved Menneskeaandens intellectuelle Udvikling er gjort til Gjenstand for Fornuftmoralen. Denne er nu vel i sin rette Behandling ikke først en Opstillelse af en Lov, men en virkelig Philosophering, nemlig over den absolute Idee betragtet som practisk Idee eller som den der giver det Endelige sin Skikkelse og gjør det til sit Udtryk. Som practisk Idee er den absolute det Sandes eller Viisdommens, det Godes og det Skjønnes Idee. Naar Viisdommens og det Godes Idee forene sig, saa fremstaaer den moralske Idee, og Moralphilosophien er væsentlig Læren om den moralske Idee. Men fordi denne er en practisk Idee, viser den os en moralsk Verdensorden og dermed en Sædelighedens Lov, hvorunder den skabte Aand har at indordne sig, for med Frihed at finde og selv at stille sig paa sin rette Plads i Aandens Rige. Dette er nu Noget, som maa siges, enten at gaae aldeles ud over Statens Opgave, eller hvortil den idetmindste kun indirecte kan virke, ligsom den kun indirecte, nemlig igjennem Kirken, virker for Guds Rige, og det er da aabenbart, at man her er langt ud over Statens juridiske Retfærdighed. Denne naturlige, menneskeligt fornuftige Moralitet kjender Dogmatiken ogsaa, navnlig efter de anførte Skriftsteder, og den erkjender den virkelig som en Art Retfærdighed, eftersom den ogsaa er Overholdelse, men den betegner den som den borgerlige eller blot menneskelige Retfærdighed: *justitia civilis sive humana*. Men dermed er den da ogsaa betegnet som Noget, der ligger udenfor Dogmatikens egentlige Omraade, eftersom det ligger foran eller udenfor det egentlige christelige Gebeet. Imidlertid behandler den det virkelig, kun ikke for denne Retfærdigheds egen Skyld, men for igjennem den at paavise Grændserne for Menneskeaandens Magt til det Gode. Det henhører derfor til det Læreстykke, som overskrives: „om Menneskets" aandelige „Kraft," *de viribus humanis*, eller ogsaa jevnlig *de libero arbitrio*, naar *arbitrium* tages i sin dogmatiske Betydning, forskjellig fra *libertas voluntatis*.

At denne fornuftige Moralitet kaldes den borgerlige Retfærdighed er altsaa ingenlunde, som Nogle synes at mene, fordi den henføres til de borgerlige Love, men fordi Mennesket, skjøndt i Besiddelse af den, dog ikke formaaer at sætte sig i det rette Forhold til Gud eller at dyrke Gud rettelig, eftersom vi ikke af egen Magt kunne fornye os i den oprindelige Tilstand, gjenoprette Guds Billede og selv tage den Helligaand og det evige Liv. Den kommer derfor nærmest til at omfatte Menneskets Forhold til andre Mennesker, til hans Medmennesker, til hans Medborgere paa Jorden.

Den kaldes den menneskelige Retfærdighed, fordi det erkjendes, at Menneskeaanden af egen Kraft formaaer at frembringe den. Vel kan Ingen frembringe den i sin Heelhed eller Fuldstændighed, og Ingen er retfærdig selv med denne Retfærdighed; men det maa dog siges om hvert enkelt Stykke deraf, at det formaaede et Menneske at gjøre, naar han kun alvorlig vilde. Den have derfor Menneskene i alt Fald Ret til at kræve af os, og den er saaledes en Retfærdighed baade frembragt af Mennesker og for

Menneskers Øine, men hvad der gaaer ud derover er en Sag med Gud og ikke med Mennesker. Dette indsees allerede deraf, at den kun bestaaer i den nøiagtige Opfyldelse af Fornuftens og Samvittighedens Fordringer, og dem formaaer den oprigtig gode og tilstrækkelig kraftige Villie at fyldestgjøre. Den sande Retfærdighed derimod forudsætter Besiddelsen af det christelige Livselement, af Naadelivet i Gud, som Ingen af sig selv kan tage, men det er Aandens Gave. Videre kunne vi imidlertid ikke begrunde dette, da det vilde føre os for langt ind i det herlige og dybsindige Læreſtykke *de libero arbitrio.*

Endelig betegnes den som en udvortes Retfærdighed, skjøndt dermed ikke menes nogen blot Legalitet, thi den angaaer ikke blot Handlingernes udvortes Overeensstemmelse med Loven, men virkelig baade Tanker og Begjeringer, og er en virkelig indre Moralitet. Men den mægter ikke at udrydde Syndens onde Rod i Hjertet og helbrede for Arvesynd, eftersom dette var og er umueligt før og uden Christo, der ene formaaer at forløse os fra Synden. Om derfor Villien endog bøier sig under Loven, bliver Lysten til det Onde i det syndige Hjerte, for hvem derfor Loven er en Tvang og ikke som i Christo en Frihed; det formaaer ikke oprigtigt at elske Loven. Under al den borgerlige Retfærdighed, hvor fuldstændigt den end frembragtes, bliver dog Hjertets inderste Lyst, Mening og Villie uretfærdig og syndig, og derfor er al borgerlig Retfærdighed noget Yderligt, noget Udvortes. Den er et ærbart Levnet hvorpaa Mennesket beflitter sig, medens Hjertet dog bliver det gamle syndige Hjerte. Men netop heraf sees det da tillige, eftersom Gud giennemskuer Hjerterne, at selv den fuldstændigste borgerlige Retfærdighed er idel Uretfærdighed og Syndighed for Gud, saa at selv det meest moralske Menneske, naar han ikke tillige er forløst og forsonet i Christo, dog ikke er Andet end en strafskyldig og fordømt Synder.

Overalt kan den philosophiske Moral, netop fordi den er indskrænket til den naturlige, uigjenløste Tilstand, til Fornuften og den moralske Følelse, aldrig tale ret om Synden. Den kan erkjende den store og fordærvelige Forvirring, der er kommet i Menneskelivet; den beklager den indvortes Strid imellem Fornuft og Sandselighed, men den tager dette som en Kjendsgjerning, der vel ogsaa har sine gode Sider, idet den giver Dyden Leilighed til at erhverve sig Seierens Fortjenstlighed i Kampen mellem Fornuft og Sandselighed. Derimod veed den Intet om det Ondes Oprindelse og allermindst kan den deri see et Frafald fra det, der egentlig var Menneskets Tilstand; den veed at det Onde strider mod Fornuften, er ufornuftigt, men den kjender Intet til Guds Vrede og strenge Dom over Synden; den kjender det Onde eller ufornuftige egentlig ikke som syndigt; og Synd er for den kun Overtrædelsens Gjerninger. Den betragter det Onde mere som en tilstedeværende Mangel af Fuldkommenhed end som noget egentlig Fordømmeligt og Strafskyldigt; derfor er det ogsaa, at den saa let trøster sig over, at den ikke øiner nogen Muelighed til Ophævelse af Strid imellem Fornuft og Sandselighed. Som den borgerlige Retfærdighed selv er noget Udvortes, saaledes gaaer Læren derom eller den philosophiske Moral heller ikke ind til det Inderste [1]).

[1]) Yderst træffende ere Melanchthons Ord: *Loci. th. P. I. p.* 81, *ed Detzer. Qvanqvam sapientia humana docet regere mores, improbat et punit facta contra rationem, tamen non agnoscit hoc, qvod est proprium in peccati ratione, videlicet reatum coram Deo seu iram Dei. — Sed ecclesia monstrat iram Dei, et docet, longe majus malum esse peccatum, qvam putat humana ratio; nec arguit ecclesia tantum externas actiones, pugnantes cum lege Dei aut ratione, sicut philosophia, sed arguit radicem et fructus, interiorem caliginem mentis, dubitationem de voluntate Dei, aversionem voluntate Dei, et contumaciam cordis contra legem Dei. Hæc est concio prorsus aliena a politicis judiciis.*

Ved denne Leilighed maae vi bemærke den aabenbare Forskjel imellem den philosophiske og den theologiske eller christelige Morals Sphærer. Vel have de naturligviis nogle almindelige moralske Begreber tilfællelds, skjøndt ogsaa disse mestensdeels ere forskjelligt nuancerede, men de angaae forskjellige Gjenstande. Den philosophiske Moral fremstiller den borgerlige Retfærdighed, der er idel Syndighed for Gud; den theologiske Retfærdigheden for Gud. Fornuftmoralen beskriver de Levnetsformer, hvori den naturlig gode, men af Synden svækkede Villie træder frem; den theologiske Moral beskriver de Levnetsformer, hvori det nye Naadeliv i Christo, Troeslivet i den Helligaand træder frem, eller Troens og Aandens Frugter; hiin det borgerligt skikkelige Levnet, der dog er idel Syndighed for Gud, denne det nye Gjenfødte Menneskes aandelige Vandel, naar hans „Liv er gjemt med Christo i Gud“, Coloss. 3, 3; kort sagt den ene staaer udenfor, den anden staaer i det christelige Livselement. Det indsees da, at egentlig theologisk Moral ikke kan fremkomme derved, at man tager et System i Fornuftmoralen, udvider det ved nogle theologiske Laanesætninger, og smykker det med nogle Skriftsteder. Rigtignok har dette overmaade længe været den theologiske Morals Tilstand; men der er gjort flere meget fortjenstfulde Forsøg paa at komme ud derover; skjøndt, som bekjendt Moralen er langt fra den theologiske Reenhed og afrundede Form som Dogmatiken. Hos os derimod ere desværre endog de seneste Forsøg endnu af den gamle Art.

Forskjellig fra denne borgerlige Refærdighed er den sande Retfærdighed for Gud, som bestaaer deri at den Alvidende og Hellige kan finde baade Ens Tilstand og den deraf fremgaaende Handlemaade overeensstemmende med sin Hensigt og Villie. I en saadan Tilstand befandt Slægten sig oprindelig efter Skabelsen, og den befandtes derfor i den saakaldte „oprindelige Ret-

færdighed,“ *justitia originalis*, der er en virkelig Retfærdighed for Gud. Men efterat denne er tabt, vilde dertil kræves, at Mennesket fornyedes i den oprindelige Tilstand, at Syndefaldet og dets Følge Arvesynden udslettedes, og den oprindelige Harmonie mellem Kjød og Aand gjenoprettedes. Retfærdighed for Gud er saaledes nu Gjenoprettelsen af Guds Billede, og Syndens Ophævelse med det deraf fremgaaede Levnet. Den kan derfor kun fremkomme ved en ny Skabelse.

Den er da ikke vor egen Retfærdighed, Philip. 3, 9, thi os fattes jo den Roes, vi skulde have for Gud; men efterat den var forsvunden af Slægten ved Syndefaldet, kom den først atter tilbage i Christo, der var født uden Arvesynd og med Guds Billede, og som i Alt viiste Faderen saavel activiisk som passiviisk den fuldkomneste Lydighed; Retfærdigheden for Gud er saaledes først og eiendommelig Christi Retfærdighed, den først i hans Person tilstedeværende men dernæst os retfærdiggjørende Retfærdighed, eftersom „Christus er fra Gud blevet os Retfærdighed“ 1 Cor. 1, 30. Dermed er den da ikke blot en Retfærdighed for Gud, men ogsaa en „Retfærdighed fra Gud,“ altsaa en fuldkommen og sand Retfærdighed, eftersom Intet behager Gud saaledes, som hans eget alfuldkomne Væsen.

Denne os af Naturen fremmede Retfærdighed bliver nu vor, idet den bliver Troens Retfærdighed Rom. 4, 11, nemlig for saa Mange, som „ere i Christo“ den Retfærdige. Ved den sande og levende Tro blive vi inderligt forenede til Eenhed med Christo. Ligesom Faderen og Sønnen ere i væsentlig Eenhed, saaledes ere alle Troende i væsentlig Eenhed med Sønnen, om de endog ikke med deres hele Person opgaae i ham. Herren siger Joh. 17, 22—23, at han har meddeelt de Troende af sin guddommelige Herlighed for „at de skulde være Eet, ligesom vi (Faderen og Sønnen) ere

Eet, jeg i dem og de i mig," smlgn. Joh. 14, 20. De som „hænge fast ved Herren ere een Aand" 1 Cor. 7, 17, „eet Legeme med ham" 1 Cor. 12, 13. Naar Skriften siger, at de Christne ere indpodede som Lemmer paa Christi Legeme, og at han er sit Legems Saliggjører, hvilke Steder ere bekjendte nok, saa er dette meget mere end en blot Lignelse, det er en Virkelighed. De Troendes Samfund er virkelig „Christi mystiske Legeme," i hvilket han selv er tilstede i Kirken og lider i den, Colosſ. 1, 24 (og Comtr. dertil). For at frembringe dette Forhold indgik han, skjøndt uden Synd, i Synderes Tilstand og Lidelse, for at han formedelst denne inderlige Forening kunde meddele os sin Retfærdighed, 2 Cor. 4, 21. Christus er saaledes ikke blot udenfor os, men han er formedelst Troen Christus i os, den Retfærdige i de Uretfærdige. Saalænge Christus endnu er os en Person udenfor os, før os i Tiden og over os i Himlen, ere vi endnu ikke i Christo, og have ikke Retfærdighed i ham om vi end have en historisk Tro. Men Herren vil ikke saaledes blive udenfor os. „See," siger Herren, „jeg staaer ved Døren og banker, og naar Nogen hører min Røst og aabner (Hjertets) Dør, saa komme vi (Faderen og jeg) til ham, og holde Maaltid med ham, og han med os," (deeltager med os i det evige Livs Næring). Aab. 3. 20. Naar Nogen elsker Herren, og bevarer hans Ord „ville vi komme til ham og tage Bolig hos ham" tage blivende Ophold i Sjelen. Joh. 14, 23. Den sande Retfærdighed er saaledes Troens Retfærdighed.

Retfærdigheden for Gud er saaledes en os tilregnet Retfærdighed, og denne Tilregnelse af Christi Retfærdighed, af hans Fortjeneste, ifølge hvilken vi der ere Syndere dog formedelst Christi Fortjeneste af Gud blive behandlede, som om vi ikke vare Syndere, faae Adgang til Gud, Fred med ham og Barnestand, er det, der fortrinsviis i Skriften betegnes som Retfærdiggjørelse. Det maa herved først erindres hvad

Naaden er, at den nemlig ikke blot er en guddommelig Egenskab, hvilende eller virksom, Eet med Godheden og Barmhjertighed, i hvilken Betydning den forekommer i Læren om de guddommelige Egenskaber; men at det samme Ord tillige betegner Noget i den troende Sjel; nemlig den Helligaands, altsaa Guds Naadevirkninger i Sjelen, baade den foregaaende, medvirkende og virksomme Naade, formedelst hvilke han selv „begynder den gode Gjerning i os," forfremmer og fuldkommer den indtil Jesu Christi Dag; hvorved Gjenfødelsen skeer, Naadelivet i Christo meddeles og Helliggjørelsen gjøres muelig. Kun saaledes, som Betegnelse for Troeslivet, Naadelivet i Christo, forekommer Naaden, Guds „saliggjørende Naade" i Læren om Retfærdiggjørelsen.

Nu ere vi af os selv kun Syndere, fra hvilke Gud derfor maa vende sig bort og holde sig borte i Mishag, til hvilke han derfor ikke kan meddele sig selv, sit eget hellige Væsen, den Helligaand, „af Naturen ere vi Vredens Børn" Eph. 2, 3, Joh. 3, 36. Saalænge Gud altsaa betragter os i os selv eller udenfor Christo, og anderledes kan han efter sin Retfærdighed ikke betragte os for vor egen Skyld, saalænge kan han ikke begynde Naadelivet, den gode Gjerning. Selv, af egen Magt, kunne vi ikke forandre dette vor fuldkomne Forkasteligheds Forhold til Gud. Men formedelst Christi Forsoningstø Mellemkomst forandres vort Forhold til Gud. Naar han nemlig betragter os i Christo, stiller det hele Forhold sig anderledes; saa er vor Synd straffet i ham, da vi formedelst vor Eenhed i ham have Deel baade i Straffen og i hans fortjenstlige Lydighed. Dette er Virkningen af Forsoningen, der maa gaae forud, som en Gjerningssag i Verden, før Retfærdiggjørelsen kan skee, men hvorom vi her ikke kunne tale videre. „Naar Nogen i Troen tilegner sig Christi Retfærdighed, saa antager Gud dette for gyldigt, og tilregner Christi Retfærdighed, som

om det var dette Menneskes Retfærdighed," og nu kan han begynde Naadevirkningerne og Helliggjørelsen i ham. I Mennesket selv er derved umiddelbart ingen Forandring skeet ved denne Tilregnelse, men vel følger en stor Forandring efter, derimod er der ved Christi Mellemkomst skeet en stor og frelsende Forandring i hans Forhold til Gud, eller i den Maade, hvorpaa Gud betragter ham; Gud fælder nu for Christi Skyld en anden frikjendende Dom, thi naar Straffen er lidt, gaaer Synderen fri ud, saaledes kræver Retfærdigheden, Rom. 6, 7. Denne Domshandling, Doms Afsigelse, *actus forensis*, er den egentlige Retfærdiggjørelse, ved hvilken især Paulus saa ofte dvæler, især Rom. 8, 30-34, og 6, 1-11, og det er den paa hvilken vi Protestanter tænke ved Ordet Retfærdiggjørelse. At Skriftens hele Talebrug i de hidhørende Udtryk retfærdig, retfærdiggjøres og Retfærdighed indeholder Tanken om en saadan dømmende Handling have vi ovenfor seet. Retfærdiggjørelsen eller Tilregnelsen af Christi Retfærdighed er saaledes aldeles forskjellig fra Helliggjørelsen, og maa gaae forud for denne, som dens nødvendige Forudsætning og Betingelse.

Katholikerne overspringe, som bekjendt, ifølge deres semipelagianske Anskuelse ganske dette høist nødvendige Lærestykke, og sætte derfor Retfærdiggjørelse som eensbetydende med Helliggjørelse, igrunden som et overflødigt Udtryk. Den er dem en „physisk og indgydt Virkning," *actus physicus, justitia infusa sive inhærens*, hvor Mennesket forvandles fra uretfærdigt til virkelig retfærdigt. Kun skjælne de mellem en „første og anden Retfærdighed" *justitia prima et secunda*. Den første Retfærdighed erhverves ved Omvendelse og deres egne Præparationer hvorved de gjøre saa meget, at Gud af en Slags Billighed, fordi Mennesket dog nu har gjort hvad han kan *propter meritum ex condigno*, antager dem til Naade, — og dette skal da gaae i Stedet for den egentlige Retfærdiggjørelse i Christo — og nu forhjælper dem til den anden og egentlige Retfærdighed, hvorved de bleve virkelig forvandlede til retfærdige, og erhverve sig en sand Fortjeneste hos Gud, *meritum ex condigno*. Men vi Protestanter have baade Sandheden og Skriftens egen Forklaring med os [1]).

Imidlertid er det sandt, at den Christne ikke kan blive staaende ved den blot tilregnede Retfærdighed eller ved hans Antagelse til Naade, thi derved vilde han gaa glip af Naaden selv, og atter falde tilbage i Fordømmelsen. Christi Retfærdighed maa blive os en virkelig meddeelt og tilegnet Retfærdighed. Denne Tilegnelse skeer nu langsomt ved den Christnes Fremvæxt i Christo, og den fuldkommes aldrig her paa Jorden, formedelst Kjødets Modstand mod Aanden. I denne Retfærdighedens Tilegnelse bestaaer nu Saliggjørelsen; men Læren derom er et nyt Lærestykke.

I Anledning af en formeentlig feilagtig Talebrug er denne liden Meddelelse fremsat baade til dens Berigtigelse og som et Exempel fra den gode lutherske Dogmatik, der i Sandhed indeholder mere dyb Tænkning og skriftmæssig Lærdom end Mange nu omstunder ville erkjende. Maatte det kun lykkes stærkere Aander, at drage dens Skatte frem i en reen og tidsvarende Skikkelse. Men dette er et Arbeide, som selv en Twesten fandt svært.

Den gunstige Læser vil bære over med Svagheden i denne Meddelelse.

Wemmeløv i Februar 1849.

Wilh. Rothe.

1) Imidlertid maae vi, imod Nogle af de gamle Dogmatikere, indrømme, at Ordet δικαιοῦν, lexicalsk betragtet, ogsaa enkelte Gange, skjøndt sjeldent kan forekomme som nærbeslægtet eller eensbetydende med helliggjøre. Saaledes uden Tvivl Dan. 12, 3. 1 Cor. 6, 11.

Forslag angaaende den danske Kirkes og Skoles fremtidige Vilkaar.

(fra det geistlige Convent for Kjøbstaden Horsens og Omegn)

§ 1.

Den evangelisk-lutherske Kirke vedbliver at være Folkekirke og haandhæves som saadan i sine Rettigheder af Staten.

§ 2.

I Landets Kirke gjælde de symbolske Bøger som hidtil og Præsterne forpligtes ved Eed til at lære og til at administrere Sacramenterne overeensstemmende med dem.

§ 3.

Kirkens Anliggender styres af en Synode, bestaaende deels af Geistlige deels af Lægmænd. Denne Synode har samme Myndighed med Hensyn til Kirkens indre Anliggender, som Rigsforsamlingen har i Landets verdslige, og kan der i Kirkens ydre Anliggender Intet afgjøres uden at Synoden er hørt.

§ 4.

Ethvert Religionsparti, hvis Lære og Cultus ikke strider mod Sædelighed og offentlig Orden, har fri Religionsøvelse. Dets øvrige Forhold bestemmes ved en Dissenterlov.

§ 5.

Alle, der henhøre til et fra Landets Kirke forskjelligt Religionsparti, ere fri for personelle Afgifter til Stedets evangelisk-lutherske Kirke og dens Tjenere, hvorimod Tiender og øvrige Emolumenter tilfalde disse.

§ 6.

Vil Nogen udtræde af det evangelisk-lutherske Samfund, maa derom skee Anmeldelse igjennem Stedets Præst til Bisskoppen med Opgivende af, til hvilket Religionssamfund han for Fremtiden vil høre. Børn som ved Forældrenes Udtrædelse ere uconfirmerede, skulle naar de have opnaaet en Alder af 14 Aar, erklære til hvilken Kirke de ville bekjende sig.

§ 7.

Confirmationen vedbliver i Landets Kirke at være Betingelsen for at ansees som selvstændigt Medlem af den lutherske Kirke og erholde de dermed forbundne Rettigheder.

§ 8.

Landets offentlige Borger- og Almueskoler vedblive at staae i uforandret Forhold til Kirken. Børn af Forældre af anden Trosbekjendelse kunne deltage i Underviisningen med Undtagelse af Religionsunderviisning, som Forældrene selv maae drage Omsorg for.

§ 9.

Forend Nogen kan confirmeres, hvis han hører til den lutherske Kirke, eller forend Nogen kan erholde Adgang til borgerlige Rettigheder, hvis han hører til et andet Religionssamfund, skal han i Regelen have fyldt det 14de Aar og maa han forinden, hvad enten han har nydt Underviisning i nogen offentlig Skole eller privat, underkaste sig en Examen, hvorved han prøves i Læsning, Skrivning og Regning, og, hvis han er Lutheraner i Religion, hvis ikke maa han fremvise en Attest fra det Religionssamfunds Præst eller Forstander, hvortil han hører, at han har den fornødne Kundskab.

§ 10.

Den, som bestaaer i den i § 9 omtalte Examen udskrives og hans offentlige Underviisning ophører, hvorimod den, som ikke bestaaer, maa fremdeles søge Skolen eller anden Underviisning, indtil han befindes moden eller fritages ved Bevilling.

§ 11.

Den hidtilværende Skoletvang ophører; men for at Staten dog kan have Sikkerhed for at almeen Oplysning ikke forsømmes, skulle alle de Børn, om hvis Dannelse Præsten ikke paa anden Maade kan skaffe sig Vished, fra deres 7de Aar møde og prøves ved de halvaarlige Skoleexamina efter de i § 9 tegnede Bestemmelser. Hvis noget Barn da befindes at være utilbørlig forsømt, skal Skolecommissionen derom gjøre Anmeldelse til vedkommende Øvrighed, som har at træffe de fornødne Foranstaltninger til Barnets Underviisning.

(Meddeelt af M. Plesner, Conventets Formand).

Udnævnelser og ledige Embeder.

19. Marts. Sognepræst for Thostrup og Roum i Viborg Amt og Stift, J. C. W. Funch, beskikket til Sognepræst for Brøndum og Hvidbjerg, i samme Amt og Stift; forhenværende Personel Kapellan for Gudbjerg i Svendborg Amt, L. Ch. B. Fogh, beskikket til residerende Kapellan for Katrup, Ørritslev og Tolstrup i Skanderborg Amt.

---

24. Marts. Andet residerende Kapellani ved Bremerholms Menighed i Kjøbenhavn (377 Rbd.); Thostrup og Roum i Viborg Amt og Stift (142 Rbd.).

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 184.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Paaske Søndag, den 8 April. [Nr. 28.

En Angelsaxisk Paaske-Prædiken.

Vi meddele en af Angelsaxeren Ælfriks Homilier, en Paaske-Prædiken, som den lød for Englændernes og vore Forfædre ved de Tider da Knud den Store sad paa Tronen og da Vesterhavet var som en Indsø i det danske Kejserdømme. Tiderne forandre sig. Nu kastes vor Lykkes Lodder i London; i gamle Dage var det omvendt, da skiftede danske Sværd Englands Lykke. Det er imidlertid ikke for, efter gamle Folks Vis, at trøste os ved Mindet om Ungdoms-Bedrifterne over Alderdommens Vanmagt — og endnu mindre for at klage over Forskjellen mellem før og nu — at vi her bede vore Læsere følge os dette Tusind Aar tilbage i Tiden; men for at bringe i Erindring hvad vore Forfædre, ved Siden ad Sejersrovet og Byttet, bragte med sig hjem fra deres Vikingstog til England, varigere end Guldet de fik i Danegæld. Det gik jo dem der, som alle de nordiske Erobrer-Folk i Middelalderen, at naar de, overlegne i Kraft, havde betvunget Landene, bleve Sejerherrerne de undertvungne, men aandelig udviklede og tildels kristnede, Folks Lærlinger. Vore Forfædre havde, efter Barndoms Dagene i Frodes Guldalder, tumlet sig i Drengeaarene, forvovne og forvildrede; da de kom til Anguls-Øen, begyndte deres Skolegang. De gik i angelsaxisk Skole under Knytlingerne, indtil de ved Knud Lavards og Svend Grathes Tid kom i tydsk Skole, og der har vi gaaet saalænge, at vi nær havde glemt alt andet og os selv med, og det ikke mindst hvad det kirkelige angaar. Det vil derfor ikke være overflødigt at opfriske i Erindringen, at det var fra England og vore angelsaxiske Frænder der, at Bisper og Præster kom til os, for at hegne og bygge den Mark, Ansgar og hans Disciple havde pløjet og saaet under Sorg, men i Haab. Om ikke for andet, da af det historiske Hensyn, at naar Kilderne til Efterretning om vore ældste kirkelige Forhold desværre hos os selv ere faa og fattige, tør vi snarest hente videre Oplysning fra vore Læremestre, hvem Lykken i det som i andet har været ulige gunstigere. Blandt Angelsaxerne havde den romerske Kirke-Gren, ved sin „sidste gode Biskops" Kærlighed fundet et Sidestud, som gjennem de følgende Aarhundreder udviklede en saa ejendommelig Kraft, at det burde overalt i Kristenheden kjendes og betragtes med Ærbødighed, men allerhelst blandt det Folk der nød godt af Frugterne. Hos Angelsaxerne alene blandt de nordiske Stammer rejste der sig en kirkelig Højskole, hvorfra Lærere udgik til Fastlandet og navnlig til deres gamle nordiske Hjem. Den nærmeste Grund hertil laa nu vistnok deri, at de af Naturen var et højtbegavet Folk, hvorom deres Skjalde og deres Skrifter bære talende Vidnesbyrd; men dertil kom, at Angelsaxerne havde det Held, som vi iøvrigt dele med dem, at de ej fik en Karl den Store eller en norsk Oluf til at prædike Kristendom iblandt sig med Sværdet over Hovedet. Derfor gik det ogsaa noget langsomt med Udbredelsen, som andensteds hvor Ordet fik Lov til at virke frit ved egen Magt; men det samme Held kunde de takke for at Evangeliet lettere vandt Hjerterum, hvor det vandt Husrum, og Frugterne viste sig bedst, dels i de apostoliske Missionærer som fra dem udgik, dels i den Literatur paa Folkets eget Tungemaal, som de fik Magt til at frembringe. Thi det er vel en ligefrem Slutning, at hvor man i Middelalderen følte Drift til at skrive paa Modersmaalet om de aandelige Ting, der maatte Lysten til at forkynde de Fattige Evangeliet, være stærk, for at kunne overvinde de Hindringer, baade Naturen og Optugtelsen lagde ivejen.

Det angelsaxiske Skriftsprog spores, saasnart Kirken havde begyndt at vinde Fodfæste i Landet (600) og udviklede sig i de følgende 4-5 Aarhundreder i en Række Opskrifter af deres Skjaldes Sange, og andre Bøger, enten som Oversættelser navnlig fra Latinen, eller mere selvstændige Værker, af historisk eller theologisk Indhold. Blandt det sidste Slags en Mængde Homilier, af hvilke vi her meddele en paa Paaske-Søndag, hvis Forfatter, Ælfrik „Homilisten", var Abbed, eller som Andre mene Ærkebisp i York, under Knud den Store og hans Sønner.

I have ofte hørt om vor Frelsers Opstandelse, hvorledes han paa denne Dag stod op fra de Døde; men jeg vil alligevel atter minde eder derom, at det ikke skal gaae eder ad Glemme.

„Da Christus var begravet, sagde Jøderne til Landshøvdingen Pilatus: Herre! den Bedrager, som nu er taget af Dage, sagde ofte, medens han levede, at han tredie Dagen efter sin Død vilde reise sig af Graven“ . . . osv.

I Anledning af denne Fortælling maa vi dog mærke, at om det havde været Nogens Agt at stjæle hans Legeme, saa havde han dog ikke affort ham Klæderne; thi saaledes pleier Tyve aldrig at give sig Stunder.

Samme Dag viste Jesus sig for Peder og to andre Disciple og trøstede dem. „Men tilsidst kom Jesus til sine Disciple der hvor de vare forsamlede, og sagde til dem: Fred være med eder! det er mig; værer ikke bange! Thi de var blevne forskrækkede og troede det var et Spøgelse; men han sagde: Hvi ere I saa frygtsomme og vide ei hvad I skal tænke om mig? See mine Hænder og Fødder, gjennemborede af Nagler; føl og see: havde jeg været et Spøgelse, vilde jeg ikke have Kjød og Been“ ... osv.

Jesus viste sig saaledes jevnlig for sine Disciple og veiledte dem med Hensyn til Lærdom og Tro, hvordan de skulde lære al Menneskens Kjøn; men fyrgetyvende Dag efter hans Opstandelse, foer han legemlig til Himmels, op til sin Fader. — Dog vi have nu til eders Troes Bestyrkelse fortalt meget Mere af Evangeliebogens Indhold, end Dagens Evangelium ligefrem fordrer. Derfor vil vi nu give eder en Forklaring af Dags-Evangeliet, efter den hellige Pave Gregors Udlæggelse.

I have hørt, dyrebare Brødre, at de hellige Qvinder, som fulgte Herren i hans Livs Dage, kom til hans Grav med kostelig Salve: ham, som de havde elsket i levende Live, vilde de, nu han var død, see at tjene med hjertelig

Hengivenhed. See, denne Gjerning betegner noget som finder Sted i Guds Kirke. Vi, som troe paa Christi Opstandelse, vi komme visselig til hans Grav med kostelig Salve, om vi beaandede af de hellige Dyder og med Hunger efter gode Gjerninger søge vor Herre. Qvinderne, der bare Salven, saae Engle; thi De see de himmelske Engle, som med Higen efter gode Gjerninger længes at reise til Ham i det Høie. Englen rullede Stenen fra Graven; ikke som om han derved skulde bane Vei, at Christus kunde gaae ud; men kun for, at gjøre det vitterligt for alle Mennesker, at nu var Han opstanden! Han der kom dødelig til denne Verden, født af det jomfrueligt lukkede Liv — han havde ustridigt, nu da han opstod udødelig, Magt til at forlade denne Verden, om og en Gravhule vilde lukke ham Veien. Engelen sad paa den høire Side af Graven. Den høire Haand betegner det evige, den venstre det timelige Liv. Engelen sad med Rette paa høire Side, thi derved aabenbarede han, at Jesus havde overvundet Jordelivets Forførelser og havde nu, udødelig, taget sin Bolig i Evigheden. Sendebudet var klædt i skinnende Dragt; thi han forkyndte Festdagens Fryd og vores Herlighed. Men, kunde man spørge, var det vores, eller Englenes? Baade vores og Englenes, svare vi; Jesu Opstandelse er en Festdag for os, thi ved sin Opstandelse ledte han os til den Udødelighed, til hvilken vi vare skabte; men hans Opstandelse var og en Velsignelse for Englene, thi Gud udfylder deres Tal, idet han fører os til Himlen.

Engelen opmuntrede Qvinderne, idet han sagde: „Frygter ikke!“ hvad jo var det samme, som om han havde sagt: lad dem frygte, der ikke ønske at Engle skal komme til dem; lad dem skrækkes, som ere besatte af kjødelige Lyster og ikke føle Glæde over den himmelske Skare; men hvad frygter I; I som see eders Staldbrødre for eder? — „Hans Skikkelse var

som Lynet og hans Klædebon hvidt som Snee." Og sandelig i Lynet er der Rædsel, men i Sneen en mild Klarhed. Derfor var og Englebudet om Christi Opstandelse saaledes at see til; thi naar han Selv engang vil komme til den store Dom, da bliver han skrækkelig for den Syndefulde, men mild mod den Retsindige. — Engelen sagde: „I søge Jesus: han er opstanden! han er ikke her!" Han var ikke dengang legemlig i Graven, han som i Kraft af sin guddommelige Magt er overalt. Klædningen, hvori han havde været indhyllet, laae der; thi efter at han var opstaaet fra de Døde brød han sig ei om en jordisk Klædning. Om og en død Mand bliver iført en Klædning, kommer dog ikke derfor denne Klædning til at opstaae med sin Eiermand, thi denne bliver iført det himmelske Klædebon efter sin Opstandelse.

Retteligen sagde Jesus at han vilde møde sine Ledsagere i Galilæa. Galilæa betyder nemlig Overgang. Jesus gik over fra Lidelse til Opstandelse, fra Død til Liv, fra Pine til Herlighed; og dersom vi gaa over fra Synder til hellige Dyder, da skulle vi og see Jesus efter vor Overgang fra dette Liv. Thi der ere tvende Liv, hvoraf vi kjende det ene, medens det andet før Christi Komme var ubekjendt for os. Det ene af disse Liv er dødeligt, det andet udødeligt, men Jesus kom for at paatage sig det ene Liv og aabenbare det andet. Det ene Liv aabenbarede han ved sin Død, det andet ved sin Opstandelse. Hvis han havde lovet os dødelige Mennesker Opstandelse og evigt Liv, men desuagtet ikke havde været villig til i sin egen Person at aabenbare det han lovede: hvem vilde da have troet paa hans Løfter? Men da han vilde blive Menneske, ydmygede han sig saaledes frivillig til Døden; og formedelst sin guddommelige Magt stod han atter op fra de Døde, aabenbarende i og ved sig selv hvad han havde lovet os.

Nu vil sagtens Nogen kunne tænke i sit

stille Sind: „Ja han havde let ved at staae op fra de Døde, eftersom han er Gud og Døden ei kunde holde ham fangen." Hvem der sætter sig fast i saadanne Tanker, maa dog høre hvordan vi besvare denne hans Indbildning. Og saa skal han da mindes: at Christus, da han døde, døde alene; men da han opstod, var han ingenlunde alene, men havde en stor Skare i sit Følge. Hvad Evangelisten Matthæus ogsaa fortæller i sin Evangeliebog, at mange hellige Mænd, som vare døde under den gamle Lov, opstode med Christus, og om dem sige alle vise Lærere, at de have fuldbyrdet deres Opstandelse til det evige Liv, ligesom vi engang skulle gjøre det ved Verdens Ende. Disse Lærere sagde, at de opstandne Mænd ikke havde kunnet aflægge noget fuldgyldigt Vidnesbyrd om Christi Opstandelse, hvis de ei vare opstaaede for bestandigt. Dermed er da al mulig Vantro udslettet; nu skal intet Menneske mistvivle om sin egen Opstandelse, eftersom Evangelisten jo skriver at der var Mange, som opstode med Christus og som ikke var andet end Mennesker, hvorvel Christus selv var Gud.

Nu siger Fortolkeren Gregorius, at det faldt ham ind hvordan Jøderne skreg om Christus, da han hang paa Korset, og hvordan deres Ord lød saaledes: „Er han Israels Konge, da lad ham nu stige ned af Korset, og vi vil troe paa ham." Var han nu dengang, siger Gregor, steget ned af Korset, og vilde ikke have taalt deres Drilleri, da havde han tilvisse ikke givet os noget Exempel paa Taalmodighed; men han blev der en Stund, bar deres Spot og havde Taalmodighed. Og nu er han, som ikke vilde rive sig løs fra Korset, staaet op af Graven. Men det var en større Undergjerning at han stod op fra de Døde end om han mens han endnu levede, havde slidt sig løs fra Korset. Det var en større Undergjerning at han ved sin Opstandelse knuste Døden, end om han skulde have bevaret sit Liv ved at stige ned af Korset. Men

da de saae, at han, uagtet al deres Spot, ikke steg ned fra Korset, men blev og ventede paa Døden; troede de, at han var tilintetgjort og hans Navn udslettet. Dog Sagen fik et andet Udfald; hans Navn svang sig fra Døden, og ud over den hele Jord. Saa deres Glæde blev vendt til den største Sorg, og paa deres Jammer skal der ikke være Ende.

Philisterfolkets Fjende den stærke Samson er et Forbilled paa hvad vi her have omtalt. Thi det hændte sig, at han kom til en af deres Byer ved Navn Gaza; hvorover Philisterne bleve glade og omringede Byen. Men ved Midnat stod stærke Samson op, tog Stadens Porte af og bar dem til Spot for sine Fjender op paa en høi Bakke. Den stærke Samson betegner Christus, Gaza betyder Helvede, og Philisterne er som et Billede paa det jødiske Folk, der satte Vagt om Christi Grav. Men Samson vilde ei gaae tomhændet fra Byen og bar derfor Portene op paa Bakken; saaledes brød Christus vor Frelser ogsaa Helvedes Porte og befriede Adam og Eva samt sine Udvalgte blandt deres Slægt, hvorefter han gladelig stod op fra de Døde, og de med ham, for at opfare til Himlen, medens han efterlod de Lastefulde til evig Pine. Derfor er nu Helvedes Port lukket for de retskafne Mennesker, men staaer bestandig aaben for de Uretfærdige.

Ulyksaligt det jødiske Folk, at det var saa vantro! Al Skabningen erkjendte sin Skaber, kun Jøderne vilde ikke. Himlen erkjendte Christi Fødsel, thi da han blev født, kom der en ny Stjerne tilsyne; Havet erkjendte Christus, da han tørfoet gik paa dets Vover; Jorden erkjendte ham, da den skjalv ved hans Opstandelse; Solen erkjendte ham, da den ved Christi Lidelse formørkedes fra sjette til niende Time; Klipperne erkjendte ham, da de brast ved deres Skabers Udgang; Helhjem erkjendte Christus, dengang det udlod de Fanger, Jesus gjorde til Bytte. Men de haardhjertede Jøder vilde, trods alle disse

Tegn, alligevel ikke i Troen bøie sig til den barmhjertige Jesus, som vil hjælpe alle dem, der troe paa ham.

Vi derimod, lad os kun troe: at Gud Fader var uden Begyndelse, og at Sønnen fra Evighed er avlet af Faderen, thi han er den Viisdom og Magt, ved hvilken Faderen har frembragt al Skabningen; og alt det Skabte oplivedes af den Hellig-Aand, thi han er Faderens og Sønnens Villie og Kjærlighed. Disse tre ere een udelelig Gud, bestaaende i een Guddom og alle lige i Magt; thi hvad som er ringere og ikke saa mægtigt, er ikke Gud. Men Faderen sendte Sønnen til vor Forløsning, og han alene paatog sig menneskelig Natur og leed Døden af sin egen fri Villie, men opstod paa denne Dag fra de Døde. Og fyrgetyvende Dagen efter hans Opstandelse opfoer han i mange Menneskers Paasyn til Himmels, hvor han lever og regjerer med den almægtige Fader og den Helligaand, baade nu og evindelig. Amen.

Om Ælfrik Homilist.

Den angelsaxiske Kirke havde haft sin bedste Blomstertid i detsyvende, ottende og niende Aarhundrede; i det tiende var det som Ungdomskraften begyndte at svækkes. Klostrene og Kirketugten forfaldt, medens Folket gruede for de danske Vikinger, og fattedes Mod til at værge deres Fædreland, naar de ved Guld og feig Eftergivenhed først havde lokket dem til sig og dog ikke kunde tilfredsstille deres Fordringer. Dog manglede det heller ikke dengang paa Mænd, som ofrede deres Liv og Kræfter paa at gjenføde og oplive den henshygnende Plantning. Blandt disse indtage Ærkebiskopperne Dunstan i Canterbury, og Oswald i York, samt Biskop Ædelvold i Winchester en udmærket Plads, i Midten af Aar-

hundredet, og i næste Slægtled, paa Overgangen til ellevte Aarhundrede møde vi i deres Spor blandt andre, den ovenfor nævnte Ælfrik, Ædelvolds Discipel, hvis Paaske-Homili vi have meddelt, og ville dertil føie de sparsomme Efterretninger man har om Manden selv, eller rettere om hans Skrifter; thi hvad man ved om ham, er kun hvad der fremgaar af Fortalerne til disse, og det er ikke meget.

Vi træffe først Ælfrik i Vinchester som Lærling af Biskop Ædelvold. Af dennes Eftermand Elfrge blev han sendt derfra til Cerne, et Kloster der nylig var stiftet i Dorsetshire. Hvad Embede han der har havt er ubekjendt, men viet til Præst var han allerede dengang, og havde forsøgt at skrive paa Modersmaalet, navnlig nogle Skolebøger til Ungdommens Underviisning i det latinske Sprog. Neppe havde han prøvet Pennen paa disse, før han begyndte paa det Værk der gav ham sit Kjendingsnavn „Homilisten". Han oversatte, eller snarere samlede og bearbeidede efter Latinen en Aargang Prædikener, 40 i Tallet, som han sendte til Ærkebiskop Sigerik, med Bøn om at gjennemse dem. I Fortalen til Samlingen, som er stilet til denne Prælat, siger han det var af Kærlighed til de Ringe han havde paataget sig dette Arbeide, til deres Tarv der kun kunde læse og forstaa deres Modersmaal. Skønt han følte der var meget dygtigere Mænd der kunde have gjort det bedre, havde han dog forsøgt det, ikke i Tillid til egen Kraft, men i Tillid til den Gud der er stærk i de Svage. Han havde da gjort sin Flid og valgt af de bedste, af hele Kirken anerkjendte Læreres Bøger, af Augustin, Hieronymus, Beda, Gregor, Smaragdus (Abbed i Verdun i det 8de Aarhundrede) og Haymo (Biskop i Halberstadt i det 9de Aarhundrede). Disse havde han gjengivet, just ikke ordret, men efter Meningen, med Udeladelser og Afkortelser eftersom ham tyktes gjordes behov. En Samling som denne til Brug for Præsterne var saa meget mere nødvendig som der var mange angelsaxiske gudelige Bøger i Omløb, men de fleste fulde af Feil, saa de kunde let vildlede de Ubefæstede og Ukyndige; nu da Fristelsen og Faren og Antikristens Magt var stor i Verden.

— Det Bifald hvormed Bindet blev modtaget og Ærkebispens kærlige Opmuntring gav ham Lyst til at lade følge en lignende Samling, at man kunde have noget at verle med, og Tilhørerne ikke skulde blive kjede af at høre samme Prædiken hvert Aar. Jo mere Ælfriks Arbeider glædede hans Venner, des flere ønskede de fra hans Haand. De bade ham føie en ny Række Homilier til de to forrige, og knytte den til de angelsaxiske Helgen-Dage. Han opfyldte deres Ønske; og de gik videre. En af dem, Ædelværd, havde en Afskrift af en Genesis paa Angelsaxisk, men der var Huller i den, Begyndelsen manglede, indtil Isaks Fødsel. Dette maatte Ælfrik udfylde. Ædelværd var hans Velgjører og han kunde nødig nægte ham det, men han havde ikke ret Lyst til Arbeidet; han frygtede snarere onde Følger, end han haabede gode Frugter deraf. Hans raa Landsmænd vilde gribe efter Historierne og ikke forstaa sig paa den aandelige Mening i dem; naar de da læste om Polygami, Ægteskab mellem Nærbeslægtede og andre ukristelige Skikke, vilde de naturligviis tænke, hvad der dengang var lovligt, kan ikke være blevet ulovligt nu. Han gjorde sig derfor Umage for at udvikle Forskjellen mellem de to Testamenter, det gamle som er at forstaa typisk og aandeligt, det nye som maa forstaas baade efter Aand og Bogstav; og fandt endelig paa en Udvei. Han besluttede at udelade de Kapitler, hele eller halve, som han frygtede for kunde opfattes skævt, eller ansaa for at være af ringe Betydning for kristelige Læsere; og at indskyde i det Sted, hvor det kunde behøves, af sit Eget. Efter denne Plan oversatte han ikke blot første, men alle fem Mosebøger, Josva, og Dommernes Bog til Samsons Død. Neppe havde han sluttet dette Arbeide, før han fandt udvortes Anledning til paa en Maade at fortsætte det. Danskerne under Svend Tveskæg havde angrebet Landet; forgæves søgte Anglerne at købe Barmhjertighed for Penge, og Feigheden selv sad paa Tronen hos Kong Ædelred. Da tænkte Ælfrik, maaske kunde Fortællingerne om Heltene i det gamle Testament dog tjene til at oplive hans Landsmænds sunkne Mod, og vise dem, at vilde de ydmyge sig for Gud med Bøn og [illegible]

da kunde de med Grund vente Sejer fra ham over deres hedenske Fjender. I dette Øjemed oversatte han udvalgte Stykker af Kongernes Bøger, Ester og Judits Bøger, samt begge Makkabæernes. „Jeg har oversat denne Bog paa Angelsk (siger han om Judits) til et Exempel for eder, Landsmænd, at med Vaaben maa I forsvare eders Fædreland mod Fjenden.“ Og ved Makkabæernes Bøger anmærker han, at Mattathias kække Sønner slog Fjenden ikke med store Ord. De gik en bedre Vej, ydmygede sig for Gud og bad: Herre! giv du os Hjælp i vor Nød, thi Mands Hjælp er forfængelig! Gud bønhørte dem og de sejrede over deres Fjender. Det var under Mose Lov. Lad Kristne gjøre ligesaa, og de ville ligeledes sejre!

Foruden disse Skrifter har man adskillige Breve fra Ælfrik, og navnlig en Afhandling „om det gamle og nye Testamente“, hvori han til Ungdommens Bedste giver en kort Beskrivelse af de enkelte Bøger i den hellige Skrift. I Slutningen af dette Skrift forekommer der en Ytring, som er ret mærkelig, skjønt den kun indeholder et bekjendt Træk af Maadeholds-Historien. Han skriver nemlig til sin kære Ven Sigverd, hvem Bogen er stilet til: „Da jeg var hos dig, havde du din Fornøielse af at faa mig til at drikke mer end jeg plejede. Men vid, min Kære, at hvem der nøder en anden til at drikke mer end han kan bære, skal svare for dem begge, dersom der flyder nogen Ulempe deraf. Vor Herre Kristus har i sit hellige Evangelium forbudt alle dem der tro paa ham at hengive sig til Drukkenskab.“ Det Mærkelige ved Ytringen er at den kommer som et Apropos ved Talen om ganske andre Ting; og som saadant et *„prœterea censeo“* træffe vi netop samme Formaning efter Fortalen til hans anden Homili-Samling; der kommer nemlig efter at han har talt om Bogens Indretning, følgende *„ammonitio“*: „Et vilde jeg dog endnu føje til, skjønt det hører ikke saa lige til Fortalen, nemlig vogt jer for Drukkenskab“ osv.

Ælfrik kalder sig i sine Breve Abbed, hvor han var det, vides ej med Vished, og om han blev Biskop eller endog Erkebisp, derom er de Lærde ikke enige. Omtrent samtidig med ham (v. 1000) sad der en Ælfrik paa Erkesædet baade i Canterbury og i York; siden Reformationen har de protestantiske Historieskrivere gjerne antaget at den sidste var Ælfrik Homilist. De romersk-katolske, og blandt dem den nyeste *Dr.* J. Lingard (*the history and antiquities of the anglo-saxon church London*, 1845) finde sig ikke fyldestgjorte ved Beviserne derfor, og antage helst han kun har været Abbed. Ælfriks Værdighed i Kirken er nemlig bleven et Parti-Spørgsmaal, fordi der i en af hans Homilier, af den anden Række, „om Paaskeofferet,“ forekommer en Ytring, som man strax efter Reformationen drog frem, for at bevise at den gamle engelske Kirkes Lære om Nadveren stemmede med den reformerede og modsagde Læren om Transsubstantiationen. Det hedder nemlig der, at det Velsignede i Nadveren er formedelst Guds Ords Kraft sandelig Kristi Legeme og Blod, dog ikke legemlig men aandelig. Allerede Erkebiskop Parker skrev en Bog herom (1566) og siden har de engelske Protestanter stadig gjentaget ham, og søgt at fremstille Ælfrik som en Repræsentant for den engelske Kirkes rene Lære, i Modsætning til de papistiske Forvanskninger, hvorfor det og var dem om at gjøre, at faa ham sat paa saa høi en Stol som muligt. Imidlertid kan det dog bemærkes at Vilhelm af Malmesbury siger at han i sin høie Alder blev Biskop i Crediton, men lægger til at han døde efter fire Aars Forløb.

En Del af Ælfriks Skrifter udkom allerede i Løbet af det 17de Aarhundrede, andre af dem ere først udkomne i vore Dage, deriblandt hans Homilier i to Bind, (udgivne af Benjamin Thorpe. London 1844-46). Thorpe følger den protestantiske Tradition at Ælfrik var Erkebisp i York (1023-51), men tilstaar dog at det har sine Vanskeligheder at forlige det Billede, man danner sig af Ælfrik gjennem hans Skrifter med de Træk Historien har opbevaret om denne Erkebisp, og at det er en tvetydig Ære man søger at hævde Manden; thi om samme Erkebisp siger Malmesbury ikke blot at han var en stræng Mand, men beskylder ham endog for at ham æggede Hardeknud til at rive sin Broder Haralds Lig op af Graven, halshugge det og kaste det i Themsen; saa

og til at brænde Worcester af og tage Indbyggernes Eiendomme, for at faa Hevn over dem, da Worcesterne ikke vilde have ham til deres Bisp. Den gamle Saxer-Krønike ved iøvrigt intet herom og navnlig intet om Erkebispens Delagtighed i Hardeknuds Udaad, men siger derimod ved Aaret 1052: „dette Aar døde Elfrik, Erkebiskop i York, en meget agtværdig og viis Mand.“

Efterretninger.

England. Det har længe været gængse Talebrug blandt de engelske Dissenter, at Statskirken var et aandeligt Babel, og at tillægge den andre stærke Navne, for at betegne hvor brøstfældig den Bygning er, hvis Fald de heller ønske idag end imorgen. Hvad Statskirkens Fiender raabe høit og hæftig, maa dens Venner vel i alle Maader anse for overdrevet, men derfor mangler det ikke paa dem blandt disse, der frit udtale at den engelske Statskirke i mange Retninger trænger til en Omdannelse, dersom den nogenlunde skal opfylde de Forpligtelser, dens store Rettigheder paalægge den, navnlig dersom den nogenlunde skal kunne sørge for den Folkemængde, hvis religiøse Tarv den har paataget sig at varetage. De indrømme vel ikke, hvad der dog synes at ligge temmelig klart for hvem der staar udenfor, at Grunden hvorfor Statskirken tidt har ondt og vil faa værre ved at kappes med Dissenterne, er den Tvang der i mange Retninger hersker indenfor dens Omraade, medens disse har begge Hænder fri. Tværtimod faar man snarere at høre af en Engelskmand, at Reformen maa begynde med en strængere Overholdelse af alle Slags gamle Kirke-Love og Indførelse af nye. Det mest iøinefaldende Beviis for Statskirkens Brøst er de hyppige Udtrædelser som finde Sted, til høire og til venstre. Dersom dette var ubetydelige Personligheder, da sagde det intet, de vare maaske faldne som Rov for en og anden Proselytjæger; men tvertimod, der er iblandt dem dygtige Mænd, Mænd som selv deres Modstandere maa anerkjende baade som selvstændige og redelige. Eller dersom det var i en enkelt Retning, disse Frafald forefaldt, f. Ex. til Romer-Kirken, saaledes som de der for et Par Aar siden vakte saa megen Opsigt; da kunde man tænke, det var Virkningen af denne „katholske“ Luftning som efter Geijers Udtryk foer over Evropa. Men heller ikke det er Tilfælde. Udtrædelser af Statskirken er ligesaa hyppige til venstre som til høire, til Ultraprotestanter som til Papisterne. I November Maaned ifjor traadte iblandt andet en ivrig protestantisk Præst ud for at gaa ind man mener i den skotsk-presbyterianske Menighed. Det var Bapt. Noel, Præst ved St. John's Kapel i London. Han var i sin Tid en meget virksom Arbeider for den „Evangeliske Alliance“, og har deltaget flere Gange i de theologiske Stridigheder.

Som der da mange Gange er fremkommet Forslag til Reform af Statskirken, saaledes er et saadant ogsaa gjort i den sidste Tid, og det fortjener saameget mere Opmærksomhed, fordi det er Mænd af udbredt Anseelse der staa i Spidsen, og fordi de Forslag der er gjorte har fundet stor Understyttelse, saa de vise bedst i hvad Retning og paa hvad Maade de engelske Churchmen ønske at reformere. Mr. J. C. Colquhoun har udgivet en nærmere begrundet Plan til en „Church Extension and Reform“, som han i Forening med Jarlen af Harrowby, Lorderne Ashley og Rob. Grosvenor, i Marts Maaned f. A. har overrakt Lord Russell, for efter deres Mening at raade Bod paa alle de Onder som nu for Tiden trykke den engelske Statskirke, hvorved de især have fæstet Øiet paa den Folkemasse der trindt om vorer op, uden paa nogen Maade at komme i Berøring med Kristendommen.

Deres Forslag gaar fornemmelig ud paa følgende: 1, skulde den saakaldte Kirke-Kommission omdannes. Den nyder med sin nuværende Indretning ikke synderlig Tillid, saa at Andre endog foreslaa ganske at ophæve den og overdrage dens Myndighed til Kirkeforsamlingen (Convocation). Man vilde derved tillige spare en Mængde Penge, som kunde anvendes i kirkelige Øiemed

istedetfor at de nu tidt kun danne indbringende Levebrød for Ministrenes private Venner.

2) Biskoppernes og Kathedral-Kapitlernes Godser skulde vurderes og Beløbet gjøres frugtbringende i aandelige Øjemed. — Paa en Tid da Kirken trænger til alle de Midler den kan byde over, er det uforsvarligt, siger man, aarlig at bortødsle en Sum af 150000 £.

3) Ærkebiskopper og Biskopper skulde sættes paa fast Løn og Overskudet af deres Godser indflyde under det kirkelige Fond. — Colquhoun foreslaar 2000 £ aarlig og en passende Bopæl, til de nye Bisper, som ikke have Sæde i Parlamentet. De som have Sæde her behøve større Indtægter.

4) Det kirkelige Fond skulde anvendes til Folkets aandelige Tarv, ved at afhjælpe Mangelen af gejstligt Tilsyn i de Distrikter hvor denne findes. — De strenge High-Churchmen ville kun halvvejs understytte dette Forslag, de fordre at Overskudet af Bispe-Godserne ene og alene bør anvendes til Oprettelsen af nye Bispe-Sæder. Samtidig dermed tilstaa de dog, at den engelske Statskirke behøver idetmindste 6000 Præster til, for at kunne sørge for de Tusinde og Titusinder af Folket som nu mangle alt gejstligt Tilsyn og Hjælp.

5) Aarlige Beretninger skulde udgives om hvert Stifts aandelige Fornødenheder.

6) Nye Bispesæder skulde oprettes i saadant Antal at de sikre et aarvaagent Tilsyn med Stifterne. De nye Biskopper skulde ikke have Sæde i Parlamentet. — I nærværende Aarhundrede er Englands og Wales's Folkemængde forøget med over otte Millioner. I de 25 Aar er Kirkernes og Præsternes Tal betydelig tiltaget, især i de sidste ti Aar. Dersom der nu tages kraftige Forholdsregler til Kirkens Tarv, maa de Gejstliges Antal ogsaa betydelig forøges. Disse Kjendsgjerninger tale for, ogsaa at forøge de højere Tilsynsmænds Antal. Naar Skolerne voxe, maa der ansættes nye Lærere, naar en Hær forøges, nye Anførere. Dette gjælder ligesaa om Kirken. — Under Henrik den 8de var Befolkningen 4 Millioner, der var 27 Biskopper, nu er Befolkningen 17 Millioner, der er 28 Biskopper.

7) De nuværende Dekan-Embeder skulde gjøres til Bispestole, da fik man med Lethed et betydeligt Antal af disse, uden at behøve nye Bekostninger. — Dekan-Navnet kan gjerne beholdes, og bæres af den ældste Kannik, der i Bispens Fraværelse fører Forsæde i Kapitlet; men det er en fra gammel Tid nedarvet Uskik, at Dekanatet er bleven et selvstændigt, rigt lønnet Embede i Spidsen for Kapitlet, en Uskik der næsten har drevet Bispen ud af hans egen Kathedral-Kirke. De strænge Churchmen synes godt om det Forslag, men Colquhoun gaar dem ikke langt nok frem; 28 nye Bispesæder som vilde opkomme af Dekan-Embeder er altfor lidt, „vi maa idetmindste have 70 eller 80 nye Bisper.“

8) Der skulde opfordres til at sammenskyde frivillige Bidrag til Oprettelsen af de nye Bispestole. — „The engl. Churchman“ tvivler om at en saadan Opfordring vilde frugte; thi at der indkom store Summer til Bispestole i Kolonierne er en hel anden Sag. Til at bygge Kirker i Landet vil Folk nok give Penge, vel at mærke, naar de selv maa beholde Patronats-Ret over dem, men neppe til saa uegennyttigt et Øjemed som at rejse flere Bispestole.

9) Kanonikaterne skulde lægges til de sletlønnede Præstekald i de mest befolkede Egne. — Disse Embeder betragtes ofte som Lønninger for lærde Mænd eller som Alderslivile for Mænd der have ofret deres Kræfter i Kirkens Tjeneste. Men i Virkeligheden ere de ingen af Delene. De ere næsten altid i Hænderne paa Gejstlige som desforuden have store indbringende Embeder. Dersom disse Kathedral-Embeder bortgaves efter deres Bestemmelse, kunde der ikke gjøres bedre Brug af dem. „Til saadanne Lønninger for Mænd der uforstyrret kunde dyrke Videnskaberne eller hvis Liv er henrunden i deres eller Kirkens Tjeneste, til saadanne trænge vi. Lad det da enten ske, og lad det godtgjøres at Kanonikaterne bortgives med dette Hensyn og ikke ere Gribsgods for Familie-Forbindelser og politisk Indflydelse; eller skal den arbejdende Gejstlighed have dem, da lad dem komme dem tilgode som arbejde og faa ingen Løn, og ikke Mænd som iforvejen have mer end nok“. —

I hvor hensigtmæssige disse ni Forslag end kunne være, maa det dog indrømmes, at naar det gjælder en Church Extension and Reform, tage de sig noget tarvelige ud.

(C. Fr.)

Udnævnelser.

30. Marts. Sognepræst for Tolstrup og Stenum i Hjørring Amt, C. A. Wandall, beskikket til Sognepræst for Strø i Frederiksborg Amt; Sognepræst for Medolden i Ribe Amt, L. C. Hagen, til Sognepræst for Rejsby i Haderslev Amt (Tørninglen); *Cand. theol.* A. C. Hansen, til personel Kapellan hos Sognepræsten for Dronninglund, i Hjørring Amt, Provst T. Lund.

Rettelser.

No. 182. Sp. 429. Linie 17: 15 istedetfor 15*.
„ 182. „ 429. „ 24: 13 — 13*.
183. „ 454. „ 18: Saliggjørelse f. Helliggjørelse.

Samlet og udgivet af **R. Th. Fenger** og **C. J. Brandt. Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 185.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Første Søndag efter Paaske, den 15 April. [Nr. 29.

Ælfriks Homili om Paaske-Offeret.

Vi byde atter denne Gang Kirketidendens Læsere en Angelsaxisk Prædiken, som vi have oversat efter den i London udkomne, med engelsk Oversættelse forsynede Angelsaxiske Homili-Samling; og lade os ved den Leilighed ikke hindre af den Indvending, som sikkert kan gjøres, nemlig at disse Homilier jo dog egentlig ikke ere eiendommelige Frembringelser af den angelsaxiske Aand, men Efterligninger og Oversættelser af ældre, for største Delen fremmede Prædikanters Arbeider. Thi hvormeget kan vel i det Hele kaldes nyt og originalt under Solen? og navnlig i den christne Kirke — mon det er Nyheder og forhen uhørte Bemærkninger vi der skulle spørge efter, nu da det forhen Uhørte er skeet dengang Guds Søn blev Menneske? Homilisten Ælfrik har ikke som Fleerheden af de senere Tiders høit roste Prædikanter sammensyet sine Prædikener af mangfoldige Stykker, eet Stykke histfra, et andet herfra, saaledes at baade Forfatterne selv og deres lærdeste Læser skulde have ondt ved at paavege hvorfra al den Mangfoldighed Stykke for Stykke skrev sig; nei, han har holdt sig til de udmærkede Enkeltmænd i Kirken, hvis Fremstilling fornemmelig havde grebet ham, og efter i sit Forord vedbørligen at have nævnt dem, gjengiver han dem paa en fri og hjertelig Maade, saa at disse Prædikener vel ikke lettelig af Nogen skal kunne betragtes som maadelig Oversættelse eller svag Gjenlyd.

Hans Frihed i at vælge hvad der meest anbefalede sig for hans eget indre Liv, træder ret tydelig frem i den efterstaaende Paaske-Prædiken. Den handler egentlig om den hellige Nadver; men det er ingenlunde den romerske Brødforvandlingslære vi der forefinde, tvertimod den bekjæmpes. Det viser sig paa den Maade at der i den Tid, man af gammel Vane pleier at kalde den mørke Middelalder, har hersket en større kirkelig Frihed end der i de sidste tre Oplysningens Aarhundreder er blevet indrømmet af i den Kirke, der vil anmasse sig Eneret til at kaldes den katholske. Forøvrigt kan ikke den ægte Lutheraner finde Hvile og fuld Tilfredsstillelse i den Forklaring, Ælfrik har givet over den hellige Nadvers ubegribelige Hemmelighed; men vi maae betænke at Udviklingen af denne Lærdom har været en senere Tid forbeholden, og at det var gjennem Kamp ikke alene mod den papistiske Overtro, som det ogsaa var Ælfriks Hensigt i dette Stykke at bekjæmpe, men og mod Zwinglisk Vantro, at Luther naaede til sin dybe Indsigt i denne Gudsfrygtigheds Hemmelighed. Vi see det strax af disse Prædikener: Ælfrik er ingen Tvivler eller Vantro, men en Kirkens trofaste Søn; han indskjærper Troen paa Christi aandelige Nærværelse i Nadveren, i Modsætning til den Overtro, som meente at man havde den Herre Christus hos sig, naar man betragtede hans „forvandlede Legem", hvor det stilledes til Skue bag Glasset i Monstrantsen. De mange billedlige Udlæggelser vi i denne som i de andre Homilier træffe paa, ville maaskee forekomme Mange at være en ret artig, men dog som oftest ufrugtbar Tankeleg. Men saaledes betragtedes ikke Sagen af de Gamle; mellem de legemlige og aandelige Ting, de sammenstillede, saae de ikke en blot tilfældig Lighed, men en dyb og virkelig indre Sammenhæng. Fra dette Synspunkt maae vi da betragte Ælfriks Homilier, og mærkelig vil det i alle Tilfælde være at see, hvorledes den Anskuelse af den hellige Nadver, som her gjøres gjældende, ikke sank i Jorden med ham som udtalte den, men maa have spiret i det Skjulte under de papistiske Tider, indtil den nu i de sidste Aarhundreder er kommet til Kraft og har vundet Anerkjendelse i den engelske Kirke.

(Th. F.)

I have ofte, kjære elskelige Venner, hørt Fortællingen om vor Frelsers Opstandelse, hvorledes han, efter sin Lidelse, Dagen idag mægtig stod op fra de Døde. Nu ville vi, ved Guds Naade, stræbe at oplyse eder om den hellige Nadvere til hvilken I nu nærme eder, og veilede eder til at erkjende og betragte denne Sandom baade i Henhold til det gamle og det ny Testamente, for at ingen Tvivl skal kunne hindre eder i at modtage den Livsens Vederqvægelse.

Den almægtige Gud bød Moses, Anføreren i Ægypti Land, at han skulde give Israels Folk følgende Befaling. I den Nat da de forlod Ægypten for at drage til det forjættede Land, skulde de for hver Arne tage et aargammelt Lam, dette skulde de offre til Gud, og naar de havde slagtet det, skrive Korsets Tegn med dets Blod paa Dørtræet og Dørstolperne; derefter stege og æde Lammets Kjød med usyret Brød og bittre Urter.

Gud sagde til Moses: „I skulle ikke æde nogetsomhelst af Lammet raat, ei heller kogt i Vand, men stegt ved Ild. Æd Hoved og Fødder og de indvendige Dele, og levn ikke noget til næste Morgen; men bliver der noget tilovers, saa brænd det. Indret forøvrigt Maaltidet paa følgende Maade. Bind op om eders Lænder, haver Sko paa Fødderne, Stav i Haanden og æder i Hast. Ved den Tid gaaer Herren forbi!“ Og samme Nat blev den førstefødte Søn i hvert Huus, over hele Pharaos Rige, slagen ihjel; men Guds Folk Israel blev, formedelst det offrede Lam og sammes Blodmærke, skaanet for denne pludselige Død; derfor sagde Gud til Moses: „Bevarer denne Dag i eders Erindring, holder den syv Dage hellig til en evig Skik i eders Slægter og æder bestandig usyret Brød i disse Festtidens syv Dage.“ Efter denne Begivenhed førte Gud Israels Folk tørskoet over det røde Hav, medens han i samme druknede Pharao med samt hans hele

Hær, der var sat efter dem; hvornæst han i fyrgetyve Aar fødede Israels Folk med himmelsk Næring og gav dem Vand af den haarde Klippeblok, indtil de naaede det forjættede Land. Noget af denne Fortælling have vi paa et andet Sted udlagt, noget ville vi nu forklare, og navnlig det, der har Hensyn til den hellige Nadver.

De Christne skulle nu ikke mere holde den gamle Lov legemligt; men det sømmer sig vel, at de vide hvad den aandelig taget betyder. Derfor: det uskyldige Lam, som det gamle Israel dengang slagtede, var efter den aandelige Mening et Forbillede paa Christi Lidelse, som uskyldig udgjød sit Blod til vor Forløsning, hvisaarsag og Guds Tjenere ved hver Messe synge: ***Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis!*** hvilket er udlagt paa vort Sprog: „O, du Guds Lam, som borttager Verdens Synder, forbarm dig over os!“ Det israelitiske Folk befriedes fra en brad Død og fra Pharaos Trældom, ved at offre dette Lam, der var et Forbillede paa Christi Lidelse ved hvilken vi ere gjenløste fra evig Død og den grumme Djævels Magt, om vi retteligen troe paa al Verdens sande Gjenløser, den Herre Jesus Christus. Lammet blev offret ved Aftens Tid og vor Frelser led i denne Verdens sjette Tidsalder hvilken man har betragtet som denne forgjængelige Verdens Aften. Med Lammets Blod skreve de Bogstavet *Tau*[1]) paa deres Dørstolper og Dørtræer, det vil sige Korsets Tegn, og paa den Maade bleve de beskjermede mod Engelen, som ihjelslog Ægypternes Førstefødte. Saa skulle og vi betegne vor Pande og vort Legem med Christi Korses Tegn; at vi maae frelses fra Ødelæggelse, naar vi baade paa Pande og i Hjerte ere mærkede med den guddommelige Lidelses Blod.

---

[1]) Bogstavet *Tau* findes hos Phoenicer og paa Makkabæiske Mynter skrevet som et Krydс, saa det paa den Maade godt kan betragtes som Kors-Mærke. (s. Gesenii hebr. Lex.)

Israels Folk aad Lammets Kjød ved deres Paaskefest, dengang de vare befriede; og vi deelagtiggjøres nu aandelig i Christi Legem og drikke hans Blod, naar vi med ærlig Tro tage Deel i den hellige Nadver. Det var den Tid, som de i syv Dage med største Ærefrygt feirede som Paaskefest, da de blev befriede fra Pharao og droge ud af Landet; ligesom vi Christne i disse syv Dage festligholde Christi Opstandelse som vor Paaskefest, fordi vi gjennem hans Lidelse og Opstandelse ere forløste, for derefter ved den hellige Nadveres Nydelse at renses, saaledes som Christus selv har sagt det i sit Evangelium: „Sandelig, sandelig siger jeg eder: naar I ikke æde mit Kjød og drikke mit Blod, da have I ikke Livet i eder. Den som æder mit Kjød og drikker mit Blod, han bliver i mig og jeg i ham; han skal have det evige Liv, og jeg vil opreise ham paa den yderste Dag. Jeg er det levende Brød, som kom ned fra Himlen. Ikke saaledes som eders Fædre, der aade den himmelske Spise i Ørkenen, men døde sidenefter; nei, den som æder dette Brød, skal leve til evig Tid." Før sin Lidelse indviede han Brødet, uddeelte det til sine Disciple og sagde: „Æder det, det er mit Legeme, og gjører det til min Ihukommelse." Derefter velsignede han Vinen i Bægeret, og sagde: „Drikker Alle heraf: dette er mit Blod, som skal udgydes for Mange til Syndernes Forladelse." Apostlerne gjorde hvad Jesus befalede; de helligede siden bestandigt Brød og Viin til hans Ihukommelse ved den hellige Nadver. Paa samme Maade deres Efterkommere og alle Præster: efter Christi Befaling hellige de Brød og Viin til Nadveren, i hans Navn og med apostolisk Velsignelse.

Nu er der Somme, som ofte have grandsket over, og endnu hyppigt grandske over, hvordan det kan rime sig, at Brødet, som er lavet af Korn og bagt ved Ildens Varme, kan forvandles til Christi Legem, eller at Vinen, som presses af de mange Bær, ved nogen Vel-

signelse kan blive forvandlet til Christi Blod? Saadanne Mennesker svare vi, at nogle Ting er om Christus sagt billedlig, andre bogstavelig. Det er vist og sandt, at Christus var født af en Jomfru, at han frivillig led Døden, blev begravet og paa denne Dag stod op fra de Døde. Billedlig derimod er han kaldet: Brød, Lam, Løve osv. Han blev kaldet Brød, fordi han er baade vores og Englenes Liv; han blev kaldet Lam paa Grund af sin Uskyldighed, og Løve, paa Grund af den Styrke, hvormed han overvældede den stærke Djævel. Og dog er Christus efter sin egentlige Natur hverken Brød eller Lam eller Løve. Men hvorfor kaldes da saa den hellige Nadver Christi Legem og Blod, naar den ikke ret egentlig er det, den kaldes for? Ja dette forholder sig saa, at Brødet og Vinen som helliges ved Præsternes Messe vise sig paa een Maade udvortes for den menneskelige Forstand, og raabe paa en anden Maade indvortes til troende Sjæle. Udvortes synes det jo som Brød og Viin, baade at see til og at smage paa; men i Virkeligheden er det efter Indvielsen Christi Legem og Blod paa en aandelig, løndomsfuld Maade. Et hedensk Barn bliver døbt; ingen Forandring er at kjende i dets Ydre, og dog er der foregaaet en Forvandling i dets Indre. Det bringes til Døbefonten, syndigt som det er formedelst Adams Overtrædelse, men indvortes bliver det aftvættet fra alle Synder medens der udvortes ikke kommer nogen Forandring tilsyne. Paa lignende Maade er det hellige Døbevand, der er kaldet Livets Kildespring, ganske som andet Vand at see til, og er Forraadnelse underkastet. Men den Hellig-Aand nærmer sig det forkrænkelige Vand gjennem Præsternes Velsignelse, hvorefter det med Aandens Kraft kan aftoe baade Legem og Sjæl fra alle Synder. Altsaa, i denne ene skabte Gjenstand see vi to Ting: Overeenstemmende med sin egentlige Natur er Vandet en forkrænkelig Vædske, men overeensstemmende med en aandelig Løndom har det en

saliggjørende Kraft. Saaledes og, om vi betragte den hellige Nadver paa legemlig Maade, da see vi deri ikkun forkrænkelige og omskiftelige skabte Ting; men blive vi den aandelige Magt vaer, som deri findes, da forstaae vi, at der er et indvortes Liv, som giver Udødelighed til dem der med Tro deeltager i denne Handling. Stor er derfor Forskjellen mellem den hellige Nadvers usynlige Kraft og dens synlige, naturlige ydre Skikkelse. Af Natur er det forkrænkeligt Brød og forkrænkelig Viin; men ved Guds Ords Magt er det i Sandhed Christi Legem og Blod, dog ikke legemlig, men aandelig. Forskjellen er stor mellem det Legem, hvori Christus led, og det Legem som indvies ved Nadveren. Det virkelige Legem, hvori Christus led, var født af Marias Kjød med Blod og Been, med Sener og Skind og menneskelige Lemmer, oplivet af en fornuftig Sjæl; og hans aandelige Legem, som vi kalde Nadveren, er samlet af mangfoldige Sædekorn, uden Blod og Been, uden Lemmer og uden Sjæl, og Intet deraf er altsaa at tage legemligt, men Alt skal forstaaes paa en aandelig Maade. Hvadsomhelst der findes i den hellige Nadver, der giver os Livets Grundkraft, det kommer altsammen fra dens aandelige Magt og usynlige Virksomhed; og derfor er det den hellige Nadver kaldes en Løndom, fordi Eet er hvad man seer og et Andet hvad man derunder forstaaer. Det man seer, har en legemlig Skikkelse, men hvad vi derunder forstaae har en aandelig Magt. Sandelig, Christi Legeme, som leed Døden og opstod fra de Døde, skal aldrig mere døe; det er evigt, og frit for al Lidelse. Nadver-Maden er timelig, ikke evig; den er forkrænkelig, uddeles stykkeviis, tygges mellem Tænderne, nedsvælges i Bugen; men ikke desmindre er den ved Aandens Magt fuldstændig i hver enkelt af sine Dele. Mange ere de der modtage det hellige Legem, og dog er det ved et aandeligt Vidunder fuldstændigt i enhver enkelt af sine Dele. Om man

endog kun erholder en mindre Part deraf, saa er der dog slet ikke mere Kraft i den store Deel, end i den mindre; thi formedelst den usynlige Magt kommer det fuldstændig til hver Enkelt.

Denne Løndom er et Pant og Sindbilled. Christi Legem er Sandhed. Vi holde fast ved Pantet, som ved noget Løndomsfuldt, indtil vi naae Sandheden; da behøves der ikke længer Pant. Men det er, som vi før sagde, Christi Legeme og Blod, dog ikke legemlig, men aandelig. I maae ikke grandske over, hvorban det gaaer til; men kun troe at det skeer saaledes.

I den Bog, som kaldes *„Vitæ Patrum"* læse vi, at der engang var to Munke, som bad Gud om en Aabenbaring angaaende den hellige Nadver. Efter Bønnen overværede de Messen. Da saae de et Barn ligge paa det Altar, hvorved Præsten holdt Messe, og Guds Engel staae med en Kniv i Haanden, ventende til Præsten skulde bryde Brødet. Hvornæst Engelen sønderlemmede Barnet paa Altarbrikken og hældte dets Blod i Bægeret. Siden da de nærmede sig det Indviede, havde det atter faaet Skikkelse af Brød og Viin; men de bleve deelagtige deri, takkende Gud for denne Aabenbarelse. Den hellige Gregorius blev ligeledes bønhørt af Christus, hvem han bad om at give en tvivlende Qvinde et stort Beviis i Henseende til denne Hemmelighed. Hun gik til den hellige Nadvere med Tvivl i Sjælen; men Gregorius udvirkede øieblikkelig hos Gud, at den Bid af det Helligede, som hun skulde æde, viste sig for dem begge som et blodigt Finger-Led, og Qvindens Tvivl var dermed hævet. Lad os nu høre Apostelens Ord angaaende denne Løndom.

Apostelen Paulus yttrede sig paa følgende Maade om det gamle Israels Folk, til de Troende: „Alle vore Forfædre vare døbte i Skyen og i Havet; de aad alle den samme aandelige Mad og drak alle den samme aandelige Drik. Sandelig de drak af Klippen, som fulgte efter dem, og Klippen var Christus." Den Klippe,

fra hvilken Vandet dengang flød, var ikke den legemlige Christus, men betegnede ikkuns Ham, der raabte til alle troende Mennesker og sagde: „Hvem som er tørstig, lad ham komme til mig og drikke, og fra hans Liv skal levende Vand udstrømme." Dette sagde han om den Hellig-Aand, som de modtoge der troede paa ham. Apostelen Paulus sagde, at Israels Folk aad den samme aandelige Mad og drak den samme aandelige Drik, eftersom den himmelske Spise, der fødede dem i fyrgetyve Aar, og Vandet, der flød fra Klippen, var et Forbillede paa Christi Legem og Blod, som nu daglig bringes som Offer i Guds Kirke. Det var det samme, som vi nu offre, vel ikke legemlig, men aandelig.

Vi have nylig omtalt, hvorledes Christus før sin Lidelse indviede Brød og Viin til den hellige Nadver, og sagde: Det er mit Legeme, og: Det er mit Blod. Han havde endnu ikke lidt; men ikke desmindre forvandlede han ved sin usynlige Magt Brødet til sit eget Legeme og Vinen til sit Blod, saaledes som han forhen havde gjort det i Ørkenen førend sit Komme i Kjødet, da han forvandlede Himmelbrødet til sit Kjød og Vandet der flød fra Klippen til sit eget Blod. Mange Folk aade af den himmelske Mad i Ørkenen og drak af den aandelige Drik; men døde dog alligevel, som Christus sagde, og meente dermed ikke den Død, som intet Menneske kan undgaae, men den evige Død, som nogle af Folket havde fortjent paa Grund af deres Vantro. Moses og Aaron og mange Andre af Folket som havde Yndest hos Gud, aade det himmelske Brød, men døde ikke den evige Død, ihvorvel de gik bort fra denne Verden ved den almindelige Død. De saae, at den himmelske Spise var synlig og forkrænkelig, men de forstode det aandeligt angaaende de synlige Ting og toge Deel deri paa en aandelig Maade. Jesus sagde: „Den som æder mit Kjød og drikker mit Blod skal have det evige Liv." Det var ikke hans Befaling, at vi skulde æde det

Legem han var iklædt, ei heller drikke det Blod han udgjød for os; men han meente med de Ord den hellige Nadver, som aandelig talt er hans Legem og Blod; og hvem der nyder dette med troende Hjerte, skal have det evige Liv.

I det gamle Testamente offrede troende Mennesker forskjellige Gaver til Gud, hvilke Gaver forud betegnede Christi Legeme, som han selv siden bragte sin himmelske Fader som et Offer for vore Synder. Sandelig denne Nadver, som nu helliges ved Guds Alter, den er en Erindring om Christi Legem, som han hengav for os, og om hans Blod, som han udgjød for os, saaledes som han selv befalede: „Gjører dette til min Ihukommelse".

Christus led eengang i egen Person, men nu fornyes hans Lidelse daglig gjennem den hellige Nadvers Sakramente ved den hellige Messe; derfor er den hellige Messe i høieste Maade velgjørende, baade for Levende og Døde og har saare ofte viist sig som saadan. Vi maa ogsaa betænke, at den hellige Nadver ved en aandelig Hemmelighed er baade Christi og hele det troende Folks Legem, saaledes som den vise Augustin siger det: „Vil I have Forstand paa Betydningen af Christi Legeme, saa hører Apostelen Paulus, der taler saaledes: I ere sandelig Christi Legem og Lemmer. Nu er eders Sakrament lagt paa Guds Bord og I modtage eders Sakrament, til hvilket I selv henhøre. Værer da det, I see paa Alteret, og modtager det, I selv ere!" Og atter siger Apostelen Paulus herom: „Vi mange ere eet Brød og eet Legeme." Forstaaer det nu og glæder eder: Mange ere eet Brød og eet Legem i Christo; Han er vort Hoved og vi ere hans Lemmer. Brødet er ikke af eet Korn, men af mange; ei heller Vinen af eet Bær, men af mange. Saaledes skulle vi have Eenhed i vor Herre, ligesom skrevet er om det troende Samfund at de vare i saa stor Ening, som om de Alle kun havde havt een Sjæl og eet Hjerte.

Christus indviede paa sit Bord vor Freds og vor Eenheds Sakramente. Den som modtager Eenhedens Sakramente men bevarer ikke den sande Freds Baand, han modtager ikke Sakramentet til sit Gavn, men som et Vidnesbyrd imod sig. Det er saare gavnligt for christne Mennesker, at de ofte gaae til den hellige Nadver, dersom de medbringe Uskyld i deres Hjerter til Alteret og ikke ere beherskede af Synder. For den Slette bliver det ikke til Gode, men snarere til Fortabelse, om han uværdig smager det hellige Maaltid. Hellige Bøger indskjærpe, at der skal kommes Vand i den Viin, som er bestemt for den hellige Nadver, eftersom Vandet betegner Folket og Vinen Christi Blod, og at derfor det ene ikke skal offres uden det andet, ved den hellige Messe, saa Christus maa være med os og vi med Christus; Hovedet med Lemmerne og Lemmerne med Hovedet.

Vi skulde for længe siden have talt om Lammet, som det gamle Israel offrede ved deres Paaskefest; men vi vilde først fortælle eder om dette Sakrament i det Hele og dernæst om Maaden hvorpaa det blev nydt. Dette forbilledlige Lam blev offret ved deres Paaske, og Apostelen Paulus siger i Dagens Epistel, at Christus er vor Paaske, som blev offret for os, men opstod paa denne Dag fra de Døde. Israel aad Lammets Kjød, saaledes som Gud befalede det, med usyret Brød og bittre Urter, og vi skulle tage Deel i den hellige Nadvere, i Christi Legem og Blod, uden at medbringe Ondskabs eller Skalkheds Surdeig. Ligesom Surdeigen forandrer skabte Ting og giver dem en anden Natur, saaledes omskifter ogsaa Synden Menneskets Natur fra Uskyldighed til Fordærvelse. Apostelen lærte, at vi skulde holde Fest ikke med Ondskabs Surdeig, men med Reenheds og Sandheds usyrede Brød. Bittre Urter var det Grønt, de skulde æde til det usyrede Brød. Det er bittert at æde, thi saaledes skulle og vi *rense vore* Sjæle med en oprigtig Angers Bitterhed, om vi have Lyst til at blive deelagtige i Christi Legem. Israels Folk var ikke vant til raat Kjød; dog Gud havde ei heller befalet dem at æde det raat, ikke heller kogt i Vand, men stegt ved Ild. Den vil have Guds Legeme raat, som nærer den grundløse Indbildning, at Frelseren var et simpelt Menneske ligesom vi, og ikke Gud. Og den som efter menneskelig Viisdoms Regler vil grandske i den Hemmelighed, at Christus har paataget sig vort Kjød, han bærer sig ad paa samme Maade, som om han kogte Lammets Kjød i Vand; thi Vand betegner paa dette Sted den menneskelige Kundskab. Men dette skulle vi vide, at alle Christi Manddoms Ubegribeligheder bleve iværksatte ved den Hellig-Aands Kraft, og at vi derfor æde hans Legem, stegt i Ilden, fordi den Hellig-Aand kom til Apostlerne i Ildsluers Skikkelse med forskjellige Tunger. Israel skulde æde Lammets Hoved og Fødder saavelsom de indvendige Dele og der maatte ingen Ting blive tilovers Natten over; hvad der blev tilovers, skulde brændes i Ild, og intet Been maatte knuses. I aandelig Forstand æde vi af Lammets Hoved, naar vi i Troen annamme Christi Guddom, og paa den anden Side æde vi Lammets Fødder, naar vi kjærligen annamme hans menneskelige Natur; thi Christus er Begyndelse og Ende: han er Gud før nogen Verden blev til og Menneske ved denne Verdens Ende. Hvad er Lammets indvendige Dele uden Christi lønlige Befalinger; dem æde vi, naar vi begjærligen annamme det Livsens Ord. Ingen Deel af Lammet maatte gjemmes til næste Morgen; thi Guds Ord bør vi betragte med saa stor Omhyggelighed, at alle hans Befalinger maae overveies med virksom Forstand i det nærværende Livs Nat, før den almindelige Opstandelses sidste Dag oprinder. Men saavist vi nu ikke kunne udgrunde alle Hemmelighederne ved Christi Kjødspaatagelse, saavist skulle vi med ægte Ydmyghed overlade Resten til den Hellig-Aands Magt, og ikke være saa dristige at ville grandske

i disse dybe Hemmeligheder, der ligge udenfor vor Forstands Synskreds.

De aade Lammet med opbundne Lænder. I Lænderne har den legemlige Lyst sit Sæde; altsaa, den der vil nyde den hellige Nadver skal opbinde sin Lyst, og med Kydskhed annamme den hellige Næring. De var ogsaa iførte Sko. Hvad er Sko andet end Huden af afsjælede Creaturer? Og da skal vi i Sandhed være iført Sko, om vi i vort Løb og i vor Gjerning efterligne de hedengangne Menneskers Levnet der opvorede til Gud gjennem Lydighed mod hans Befalinger.

De havde Stav i Haand ved Maaltidet. Staven betegner Omhu og Tilsyn og sigter navnlig til dem, som ere bedst oplyste og derfor skal bære Omsorg for, understytte og hjælpe Andre. Deeltagerne fik Befaling at æde hastelig, thi Gud afskyer Dorskhed hos sine Tjenere, men elsker dem, som med gudelig Hast søge det evige Livs Glæde. Der staaer skrevet: „Tøv ikke med at vende dig til Gud, at ikke Tiden skal spildes ved dorsk Forhaling " Deeltagerne maatte ei brække noget Been paa Lammet, ei heller maatte Krigsmændene, der korsfæstede Christus, bryde hans hellige Been, saaledes som de gjorde ved de to Røvere, der hang hver paa sin Side af ham. Men Herren stod karsk op fra de Døde uden Forraadnelse, og ved den store Dommedag skulle de see ham som de med Grumhed paa Korset gjennemstunge.

Denne Fest kaldes paa Hebraisk Paska, paa Latin *Transitus* og paa vort Sprog Forbi-Gang eller Over-Gang; thi paa den Dag gik Guds Folk ud af Ægyptens Rige og over det røde Hav, gik ud fra Trældom og ind i det forjættede Land. Vor Herre gik ogsaa ved denne Tid, som Evangelisten Johannes siger, over fra denne Verden og til sin himmelske Fader. Vi maae følge vort Hoved og gaae fra Djævelen til Christus, fra denne ustadige Verden til hans urokkelige Kongerige; men først skulle vi i vort nærværende Liv gaae over fra Synder til hellige Dyder, fra Laster til rene Sæder, dersom vi ellers ønske efter dette forbigaaende Liv at gaae over til det evige Liv, og efter vor Opstandelse at komme til Jesus Christus. — Han lede os til sin Levende Fader, der gav ham i Døden for vore Synder! Ham være Ære og Priis for denne Miskundhed evindelig! Amen.

Bispevielse.

Kjøbenhavn. Anden Paaskedag bleve i Frue Kirke de to nye Biskopper, for Als-Ærø og Lolland-Falsters Stifter, indviede til deres Embeder af Sjællands Biskop. Stiftsprovst Tryde holdt Indledningstalen fra Prædikestolen. Foruden Psalmer af vor brugelige Psalmebog (Nr. 201. 235 og de fire første Vers af 395) blev den af Th. Thaarup 1811 forfattede Kantate afsungen. Ordinations-Talens Text var Judas Brev 1-3 V.

Det af Biskop Mynster udstedte Indbydelses-Skrift er „en psychologisk Undersøgelse Om Hukommelsen." Af det foran tilføiede Omrids, som de to nye Biskopper have givet af deres Levnetsløb, tillade vi os at meddele et Uddrag:

1. Jørgen Hansen er født 1802 i Tandslet paa Als, hvor hans Fader Chr. Hansen, som endnu lever, var Smed. Byens Præst, Sabro, som var en lærd Mand og især en dygtig Latiner, tilbød at give Sønnen Underviisning i Forening med nogle andre unge Mennesker, og han bragte ham saavidt, at han kunde gaa til Universitetet i Kjøbenhavn. Her aflagde han med Held sine akademiske Prøver 1819, 20 og 23. Han sluttede sig især med Hengivenhed til Professor H. N. Clausen. I Aaret 1825 vendte Hansen tilbage til sin Fødeø, som Huslærer for Præsten Chr. Schwensens Børn, men blev to Aar efter, paa Grev Lerches Forslag, kaldet til Præst i Ballum i det Slesvigske (Ribe Stift).

Han arbejdede her paa at sætte saavel Fattig- som Skolevæsenet i bedre Skik. Skolen var forsømt, tildels paa Grund af at Forældrene i denne Kniplings-Egn foretrak at beholde Pige-Børnene hjemme til deres Haandgjerning. Om Fattigvæsenet optraadte Hansen ogsaa som Forfatter, i adskillige Smaaskrifter paa Tydsk. 1830 kaldte Hertugen af Augustenborg ham til Præst i Notmark paa Als, og han vendte med Glæde tilbage til Øen, hvor han kom i Nærheden af sin og sin Hustrus nærmeste Slægt, dernæst fik sine Ungdomsvenner, S. Poulsen, M. G. Bering, H. G. Henningsen og siden H. Fangel til Nabopræster, og endelig den almindelig agtede og afholdte Bisskop Tetens til sin Foresatte. Han udgav her en „Lærebog i den christelige Religion" efter Vejledning af Balles (1837) og er Forfatter til den 1842 udkomne „Betænkning i Ritualsagen af syv Præster i Sønderherred paa Als". 1845 blev Hansen forflyttet til Igen og 11 Febr. ifjor efterat Biskop Tetens havde nedlagt sit Embede kaldet til Stiftets Biskop. Af sine Landsmænd blev han valgt til Medlem af Øens Folkeraad, hvori han blev Formand; af Kongen kaldtes han til at indtræde i den først paatænkte Fællesregjering for Slesvig og Holsten; og da denne ikke kom i Stand, indtraadte han i den midlertidige Bestyrelse af Øerne Als og Ærø.

2. Ditlev Gotthard Monrad er født i Kjøbenhavn 1811. Hans Fader Otto Sommer Monrad var en Normand, og ansat som Embedsmand under Finantserne, men efter Kieler-Freden 1814 vendte han hjem for at modtage et Embede i sit Fædreland. Blandt sine Ungdomsvelgjørere nævner Monrad med Taknemmelighed Præsterne Kornerup, N. Søtoft og L. Westengaard. 1830 blev han Student, tog theologisk Embedsexamen 1836 og to Aar efter Magister-Graden. Efter i sex Aar at have virket som politisk Skribent, Medlem af Kjøbenhavns Borgerraad og Skolebestyrelse, kaldtes han 1846, efter Grev Knuths Forslag, til Præst i Vester-Ulslev paa Lolland; udnævntes ifjor til Minister for Kirke- og Skolevæsenet, og iaar til Biskop.

Den Ny-tydske Reformator.

Johannes Ronge udbreder endnu stadig sit ny Evangelium blandt sine Landsmænd, og det med et Held og en Hurtighed som det gamle Evangelium aldrig har kunnet glæde sig ved. Medens dette er skredet sagte frem gjennem Modstand allevegne fra, flyver Ronges, til hans Henrykkelse, som Ild i Blaar, og levner ham neppe Tid til at melde Vennerne i Breslau sine Sejre i en Cæsarsk Billet: *veni, vidi, vici!* — Nylig skriver han saaledes til dem fra Byen Fürth: „Nu har jeg igjen stiftet en Menighed, her i F., en By paa 16000 Indvaanere. Den 1 Febr. holdt jeg den første Forsamling, den 4 den første Gudstjeneste, den 6 og 8 holdt jeg Foredrag og den 11 den anden Gudstjeneste. Hele Byen er begejstret for den unge Kirke. Magistraten har givet os et smukt Lokale. Den 14 Febr. stiftede jeg en Dameforening, der allerede tæller 60 Medlemmer; den har valgt en Jødinde til at føre Forsædet; allerede i dens tredie Møde holdt hun et frit ganske passende Foredrag til Damerne". Men Johannes Ronge har ogsaa et eget Greb paa at gjøre Bevægelsen let, og derved Løbet hurtigt: „Kultus, skriver han videre, gjør jeg saa simpel som mulig, det vil sige, jeg kaster alle de Lapper og Krykker bort som man endnu i mange af vore Menigheder har beholdt fra den protestantiske og katholske Kirke; saa at det Ydre fuldstændig udtrykker Ideen" (Ronges at sige). Og baade Æsthetik og Nationalitet maa holde Lys for hans geniale Opfindsomhed. „Ved Daaben har jeg f. Ex. som Symbol indført en Blomsterkost, der bliver overrakt Barnet af Menigheden". Det er skjønt! Ved Konfirmationen, som forbindes med en Folkefest, bliver det tydske Baand offentlig heftet paa Konfirmantens Kjole. — Ja, det er endnu skjønnere!

☞ Dansk Kirketidende udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den Reitzelske Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige Posthuse, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Mr. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøjelse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade.

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. G. Scharling.

1849. Nr. 186.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Anden Søndag efter Paaske, den 22 April. [Nr. 30.

Udvalgets Betænkning

over de Kirken og Skolen vedkommende Paragrapher i Grundlovsudkastet.

Det er vor Agt i et følgende Nr. at meddele en Oversigt over Forhandlingerne paa Rigsdagen om de Bestemmelser man agter at optage i Grundloven angaaende de kirkelige Forhold og Skolevæsenet. Ligesom vi tidligere have meddelt Paragrapherne af Udkastet desangaaende (Nr. 166 Sp. 163), saaledes forudskikke vi her Udvalgets Betænkning over dem.

Om § 2 (Folkekirken). — — Udvalget har anseet det for afgjort, at den i Kongeloven begrundede Opfattelse af den evangelisk-lutherske Kirke som Statskirke maatte opgives i en Grundlov, som vedkjendte sig Religionsfrihedsprincipet. Udvalget maatte fremdeles med Udkastet erkjende, at man ikke i selve Grundloven kunde paatage sig Løsningen af alle de kirkelige Reform-Spørgsmaal, som endnu i høi Grad dele Gemytterne. Men ligesaa lidt kunde man finde det passende aldeles at forbigaae det hele Spørgsmaal om Kirken. Det maatte altsaa udtales, at man har frigjort sig fra Kongelovens Bud, men den nærmere Ordning maatte overlades Fremtidens Statslovgivning. Man maatte finde en Udtalelsesmaade, der ikke gjorde noget voldsomt Brud, og dog tillod en fri Udvikling. I det Hele taget har man derfor deelt den Tanke, der har fundet sit Udtryk i § 2, og det er kun to mindre væsentlige Forandringer man tillader sig at foreslaae. For det Første foreslaaer Udvalgets Fleerhed (med 13 mod 3 Stemmer), at de Ord „som den, hvori den overveiende Deel af Folk befinder sig, at ansee som" udgaae. Det synes nemlig ikke nødvendigt og i sig mindre naturligt saaledes i Paragraphen selv at begrunde dens Bud. Udtrykket „at ansee som" giver og adskillig Grund til Udsættelse. Dernæst har Udvalget fundet, at Udtrykket „nyde Understøttelse" kunde ombyttes med Ordet „understøttes", fordi den første Vending har forekommet Flere stødende paa Grund af en uvilkaarlig Sprog-analogi. Da Anken saa let kan fjernes, har man troet at burde rette sig efter Erindringen.

Udvalget tilføier den Bemærkning, at Paragraphen ved at befale Folkekirkens Understøttelse af Staten, — Bestemmelsen af Understøttelsens Art og Omfang overlades Fremtidens Lovgivning, — naturligviis ikke forbyder, at andre af Staten anerkjendte Religionssamfund ligeledes understøttes af Staten, forsaavidt Saadant maatte findes rigtigt.

Ved § 6 (Kongens Troesbekjendelse) fandt Udvalget Intet at bemærke.

Om §§ 64-66. Der har i Udvalget ikke været nogen Meningsforskjellighed i Henseende til det Religionsfrihedens Princip, der er udtalt i Udkastets §§ 64-66. Ihvorvel det nemlig vistnok ogsaa i politisk Henseende maa betragtes som en Lykke for en Stat, naar der er Eenhed i Borgernes religiøse Bekjendelse, saa er det dog klart, at Eenheden kun da i Sandhed er en Lykke, naar den er grundet paa Frihed,

og at Staten derfor ikke gjør Ret i — enten i sin egen eller i en privilegeret Kirkes Interesse — at ville sikkre Eenheden ved Lovens Tvang, hvorved den ikke kan undgaae at besvære Manges Samvittighed og at krænke en Ret som for Enhver maa regnes til de helligste blandt alle. Men naar Grundloven saaledes hævder Religionsfrihedens Grundsætning, medfører den en Forandring i den hidtilværende Statskirkes hele retlige Stilling i Statssamfundet, der paa den ene Side skænkede denne Kirke Statens høieste Beskjærmelse og Forsorg, men paa den anden Side ogsaa gav den øverste Statsmagt en saagodtsom uindskrænket Magt og Myndighed over dens indre og ydre Anliggender. Om end derfor den hidtilværende Statskirke i Grundloven kaldes og i Virkeligheden bliver den danske Folkekirke, og om end Staten just paa Grund deraf maa ansee sig særlig forpligtet imod den, saa formener Udvalget dog, at det er nødvendigt, at dens fremtidige Forfatning bliver ordnet ved en særegen Kirkelov, der navnlig maatte gaae ud paa at bestemme Formerne og Grændserne for den Medvirkning, som Kirkesamfundet selv bør have ved sammes Bestyrelse, saavelsom ved Afgjørelsen af kirkelige Sager, ved Siden af den forholdsviis større Myndighed, som Statsmagten forøvrigt forudsættes at ville komme til at udøve over denne Kirke fremfor over de øvrige Religionssamfund i Landet. Det ansees derhos for at være i sin Orden, at en saadan kirkelig Forfatningslov ikke endelig vedtages, forinden der er givet Kirken Leilighed til at yttre sig derom, hvilket formenes hensigtsmæssigst at kunne skee gjennem et Kirkemøde, bestaaende saavel af geistlige som af ikke-geistlige Medlemmer, der af Kongen maatte anordnes i dette Øiemed. Udvalget foreslaaer derfor følgende nye Paragraph:

§ 64. Folkekirkens Forfatning ordnes ved Lov, efterat Betænkning er afgiven af et af Kongen anordnet **Kirkemøde.**

En Minoritet (Christensen og Gleerup) foreslaaer Optagelsen af en ny Paragraph af følgende Indhold:

Ethvert Medlem af Folkekirken kan i alle ministerielle Handlinger henvende sig til hvilken Præst i denne Kirke, han vil. De nærmere Bestemmelser i denne Henseende fastsættes ved Lov.

Med Realiteten af denne Paragraph antager Minoriteten, at man ikke vil have Noget at indvende, da Friheden udenfor Folkekirken dog i ethvert Tilfælde gjør en tilsvarende Frihed i Folkekirken nødvendig; men vi troe heller ikke, der kan gjøres grundede Indsigelser derimod fra Formens Side, da denne § ikke indeholder Bestemmelser i det Enkelte som vilde henhøre under det foreslaaede Kirkemødes Overveielse, men kun udtaler det Frihedsprincip i Almindelighed, som ønskes overhvedt i Folkekirken.

Udvalgets Fleerhed (med 11 Stemmer mod 4) kan ikke tiltræde dette Forslag, da vi antage det for uhensigtsmæssigt i selve Grundloven at optage en saadan enkeltstaaende Regel, der maatte erholde sin rette Plads og modtage de fornødne nærmere Bestemmelser i den Kirkelov, der ifølge den foreslaaede § 64 snart maa forventes.

§ 65. I Henhold til det ovenfor Yttrede tiltræder Udvalget denne Paragraph der hjemler Landets Borgere Ret til at forene sig i religiøse Samfund. Vi foreslaae blot som en Redactionsforandring de Ord „dem bedst tykkes“ forandrede til „der stemmer med deres Overbeviisning“ samt Tilføielsen af Ordene „læres eller“ foran „foretages“. Naar nemlig Staten selvfølgelig maa forbeholde sig sin Ret til at føre Tilsyn med de religiøse Samfund saavelsom med alle andre Samfund, der fremstaae i dens Skjød, saa maa den vistnok være fuldkommen berettiget til at udstrække dette Tilsyn ogsaa til den Lære, som deslige Samfund vedkjende sig, og som kunde

være af den Beskaffenhed, at Statsmagten maatte have fuld Føie og Forpligtelse til at skride ind.

§ 66. Udvalget maa billige Hovedsætningen i denne Paragraph, „at Ingen er pligtig at give personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som er hans egen", der maa ansees som en ligefrem Følge af det i foregaaende Paragraph udtalte Religionsfriheds-Princip. Forsaavidt Paragraphen dernæst bestemmer, at den, der ikke vil svare den til den lutherske Kirke befalede personlige Afgift til denne eller til et andet anerkjendt kirkeligt Samfund i Landet, betaler samme til Skolevæsenet, da maa man vel i Almindelighed bifalde den herfor til Grund liggende Tanke, at der ikke for Nogen aabnes Udsigt til en pecuniær Fordeel ved at skille sig fra de i Landet værende Troessamfund. Men Udvalget skjønner dog ikke, at der er nogen tilstrækkelig Grund til den i Paragraphen givne og, som det synes, aldeles vilkaarlige Bestemmelse om Anvendelsen af deslige Bidrag. Det maa i denne Henseende bemærkes, at Staten fra sit Standpunkt betragter saadanne Afgifter aldeles paa samme Maade, som mange andre personlige Ydelser til specielle Statsøiemed, hvilke den anseer sig berettiget til at paalægge Borgerne uden særligt Hensyn til, om disse just have Brug for eller gjøre Brug af den Indretning, som derved fremmes. Naar nu Staten i kirkelig Henseende sikkrer Borgerne fuldkommen Frihed til at slutte sig til hvilketsomhelst Religionssamfund, de ville, saa synes det naturligt, at Enhver, der ikke holder sig til noget andet anerkjendt kirkeligt Samfund i Landet, bliver i Henseende til en saadan almindelig Afgiftsydelse betragtet som henhørende til den Kirke, Staten grundlovmæssig er forpligtet til at understøtte, nemlig Folkekirken, idet det forøvrigt nærmere vil kunne bestemmes paa hvilken Maade deslige Bidrag bør anvendes til Folkekirkens Tarv. Vi foreslaae derfor, at den sidste Deel af denne Paragraph affattes saaledes: dog at Enhver, der ikke godtgjør at være Medlem af et i Landet anerkjendt Troessamfund, har at svare de lovbefalede personlige Afgifter til Folkekirken.

Udvalget har anseet det for rigtigt, at det i Forbindelse med de foranførte Bestemmelser i Grundloven bliver udtalt, at de fra Folkekirken afvigende Troessamfunds Forhold skal ordnes nærmere ved en Lov, der bygges paa det i de foregaaende Paragrapher givne Grundlag og forøvrigt maa indholde de fornødne Bestemmelser om Betingelserne for og Fremgangsmaaden ved Anerkjendelsen af slige Troessamfund og om deres retlige Stilling til og Forpligtelser imod Staten. Vi foreslaae derfor Optagelsen af følgende nye Paragraph, (§ 66, b):

De fra Folkekirken afvigende Troessamfunds Forhold ordnes nærmere ved Lov.

I Henseende til Spørgsmaalet om Troesbekjendelsens Forhold til de borgerlige og politiske Rettigheder, har Udvalget troet at burde tiltræde den i Udkastets § 64 indeholdte Bestemmelse. Vel har man ikke overseet, at vor hele historiske Udvikling, Eenheden i Folkets religiøse Bekjendelse, og den deraf paavirkede almindelige Tænkemaade maaskee, idetmindste for Øieblikket, vilde gjøre det ret naturligt, om visse Embedsstillinger, som ere af særegen Betydning for Folket, forbeholdtes Bekjenderne af den Kirke, der i selve Grundloven betegnes som Folkets Kirke. Man har derved nærmest tænkt paa Ministerposter, Dommer- og Øvrighedsembeder, og Nogle have meent, at Undtagelser i alt Fald kunde antydes ved at betegne de omhandlede Rettigheder som saadanne, der maatte være forenelige med den Vedkommendes Troesbekjendelse. Men ligesom det ikke behøver at siges at de Embedsstillinger, der staae i væsentlig Forbindelse med Folkekirken, alene kunne beklædes af dennes Bekjendere, saaledes har Udvalget i det Hele anseet det utilraadeligt i Grundloven at optage Bestemmelser om andre Undtagelser, idet man for-

mener, at Udviklingen ogsaa i denne Henseende bedst gives fri, hvorved den offentlige Mening og Forholdenes Magt til enhver Tid ville udøve den Indflydelse, som kan være ønskelig, og hvorved Folkets Eenhed i religiøs Tro, hvis den bevares, ogsaa tør antages at ville faae den Betydning, som kan tilkomme den. Idet Udvalget altsaa tiltræder denne Paragraph (efter den forandrede Orden: 66, c) alene med den Redaktionsforandring, at der istedetfor „den fulde Afgang" sættes for større Tydeligheds Skyld Adgang til den fulde Nydelse, foreslaae vi derhos, at der tillige gives den modsvarende Bestemmelse angaaende Dissenteres Pligter ved Tilføielse af de Ord: eller unddrage sig Opfyldelsen af nogen almindelig Borgerpligt.

Udvalgets Fleerhed (med 10 Stemmer mod 5) har fremdeles anseet det for passende, og paa en Tid, da den øverste Samfundsmagt undergaaer en saa indgribende Forandring, for tilraadeligt, at en Bestemmelse gives i Grundloven, som udtaler, at de Eiendomme og Midler af forskjellig Art, der af det Offentlige eller af Private i tidligere Tider ere skænkede eller henlagte til kirkelig Brug, til Underviisningens Fremme eller til milde Stiftelser, fremdeles skulle anvendes til de Øiemed, hvori de ere givne. Vi ere overbeviste om, at en Grundlovsparagraph af ovenanførte Indhold ikke kan lægge noget skadeligt Baand paa den Myndighed, der rettelig bør tilkomme Staten med Hensyn til slige Midler; thi ligesom det formeentligen er en Selvfølge, at naar i Tidens Løb forandrede Forhold bevirke, at visse Dotationer ikke længer kunne anvendes i deres oprindelige Øiemed, saa maa Staten kunne foretage den fornødne Tillempning i saa Henseende: saaledes skjønnes det ikke heller, at den omhandlede Bestemmelse kan være til Hinder for, at der foretages saadanne Forandringer af slige Midlers specielle Anvendelse indenfor deres almindelige Formaal, som kunne vise sig ønskelige og tilraadelige. Vi foreslaae derfor Optagelsen af en ny Paragraph (66 *d*), saaledes lydende:

De til Kirken, Skolen eller milde Stiftelser henlagte eller skænkede Eiendele og Midler kunne ikke anvendes til noget fremmed Øiemed.

En Minoritet (Bjerring, Christensen, Dahl, Gleerup og Hage) har ikke troet, at der er tilstrækkelig Anledning til i Grundloven at optage en Bestemmelse som den, der indeholdes i denne Tillægsparagraph.

Udvalget er derhos, som alt ovenfor antydet, af den Formening, at samtlige oven omhandlede Paragrapher passende kunde udgjøre et særegent Afsnit (*VI, b*), idet de Bestemmelser, der indeholdes i disse Paragrapher, vel gaae ud paa at hævde en personlig Ret og Frihed for de enkelte Borgere, men med det Samme omfatte beslægtede Forhold, som høre til de meest betydningsfulde for Samfundet i det Hele.

Om § 71 (Berettigelse til fri Underviisning i Almueskolen). Udvalget antager vel, at den i nærværende Paragraph indeholdte Grundsætning bør udtales; men da det dog ikke er Forældrene men Børnene selv, hvem den heromhandlede Ret vedkommer, foreslaae vi som en Redactionsforandring, at Paragraphen affattes saaledes: de Børn, for hvis Oplærelse Forældrene ikke have Evne til at sørge, ville erholde fri Underviisning i Almueskolen. Det er iøvrigt en Selvfølge, at de nu bestaaende Lovforskrifter om Forpligtelsen for Forældrene til at sørge for deres Børns Oplærelse forblive uberørte af Bestemmelsen i denne Paragraph, men vi antage ikke, at det skulde være fornødent eller rigtigt at optage denne Forpligtelse, der dog vilde trænge til flere nærmere Bestemmelser, blandt Grundlovens Forskrifter.

Om Statskirken i Danmark.

Det er et mærkeligt Phænomen, at de som for deres egen Person holde fastest ved den Danske Statskirkes symbolske Bøger, synes at være de, som ivrigst arbeide paa at ophæve den. Vi ville lægge Mærke til det Skjønne derved, men ogsaa til det Forfeilede, som efter vor Formening, har aabenbaret sig deri. De stole nemlig paa, at den Herre, som har kunnet samle sine Tilhængere ved Sandhedens evige Magt, da Korset og de som sluttede sig til det, maatte bryde sig igjennem og allevegne bleve foragtede og forfulgte: at han ogsaa nu kan fastholde sine Medlemmer, og de, som ville forlade ham, ikke ere værd at holde paa. Ved den fuldkomne Religionsfrihed vente de at udsondre alle de ligegyldige og urene Elementer, som kun ere til Fordærvelse, saa de der blive tilbage, om end færre i Antal, skulde slutte sig langt fastere sammen i den Herres Jesu Christi Navn. Tilsyneladende holde de dog paa Statskirken, men naar de ville, at Enhver maa troe hvad han vil og slutte sig til hvilket Kirkesamfund han vil, uden derved at tabe nogen borgerlig Rettighed, og at de endda maa drage alt Kirkegodset med sig — som Enkelte ville — saa den saakaldte Statskirke og de, som blive i den, fra Statens Side intet Fortrin beholde, saa forekommer det mig, at Statskirkens Navn kun bliver tilbage. Som de ønsker jeg ved en større Religionsfrihed at vække Statskirkens slumrende Medlemmer til større Bevidsthed om de aandelige Goder de besidde, idet hver Enkelt opfordres til at gjøre sig selv Rede for, om han skal udtræde af Statskirken eller ikke; men i Overbeviisningen om, at Kongen og Folket endnu ansee den evangelisk-lutherske Kirke for den bedste, vil jeg dog ikke ophæve alle dens Forrettigheder, hvoraf den nu er kommen i lovlig Besiddelse, og hvorpaa den har Hævd. Meget har det derfor glædet mig at see Udkastet herom i den

nye Grundlov, som holder paa Statskirken, og forsætter større Religions Frihed.

Folk kunne tvinges til at blive Medlemmer af den synlige Kirke, men ikke til at blive det af den usynlige, og dog vil jeg blot her bemærke, at vore udvortes Forhold ofte have saa stor Indflydelse, at den som først er tvungen ind i den synlige ofte derved ledes til den usynlige. Ved denne Bemærkning vil jeg ikke tilraade, at Menneskene skulle tvinges til Daaben ved Ild og Sværd, som jeg naturligviis i allerhøieste Grad maa misbillige, som noget der strider mod hele Christi Lære og den hele Kirkehistorie, som viser, at de høieste aandelige Goder ikke bør paanødes, da de nok selv lidt efter lidt, hvor Gud vil have det, finde Indgang i Verden. Men paa den anden Side kan jeg heller ikke tilraade, at Kirken overlades ganske til sig selv; thi Kirke og Stat høre nøie sammen, og glædeligt er det, hvor de kunne smelte sammen, eller dog virke i den nøieste Samklang, uagtet vi af Historien veed, at Kirken kan bestaae uden Staten og denne uden den christne Kirke, skjøndt dens forædlende Indflydelse paa Statsforholdene ikke kan benægtes af Nogen.

Skulde Kirken ganske overlades til sig selv, saa maatte Staten ogsaa ophøre med at danne Kirkelærere og at give dem Udsigt til Ansættelse i Kirkens Tjeneste. Al lærd Dannelse vilde derved falde bort, noget som bedre gik an i de første Christne Tider, da Naadegaverne vare større, og da Christi Ord var mere tilgjængeligt for den Ulærde end nu paa Grund af Sprogenes Forskjellighed. Det var neppe ønskeligt, om en saa stor Frihed indrømmedes.

Vi skulle være nidkjære i Troen, men tillige overbærende, begge disse Fordringer bør erindres, og man har destoværre altfor ofte været eensidig. Tidt har man erklæret sin Tro for ene saliggjørende og villet tvinge Alle til den, og tidt har man været saa tolerant, saa man har tilsidesat al Nidkjærhed for egen Tro. Her-

til hælder man for Tiden meest, da man her som overalt ikke er ganske fri for at drive lidt Afguderi med Frihed og Lighed.

Det var vist tilstrækkeligt, naar man gav en god Dissenterlov: naar Enhver uforstyrret kunde bekjende sig til hvad Religion han vilde, medens Staten kun sørgede for at opdrage, ansætte og lønne Lærere i Statskirken. Geistlighedens faste Indtægter maatte derfor bevares for Statskirken. Af Præstetienden f. Ex. er den lutherske Kirke nu i retmæssig Besiddelse, og det vilde neppe være forsvarligt, om Majoriteten i enhver Menighed kunde, — som Nogle ville — forlange sin Tiende for sin fra Statskirken afvigende Lærer. Hvilken viid Tumleplads vilde der ikke aabnes f. Ex. for ulærde Baptistpræster til Agitationer og Forlokkelser til Frafald, for at opnaae indbringende Embeder, som fordum kun tildeeltes dem, som ved møisommelige og bekostelige Studeringer havde gjort sig skikkede til Læreembedet.

At der, om ikke strax, saa dog i Tiden, kan opstaae stor Fare for Kirken, dersom der ikke engang fordres at Rigsdagsmændene skulle være Christne, og langt mindre, at de skulle henhøre til Statskirken, medens Kirkens Tilstand i Fremtiden vil blive voldgivet til denne Rigets lovgivende Forsamling; det vil naturligviis ikke undgaae Opmærksomheden, og jeg haaber, at mægtige Stemmer, ogsaa i denne Retning ville tale Kirkens Sag paa Rigsdagen, Stemmer, som vist bør lyde, selv om de skulle blive overstemmede.

A. Beyer.

Mødet i Wittenberg den 21—23 Septb. 1848.

For at fuldstændiggjøre Billedet af det forrige Aars kirkelige Bevægelser (Christendom og 1848 Nr. 177—79) maa vi ikke forbigaae ovennævnte Møde, der afholdtes af Nordtydsklands bekjendteste Theologer og Præster. Dette Møde var rigtignok ingenlunde det eneste, da der i de forskjellige protestantiske Landskirker hyppig holdtes meer eller mindre talrig besøgte Forsamlinger for at tage den fremtidige kirkelige Forfatning under Overveielse. Nøiere at skildre disse, hvor det som oftest især paa de tydske gik meget vildt og stormende til og hvor man sjælden kom til noget bestemt Resultat, kan ikke være af synderlig Interesse, men denne er dog i flere Henseender betydeligere, ikke blot fordi den var den talrigste, men ogsaa fordi de ypperste Ledere for Tydsklands Skole og Kirke her samledes. Det var de Mænd, der for nogle Aar tilbage førte Ordet paa den berliner Generalsynode, som nu her vilde forsøge at reise en Dæmning mod den Spot og Foragt for al Religion, der i Nord som i Syd er den raadende mellem de revolutionære Demokrater. Den bestemt udprægede Rationalisme, der vrager de modtagne kirkelige Bekjendelsesskrifter, turde derfor ikke lade sig høre i Wittenberg. Det var de Orthodoxe; dog ikke — for at bruge en tydsk Betegnelse — de kirkelig- men de evangelisk-orthodoxe, der her samledes, og preussisk-evangelisk var Tonen i Almindelighed, hvorfor ogsaa de affondrede gammellutherske Menigheder havde vægret sig ved, uagtet de vare indbudne, at lade Afsendinge gaae derhen.

Forsamlingen havde iøvrigt slet ikke nogen juridisk-legal Character; den var frivillig mødt efter en frivillig Opfordring, og det var alene ved den moralske Betydning, den kunde vinde, at den vilde skaffe sig Anseelse. Indbydelsen udgik fra Frankfurt den 28 Aug. og det fra de meest anseete mellem Tydsklands Theologer og Geistlige: saaledes Prof. Ebrard i Erlangen, Prof. Nitzsch og Hengstenberg fra Berlin, Jul. Müller fra Halle, Superintendent Hahn fra Breslau, Sartorius fra Konigsberg, Præsterne Krummacher og Snethlage fra Berlin, Wichern Forstander for „das rauhe Haus" i Hamborg; endelig ogsaa Provst Nielsen fra Slesvig. Som Mødets Øiemed blev det angivet, at danne en Forening af Tydsklands evangeliske Confessioner til eet Kirkeforbund, der skulde styrke og hjælpe de enkelte Samfund i Kam-

pen mod det Uevangeliske. — Paa den berammede Dag samledes over 500 fra Tydsklands forskjellige Egne, men den langt overveiende Deel dog fra Preussen, og Møderne bleve holdte i Slotskirkens Skib over Luthers Grav.

Allerede den første Dag hævede der sig Stemmer imod det hele Foretagende, som gjorde gjældende, at man først maatte forvisse sig om at have evangeliske Menigheder, førend man tænkte paa at danne et evangelisk Forbund. I denne Tankegang talte Pastor Kuntze fra Berlin; „vi have ingen Menigheder, sagde han, thi af vore saakaldte Menigheder ere 99 af 100 vantro, men have vi saaledes intet Kirkesamfund, kan man heller ikke danne et Kirkeforbund." Herimod tog Pastor Krummacher Ordet og udviklede i et „henrivende" Foredrag Betydningen af den Troens Spire, der endnu var i mange Hjerter, der ulmede som en Gnist i det tydske Gemyt og kun ventede paa en Anledning for at bryde frem i klar Lue. Efterat Forsamlingen havde erklæret sig enig med den sidste Taler, gik man over til at forhandle det forelagte Udkast, og her var det fornemmelig den Sætning: at denne kirkelige Conføderation ikke skulde udviske det Forskjellige i de enkelte Confessioners Bekjendelse, — der i lang Tid sysselsatte Forsamlingen. Dette den preussiske Unions endeløse Spørgsmaal maatte her endnu blive vanskeligere derved, at Forbundet ikke blot skulde omfatte Lutherske og Reformeerte, men alle evangeliske Christne, og tilsidst blev man enig om at søge disse i det lutherske, det reformeerte, det unerede og Brødremenighedernes Samfund, saa at altsaa Medlemmerne af disse kunde faae Deel i det paatænkte evangeliske Forbund. — Den følgende Dag optraadte Prof. Piper fra Berlin med et Forslag der gik ud paa at give dette Forbund en bestemtere politisk Charakteer. Han gik ud fra at Kirken nu i de fleste tydske Lande maatte organisere sig frit i Forhold til Staten, og ansaae det derfor for paatrængende nødvendigt at faae „en foederativ Kirkeregjering for den hele tydsk-evangeliske Kirke, da Forbundet kun derved kunde faae sin Betydning, medens det vilde blive betydningsløst, naar ethvert Kirkesamfund indrettede sig paa sin egen Viis". Men dette Forslag, der vilde have gjort Forsamlingen i Wittenberg til et kirkeligt Gjenbillede af de 50's Comite i Frankfurt mødte en Hær af Modstandere; Julius Müller fra Halle kaldte det ligefrem revolutionært, Nitzsch og Prof. Stahl talte i samme Tone, hvorfor Piper saae sig nødsaget til at tage sit Forslag tilbage. — Om Eftermiddagen holdt Wichern et Foredrag over den indre Mission, der fandt mere Gjenklang i Forsamlingen. Han paastod at der mellem de reisende Haandværkssvende existerede et udviklet og vidt forgrenet Forbund, som var grundet paa en formelig Afsværgelse af enhver Tro paa Guds Tilværelse for ved Atheismen at bevirke en Verdensrevolution. I Modsætning hertil fremhævede han de mange christelige Foreninger og Anstalter der som et Net omspændte den hele christelige Verden og bestræbte sig i Stilhed for at modarbeide den onde Fjende. Nu gik hans Forslag ud paa at Forbundet skulde anerkjende disse Foreningers Arbeide som sit eget og samle i sig deres adspredte Virksomhed. — Den wittenberger Forsamling vilde med Udelukkelse af Rationalismen bestemt holde fast ved de evangeliske Bekjendelsesskrifter, men hvorledes skulde den ved fremtidige Møder sikkre sig denne Character? Derfor fremkom paa den tredie Dag Grev Schlippenbach med det Forslag at Enhver af de Mødende skulde aflægge et formeligt og høitideligt Løfte om sit rette Forhold til Symbolerne uden Hensyn til de menneskelige Ufuldkommenheder, der kunde findes ved disse Bøger. Foruden dette fremkom der en Mængde Forslag til at formulere denne Forpligtelse; thi derom blev man snart enig at en Forpligtelse var nødvendig, da man jo, som Prof. Stahl yttrede, vilde oprette en Vidnekirke mod Vantroen og imod Halvtroen. Tilsidst vedtog man, Enhver skulde afgive en Erklæring om, „at han i sin Tro stod paa de reformatoriske Bekjendelsers Grund, og at han paa denne Grund vilde deltage i Forhandlingerne." Efterat have foretaget Valget paa de Mænd, der som Foreningens Bestyrelse skulde foretage det Fornødne til Iværksættelsen af dens Formaal, hævedes Mødet.

Dette Møde skulde kun være et forberedende, og deraf maa man vel forklare sig dets ubestemte og svævende Charakter. Det ligger nær at sammenligne det med den sydtydske Geistligheds Møde i Wyrtsborg, der afholdtes en Maaned senere, begge tilhørte de i politisk Forstand den reactionære Retning, kun at man i Wittenberg ikke saa aabenlyst turde vedkjende sig det som i Wyrtsborg. Dette viste sig ogsaa, da paa den anden Dag Prof. Hengstenberg og Pastor Gerlach fra Berlin fremkom med Forslag om, at foranstalte en almindelig Bods- og Bededag, hvor man skulde formane Alle, Høie og Lave, til at gjøre Bod for den Folket paahvilende Skyld. Endskjøndt Stemningen i det Hele var for denne Opfordring, var man dog bange for at Modstanderne deri vilde see en politisk Demonstration og indskrænkede sig derfor til at overlade enhver enkelt, hvorvidt han følte sig dreven til, at imødekomme det saaledes yttrede Ønske. — Mødets væsentlige Resultat blev altsaa Dannelsen af et evangelisk Forbund, der ikke som tidligere Gustav-Adolphforeningen skulde omfatte alle Partier, altsaa ogsaa Rationalisterne, men netop med Udsondring af disse, forene alle dem, hos hvem man meente at spore et christeligt Troesliv.

(Efter Berl. Evang. Kzeit. — F. H.)

Om borgerlige Ægteskaber.

Ved den Statsforfatning, som Preusserkongen i December f. A. paanødte sine Lande, er der blandt andet taget den Bestemmelse, at Ægteskabet fra Statens Side herefter i Hovedsagen betragtes som en borgerlig Sag, for hvis lovlige Gyldighed det er tilstrækkeligt, at de fornødne Skridt ere foretagne hos den verdslige Øvrighed. Herimod har der naturligviis fra flere Sider yttret sig en stærk Misbilligelse, og man har sagt, at Ægteskabet derved reent tabte sit hellige Præg, at det nedsank til at blive en puur og bar Contract, og at de værste Følger for Sædeligheden sikkert deraf vilde paafølge; Beskyldninger, som dog ere ligefrem grundløse; thi dem der have Følelse for Ægteskabets aandelige Betydning, staaer det jo frit for at følge deres Hjertes Trang og lade Kirken velsigne deres Pagt, hvorimod de, der ringeagte Religionen og dens Tjenere, aldrig kunne antages at ville føre et lykkeligere og bedre Ægteskab, fordi de finde sig i en Lovens Nødvendighed og som Følge deraf møde i Kirken, for at Præsten kan tale eller af Alterbogen oplæse nogle Ord over dem og deres Forbindelse, hvorover de maaskee ere ikkun altfor tilbøielige til at spotte i deres stille Sind.

Naar saadanne Forandringer skulle iværksættes, sætte Forsvarerne af det Gamle Alt i Bevægelse for at arbeide imod det Nye, og saaledes har da blandt andet en Indsender i den Berliner Allg. Kirch-Zeit. udtalt sig stærkt imod Indførelsen af det borgerlige Ægteskab, og ved den Leilighed paastaaet, „at det kun var den franske Revolution, der i sin aller ugudeligste Udartelse paa denne Maade havde kunnet fornegte de af Gud i det menneskelige Hjerte indskrevne Grundfølelser". Mod denne sidste Paastand har en anden Indsender, navnlig paa Historiens Vegne, taget til Orde, for at paapege, hvorledes det i den hollandske Republik gjennem 17de og 18de Aarh. alene var det borgerlige Ægteskab, beseiglet af den verdslige Øvrighed, der havde nogen retslig Gyldighed, saafremt Ægtefolkene vare Ikke-Reformeerte; vare de derimod Reformeerte, da var den kirkelige Vielse tilstrækkelig, og der behøvedes ikke nogen videre, borgerlig Stadfæstelse. Saaledes varede det ved, indtil den reformeerte Kirke efter Revolutionen 1795 ophørte med at være herskende Kirke, idet alle Religioner og Sekter fik lige Berettigelse og underkastedes samme Love. Efter den Tid kom da ogsaa de Reformeerte til at finde sig i den borgerlige Vielse; thi i Kongeriget Nederlandene maatte fra den Tid af, og maa endnu den Dag idag, ingen Geistlig, af nogensomhelst Bekjendelse, driste sig til at vie et Par Folk, naar han ikke har Beviis for, at Ægteskabet iforveien er borgerlig fuldbyrdet. Paa den Maade var altsaa længe før man drømte om den franske Revolution, det borgerlige Ægteskab ikke alene brugeligt, men endog enegyldigt blandt de Ikke-Reformeerte i Nederlandene, og kun de Færreste blandt disse Dissenters ansaae nogen senere Kirkevielse for nødvendig; men urimeligt vilde det dog være, vedbliver Indf., paa Grund heraf at frakjende de omtalte Ægtefolk al religiøs Følelse, eller endog blot at sætte deres Forbindelse i Klasse med de i England noksom bekjendte Gretnagreenske Vielser!

(Th. F.)

Udnævnelse og ledigt Embede.

11. April. Kaldsbrev udfærdiget for ordineret Katechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Frederikshavn H. Roth, som Sognepræst for Adserballig paa Als. (Det kongelig slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli har som Administrator af de augustenborgske Godser paa Als udøvet den ellers Hertugen af Augustenborg tilkommende Kaldsret til bemeldte Sognekald).

12. April. Medolden i Ribe Amt (196 Rbd.)

☞ Dansk Kirketidende udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den Reitzelske Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige Posthuse, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Mr. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade.

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 187.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Tredie Søndag efter Paaske, den 29 April. [Nr. 31.

En Feltpræst.

I Modsætning til den Tid der uden Anstød saae sine Bisper og Præster med Vaaben og Værge i Krigernes Række, har man i vore Dage stundum ment, at naar man drog i Krig, gjorde man bedst i at lade Præsterne blive hjemme. Naar ikke Grunden hertil ligger i en vis kvækeragtig Betragtning af den Kristnes og navnlig Præstens Stilling i Verden; kommer det vel snarest af, at man regner den aandelige Virkekreds, hvortil Præsten nærmest er henvist, i Klasse med Kunst og Videnskab, Ting der kan være meget gode i Fred og Ro, men som dog — Mathematiken undtagen — ikke give umiddelbart Udbytte, hvor det gjælder om Tallet paa Kanoner og Bøssepiber. Med Grunde at ville omvende en saadan Overtro paa Materien, vilde være et forgæves Arbejde; thi disse maatte jo dog i Hovedsagen hentes fra den Aandens Verden, hvis Tilværelse en saadan Modstander med det samme benægter, og man kom da til at tale om Farver med den Blinde. Det eneste Vaaben man har, er at pege paa Kjendsgjerninger; men selv om her ej endnu var den Vanskelighed, at det er umuligt at spærre for alle de Krogveje, Tvivlens Fortolkningskunst kan opfinde: er der endda den, at hvor stor og gavnlig Indflydelse Præster i en Hær endog kunne have udøvet i det Stille og det Mindre, saa vil dog en enkelt Personligheds Virksomhed kun meget sjælden være saa fremtrædende og vi maatte sige haandgribelig, at man — især til Tvivlere — kunde trøste sig til at pege derpaa, og sige: se der!

Det er imidlertid heller ikke for at omvende Tvivlere, vi meddele nedenstaaende Skildring af en engelsk Feltpræst i Ostindien; men for deres Skyld, som ikke tvivle paa, hvor frugtbringende en Mand, med Hjertet paa det rette Sted, under saadanne Forhold kan virke, der hvor paa den ene Side Raahed og Ryggesløshed altid har sine virksomme Tjenere, og hvor der paa den anden Side dog tillige findes Mange, der ikke letsindig lege med Livet, men baade naar de gaa Døden under Øjne, og naar de ere den visse, ønske at dø som Kristne; for ej at tale om anden Lejlighed til indgribende Virksomhed, baade i aandelig og timelig Retning, for en Mand, der veed at opfatte sin Stilling ret, og er den voxen.

Beretningen er samlet og givet af „Church and State Gazette", og derfra gaaet over i flere andre engelske Blade.

„Vi bære ingen Tvivl om at blandt dem af vore Læsere som have besøgt Cambridge, og navnlig blandt dem der have studeret i gamle Magdalene-College, vil Navnet Walter John Whiting være de Fleste baade kjendt og kært. De vil maaske overraskes naar de faa at vide, at deres afholdte Kammerat, som efter hæderlig at have endt sine akademiske Studier modtog den engelske Kirkes Ordination — kort, at Hr. W. J. Whiting, som er dem i levende Erindring, nu er Padre Whiting af Chilianwallah. Men det er vist; og dog har han ikke forandre

sig i nogen Henseende, uden forsaavidt man forandrer sig, naar man gjør Fremskridt i alt Godt. Han modtog Præstevielsen med den Beslutning, at opfylde sin Pligt efter yderste Evne. De sidste Efterretninger fra Indien vise, han har ikke været lad i at udføre sin Embedsgjerning; og det er os kært, baade af forskjellige Indiske Blade og af private Breve, at erfare, at i de seneste Dage, i den blodige Kamp ved Jhelum, har Padre'n (som alle europæiske Præster kaldes i Østerland) paa Embeds Vegne værdigt hævdet vor elskede Kirkes Ære og Navnkundighed.

Hr. Whiting sluttede sig som Frivillig til Lord Gough's Hær; han kunde ikke bære det over sit Hjerte, som (det ostindiske) Kompagnis Præst at forblive i en Stilling der var mere magelig end ærefuld, naar Døden snart vilde rase i hans Nærhed og Tusinder trænge til aandelig Trøst for at berede sig til Kampen og dens Følger. Hans Beslutning at følge Hæren var baade Lord Gough og Tropperne i Almindelighed meget velkommen; og det blev snart lagt for Dagen af hvor stor Betydning en saadan Virksomhed kan være.

Da Raabet „fremad!" satte de mægtige Kolonner i Bevægelse som den 13 Januar mødte Sikhernes Styrke, var Hr. Whiting især med at indrette et Lazareth for de Saarede, saavel som med at berede sig til at uddele Sakramentet til alle dem, der ønskede at modtage det, før de skulde se Døden under Øjne. Medens han her var sysselsat med at yde de Syge og de Døende dobbelt Hjælp, naaede det Rygte Lazarethet at 14de Dragon-Regiment havde vendt Fjenden Ryg og var i vild Flugt fra Valpladsen. Vor brave Feltpræst betænkte sig ikke; han ilede ud, svang sig paa sin Hest, og galoperede afsted med Pistolen i Haanden. Det varede ikke længe før han mødte en Del af det flygtende Regiment. Den kække Præst skammede dem ud, bebrejdede dem deres Fejghed, mindede dem om deres Fædreland og deres Ære, og det lykkedes ham at føre dem der tilbage hvor Kuglerne peb. Da det var bragt istand, ilede han atter til sit nærmeste Kald, og tog atter Plads ved de Saaredes Side. Et Kalkutta Blad, som omtaler den frivillige Præst's Heltemod, føjer til: „Padre'n burde have det første gode Embede, der blev ledigt i hans Kirke, enten som Ærkedegn eller som Biskop. Saadanne Formaninger til at gjøre sin Pligt under saadanne Omstændigheder, have noget at betyde; at træffe Præsten paa Valpladsen hører til de sjældne Tilfælde. Vi haabe hele Hæren vil drikke paa hans Sundhed og snarlige Befordring". Vi ønske det samme og at Ønsket maa gaa i Opfyldelse. Vi ere visse paa at en saadan Skaal vil man drikke af Hjertet i Cambridge, næste Gang Magdalene lader Bægeret gaa rundt for sine navnkundige Fostersønner.

Et andet Blad omtaler med lignende Berømmelse hans Tjeneste-Iver efter den tvivlsomme Sejer vi vandt. Med utrættelig Nidkærhed uddelte han Sakramentet til de Mange der vare i Begreb med at udaande Livet paa den Plet hvor de vare faldne; og det er neppe muligt at skildre vore Læsere den Taknemmelighed hvormed denne Kærligheds-Gjerning blev modtaget. Derefter kom den alvorlige Højtidelighed, da de Faldnes Lig skulde stedes til Jorde. En Dag eller to senere besluttede Whiting sig til at vove sig ind i Bjergpasserne, for at opsøge og begrave de britiske Lig, som der maatte findes. Det var et farligt men helligt Ærinde, der ikke kunde udføres uden Beskyttelse af en stærk Eskorte. Forunderligt nok blev Whiting gjort ansvarlig for denne Eskortes Sikkerhed. Men da Præster i Indien have Rang med Majorer, har man formodentlig betragtet ham som kommanderende Officier og det blev ham paalagt ikke at føre Korpset dybere ind i Bjergene end det kunde være istand til at vogte sig for Overfald. Hvorledes det nu var, saa begav Feltpræsten sig paa Veje med en Afdeling Rytteri, et Hundrede

Læsning og vilkaarlig Udlæggelse af Skriften, hvisaarsag han forespørger, hvad herved maatte være at gjøre, eftersom han holdt for, at en Undersøgelse, maatte foretages af og for Consistoriet, forinden nogen Inqvisition kan befales; hvilket Justits-Revisionen ganske maa bifalde." Denne „Inqvisition" er ved et senere kgl. Brev af 1751 bestemt saaledes, at vedkommende Fiskaler og Opsynsmænd skulle give nøie Agt paa at slige Sammenkomster ei bleve tilladte eller løbes upaatalte. Vel er der nu ved flere sildigere kgl. Bestemmelser (af 1762 og 1837) foreskrevne adskillige Omveie med Hensyn til Sags-Anlæggelserne; men desuagtet staaer jo Forordningen selv endnu bestandig som et Spøgelse, ja som et virkeligt Spøgelse fra hendøde Tider, hvormed ømme Samvittigheder kunne skræmmes fra private Andagtsøvelser. Hvad vinder man vel derved? Maaskee, at Sammenkomsterne paa flere Steder maa holdes hemmelige. Altsaa netop det Modsatte af hvad Forordningen tilsigtede. Meningen var jo at forhindre dem; men hvad er nu Aarsag i at de i det Sted mangen Gang netop udarte? Hvad andet, end at mangen Præst efter Tingenes nærværende Stilling maa ansee sig for hindret i at kunne være nærværende og lede Andagten! Og det saa meget desmere, som der ikke mangler Exempel paa, at Præster ere blevne baade anklagede og indkaldte for vedkommende høiere Foresatte, paa Grund af deres Deeltagelse i saadanne Andagtsforsamlinger. Men, har jeg ofte spurgt mig selv, kan da Lovgivningens Mening virkelig være saa tvetydig, at Læreren paa den ene Side opmuntres til at fremkalde Husandagt og paa den anden Side straffes fordi han efterkommer denne Opmuntring? Eller hvad er Husandagt? Er det ikke det samme som særlig Andagtsøvelse eller Andagtsøvelse i privat Huus, i Modsætning til Kirkeandagt ɔ: offentlig Andagtsøvelse eller Andagtsøvelse i Kirke? Conventiklerne er jo ikke andet end Andagtsøvelser i

Huset af saadanne Christne, som føle Trang til fælleds Opbyggelse, ogsaa udenfor de offentlige Andagtstimer. Thi hvordan gaaer det vel til ved en saadan særlig Andagtsøvelse? Man begynder med at synge eet eller flere Psalmevers; derefter forklares et Kapitel i Bibelen; der holdes Bøn, og Sammenkomsten slutter, som den begyndte, med Sang. Kan nu heri været noget Fordømmeligt? Efterkommes ikke snarere paa denne Maade Apostelens Formaning (Col. 3, 16): „Lader Christi Ord boe rigeligen iblandt eder i al Viisdom, saa I lære og og paaminde hverandre med Psalmer og Lovsange og aandelige Viser, idet I synge yndeligen i eders Hjerte for Herren." — Saa maa det heller ikke oversees, at Conventikelforbudet paa enkelt Sted er bleven ophævet, nemlig ved Kongebrevet af 9 Jan. 1822 til Landshøvdingen i Vesterbotns Lehn, hvor det blandt andet hedder: at „den Frihed til særlige Sammenkomster og Andagtsøvelser, som er blevet derværende Christne i Naade bevilget, havde været en Følge af Hs. Maj.'s naadige Bevaagenhed der ikke vilde tvinge Nogens Overbeviisning eller Samvittighed." Det eneste Vilkaar, som herved fastsattes, var, at de ikke maatte holde deres Sammenkomster paa de Tider da der holdtes offentlig Gudstjeneste, men begive sig til Kirke og der deeltage med Forsamlingen i den fælleds Andagtsøvelse." Hvorfor har nu ikke denne Forandring i Lovbestemmelserne strakt sig til hele Riget? Jeg kan ikke andet end troe at Forslagets Øiemed allerlettest og simplest vilde være naaet paa den Maade, at det ærede Udskud havde gjort sig bekjendt med dette Document, og derefter kunde have fundet sig bevæget til at anbefale sammes Anvendelse over hele Riget. Thi hvorfor skal der om samme Sag gjælde ulige Bestemmelser? Jeg vover til den Ende at foreslaae en Tilbagesendelse af Betænkningen, saafremt ellers det ærede Udskud maatte have Tid til yderligere at tage fat paa denne Sag. Uden forøvrigt at

Tillæg til Artiklen:
Rigsdagsforhandlinger om kirkelige Anliggender
paa sidste Svenske Rigsdag, D. K. T. Nr. 173-74,
ved J. F. Fenger.

Af „Nordisk Kyrkotidning“, af hvilken jeg atter har modtaget en Række Nr., seer jeg mig nu i Stand til at meddele et Par Tillæg til den i Overskriften nævnte Artikel.

Provst Ostermanns Forslag til en treaarig Cyklus af Prædiketexter er paa Rigsdagen bleven tilsendt det geistlige Udskuds Pastoral-Afdeling, som derover har afgivet følgende Erklæring. (N. K. T. Nr. 16).

„I en til det geistlige Udskuds Pastoral-Afdeling indsendt Motion af Provst Ostermann foreslaaes: at to nye Aargange af Texter, som skulle optage de vigtigste Stykker af N. T.'s Skrifter og ordnes efter en vis Plan og i en vis Sammenhæng, med stadigt Hensyn til Kirkens Calendarium og aarlige Høitider, — maae tilveiebringes for aarlig efter hverandre at benyttes ved Menighedens Høimesse- og Aftensangs-Gudstjeneste. Til Støtte for sit Forslag anfører Proponenten, at de Uddrag af Bibelordet, som indeholdes i vor Evangelie- og Epistel-Bog, skulle være de eneste Dele af den hellige Skrift, som paa nysnævnte Viis benyttes ved den offentlige Gudstjeneste, medens alt det Øvrige, som indeholdes i Evangelisternes og Apostlernes Skrifter, bliver aldeles tilsidesat, som om det ikke angik Folket eller ikke indeholdt nogen for samme vigtig Sandhed, der fortjente at lægges paa Hjerte. Derhos bemærkes, at Retligheden til en mere udstrakt Benyttelse af Bibelordet for Geistligheden selv vilde være til stort Gavn, da derimod nu en skadelig Indflydelse paa Homileten spores af den Tvang, som binder ham til de samme aarlig tilbagevendende Texter, der i ethvert Tilfælde ikke ere synderlig heldigen valgte. Provst Ostermann mener, at disse Ulemper for en stor Deel kunne afhjælpes ved det af ham gjorte Forslag.

Pastoral-Afdelingen kan ikke billige alle de af Proponenten yttrede Anskuelser. Den kan saaledes ikke indrømme, at de nu fulgte Text-Perikoper ere de eneste Dele af Guds Ord, som Homileten har Anledning til at behandle ved vore Gudstjenester. Den i vort Fædreland almindelig fulgte Skik, at begynde det homiletiske Foredrag med et saakaldt Indgangssprog har i lang Tid foranlediget og foranlediger endnu ved Gudstjenesterne en temmelig vidt udstrakt Anvendelse af Bibelordet. En endnu videre udstrakt foranlediges ved de Bibelforklaringer, som i mange Menigheder sættes i Forbindelse med Gudstjenesten og som, naar de ledes med aandelig Viisdom og Kjærlighed, kunne i Menighederne udrette meget Godt. At Perikoperne skulde være saa lidet heldig valgte og saa fattige, at Prædikanterne ikke ved dem skulde føle sig opfordrede til at see sig vidt omkring i Guds Ord, er Noget, som ei heller af Afdelingen kan indrømmes. Den troer tværtimod — og i denne Tro befæstes den ved sit Bekjendtskab, ikke blot til udmærkede, men og til middelmaadige Prædikanter — at Perikoperne, saadanne som de ere, fremkalde lige saa godt som hvilkesomhelst andre, en udstrakt og jævnførende Forskning i Guds Ord. Men uagtet Afdelingen saaledes ikke uden Indskrænkning kan istemme Forslagets Begrundelse, saa hindres den derved ikke i at see betydelige Fordele i selve Forslaget, saaledes som det af Proponenten er fremstillet. Havde et fuldkommen frit Valg af Texter været foreslaaet, saa skulde Afdelingen have yttret samme Betænkeligheder, som ved sidste Rigsdag fremsattes af daværende Pastoral-Afdeling i Anledning af et lignende Forslag. Nu er blot Talen om at antage to nye Textrækker ved Siden af den ene gamle og bruge dem i bestemt Orden tilsammen med denne. Med Hensyn til det Pastorale, — som her ene kan tages

i Betragtning — og da det som Forslaget tilsigter, nemlig en udvidet Overveielse af Bibelordet ved Gudstjenesterne, ustridig kan medføre stor Nytte for Menighederne, finder Afdelingen, at Forslaget fortjener at tages til Følge. Det bør maaskee anmærkes, at før Forslagets fuldstændige Udførelse udfordres nye Collekter og Bønner, passende til de nye Texter. Det vil ikke blive saa let til Alles Tilfredshed at foreslaae, deels de to nye Text-Rækker, deels de omtalte nye Collekter og Bønner; men paa Alles Tilfredshed maa man give Afkald naar kun de Indsigtsfulderes og virkelig aandeligt Sindedes kunde vindes. Heller ikke vil det saa snart skee, at de nye Rækker i Menighedens Begreb og Erindringer blive saa inderlig forenede med de Helligdage, til hvilke de høre, som de gamle alt ere. Men med Tiden skal uden Tvivl Meget udrettes, og naar dette er udrettet, skal det for Menigheden være en Vinding, med hver Helligdag eller dog med de allerfleste (thi en eller anden Helligdags Beskaffenhed gjør maaskee tre ulige Texter umulige) at forene tre Texter i Stedet for een og saaledes tilegne sig en betydelig større Deel af det dyrebare Bibelord end tilforn. Til Sagens pastorale Side hører maaskee ogsaa det Spørgsmaal, paa hvad Viis de nye Rækker skulle samles. Men Hensyn hertil indskrænker Afdelingen sig til den Bemærkning, at Forslaget maaskee hensigtsmæssigst skulde kunne betroes Bibelcommissionen. Inden alligevel Spørgsmaalet herom afgjøres, bør det maaskee paa tilbørlig Viis bestemmes, at saadanne Rækker skulle antages. Herved maa ikke blot Sagens pastorale, men ogsaa dens økonomiske og juridiske Side komme i Betragtning. Hvad det Økonomiske angaaer, saa vil det uden Tvivl volde Folk Bekostninger (hist og her større end at de med Lethed kunne tilveiebringes) at anskaffe sig enten fuldstændige Perikopebøger med alle tre Textrækker eller de nye Oplag af N. T., i hvilke alle Textrækker særskilt ere anførte. Almanakker, i hvilke disse Rækker blot ere nævnte, ville neppe forslaae, især dersom man, som Afdelingen formener at man bør, har til Hensigt, at de nye Texter skulle rodfæste sig lige saa dybt som de gamle. Hvad Sagens juridiske Side angaaer, saa maa Afdelingen anmærke, at Kirkeloven Cap. 2 § 5 og 6 foreskriver: „at i Høimesseprædiken skulle de hos os brugelige evangeliske Texter forhandles.“ Disse Forskrifter turde gjøre den Behandling af Sagen nødvendig, som angives i Regjeringsformens § 87. Hverken herom eller om Spørgsmaalets økonomiske Side tilkommer det Pastoral-Afdelingen at afgive Erklæring. Billiges disse Anskuelser, saa bliver for Afdelingen ikke Andet tilbage end at foreslaae: at den høiærværdige Stand oversender Forslaget med Bilag til det eller de Udskud af Rigets Stænder, som menes at burde behandle Sagen inden den endelig afgjøres“.

Dette er skeet. Forslaget med Bilag er oversendt til Lov- og Økonomi-Udskudene; men man seer let at den ærede Afdeling har beredt Provst Ostermanns Forslag en saa vidtløftig og tornefuld Bane, at det skulde være et Underværk, om det kom levende til Maalet.

Lov-Udskudet, hvis Sag det var at afgive Betænkning over *Dr.* Sandbergs Forslag til at ophæve Plakaten af 1726 imod gudelige Forsamlinger, kom til den endelige Formening, at det var bedst det blev ved det Gamle, og afgav i Overeensstemmelse dermed sin Betænkning. Dermed var dog naturligviis ikke Sagen enten opgiven eller falden; men forinden vi efter senere kommende Beretninger meddele dens videre Skjæbne, vil det dog være værd at fæste Øiet paa efterstaaende Bemærkninger mod Udskudets Betænkning (N. K. T. Nr. 22), fremsatte i Præstestandens Afdeling, af A. Mellander:

Jeg billiger ganske, at det ærede Lov-Udskud ikke har søgt ved noget særegent Forslag at for-

milde den Draconiske Strenghed i Conventikelplakaten af 1726; thi da kunde let det Sidste blevet værre end det Første. Derimod kan jeg ikke billige, at Udskudet ei, overensstemmende med *Dr.* Sandbergs Forslag, raadede til ganske at ophæve denne Plakat; thi hvad skal man vel med en Lov, som ikke efterleves og sielden eller aldrig bringes i Anvendelse. Vi vide, at der over hele Riget holdes saakaldte Conventikler eller religiøse Sammenkomster; men vi vide tillige, at disse Bestemmelser yderst sieldent ere blevne anvendte imod dem. Ulykken er alligevel, at de *kan* anvendes, og derpaa har den ærede Proponent anført et saare mærkeligt Exempel, der ikke gaaer længere tilbage end til 1845 [1]). Vil man forøvrigt gjøre sig selv Rede for og see at komme til Indsigt i disse Bestemmelsers Aand og Mening, saa findes i mine Tanker ingen sikkrere Nøgle end en kgl. Resolution af selvsamme Datum som Conventikelplakaten, altsaa af 12 Jan. 1726. Den udkom i Anledning af en gudelig Forsamling i Sikla og lyder i Hovedsagen saaledes: „Ihvorvel de i Sikla Forsamlede ei have havt saadan Gudstjeneste fore, som mod den rene evangeliske Lære og Troesbekjendelse er stridende, ei heller have forsømt den offentlige Gudstjeneste . . . og bemeldte Personer saaledes ei heller kunne ansees som dem der have enten næret eller fremsat nogen anstødelig Lærdom, vrange Meninger eller Læresætninger, men blive i saa Henseende at frikjende; saa efterdi dog ovennævnte Forsamling i Sikla, der bestod af saamange forskjellige Personer af begge Kjøn, med Hensyn til hvad derom er oplyst, ikke stemte med de derom udgivne kgl. Anordninger, men tværtimod stode i ret aabenbare Strid derimod, finder Hs. Majestæt, at alle disse Personer have forbrudt sig mod de kgl. Anordninger, og burde desaarsag alvorligen været straffede. Men Hs. Maj. vil i Naade for denne Gang lade dem være fritagne; dog med det alvorlige Tilhold, at de holde sig Anordningen af 1726 efterrettelige.“ — Af denne Resolution see vi altsaa, at det netop var *Sammenkomsten* man ansaae for strafskyldig, og det *uagtet der ikke ved samme var fremført nogen anstødelig Lære, vrange Meninger eller Læresætninger* og *uagtet de anklagede Personer ikke havde forsømt den anordnede Gudstjeneste!* Der paaberaabes i Resolutionen tidligere kgl. Forordninger. Af saadanne findes tvende; først en af Dec. 1713, hvori siges: „at det er Hs. kgl. Maj.'s alvorlige Villie og Advarsel, at Ingen maa i sit Huus enten holde eller tillade nogen *Sammenkomst* af mange eller faa, fra andre Huse kommende Personer og med dem forene sig til Andagt“ osv.; og senere end denne har man et kgl. Brev af 8 Dec. 1721, der udlader sig med: „at ihvorvel private Sammenkomster i Husene eller andre hemmelige Samqvem og Conventicula, under haard Straf vare forbudne; saa fandtes dog ligefuldt i Residentsstaden saadanne, som under Skin af Gudfrygtigheds Øvelse fordristede sig til at holde slige hemmelige Samqvem og Conventicula udi deres Huse“ ɔc. — Disse Forordninger ere jo tydeligt nok rettede mod selve Sammenkomsterne og ikke mod de derved muligt mødende Vildfarelser; men deres Rod maa søges i et Brev fra den kgl. Justits-Revision af Dec. 1702, hvori det hedder, at Overstatholderen havde for Justits-Revisionen kundgjort en Anmeldelse fra *Consistorium Holmense* om det saakaldte „Pietisteries“ Begyndelse i Hovedstaden, hvor man ved hemmelige Sammenkomster selv forretter Gudstjenesten med Sang,

---

1) Dette Exempel er anført i D. K. T. Nr. 173: Bonden N. N. er ved egen Tilstaaelse overbeviist om, at han Søndagen den 24 Aug. for en talrig Forsamling af Mænd og Qvinder (13 Mænd og 20 Qvinder) haver læst op af Bibelen og desuden læst Bønnen Fadervor; for denne „Forbrydelse“ skal han bøde 200 Daler Sølvmynt, og desuden 3 Rd. 16 Sk. Bco for *Helligbrøde*; i Mangel af Erlæggelse straffes den Anklagede med 28 Dages Fængsel paa Vand og Brød.

Læsning og vilkaarlig Udlæggelse af Skriften, hvisaarsag han foresporger, hvad herved maatte være at gjøre, eftersom han holdt for, at en Undersøgelse, maatte foretages af og for Consistoriet, forinden nogen Inqvisition kan befales; hvilket Justits-Revisionen ganske maa bifalde." Denne „Inqvisition" er ved et senere kgl. Brev af 1751 bestemt saaledes, at vedkommende Fiskaler og Opsynsmænd skulle give nøie Agt paa at slige Sammenkomster ei bleve tilladte eller lodes upaatalte. Vel er der nu ved flere sildigere kgl. Bestemmelser (af 1762 og 1837) foreskrevne adskillige Omveie med Hensyn til Sags-Anlæggelserne; men desuagtet staaer jo Forordningen selv endnu bestandig som et Spøgelse, ja som et virkeligt Spøgelse fra hendøde Tider, hvormed ømme Samvittigheder kunne skræmmes fra private Andagtsøvelser. Hvad vinder man vel derved? Maaskee, at Sammenkomsterne paa flere Steder maa holdes hemmelige. Altsaa netop det Modsatte af hvad Forordningen tilsigtede. Meningen var jo at forhindre dem; men hvad er nu Aarsag i at de i det Sted mangen Gang netop udarte? Hvad andet, end at mangen Præst efter Tingenes nærværende Stilling maa ansee sig for hindret i at kunne være nærværende og lede Andagten! Og det saa meget desmere, som der ikke mangler Exempel paa, at Præster ere blevne baade anklagede og indkaldte for vedkommende høiere Foresatte, paa Grund af deres Deeltagelse i saadanne Andagtsforsamlinger. Men, har jeg ofte spurgt mig selv, kan da Lovgivningens Mening virkelig være saa tvetydig, at Læreren paa den ene Side opmuntres til at fremkalde Husandagt og paa den anden Side straffes fordi han efterkommer denne Opmuntring? Eller hvad er Husandagt? Er det ikke det samme som særlig Andagtsøvelse eller Andagtsøvelse i privat Huus, i Modsætning til Kirkeandagt ɔ: offentlig Andagtsøvelse eller Andagtsøvelse i Kirke? Conventiklerne er jo ikke andet end Andagtsøvelser i

Huset af saadanne Christne, som føle Trang til fælleds Opbyggelse, ogsaa udenfor de offentlige Andagtstimer. Thi hvordan gaaer det vel til ved en saadan særlig Andagtsøvelse? Man begynder med at synge eet eller flere Psalmevers; derefter forklares et Kapitel i Bibelen; der holdes Bøn, og Sammenkomsten slutter, som den begyndte, med Sang. Kan nu heri været noget Fordømmeligt? Efterkommes ikke snarere paa denne Maade Apostelens Formaning (Col. 3, 16): „Lader Christi Ord boe rigeligen iblandt eder i al Viisdom, saa I lære og og paaminde hverandre med Psalmer og Lovsange og aandelige Viser, idet I synge yndeligen i eders Hjerte for Herren." — Saa maa det heller ikke oversees, at Conventikelforbudet paa enkelt Sted er bleven ophævet, nemlig ved Kongebrevet af 9 Jan. 1822 til Landshøvdingen i Vesterbotns Lehn, hvor det blandt andet hedder: at „den Frihed til særlige Sammenkomster og Andagtsøvelser, som er blevet derværende Christne i Naade bevilget, havde været en Følge af Hs. Maj.'s naadige Bevaagenhed der ikke vilde tvinge Nogens Overbeviisning eller Samvittighed." Det eneste Vilkaar, som herved fastsattes, var, at de ikke maatte holde deres Sammenkomster paa de Tider da der holdtes offentlig Gudstjeneste, men begive sig til Kirke og der deeltage med Forsamlingen i den fælleds Andagtsøvelse." Hvorfor har nu ikke denne Forandring i Lovbestemmelserne strakt sig til hele Riget? Jeg kan ikke andet end troe at Forslagets Øiemed allerlettest og simplest vilde være naaet paa den Maade, at det ærede Udskud havde gjort sig bekjendt med dette Document, og derefter kunde have fundet sig bevæget til at anbefale sammes Anvendelse over hele Riget. Thi hvorfor skal der om samme Sag gjælde ulige Bestemmelser? Jeg vover til den Ende at foreslaae en Tilbagesendelse af Betænkningen, saafremt ellers det ærede Udskud maatte have Tid til yderligere at tage fat paa denne Sag. Uden forøvrigt at

ville gjentage de Grunde for Conventikelplakatens Ophævelse, der saavel af Proponenten som af Andre ere blevne anførte, skal jeg indskrænke mig til at betragte Sagen fra et andet, mindre benyttet Udgangspunkt. Det maa nemlig nødvendig indrømmes, at et christeligt Samfundsliv og christelig Samfundsaand umuligt kan opstaae og udbrede sig, om al Gudfrygtighedsøvelse skal indelukkes bag Kirkevæggen og i Hjemmet, men være banlyst fra Omgangslivet. Hvorsomhelst, der ellers findes en eller anden fælleds Interesse, har man anseet det nødvendigt, gjennem Tankeudvexlinger, gjensidig Tilskyndelse og Opmuntring, fælleds Raadslagninger osv. at oplive og vedligeholde den almindelige Stræben; thi skeer ikke det, da hendøer og udslukkes den før eller senere. Det er denne Erfaring, som har dannet alle de videnskabelige og nationale Foreninger, hvoraf vor Tid venter sig saa glimrende Frugter. Skulde det nu blot være den christelige Interesse, det christelige Troesliv som er tændt herovenfra, og uden hvilken Kirken ei er andet end en udvortes, død og i tomt Formvæsen stivnet Indstiftelse — skulde det alene være den, som gjorde en Undtagelse fra denne Regel? Eller mon det ikke vilde være til Kirkens Gavn, om dette Liv kunde vækkes, vedligeholdes og fremmes? Men vedligeholdes og fremmes kan det sandelig ikke under den unaturlige Tvang, som Forbudet mod al gjensidig og fælleds Opmuntring paalægger dem, hos hvem Livet er vakt. Jeg kalder denne Tvang unaturlig. Det er den ogsaa, ei blot af ovenomtalte Grund, men og fordi den lægger et virkeligt Baand paa den personlige Frihed. Enhver har jo ellers Frihed til at vælge sine selskabelige Fornøielser efter Behag, selv saadanne som baade kunne og virkelig have givet Anledning til de største Uordner. Naar derimod forskjellige Personer, som ikke finde Smag i den Slags Morskab, men hvis eneste selskabelige Glæde gaaer derpaa ud, at de ved Betragtning af Guds Ord, ved Sang og Samtale om det for dem Allervigtigste, om Christendommen og dens Udøvelse, kunne tilfredsstille deres Sjæles Trang: saa ere de ved urimelige Lovbestemmelser hindrede derfra, og skulle nødes til at sidde stille ned ved Siden af hinanden og tie. Og da nu dette Sidste neppe kan blive til synderlig Fornøielse, saa ere disse Mennesker jo berøvede den naturlige Frihed, som ethver andet Medlem af Samfundet nyder, Friheden: nemlig til at tage Deel i det selskabelige Liv, og blive saaledes tvungne ind i en eensom, munkeagtig, contemplativ Tilværelse. Altsaa ogsaa fra dette Synspunkt, ja jeg vover at sige det: fra hvilketsomhelst Synspunkt maa Conventikelforbudet forkastes! Og da nu hertil kommer, at Forordn. af 20 Marts 1735 indeholder tilstrækkelige Bestemmelser mod Vildfarelser fra den rene evangeliske Lære og imod saadannes Udbredelse; saa kan jeg for mit Vedkommende ikke indsee hverken Nytten eller Hensigtsmæssigheden, ja ikke engang Rimeligheden af tidtomtalte Conventikelforbud, men skal af de nu anførte Grunde nedlægge den Paastand, at Betænkningen tilbagesendes til fornyet Prøvelse i den Retning, jeg har foreslaaet, eller at Forbudets særlige Ophævelse for Vesterbotns Lehn maatte udstrækkes til hele Riget, d. v. s.: at Plakaten maa ophæves!

Leilighedsviis erfarer man, (af N. K. T. Nr. 19) at Ridderstads Forslag til fuldstændig Svensk Borgerret for Jøderne, ved Rigsdagen er faldet igjennem; men, skriver Nordisk Kirketidende, Kjølen er dog lagt til denne philanthropiske Brig, for at den, maaskee ved næste Rigsmøde skal løbe af Stabelen.

Udnævnelser, Entledigelse og ledige Embeder.

11. April. *Cand. theol.*. H. A. Bay bemyndiget til, under den, Sognepræsten for Rold og Vebbestrup, (Aalborg Amt, Viborg Stift) H. C. Ebeling bevilgede, eetaarige Dispensation, i hans Sted paa eget An- og Tilsvar at bestyre bemeldte Sognekald.

16. April. Sognepræst for Strandby og Farsø i Aalborg Amt, Viborg Stift, M. A. Kirkebye, beskikket til Sognepræst for Gangsted og Søvind i Skanderborg Amt; Sognepræst for Bredstrup i Vejle Amt, A. J. Nielsen, til Sognepræst for Gloslunde og Græshauge paa Lolland; Præst ved Garnisonen paa Christiansø, C. A. Sparre, til Sognepræst for Søby, Skadder og Halling i Randers Amt; ordineret Katechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Horsens, J. D. Fabricius, til Sognepræst for Nørre Snede og Eistrup i Skanderborg Amt; *Cand. theol.* J. P. Bøttiger til Sognepræst for Sønder; Omme og Houen i Vejle Amt.

17. April. Sognepræst for Hvejsel og Givskud i Vejle Amt, Provst C. S. Wolff, beskikket til Provst for Nørvang og Tørrild Herreder; forhenvær. personel Kapellan for Frørup i Svendborg Amt, H. J. T. Laub, til Sognepræst for Langaa og Orendrup i samme Amt (Grev Moltke Hvitfeld til Moltkenborg har Forslagsret); *Cand. theol.* C. F. Müller til personel Kapellan hos Sognepræsten for Aal Menighed i Ribe Amt, N. Stockholm.

---

17. April. Sognepræsten J. J. Gjebing for Idum i Ringkjøbing Amt, paa Ansøgning i Naade med Pension entlediget.

---

21. April. Embedet som ordineret Katechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Frederikshavn (Løn 300 Rbd. fri Bolig osv.). -

23. April Christiansø (100 Rbd.); Strandby og Farsø i Aalborg Amt Viborg Stift (304 Rbd.); Bredstrup i Vejle Amt (134 Rbd.).

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 188.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Fjerde Søndag efter Paaske, den 6 Mai. [Nr. 32.

Hvorledes bliver „Folkekirkens" Stilling?

(Forhandlinger paa Rigsdagen d. 11 og 12 April 1849).

De kirkelige Spørgsmaal som ere blevne drøftede paa Rigsdagen vedrøre deels den saakaldte Folkekirke, deels de religiøse Samfund som bestaa i Landet ved Siden af denne. Ved den første kom der jo adskillige Bispørgsmaal paa Bane, men i Hovedsagen dreiede dog Forhandlingerne sig om to Punkter, nemlig, om denne Kirkes *Stilling til Staten*, og om en *Grundsætning for dens Medlemmers Vilkaar* i den.

1. Det blev saagodtsom af alle Talerne erkjendt at Grundlovsudkastet maatte kaldes frisindet i Ordningen af de kirkelige Forhold, skjønt denne Erkjendelse blev udtalt baade som Ros og som Dadel. Kun to Talere fra hel modsat Standpunkt fandt ikke den fornødne Frihed hjemlet i Udkastet, eller at Udvalget havde raadet Bod paa Savnet; den ene (Schack) mente, at man ved at understøtte en enkelt Kirke kom i Strid med en anden Bestemmelse, at „Ingen paa Grund af sin Trosbekjendelse kan berøves fuld Adgang til borgerlige og politiske Rettigheder", og at Staten i Kraft af denne maatte yde alle anerkjendte Samfund Understøttelse og ikke tilstaa Majoriteten en materiel Fordel, blot fordi den var Majoritet. Han frygtede for at der intet var vundet ved den ny og svævende Benævnelse „Folkekirke" som ingen ret vidste hvad var, frygtede for man havde valgt dette ny Navn, fordi man ikke havde Mod til at kalde den tilbageblivende Kirke „Statskirke", og at om man end ikke ganske vilde holde paa de gamle statskirkelige Rettigheder, vilde man dog heller ikke indrømme en fuldkommen Frihed. Han mente Staten ikke kunde ansee sig for at staa paa et saa overlegent Standpunkt, at den kunde afgjøre hvilken Religion der var den bedste; den burde overlade det til enhver Religion selv at gjøre sig gjældende.

Fra det modsatte Synspunkt kom en anden Taler (Paludan Müller) omtrent til samme Resultat. Han gjorde opmærksom paa at idet Udkastet opgiver Statskirken og erklærer den luthersk-evangeliske Kirke for „Folkekirke", som den der er *Flertallets* Kirke, stiller det sig paa et helt nyt Standpunkt. Kongeloven og Danske Lov tale om Religionen som en højere Magt hvorunder Staten i sin Konge skal bøje sig, men de lade Kongen fri Haand over de kirkelige Indretninger. Udkastet taler ikke om Religionen, men om Kirken forsaavidt dens Tilhøreres store Antal kræver en særlig Opmærksomhed fra Statens Side. Staten forpligtes ikke til at haandhæve en bestemt Religionsform, thi Udtrykket „evangelisk-luthersk" er et ubestemt Begreb medens den *danske* Kirke har sine *egne* Bekjendelses-Skrifter. Statskirken er opgivet, og Folkekirken skal kun bestaa saalænge det behager Mængden. Taleren mindede dernæst om, hvor betænkeligt det er for Statens egen Skyld saaledes at opgive sin Forbind-

med Kirken, og hvormeget den havde Kirken at takke for, baade i det ene og i det andet. Men, vil Staten opgive Kirken, da skal den for Kirkens Skyld gjøre det helt og fuldstændigt; „Opgiver Staten den vældige Haandhævelse af Kirken, da bør den ogsaa opgive sit Formynderskab over den, og stille den lige med andre Religionssamfund, thi ellers begunstiger den disse paa Kirkens Bekostning. De andre Religionssamfund kunne frit vælge deres Lærere, frit ordne deres Forhold, altsaa virke med større Liv og Kraft end den Kirke hvem dette ikke indrømmes. Partiet bliver ikke længer lige. Hvad Gavn har Kirken af Staten, naar denne berøver den Friheden uden at paatage sig Haandhævelsen? Nej, lad den danske Kirke saa meget heller gaa sin egen Vej; dens indre Livskraft, dens evigt gyldige Princip skal nok vide at gjøre sig gjældende. Kirken kan, naar Alt kommer til Alt, snarere undvære Staten, end Staten Kirken".

De andre Talere, som lode sig høre, kunne Hovedsagen deles i to Klasser, hvoraf den første tilraadede at beholde Udkastet i sin oprindelige Form, den anden derimod anbefalede Udvalgets Ændrings-Forslag.

Til Talerne af førstnævnte Klasse hørte Grundtvig der udtalte sig saaledes om det foreliggende Spørgsmaal: „Da baade Staten og Kirken ere fremmede og saare misbrugte Ord, skal jeg ikke indlade mig paa Tale om dem eller den Forbindelse mellem dem, hvorpaa der endnu fra saa mange Sider lægges saa megen Vægt. Jeg vil kun udtrykke min Glæde derover, at nærværende Udkast virkelig har erklæret sig for den frie Gudsdyrkelse her i Landet; thi vel har Religionsfriheden været vor Selvroes, alle vi, som kalde os Protestanter — i næsten 300 Aar; men naar man vil spørge om, hvad man har meent dermed i Danmark, saa vil man derpaa egentlig kun faae det meget daarlige Svar, at hvis man holder det ved sig selv, saa kan man frit troe hvad man vil, og at naar man kun høitidelig bekjendte sig til den herskende Religion, man ikke behøvede at frygte for den spanske Inqvisition, om man virkelig troede det, hvad man udvortes bekjendte sig til. Istedetfor den Religionsfrihed, som vi i det øvrige protestantiske Europa og her i Norden have leget med, ere derfor Englænderne, med deres gode Øie for det Virkelige gaaet lige til Sagen og have indrømmet Gudsdyrkelsesfrihed. Jeg skulde derfor ogsaa have ønsket, at den Paragraph i Grundloven, som fastsætter en saadan Gudsdyrkelsesfrihed, at den var ved denne Leilighed kommen til at staae i Spidsen, følgelig ogsaa ved den endelige Behandling først bleven afgjort, før Talen bliver om hvad der kaldes i Udkastet en Folkekirke, der endnu bestandig skulde staae i nøiere Forbindelse med Regjeringen; thi der lader sig egentlig ikke sige Noget med Rette for eller imod en saadan Folkekirke, før det er bestemt, at Gudsdyrkelsen skal under alle Omstændigheder være fri i Landet. Da vi imidlertid nu først skulle afhandle en Paragraph, der giver en Bestemmelse om Noget, der skal kaldes Folkekirke, saa maa jeg udtale hvad jeg allerede i Anledning af den Pligt, der skulde paalægges Kongen om at bekjende sig til noget Vist, har anmærket, at ved evangelisk-luthersk derved siges slet ingenting, og at jeg mener, man burde ikke have bestemt Noget om denne Folkekirkes Tro, men skal der bestemmes Noget, saa maa det være Noget, der virkelig lader sig paavise, da det er aabenbart Udkastets Hensigt, som jeg ingenlunde kan laste, at ved Folkekirke kun skal forstaaes hvad den største Deel af Folket har udvalgt og frit udvalgt som sin Gudsdyrkelse, saa agter jeg at foreslaae, at Paragraphen begyndte med det, og at det kom til at hedde: at saalænge som den overveiende Deel af Folket enten bekjender sig til hvilkensomhelst Tro, eller, om man vil, bekjender sig til den evangelisk-christelige Tro efter den hellige Skrift, saalænge

skal en dertil svarende Gudsdyrkelse vedligeholdes paa offentlig Bekostning. Mig synes saaledes, at der aldrig i en Grundlov bør sættes nogen saadan Bestemmelse om, at Regjeringen ubetinget skal underholde en saadan Anstalt for en vis Religion, men at det maa lades frit og aabent, idet der sættes fornævnte Betingelse, som vistnok er den eneste, der kan retfærdiggjøre det, ligesom jo ogsaa Historien vil lære os, at, dersom der kommer en Tid i et Land, hvor en Kirke eller en kirkelig Indretning, som vedligeholdes paa offentlig Bekostning, mishager den største Deel af Folket, da er den kun til Byrde, da frembringer den kun med Nødvendighed en Modstand mod Regjeringen i Anledning af en saadan begunstiget Statskirke, hvortil paa en eller anden Maade hele Folket maa bidrage, medens den største Deel af det nødes til selv at sørge for sine religiøse Fornødenheder, og vi have for vore Øine i England et i denne Henseende meget lærerigt Exempel".

I lignende Retning talte J. A. Hansen. Han gik ogsaa ud fra Betragtning af Statskirken som den hidtil havde været: et Tvangshus, sagde han, hvori Folk med Mulkter var jaget ind, men Udgangen forvaret med Laas og Slaa; og derhos en Indretning hvis Omrids havde staaet meget dunkelt for de Allerfleste. Fordi det havde været saa, holdt han paa Udkastet, der udtrykkelig erklærede den Kirke for Folkekirke, hvortil Fleertallet af Folket bekjender sig. Først naar vi faa Frihed vil det vise sig, hvor stor Del af Folket der virkelig hører til den. Strax helt at opgive en saadan bestemt Kirkeform, vilde nu være for stort et Spring; men saaledes som Udkastet havde stillet Sagen, var Hænderne ikke bundet paa Fremtiden, om Forholdene skulde forandre sig.

Disse twende Talere modsatte sig altsaa Udvalgets Forslag om at udelade Forklaringen paa Navnet Folkekirke som „den hvortil den overvejende Del af Folket bekjender sig", og vilde meget mere have denne stærkt fremhævet. Udvalget havde foreslaaet Udeladelsen fordi man fandt det unødvendigt og mindre naturligt saaledes i Gen at begrunde dens Indhold, og fordi Udtrykket i sig selv var for svagt, da — efter Ordførerens (Hall) Oplysning, — Antallet af alle der hørte til et eller andet af de fra Statskirken afvigende Trossamfund i det egenlige Danmark for Tiden kun beløb sig til 6000. Blandt dem der anbefalede Udvalgets Forslag var Biskop Mynster; som desuden foreslog et nærmere betegnende Tillæg til Udtrykket den evangelisk-lutherske Kirke: „Saa enig jeg er med dem, der ønske, at der i Grundloven skal optages saalidt som muligt, saa skjønner jeg dog ikke, at en Paragraph af det Indhold, som den 2den i Udkastet, kan undværes. Baade er det erindret, at denne vor Grundlov, den skal dog ogsaa bære et christeligt Præg, efterdi den gives for det danske Folk, som dog er og forhaabentlig vil være i det Hele et christeligt Folk. Hvad Redactionen af Paragraphen angaaer, da er det vel muligt, at den kan udtrykkes skarpere, at der kan findes et og andet Udtryk, som man hellere skulde vælge, og da skal ogsaa jeg gjerne slutte mig dertil. Foreløbig kan jeg ikke andet end foretrække den Redaction, som Comiteen har foreslaaet. Hvad det Udtryk angaaer „Statskirke" eller „Folkekirke", saa er det vel ikke af megen Betydenhed. Hvad mig angaaer, da har Ordet „Folkekirke" altid tiltalt mig meget, fordi Ordet „Statskirke" synes at betegne en Kirke, som Staten paa een eller anden Maade vilde indtvinge, hvorved Staten paa en Maade staaer udenfor Folket. Der kan nemlig gives Tilfælde, hvor en Statskirke ikke er Folkekirke, saaledes i Irland forekommer det mig, det er Tilfældet, at man har en Statskirke og en Folkekirke. Skulde man imidlertid foretrække „Statskirke", skal jeg ikke modsætte mig det, da maaskee ogsaa dette Udtryk kan have sine Fortrin. Da det ogsaa man udtrykkes, hvilken den Kirke er, [redacted]

hvilken den Religion er, om hvilken det kirkelige Samfund samles, saa er jo vistnok evangelisk-luthersk et Ord, der er saa længe brugt, saa almindelig bekjendt, at man ret vel kunde blive staaende derved; men der gives flere evangelisk-lutherske Kirker, der ikke alle have de samme Bekjendelsesskrifter, og idet det nu vistnok for enhver bestemt Kirke er fornødent at have sin Bekjendelse at slutte sig til, hvorved den adskiller sig fra andre, saa er det dog udentvivl særdeles vigtigt, at disse Bekjendelsesskrifter, ikke ere mange, ikke ere for bindende, saa at der i Kirken selv kan findes tilbørlig Frihed. Det Bekjendelsesskrift, hvorom alle evangelisk-lutherske Kirker have samlet sig, er den augsburgske Troesbekjendelse, hvorimod det er meget at ønske, at det i vor Grundlov strax maatte blive betegnet, at vi ikke agtede at optage andre, som ere optagne andetsteds.

Derfor er det mit Forslag, at der i Paragraphen tilføies· „den evangelisk-lutherske Kirke, efter den augsburgske Troesbekjendelse.“ Hvad det Ord at „understøtte“ angaaer, da forekommer det mig ogsaa meget mere passende end at „nyde Understøttelse“, hvilket ved Sprogbrugen er bleven omtrent synonymt med Almisse — paa den Maade skal jo Kirken ikke have Understøttelse; og tillige indbefatter det Ord „understøtte“ mere end blot en pecuniær Understøttelse, og dette er vel Meningen og bør vel ogsaa være Meningen, at Staten, uden at udøve nogen Tvang over Borgerne i Landet med Hensyn til Tro, dog skal virke til, at en vis bestemt Religion, altsaa den evangelisk-lutherske, som vi kalde den, at den virkelig faaer Støtte, at den vedligeholdes fra Slægt til Slægt, at Folket fremdeles gjøres bekjendt med den. I denne Henseende er det udentvivl af Vigtighed, at der optages Bestemmelse om, at den skal læres i de offentlige Underviisningsanstalter, og jeg skal derfor forbeholde mig det Tillægsforslag, *at der ved* Slutningen af Paragraphen tilføies efter de Ord „understøttes som saadan af Staten“: „ligesom ogsaa denne Kirkes Lære meddeles i Statens offentlige Underviisningsanstalter“, altsaa at det ikke skal være dem, der forestaae offentlige Underviisningsanstalter, tilladt enten reent at tilsidesætte Religionsunderviisningen, eller ogsaa at lade en anden Religion end den, som her er kaldet Folkekirkens, foredrages der.“

Denne sidste Ytring om Religionsundervisning i Skolerne foranledigede Grundtvig til at bemærke, at i saa Fald vilde det dog blive en herskende Kirke, vi beholdt; hvorhos en anden Rigsdagsmand (Barfod) erklærede, at skjønt han ikke kunde ønske, det strengt skulde befales ved Lov, at den evangelisk-kristelige Lære skulde meddeles i alle offentlige Læreanstalter, maatte han ønske, at det paa en eller anden Maade sikredes, at den bestandig vedblev at blive lært og foredraget ved Landets Høiskole, saa at der fra denne bestandig kunde udgaa det til denne Læres Forkyndelse i Folket nødvendige Antal Lærere.

Ved Siden af de forskjellige Anskuelser der udtaltes af de enkelte Rigsdagsmænd, tilkommer de Mænds Ord i Sagen særdeles Opmærksomhed, som have Sæde i Kongens Raad, og sandsynlig ville faa en betydelig Indflydelse paa Ordningen af disse Forhold. Baade Kultusministeren og Minister Clausen vare tilstede, og toge begge flere Gange Ordet. Saaledes da flere Talere havde anket over at Udtrykket „Folkekirke“ var utydeligt, udviklede Clausen dette Udtryks Betydning, navnlig i Modsætning til „Statskirke:“ „Den ærede Rigsdagsmand (Schack) som nu talte, har yttret sig derhen, at den evangelisk-lutherske ikke bør betegnes som Folkekirke i Danmark, idet han har meent, at denne Benævnelse indeholder noget Usandt, noget Svævende, og at Bestemmelser, som dertil knyttedes med Hensyn til Kirkens Rettigheder, lettelig kunde føre ind i Selvmodsigelser. Dette forekommer mig ikke grundet jeg troer meget mere, at det

er et Skridt af stor Betydning, naar Grundlovsudkastet har stillet Betegnelsen af „Folkekirke“ istedetfor det tidligere „Statskirke“. Enhver vil letteligt erkjende, at disse tvende Navne, „Statskirke“ og „Folkekirke“ eller „Landskirke“, ikke ere eensbetydende; Enhver vil letteligt erkjende, at disse Navne føre Tanken uvilkaarlig ud i forskjellig Retning, i forskjellige Rækker af Betragtninger og Begreber. Forholdet er nemlig dette, at vi ved Stat uvilkaarlig tænke paa Indbegrebet af Former, Institutioner, Love, Bestemmelser, som ordne Samlivet og den indbyrdes Virksomhed mellem Borgerne, og Navnet „Statskirke“ betegner derfor en saadan Forfatning af Kirken og det kirkelige Liv, hvorefter Kirken hviler paa et ligeartet Grundlag med Staten, hvorefter det kirkelige Liv er indflettet i Statslivets Former, hvorefter Staten paatager sig at opretholde og beskytte Kirken ved positive Foranstaltninger, og saaledes ligesom forud bestemmer Kirkens Udvikling, eller rettere: lægge Hindringer i Veien for den fremtidige Udvikling, idet den fastsætter en vis Stilling, som uforanderlig gjældende ogsaa for Fremtiden. Naar man derimod betegner Kirken som „Folkekirke“ da er det nærmest en historisk Kjendsgjerning, der udtales, den nemlig, at en vis Kirke, en vis Form af Trosbekjendelse, staaer i et vist særeget Forhold til Folket, som boer og bygger i Landet, at Folket i sin store Fleerhed føler sig hendraget til den; saaledes vil Kirken have at søge sin Styrke i den Overbeviisning, Fasthed, Inderlighed og Varme, hvormed Folket hænger ved den, og dersom man altsaa kunde tænke sig en saadan Omskiftning i den religiøse Overbeviisning, at Folket fandt sig hendraget til en anden Religionsform, end den der er given i Folkekirken, da maatte Kirkens Stilling forandres, den maatte give Afkald paa de Rettigheder, den som Folkekirke var i Besiddelse af. Den høiærværdige Biskop har allerede hentydet paa Irlands Exempel, og dette Exempel forekommer mig aldeles træffende og slaaende til at stille Forholdet mellem Statskirke og Folkekirke i det rette Lys. I Irland bekjende 6½ Millioner sig til den catholske Kirke, ikke engang 1 Million til den anglicanske. I Irland er saaledes den catholske Kirke at ansee som Folke-, som Landskirke, men ikke desto mindre er det naturlige Forhold saaledes vendt om, at Statsmagten har trængt den catholske Kirke ud af alle dens Besiddelser og sat den anglicanske Kirke ind i disse den catholske Kirke fratagne Besiddelser. Den catholske Befolkning der for en stor Deel er nedsjunken i den dybeste Armod, maa selv sammenbringe hvad der hører til at vedligeholde Kirker, udstyre Gudstjenesten, og lønne Geistligheden, og desforuden maa den yde Tiende til den anglicanske Kirke. Her have vi en Statskirke, der staaer som herskende Kirke og indtager en fuldkommen uretmæssig Overlegenheds-Stilling ligeoverfor Landets Folkekirke. Naar nu altsaa Grundlovsudkastet her har betegnet den lutherske Kirke ikke længer som „Statskirke“ men som „Folkekirke“, da har det derved udtalt, at et anomalt Forhold, saadan som er indtraadt i Irland, ikke nogensinde skal kunne indtræde i Danmark. Nu kunde det vistnok synes, og den ærede Rigsdagsmand fra Odense (Paludan-Müller) har henpeget herpaa, at ligesom Statskirkens Begreb er altfor bindende, saaledes er Folkekirkens Begreb altfor løst og svævende, idet der ikke synes at kunne opstilles noget fast Begreb om Kirkens Ret, naar dens Stilling alene beroede paa Folkets religiøse Overbeviisning og var udsat for at skifte og vexle med den. Men dette gjælder dog aabenbart, dersom det var saa let en Sag med denne Omskiftning af et Folks religiøse Tro og Overbeviisning. Men der er neppe noget Tilfælde, hvor man lettere sammenblander et Skin med Virkeligheden. Gudfrygtigheden kan ytre sig paa forskjellig Maade; den kan drage sig tilbage fra det ydre Liv og alligevel være tilstede, og ligeledes kan det ved en Lære, en Bekjendelse

stille sig saaledes, at mange enkelte Dele af den kunne have tabt deres tidligere Betydning, og dog maae vi sige, at den er i sit egentlige Grundvæsen, i sin Kjerne den samme, og jeg mener, at naar et Folk seer tilbage paa et Aartusinde, hvori det har levet i det christne Samfund, seer tilbage paa 3 Aarhundreder, hvori det har levet i det protestantiske Samfund, da feiler man ikke, naar man holder sig overbeviist om, at denne Tro, denne Bekjendelse har slaaet dybe Rødder i Folkets Overbeviisning, at denne Bekjendelses Indhold har, om end ofte ubevidst, trængt sig ind i Folkets hele Tænkemaade, og vilde man forsøge paa, at stille den religiøse Interesse paa alvorlig Prøve, at gjøre Indgreb i Folkets religiøse Overbeviisning, da er jeg overbeviist om, at ogsaa i denne Retning den nordiske Dybhed vilde komme tilsyne i den danske Folkecharakteer; Mange, der nu yttre sig ligegyldigt og letsindigt om Kirken, vilde maaskee undre sig over den Interesse, de vilde spore endnu at være tilbage for Kirkens Lære og de kirkelige Institutioner i deres eget Indre."

Uagtet denne klare Fremstilling af hvad der laa i at Danmark skulde have en Folkekirke istedetfor en Statskirke, kunde dog Enkelte ikke dølge deres Frygt for, at naar det kom til Praxis, vilde Forskjellen dog maaske ikke blive saa stor. I den Anledning tog Kultusministeren til Orde. Han antydede først at Statens usvækkede Indflydelse paa de kirkelige Embeders Besættelse — som man ifølge § 21 havde anket over — neppe vilde vedblive; da det netop var et af de Spørgsmaal der skulde finde deres Besvarelse ved den paatænkte Kirkelov. Forresten udtalte han sig nærmere om Forholdet saaledes: „Naar der siges, at denne (evangelisk-lutherske) Kirke ifølge det større Antal af Bekjendere skal betragtes som Folkekirke, saa er derved ikke sagt — thi det vilde jo være en reen Tautolgi —, at den skulde være de Flestes Kirke, men der er, troer jeg, omtrent meent Følgende: Staten erkjender

Religionens Betydning for sit eget Liv, den ønsker altsaa Religionen befordret, men den kan, forsaavidt der ikke finder nogen Overeensstemmelse Sted mellem Befolkningen i denne Henseende, ikke let positivt gribe ind; forsaavidt derimod det lykkelige Forhold finder Sted, at næsten hele Befolkningen bekjender sig til een og samme Kirke, er det naturligt, at Staten befordrer det religiøse Liv, som den i Almindelighed ønsker at maatte komme til Udfoldning og igjen at afpræge sig i hvad der ligger Staten ganske umiddelbar nær, i den hele sædelige Tilstand; det er naturligt, siger jeg, at Staten befordrer dette religiøse Liv i den Kirke, hvortil et saa overveiende Antal af Folket bekjender sig, at Staten ved at befordre just denne Kirkes Liv, uden paa nogen Maade at stræbe at udvide dens Omfang, derved ikke kan udsætte sig for at komme i Modstrid med hvad der er det almindelige Folkeønske. Den vil altsaa ikke stræbe at gjøre denne Kirke almindeligere, end den allerede er, men den ønsker og vil stræbe derhen, at denne Kirke, forresten overladt i aandelig Henseende til egne Midler og Kræfter, dog nyder al den ydre Understøttelse, som behøves til at den kan udfolde det meest kraftige Liv. Denne Understøttelse er nu deels en virkelig pecuniær og materiel Understøttelse, som deels ligger i at conservere for Kirken de Eiendomme, der hidtil ere henlagte til den, deels de specielle Tilskud, som Staten overhovedet yder til kirkelige Formaal, blandt hvilke der er nogle, som maaskee ikke Alle tænkte paa ved dette Spørgsmaals Behandling, og i hvilken Henseende jeg t. Ex. kunde fremhæve, at naar det theologiske Facultet ved Universitetet lønnes af Staten, da er det en Ydelse af Staten til Kirken; men fremdeles bestaaer denne Understøttelse deri, at Staten, uden at twinge Nogen ind i Kirken, tilveiebringer i det ydre Liv al den Sikkerhed for Kirken, som den behøver, at den freder om Kirken, freder om Gudsdyrkelsen, yder Guds-

dyrkelsen Respect og sikkrer den mod enhver Forstyrrelse. Dette gjør den vistnok med Hensyn til alle Troessamfund, men den gjør det med en større og bestemtere Interesse med Hensyn til Landets almindelige Religion, ved hvilken det træder klarere frem for Staten, hvad der i det Hele kan tjene til at rydde de ydre Hindringer afveien, for at Kirken med sine egne Kræfter kan yttre en velgjørende Indflydelse paa hele Folket. Det er dette, jeg troer, at Grundlovsudkastet har tænkt sig ved Begrebet Folkekirke, og det er i denne Betydning, jeg holder paa dette Begreb."

(fortsættes).

I No. 183 af denne Tidende er meddeelt et Stykke om den „borgerlige Retfærdighed", tildeels. som det synes, foranlediget ved en Yttring af mig i mine „Betragtninger over Statens Forhold til Kirken", hvor det hedder S. 11, at hvad der hører til den udvortes borgerlige Retfærdighed lettere lader sig regjere end Troen der er et indre Liv. Herimod er i hiin Meddelelse gjort gjældende, at den udvortes „borgerlige Retfærdighed" er en virkelig indre Moralitet, Sp. 447. Men, saavidt jeg kan see, er dette urigtigt. Hvad der i Conf. Aug. Art. 18 er kaldet „*civilis justitia*" er paa Tydsk udtrykt „äußerlich ehrbar zu leben" og i Apologien til samme Artikel „Werkgerechtigkeit". Naar der nu siges, at Mennesket har nogen Frihed til at udøve denne borgerlige Retfærdighed (*aliquam libertatem ad efficiendam civilem justitiam*) saa menes derimod rigtignok af indre moralske Motiver, men dermed er jo ingenlunde erklæret, at den ikke kan udøves ogsaa af andre Grunde. Den selv forholder sig upaatvivlelig saaledes ligegyldig til Bevæggrundene, at den vedbliver at være borgerlig Retfærdighed (efter den dogmatiske Sprogbrug), hvad enten det er for Samvittighedens Skyld eller for Straffens eller Belønningens (f. Ex. Agtelse i Samfundet) Skyld, at den udøves. Det nægtes dog hermed ingenlunde, at den borgerlige Retfærdighed overhovedet maa have sin Grund i en Retsbevidsthed, Retsfølelse, ja Ret-Villen, og forsaavidt i en Moralitet, men vel at mærke, ikke nødvendig hos den Enkelte, men ogsaa i Samfundet, i Staten, imod den Enkeltes Villie. Den borgerlige Retfærdighed, som den Enkelte ikke af egen Moralitet vil udøve, kan han da i mange Tilfælde af Staten blive tvungen til, og forsaavidt har jeg neppe Uret deri, at man bedre kan tale om en Regjering fra Statens Side med Hensyn til den udvortes borgerlige Retfærdighed, end med Hensyn til Troen.

Zeuthen.

Bog-Nyt.

(Januar—Marts 1849).

1. I disse Maaneder er udkommen 2det Hefte af *Dr.* P. C. Kierkegaard's kirkelige Tidskrift Fortsættelser hvori Udg. har fortsat og sluttet et Foredrag fra Roskilde Præstekonvent „Om Fasteprækener over Lidelseshistorien i Forbindelse med de sædvanlige Evangelier." Forfatteren gjennemgaaer Fastesøndagenes Evangelier og viser hvorledes man ved at knytte dem hvert til sit Afsnit af Lidelseshistorien kan vinde et nyt og riigholdigt Stof for de Dages Prædiken[1]). Heftets Hovedindhold er den følgende Afhandling, Simon Peters sidste Villie, der indeholder en grundig og tankerig Fortolkning af 2det Peters Brev, med vedføiet Oversættelse, her vel kun af det første Capitel (Side 191—234), men saaledes at Fortsættelsen vil omfatte de tvende Andre. Til denne Commentar, der slutter sig til den af samme Forf. i Afhandling „Klippemanden og Klippetroen" givne af 1ste Peters Brev, er føiet tvende indledende Afsnit. I det første af disse søger Forf. at vise hvorledes denne Afhandling knytter sig til den nysnævnte og angiver dermed den foreliggendes Diemed saaledes: ved en selvstændig Udlægning af 2det Peters Brev, hvis Forfatterskab som bekjendt er meget omtvistet, at prøve, om ikke dette

---

1) Leilighedsvils møder *Dr.* Kierkegaard her (Side 111 fg) hvad *Mag.* Zeuthen havde yttret paa Roskilde Convent (Dansk Kirketid. 2 Aarg. Side 809 - 10, senere gjentaget i „Theologisk Tidsskrift" 11 Bind 2 H. S. 324 Note). „I sit allernyeste Indlæg har *Mag.* Zeuthen paany optaget sin første Paastand, at jeg tager „Jesus Christus" som Appellativer (i Bekjendelsen), thi „naar et Navn tages efter dets Betydning og der behøves Artiklen . . . til at adskille det fra andre, da tages det appellativisk, hvormeget end derimod er protesteret."" Da al Protestation saaledes er udelukket, nytter det vel ikke, at jeg minder om, hvorledes „den Hellig-Aand" dog nok ikke er og bliver et Appellativ, ei heller vel Frode den Fredegode, Knud den Rige, Magnus den Blinde, *Louis le debonnaire*, Ludvig der Springer og at jeg derhos tilstaaer, hvorledes det er mig ubegribeligt, at de her udmærkede Ord ere tagne appellativisk, fordi vi forstaae, at man ved dem har villet udtrykke det for Vedkommende Charakteristiske."

Brevs Forfatters aandelige Physionomi stemmer med det Billede af Apostelen Peter som vi kjende ham af hans tidligere Optræden i den hellige Historie og i det for petrinsk almindelig anerkjendte 1ste Brev. I den ældre Afhandling „Klippemanden og Klippetroen“ søgte Forf. saa skarpt som muligt at opfatte Peters christelige Charakteer og mener nu, at Spørgsmaalet om andet Peters Ægthed kun kan bringes Afgjørelse nærmere paa den angivne Vei; dersom der nu viser sig en saadan Samstemning da maa dette tillige være et nyt og afgjørende Beviis paa Rigtigheden af Opfattelsen af Apostlens Charakteer. — Det andet Afsnit, som Forf. meddeler paa Tydsk, søger skarpere at charakterisere de Modstanderes aandelige Standpunkt, Brevet bekjæmper; de tilhørte den gnostiske Retning, men endnu ikke den fuldt udviklede, saa at de vel ikke vovede at erklære den evangeliske Historie for Mythe og Digt, men desto sikkrere paastode dette om Christenhedens Forventning, Herrens Gjenkomst til Dom. Paa lignende Maade meente *Dr.* Weisse i Modsætning til Strauss for nogle Aar tilbage at finde den rette Middelvei, idet han fastholdt det Ækte som Kjendsgjerninger men nægtede det Tilkommende; derfor har Forf. tidligere benyttet dette Afsnit af Afhandlingen imod dette *Dr.* Weisses Mæglingsforsøg, og meddeler det her om end endeel vidtløftigere dog i det samme Sprog, hvori det først er nedskrevet, saameget mere som den Betragtningsmaade, der her bekjæmpes, er eiendommelig tydsk: „at offre Troen paa Spekulationens Alter.“ Dermed er allerede angivet hvad Forf. anseer for Brevets Grundtanke: at hævde Virkeligheden af Herrens Gjenkomst i Modsætning til dem, der kun ville forstaae al Tale herom aandeligt; og efter nogle Bemærkninger gaaer han over til den egentlig Commentar. — Efter disse tvende Afhandlinger indeholder dette Hefte tillige en lille Opsats „Jakobs Kamp med Herren“, af Pastor Pontoppidan i Ribe, der er fremkaldt ved en lille interessant Artikel af *Dr.* Umbreit i „Theologische Studien u. Kritiken“ 1848, 1 Hefte, over det samme Emne.

(fortsættes).

Feltpræster.

I Henhold til den (Cultus)Ministeriet ved allerhøieste Resol. af 22de Juli f. A. meddeelte Bemyndigelse til at constituere Feltpræster til at gjøre Tjeneste ved Armeen, har Ministeriet, forinden den paany indtraadte Krigstilstand, indledet Brevvexling med Krigsministeriet angaaende, hvor stort et Antal Feltpræster der nu maatte ønskes ved Armeen, og i Overeensstemmelse med hvad der af sidstnævnte Ministerium herom er yttret, er der under 28de og 30te f. M. constituerede 2 nye Feltpræster, til at besørge Tjenesten ved Armeen i Forbindelse med 2 af de i f. A. constituerede Feltgeistlige, der have vedblevet at fungere i Vinterens Løb. Antallet af Feltpræster udgjør nu saaledes 4, nemlig: den tillige som Feltprovst constituerede Sognepræst C. C. Boisen fra Vonsbek i Slesvig, forhenværende personel Capellan F. Helweg, Sognepræst K. Karstensen fra Dybbel i Sundeved, samt forhenværende Skibspræst B. C. Bøggild.

Et større Antal faste Feltgeistlige har det fortiden med Hensyn til Krigens Beskaffenhed og vore særegne Forhold ikke været anseet for nødvendigt eller hensigtsmæssigt at ansætte. Navnlig holder Ministeriet sig overbeviist om, at det ved Siden af hiin Foranstaltning ikke vil mangle de i mindre Corps adspredte Krigere og de i Lazaretherne indbragte Saarede og Syge Adgang til geistlig Hjælp og Opmuntring af de paa ethvert Sted ansatte Sognepræster og andre Geistlige; og for fra sin Side umiddelbart at virke til dette Maal, har Ministerierne ved Skrivelser til Biskopperne over Als og Ærø og over Fyens og Ribe Stifter ladet udgaae en udtrykkelig Opfordring til de Geistlige i de Districter, hvor Afdelinger af vor Hær nu eller i Tiden maatte befinde sig, og især deles hvor der maatte blive indrettet Lazarether eller Hospitaler for Krigerne, til at yde saavel bemeldte Hærafdelinger som de Syge og Saarede fornøden Sjælesorg og Trøst ved geistlig Tilsyn, Prædiken og Uddeling af Sacramentet.

(Dep. Tid.).

Udnævnelser.

23. April. Provst for Sabro, Vesterlisbjerg og Framlev Herreder, Sognepræst for Lyngaa og Skjød i Aarhus Amt, B. Magnussen R. af D. beskikket til Sognepræst for Fellesløv og Særsløv i Holbæks Amt; Præst ved Almindeligt Hospital og Abel Katrines Stiftelse, M. C. Rønne, til Sognepr. for Tømmerup i Holbæks Amt; resider. Kapellan for Vor Frelsers Menighed paa Kristianshavn, J. W. Marckmann, til Sognepræst for Høien og Jerløv i Veile Amt, Ribe Stift; ordin. Katechet og Første Lærer ved Borgerskolen i Rønne, A. B. F. Hansen, til Sognepræst for Voer og Estruplund i Randers Amt; *Cand. theol.* S. Rosing, til Sognepræst for Vistofte i Randers Amt.

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. G. Scharling.

1849. Nr. 189.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Femte Søndag efter Paaske, den 13 Mai. [Nr. 33.

Hvorledes bliver „Folkekirkens" Stilling?

(Forhandlinger paa Rigsdagen d. 11 og 12 April 1849).

2. Grundloven skal ikke ordne det Enkelte i de forskjellige Grene af Samfundslivet, men udtale de Grundsætninger der skulle gjennemføres i Lovgivningen. Derfor blev det ogsaa almindeligt anerkjendt paa Rigsdagen at i Grundloven burde der, hvad de kirkelige Spørgsmaal angaar, væsenlig kun udtales, at Religions- eller Gudsdyrkelses-Frihed var den Grundsætning hvorefter vore kirkelige Forhold nu skulle ordnes. Men idet man vilde bevare en Folkekirke, troede dog Udvalget, med Hensyn til denne, at kunne gaa et Skridt videre uden at træde udenfor de almindelige Grundsætningers Grændseskjel. Derfor foresloges at optage den Bestemmelse i Grundloven at denne Folkekirkes Forfatning skulde ordnes ved Lov, efterat Betænkning er afgiven af et af Kongen anordnet Kirkemøde. Dette Forslag fandt dog ikke almindeligt Bifald, idet Nogle ansaa Sammenkaldelsen af et saadant Kirkemøde for at henhøre under vedkommende Ministers Foranstaltninger, og maatte derimod mene at, naar den befaledes i Grundloven, lagde den Baand paa tilkommende Rigsdages Lovgivningsfrihed; medens Andre troede ikke der vilde komme synderlig gode Frugter af et saadant Kirkemøde.

Dog fandt den foreslaaede § (64) ogsaa sine Forsvarere. Deriblandt Kultusministeren og Minister Clausen. Den første udtalte sig saaledes derom:

„Det vil være klart, at jeg for min Deel i Realiteten ikke kan have noget at indvende mod det Forslag der af Comiteen er gjort under § 64, efterdi jeg selv tidligere har antydet den samme Fremgangsmaade, hvortil Tanken jo forøvrigt, forsaavidt den har Noget, der fortjener at billiges, maa tilskrives min Forgænger i Ministeriet. Men jeg maa gaae videre, idet jeg udtrykkeligt maa udtale mig for Hensigtsmæssigheden af Comiteens Forslag og ønske, at denne Paragraph, saaledes som den af samme er foreslaaet, bibeholdes. Det forekommer mig, at naar der opstilles et saadant Begreb som Folkekirke, hvis Ubestemthed der er klaget over, men ved hvilket det dog er givet, at denne Folkekirke skal staae i nærmere Forhold til Staten og Regjeringen end de andre Kirker i Landet, og at den tillige skal staae i et friere Forhold til Regjeringen end den samme Kirke, den evangelisk-lutherske, hidtil har staaet, saa er der dog Grund til at udtale, at det maa nærmere bestemmes ved Lov, hvorledes dette Forhold skal være; just derved at dette er udtalt, er det ogsaa antydet, at, indtil Forholdet kan blive ordnet ved Lov, saa maa den hidtilværende Form for Folkekirkens Bestyrelse vedblive, saa at man indtil videre har en Grundvold at staae paa, som man ellers kunde ansee tabt. Med Hensyn til hvorledes denne Lov skal komme istand, troer jeg ogsaa, det er ganske rigtigt, at det i selve Grundloven udtales, at her er en særegen Interesse, der har Krav paa at varetages paa en anden Maade end der finder Sted ved enhver anden Lov. Idet Kirken nu træder

ud af Statsherredømmet, saaledes som dette for gjorde sig gjældende i dens Bestyrelse, og der dog skal affattes en Lov om Kirkens Forfatning og de Former, efter hvilke den i Fremtiden skal bevæge sig, saa synes det mig rigtigt at sige, at man vil lade Kirken komme til Orde, før denne Lov bliver given, og jeg troer ikke, at derved skeer noget Indgreb i den Forslagsret, som ellers kunde tilkomme Medlemmer af en kommende Rigsdag; thi Forandringer i det Lovforslag, der, efterat Synodens Betænkning var indhentet, bliver forelagt, vilde vistnok kunne foreslaaes af Medlemmerne; men derimod forekommer det mig ganske klart, at der aldrig kan være Tale om, at Forslaget til den hele Lov skal kunne udgaae fra nogen anden end Regjeringen. Hvis man skulde være misfornøiet med det Forslag, som fra den fremkommer, maatte man forkaste det, og man maatte see at bringe det derhen, at man fik en Regjering og specielt en Minister for denne Side af Regjeringen, der forelagde et Forslag, som kunde være skikket til at vinde Forsamlingens Bifald. Naar det er sagt, at denne Synode ikke vilde have den Betydning, som tilsigtes, fordi den skal udnævnes af Kongen, da er det jo ikke det, der staaer i Comiteeindstillingen; thi deri hedder det ikke udnævnes, men anordnes af Kongen. Det er altsaa blot sagt, at Kongen skal bestemme Formerne for den, men det er ikke blot ikke udelukket, at Medlemmerne blive valgte af Andre end Kongen, men jeg tør vel endog antage, at det paa det Bestemteste er forudsat, at Medlemmerne ikke blive udnævnte af Kongen, men saaledes, at de kunne siges udvalgte i og af Kirken."

Til Kultusministeren sluttede Clausen sig:

„Det kunde vel synes, at en Bestemmelse som den sidste „efterat Betænkningen er afgiven efter et af Kongen anordnet Kirkemøde" ikke hører hjemme i Grundloven; men jeg mener dog at det har sin gode Betydning, at denne Bestemmelse optages i den. Det er nemlig derved udtalt som Princip, at naar man gaaer til et Værk af den Betydenhed som at grundlægge Kirkens Forfatning og Forhold til Staten, bør man ikke tiltræde denne Gjerning, førend der i Forveien er given Kirken og Kirkens Repræsentanter Leilighed til at yttre sig derover. Som min ærede Collega, Cultusministeren, bemærkede, er det ikke Meningen, at Forslagsretten derved skulde være betagen Rigsforsamlingen, og at der om ethvert Forslag altid skulde indhentes Betænkning fra Kirkeforsamlingen, men kun, at Sagen først skulde behandles i denne, og at dens Forslag og Betænkning som Materiale kunde tjene Rigsforsamlingen til Afbenyttelse. Det forekommer mig, at et saadant Materiale maatte være enhver Rigsforsamling særdeles velkomment. Man kan vistnok sige, at de kirkelige Forhold høre til dem, om hvilke Faa have et klart og bestemt Begreb, og dette er aldeles naturligt. Det politiske Liv er, omendskjøndt seent, dog i den sidste Tid kaldet til Live iblandt os, men det Samme gjælder ikke om det kirkelige Liv; thi det kirkelige Samfundsliv kan vistnok siges at have været trængt saaledes tilbage, at de Fleste, hvad det kirkelige Liv angaaer, befinde sig i en Kreds af snevre og uklare Begreber. Det er ogsaa øiensynligt, at en Folkerepræsentation, som kunde siges at være Folkets politiske Repræsentation, derfor ikke kan siges at være dets kirkelige Repræsentation. Det er forskjellige Kundskaber og Indsigter, en forskjellig Aandsretning og Interesse, som det kommer an paa ved Valget; og det er at antage, at det selvsamme Folk vilde sammensætte sin Kirkeforsamling og sin Rigsforsamling af forskjellige Medlemmer."

3. Fra samme Synspunkt, hvorfra den sidste Minister talede for Bestemmelserne om et forberedende Kirkemøde: at skjønt Grundloven og nærværende Rigsdag hverken kunde eller skulde indlade sig paa det Enkelte i den kirkelige Lovgivning, var det dog baade passende og hensigtsmæssigt, om der udtaltes den Grundsætning, hvorefter den kirkelige Lovgivning burde ordnes, og navnlig at der i Grundloven tilsikredes Folkekirkens Medlemmer forholdsvis samme Frihed, som dem der staa udenfor denne; — fra samme Synspunkt havde et Mindretal af Udvalget foreslaaet, at Grundloven skulde erklære Sognetvangen for ophævet.

Flertallet mente at denne Bestemmelse hørte til den kommende Kirkelov, og var for enkelt til at optages i Grundloven. Saaledes opfattedes det ogsaa af de Fleste paa Rigsdagen, men enkelte Talere udlode sig, idet de fraraadede eller anbefalede Optagelsen, med det Samme enten imod eller for den attraaede Sognefrihed. Imod talte Biskop Mynster og Ørsted. Den første saaledes:

„Med Hensyn til Minoritetens Indstilling skal jeg nu ikke indlade mig paa de vidtløftige Forhandlinger, der allerede tilforn her i Landet have været førte derom, og hvorved det i Stænderforsamlingen viste sig, at Folket ogsaa ønskede fremdeles, at Sognebaandet ikke paa den Maade skulde blive løst, at Menighedernes Medlemmer ganske kunde adskille sig fra deres Præster; men Fleertallet af Comiteen har vistnok med Rette bemærket, at herom Intet bør optages i Grundloven, thi da den Frihed, som er tilstaaet, dog skal knyttes til nærmere Bestemmelser, saa kan Friheden ikke udtales, forinden de nærmere Bestemmelser ere tagne, saaledes fornemmelig i det Tilfælde, som her er af største Vigtighed, nemlig med Hensyn til Confirmationen. Ved den er allerede Friheden tilstaaet, men under Betingelser, der maae ansees absolut fornødne, thi dersom det uden videre var sagt, at enhver kunde lade sine Børn confirmere, hvor han vilde, saa vide vi Alle, hvilket Tilløb der vilde blive hos mindre samvittighedsfulde Præster, der ikke vilde være for strenge i Fordringen af de fornødne Kundskaber; men dette er nu allerede ved den givne Anordning tilladt. Ligeledes finde ogsaa Lettelser Sted med Hensyn til Alterens Sacramente, og derved have vi allerede det Væsentligste af hvad der behøves; thi med Hensyn til Barnedaab eller Brudevielser er det mindre nødvendigt, at dette fastsættes, fordi Præsterne forrette det efter Ritualets Bestemmelser og kun tilføie Lidet af deres Eget. Overalt er det kun paa de Steder, hvor mange Mennesker boe samlede, og hvor der saaledes er flere Kirker nær ved hinanden, at dette kan komme til nogen Anvendelse; thi paa de fleste Steder paa Landet vil man dog ikke kunne føre Børn flere Mile bort for at faae dem døbte, ligesaalidt ville Brudefolk søge saa langt bort. Jeg er altsaa enig med Comiteens Minoritet i, at dette Forslag ikke bør optages."

I samme Retning talte Ørsted:

„Jeg skal kun tale et Ord om Minoritetens Forslag angaaende Sognebaandets Opløsning; jeg skal henholde mig til, hvad der er bemærket af Comiteens Pluralitet, at en saadan Bestemmelse ikke hører hjemme her, og blot gjøre een Bemærkning, der maaskee vilde bevirke, at man maatte finde større Betænkelighed ved dette Sognebaands Opløsning, end man ellers maaskee vilde finde, og det er nemlig den Gjensidighed, som der maa være. Det er ogsaa udtalt i det roeskildske Forsamling, at ligesom man vil, at Menighedens Medlemmer skulle have Lov til at holde sig til hvilken Præst, de ville, saaledes maatte ogsaa enhver Præst have Lov til at udøve sit Embede overeensstemmende med sin Overbeviisning og saaledes kunne negte at vie dem, der ere lovlig berettigede dertil, naar det ikke stemte med hans Mening, at negte dem christelig Begravelse, som han fandt uværdige dertil, vilkaarlig at holde dem fra Sacramentet, som han troede ikke vilde nyde det værdigen, osv., men dette vilde være meget betænkeligt. Det er den Slags Frihed, som hersker i den catholske Kirke, og hvorfor ikke Nogen taler kraftigere og smukkere, naar man blot vil see paa det Tilsyneladende, end de catholske Geistlige; i den senere Tid, da de ikke længere have Leilighed til ved udvortes Magt at herske, ville de herske ved deres Indflydelse paa Gemytterne, og i Særdeleshed ved deres Indflydelse paa Familierne; de ville have Lov til at negte Indvielse af de Ægteskaber, som de ikke finde at være overeensstemmende med deres Kirkes Interesser, de have Frihed til at negte christelig Begravelse og til at excommunicere og saadant videre, og ved denne Frihed have de paa mange Steder skaffet sig et betydeligt Herredømme".

Kultusministeren var fuldkommen enig med Forslagsstillerne, i at der sandsynligvis vilde ske Forandringer med Hensyn til Sogne-

baandet; men mente ligesom Flertallet af Udvalget, det stred mod Formen at optage en Bestemmelse i Grundloven, som ikke kunde discuteres i nærværende Forsamling, men først paa det bebudede Kirkemøde. Iøvrigt tilføiede han:

„Forsaavidt det er sagt som Motiv herfor, at en større Frihed udenfor Kirken vilde medføre nødvendigviis en større Frihed indeni Kirken, saa troer jeg ogsaa, at dette indtil en vis Grad og i visse Retninger er sandt; men paa den anden Side kunde det vel være, at naar Kirken bliver frigjort fra Staten og skal staae selvstændig, vil just Kirken, der da vil føle sig i sin særegne Charakteer, i visse Henseender blive strengere; Friheden til at træde ud af Kirken og bevæge sig udenfor den berettiger den selv til stærkere at holde paa den bestemte Charakteer hos dem, der ere i den. Forresten mener jeg ingenlunde, at denne Strenghed vil gjøre sig gjældende just i de her omhandlede Forhold. Jeg troer, at heri vil og maa en større Frihed gjøre sig gjældende, men jeg anseer det for urigtigt at optage en enkelt Bestemmelse om kirkelige Forhold i Grundloven, naar man dog i det Hele maa henvise Ordningen af disse Forhold til den fremtidige Udvikling."

For Ophævelsen af Sognetvangen, saavelsom for at optage en Bestemmelse i Grundloven, der tilsikrede Folkekirkens Medlemmer denne Frihed, talede navnlig Grundtvig, J. A. Hansen, Beisen, og Barfod.

Grundtvig: „Jeg skal endnu kun erklære mig for Mindretallets Forslag om Sognebaandets Løsning, denne Tilladelse for alle Medlemmer af den begunstigede Kirke, hvad enten vi kalde den Statskirke eller Folkekirke, til at betjene sig af hvilkensomhelst af de i den beskikkede Lærere. Det er en saadan Frihed, som man skulde tænke aldrig kunde være bleven savnet, fordi det jo dog aabenbart ligger i ethvert saadant Samfunds egen Interesse, at de skulle ansee det som en Heelhed og ikke ansee det som Noget, der bestod af lige saa mange Stykker som Sognekirker og Sognepræster, da det maatte ansees at være aldeles

ligegyldigt fra Regjeringens og fra Heelhedens Side, hvilkensomhelst af de beskikkede Præster, der brugtes til at udføre Handlingerne. Imidlertid har Erfaringen lært os det Modsatte, og det var jo let at opregne Grundene dertil, som visselig ikke ligge saa dybt, som det meget hyppig er bleven søgt; det var ingen Kunst, men det behøves heller ikke; thi naar det kun skeer, at Gudsdyrkelsen bliver fri i Landet, saa ville vi meget snart lære, vi, som ere Lærere i den begunstigede Kirke, og ønske, at den bestandig maa blive Folkekirke, ønske at den bestandig maa have den overveiende Deel af Folket for sig, vi ville snart lære at gjennemføre al den Frihed, som nogen af Medlemmerne kan med Billighed forlange, saa at, om det end ikke kom til at staae i Grundloven, saa vilde jeg dog meget trøstig forudsige, at det skete af sig selv. Jeg skulde derfor ikke mene, at der behøvedes noget Forsvar for dette Forslag uden det skulde være, at det synes overflødigt. Saaledes anseer jeg det imidlertid nu efter vor nærværende Stilling ikke, og, da det aldrig kan gjøre Skade, skal ogsaa jeg stemme derfor, men maa dog anmærke, at det maatte affattes lidt anderledes, da det jo dog ikke skal være noget Privilegium for Mandkjønnet, og jeg dog seer, der staaer et „han", som jo dog ikke lader sig anvende paa andre. Det maatte altsaa være alle voxne Medlemmer af Folkekirken, der havde denne Frihed at henvende sig ved ministerielle Handlinger, hvor det vel havde været bedre, at der havde været betegnet Daaben, Nadveren, Confirmationen, som er det, der egentlig kan blive Spørgsmaal om med Hensyn til den indvortes Tanke."

J. A. Hansen: „Med Hensyn til Minoritetens Indstilling, § 61 *b*, da maa jeg paa det Bestemteste erklære mig for denne Indstilling, og jeg troer ikke at behøve at anføre Meget til Forsvar for den. Allermindst troer jeg at behøve at anføre Meget mod hvad den høiærværdige 20de Kongevalgte (Mynster) nys erindrede; han sagde, at det viste sig i Provindsialstænderne, at Folket ikke interesserede sig for Sognebaandets Løsning. Foruden hvad den ærede Rigsdagsmand for Præstø Amts 4de District (Grundtvig)

allerede i den Anledning har erindret[1]), skal jeg kun tillade mig at bemærke, at det dog er noget uegentlig at sige, at det der var Folket, som udtalte sig; thi de var virkelig ikke Folket, der udtalte sig gjennem Provindsialstænderne, det var kun en Deel af Folket, som var privilegeret med Valgberettigelse og Valgbarhed, og det var kun den mindre Deel af Folket, som dette kunde siges om. Han anførte tillige som en Hindring mod Sognebaandets Løsning, at mindre samvittighedsfulde Præster da vilde faae for stort Tilløb af Confirmander. Det er nu en af disse Grunde, som vi have hørt i mange Aar, naar der har været Tale om en Reform; man har sagt, det kan ikke gaae an, thi det vil enten skaffe Embedsmændene for meget Arbeide, eller det vil gjøre de mindre samvittighedsfulde Embedsmænd populære, og paa Grund deraf er stedse Folket hos os bleven forholdt mange Goder, fordi Regjeringen har holdt paa mindre samvittighedsfulde Embedsmænd. Jeg troer rigtignok, at vi nu skulle til at faae mange af disse Ting lidt anderledes; jeg mener, at mindre samvittighedsfulde Embedsmænd bør tilholdes at blive lidt mere samvittighedsfulde, saa at man ikke skal tillade dem stedse at sidde hen i deres mindre Samvittighedsfuldhed og af denne Grund forholde Landets Borgere endeel af de Goder, som de have Ret til at fordre. Forsaavidt der ogsaa er talt om, at ikke ret Mange i Landet ville benytte denne Frihed, saa synes jeg, dette er saa langt fra at være en Grund imod Indstillingen, at det snarere maatte være en Forsvarsgrund; men min Hovedbetragtning med Hensyn til dette Spørgsmaal er dog den, at vor Regjering og vore lovgivende Forsamlinger i Fremtiden vil erindre, at vi ogsaa i denne Henseende komme til at staae paa et andet Standpunkt nu end tidligere. Saalænge man tvang Folk til at blive i Statskirken, saalænge Ingen

[1]) Grundtvig, hvis Foredrag var holdt førend der var bleven gjort Indvendinger mod Ophævelsen af Sognetvangen, havde nemlig senere modsagt den Ytring (af Mynster) „at da Sognebaandets Løsning blev forhandlet her i Landet for en Del Aar siden, og blev ogsaa forhandlet ved Stænderforsamlingen, at Folket da viste sig utilbøjeligt dertil".

kunde udtræde af den, da kunde man vistnok tillade sig en heel Deel mod disse Folk; thi man vidste, at man beholdt dem, hvorledes man end behandlede dem. Man har jo seet de mærkeligste Exempler paa den store Frihed, man har tilladt Statskirkens Geistlige. Det er jo notorisk, da det er bekjendt gjennem offentlig Skrift i mange Aar, at Statskirkens Lærere ere optraadte og have forkyndt aldeles modsatte Lærdomme; den Ene har bestridt hvad den Anden har forsvaret, de have skjeldt hinanden ud for Kjættere, og dog har Regjeringen beholdt dem Alle, som Statskirkens Præster, men Menighederne har man derimod ingen Ret villet give til at vælge mellem disse Folk. Naar man har en Præst idag, der efter Ritualet ved Daaben udtaler det Spørgsmaal, om man forsager Djævelen, saa skulde Alle og Enhver svare Ja herpaa, hvad enten de troede paa Djævelen eller ikke; men døde han, og Regjeringen sendte dem imorgen en anden Præst, der lærte dem, at der slet ingen Djævel er til, saa skulde de ogsaa sende deres Børn til ham og lade ham døbe dem, selv om de troede, at der virkelig var en Djævel. De altsaa, der skulde udføre Sacramenterne, forkyndte aldeles modsatte Læresætninger, men Menighederne dem tvang man til at bruge den Præst, man sendte dem. Men jeg beder Forsamlingen at betænke, naar vi nu faae Frihed til at udtræde af Tvangen, om man da vil vove at byde Menighederne noget Saadant længere? Vil man beholde en Folkekirke, saa maa man ogsaa saaledes omgaaes med Folkekirkens Medlemmer, at de blive i den, og denne Betragtning synes mig er mere end tilstrækkelig, for at den ærede Forsamling vil give nærværende Indstilling sit Bifald, thi største Delen af Forsamlingens ærede Medlemmer ville vistnok beholde en Folkekirke; men ville de det, saa er det ogsaa ganske vist, at vi ikke maae gjøre alt for stor Forskjel paa denne Folkekirkes Medlemmers Frihed og de christelige Troesbekjenderes Frihed udenfor Folkekirken. Det er ganske vist, at paa Grund af, at der er Folkekirke, vil der blive enkelte Stykker, hvori de ikke ville faae den Frihed, som der kan gives dem, der staae udenfor; men vil man ikke

give dem enhver fornuftig og billig Frihed, saa vil man ikke beholde Mange i Kirken. Det var kortelig dette, jeg vilde tillade mig at bemærke."

Boisen: „Saameget som den Sag, der for Øieblikket er under Forhandling, end ligger mig paa Hjerte, jeg skulde dog under de nærværende Forhold ikke have taget Ordet, dersom ikke en Ytring af den ærede Ordfører igaar syntes at gjøre mig det til Pligt. Han erklærede nemlig, at Minoritetens Forslag til § 64 ikke fandt nogen Deeltagelse her i Salen, og maa da vel have sluttet fra Taushed til Misbilligelse. Min Deeltagelse har det nærværende Forslag idetmindste, og det turde vel være Tilfældet med Flere, hvad jeg haaber nok vil komme for Dagen, naar det kommer til Afstemning. Jeg havde ikke troet, at man vilde have havt noget imod Forslagets Realitet, hvad heller ikke synes at have været Tilfældet i Udvalget. Jeg havde naturligviis ikke nogen Grund til at antage, at de Mænd, som tidligere have udtalt sig mod Sagen selv, skulde nu have stiftet Overbeviisning, men jeg antog dog, at de under de Forhold, som i kirkelig Henseende for Fremtiden ville finde Sted i Danmark, vilde have betragtet Sognebaandets Løsning idetmindste som et nødvendigt Onde. Sagen synes dog ogsaa i sin Realitet at have Modstandere. Imidlertid skal jeg for Øieblikket slet ikke gaae ind paa Sagens Realitet; den Frihed, som her ønskes, synes dog saa naturlig og saa billig, at kunde den end ikke vinde Fleertallet for sig i Udvalget, saa vil den det dog vist her i Salen; den er saa afgjort til Fordeel for Menighedens Medlemmer, og saa lidet til Fordeel for den præstelige Myndighed, at jeg, som slet ikke ønsker Præsten nogen Myndighed af den Art, umuligt kan andet end anbefale den af ganske Hjerte. Naar man har sagt, at de samvittighedsløse Præster ville, naar denne Frihed gives, faae desstørre Tilløb, da forekommer det mig, at man giver det danske Folk et meget sørgeligt Vidnesbyrd. Men saavist som de samvittighedsløse Læger aldrig have vundet det største Tilløb, under den Frihed, som i dette Forhold er indrømmet, saa vist skal ogsaa det danske Folk i det Hele taget ogsaa vide at give de samvittighedsløse Præster, naar det ikke kan komme af med dem paa anden Maade, den Løn, de fortjene, ved at lade dem staae ene. Vil man forøvrigt følge den Regel, at jo større Frihed der gives udenfor Folkekirken, og jo større Frihed til at udtræde af den, desto mere Grund kan der ogsaa være til at anvende Strenghed i denne, da gjør man vistnok Friheden udenfor samme dobbelt velkommen og tillokkende, og der maatte da findes en besynderlig Forkjærlighed for Tvang og Modbydelighed for Frihed, naar dette ikke skulde føre til en Opløsning af Folkekirken, Noget, som jeg, fordi jeg elsker denne Kirke og ønsker dens Bestandighed, aldrig kan ønske, og jeg troer virkelig, at naar man kun vil tilsikkre denne billige Frihed, den da vil vedblive at indeslutte den ovennævnte Deel af Folket i sig. Men skal det skee, da maa denne Frihed netop tilsikkres ved en Grundlovsbestemmelse som et almindeligt Princip, der ikke kan frafaldes under Ordningen af Folkekirkens Forfatning, og vi tør ikke lade det beroe paa, hvad et muligen sammenkaldt Kirkemøde i denne Henseende kunde beslutte. Jeg troer, at idet vi indrømme al mulig Frihed til at forlade Folkekirken, vi da ogsaa bør gjøre Noget, hvorved Tilstanden i denne kan blive saaledes, at vi ikke friste dens Medlemmer til at forlade den. Forøvrigt kan jeg kun glæde mig over den frisindede Aand, der i det Hele taget udtaler sig baade i Udkastets og Udvalgets Bestemmelser i kirkelig Henseende, og har slet ikke mere at ønske, end at Minoritetens Forslag maatte billiges af Forsamlingen."

Barfod: „Udvalgets Indstilling til § 64 maa jeg tillade mig at tiltræde, og i lige Maade maa jeg tiltræde Udvalgets Mindretals Indstilling om Sognebaandets Løsning, og at en Paragraph derom kommer ind i Grundloven. Jeg har nemlig ikke kunnet lade mig overbevise om Unødvendigheden heraf, og ikke heller derom, at det skulde være upassende at optage en saadan. Navnlig maa jeg tilstaae, at jeg ikke har kunnet lade mig skræmme af den ærede Rigsdagsmand for Kjøbenhavns 3die District (Ørsted), som meente, at naar Sognebaandet løstes, saa var det en nødvendig Følge, at Baandet ogsaa løstes for Præsterne, saa at de ikke kunde beordres eller

nedes til at foretage saadanne præstelige Gjerninger, som deres Overbeviisning ikke tillod dem at foretage. Jeg kan ikke lade mig skræmme af denne Tanke, og jeg indseer ikke, at man kan eller bør tvinge Præsten til at forrette Handlinger, som hans Samvittighed forbyder ham; og jeg haaber, at det nærværende Cultusministerium altid og øieblikkelig vil føle det Upassende og Anstødelige i, hvad man nu og da saae det hensovede danske Cancelli at tillade sig, naar det under Mulct og Trudsler om Embedsfortabelse vilde tvinge en Præst til f. Ex. at foretage en Vielse, som efter hans inderlige Overbeviisning, hans Opfattelse — og jeg mener rigtige Opfattelse — af Skriftens Bud ikke kunde tillades; naar det iligemaade vilde true Præsten til at døbe Børn, navnlig Baptisternes Børn, imod hans Samvittigheds inderlige Overbeviisning om Daabens Betydning, og blive ved med at true og — — dog tilsidst afstaae derfra. Jeg har den Forvisning, at det nærværende Cultusministerium altid vil indsee det Farlige og Anstødelige ved en saadan Færd, og derved undgaae den dermed forbundne Prostitution; men i det Øieblik, Friheden vindes, ogsaa for Kirkens Lærere, ville uden videre og af sig selv alle saadanne Scener bortfalde, der forekomme mig ligesaa forargelige i religiøs Henseende, som skadelige for den styrende Myndigheds Anseelse, og jeg kan heri ikke see andet, end hvad der er baade Onskeligt og saare Heldigt."

(fortsættes).

Bog-Nyt.

(Januar—Marts 1849).

2. Det af Fyens Stifts literære Selskab udgivne Tidsskrift „For Literatur og Kritik", der er standset med det 6te Bind, indeholder i dette sidste Bind en theologisk Afhandling „Grundtvig og Schleiermacher", af nærværende Anmelder, som jeg ogsaa vilde tillade mig med faa Ord at omtale. Disse tvende Mænd opfattes som Repræsentanter for dette Aarhundredes eiendommelige theologisk-kirkelige Retning: hiin hos os, denne i Tydskland; og det Samstemmende imellem dem søger Afhandlingen saaledes at paavise: at de ved at see den hele Christenhed adsplittet og sønderlemmet i en Uendelighed af theologiske og kirkelige Partier, vilde see bort ikke blot fra Døgnets Polemik mellem Rationalister og Supernaturalister, men ogsaa fra den gamle kirkelige Polemik mellem det catholske og de protestantiske Samfund, for at vende Blikket mod det Tilgrundliggende for det hele Christensamfund og udaf dette vinde en sikker Bedømmelse for de raadende Forskjelligheder. Hensigten er altsaa ikke at erklære disse for Ligegyldige, heller ikke at mægle imellem dem, hvad den speculative mæglende Theologi forsøgte, men derimod at sondre skarpt mellem det Væsenlige og det Afledede, for ikke i Tvisten at glemme hiint. Det er denne Sondring baade Grundtvig og Schleiermacher gjøre gjældende som en Sondring mellem Tro og Oplysning, mellem Religion og Theologie, ligesom ogsaa begge ere enige deri, at hvad Tro, hvad christelig Religion er, maa forefindes og paavises i den værende Christenhed, saaledes at netop dette uden alle Beviser af alle Christne maa erkjendes at være deres Salighedshaab. Men naar nu Schleiermacher skal paavise denne oprindelige tilgrundliggende christen Tro da finder han den i Hjertets skjulte Forvisning om en forløsende Indvirkning af Jesus fra Nazareth, Grundtvig derimod i Hjertets Tilegnelse og Bevarelse af Daabspagten. — Nu kunde man sige, at her frembyder sig altsaa en ny Parallel idet begge ere enige i at Troen er Hjertets Sag, og det vilde maaskee være den, de fleste Læsere nærmest vilde komme til at tænke paa, naar man skulde anstille en Sammenligning mellem disse to Mænd, men dog er den i selve Afhandlingen ikke videre draget frem og det nærmest af den Grund, at den Sandhed: Troen er Hjertets Sag, er i sin Almindelighed af den Art, som man vel en Tid kan oversee men aldrig for Alvor nægte, naar den først ret er fremsat, saa at det kommer an paa hvorledes den nøiere bestemmes, førend man kan sige dermed at have udtalt en eiendommelig Tanke. Denne nøiere

Bestemmelse har Schleiermacher ogsaa givet den derved, at Troen er som en dunkel Følelse i de Christnes Hjerte, uvist hvordan den egentlig er vakt, da man vel kan nævne hvad der er nødvendig Betingelse for at den kan vækkes, nemlig den christelige Læres Prædiken, men ikke saaledes at den kan siges at forklare Virkningen, da der maa komme noget andet til, som ikke er i denne og som dog er den egentlig bevirkende Aarsag: Aandens skjulte Rørelse i Hjertedybet. Grundtvigs Betragtning hviler derimod i, at Aand og Ord ere sammenføiet, saa at jeg ved en hjertelig Tilegnelse af Ordet altid stærkere vil fornemme Aandens Magt, eller, som det hedder i Psalmen: „Herrens Røst er over Vandet": „Ordets Dyb er Sjælens Daab." — Denne Modsætning er af Betydning, fordi man altid ved at modsige Grundtvig har villet føre Spørgsmaalet derhen, om det da ikke er paa Skriften den Christne skal grunde sit Salighedshaab, medens man overseer, at Ingen, der paa den Maade har villet hævde Skriften i Modsætning til det levende Ord ved Daaben, har kunnet nægte at Skriften altid forudsætter en levende Christenhed for at kunne læses og forstaaes, hvor ubestemt og svævende man saa end taler derom, da den blotte og bare Paastand at Skriften skal fortolkes som enhver anden Bog med historiske Forkundskaber og Øvelse i Grammatiken er for holdningsløs til at Nogen for Alvor kan gjøre den gjældende. For nemlig at forstaae enhver anden Bog er det dog jo heller ikke nok at forstaae Sproget og kjende de historiske Forhold hvorunder den er skreven; er det en Bog med Aand kan den kun forstaaes i den Aand, hvori den er skrevet; et Digterværk i en poetisk Aand, en philosophisk Undersøgelse i en philosophisk Aand, saa at Spørgsmaalet her kun kan være: hvor da den Aand lever og rører sig, der kan udlægge Skrifterne? — Derfor er Schleiermacher her fremhævet, fordi hvad der som halve Tanker rører sig hos de Fleste, hos ham er heelt og fuldstændig gjennemført, og hans Svar er da, at Aanden er det bestemmelsesløse, der vel har sine ydre Beimærker, hvilke de kirkelige Indstiftelser afgive, men uden at være indskrænket eller nødvendig knyttet til disse, medens Grundtvig svarer, at Aanden er hos de Døbte, der blive tro i deres Daabspagt. De videre Følger af denne forskjellige Besvarelse, søger Afhandlingen i det Enkelte at forfølge, og slutter med at eftervise hvorledes vi netop heri har en Fornyelse af det sextende Aarhundredes Modsætning mellem Luther og Calvin. Det gjensidige Forhold, der her skal oplyses, sammenfattes i Korthed saaledes: „Grundtvig og Schleiermacher have rettet Blikket mod det Nærværende, medens det sextende Aarhundredes Mænd saae det Nærværende i Evighedens Lys. Den evige, ubetingede hemmelighedsfulde Raadslutning, Calvin har for Øie, griber Schleiermacher som nærværende i Følelsen af en forløsende Indvirkning fra Jesus af Nazareth; den evige betingede Raadslutning, som Luther erkjender for aabenbaret i Frelsens virkelige Historie (og tilbudt i Sacramentet) griber Grundtvig som nærværende i Pagten knyttet til Daaben". (Side 341).

Udnævnelser og ledige Embeder.

19. Marts. Sognepræst for Odder i Aarhuus Amt, Chr. F. T. Gottschalck, og 6. Mai Sognepræst for Særsløv i Odense Amt, B. Sidenius, udnævnte til Riddere af Danebrog, i Anledning af deres 50-aarige Embeds-Jubilæum.

---

1. Mai. Embedet som ordineret Katechet og Forstelærer ved Borgerskolen i Horsens; samme Embede i Rønne; Torrild og Vedslet i Aarhus Amt (363 Rbd.).

3. Mai. Det residerende Kapellani ved Vor Frelsers Menighed paa Kristianshavn (344 Rbd.); Embedet som Præst ved Almindeligt Hospital og Abel Katrines Boliger i Kjøbenhavn.

Samlet og udgivet af N. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 190.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Sjette Søndag efter Paaske, den 20 Mai. [Nr. 34.

Hvorledes bliver „Folkekirkens" Stilling?

(*II.* Forhandlinger paa Rigsdagen den 2 og 3 Maj).

Naar den her givne Oversigt over Forhandlingerne paa Rigsdagen har faaet til Overskrift: hvorledes bliver „Folkekirkens" Stilling? da burde den vel snarere have været kaldt en *Indledning* til Besvarelsen af dette Spørgsmaal. En Indledning kan disse Forhandlinger nemlig i dobbelt Betydning kaldes; baade fordi Grundloven, ventelig i den Skikkelse den faar som Udbytte af dem, skal give Omridset, og kun *Omridset* af hvad der gjennem Lovgivningen senere skal træde ud og vinde Skikkelse i Livet; og dernæst fordi de forskjellige Retninger i Statskirken have paa Rigsdagen fundet sine Talsmænd, som der have leveret de første Forpost-Fægtninger. Vi have i det Foregaaende stræbt at samle Hovedtrækkene af den *foreløbige* Forhandling i det Øjemed at lade de forskjellige kirkelige Retninger træde frem, saaledes som de paa Rigsdagen udtalte sig, og at sammenfatte de tildeels adspredte Ytringer, der faldt i Forhandlingens Gang, om bestemte Hoved-Punkter: *Folkekirkens Stilling til Staten*, hvortil ogsaa maatte henregnes den foreslaaede Grundlovs Bestemmelse om et Kirkemøde; og *Sognebaandets Løsning*, der vel i sig selv nærmest angaar Medlemmernes Stilling i Folkekirken, men dog, efter det Forslag der var gjort, maatte betragtes som en Foranstaltning Statsmagten foreløbig skulde iværksætte, eller dog forud bestemme, før Kirkens indre Forhold iøvrigt bleve ordnede.

Vi føje hertil et Omrids, efter samme Maalestok, af Sagens *endelige* Behandling, forsaavidt der blev udtalt mere end hvad der alt var sagt sidst.

1. Til den Form af § 2 i Grundlovsudkastet som Udvalget havde foreslaaet: „Den evangelisk-lutherske Kirke er den danske Folkekirke og understøttes som saadan af Staten", var stillet 13 Ændringsforslag, der deels gik ud paa at §en helt skulde *falde bort*, deels, enten som Nogle ønskede, at den skulde have et *videre*, eller, som Andre vilde, et *snævrere* Omfang.

Paludan Müller kom til at understøtte Frølunds og Schacks Forslag at lade §en gaa ud, efter den Betragtning han ved den foreløbige Behandling gjorde gjældende: at Udkastet omstøder den danske Kirkes Retsgrund uden at give fuld Frihed. Man maatte da meget heller blive staaende ved de Bestemmelser om Religionsfrihed i §§ 64-66. Ialfald maatte man her tale om *Religion*, ej om *Kirke*, thi da blev man ved Principet og lod Fremtiden have frie Hænder over de kirkelige Indretninger; og dernæst maatte man tale om den *evangelisk-kristelige* Religion, thi det var et mere passende Navn end „at døbe den efter Luther, der vilde vende sig i sin Grav, hvis han hørte at man beskyldte ham for at have været Religions-Stifter".

Grundtvig havde til § 2 stillet et Hovedforslag og et Biforslag, og udtalte sig derom saaledes:

„Mit Hovedforslag til denne Paragraph er: „at saalænge den overveiende Deel af Folket har en fælles Gudsdyrkelse, skal der over hele Riget, paa offentlig Bekostning, vedligeholdes en tilsvarende Indretning, under Navn af den danske Folkekirke."

Naar jeg hermed foreslaaer, at der i Grundloven saaledes ikke skulde gives nogen nærmere Bestemmelse om den danske Folkekirke, da er det ligefrem, fordi at naar det ikke længer skal være en Statskirke, som vil beherske Folkets Tro og Gudsdyrkelse, men en Folkekirke, der skal rette sig efter begge Dele, saa bør den i Grundloven saaledes ikke betegnes med noget Kjendingsnavn, men dette Navn saavelsom den hele Indretning bør være et aabent Spørgsmaal, som hver Alders og hver Slægts Lovgivning i Fremtiden kan besvare efter Tidens Tarv og Folkets Krav. Naar jeg dernæst har foreslaaet, at „saalænge den overveiende Deel af Folket bekjender sig til den evangelisk-christelige Tro efter den hellige Skrift, skal der over hele Riget paa offentlig Bekostning vedligeholdes en tilsvarende Gudsdyrkelse i den danske Folkekirke", saa er det fordi „evangelisk-luthersk", det er jo ikke den Titel, som den danske Statskirke hidtil har ført; saavel vor forordnede Lærebog som vor forordnede Psalmebog kaldes jo ikke saa, men kaldes evangelisk-christelig, og det er jo dog det Hidtilværende, som man forudsætter skal ansees saavel for den herskende Tro som Lærdom, det Samme, man har villet berøre i Grundloven, og det Samme, som denne Paragraph sigter til at vedligeholde. Det er dernæst, fordi jeg kjender en luthersk Reformation, en luthersk Kirkeoplysning og Skriftfortolkning, men jeg kjender ikke en evangelisk-luthersk Kirke, og om man end vil kunne opdrive dette Udtryk i een eller flere Forordninger og Placater, saa er det dog ganske vist, at der i Kongeloven nævnes hverken Luther eller nogen luthersk Kirke, men kun en christelig Tro og Bekjendelse, og at den kun henviser til, hvor man kan finde nærmere Oplysning. Skulde derfor den danske Folkekirke kaldes evangelisk-luthersk, da vilde det være en af de tommeste Titler, jeg kjender, og aldeles staae den Minister, der staaer i Spidsen for Kirkens Anliggender, aabent og frit for, til enhver Tid at lægge hvad Betydning og Mening deri, det behagede ham, og det mener jeg, vilde være ikke blot at spille Gjæk med Grundloven, men kunde ogsaa medføre store Ulemper og farlige Følger baade for Folkekirken og for Folket selv. Mere skal jeg ikke tale herom, og i Henseende til de andre Ændringsforslag skal jeg kun, i Anledning af hvad den ærede Ordfører har sagt, gjøre den Bemærkning, at det opstillede Ændringsforslag, om at den evangelisk-lutherske Kirkes Lære skal forkyndes i alle offentlige Underviisningsanstalter i Riget, thi det er da ventelig i *alle*, — at det jo vilde medføre, at disse Anstalter, at alle offentlige Læreanstalter i Riget, saavidt jeg kan forstaae, enten vilde blive lukkede for alle Andre end dem, der høre til Folkekirken, eller at disses Børn skulde modtage Underviisning i, hvad hverken de eller deres Forældre ville bekjende sig til, hvad der synes mig ligefrem at stride imod den Religions- og Gudsdyrkelsesfrihed, som Udkastet ellers tilsiger."

Imedens dette Forslag gik ud paa at give Bestemmelsen om Folkekirken en videre Grændse, eller ialfald tydeligere at udtrykke den Tanke der ligger i Udkastet; foreslog *Ørsted* i modsat Retning at affatte den omhandlede § saaledes: „Den evangelisk-kristelige Religion efter det Lærebegreb, som indeholdes i den Augsburgske Confession, skal som Landets almindelige Religion, fremdeles læres og øves overalt her i Riget ved Hjælp af de dertil henlagte Ejendele og Midler. Den evangelisk-lutherske Kirkes Forfatning bliver at ordne ved Lov, efterat Betænkning er afgiven af et af Kongen anordnet Kirkemøde. Ligeledes blive de fra Samme afvigende Troes-Samfunds Forhold ved Lov at anordne". I de sidste Bestemmelser vilde saaledes være indbefattet hvad Udvalget havde foreslaaet under § 64 og 66 *b*. Hvad den første angaar, da holdt Forslagsstilleren fornem-

melig paa, at det udtrykkelig skulde udtales at den evangelisk-kristelige Religion skal læres og udøves overalt her i Riget fremdeles som hidtil, og at den skal beholde de Ejendomme og Midler som til den ere henlagte. Uden at være „herskende", saaledes at man skulde være nødt til at blive i den evangelisk-lutherske Kirke, eller have nogen borgerlig Fordel deraf, skulde den dog beholde sin Karakter som Landets almindelige Religion. Men dens offentlige Gudsdyrkelse kunde ikke opretholdes uden de Ejendomme der ere den tillagte, og det danske Folk, som et evangelisk-kristeligt Folk, havde Ret til at fordre at disse Ejendomme fremdeles vedligeholdes til Bedste for dets Gudsdyrkelse. At dette bestemt udtaltes, ansaa Forslags-Stilleren for at være af stor Vigtighed.

Til Ørsteds Forslag sluttede Paludan-Müller sig, ifald hans første Ønske ikke blev opfyldt; det blev endvidere understøttet af begge Bisskopperne (T. Müller og Mynster). Men i Tilfælde af at det skulde blive forkastet, havde den Sidstnævnte foreslaaet to Tillæg, hvorefter § 2 vilde komme til at lyde: „Den evangelisk-lutherske Kirke efter den augsburgske Confession er den danske Folkekirke, og understøttes af Staten; ligesom ogsaa denne Kirkes Lære meddeles i Statens offentlige Underviisningsanstalter". Disse Tillæg bleve saaledes begrundede:

„Det Forslag, at denne Paragraph skulde udgaae af Grundloven, have vi hørt forsvare fra to ganske forskjellige Sider, og just i disse aldeles forskjellige Grunde, som ere anførte derfor troer jeg, at Beviset mod den første ærede Taler ligger, saa at Paragraphen ingenlunde er overflødig. Naar Kongeloven har maattet erklæres som ophævet, skjønner jeg ikke, at der i Grundloven kan undværes en Paragraph, som udtaler sig om de religiøse Forhold. En æret Rigsdagsmand har meent, at derved, at Grundloven bestemte Noget i denne Henseende, stillede Staten sig over Religionen. Jeg troer nu for

det Første ikke, at her er Tale om Staten men om Lovgivningen; Lovgivningen stiller sig ikke over Religionen, men den stiller sig i Religionen, og saaledes, som det sikkert bør være i den Religion, som nu bekjendes af en saa langt overveiende Deel af Folket; derfra maa nærværende Lovgivning gaae ud. Men dersom, som Gud forbyde, i Tidens Løb heri skulde skee en fuldstændig Omvæltning, da maa vel Lovgivningen ogsaa forandres; men jeg skjønner ikke, at dette kan faae nogen Indflydelse i nærværende Tid, ligesom man ved den første Paragraph i Grundloven, hvor man taler om Statsforfatningen, ikke forudsætter det Tilfælde, at Danmark engang skulde blive en Republik. Alle deslige Forudsætninger skulle vi her holde borte. Kommer den Tid, da maa den Tid ogsaa drage Omsorg for sig selv, men nu har man udentvivl at ordne Forholdene efter det, som er givet, og da Lovgivningen bestemmer en Religion som den, der fornemmelig skal understøttes eller — om man saa vil sige — begunstiges, da er det vist aldeles tilbørligt, at den overveiende Deel af Folket har en Ret til Begunstigelse fremfor den langt mindre Deel. Ligesom Ingen vil forlange af mig, at jeg skal have den mindste Tillid til et Menneske, som erklærer, at han aldeles ingen Religion har, eller skulde mene, at alle Religioner ere lige gode, saaledes kan jeg heller ikke tilraade Lovgivningen enten, at den skulde ansee Religionen som en ligegyldig Sag, eller at den skulde forholde sig indifferent i Henseende til den Religion, som fortrinlig skal understøttes. Understøttes maa nemlig den offentlige Gudsdyrkelse, naar den skal vedligeholdes som en almindelig Folkekirke; ved den Understøttelse, som tilsiges hvad her er kaldt Folkekirken, er der aldeles ikke udelukket, at under særegne Omstændigheder ogsaa en Understøttelse kan tilstaaes et andet Religionssamfund, hvilket jeg troer ogsaa allerede under den foreløbige Behandling at have bemærket, og at det f. Ex. maaskee kunde komme dertil, at det mosaiske Samfund, som ved Opførelsen af en Synagoge endnu er behæftet med betydelig Gjæld, kunde komme i Trang til en Bistand, som det maaskee vilde være ubilligt at

negte; men paa den anden Side at tilsige ethvert Religionssamfund, at det i Tiden maaskee kunde erholde en saadan Understøttelse, synes mig vilde være at opmuntre til at stifte saadanne Samfund, og det er dog vel vist, at deslige Secter ere et Onde, skjøndt man ikke kan forebygge det, eller idetmindste ikke bør forebygge det paa de Maader, hvorpaa det tilforn er søgt. Det er vistnok saa, men derfor skal man ikke søge at fremkalde dem. Vi behøve det egentlig ikke; der er mig just tilmeldt det Tilfælde, at her i Stiftet drage to kjøbenhavnske og en hamborgsk Emissair om for at udbrede den baptistiske Lære; de holde sig til Huusmænd, Indsiddere og Andre af den fattige Classe, og tilsige dem Pengeunderstøttelse, dersom de ville træde over i det baptistiske Samfund. Vi vide ogsaa, at de engelske og de nordamerikanske Baptister, som have at byde over betydelige Midler, baade holde en Agent her, og at de ogsaa paa andre Maader søge at lokke Folk til sig ved Pengeunderstøttelse. Om dette end ikke kan forhindres, skal man idetmindste ikke tilbyde dem Udsigt til tillige at kunne erholde en Understøttelse af Staten. Idet jeg nu gaaer nærmere over til den foreliggende Paragraph, maa jeg erklære, at dersom Udkastet havde været affattet saaledes som det under Nr. 1 (af Ørsted) stillede Forslag, havde jeg ingen Anledning fundet til at stille mine Ændringsforslag, fordi jeg selv erkjender, at denne Redaction fortjener Fortrinet; ligeledes, dersom det ærede Udvalg havde optaget dette, eller dersom denne (første) Deel af Forslaget under Nr. 1 gaaer igjennem, skal jeg endnu frafalde mine Ændringsforslag, hvilket jeg derimod ikke kan, dersom det skulde blive enten ved Udkastet eller Udvalgets Forslag. Jeg skal ikke opholde mig ved Udtrykket „Folkekirke"; maaskee det var bedre at undgaae det, ligesom det vistnok i sig selv er rettere at sige den evangelisk-christelige Religion, end at tale om Kirken efter en vis Troesbekjendelse. Hvad Ordene „evangelisk-luthersk" angaaer, erkjender jeg fuldkommen de Indvendinger, som kunne gjøres mod at benævne en Kirke efter en enkelt Mand, hvor stor han endog var, og Ingen har erkjendt dette mere end Luther selv. Dersom vi skulde have en ny Benævnelse, kunde jeg ingenlunde tilraade denne Benævnelse; men det er baade i vort Land og i andre Lande en vedtagen Benævnelse, at en vis Kirke kaldes evangelisk-luthersk, og ligesom vi ikke have isinde at skille os fra den Grund, paa hvilken Luther stod, ville vi heller ikke skille os fra de andre Kirker, som ogsaa kaldes lutherske og ere lutherske. Men naar det Ord nu bruges her, er der vel ingen Tvivl om, at, naar man skal søge en Fortolkning deraf og spørge, hvad der forstaaes ved den evangelisk-lutherske Kirke, da maa det forstaaes i den Mening, hvori det udtrykkelig er taget i de Anordninger, hvori dette Navn er blevet brugt; forsaavidt altsaa kunde dette Tillæg „efter den augsburgske Confession" være overflødigt. Men deels bør man dog ikke i en Grundlov ligesom henvise til andre Love, og det er ikke engang i Danske Lov, at dette Udtryk er brugt, men i senere Anordninger; og dernæst, som jeg ogsaa ved den foreløbige Behandling bemærkede, gives der lutherske Kirker, som have vedtaget mange flere symbolske Skrifter end vor Kirke, og deriblandt den bekjendte *formula concordiae*. Dette er mere et dogmatisk System end et egentligt Bekjendelsesskrift; hvor skarpsindigt det end kan være affattet, egner det sig dog ikke til at optages som et Bekjendelsesskrift, og dette var det, som jeg ønskede at skulle afskjæres, idet de Ord „efter den augsburgske Troesbekjendelse" bleve tilføiede. Hvad dernæst mit andet Tillægsforslag angaaer, nemlig at den evangelisk-lutherske Kirkes Lære skal meddeles i Statens offentlige Underviisningsanstalter, har jeg ogsaa under den foreløbige Forhandling erklæret mig over Grunden, hvorfor jeg foreslaaer dette, nemlig at hverken Religionsunderviisningen skal tilsidesættes i de offentlige Underviisningsanstalter, og at det heller ikke skal overlades til disses Forstandere eller Lærere, hvilken Religion de der ville lære, men at den Religion, som Folkets overveiende Deel bekjender sig til, fremdeles skal læres der. At det ogsaa er nødvendigt, at dette skeer ved Høiskolen, vil vel Enhver erkjende. Saalænge der er en Folkekirke, maa der ogsaa dannes Lærere til den — altsaa maa der ved Universitetet være een Afdeling, som gaaer ud

paa at forberede disse Lærere, og der skal det atter ikke være overladt til vedkommende Lærerens Vilkaarlighed, hvad de ville foredrage, til hvilken Religion de ville danne de Unge, men det maa efter Hovedtrækkene være givet. Dette er, hvad jeg har foreslaaet, og dette er ogsaa udtrykt i det Forslag, som er stillet under Nr. 1, nemlig at det Lærebegreb skal følges, som indeholdes i den augsburgske Confession. Vi sætte ingenlunde den augsburgske Confession ved Siden af den hellige Skrift, men vi vedkjende os den kun, fordi vi erkjende, at den i sit væsentligste Indhold stemmer overeens med den hellige Skrift; og heller ikke bekjende vi os til ethvert Udtryk, ethvert Punctum i denne Bekjendelse, hvori der jo ogsaa, som bekjendt, ikke er saa ganske ubetydelige Afvigelser mellem den latinske og tydske Udgave. Men ligesom Underviisning i denne Lære maa gives ved Statens Høiskole, saaledes skjønner jeg ikke rettere, end at denne Underviisning bør efter Lovgivningen vedligeholdes i alle offentlige Underviisningsanstalter. Naar vi antage, at det skyldes den opvoxende Slægt, at der drages Omsorg for dens Underviisning, og erkjende, at de Børn, hvis Forældre ikke selv kunne drage Omsorg derfor, dem maa Staten komme til Hjælp, og naar de skulle undervises i det øvrige Nødvendige, saa ere vi da vel ikke komne saavidt, at vi ansee Religionen for overflødig eller unødvendig; det tør haabes, at vi endnu tælle den med til det Fornødne. Forsaavidt det er indvendt, at da kunde Forældre af anden Troesbekjendelse ikke sende deres Børn til vore offentlige Underviisningsanstalter, da vide vi jo Alle, at dette allerede er modsagt af Erfaringen; vi vide, hvormange Jøder og Katholiker der gives, hvis Børn søge vore offentlige Skoler, idet de nemlig, naar det begjeres, ogsaa undtages fra Religionsunderviisningen. Men idet Staten ikke bør tvinge Nogen til den Religion, som erkjendes for den almindelige Religion her i Landet, kan og bør den derimod vel drage Omsorg for, at den vedligeholdes, at den kan gaae i Arv fra Slægt til Slægt, og at den opvoxende Slægt bliver bekjendt med den; om siden de Unge, naar de voxe til, og selv kunne tage en Bestemmelse, ville blive ved at holde sig til Kirken eller ikke, i denne Henseende paalægger man dem ingen Tvang. Man har jo allerede længe ikke villet tvinge til Kirkegang eller Deeltagelse i Sacramentet; men at man derimod søger at gjøre Læren bekjendt, at man giver Folket i Landet fra Ungdommen af Anledning til at lære at kjende den, for siden at kunne bestemme sig, om de ville vedblive den eller ei, er vistnok ikke blot sømmeligt, men uden Tvivl ogsaa Statens Pligt."

Ved Siden af disse Ændringsforslag blev det oprindelige Udkast forsvaret og tilraadet af Præsten la Cour og J. A. Hansen. Den Sidste ønskede dog deri at ombytte Udtrykket „Folkekirke" med det gamle „Statskirke". Han havde før troet, at „Folkekirke" skulde betegne at Kirken for Fremtiden skulde bestaa af frivillige Medlemmer, istedetfor at den hidtil havde bestaaet ved Tvang og derfor foretrukket det; men han havde faaet Betænkeligheder, ved nogle Yttringer af Kultusministeren under den foreløbige Behandling: „at Kirken nu skulde staa i friere Forhold til Regjeringen", den „traadte nu ud af Statsherredømmet", den blev nu „frigjort fra Staten, og skulde staa selvstændig". Disse havde vakt Frygt hos Taleren for at der mulig i Forandringen af „Statskirke" til „Folkekirke" kunde ligge den samme Tendens, som Kirken næsten altid havde viist, til at blive en Stat i Staten; og han vilde derfor holde paa det gamle Ord „Statskirke", da han ingenlunde kunde indrømme det rigtige i at unddrage Kirken fra Statsherredømmet eller fra Regjeringen.

Ordføreren (Hall) forsvarede Udvalgets Forslag mod de foreslaaede Ændringer, som ogsaa ved den følgende Afstemning alle 13 forkastedes, medens § 2 i den Form Udvalget havde givet den, antoges med 113 Stemmer mod 11.

2. Forsamlingen gik derpaa over til den endelige Behandling af Udvalgets Forslag om at indhente Betænkning fra et Kirkemøde før Folkekirkens Forfatning ved Lov blev ordnet.

Ytringerne derom faldt i to Retninger. Fra den ene Side mente man (Frølund, Tscherning, J. A. Hansen, Andræ) at en saadan Bestemmelse i Grundloven gjorde Skaar i den tilkommende Rigsdags lovgivende Myndighed; fra den anden Side (Mynster, Clausen) fastholdtes, at denne Frygt var aldeles ugrundet, da Kirkemødet kun skulde afgive sin Betænkning, der vilde blive indgivet til Ministeriet, og naar der da blev Tale om en almindelig Lov, gik Sagen derfra til Rigsdagen, der ikke kunde siges at bortgive af sin Myndighed, fordi den blev oplyst angaaende de Forhold, om hvilke den skulde give Love. Der blev hertil svaret, at man intet havde imod, at ved denne som ved andre Sager, de Sagkyndige først bleve hørte, men man fandt det ikke passende at bestemme dette i Grundloven. Paa given Opfordring erklærede Ordføreren at det kun havde været Udvalgets Mening, at Bestemmelsen skulde gjælde den Ordning i det Hele af Folkekirken som nu skulde gives ved en Lov, og hørte saaledes rettest blandt de midlertidige Bestemmelser, der blive at stille bag den egentlige Grundlov.

Med Hensyn til Sammensætningen af et saadant Kirkemøde vare Meningerne ogsaa delte idet man fra den ene Side (J. A. Hansen, F. Jespersen, Rée) vilde have samtlige Medlemmer valgt paa samme Maade, frit blandt Gejstlige og Lægfolk; fra den anden Side (Mundt, Mynster, Tage Müller, Clausen, Kultusministeren) holdt man det for ret, at Mødet skulde bestaa af Gejstlige og Lægfolk, og de første vælges af Gejstligheden, de andre af den øvrige Menighed.

Ved Afstemningen vedtoges det med 68 mod 58 Stemmer, at Bestemmelsen om at høre et Kirkemødes Betænkning, **ikke skulde optages i Grundloven.**

3. Den tredie Sag som underkastedes endelig Behandling var Udvalgets Mindretals Forslag om i Grundloven at erklære **Sognetvangen** for løst. Det havde dennegang sine Talsmænd i Grundtvig, Visby og Boisen.

Grundtvig indskrænkede sig til den Bemærkning, at de tidligere Forhandlinger og de mange Ansøgninger til Stænderne viste at Folket fattedes ikke Tilbøjelighed til denne Frihed, og den kunde heller intet frisindet Folk fattes, da den nuværende Sognetvang udsatte ethvert Sogn for at stifte Tro hvergang det skiftede Præst. Man skulde gjøre en Grundlovsbestemmelse deraf, for ikke til det Uvisse at udsætte Ophævelsen af en Lov, som nægter den Frihed, ethvert Menneske har Krav paa i de Ting der kun angaa hans Forhold til Gud og hans egen Samvittighed.

Visby fremhævede den store Frihed Dissenterne vilde faa og tilraadede derfor paa det Indstændigste at give saa stor Frihed som mulig paa Folkekirkens egne Enemærker, at Partiet ikke skulde blive for ulige og Udgangen altfor indbydende. Forslaget var i Kirkens egen Interesse, for at den ikke ved Tvang skulde miste sine Medlemmer; i Menighedernes Interesse, som vilde have mest Gavn og Glæde af en Gudstjeneste de frivillig havde sluttet sig til; og paa Gejstlighedens Vegne maatte han anbefale det, fordi han var overbevist om at den langt overvejende Del af Præstestanden med ham delte Følelsen af det Ubehagelige i at skulle udføre en ministeriel Forretning, om hvilken man vidste, at de Paagjældende heller ønskede den udført af en Anden, og at de kun kom paa Grund af Sognebaandet. Man skulde ikke skyde Sagen ud til et Kirkemøde, hvor det var meget uvist om den vilde finde Talsmænd, men optage Bestemmelsen i Grundloven; fordi een Fugl i Haanden var bedre end ti paa Taget.

Mynster erklærede, at han for sin Del ikke skulde have noget imod, at der tilstodes større Frihed med Hensyn til flere kirkelige Handlinger, end i dem hvor den allerede findes, navnlig ved Altergangen. Iøvrigt fremhævede han atter de Betænkeligheder der kunne finde Sted, ved at

give Friheden i den Udstrækning hvori Forslaget krævede den, og især ved at give den strax, før nærmere Undersøgelser vare anstillede. Endelig gjorde han opmærksom paa den dobbelte Betydning, der laa i Udtrykket „Sognebaand“; det betegnede ikke blot en Lænke, som mod Folks Villie holdt dem sammen, men ogsaa et Kærlighedsbaand, som man skulde vel vogte sig for at rykke over. — Dette blev ogsaa indrømmet, af Sognetvangens Bekæmpere, der erklærede „at det Sognebaand, som er lifligt og ikke skal brydes, er det der er knyttet ved frivillig Kærlighed; men det Baand, som knyttes ved Tvang er der intet lifligt ved, og det var dette man maatte ønske brudt“ (Boisen).

Kultusministeren udtalte det som sin personlige Mening, at der i denne Sag vilde blive indrømmet en større Frihed end den som nu findes, men fraraadede for Formens Skyld at optage en Forudbestemmelse derom i Grundloven, da en saadan Bestemmelse dog alligevel ikke kunde træde i Kraft før Forholdene gjennem Kirkeloven i saa Henseende vare ordnede. — Rigtignok mente et Medlem (Hunderup) at en saadan Bebudelse om Friheden kunde altid gjøre godt, og et andet (J. A. Hansen) at det var bedre at sikre sig Friheden nu, end vente den paa det Uvisse i Fremtiden; men Flertallet af Forsamlingen stemte for (81 mod 53) at i Grundloven skulde intet derom optages.

Forhandlingen om Sognebaandets Løsning, der i nogle Aar har hvilet, er saaledes atter kommen frem, og under saa forandrede Omstændigheder, at hvis der ikke sker meget store Omslag, kan der vel neppe være Tvivl om at den forlangte Frihed vil blive given. Desuagtet kan det ikke overraske, at Forslaget selv nu møder en Del Indvendinger, især naar det fremsættes i saa almindelig en Form som sket var i Udvalget. Simplest stiller Sagen sig naar Fordringen holdes indenfor de Grændser den oprindelig havde, da Grundtvig første Gang (1832) fremsatte den, og som han ogsaa dennegang, under den foreløbige Behandling holdt sig til: „den Frihed som hersker i Kjøbenhavn (ved Altergang og Konfirmation) maa ogsaa strække sig til Daaben, og dernæst udvides til hele Landet“. Holder man sig dertil da maa man ikke, af Frygt for de Misbrug de Letsindige kunne drive med denne som med al anden lovlig Frihed, glemme at det i disse Tilfælde for de Alvorlige ikke er en Smags, men en Samvittigheds-Sag hvorom der handles. Thi man kan med Hensyn til Barnedaaben ikke med Føie indvende at Friheden er unødvendig, fordi Præsterne ved den skulle holde sig til Ritualet, da man i saa Fald forudsætter det som sikkert, hvad dog Øvrigheden med den bedste Villie ikke kan indestaa for; og dernæst maa, her hvor Talen er om et af Herrens egne Sakramenter, de Ord gjælde i høieste Grad, som Ørsted for nylig udtalte paa Rigsdagen (Beretning. Nr. 390 Sp. 3091) da Talen var om Edsaflæggelse for Dommere af ikke-kristelig Troesbekjendelse: „hvis man herimod vil indvende, at dette dog skal ske efter den Formular, som Loven foreskriver, da troer jeg, at en saadan Indvending har aldeles Intet at betyde, thi det vilde dog være forargeligt at vide at et Individ, der ikke erkjendte Edsformens Betydningen, skulde modtage en saadan Ed; hvilket muligen ogsaa vil have Virkning paa det Individ, der skal aflægge Eden. Det kan vistnok ikke være nok, at han udvortes foretager de Handlinger, Loven foreskriver, naar det er givet, at han betragter disse Handlinger som intetsigende“.

Skildring fra Spanien.

Katalonierne ere af alle Spaniere de strængeste til at iagttage alle Kirkens Forskrifter. De kunne, ikke med Urette, kaldes Romer-Kirkens Pu-

ritaner. Aften- og Morgenbøn holdes i hvert eneste Hus hele Landet over; ja endog i Kroerne paa Landevejen bliver denne Skik nøje iagttaget. I Reglen oplæser Husfaderen Bønnerne, medens ethvert Lem af Familien, Kvinder og Børn, Tjenestekarl og Tjenestepige, andægtig og opmærksom svare i Kor, og det patriarkalske Præg er i enhver Henseende vedligeholdt, thi ogsaa den Fremmede som for en Tid opholder sig under deres Tag, er ikke undtaget fra Husandagten. Denne Skik har som man kan tænke sig en forunderlig Indflydelse paa Krigens Gang, thi blandt Familier der saaledes ere forenede i Kærlighed er det ikke rimeligt at Fjenden kunde søge Spejdere eller finde Forrædere. Om Søndagen er det virkelig et smukt Syn; enhver af Sognets Indbyggere, ligetil de Spæde paa Mødrenes Arme, møder i Kirken til Gudstjenesten; tidlig om Morgenen ser man Folket stige ned fra Højlandet paa Sletterne nedenunder, eller omvendt, alt som Kirken er beliggende, stige op ad Bjergskraaningen fra Dalene, og det fra alle Sider. Helligdags-Dragten passer, som man kan tænke, til Dagen: Drenge med Veste af skinnende Farver og Barcelona-Tørklæder; Piger i Stads-Kjoler og snehvide Mantiller; de Gamle og de Unge ere der alle, de komme alle for at bede. De almindelig udbredte Fordomme om Spanien og den spanske Karakter passe ligesaa lidt paa Katalonien som paa Galicien, Navarra og de baskiske Provindser; Folket der mener det ikke alene ærlig med sin Tro, men er ogsaa ufordærvet i Sæder; og dets Præster — det skal siges til deres Hæder — ere Mænd som føre et maadeholdent og ustraffeligt Levnet; nidkære i at opfylde deres Pligter, Mønstere for deres Menigheder.

Om Søndagen dukke Karlisterne, selv de Saarede, naar de nogenlunde er kommen sig, frem af deres Smuthuller, for at høre Messen, og dette under den mest truende Fare, thi de Kristinske Officerer, som godt kjende Katalonliernes Karakter, gjøre stadig deres Strøjftog til Byerne om Søndagen, i det Haab, om ikke at overrumple Kirken, saa idetmindste at faa fat paa En og Anden, paa Vejen til eller fra Kirken. Fortælleren har flere Gange selv været Ojenvidne til forunderlige Optrin af den Art, navnlig i Vidra, et Sted der især er udsat for Kristinernes Forbitrelse. Enhver Forsigtighedsregel tages imidlertid af Folket for at undgaa Dronningens Troppers ubarmhjertige Overfald. Naar Messen begynder, udstilles Skildvagter paa alle omliggende Høje; en Vagt sættes ved den yderste Kirkedør, og fra Tid til anden vexles Signaler, og Underretning gives øjeblikkelig til Forsamlingen inde i Kirken, saasnart en Fjende nærmer sig. Det er altsaa, omringede af Faren at Katalonierne forsamle sig for at dyrke Gud. Derfor hører man ogsaa tidt Præsten udføre Gudstjenesten med skælvende Røst, og det knælende Folk bede i Forfærdelse.

Kataloniernes sidste Opstand foranledigedes for en stor Del af religiøse Grunde; deres Fordomme bleve krænkede, deres religiøse Følelser oprørte, ved den stændige Plyndring af deres Kirker Dronningens Regjering tillod sig, og den Forhaanelse deres Præster maatte lide. Saagodtsom enhver Kirke i hele Katalonien blev sine Prydelser berøvet, sine Sølvkar, enhver Ting af Værdi, ligetil Guld-Stadsen paa Præsternes Klæder, der undertiden blev revet af, af de raa Haandlangere for Kristines Rovgjerrighed. I de fleste Tilfælde var det — hvad man knap skulde tro i et kristent Land — af Regjeringen overdraget skidne pjaltede Jøder at plyndre Kirkerne; disse Israelitiske „Kapitalister", som man plejer at kalde de lumpne Aagerkarle, var det der flokkede sig om de rige Gjemmer der fandtes trindt om i Landet, Aarhundreders Frugter af Kataloniske Gaver og Katalonisk Fromhed; dem var det der plyndrede Altrene. Munoz (Dronning Kristines Mand) skal have udbragt over syv Millioner Specier ved den Færdighed hvormed han bortforpagtede disse Plyndre-Distrikter, eller rettere delte Rovet med disse Afskum. Sandelig for at forstaa Tingenes Stilling i Spanien, er det nødvendigt at opholde sig personlig i Landet, og blande sig med Folket, for at vinde dets Fortrolighed; gjør man det, og har man den, vil man erfare Sandheder, der ere mere forunderlige og ved første Øjekast mere utrolige end nogen Opdigtelse.

(*The Engl. Churchm.* efter *Morning-Post.*)

☞ **Dansk Kirketidende** udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den **Reitzelske** Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige **Posthuse**, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Mk. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade.

Samlet og udgivet af **R. Th. Fenger** og **C. J. Brandt.** **Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 191.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Pindse Søndag, den 27 Mai. [Nr. 35.

Ansgars Bøn til Ps. 4.

Du den evig barmhjertige Trefoldigheds usigelige Navn, Gud! Du som renser Menneskehjertets Dyb fra Synden og gjør det skinnende hvidt som Snee, vi bede Dig, forny Din Helligaand indeni os, at vi kunne forkynde Din Roes, og at vi, stadfæstede af den rette og kongelige Aand, maa agtes værdige til at tage Sæde paa de evige Throner i det himmelske Jerusalem! ved Jesum Christum, vor Herre, Amen!

Ville vi faae Religionsfrihed i Danmark?

Opkaste vi os det her nævnte Spørgsmaal, da er det strax indlysende, at dette Spørgsmaals Besvarelse kommer til at beroe paa hvordan Folkekirkens Stilling kan ventes at ville blive: altsaa om vi ville komme i Besiddelse af den Frihed, hvorefter Mange saa stærkt have længtes og hvorom der i de sidste Dage har været ført saa megen Tale; eller om Alting, paa nogle enkelte Forandringer og Bestemmelser nær, maaskee snarere i det Hele og i Grunden vil blive ved det Gamle; fremdeles om den sande Christi Kirke, Christi ærlige og oprigtige Bekjendere, der bestandigt have aandet og levet indenfor vor Statskirke — om der for dem og af dem, tør ventes et friere Liv, en kraftigere Fremvært ved de nu forestaaaende Forandringer, eller om det maaskee er mere rimeligt, at de paatænkte Ændringer ikke ville blive til videre Gavn for Kirken, og at det omtrent lige saa godt kunde blevet som det var før. Spørge vi da nu om alt dette, hvad vi jo vel i Tider som disse umulig kunne undlade: vil dog Svaret ikke blive saa let at give. Thi det Sted, hvor vi skulde søge Svaret, var jo nærmest Rigsforsamlingen, hvor Folkets Udvalgte ere samlede for at tage saadanne Spørgsmaal under Behandling; men give vi Agt paa de Taler der holdes, paa de Anskuelser der fremføres, da møder der os en saa stor Meningsforskjellighed om disse Ting, at det sikkert skal blive vanskeligt at sige: saadan er Rigsdagens, saadan er det overveiende Fleertals Mening! Og hvad værre er, vi træffe ikke altid den Klarhed og Bestemthed i Anskuelser hos de Ordførende, som maatte gjøre Forhandlingerne ret betydningsfulde og afgjørende; snarere derimod en Lyst til at vinde Tid, at faae Sager af største Vigtighed opsat til et senere Dieblik, en tilkommende Rigsdag, en forestaaaende Synode, altsaa til en Tid som Ingen af os veed hvordan den vil blive. Nylig var jo almindelig Frihed, saa udstrakt som muligt, Tidens Løsen, og derefter bleve saa alle Bestemmelser trukne. Nu synes man allerede, at det man dengang ønskede og tænkte sig, tidt var formeget forlangt, om ogsaa velbegrundet i Hovedsagen. Men snart, hvem tør negte Muligheden, kan der atter komme en Tid, da Magthaverne faae Lykke eller Ram til at dæmpe og

knuse de urolige Bevægelser, og blive derefter grebne af en Herskerruus, ligesom Folkene nys vare grebne af en Frihedsruus. I saadanne Tider ville da forhen givne Løfter, offentlig vedtagne Rigsdagsbeslutningerr, billige Folkeønsker altsammen kun blive af underordnet Betydning, og de der blive satte til at bringe Tingene i Skik skulle vel vide at mage det saa, at den Frihed der indrømmes bliver saa uskadelig som mulig, det vil sige med andre Ord: at den bliver saa godt som ingen. Og dog er det ikke vor Mening, dermed at udtale det Ønske, at den nuværende Tid midt i al sin Iver og Gjæring skulde skynde sig at faae sine Love istand og derefter ile med at faae dem paa det helligste og høitideligste besvorne for at de kunde staae ved Magt i kommende Tider, selv om disse maatte finde, at de dog ikke ret passede for dem. Nei, al Lovgivning maa tilvisse være et Værk af en rolig, dog derfor ikke smaalig og seendrægtig, Overveielse, og grundet paa et klart Overblik over de virkelige Forhold. Hvordan nu en saadan frisindet Lovgivning kan komme istand i andre voldsomt rystede Lande, skal jeg lade være usagt; men i Danmark tør vi dog vel med Guds Bistand nære det bedste Haab, eftersom det ikke er gjennem frækt Oprør vi have søgt Friheden, og derfor vel ogsaa tør haabe, at Tyranniet ikke heller under nogensomhelst Skikkelse skal faae Lov til at komme med sin trykkende Modvægt. Paa den Maade kunne vi da ogsaa bedre forlige os med den nærværende Rigsdags Forhandlinger; thi have end ikke mange vigtige Hovedspørgsmaal der fundet sin Besvarelse, saa have vi dog fra enkelte Medlemmer modtaget umistelige Indlæg i Sagen. Og desuden maa vi erindre, at hvad der af Fleertallet er fremført, er ikke fremvoxet af Jorden eller grebet af Luften, men er hvad der har giort sig gjældende mellem Mand og Mand i de sidste Tider, og ihvorvel vi maa beklage, at dette ikke endnu er kommet til større Fasthed og

Sikkerhed, saa skal det paa den anden Side glæde os, at saadanne mindre klare Anskuelser ikke have stuvet sig sammet til en lovbindende Skikkelse, der mulig kunde være kommet til at staae som et Uhyre i de kommende Tider. Ligesom vi derfor tør haabe, at vi i Naade fremdeles maae blive bevarede for alle deslige uklare Fleertals-Vedtægter, hvad enten de saa komme fra en Synode eller en Rigsdag; saa tør vi vel ogsaa vente, at den almindelige Bevidsthed snart kan komme til at vinde saa megen Klarhed, at en heldbringende Ordning af de kirkelige Forhold kunde tænkes som temmelig nær forhaanden, saaledes, at det ikke bliver en enkelt Minister eller enkelt Collegium der fra sit Standpunkt vil give Kirken dens Præg, men Folkets Udvalgte, der nu vide, hvad vi trænge til, og hvad de skal forlange.

Det gjælder kun om ret klart at gjøre sig Rede for de forskjellige Maader hvorpaa det folkekirkelige Spørgsmaal kan besvares, see disse Besvarelser i deres sandsynlige Følger og praktiske Virkninger, og derefter danne sig sin Mening. Valget, mener jeg, vil blive: skal vi have en herskende Statskirke omtrent i den gamle Stiil? eller: skal vi slet ingen Statskirke have? eller: er det en fri Folkekirke vi skulle stræbe at faae?

En herskende Statskirke efter den gamle Stiil, vil man sige, er nu ikke længer mulig; derimod er den almindelig Mening altfor stærkt; det Eiendommelige ved en slig Indretning var jo netop den strenge Regel, som jo ogsaa stod over Dantes Helvede: Her kan hvem der vil gaae ind, men Ingen komme ud! og nu er det jo vitterligt nok, at man paa det allertydeligste har søgt at sikkre Undersaatterne Ret til at træde ud af Statskirken og dyrke Gud paa den Maade som stemmer med deres Overbeviisning. — Alt dette er sandt nok, men det bliver dog lige vist, at naar man ikke med den gamle Statskirke tillige kan ophæve den utidige Lyst til at ville beherske, regulere, afstikke Veiene for Andres

religiøse Overbeviisning: da kan vi godt endnu faae en Statskirke omtrent i den gamles Stiil. Og denne Herskerlyst kan fra Regjeringens Side for det første vise sig i en Uvillighed, en Trevenhed til at anerkjende og understytte afvigende Religionspartier. Snart kan man sige, at de er ikke nok i Antal for at kunne kaldes et eget Religionssamfund; snart, at de maae nok have Gudstjeneste, men ganske i Stilhed, de maae hverken ved Kirkeklokke eller gjennem Tidenderne underrette deres Medborgere om, hvor og naar de gjøre Rede for deres Overbeviisning. Saa kunde man vel og tænke sig den Mulighed at et Religionsparti blev forbudt paa Grund af dets Lære. Og herved tænker jeg ikke saa meget paa saadanne Lærdomme der ligefrem kunde opmuntre til ryggesløst Brud paa den sædelige Orden; thi for saadanne aabenbare og haandgribelige Forførelser maatte jo vel dog Borgerne, der nu ere kaldede til Andeel i Statsstyrelsen, kunne antages at være forstandige og vorne nok til selv at holde sig fri, ligesom de ogsaa maatte kunne holde deres Børn og Undergivne derfra paa samme Maade som de holde dem fra skadelig og usædelig Læsning. Snarere maatte man vel tænke paa saadanne Lærdomme, hvis farlige Følger ikke kunde antages at ligge saa klart for Lægmands Øie, men som klarere gjennemskuedes af de høie Vedkommende og hvis Udbredelse paa Grund deraf reentud forbødes. Og det var da ikke alene den katholske Lære, i hvis Grundsætninger deslige Farligheder kunde opdages; men de kunde maaskee, om man vilde, endnu stærkere paavises f. Ex. i Calvins Prædestinationslære, allerhelst om det kunde træffe sig saa at et Par overbeviste Forbrydere til samme Tid vare faldne paa at undskylde deres Brøde med deres dogmatiske Overbeviisning om den uundgaaelige Forudbestemmelses tvingende Magt. — Dog, selv om man indsaae det Urigtige i denne Art af Tvangsanvendelse, kunde alligevel den gamle Herskerlyst komme frem paa anden Maade, saaledes nemlig at den vel gjorde Udvei for dem der vilde frastille sig, men bandt Stats- eller Folkekirkens Medlemmer med desto tungere Baand, ved at fordre en streng Eensformighed i Overbeviisning, Bekjendelse og Gudsdyrkelse. Udsigten til en saadan Tvang vil virke saare nedtrykkende paa Mangfoldige her i Landet, og det vilde kun være en liden Trøst, at deslige Bestemmelser jo ikke skulde udgaae fra nogen Enkeltmand, men, saaledes som paatænkt er, fra en kirkelig Synode. Thi hvad Fortrøstning kunde man vel have til en saadan Synodes Sammensætning og til dens Skjøn i Tider som disse, da den religiøse Overbeviisning slet ikke kan siges at være kommet til Klarhed; da det endnu ikke har viist sig, hvem og hvormange der føle Drift til at benytte sig af den givne Religionsfrihed og indtræde i andre Samfund; da Præsterne, som jo maatte antages at være bedst oplyste, dog alligevel for en stor Deel kun ere maadeligt oplyste om det Folk og den Almue, hvis Bedste de skulde see at ramme, medens de forgjæves ville søge Opgavens Løsning i den tydske Rationalismes eller den speculative Theologies Sætninger. Og naar nu dertil kommer, at der hos Præstestanden i de sidste 15 til 20 Aar har fundet den største Omskiftelse Sted med Hensyn til hvad man vedkjendte sig som sin Overbeviisning; at man for tyve Aar siden paa det meest afgjørende fordømte al Symboltvang, den Augsburgske Confession deri indbefattet, og nu, under den truende Gjæring, ikke kan finde Ord stærke nok til at anprise samme Confession og anbefale den som Kirkens Regel og Rettesnor: da er i Sandhed den Tid, hvori sligt kan foregaae, ikke kaldet til at være Lovgiver for de kommende, og da maa vel enhver som mener det godt med Kirke og Fædreland, fraraade en saadan Ordning af de kirkelige Forhold, fraraade Opforel-

sen af en herskende Folkekirke i den gamle Statskirkes Stiil.

Mange have derfor ogsaa troet, at man burde betræde en ganske anden Vei, nemlig heelt opgive at tale om Stats- eller Folkekirke; gjøre en skarp Adskillelse mellem Stat og Kirke eller Kirker, og overlade disse sidste til deres egen Regjering; ikke begunstige nogen enkelt af dem, og, hvis det maatte findes rigtigt at yde dem nogen Pengeunderstyttelse, da skulde denne alene bestemmes efter det enkelte Samfunds Medlemsantal eller disses Trang, men ikke efter nogen privat Forkjærlighed fra de Regjerendes Side. Denne Anskuelse udtales af Folk, der i religiøs Henseende ere hinanden saa forskjellige som muligt. Den udtales af dem der ingen Religion have og som ansee Religionen i det Hele for at være Noget, man med den stigende Oplysning vil finde mere og mere overflødigt, hvis Afskaffelse det vel for Tiden vilde være grusomt og urigtigt at befale, men som dog snarere maatte henregnes til de enkelte Borgeres Privat-Vederqvægelser, der kunde være nødvendige for Nogle, medens Andre heel vel kunde være dem foruden; hvorfor det og vilde være ubilligt, at Alle uden Undtagelse, idetmindste i nogen betydelig Grad, skulde skatte og skylde til Stiftelser, hvortil der ikke føltes nogen ret almindelig Trang. Saaledes tale de der betragte Religionen med ligegyldige Øine, men ihvor fuldkomment vi end maae misbillige deres Betragtningsmaade, og hvorneget vi maae beklage den sørgelige Blindhed de vise for Historiens Lærdomme om Religionens og navnlig Christendommens gjennemgribende og forædlende Virkninger; saa tør vi dog ikke lethen affærdige den Slutning hvortil de komme, deels fordi ingen Mening, der fremgaaer eller kan fremgaae af ærlig Overveielse, bør ringeagtes, deels fordi denne selvsamme Slutning tilhører ogsaa Andre, som ere komne til den paa modsat Vei, og for hvis Overbeviisning vi maae nære megen Deelta-

gelse. Det er dem, der med den reene Christendom for Øie levende have beklaget den ulyksalige Sammenblanding af Verdsligt og Aandeligt, beklaget den Trældom under Statsmagten, hvorunder Kirken har sukket lige fra Constantin den Stores Tid, og derfor have ønsket at dette Forhold maatte blive brudt, og brudt tilgavns, saaledes at Kirken heller opgav at modtage nogensomhelst Understyttelse af Staten end at denne sidste skulde tillade sig Indgreb paa et Gebeet, hvor den ikke tør have noget at sige. — Denne Betragtningsmaade vil imidlertid ikke for Tiden kunne vinde nogen almindelig Indgang her i Danmark; dertil er det Verdslige ikke verdsligt nok, og det Aandelige ikke aandeligt nok. Jeg mener, den verdslige Magt har ikke hos os fornedret sig til et saadant Had mod hvad der er christeligt, at en Skilsmisse skulde være uomgjængelig nødvendig; men paa den anden Side have de virkelige Christne og deres Præster ikke heller endnu opnaaet den Aandens Kraft og den Rigdom af indre Liv, at de med Lethed kunde opgive rolige Dage, lykkeligt Familieliv og jevnt godt Udkomme, hvor høiere Hensyn fordrede det. En saadan Forandring i Forholdene vilde ogsaa komme os for pludseligt og alle slige pludselige Forandringer, der mere er fremgaaede af Enkeltmænds flyvende Ideer, som de i et Nu vide at gjøre gjældende hos en letfængelig Mængde, end af en virkelig, historisk udviklet Trang i Folket — alle saadanne Forandringer kunne vi ikke andet end betragte med Ængstelighed og være forsigtige med at bane dem Vei, om de endog kunde have noget anbefalende ved sig. Man misforstaae mig ikke. Det er ikke min Mening, at de Magthavende paa godt Metternichsk skulle kue eller lægge for Had enhver ny Meningsyttring, som den der kun kan gjøre Fortred, og saa, styttede paa denne Tvang, modsætte sig alle gjennemgribende Forbedringer under Paaskud af, at der ikke egentlig føles nogen Trang til sligt i Folket, og at det Hele

kun skriver sig fra nogle indbildske Projectmagere eller urolige Hoveder, der har Lyst til at vække Drøgt. En saadan Færd bringer ingen Velsignelse, men snarere Hævn og Straf: dens Maal fyldes, og dens Uretfærdighed benyttes til at reise Mængden med Alt hvad der hedder Orden og Regjering og forvandler ved den Leilighed ofte rolige og forhen godmodige Folk til vilde og blinde Irrere. Nei, det er ikke en saadan feig og herskesyg Forkjærlighed for det Bestaaende vi paa nogen Maade ville anbefale eller undskylde; vi have ikkun villet paavise det Farlige og Betænkelige ved pludselig at anordne Forandringer, der ere saa hovedkulds, at de slet ikke ville blive forstaaede, benyttede, paaskjønnede af Folket i det Hele, men tvertimod baade misforstaaede og misbrugte til den Grad, at det Gode som ved dem var tilsigtet, slet ikke naaes. Og derfor ligesom vi nylig søgte at vise det Forkastelige, i deres Bestræbelser, som søge paany i Statskirken at faae os en streng Herskerinde, saaledes vende vi os ogsaa fra dem, der enten af den ene eller den anden Grund ville have den langvarige Forbindelse mellem Kirke og Stat rask overhugget og for bestandig hævet. Nu staaer der kun tilbage, noget nærmere at betragte den Anskuelse, som midt imellem de to ovennævnte udtaler sig for en Folkekirke, det vil sige en fri Folkekirke.

Denne Folkekirke maatte altsaa blive det Kirkesamfund, der i Aarhundreder har bestaaet iblandt os, og hvorfra man ikke har nogen almindelig Lyst hos Folket til at frastille sig, nemlig det evangelisk-christelige Kirkesamfund i luthersk Retning. Vi undgaae med Flid at sige „den lutherske Kirke“ fordi denne Benævnelse baade er uapostolisk (1 Cor. 1, 12. 13; 3, 4) og uluthersk. Men ere vi billige nok til at tage Alting i den bedste Mening, og tage vi imod Benævnelsen „den lutherske Kirke“ som et Navn, hvormed intet Ondt er meent, men som kun skal tjene til midt imellem Partiernes

ud e Skare at nævne den Lærefader, hvis Skriftforklaring har vundet fortrinlig Indgang hos os: da tør dog visselig ikke denne Mands Navn staae urokkeligt som Titel paa vor Kirke; men det maa først og nærmest til Sandhedens Ære blive vort Ønske, at den frisindede Aand, som ledede Luther i alt hvad han talte, handlede og strev, ogsaa maa blive herskende i vor Folkekirke, altsaa at vor Folkekirke virkelig maa blive fri. Fri udadtil, saa at de der ikke føle Lyst til at blive hos os, uhindret maae kunne træde ud, uden derfor at være givne til Priis for Ringeagt, Trang eller Tilsidesættelse; og fri indadtil, saa at ingen bydende Kirkelov med snevre liturgiske eller dogmatiske Bestemmelser træder hæmmende iveien for de forskjellige Retningers frie og jevnsides Udvikling. — Med denne sidste Fordring vil der jo upaatvivleligt lade sig gjøre stærke Indvendinger, idet man vil paastaae, at den Kirke der ikke udtaler sin Anskuelse bestemt i tydelige dogmatiske Udtryk og i ufravigelige liturgiske Vedtægter, men overlader Meget af den Art til det frie Valg — et saadant Kirkesamfund fortjener ikke engang Navn af Kirke, men bliver snarere et Sammensurium af alleslags Mennesker og de forskjelligste Meninger. Nu vistnok, kom det kun derpaa an at faae lavet en Troesbekjendelse og vedtaget et Ritual, da kunde jo maaskee noget saadant langt om længe bringes istand paa en Synode, efter de fleste Stemmer, ligesom vi saae at det lykkedes paa Rigsdagen med Grundloven, ihvor misligt det endog eengang saae ud. Men hvortil skulde en saadan Foranstaltning tjene? Skulde det være for den borgerlige Freds, eller for den christne Kirkes egen Skyld? — Den borgerlige Fred kunde aldrig lide derved, at Kirken var liberal paa sine egne Enemærker; og Kirken selv — den christne Kirke, hvis Lære er et Evangelium, den kan dog umulig glæde sig til at visse, af Mennesker sammensatte Formler skulle staae som et Lovbogstav, ja som et Aag

Ly for alle som ønskede at finde Hvile i dens Skygge. Den ønsker meget mere at hvad der er beslægtet maa kunne mødes, og hvad der er forskjelligt, holde sig fra hinanden, indtil Enighed kommer istand. Saameget den end opmuntrer til Fred og Fordragelighed, saameget afskyer den paa den anden Side en hyklet Enighed, ja den frygter ikke engang for at have Partier: „der bør være Partier iblandt eder, siger Paulus 1 Cor. 11, at de Retskafne kunne blive aabenbare“. Men saadanne Partier, deslige forskjellige Retninger, kunne vi være forvissede, ville netop antage en mild Charakteer og bidrage til Kirkens Tarv, der, hvor man ikke gjorde nogen Forbrydelse af en liturgisk eller dogmatisk Meningsforskjellighed, men bestandig forudsatte at der laae agtværdig Sandhedskjærlighed til Grund, saalænge til man blev nødt at antage det Modsatte. Lad derfor kun de stive Theologer længe nok fordømme en saadan Ordning af Forholdene, fordi de i samme ikke gjenfinde deres „Idee“: saameget er dog vist, at den med Christo i det Stille, men i Aand og Sandhed forbundne Menighed netop under saadanne frie og lykkelige Forhold maatte kunne vore, styrkes og komme til Klarhed. Og det var jo egentlig dette vi Alle maatte ønske; thi dertil skulde jo Statskirke, Folkekirke og de øvrige kirkelige Bestemmelser her paa Jorden være bestikkede, at Christi Formaal kan naaes med alle saamange som af inderste Hjerte ere ham hengivne, og for at paa den Maade Oplysning og Fred fremdeles kan udbredes paa Jorden. Vel er det sandt, at Christi Bekjendere her paa Jorden skulle vore og udvikles gjennem Kors og Trængsel, men denne Sag maae vi give i hans Haand, der er sin Menigheds Opdrager og alene veed hvad og hvormeget den til enhver Tid kan bære; os kan det aldrig tilkomme at opmuntre til Forfølgelse eller Chicane mod dem, der for Samvittighedens Skyld mene at maatte betræde en religiøs Bane, der i en og anden Henseende

kan være afvigende fra den almindelige. Men ligesaameget som vi søge at undgaae dette, lige saa bestemt søge vi derhos at fraraade den Fremgangsmaade, at man ved rundelig Pengeunderstyttelse, rigeligt aflagte Embeder og paa andre lignende Maader vil komme Folkekirken til Hjælp, medens man ved Siden deraf overlader andre Religionsbekjendere til deres egne fattige Kræfter. En saadan Understyttelse maatte Christi Kirke og ethvert sandhedskjærligt Christenmennesske paa dens Vegne, frabede sig; thi det var ikkuns at lægge en Snare for Mangfoldige, der vilde lade sig bedaare af Udsigten til et religt og sikkert Udkomme, og i den Anledning gaae paa Accord med deres iøvrigt afvigende Overbeviisning, under Paaskud af at man dog maa søge at udrette Noget i denne Verden og derfor vide at finde sig i Meget, som ellers kunde være saare ubehageligt. Naar Talen derfor er om en Understyttelse, Folkekirken skulde nyde af Staten; da maatte denne vel først bestaae deri, at det ikke gjordes ligefrem indbydende og tillokkende for letsindige Mennesker at skille sig fra Folkekirken og træde ind i en anden; men dernæst at der navnlig sørges for at Folkekirkens Gudstjeneste ingensteds i Riget af Mangel paa Penge skal gaae i Staae, og at dens Tjenere ikke skulle savne et nødtørftigt Udkomme, ligesom og at der maa ydes dem den nødvendige Leilighed til videnskabelig Forberedelse og videre Uddannelse for deres Kald.

Saaledes omtrent maatte vel den frie Folkekirke blive, der skulde tjene til det Almindeliges og navnlig til Christendommens Tarv. Og optage vi nu atter det Spørgsmaal hvormed vi begyndte: „ville vi faae Religionsfrihed i Danmark?“ da see vi, at dette Spørgsmaals Besvarelse vil, som vi ovenfor sagde, være afhængig af, hvorledes Folkekirkens Indretning bliver, saavel indadtil som udadtil; men denne Sag vil atter for en Deel komme til at beroe paa den paatænkte Synode, om hvis Sammensætning og

samfund, og at de omtalte Rettigheder ikke medførte særegne Forpligtelser til Folkekirken. — Ligeledes forkastede man med 68 Stemmer mod 36 et Forslag af Rée, der søgte at bringe Udkastets Ord i bestemtere Form, og lød saaledes: „Enhver har, uden Hensyn til sin Troesbekjendelse, Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder.“ — Et Tillægsforslag af Ræder, der gik ud paa at Jesuiter og Munkeordner ikke maatte taales her i Landet, forkastedes med 79 Stemmer mod 27.

7. Endnu staaer kun eet Spørgsmaal tilbage. Naar nemlig En erklærer, at han ikke kan finde sig tilfredsstillet ved noget af de i Landet bestaaende Religionssamfund og derfor ikke heller finde sig foranlediget til at yde noget personligt Bidrag til en Gudsdyrkelse han maa ansee som vrang: om da en saadan Indsigelse burde tages tilfølge? Udkastet mener Ja, naar det hedder i § 66: „Den som ikke vil svare den til den lutherske Kirke lovbefalede personlige Afgift enten til denne eller til et andet anerkjendt kirkeligt Samfund i Landet, betaler samme til Skolevæsenet.“ Udvalget var derimod først af en anden Mening og antog, at i saa Fald burde den personlige Afgift tilfalde Folkekirken; men imellem den forelobige og endelige Behandling kom de Fleste til anden Overbeviisning og erklærede sig ved den endelige Behandling for Udkastets Bestemmelse, der ogsaa vedtoges med 63 Stemmer mod 51, medens Mindretallets (Brun, David, Hall, Hansen, Larsen, Schurmann, Algr. Ussing) Forslag, at de personlige Afgifter i saa Fald skulde afgives til Folkekirken, forkastedes med 74 Stemmer mod 42. Frølund og Grundtvig havde stillet det Forslag, at hele det ovennævnte Stykke af §'en skulde falde bort, hvad dog ikke kom under Afstemning; J. A. Hansen havde foreslaaet at der hellere end „til Folkekirken“ i alt Fald maatte staae „til hvilket af disse (religiøse Samfund) han selv bestemmer;“ men det forkastedes med 66 Stemmer mod 50; Tscherning yttrede, at det vel snarere maatte hedde „til Fattigvæsnet“; men denne Yttring kom for silde til at derpaa kunde bygges noget Forslag.

De enkelte Taler, som holdtes saavel ved den foreløbige som ved den endelige Behandling af Spørgsmaalet om de afvigende Religionsbekjenderes Forhold til Folkekirken, ville vi nu see at samle efter de nys nævnte Hensyn; men da Ingen egentlig har yttret sig imod Friheden til at kunne udtræde af Folkekirken, og kun saare lidet er fremført angaaende Dissenteres fremtidige Ret til Understyttelse af Statskassen, maae vi lade disse tvende Gjenstande uberørte og holde os til de øvrige. Ligesaalidt som vi baade forhen og nu meddele alle de holdte Taler, ligesaalidt meddele vi alle dem, vi anføre, fra Ende til anden; en enkelt Gang have vi endog tilladt os at sammendrage under eet hvad der er sagt ved flere Leiligheder af samme Taler; det var vor Mening at Læseren paa den Maade kunde vinde, uden at Fremstillingens Paalidelighed skulde have nødig at tabe.

(2) Mod en vidtudstrakt Gudsdyrkelsesfrihed for de afvigende Religionsbekjendere udtalte baade Mynster og Ørsted sig ved den forelobige Behandling. Den først nævnte saaledes:

„Idet jeg maa erklære, at jeg erkjender, at Comiteens Indstilling til en Omredaction af § 65 er at foretrække for den Redaction, der findes i Grundlovsudkastet, skal jeg blot tillade mig at bemærke, at det vel formeentlig er saaledes meent, baade i Udkastet og i Comiteens Indstilling, at den Frihed, der tilstedes de afvigende eller, hvad man vil kalde dem, de fremmede Religionsbekjendere, kun gaaer ud paa det, som i saadanne Samfund kan ansees for at være den mere private Religionsøvelse, som holdes i Stilhed og som kun samler et ringe Antal. Imidlertid

Bog-Nyt.

(Januar—Marts).

3. At Frederik Barfod i disse Maaneder har udgivet sin længe bebudede Danmarks Geistlighed, en personalhistorisk statistisk Aarbog, vil vist endnu være alle i frist Minde af de bittre Smædeord, hvormed man fra de forskjelligste Sider fandt sig beføiet at overøse dens Forfatter ved Udgivelsen. At imidlertid de statistiske Dele her ere angivne med en Samvittighedsfuldhed og Nøiagtighed, der udstrækker sig selv til det Ubetydeligste, har Ingen kunnet nægte, og at de ere ordnede saaledes, at Enhver der har gjort sig en lille Smule bekjendt med Bogens Anordning, let vil kunne finde hvad han søger, det vil Enhver ved Brugen snart overbevise sig om. Bogens første Afsnit nævner Danmarks tjenende Geistlighed, Stifts- og Herredsviis ordnet; i det andet anføres atter den tjenende Geistlighed, men ordnet efter Enhvers Bestikkelsesdatum, og her er tillige til hver enkelt føiet statistiske Data om Vedkommendes Livsforhold, hvilket ogsaa er Tilfældet ved det tredie Afsnit, der angiver de entledigede eller ledigliggende Præster. Det fjerde Afsnit, der meddeler Notitser om Danmarks i Aarene 1841-47 afdøde og entledigede Præster, er det, der har fremkaldt de mange haarde Domme over Bogen og dens Forfatter, hvilket man ikke kan undre sig over især ved den Maade enkelte Stykker af disse Notitser først kom ud blandt Publikum. I Almindelighed kan man vistnok neppe sige at Forf. har været haard og skaanselløs i sine Domme, ikke sjelden er hans korte Charakteristik vellykket og træffende, men stundum har hans Iver for statistisk Nøiagtighed forledet ham til at sige Ting, der helst maatte have blevet ustrevne. For denne Mangel paa Takt for det Sømmelige har Forf. i fuldt Maal maattet bøde ved de skaanselløse Angreb, han selv har været udsat for; saa dersom overhovedet fremmede Meninger have nogen Indflydelse paa Forf., vil han vel for Fremtiden lære større Varsomhed, at ikke en enkelt Feil skal lede til en fuldkommen Miskjendelse af et iøvrigt saa møisommeligt og fortjenstligt Arbeide. — Til disse Bogens Hovedafsnit er føiet adskillige Tillæg, hvoraf det første angiver de kjøbenhavnske Candidater, der ere ansatte i Udlandet, størstedelen i Norge, det andet meddeler en fuldstændig Fortegnelse paa alle theologiske Candidater fra den 7de Juli 1788—Dec. 1817; hertil kommer som tredie og fjerde Tillæg tvende Registre, et over Personerne med Henviisning til de foregaaende Afsnit, et over Sognene. — Aarbogen slutter med 1ste Jan. 1848, og vil efter Forf.s Løfte snart blive efterfulgt af en anden Aargang.

Udnævnelser og ledige Embeder.

10. Maj. Sognepræsten for Nykjøbing og Rørvig i Holbæks Amt, C. E. Petersen, beskikket til Provst for Ods og Skippinge Herreder; forhenvær. personel Kapellan for Rødby og Ringsebølle paa Lolland, O. R. C. Pontoppidan, til personel Kapellan hos Sognepræsten for Kippinge og Brarup paa Falster, F. V. Næsted.

16. Maj. Sognepræst og Skolelærer paa Hirtsholmen under Aalborg Stift, D. P. Schaumburg, beskikket til Sognepræst for Tolstrup og Stenum i Hjørring Amt (Kammerherre Skeel til Birkelse har Forslagsret); Adjunkt ved Odense Latin-Skole, M. A. Crone, til Sognepræst for Herrested og Præst til Kristi Kapel paa Ravnholt, i Svendborg Amt (Kammerherre Sehested Juel til Ravnholt har Forslagsret); det er tilladt den under 30. Marts d. A. til Sognepræst for Rejsby i Ribe Bispedømme (Tørninglen) beskikkede Sognepræst for Medolden i Ribe Amt, L. C. Hagen, fremdeles at forblive i sidstnævnte Embede; og *Cand. theol.* M. Mørch, beskikket til Sognepræst for Rejsby.

---

15. Maj. Sognepræst for Ulkebølle paa Als, H. W. K. Krog Meyer, R. af D. meddeelt Tilladelse til at anlægge og bære den ham af Hs. Maj Kongen af Sverrig og Norge tildelte Dekoration som Ridder af Vasa Ordenen.

16. Maj. Sognepræst for Grenjodarstad Menighed paa Island, J. Jonsson, udnævnt til Ridder af Danebrog; *Lector theol.* og Forstander for det islandske Pastoral-Seminarium, *Dr. theol.* P. Pjetursson, udnævnt til Professor med Rang i 5te Klasse Nr. 8 efter Rangforordningen.

---

15. Maj. Idum i Ringkjøbing Amt (130 Rbd.)

19. Maj Hjortshøj, Egaa, og Elev i Randers Amt (439 Rbd.). Det er paatænkt at oprette Elev Sogn, i Forbindelse med det til Skjødstrup Pastorat hørende Elsted Sogn, til et eget Pastorat, saafremt der senere kan skaffes Midler til Indkjøb af en Præstegaard for disse Sogne.

21. Maj. Embedet som Sognepræst og Skolelærer paa Øen Hirtsholmen under Aalborg Stift (71 Rbd.)

22. Maj. Aal i Ribe Amt (329 Rbd.)

☞ **Dansk Kirketidende** udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den **Reitzelske** Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige **Posthuse**, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Nr. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade.

Samlet og udgivet af **R. Th. Fenger** og **C. J. Brandt.** **Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 192.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Trinitatis Søndag, den 3 Juni. [Nr. 36.

Om Religionsfriheden udenfor den danske Folkekirke.

(Et Uddrag af Rigsdagsforhandlingerne den 12. Apr. samt 3. og 5. Mai).

Det vil strax ved første Gjennemlæsning af Grund-lovs-Udkastet være klart, at dette Udkast tydeligt nok stræber at sikkre de fra Folkekirken afvigende Religionsbekjendere fri Religionsøvelse i Danmark. En anden Sag derimod er det, om alle de nødvendige Fordringer i saa Henseende have fundet deres Omtale og Tilsikkring; og dernæst, om det Manglende er bleven afhjulpet ved Rigsdagsforhandlingerne, eller om man maaskee er gaaet i modsat Retning og i nogen Maade har stræbt at indskrænke de Tilsagn om Frihed, som i Udkastet vare givne. For at kunne have nogen Mening herom, er det nødvendigt først at gjøre sig Rede for, hvilke Fordringer der af Dissentere med Billighed kunde gjøres for at de kunde siges at have en ønskelig Religionsfrihed, og dernæst med det samme at see til, hvorvidt disse Fordringer eller Ønsker kan siges at have fundet Indgang paa Rigsdagen.

1. Frihed til Udtrædelse af Folkekirken for dem der ikke længer kunne finde sig tilfredsstillede i dennes Samfund, bliver den første Fordring, og imod denne Fordring, som Udkastet jo strax indrømmer, har der heller ikke ligefrem løftet sig nogen Stemme i Rigsforsamlingen.

2. Den næste Fordring bliver den, at der sikkres de Udtraadte fri Virksomhed og Ret til offentlig Gudstjeneste, — hvad jo vel selvfølgelig først kunde skee, naar Vedkommende havde afgivet den Forsikkring, at de i al deres Tale og Færd skulde vide at agte Sædelighed og borgerlig Orden. En uhindret Frihed i saa Henseende fraraadtes af Mynster, der vilde have Udkastets § 65 forøget med den Tilsætning: „Til offentlig Gudsdyrkelse kunne de fra Folkekirken afvigende Religionssamfund berettiges ved Lov;“ hvilket Tillægsforslag dog forkastedes med 75 Stemmer mod 41.

3. I nær Forbindelse med Fordringen om Ret til offentlig Gudstjeneste staaer Sikkerheden mod at en paabegyndt Gudstjeneste, nu under et, nu under et andet Paaskud, af Øvrigheden kunde standses. Noget Faretruende i denne Hensende synes der at ligge, eller i sin Tid at kunne lægges i det af Udvalget foreslaaede Indskud, at der nemlig skulde vaages over at man i saadanne Forsamlinger ikke alene Intet foretog, men heller Intet lærte som stred mod Sædelighed og offentlig Orden. Dette Forslag vedtoges dog med 79 Stemmer mod 43; hvorimod Frølunds Tillægs-Forslag: „Enhver erholder af Staten lige Beskyttelse for sin Religionsøvelse,“ forkastedes med 82 Stemmer mod 33.

4. Men lige saa nødvendigt som det er, at Ordets Forkyndelse maa gives alle Religionsbekjendelser fri, lige saa nødvendigt er det, at saadanne Samfund saafremt man ellers vil taale dem, dernæst endvidere ligefrem anerkjendes og sikkres mod fremmed Indblanding i de

Samfundsanliggender, saa at disse ikke skulle nødes til at lade sig lede i nogen, for paagjældende religiøse Samfund fremmed eller fjendtlig Retning. Grundlovsudkastet gav ingen Anledning til Frygt i saa Henseende; derimod kan Udvalgets Tillægsforslag § 66 *b*, hvori det hedder: „De fra Folkekirken afvigende Troessamfunds Forhold ordnes nærmere ved Lov," og som vedtoges med 93 Stemmer mod 3 — underkastes forskjellige Udtydninger, som vi ville faae at see, naar vi nedenunder meddele det Vigtigste af Forhandlingerne.

5. Næst efter de ovennævnte Friheder, som vel maa kaldes aldeles uundværlige for hvem der skal kunne siges at glæde sig ved Religionsfrihed, kommer endnu nogle andre ikke uvæsentlige Fornødenheder, hvoraf vi nævne som den første, at de afvigende religiøse Samfund ikke bebyrdes med for stærke Skatter. Udkastet gjør vel Noget, for i denne Henseende at varetage Dissenternes Tarv, eftersom det bestemmer, hvad ogsaa vedtoges med 121 Stemmer mod 2, at Ingen skal være pligtig at yde personlige Afgifter til andet Religionssamfund end det han tilhører. Og det er allerede Noget. Saameget er dog vist, at Statskirkens Præster ikke kunne leve alene af de saakaldte personlige Afgifter (Offer og Accidentser eller Præstepenge) følgelig vel heller ikke Dissenterpræsterne, medmindre de i ganske særdeles Grad ere nøisomme, eller og deres Menigheder overvættes rige eller meer end almindelig gavmilde; thi at skulle yde Tiender til en fremmed Kirkes Vedligeholdelse og fremmed Præsts Underhold, og ved Siden deraf selv skaffe sig Kirkebygning og lønne sin Præst anstændigt, uden at modtage en Stillings Tilskud af Statskassen — det turde dog let falde for strengt, og i mange Tilfælde desuden oprørende for den naturlige Retfærdighedsfølelse. Naar det engang skal forordnes, hvorledes der skal forholdes med det Statskirken tillagte Gods, vil denne Sag jo ventelig finde sin Afgjørelse; men i Grundloven findes intet derom afgjort, idet den kun almindeligt bestemmer, at Ingen for sin Troesbekjendelses Skyld skal lide noget Skaar i sine borgerlige og politiske Rettigheder; men deraf meente *Cand.* Schack, maatte nødvendig følge, at ingen Kirke udpegedes som særlig privilegeret fremfor alle andre; thi paa den Maade erholdt jo virkelig Bekjenderne af de forskjellige Religioner forskjellige borgerlige og politiske Rettigheder, hvad det netop var Meningen at de ikke skulde have. Hans Forslag i den Anledning: at istedenfor § 2 skulde der staae: „De af Staten anerkjendte Troessamfund understøttes af Staten; Anerkjendelsen skeer ved Lov" — forkastedes imidlertid med 87 Stemmer mod 34.

6. Vare ovennævnte Rettigheder sikkrede de udenfor Folkekirken værende Religionsbekjendere, da maatte disse dermed forsaavidt nogenlunde føle sig tilfreds, som de kunde leve hen, uhindret og stille, uden at have noget Tryk eller Ulæmpe at befrygte paa Grund af deres afvigende Overbeviisning. Men er det danske Mænd, der elske deres Fædreland og tage Deel i dets Skjæbne, da vil det falde dem haardt, ved Lovgivningen at staae udpegede som Sekterere og borgerlig Umyndige, der kun i visse Maader kunne stilles ved Siden af de øvrige Borgere og blive deelagtige i deres Rettigheder. Dette har Udkastet villet afværge, og med nogle Rettelser af Udvalget blev det omsider med 125 Stemmer mod 2 vedtaget: at Ingen paa Grund af sin Troesbekjendelse kan berøves Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder, eller, tilføies der, unddrage sig Opfyldelsen af nogen almindelig Borgerpligt. Iforveien havde man 85 Stemmer mod 36 forkastet et Ændringsforslag af Mynster, som fordrede, at der for at have Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder maatte forlanges: baade at Vedkommende hørte til et af de anerkjendte Religions-

samfund, og at de omtalte Rettigheder ikke medførte særegne Forpligtelser til Folkekirken. — Ligeledes forkastede man med 68 Stemmer mod 36 et Forslag af Rée, der søgte at bringe Udkastets Ord i bestemtere Form, og lød saaledes: „Enhver har, uden Hensyn til sin Troesbekjendelse, Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder." — Et Tillægsforslag af Ræder, der gik ud paa at Jesuiter og Munkeordner ikke maatte taales her i Landet, forkastedes med 79 Stemmer mod 27.

7. Endnu staaer kun eet Spørgsmaal tilbage. Naar nemlig En erklærer, at han ikke kan finde sig tilfredsstillet ved noget af de i Landet bestaaende Religionssamfund og derfor ikke heller finde sig foranlediget til at yde noget personligt Bidrag til en Gudsdyrkelse han maa ansee som vrang: om da en saadan Indsigelse burde tages tilfølge? Udkastet mener Ja, naar det hedder i § 66: „Den som ikke vil svare den til den lutherske Kirke lovbefalede personlige Afgift enten til denne eller til et andet anerkjendt kirkeligt Samfund i Landet, betaler samme til Skolevæsenet." Udvalget var derimod først af en anden Mening og antog, at i saa Fald burde den personlige Afgift tilfalde Folkekirken; men imellem den foreløbige og endelige Behandling kom de Fleste til anden Overbeviisning og erklærede sig ved den endelige Behandling for Udkastets Bestemmelse, der ogsaa vedtoges med 63 Stemmer mod 51, medens Mindretallets (Brun, David, Hall, Hansen, Larsen, Schurmann, Algr. Ussing) Forslag, at de personlige Afgifter i saa Fald skulde afgives til Folkekirken, forkastedes med 74 Stemmer mod 42. Frølund og Grundtvig havde stillet det Forslag, at hele det ovennævnte Stykke af §'en skulde falde bort, hvad dog ikke kom under Afstemning; J. A. Hansen havde foreslaaet at der hellere end „til Folkekirken" i alt Fald maatte staae „til hvilket af disse (religiøse Samfund) han selv bestemmer;" men det forkastedes med 66 Stemmer mod 50; Tscherning yttrede, at det vel snarere maatte hedde „til Fattigvæsnet"; men denne Yttring kom for silde til at derpaa kunde bygges noget Forslag.

De enkelte Taler, som holdtes saavel ved den foreløbige som ved den endelige Behandling af Spørgsmaalet om de afvigende Religionsbekjenderes Forhold til Folkekirken, ville vi nu see at samle efter de nys nævnte Hensyn; men da Ingen egentlig har yttret sig imod Friheden til at kunne udtræde af Folkekirken, og kun saare lidet er fremført angaaende Dissenteres fremtidige Ret til Understyttelse af Statskassen, maae vi lade disse tvende Gjenstande uberørte og holde os til de øvrige. Ligesaalidt som vi baade forhen og nu meddele alle de holdte Taler, ligesaalidt meddele vi alle dem, vi anføre, fra Ende til anden; en enkelt Gang have vi endog tilladt os at sammendrage under eet hvad der er sagt ved flere Leiligheder af samme Taler; det var vor Mening at Læseren paa den Maade kunde vinde, uden at Fremstillingens Paalidelighed skulde have nødig at tabe.

(2) Mod en vidtudstrakt Gudsdyrkelsesfrihed for de afvigende Religionsbekjendere udtalte baade Mynster og Ørsted sig ved den foreløbige Behandling. Den først nævnte saaledes:

„Idet jeg maa erklære, at jeg erkjender, at Comiteens Indstilling til en Omredaction af § 65 er at foretrække for den Redaction, der findes i Grundlovsudkastet, skal jeg blot tillade mig at bemærke, at det vel formeentlig er saaledes meent, baade i Udkastet og i Comiteens Indstilling, at den Frihed, der tilstedes de afvigende eller, hvad man vil kalde dem, de fremmede Religionsbekjendere, kun gaaer ud paa det, som i saadanne Samfund kan ansees for at være den mere private Religionsøvelse, som holdes i Stilhed og som kun samler et ringe Antal. Imidlertid

kunde det jo vel ogsaa være, at det af Vedkommende kunde blive udlagt saaledes, at enhver offentlig Gudsdyrkelse uden videre var tilladt. Hvad der her fornemmelig maa komme i Betragtning er, at Catholikerne paa Grund heraf kunne ansee sig berettigede til at holde offentlige Processioner i Gaderne og andre saadanne Ting, som jo i sig selv høre til deres Gudsdyrkelse, men som jo ikke uden videre kan tillades dem. Ligeledes kunde der ogsaa gjerne opstaae saadanne Secter, som søgte at trække til sig ved en offentlig Gudstjeneste, som paa een eller anden Maade var anstødelig, skjøndt den just ikke kunde siges at stride imod Sædeligheden eller den offentlige Orden. Jeg skal derfor tillade mig at foreslaae, om der ved Slutningen af Paragraphen maatte tilføies de Ord: „Til offentlig Gudsdyrkelse kunne de fra Folkekirken afvigende Religionssamfund berettiges ved Lov.“ Jeg troer, at det er saameget mere ønskeligt, at dette optages i Grundloven, som der saavel i Udkastet som i Comiteens Redactionsforandring til § 66 forekommer det Udtryk „et anerkjendt kirkeligt Samfund“ og „et i Landet anerkjendt Troessamfund“; men der indeholdes ikke Noget i Udkastet om, hvad der udfordres til, at et Troessamfund skal kaldes anerkjendt, thi fordi det opretholder sig selv, fordi det holder visse Religionsøvelser, derfor synes det mig dog ikke at kunne kaldes anerkjendt, hvorimod, hvis man her i Landet vilde give et Samfund Berettigelse til at holde offentlig Gudsdyrkelse, da maatte man ogsaa iforveien erkyndige sig om dets Lære og de Skikke, det bruger, og naar da den offentlige Gudsdyrkelse tilstedes det, da vil det ogsaa være at ansee som anerkjendt.“

Ørsted: „Dersom § 65 i det foreliggende Lovudkast og den dertil svarende Paragraph i Udvalgets Forslag alene gik ud paa at hjemle Borgerne Ret til at holde privat Gudsdyrkelse efter deres religiøse Forestillinger, vilde jeg ikke finde nogen Betænkelighed derved, men jeg har for min Deel aldrig antaget, at Paragraphen har en saa indskrænket Betydning. Den hjemler Borgerne almindelig Ret til at forene sig for at dyrke Gud, og dersom altsaa denne Paragraph bliver uforandret, kan ethvert Samfund holde offentlige Forsamlinger, prædike sine Lærdomme og udøve sine Ceremonier, uden at der behøves nogen Anerkjendelse i saa Henseende af Staten. Derved seer jeg ikke rettere, end at de Forbud som Lovene indeholde, mod at Jesuiter, Munke eller andre saadanne papistiske Geistlige her maae opholde sig og udøve deres Ceremonier, ere ophævede, men jeg seer ikke heller andet, end at alle Slags vilde Sværmere, alle Slags Materialister og alle andre Secterere, hvis Lærdomme ikke umiddelbart stride mod Retsordenen, men dog indeholde Spiren til Retsordenens og den hele offentlige Sædeligheds Ødelæggelse, maatte kunne offentlig forkynde deres Lærdomme, Noget, jeg paa ingen Maade troer kan være tilraadeligt. Jeg troer ikke, at der hos Folket er mindste Ønske om noget Lignende, og jeg troer, at det kunde blive meget fordærveligt. Det maa ogsaa bemærkes, at forsaavidt Øvrigheden skulde finde sig beføiet til at skride ind, naar Sædeligheden og den offentlige Orden krænkes, kan det jo efter de øvrige Bestemmelser, som findes i Udkastet, kun skee ved at gjøre et interimistisk Forbud og siden forfølge det ved Domstolene. Jeg er imidlertid overbeviist om, at naar det Spørgsmaal, om visse Lærdomme maae prædikes offentlig og hvorvidt visse Ceremonier maae udøves, skal paakjendes af Domstolene, maa man, naar de Love, vi have angaaende Forbud mod andre Religionssamlinger end dem som have Hjemmel i Loven, ere ophævede, gjøre Regning paa, at alle Samfund, hvori Lærdomme, som de foranførte, prædikes, vilde være tilladte, og derfor vil nok ogsaa enhver Øvrighed tage sig iagt for at skride ind ved saadanne Leiligheder. Jeg troer, det Rigtigste var, at det hele Spørgsmaal om Omfanget af Religionsfriheden eller af fremmede Religionsbekjenderes Frihed til at udøve deres Religion forbeholdtes den tilkommende Lovgivning, den samme Lovgivning, som skal træffe Bestemmelse om Folkekirken eller den almindelige Landets Religion og dens Forhold til Staten, og forsaavidt finder jeg den af det ærede Udvalg foreslaaede § 66 *b* meget hensigtsmæssig. Det var godt, om dette Forhold blev forbeholdt en kommende Lovgivning at ordne; da vilde det være grandsket af et Kirkemøde, der var sammensat af indsigts-

fulde og med Folkets Tarv fortrolige Mænd, og da vilde en tilkommende Rigsdag i Forbindelse med Regjeringen derover kunne tage sin Beslutning. Jeg kan ikke troe, at man kunde komme til andet Resultat med al den Liberalitet, man end maatte vise mod andre Religionsbekjendelser, end at man dog ikke vilde tillade en offentlig Øvelse af nogen Troesbekjendelse, uden den iforveien var Staten bekjendt og undergiven Statens Tilsyn. Det synes ogsaa virkelig, som om Grundlovsudkastet og Comiteen paa en vis Maade have forudsat det, naar der tales om anerkjendte Religionssamfund, men i § 65 finder jeg ikke noget Spor dertil."

For samtlige Borgeres Berettigelse til fri Gudsdyrkelse udtalte Grundtvig sig saaledes:

„Det var Skik i det danske Cancelli, at naar der var Tale om nogen Frihed, at da, efterat maaskee meget stærke Grunde vare anførte, hvorfor det kunde være baade billigt og rimeligt nok, at en saadan Frihed fandt Sted, dog Slutningen blev, at man desuagtet ikke fandt den nødvendig; og, saalænge som denne Tankegang er herskende, følger det af sig selv, at man aldrig faaer nogen Frihed, uden at den allerede med det Samme er saagodtsom borttagen. Hvad nu de Indvendinger angaaer, som jeg har hørt mod Udkastets Paragrapher, der ville tilstaae alle Borgere i Danmark fri Øvelse af deres Religion, fri Gudsdyrkelse, da er der især Noget, som jeg troer at maatte gjøre opmærksom paa, thi uagtet det er meget iøinefaldende, naar man først har faaet Syn paa det, synes det dog underligt at skjule sig for mange, selv for klare Øine; det er nemlig det, at man taler om fremmede Religioner. Hvad er fremmede Religioner i Danmark? Jeg skulde mene, hvad man har kaldt den lutherske Religion og hvad man maa kalde den christelige Religion er dog ligesaavel[1]) fremmed som nogen anden, man kan nævne, deri kan altsaa ikke ligge Noget; men hvad der vistnok gjør, at man synes, der ligger Meget i det Ord fremmed Religion, det er, fordi der virkelig ligger endeel i Ordet og Begrebet: fremmede Folk. Det er altsaa hvad vi skulde see hen paa, ikke paa, hvad Tro et Menneske bekjender sig til, eller hvad Gudsdyrkelse der huer ham bedst, men om han virkelig er En af Folket, eller han ikke er det.

Derfor er der jo i vort Udkast ogsaa sat Grændser for alle Fremmedes baade borgerlige og politiske Rettigheder, idet at det jo først er ved Lov, at de kunne faae Indfødsret og derved Adgang til Embeder; men intet andet Værn mener jeg vi enten kunne behøve eller forlange i denne Henseende, thi jeg skulde mene, at den danske Mand maa være ligeberettiget til Alt, hvad der ved Loven sikkres de Indfødte, enten han saa bekjender sig til denne eller hiin Tro, enten han dyrker Gud paa denne eller hiin Maade. Naar man ellers indvender, hvad man jo ofte gjør, og ogsaa har gjort idag, at der dog var saadanne Stillinger, hvor dette slet ikke gik an, og man anførte saaledes, hvordan en Jøde nær var bleven Cultusminister i Preussen — da maa jeg derved erindre, at det kunde jo altid blive et Spørgsmaal, hvorvidt vi turde give Jøderne — dette oprindelig ganske fremmede asiatiske Folk — hvorvidt vi turde give det borgerlige og politiske Rettigheder lige med vort eget, men vi skulle kun ikke gjøre os skyldige i den store Daarskab, at vi søge Grunden til denne Tvivl i deres Religion, thi derved lokke vi jo aabenbart de sletteste af dem til at trænge sig ind iblandt os og tiltage sig alle vore Rettigheder, idet vi lokke dem til, naar de ikke have mere Samvittighed, da at gaae udvortes over til vor Troesbekjendelse for at erhverve alle borgerlige og politiske Rettigheder. Forresten anseer jeg det slet ikke farligt, i den Henseende at tilstaae dem lige Rettigheder, ialtfald langt mindre farligt end at tilstaae enten Tydskerne eller andre fremmede Folk denne Frihed, thi disse ere et Folk og have et Fædreland, om ikke altid saa stort som Tydskernes, de ere et Folk og have et Fædreland, de have altsaa en forskjellig Fordeel fra os, eller om ingen bestemt personlig Fordeel, dog en Tilbøielighed, som kan blive vort Land

[1]) I Rigsdagstidenden staaer „ligesaalidet"; altsaa lige det Modsatte af hvad Taleren har meent og sagt. Men af den Slags Feil (om end ikke altid saa slemme) findes der adskillige i samme Tidende.

og vort Folk meget skadelig og farlig; men saaledes er det ikke med Jøderne. Det har derfor gjennem hele Verdenshistorien viist sig, at de stode altid ved Siden af de bedste Borgere i de Lande, hvor der skjænkedes dem fulde borgerlige Rettigheder, saaledes, for at nævne et Exempel fra den gamle Tid, hos Grækerne, der var det aabenbart saaledes i de to store Hovedstæder, Antiochia og Alexandria, der udmærkede Jøderne sig og vare, om ikke de bedste, saa dog lige med de bedste Borgere, og det var kun i Rom, hvor de behandledes som Trælle, og siden i den vestlige Christenhed, hvor man lærte saameget Ondt af Romerne, det var der at Jøderne ved at behandles som Trælle, ja tidt som Afskum, ogsaa bleve skadelige for Folkene."

(3) For de forskjellige Religionsbekjenderes fuldstændige Lærefrihed udtalte Grundtvig sig, deels ved den foreløbige, deels ved den endelige Behandling paa følgende Maade:

„Hvad § 65 i Udkastet angaaer, som jeg anseer for den egentlig vigtige, da mener jeg, at den burde antages aldeles uforandret, og langtfra at skulle have andre Tilsætninger, ikke engang skulde have den, som de fleste af vore Nævninger i denne Sag have foreslaaet, nemlig Tilsætningen af det lille Ord „læres", thi der er en stor Forskjel herimellem, som Enhver vil kunne see, og imellem hvorvidt der foretages Noget i Forsamlingen, som strider mod hvad man med nogen Ret kan kalde Sædelighed og offentlig Orden. Dette sidste lader sig omtrent afgjøre, men derimod, saasnart vi komme til Lærdommen, da er det saaledes, som en æret Taler nylig bemærkede, at naar man kun i Lærdommen kan see Noget, som efter Ens Skjøn indeholder i sig „Spiren" til hvad der kunde blive fordærveligt for vor Sædelighed og vor offentlige Orden, da maatte det være nok til at forbyde det, og da see vi, at det bliver noget Vilkaarligt, og at man ikke kan vente Andet, end at, naar de, som skulle bedømme Lærdommen, vare af en anden Troesbekjendelse, vilde de ved tusinde Leiligheder kunne finde Noget som muligen kunde blive skadeligt for Sædeligheden og den offentlige Orden, hvilket altsaa maatte stille hine Troesbekjendere igjen ved deres frie Gudsdyrkelse. Det maa jo vel altid antages at være et Ønske hos endeel, at de ved en saadan Frihed kunde have en Dør aaben til at standse Brugen af Friheden, naar de lystede, saaledes som vi jo vide, ogsaa har været Tilfældet i Frankrig, hvor de have lukket et Bedehuus, nu under dette, nu under et andet Paaskud. Jeg mener, det er og bliver klart, at hvad enten man i den saakaldte Statskirke eller udenfor denne vil binde Lærefriheden dertil, hvorvidt man finder, at Læren stemmer overens med Sædelighed og den offentlige Orden, at da lader man en Dør aaben til, hvad Øieblik man vil, at afbryde Friheden. Derfor kan jeg ikke andet end tilraade og stemme for, at ogsaa denne Frihed, der jo ogsaa først nærmere vil ordnes ved Lov, den Frihed, at alle Folk i Landet skulle have Lov til at holde sig til den Tro og Gudsdyrkelse, som behager dem, at den maa komme til at staae, og staae aldeles uforvansket, og en Forvanskning maatte jeg kalde det, dersom der efter Udvalgets Ændringsforslag og paa den høitagtede Ministers Anbefaling blev indskudt „læres eller" efter „Intet", thi det er visselig ikke indskudt for Intet. Det er jo vistnok saa, at jeg som dansk Rigsdagsmand ikke har nogen Forpligtelse eller nogen Berettigelse til at tale nogen, enten den christelige eller anden Troes Sag, ingen anden Troessag, end Troen paa Folkets Aand og Rigets Lykke; men da det er blevet sagt, at Christendommen skulde være Noget, som Folket, det danske Folk, skyldte enten at opgive, eller dog betydelig indskrænke sin Troes Frihed, skylder jeg Sandheden det Vidnesbyrd, at efter Alt hvad jeg kjender enten til Christendommen selv eller til dens Historie, da er den saa langt fra at ville paa nogen Maade indskrænke Troesfriheden, at den meget mere paa det Allerstærkeste begrunder den. Det er efter min fulde Overbeviisning aldrig den ægte, aldrig den oprindelige, men altid kun en falsk, altid kun en selvgjort Christendom, som stræber efter at faae et Rige af denne Verden, stræber efter et borgerligt Herredømme over Folk og Riger. Det er altid saa, og Enhver, som blot veed, at de Christne til alle Tider selv have krævet den fuld-

Lidelseshistorien, hvoraf det nys udkomne 1ste Hefte indeholder 7 over Lidelseshistoriens første Afsnit møde vi en dybere Inderlighed, en Hjertets Varme, der hyppig udtaler sin bevægede Stemning i indflettede Psalmevers og dristigt benytter Bibelens Billedsprog navnlig Propheternes og Psalmernes Udsagn, for at give Anskuelsen Fylde og Kraft. Det er sjælden at danske Præster have offentliggjort deres Fasteprædikener, derfor vil denne Samling udentvivl være mange kjærkommen, saameget mere som Betragtninger over „den underlige Strid da Liv og Død de stredes" frembyde Prædikanten rigelig Leilighed til at udfolde sit dybe, bevægelige, religiøse Gemyt. Samlingen vil afsluttes i trende Hefter.

6. Under Navn af „Erindring om Krigstiden i Aaret 1848" har Pastor *Dr.* Rørdam i Frederits udgivet 9 Prædikener, der ere holdte medens Fjendens Tropper besatte Byen og Landet og det er disse Forhold, der har bevæget Forf. til at udgive dem. „I 23 Dage, hedder det i Fortalen, maatte vi vaagne hver Morgen med den tunge Følelse, at vi vare Fanger i Fjendens Haand. Troen allene kunde lette Sindet og styrke Sjælen, og de som havde Troen overgave sig med Bøn og Haab i Guds Faderhaand; de fandt ogsaa Trøst, og oppebiede roligt, hvad Gud vilde lade Tiden bringe. Vi følte ogsaa levende i hiin fælleds Gjenvordighedstid, hvorledes Kjærligheden sammenknyttede vore Hjerter som Børn af det fælleds jordiske Fædreland. Der var baade Villie og Iver hos Alle til at opmuntre og hjælpe hverandre. De Fremmede saae det ikke urørte, at der var Mod, Trofskab og Kjærlighed i danske Mænds og Qvinders Bryst. Jeg haaber, at Gud ikke vil lade Indtrykket af disse Følelser og Erindringer om hvad der er oplevet forsvinde sporløst af christelige Hjerter i denne Menigheds Kreds; og som et Minde om det Henrundne udgives denne Samling af Prædikener."

7. I tvende Prædikener har Pastor Fr. Helweg udkastet et Billede af „Døberen Johannes," som disse Linier gjerne vilde anbefale til omhyggelig Beskuelse. Grundanskuelsen er her den af Grundtvig udtalte, at Johannes gjenopvakte Israels Folkelighed af sin Døds-Dvale: „han vendte jo Børnenes Hjerte til Fædrene og Forældrenes til Børnene, for at bane Herren Vei og fremstille ham et velberedt Folk;" men den Anskuelse, Grundtvig saaledes har skizzeret, er her klart grebet og fuldstændig gjennemført i sine enkelte Træk. Forf. bemærker derom i Forordet: „det var tilvisse ikke min Agt, idet jeg holdt efterstaaende Prædikener at give et Bidrag i en theologisk Strid, men, efterat jeg havde holdt dem, forekom det mig — hvori jeg muligvis skuffer mig — at de ogsaa i theologisk Henseende kunde interessere i en videre Kreds. Jeg bemærker endnu, at ved Udarbeidelsen til Trykken, Prædikenernes theologiske Præg er blevet mere fremherskende, end det ellers var."

8. Det nordiske Literatur-Samfund har nylig ved *Cand.* C. J. Brandt udgivet en Folkebog fra Middelalderen Lucidarius, der i høi Grad er af kirkehistorisk Interesse. Den hører til de ikke mange Sproglevninger fra Middelalderen, som man sædvanlig altfor lidt har ændset eller er gaaet hen over med den Bemærkning at de ere Oversættelser fra Latinen. Nu er det vel sandt, at al Christendom er noget overført og at det navnlig var fra Latinen vi fik den, men i Tilegnelsen kan det Overførte dog nok have sit eiendommelige, og det er det vi alene kunne vente at finde i Skrifter som dette, der maaskee bedre end noget andet viser, hvorledes vore Forfædre tilegnede sig de christelige Kirkeskikke og Forestillinger, og søgte at gjøre dem til deres aandelige Eiendom. — I en udførlig Indledning søger Udg. at oplyse hvorledes det forholder sig med denne gamle Folkebog, som vi finde under dette Navn næsten i alle Vesterledens Sprog, og hans Resultat er, at denne danske Lucidarius ikke er nogen Oversættelse af den latinske reent theologiske Lucidarius, der stammer fra Frankrig fra det 12te Aarh., men en fri Omarbeidelse, der ligesom sine Navnefæller i andre Sprog, men dog paa sin egen Maade, giver „i kort Begreb en Sum af Tidens theologiske, astronomiske, physiske og geographiske Kundskaber", saa at den altsaa er „et Slags Katechismus i Middelalderens Tro og Viden". Ved rimelige Gisninger søger Udg. at bestemme Tiden, naar Bogen er affattet, og mener da at den maa

hver af de Exceptioner, som elle.s i paakommende Tilfælde vilde fremkomme, naar der blev Strid om et religiøst Samfunds Stilling, ikke til andre Religioner, men ligefrem med Hensyn til det almindelige Sædelighedsprincip, idet man kunde paastaae, at man vel overlod sig til slige theoretiske Betragtninger og Sætninger og ogsaa offentlig foredrog og lærte dem, men at man af Respect for Staten afholdt sig fra at gjennemføre i sit Liv, hvad man dog lærte. Med denne Adskillelse af „Læren" og „Handlen" kan Staten ingenlunde være tjent; den kan ikke lade det gjælde, at den Enkelte siger: „Min Lære kan du fordømme, du kan finde den usædelig, men jeg tager mig iagt for at handle derefter;" thi den Enkelte, som taler saaledes, giver Staten ingen Sikkerhed for, at ikke de, hvem han offentlig og samfundsviis foredrager sin Lære som sand, maaskee desto ivrigere overføre den i Livet. Men hvad der, troer jeg, har foresvævet de fleste Talere, der have fundet noget særdeles Farligt for Friheden i at tilføie: „læres eller," det beroer, troer jeg, paa en Grundmisforstaaelse af hvad der er lettest og med mindst Indskrænkning for Friheden at controllere, Lærer eller Handlinger. Man gaaer ud fra, at Friheden lider mindst ved, at man controllerer Handlinger, men meest ved at man controllerer Lærer, men det forholder sig omvendt, naar Controllen føres, som den i Grundlovens Aand maa blive at føre. Det er sagt af en æret geistlig Taler, at han ikke vidste, hvorledes Controllen skulde føres mod Lærer, naar man ikke vilde trænge sig ind i private Sammenkomster og høre de Ord, der bleve talte. Forsaavidt Sammenkomsten holder sig ganske paa Privatlivets Gebeet, vil man ikke trænge sig derind, hverken for at høre, hvad der læres eller see, hvad der handles; men naar den gaaer over til at blive en offentlig Gudsdyrkelse, hvortil et Samfund slutter sig, saa er det meget lettere og forbundet med meget mindre Indskrænkning i Samfundets Frihed at faae at vide, hvad det opstiller som Lære, end at controllere dets Handlinger og Foretagender under Gudsdyrkelsen. Man skal ikke opsnappe de enkelte Yttringer, ikke trænge sig ind i Privatlivet, ja ikke engang i Templet, for at høre hvad Præsten eller Læreren siger; men i Almindelighed vil det ved Bekjendelsesskrifter, Lærebøger, offentlige Aktstykker staae fuldkommen fast, hvad et Religionsselskab lærer; men hvad det foretager for lukkede Døre, staaer ikke fast, og just her vilde blive Plads for den forhadte Politivirksomhed, der skulde trænge sig ind i Borgernes Helligdomme for at komme efter Handlinger. Den Lære, der efter Grundlovens Aand kan komme under Overveielse, er langt mere offentlig; ved Lære'rne har man at gjøre med Samfundet, ved Handlingerne med Individer, og atter herved viser det sig, at det er meget lettere at controllere Lære'rne uden Indgreb i Friheden end at controllere Handlinger. Men jeg troer, at man miskjender dette Forhold derved, at man tænker sig en aldeles uberettiget Begrændsning af den Lære, der skal kunne undgaae at antages for at stride mod Sædelighed og borgerlig Orden.

Der er talt om, at man kunde angribe, hvad der var Magthaverne forargeligt, og der er sagt, at der ikke lettelig var nogen fra Folkekirken afvigende Lærdom, der ikke skulde kunne gives et Skin af at stride mod Sædelighed og god Orden. Men hvo skal paadutte den dette Skin? Det skulde en Anklager; men en Anklager kan ogsaa paadutte Folkekirken dette Skin; men med dette Skin er Sagen ikke afgjort. Der spørges da om, hvo skal endelig afgjøre den, og nu tænker man paa Politimyndigheden, der gaaer hen og forbyder den omspurgte Gudsdyrkelse, eller i det Høieste paa den administrative Vei, saaledes at en Minister eller anden Embedsmand siger: Det er en falsk Lære, den maa ikke føres, og det Tempel eller den Kirke, hvor den føres, skal lukkes. Men det er ikke det Forhold, vi maae tænke os. Ligesaavel som Staten maa lade det ved Domstolene afgjøre, om de Foretagender, om hvilke der er Spørgsmaal, stride mod Sædelighed og god Orden, ligesaavist antager jeg, at det ogsaa ved Domstolene maa afgjøres, om Lære'rne stride mod Sædelighed og god Orden, og Politiet kan her ikke gaae videre, end det ogsaa kan gaae ved Handlinger, det kan standse Handlingen og Lærens Forkyndelse, indtil Spørgsmaalet er paadømt."

1849. Nr. 193.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Første Søndag efter Trinitatis, den 10 Juni. [Nr. 37.

Om Religionsfriheden udenfor den danske Folkekirke.

(Et Uddrag af Rigsdagsforhandlingerne den 12. Apr samt 3. og 5. Mai).

(4) Imod Udvalgets Tillæg: „De fra Folkekirken afvigende Troessamfunds Forhold ordnes nærmere ved Lov" udtalte Tscherning sig saaledes:

„Da jeg læste § 64, saa forekom det mig, som om den omtrent indeholdt i Korthed, at vi ville helst have saa lidt Religionsfrihed som muligt, og naar jeg nu læser § 66, saa forekommer det mig, som om den med dens Tilsætning indeholder: vi ville i Grunden slet ingen Religionsfrihed have; thi naar vi virkeligen sætte disse 2 Paragrapher i Udførelse, saa komme vi til ikke at kunne have anden Frihed i Troen end den, som kan skaffe sig en Betryggelse ved Lov, og vi faae en Kirke, som skal have en lovbegrundet Forfatning. Naar nemlig § 64 siger, at Folkekirkens Forfatning skal ordnes ved Lov, og § 66 *b* siger, at de afvigende Troessamfunds Forhold skulle ordnes ved Lov, saa ere vi i Grunden ikke rykkede et Skridt ud over den nærværende Tilstand, saaledes som den udøves, saaledes som dens daglige Tilværelse er. Vi have ikke gjort et eneste Fremskridt til Religionsfrihed, hvis vi antage disse 2 Paragrapher — 66 *b* er vistnok ogsaa aldeles unødvendig; hvorledes skulle vi komme til at fastsætte disse Troessamfunds-Forhold, hvorvidt skal Grændsen gaae, hvad skulle vi forstaae ved dette „Forhold", er det Forholdet til det ydre Samfund, eller er det Forholdet mellem disse Troessamfunds Medlemmer indbyrdes? Det kan udvides til det Ene og indskrænkes til det Andet. Jeg kan forstaae, naar man siger: Troessamfunds Forfatning, thi da er det den kirkelige Indretning, hvorom det gjælder; men naar man kun siger Troessamfunds Forhold, saa forekommer det mig saa ubestemt og uklart, at det er umuligt til en given Tid, naar Loven derefter skal formes, at vide, hvad Loven skal beskjæftige sig med. Ialtfald er det unødvendigt at bringe dette ind i Grundloven; man rykker ikke derved et Skridt fremad, det vil sige ikke et Skridt nærmere til Religionsfrihed, og det, vi have villet vinde ved Grundloven, det er dog ikke at opretholde Religionens Begrændsninger, men det er aabenbart at skaffe Religionsfrihed. Naar vi altsaa ikke rykke dette et Skridt nærmere, saa seer jeg ikke Nødvendigheden af denne § 66 *b*, og naar jeg sammenholder den med § 64, hvis Nødvendighed forøvrigt ikke er synderlig indlysende, saa troer jeg, at den er endog høist skadelig og jeg vil derfor tilraade saamange af Forsamlingens Medlemmer som muligt ikke at optage den; vi forandre intet Væsentligt ved at lade den blive ude, men vi kunne gjøre megen Skade ved at optage den.

Jeg forudseer, at Følgen af disse Paragrapher vil blive en Dissenterlov, men hvor der er en Dissenterlov, er ingen Religionsfrihed."

Dette Foredrag besvaredes af Udvalgets Medlem Schurmann paa følgende Maade:

„Jeg maa tilstaae, at jeg aldeles ikke forstaaer den Frygt, som den sidste ærede Taler udtalte, idet han navnlig yttrede, at naar de to af ham betegnede Paragrapher blive tilføiede, saa vilde der i Virkeligheden ikke gjøres et Skridt fremad til virkelig Religionsfrihed. Naar nemlig Grund-

at Udvalget kun har foreslaaet een Bestemmelse om Lærefriheden, og at den gaaer ud paa, at der ikke skal være Lærefrihed.«

Under Forhandlingernes Løb tog ogsaa Clausen Ordet og sagde:

»Det forekommer mig at være en ganske forunderlig Misforstaaelse, der ligger til Grund for den Maade, hvorpaa flere ærede Rigsdagsmænd have yttret sig med den Udtalelse, som er bragt i Forslag af Udvalget. Lader os tænke os, at Paragraphen blev staaende i sin oprindelige Form, hvorefter den lyder: »dog at Intet foretages, som strider mod Sædeligheden eller den offentlige Orden:« vilde man da virkelig, efter Paragraphens Indhold, mene, at et Troessamfund ikke foretog sig noget Stridende mod Sædeligheden eller den offentlige Orden, derved at dette Samfund fremsatte ledende Grundsætninger for sin Lære og sin dertil svarende Handlen, som vare aldeles stridende mod Sædelighedens eller den offentlige Ordens Love? Hvor der er Tale om saadanne Samfund, som netop hvile paa en Lære, hvor denne er Midtpunktet, Grundlaget for den hele Handlen, der maa ganske vist Behandlelse og Udvikling af denne Lære gjælde som et »Foretagende.« Det maa erkjendes, om Samfundet har Ret til den religiøse Frihed, eller ikke. Det er blevet indvendt, at paa den Maade kunde den hele Frihed gjøres illusorisk, fordi det vilde være let at sige enhver Lære [illegible], at der af den kunde udledes Noget, der kunde siges at være stridende mod Sædelighed eller den offentlige Orden: men jeg veed ikke, med hvilken anden Ordbestemmelse den samme Indvending ikke kunde have gjældt. Naar det siges som Grundsætning for enhver [illegible], at der ikke maa [illegible] Noget, stridende mod Sædeligheden, da kunde det jo paa samme Maade siges, at Samfundet ved at opstille en saadan Regel [illegible] enhver [illegible]. Vil man gaae ud fra den Forudsætning, at der i Samfundet er en Retning til, en Tendents til at undergrave enhver Frihed, og tillige benytte enhver Ordbestemmelse til at [illegible] Friheden [illegible], da [illegible] Friheden [illegible] Grundlag og [illegible]: men jeg mener, at det er den urigtigste Forudsætning, hvorfra vi Alle i denne Sal maae gaae ud.«

Disse Ord have virket i en høi Grad [illegible] paa vor Opmærksomhed, fordi de [illegible] en saare vel [illegible] Sammenligning — uden dog videre at udføre den — nemlig mellem Religionsfrihed og Pressefrihed. Den første have vi ikke kjendt meget til hidtildags; om den sidste derimod have vi et tydeligere Begreb; derfor er det godt at have den til Sammenligning. Begge gaae de ud paa en aandelig, ikke [illegible], men lovbunden Frihed; begge udsætte de [illegible] og Samfundet for megen Uovereensstemmelse og Uorden, men Frihedens Fordeel er saa stor at al saadan Ulempe i Sammenligning dermed bliver for Intet at regne; begge frabede de sig verdslig eller geistlig Formynderskab og forud bestemte Foranstaltninger og erkjende de borgerlige Domstole som det eneste rette Sted, hvor det paa Statens Vegne og efter de borgerlige Love skal paakjendes, ikke hvad der kan skee, men hvad der er skeet, er skrevet, er sagt.

(Fortsættes.)

Bog-Nyt.

(Januar—Marts.)

1. Kort efter Nytaar udgav Pastor Dr. Kolthoff under Navn af „Fastetrædikener" en Samling af 22 Prædikener, holdte til forskjellige Tider og under forskjellige Forhold. Der gaaer igjennem disse den samme klare bestemte Tone, der er Særkjendet for Forf.s tidligere udgivne Samlinger. [illegible] nye [illegible], [illegible] ved [illegible] Begreb [illegible] Prædikenerne [illegible] i [illegible] Ord og tillige med en [illegible] Sikkerhed og Klarhed. At denne Samling [illegible] til et [illegible]. De Prædikener som disse maatte [illegible], hvori en genial Personlighed har [illegible] den hele [illegible] for [illegible] Læsere.

2. I Pastor Leth's Prædikener over:

Møde bemærkede, at man ikke skal troe, at den hele hidtil bestaaende Forfatning i alle Dele og alle Lovbestemmelser er med Eet ophævet, hvorved vi vilde komme i en vanskelig Stilling med Hensyn til Oprettelsen af Orden. Med Hensyn til den Kirke, som i Udkastet er betegnet som Folkekirke, saa har den hidtil staaet i et saadant Forhold til Staten, at ikke blot Staten udøvede en stor Indflydelse paa den og dens Bestyrelse, men at Staten derfor modtog meget betydelige Tjenester af den, og det er vel bekjendt, at Folkekirken eller den Kirke, som hidtil har været Landets almindelige Religion, at denne Kirkes Embedsmænd ikke blot ere Kirkelærere, men at de ogsaa i mange Retninger ere Statens Embedsmænd, hvorved der er opstaaet et saa compliceret Forhold, at det er end mere nødvendigt, at der ved Lov gribes ordnende ind, naar denne Kirke skal tilstaaes Friheder, idet Staten ogsaa har Interesse ved at see Forholdene i Kirken ordnede saaledes, at Staten ikke kommer tilkort med Hensyn til alt det, som den hidtil har modtaget, ogsaa i de ydre Forhold, af Kirken. Med Hensyn til de øvrige Religionssamfund her i Landet er der hidtil givet en Mængde Lovbestemmelser for at ordne den større eller mindre Grad af Frihed, som er tilstaaet dem, og for at begrændse deres Bevægelse mellem hinanden og ved Siden af den almindelige Religion og dens Bekjendere, og her vil en Lov være nødvendig, just for paa en ordentlig Maade at løse hvad der hidtil staaer bunden, og der er ingen Fare for, at denne Lov skal komme til at ophæve hvad Grundloven har tilstaaet, men Loven vil have i det Enkelte at udføre, hvad der i Grundloven er opstillet som det Almindelige."

(6) Da Talen kom paa Dissenternes Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder, fremsatte Tage Müller det som sin Anskuelse, at der maatte skjelnes imellem borgerlige og politiske Rettigheder. Ved politiske Rettigheder maatte forstaaes saadanne, som egentlig angik Statens Ordning og Bestyrelse, og de maatte da, saalænge Staten vedkjender sig at være en christelig Stat, kun tilkomme dem, der høre til et eller andet anerkjendt christeligt Samfund. „Man kan vel ei negte, siger Taleren videre, at et ikke-christeligt Sind ofte findes hos dem, der dog udvortes bekjende sig til den christelige Kirke; men deels har dette ikke-christelige Sind ei samme Berettigelse hos dem som hos Ikke-Christne og deels er ofte en skjult Levning af Fædrenetroen dog bleven tilbage. — Men derfor forkaster jeg ikke ligefrem Forslaget om, at man ikke paa Grund af Troesbekjendelsen kan negtes Adgang til politiske Rettigheder, thi der kan være Anledning til at gjøre Undtagelser fra den almindelige Regel. Kun maa jeg urgere paa, at paa mit Standpunkt er saadan Indrømmelse en Undtagelse, der ikke er uden Vigtighed og Betænkelighed, da dette Skridt, eengang gjort, ikke kan gjøres tilbage, medens i Borgersamfundet Bevægelser og Svingninger, især af saa negativ Art, hyppigt verle. Fortiden kan der her kun være Tale om Medlemmer af det mosaiske Troessamfund, hvilke vel denne Undtagelse bør indrømmes efter Tidens Stemning, da Mosaiterne nu ikke længer ere affondrede, som den jødiske Nation var, men gjennemtrængte af den almindelige europæiske Dannelse og ere vedblevne at gaae fremad i Cultur, Sædelighed og Fædrelandssind i samme Grad, som de ere blevne meer og meer deelagtiggjorte i de borgerlige Rettigheder, altsaa tør jeg ei erklære det som min Mening, at Adgangen til fuld Nydelse af de politiske Rettigheder skulde negtes dette Religionssamfund, men det er en Undtagelse fra Reglen. Om de andre ikke-christelige Religionssamfund kan der for Tiden, og rimeligviis for en lang Tid, her ikke være Tale."

Vi føie hertil endnu Mynsters og Grundtvigs Foredrag ved den endelige Behandling.

Mynster: „De Betænkeligheder, der tilbyde sig ved denne Bestemmelse, forekomme mig vel at være meget betydelige; men da jeg ikke kan

være skrevet omtrent i Midten af det 14 Aarh., maaskee af en Munk i Vestervig Kloster i Thy. Udgaven er besørget efter et Haandskrift i den arnemagnæanske Samling, stadig sammenholdt med den ældste trykte Udgave af Ghemen fra 1510. — Bogen bestaaer, efter et kort Indledningsvers, af 5 Hovedstykker og er affattet i Form af en Samtale mellem Lærlingen og Mesteren. Det første Stykke handler om Gudstjenestens hele Form eller de forskjellige Tider ved Messen, hvorved Mesteren giver en Forklaring over Betydningen af alle Kirkeskikke. Vi faae derved et ret anskueligt Billede af den hele Form for Gudstjenesten hos os paa den Tid og med det samme lære vi Troesartiklerne, Fadervor og Lovsangen at kjende i en ældre Form end man tidligere paa Dansk har kjendt dem. Den Forklaring, Mesteren giver, knytter sig gjerne til den hellige Historie og er den end stundom lidt søgt og tvungen, saa er den dog ikke sjælden smuk og sindrig. Saaledes naar Lærlingen spørger: „Hvad mærker det Lys, man skjæler, naar Benedictus synges?“ svarer Mesteren: „Det Lys mærker vor Frue, der ene havde stadelig Tro (mens Herren laae i Graven) saa at al Christendoms Tro tændtes af den Tro, der var skjælet i hendes Hjerte, saasom et Lys tændes af det andet. Derfor holdes Løverdagen hende til Lov for den Løverdag, da al Verden tvivlede uden hun alene.“ — I det andet Hovedstykke dreier Samtalen sig om den treenige Gud og her bliver Mesteren saa veltalende som ellers ingensteds, naar han i livlige friske Billeder og letflydende Ord berømmer Guds Herlighed. — Det tredie forholdsviis vidtløftige Afsnit handler om de skabte Ting, og gjennemgaaer vore Forfædres bibelhistoriske Kundskaber. Vi høre her om Verdens Skabelse, Lucifers Fald, Paradiset, Syndefaldet og Syndfloden med mange indflettede Bemærkninger, der minder om den Tids Forestillinger og skolastiske Skolespørgsmaal, uden at man dog kan sige at møde den romerske Overtro her i sin værste Skikkelse. — Herpaa følger i det fjerde Hovedstykke det physiske og geographiske Afsnit, der naturligviis indeholder endeel Snurrigheder, men som dog efter Udg.'s Bemærkning er kortere her end i den tydske, hvor Mesteren heller udfolder sin naturhistoriske Lærdom. — Det sidste Afsnit taler om Dommedagen, om de Fordømtes Pine og de Saliges Glæde. — Sproget i denne mærkelige Bog er temmelig vanskeligt, da man ikke sjælden støder paa uvante Ord og Ordformer, men Udgiveren har forsynet Bogen med en Ordsamling, der ikke blot gjør Læsningen let for Enhver, der er nogenlunde bekjendt med ældre Dansk, men hvorved Bogen tillige kan afgive en Veiledning for den, der vil see at vinde Øvelse heri.

L. H.

Udnævnelser.

23. Maj. Det, T. Jonsson i sin Tid af Stiftamtmanden for Island meddelte, Collationsbrev forsynet med allerh. Confirmation.

25. Maj. Sognepræst for Alminde og residerende Kapellan ved Kolding Menighed, C. F. Kragerop, beskikket til Sognepræst for Frue Menighed og Hospitalet i Aarhus; Sognepræst for Havrum og Sall i Viborg Amt, Aarhus Stift, R. M. Schmidt, til Sognepræst for Lyngaa og Skjød i Aarhus Amt (Grev Krag-Juel-Wind-Frys har Forslagsret); forhenværende Kapellan for Arninge paa Lolland, J. L. F. Holm, til Sognepræst for Tostrup og Roum i Viborg Amt og Stift; Sognepræst for Kobberup, Felbingborg og Gammelstrup i Viborg Amt og Stift, A. Ammentorp, til Sognepræst for Vaalse paa Falster.

☞ **Dansk Kirketidende** udgaaer med et Halvark ugentlig, og tilbringes Subskribenterne i Kjøbenhavn hver Løverdag. — Subskription modtages i den **Reitzelske** Boglade; udenfor Kjøbenhavn paa de kongelige **Posthuse**, og er bindende for et Fjerdingaar eller 13 Nr. (1 Rbd.). Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse i Prisen. — Ved Slutningen af hver Aargang leveres Titelblad og Indholds-Register. — Bidrag af navngivne Forfattere og Breve til Udgiverne bedes adresserede til den Reitzelske Boglade.

Samlet og udgivet af **R. Th. Fenger** og **C. J. Brandt**. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 193.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Første Søndag efter Trinitatis, den 10 Juni. [Nr. 37.

Om Religionsfriheden udenfor den danske Folkekirke.

(Et Uddrag af Rigsdagsforhandlingerne den 12. Apr samt 3. og 5. Mai).

---

(4) Imod Udvalgets Tillæg: „De fra Folkekirken afvigende Troessamfunds Forhold ordnes nærmere ved Lov" udtalte Tscherning sig saaledes:

„Da jeg læste § 61, saa forekom det mig, som om den omtrent indeholdt i Korthed, at vi ville helst have saa lidt Religionsfrihed som muligt, og naar jeg nu læser § 66, saa forekommer det mig, som om den med dens Tilsætning indeholder: vi ville i Grunden slet ingen Religionsfrihed have; thi naar vi virkeligen sætte disse 2 Paragrapher i Udførelse, saa komme vi til ikke at kunne have anden Frihed i Troen end den, som kan skaffe sig en Betryggelse ved Lov, og vi faae en Kirke, som skal have en lovbegrundet Forfatning. Naar nemlig § 64 siger, at Folkekirkens Forfatning skal ordnes ved Lov, og § 66 *b* siger, at de afvigende Troessamfunds Forhold skulle ordnes ved Lov, saa ere vi i Grunden ikke rykkede et Skridt ud over den nærværende Tilstand, saaledes som den udøves, saaledes som dens daglige Tilværelse er. Vi have ikke gjort et eneste Fremskridt til Religionsfrihed, hvis vi antage disse 2 Paragrapher — 66 *b* er vistnok ogsaa aldeles unødvendig; hvorledes skulle vi komme til at fastsætte disse Troessamfunds-Forhold, hvorvidt skal Grændsen gaae, hvad skulle vi forstaae ved dette „Forhold", er det Forholdet til det ydre Samfund, eller er det Forholdet mellem disse Troessamfunds Medlemmer indbyrdes? Det kan udvides til det Ene og indskrænkes til det Andet. Jeg kan forstaae, naar man siger: Troessamfunds Forfatning, thi da er det den kirkelige Indretning, hvorom det gjælder; men naar man kun siger Troessamfunds Forhold, saa forekommer det mig saa ubestemt og uklart, at det er umuligt til en given Tid, naar Loven derefter skal formes, at vide, hvad Loven skal beskjæftige sig med. Ialtfald er det unødvendigt at bringe dette ind i Grundloven; man rykker ikke derved et Skridt fremad, det vil sige ikke et Skridt nærmere til Religionsfrihed, og det, vi have villet vinde ved Grundloven, det er dog ikke at opretholde Religionens Begrændsninger, men det er aabenbart at skaffe Religionsfrihed. Naar vi altsaa ikke rykke dette et Skridt nærmere, saa seer jeg ikke Nødvendigheden af denne § 66 *b*, og naar jeg sammenholder den med § 61, hvis Nødvendighed forøvrigt ikke er synderlig indlysende, saa troer jeg, at den er endog høist skadelig og jeg vil derfor tilraade saamange af Forsamlingens Medlemmer som muligt ikke at optage den; vi forandre intet Væsentligt ved at lade den blive ude, men vi kunne gjøre megen Skade ved at optage den.

Jeg forudseer, at Følgen af disse Paragrapher vil blive en Dissenterlov, men hvor der er en Dissenterlov, er ingen Religionsfrihed."

Dette Foredrag besvaredes af Udvalgets Medlem Schurmann paa følgende Maade:

„Jeg maa tilstaae, at jeg aldeles ikke forstaaer den Frygt, som den sidste ærede Taler udtalte, idet han navnlig yttrede, at naar de to af ham betegnede Paragrapher blive tilføiede, saa vilde der i Virkeligheden ikke gjøres et Skridt fremad til virkelig Religionsfrihed. Naar nemlig Grund-

loven paa det Bestemteste tilsiger Landets Borgere Ret til at forlade den Kirke til hvilken de hidtil have hørt, til at gaae over til hvilken de ville, til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, som stemmer med deres Overbeviisning, og naar Grundloven fremdeles gjør Statsborgernes Adgang til de borgerlige og politiske Rettigheder uafhængig af den religiøse Bekjendelse — og disse Bestemmelser staae jo dog fast —, saa formaaer jeg virkelig ikke at begribe, hvorledes Nogen kan sige, at Grundloven ikke gjør et Skridt fremad til Religionsfrihed. Mig synes det klart, at den ikke blot gjør et Skridt men et stort og væsentligt Skridt, ja at den ligefrem udtaler og tilsikkrer Religionsfrihed i saa vidt et Omfang, som det kun kan gjøres. Hvad de tvende Paragrapher angaaer, som omtale Ordningen af Folkekirkens Forfatning og ligeledes den nærmere Bestemmelse af Dissenternes Forhold, saa skjønner jeg virkelig ikke, at disse Paragrapher kunne indeholde nogen Grund til Frygt. De udtale Intet videre, end hvad jeg maa ansee for at være aldeles nødvendigt og for at være en Selvfølge fra det Øieblik af, at man opstiller Religionsfrihedens Princip; thi da kan det dog vel ikke feile, at man jo maa komme til at erkjende de forskjellige Religionssamfunds, ogsaa Folkekirkens, Ret til en organisk Forfatning, ligesom og Nødvendigheden af en bestemt Ordning af de fra Folkekirken afvigende Partiers hele Retsforhold i Staten. Den Magt, i hvis Haand det nu er lagt at give de herhen hørende Love, er Landets almindelige lovgivende Magt, Kongen og Folkerepræsentationen i Forening; og jeg skulde troe, at deri ligger al den Garanti for Religionsfrihedens Haandhævelse, som man kan ønske. Hvad angaaer Indholdet af den foreslaaede Lov om Dissenternes Forhold, da skal jeg kun henvise de ærede Talere, der have spurgt derom, til Comiteebetænkningen, hvori det hedder, at „denne Lov selvfølgelig maa bygges paa det i de foregaaende Paragrapher givne Grundlag“, altsaa paa Religionsfrihedens Grundlag, og at den „forøvrigt maa indeholde de fornødne Bestemmelser om Betingelserne for og Fremgangsmaaden ved Anerkjendelsen af slige Troessamfund og om deres retlige Stilling til og Forpligtelser imod Staten“. Vistnok er det ikke nogen aldeles udtømmende eller aldeles bestemt Angivelse af Lovens Indhold; men jeg troer, at det er saa udtømmende og saa bestemt, som det efter Øieblikkets Forhold kan og bør være. Det betegner ialtfald tydeligt nok, hvad Comiteen har havt i Tanker, idet den gjorde Forslag om denne Lov, og det maa vistnok erkjendes, at den dermed idetmindste har paapeget det, som det nærmest kommer an paa at see lovordnet i Henseende til Dissenternes hele Stilling; det Øvrige maa være Fremtiden overladt, og jeg skal atter her kun erindre om, at det er Landets almindelige lovgivende Magt, som skal tage nærmere og endelige Bestemmelser ogsaa om disse Forhold.“

I Anledning af det selvsamme Tillæg havde Rée alt iforveien opkastet det Spørgsmaal, hvad vel egentlig Meningen var med denne tilføiede Paragraph. „Er det, siger han, Dissenternes udvortes Forhold til Staten, den angaaer, da kan Staten vel neppe være berettiget til ved nogen særegen Lov at fastsætte Noget, som er forskjelligt fra hvad der er udtalt i Grundloven, og er det det indre Forhold, der skal være Tale om, kan Staten dog allermindst paatage at blande sig ind deri, naar den allerede har stillet visse herskende Principer i Spidsen for det kirkelige Element i Samfundet.“ — Paa dette Spørgsmaal findes et Svar i et senere Foredrag af Cultusministeren, hvor det hedder:

„Det forekommer mig i det Hele, navnlig naar jeg betragter hvad der er yttret om § 64 i Majoritetens Indstilling og om § 66 *b*, at man tager denne Sag noget upraktisk, naar man troer, at Alt er gjort, med at udtale den almindelige Religionsfriheds Princip, og ikke tænker paa, at naar dette Princip virkelig skal gjennemføres i Livet, saa kommer det i Conflict med tidligere Tilstande paa en saadan Maade, at det just vil være nødvendigt for den lovgivende Magt her at gribe ind, og at det er nødvendigt at udtale, at dette skal skee for, som jeg allerede i foregaaende

Møde bemærkede, at man ikke skal troe, at den hele hidtil bestaaende Forfatning i alle Dele og alle Lovbestemmelser er med Eet ophævet, hvorved vi vilde komme i en vanskelig Stilling med Hensyn til Oprettelsen af Orden. Med Hensyn til den Kirke, som i Udkastet er betegnet som Folkekirke, saa har den hidtil staaet i et saadant Forhold til Staten, at ikke blot Staten udøvede en stor Indflydelse paa den og dens Bestyrelse, men at Staten derfor modtog meget betydelige Tjenester af den, og det er vel bekjendt, at Folkekirken eller den Kirke, som hidtil har været Landets almindelige Religion, at denne Kirkes Embedsmænd ikke blot ere Kirkelærere, men at de ogsaa i mange Retninger ere Statens Embedsmænd, hvorved der er opstaaet et saa compliceret Forhold, at det er end mere nødvendigt, at der ved Lov gribes ordnende ind, naar denne Kirke skal tilstaaes Friheder, idet Staten ogsaa har Interesse ved at see Forholdene i Kirken ordnede saaledes, at Staten ikke kommer tilkort med Hensyn til alt det, som den hidtil har modtaget, ogsaa i de ydre Forhold, af Kirken. Med Hensyn til de øvrige Religionssamfund her i Landet er der hidtil givet en Mængde Lovbestemmelser for at ordne den større eller mindre Grad af Frihed, som er tilstaaet dem, og for at begrændse deres Bevægelse mellem hinanden og ved Siden af den almindelige Religion og dens Bekjendere, og her vil en Lov være nødvendig, just for paa en ordentlig Maade at løse hvad der hidtil staaer bunden, og der er ingen Fare for, at denne Lov skal komme til at ophæve hvad Grundloven har tilstaaet, men Loven vil have i det Enkelte at udføre, hvad der i Grundloven er opstillet som det Almindelige."

(6) Da Talen kom paa Dissenternes Adgang til den fulde Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder, fremsatte Tage Müller det som sin Anskuelse, at der maatte skjelnes imellem borgerlige og politiske Rettigheder. Ved politiske Rettigheder maatte forstaaes saadanne, som egentlig angik Statens Ordning og Bestyrelse, og de maatte da, saalænge Staten vedkjender sig at være en christelig Stat, kun tilkomme dem, der høre til et eller andet anerkjendt christeligt Samfund. „Man kan vel ei negte, siger Taleren videre, at et ikke-christeligt Sind ofte findes hos dem, der dog udvortes bekjende sig til den christelige Kirke; men deels har dette ikke-christelige Sind ei samme Berettigelse hos dem som hos Ikke-Christne og deels er ofte en skjult Levning af Fædrenetroen dog bleven tilbage. — Men derfor forkaster jeg ikke ligefrem Forslaget om, at man ikke paa Grund af Troesbekjendelsen kan negtes Adgang til politiske Rettigheder, thi der kan være Anledning til at gjøre Undtagelser fra den almindelige Regel. Kun maa jeg urgere paa, at paa mit Standpunkt er saadan Indrømmelse en Undtagelse, der ikke er uden Vigtighed og Betænkelighed, da dette Skridt, eengang gjort, ikke kan gjøres tilbage, medens i Borgersamfundet Bevægelser og Svingninger, især af saa negativ Art, hyppigt vexle. Fortiden kan der her kun være Tale om Medlemmer af det mosaiske Troessamfund, hvilke vel denne Undtagelse bør indrømmes efter Tidens Stemning, da Mosaiterne nu ikke længer ere affondrede, som den jødiske Nation var, men gjennemtrængte af den almindelige europæiske Dannelse og ere vedblevne at gaae fremad i Cultur, Sædelighed og Fædrelandssind i samme Grad, som de ere bleven meer og meer deelagtiggjorte i de borgerlige Rettigheder, altsaa tør jeg ei erklære det som min Mening, at Adgangen til fuld Nydelse af de politiske Rettigheder skulde negtes dette Religionssamfund, men det er en Undtagelse fra Reglen. Om de andre ikke-christelige Religionssamfund kan der for Tiden, og rimeligviis for en lang Tid, her ikke være Tale."

Vi føie hertil endnu Mynsters og Grundtvigs Foredrag ved den endelige Behandling.

Mynster: „De Betænkeligheder, der tilbyde sig ved denne Bestemmelse, forekomme mig vel at være meget betydelige; men da [illegible]

vente i denne Henseende at finde synderlig Anklang, skal jeg ikke fremkalde nogen Discussion derover. Men hvad angaaer den Forandring, jeg har givet mig den Frihed at foreslaae, nemlig at, idet der tilstaaes Adgang til fuld Nydelse af borgerlige og politiske Rettigheder, saa skulde der udtales eller tilføies „undtagen forsaavidt disse maatte medføre særegne Forpligtelser til Folkekirken", da forekommer en saadan Tilføielse mig aldeles nødvendig. Ved en Valghandling i Jylland skal det være skeet, da der blev Tale om Religionsfrihed og om en Bestemmelse omtrent som den, der her er bragt i Forslag, at en Mand spurgte: kan da en Jøde blive Cultusminister og en Qvæker Krigsminister? Saadanne Spørgsmaal, der strax tilbyde sig for den sunde Fornuft synes det mig, Grundloven ikke skal fremkalde. Man vil sige, at det ingen Nød har, at det nogensinde vil finde Sted; det kan vel saa være, men under den foreløbige Forhandling har jeg tilladt mig at anføre et Exempel fra et andet Land, hvor det var nær ved, at en Jøde var bleven Cultusminister. Det er naturligt, at den Jøde, der vilde paatage sig Saadant, uden Tvivl vilde høre til dem, der slet ingen Religion have, og om det er til en Saadan Ledelsen af de religiøse Anliggender skulde betroes, behøver jeg vel ikke videre at forklare. Men om der ogsaa ingen Fare er i denne Henseende, saa kunde det vel i Tidens Løb skee, at Katholiker kunde blive beskikkede dertil eller til en anden Bestilling, der stod i nær Forbindelse med Kirken. Det er bekjendt nok, at den romersk-katholske Kirke udstrækker sine Garn vidt omkring, og det er ikke ret mange Aar siden, at Paven beskikkede en Mand, der siden viste sig som en ivrig Fanatiker, til Biskop for Danmark og Hansestæderne eller Hamborg og Bremen. Stemningen var dengang vel saaledes, at han blev afviist, men der er ingen Tvivl om, at naar større Frihed aabnes i denne Henseende, vil den romerske Curie ogsaa søge at udstrække sin Indflydelse over disse Lande. Dersom nu i Fremtiden en Katholik virkelig skulde ville paatage sig at bestyre de religiøse Anliggender her i Landet, da kan man være temmelig vis paa, at han vil være en af dem, der have indtrykket jesuitiske Grundsætninger, og vil anvende alle Midler for at udbrede den romersk-katholske Kirke. Dersom man mener, at dette ingen Fare har, da kan det vel være; men der lader sig da heller Intet indvende imod det af mig foreslaaede Tillæg, og dersom man da ikke vil antage det, synes det kun at være, fordi man mener, at det klæder godt at være høflig og bukke for de Fremmede; men jeg kan ikke skjønne, hvorfor man saaledes ved enhver Leilighed skal gjøre et Buk for forkeerte Secter og afvigende Religionssamfund, da det dog ikke synes, at den Kirke, man erkjender som Folkekirken, nyder den samme Artighed."

Grundtvig: „Jeg maa stemme for Udkastet med eller uden Udvalgets Stiilrettelse, men uden alle mulige Tillæg; og den indlysende Grund hertil, det er den, at, som vi vide, er Troen først noget Usynligt, som aldrig kan blive Øvrigheden bekjendt uden ved den Vedkommendes egen Bekjendelse, og dernæst er Troen, som vi ogsaa Alle vide, noget aldeles Uhaandgribeligt, som ikke hele Verdensmagten kan røre, langt mindre beherske, saa at, naar Øvrigheden eller Lovgivningen vil give dem, der bekjender sig til en vis Tro, et vist borgerligt Fortrin, eller berøve Nogen, der er af en vis Tro, visse borgerlige Rettigheder, da gjør den aabenbart slet ikke Andet end udsætter en Præmie, en Belønning for Uærlighed og Hykleri og lægger en Straf paa Ærlighed og Sanddruhed, hvorved altsaa Øvrigheden og Lovgivningen blandt Andet baade modsiger og undergraver sig selv. Naar man nemlig siger til Nogen: hvis Du vil bekjende Dig til denne Tro, da skal Du faae saa og saa meget af hvad Du gjerne gider havt, men hvis Du vil bekjende dig til en anden, da skal Du miste saa og saa meget af hvad Du ikke gjerne gider undvære, da lokke vi derved aabenbart alle dem, der ere samvittighedsløse og feige, ligegyldige og frygtagtige, til os, og støde derimod alle de ædle, de modige, de kraftige Naturer fra os, og vi kunne da slet ikke sige, at vi udvælge den bedste Part, ikke heller kunne vi engang sige, at vi holde med de Stærkeste. Hvad nu det Tillæg angaaer, som skulde holde Munkeordener og Jesuiter ude af Riget, da skal jeg kun bemærke dertil, at vi,

naar man virkelig vilde sikkre sig mod dem og ansaae det nødvendigt og passende at gjøre en Bestemmelse derom i Grundloven, da ikke maatte gjøre det ved en vis Bestemmelse om Navnet, som netop de farligste Folk da naturligviis vilde fornegte, men det maatte da skee ved en egen Lov om Fremmede, grundet paa det Forhold, hvori de i religiøs eller anden Henseende stode enten til Paven i Rom eller til en anden saadan fremmed Magt. Og saa skal jeg kun føie til, at de, der beraabe sig paa, at det er saa i den norske Grundlov, bør da ei heller glemme den Mærkelighed, at da denne Undtagelse for Jesuiter og Munkeordener blev sat som en Endring i Paragraphen om Religionsfriheden, skete det, at ved sidste Læsning faldt selve Religionsfriheden tilfældigviis heelt ud, saa at Forbudet imod Jesuiterne og Munkeordener latterlig nok bleve staaende ganske alene."

(7) Ved Behandlingen af den §, hvori der tales om deres Forpligtelse, der ikke tilhørte noget af de bestaaende anerkjendte Samfund, forsvarede Grundtvig sin Mening, at hele Slutningen med samt det deri værende Ord: anerkjendte Religionssamf., burde udgaae, og yttrede sig derom saaledes:

„Jeg skal blot fremdeles anbefale det, som en æret Rigsdagsmand (Frølund) tilligemed mig har stillet som Forslag, at Paragraphen skulde ikke indeholde mere end det: „Ingen er pligtig at yde personligt Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som er hans egen", og jeg finder det baade langt under Sagens Værdighed og ligeledes stridende mod den lige borgerlige Ret og altsaa borgerlige Frihed, som er tilsagt Enhver uden Hensyn til Troesbekjendelse og Gudsdyrkelse, naar man vil lægge en saadan Bøde paa dem, der holde sig til andre Samfund, at de skulde betale derfor en Kjendelse enten til Folkekirken eller til Skolevæsenet, ligesom dette „et anerkjendt Samfund" er Noget, der fører ind i Begrebet om Religionsfrihed hvad der saaledes paa ingen Maade ligger i den Paragraph, vi nys antoge, men meget mere i mine Tanker strider derimod; thi efter denne Paragraph ere de jo alle anerkjendte, og dersom der altsaa skulde behøves en egen Anerkjendelse ved Lov, naar de ialtfald skulde blive fri for at svare personlige Bidrag, skjønt de ikke bekjende sig til Folkekirken, men rimeligviis maae derfor have særegne Udgifter ved deres egen Gudsdyrkelse, da kan jeg paa ingen Maade billige dette, men maa dog fremfor Alt fraraade at antage, at Bidraget skulde gives til Folkekirken, hvilket er, som mig synes, ikke alene en forunderlig Omhu for Geistlighedens, den begunstigede Geistligheds Fordeel, men ogsaa en reen aabenbar Uret mod dem, der derved end mere ville forbittres mod Folkekirken, hvilket den sandelig ikke vinder ved."

Tildeels i samme Retning talte Andræ, der bad om at bemærke, at hvilket af Forslagene (til Folkekirken eller til Skolevæsenet) der end gik igjennem, da maatte det see ud, som om det for Øieblikket var saa slet bevendt med de kirkelige Forhold her i Landet, at man med Grund kunde frygte om Mange, at de forlod Kirken, naar ikke den lille Bøde til Skolen eller en anden Statsindretning afholdt dem derfra. — Derimod udtalte Minister Clausen sig tvende Gange for det Forslag at de personlige Afgifter for dem, der ikke tilhøre noget anerkjendt kirkeligt Samfund, skulde tilfalde Folkekirken. Først ved den foreløbige Behandling:

„Denne Bestemmelse i § 66, som er bleven bragt i Forslag af det ærede Udvalg: at Enhver, som ikke godtgjør at være Medlem af et i Landet anerkjendt Troessamfund, har at svare de lovbefalede personlige Afgifter, ikke, som det i Udkastet er foreslaaet, til Skolevæsenet, men til Folkekirken — denne Bestemmelse har mødt Indsigelse fra forskjellige Sider; den er bleven angreben som en Bestemmelse, der skulde mangle al fornuftig og rimelig Grund. Det kunde jo vist ogsaa ved første Øiekast synes at forholde sig saaledes, thi naar Nogen ikke skjøtter om at være Medlem af et Samfund, naar han giver Afkald paa de Rettigheder, og de Goder, som dette Samfund kunde tilføre ham, synes det i sin Orden, at han maa være fritagen for at udrede de Afgifter, som paa-

hvile Samfundets Medlemmer. Alligevel troer jeg, at det vil ved nærmere Betragtning findes at forholde sig ganske anderledes. Jeg mener nemlig, at det religiøse Samfund og det politiske Samfund ikke kunne betragtes saaledes staaende ligeoverfor hinanden og udenfor hinanden paa materiel Maade, saa at Enemærkerne af det ene og af det andet Samfund skulde ligge udenfor hinanden; det er det selvsamme Antal Mennesker og Borgere, som ere Medlemmer af det politiske og det religiøse Samfund, ikkun at det er forskjellige Interesser, som sammenknytte disse Samfund, forskjellige Interesser, som i dem gjøre sig gjældende, men som i ethvert sundt og nogenlunde fuldstændigt borgerligt Liv fordre og finde deres Tilfredsstillelse, ved forskjellige Kræfter, ved forskjellige Midler, ad forskjellige Veie. Derfor kan det med Sandhed siges, at Enhver, som er Medlem af et Statssamfund, ogsaa derved, allerede som Saadant, er Medlem af et religiøst Samfund; han kan selv undsige dette Samfund, kan forholde sig ligegyldig mod det, kan høre til dem, der selv ikke bidrage Noget til, at det religiøse Samfunds Formaal opnaaaes, men han er ligefuldt passivt, ligefuldt modtagende Medlem af dette Samfund, han nyder Godt af den usynlige Magt, som de religiøse og sædelige Ideer, der netop pleies og næres ved det religiøse Samliv, udøve paa det hele Samfund og som virker opretholdende, styrkende og forædlende paa det hele Samfundsliv. Saaledes betragtet, mener jeg da, at det er aldeles i sin Orden, naar ethvert Medlem af Statssamfundet yder Bidrag til det Samfund, af hvilket han i Virkeligheden, som modtagende og nydende, er Medlem. Men der kunde siges, at, naar der gives flere forskjellige religiøse Samfund, der staae som ligeberettigede i Staten, da var det billigt og naturligt, at det personlige Bidrag, der saaledes affordredes de Medlemmer, der ikke bekjendte sig til noget vist Troessamfund, at disse Bidrag bleve fordeelte mellem de forskjellige Samfund, der alle bidrage deres til at opretholde og nære det aandelige Liv. Men naar Staten indrømmer alle sine Borgere Frihed til at bekjende sig til hvilketsomhelst Religionssamfund, da er der udentvivl fra Statens Side opfyldt hvad der kan forlanges i den religiøse Friheds Interesse; men naar Staten ikke stiller sig fuldkommen ligegyldig overfor de religiøse Samfund, men anerkjender en Folkekirke, til hvilken Landets Indbyggere i deres store Fleerhed ligesom staae i en historisk Gjeld, idet de erkjende, at det er denne Kirke og dens Bekjendelse, som fremfor nogen anden har virket i Fortiden til at fremme den hele aandelige Udvikling, at det er denne Religionsbekjendelse, som i høiere Grad end nogen anden har den folkelige Sympathi, da mener jeg, det er aldeles berettiget, naar Statssamfundet lader de Bidrag, der udredes af saadanne Medlemmer, der ikke ville slutte sig til noget andet Samfund, falde den Folkekirke, det Religionssamfund tilgode, hvis Opretholdelse maa ligge Staten paa Hjerte, fordi Staten erkjender i den at have den bedste Grundvold, den sikkreste Støtte for en videre Udvikling. Fra denne Side betragtet mener jeg, at det Forslag, som det ærede Udvalg har andraget paa, maa ansees som en Forbedring af den i Udkastet oprindelig indeholdte Bestemmelse."

Ved den endelige Behandling yttrede samme Taler:

„Jeg vil tillade mig at bringe i Forsamlingens Erindring, hvorledes det samlede Udvalg har udtalt sig om den Bestemmelse, at i det paagjældende Tilfælde skulde Afgiften være at svare „til Skolevæsenet". Det har sagt, at det maatte finde denne Bestemmelse at være „aldeles vilkaarlig", og det er den, som det forekommer mig, fuldkommen rigtige Betragtning af denne Bestemmelse som aldeles vilkaarlig, der bringer mig til at give det andet Forslag afgjort Fortrin. Consequentsen synes mig at kunne opnaaes paa dobbelt Maade. Vil man nemlig, paa den ene Side, tage det for Fyldest, naar Nogen erklærer, at han ikke hører til noget Troessamfund, at han befinder sig vel ved i Troesanliggender at staae alene, at han ikke sætter Priis paa nogen anden Gudsdyrkelse end den, hvortil han kan være sig selv nok, da vil det være consequent at lade enhver kirkelig Afgift for en saadan Person falde bort, og dette vilde opnaaes ved det af

kalde Skolelærerne „unyttige Almisselemmer“, derfor modsætte saa godt som alle Sogneforstandere af Bondestanden sig saa længe de kan, naar Skolelæreren forlanger sin Ret, for ikke at tale om, naar han ønsker en billig Lettelse eller en Hjælp, hvortil han i høi Grad kan trænge, derfor offre de Fleste ham mindre paa Høitidsdagene, end en Karl venter sig for at trække en Reisendes Hest for Døren. En anden Sag er det, naar Skolelæreren er bekjendt som en velhavende Mand og altsaa regnes lige med en Gaardmand, det forandrer naturligviis det Hele.

Har nu vort hele Skolevæsen paa mange Steder hos Almuen fremkaldt Vantro, død Rettroenhed og Ligegyldighed for alt Aandeligt, i Stedet for levende Christendom og Fædrenelandskjærlighed, har det avlet Træghed og Dumhed, i Stedet for Lærelyst og Oplysning, er det vel paa Tide, at vi see os om efter en anden Fremgangsmaade end den hidtil almindelig fulgte.

Her tænke nu de Allerfleste paa en ny Skoleforordning, et nyt Collegium for Skolevæsenet, nyt og skjærpet Opsyn med Lærerne, osv. Sligt er fristende, man bilder sig let ind at have faaet udrettet noget Virkeligt, naar man har faaet Sort paa Hvidt og især en Forordning for at Ens egne Tanker herefter skal sættes i Kraft; ofte bliver man narret, og jeg er vis paa, at man vil blive det i dette Tilfælde, saafremt man venter ved Bestemmelser, Control, Indberetninger og andet Sligt at kunne skabe noget Nyt og Bedre. En ganske anden Sag er det, at en Forordning kan hæve adskillige af de Hindringer, der staae i Veien for Skolens gavnlige Virksomhed, at kyndige og nidkjære Foresatte kan veilede og opmuntre mangen Lærer, at mangen Byrde kan lettes og megen Hjælp rækkes.

Saaledes skulde jeg nu vistnok ønske en Bestemmelse, der ophævede Skoletvangen og tillod

vore Lærere at være frie for Balles Lærebog, naar de kunde bibringe deres Disciple Forstand paa hvad Christendom er og Kjendskab til Herrens Ord lettere og bedre uden den, end ved den, eller som i det mindste sikkrede dem den Ret, jeg troer de har til bruge den som de kan bedst, uden at behøve at binde de ulykkelige Børn til hvert Ord i den[1]), men jeg maa bede bemærket, at om jeg end anseer denne Frihed og i det Hele taget en større Frihed, end den man hidtil har turdet indrømme vore Lærere, for en nødvendig Betingelse for at der kan trives noget Godt i den danske Skole, der er værd at nævne, saa veed jeg dog vel, at langtfra Alt er godt, naar Friheden er givet. Hovedsagen bliver nu og altid at faae Lærere, der kunne bruge Friheden ret, der kunne lokke Børnene til Skole og maaskee de Gamle med, vistnok ikke for at sidde paa Bænkene og lade sig examinere, men for at glæde sig ved at høre hvad Godt og Lærerigt der meddeles deres Børn eller yngre Søskende. Nu betragte de fleste Børne Skolen som et Sted, hvor der holdes Forhør, ofte piinligt Forhør, som de takke Gud at de er vorede fra[2]), lad den blive bedre, og de kan og vil lære at betragte den ganske anderledes.

Det klinger smukt nok, vil man sige, men

1) En saadan Bestemmelse kan desværre mangen Skolelærer trænge til, som et Værn mod sin Præst eller Provst. Jeg har selv kjendt en høiere geistlig Embedsmand, for Resten en høist agtværdig Mand, der ikke engang vilde tillade, at de Bibelsprog, Balle har forandret, gjengaves med Bibelens Ord. Han gav til Grund, at „Lærebogen er dog autoriseret.“

2) Jeg veed, for at anføre et Exempel, at da Etatsr. Flor stillede sig i Brorstrup som Candidat til Rigsdagen, vakte kun Eet i hans Tale hans Vælgeres Uvillie, og det var hvad han fortalte om Høiskolen i Rødding. De havde intet Begreb om en Skole uden som en Tvangsanstalt og frygtede, at han vilde have dem, „gamle Mennesker,“ til at gaae i Skole paa ny.

vil den religiøse Følelse Intet have imod at betale til Skolen, Forsvarsvæsenet eller hvilkensomhelst anden offentlig Indretning; tvertimod, jo mere dyb Samvittighed der er i en særegen religiøs Bevægelse, desto mere maae de, der høre til en saadan Retning, ønske at vinde Medlemmer, der slutte sig til den, paa Grund af religiøs Overbeviisning, men ikke fordi der er sat en Præmie paa at høre til et religiøst Samfund, som ikke er anerkjendt."

Hammerich erklærede sig for at disse Afgifter skulde betales til det Samfund Yderen selv bestemte. Han ansaae det for mere passende, om Bidraget anvistes til et materielt Formaal, som Forsvarsvæsenet, end til Skolevæsenet. En saadan Bestemmelse kunde let blive forstaaet i Overeensstemmelse med den Tanke, som er gaaet gjennem hele Europa siden forrige Aarhundrede, at Religionen er Noget, der er godt for et lavere Udviklingstrin, men paa et høiere Trin kan erstattes ved Philosophi og Kunst; og for dem der hylde en saadan Anskuelse, repræsenterer da Skolevæsenet den aandelige Interesse; men ingen Vildfarelse er dog større end at betragte Skolen som et Surrogat for Kirken.

Madvig havde under den foreløbige Behandling udtalt sig for at de omtalte Afgifter skulde tilfalde Folkekirken; men var ligesom Udvalgets Fleertal kommen til anden Mening, og udtalte sig til allersidst saaledes:

„Naar det 28de kongevalgte Medlem (Tscherning) nylig sagde, at Sagen maatte betragtes som en Finantssag, antydede han dog, at Grunden til en saadan Beskatning laa deri, at Samfundet overhovedet maatte opretholde de kirkelige Indretninger og altsaa i dette Øiemed paalagde en Skat; men forat Ingen skulde unddrage sig denne Skat, maatte man i det enkelte Tilfælde, naar der ikke skulde opstaae Conflict med de Enkeltes Overbeviisning, indføre en Bestemmelse om, at denne Skat skal erlægges til en anden Institution, som de ikke fra deres Samvittigheds Standpunkt kunde have Noget imod at fremme, og jeg indrømmer, at Fattigvæsenet maaskee her vilde være det nærmeste; men jeg troer, at Anvendelsen til Skolevæsenet ogsaa kan være passende, og navnlig troer jeg ikke, at man bør lade sig afskrække fra at bestemme denne Afgifts Anvendelse til Skolevæsenet ved de Bemærkninger, der ere anførte af den ærede 1ste kjøbenhavnske Rigsdagsmand (Hammerich), at nemlig Nogen herved kunde komme til at tænke paa Skolen, det vil sige Kunst og Videnskab, som det, der kunde træde istedetfor Religionen. I det Ringeste er det ikke faldet mig ind, at man ved denne Paragraph kunde tænke paa noget andet Skolevæsen end det, der virker for enhver Mand i Landet, nemlig Almueskolevæsenet; dette er en almindelig Statsindretning, som, uden paa nogen Maade at træde istedetfor Kirken, antages at vedkomme enhver Borger, og idet enhver Borger forudsættes at have Interesse derfor og at maatte erkjende dens Nytte, fordrer Staten, at Borgerne skulle understøtte den ikke blot ved denne Afgift, men ogsaa ved andre Bidrag."

Udnævnelser og ledige Embeder.

28. Maj. Sognepræst for Daler i Tørning-Len, C. F. Gram, beskikket til anden residerende Kappellan ved Bremerholms Menighed i Kjøbenhavn;

31. Maj. Sognepræst for Vester- og Øster-Egede i Præstø Amt, A. Beyer, til Sognepræst for Herlufmagle og Tybjerg i samme Amt (Overdirecteuren for Gisselfeld Kloster, Grev Danneskjold-Samsø har udøvet Forslagsret);

2. Juni. Sognepræst for Skjørping og Fræer, Provst for Hellum og Hindsted Herreder, i Aalborg Amt Viborg Stift, H. P. Bøgh til Sognepræst for Kirke-Helsinge og Drøsselbjerg i Holbæks Amt (Grev C. Moltke til Aagaard har udøvet Forslagsret).

31. Maj. Embedet som residerende Kapellan i Kolding og Sognepræst for Alminde (239 Rbd.); Embedet som ordineret Katechet og Første Lærer ved Borgerskolen i Svendborg; Kobberup, Feldingborg og Gammelstrup i Viborg Amt og Stift (312 Rbd.); Jyllinge og Gundsømagle i Kjøbenhavns Amt (355 Rbd.).

☞ **Dansk Kirketidende** udsendes til Provindserne fra næste Kvartals Begyndelse (1 Juli) **alene** og umiddelbart gjennem Postvæsenet. Udgiverne tillade sig derfor at anmode de udenbyes Subskribenter, som hidtil have modtaget Kirketidenden ad Boghandlerveien, om inden næste Maaneds Begyndelse at overføre Subskriptionen til det nærmeste Posthus, hvorfra de derefter, **uden forøget Omkostning**, ville modtage Bladet.

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 194.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Anden Søndag efter Trinitatis, den 17 Juni. [Nr. 38.

☞ **Dansk Kirketidende** udsendes til Provindserne fra næste Kvartals Begyndelse (1 Juli) **ikkun** umiddelbart gjennem Postvæsenet. Udgiverne tillade sig derfor at anmode de udenbyes Subskribenter, som hidtil have modtaget Kirketidenden ad Boghandlervejen, om **inden næste Maaneds Begyndelse** at overføre Subskriptionen til det nærmeste **Posthus**, hvorfra de derefter, **uden forøget Omkostning**, ville modtage Bladet.

Om Underviisningen i vore Almueskoler.

Efter i elleve Aar at have været Præst og i fer Aar Seminarie-Forstander i Nørrejylland, anbefaler jeg disse Linier til mine Landsmænds Opmærksomhed. Jeg har gjort Bekjendtskab med ikke faa Skolelærere netop som Lærere, jeg har ved Optagelses-Examen paa Seminariet prøvet omtrent 200 unge Mennesker af de saakaldte bedste Confirmander fra forskjellige Egne af Jylland, og saaledes havt bedre Leilighed end de Fleste til at lære at kjende den Dannelse, der i Almindelighed bibringes den opvorende Slægt. Naar jeg nu yttrer mig desangaaende, har jeg to foreløbige Bemærkninger at gjøre, den første for Sagens og mine Læseres Skyld, den anden for min egen. Hvad jeg vil anføre grunder sig paa hvad jeg har erfaret, hvoraf følger, at om jeg endog er temmelig vis paa, at hvad jeg vil bemærke gjælder paa mange flere Steder, end dem, hvorom jeg har sikkre Efterretninger, lader jeg det dog staae uafgjort, saa meget mere, som jeg, Gud skee Lov, ogsaa veed, at paa mangen Skole i Jylland passer min Skildring ikke. Men hvorfor da kun skildre det Slette? Fordi en saadan Skildring kan gjøre Gavn, fordi vi har mange Skoler som det vilde være en Velsignelse for Land og Rige at nedlægge, hellere end at de skulde fortsættes i samme Aand som nu og ødelægge Børn i Hundredeviis og gjøre Folket led og ked ad al Underviisning; derfor troer jeg at skylde mit Fædreland at yttre mig uden mindste Forbehold og saa skarpt som muligt om en Kræftskade, der æder mere om sig, end de Fleste kan tænke sig, men som jeg ikke blot har havt Leilighed til at blive bekjendt med, men desværre daglig maa drages med. Dog skal jeg ikke nægte, jeg gaaer med Ulyst til dette Arbeide, thi jeg maa være belavet paa at støde flere end een Mand, som jeg baade agter og elsker, og som betragter denne Sag med ganske andre Øine end jeg, jeg maa være belavet paa at blive krævet alvorlig til Regnskab for mine Yttringer, og jeg har alle mine Dage været bange for Strid, en Frygt, der naturligviis i mit 43de Aar er langt stærkere end den var i mit 23de, da den dog oftere fik mig til at tie, hvor jeg muligviis burde yttret mig.

Man hører det ofte omtale som et Fortrin for Danmark, at her lære alle Mennesker at læse og skrive. Sandere er maaskee den Erkla-

Kan Gud see hvad vi gjør? og til det: Kan Gud vide hvad vi tænker? og det uagtet de, efter den sædvanlige Anskuelse hos Menigmand, der i Theorien sætter Lærebogen ved Siden af Bibelen og i Praxis over den, troede, at deres Lærebog var Guds eget Ord og skrevet efter guddommelig Indskydelse.

Aabenbar Vantro og Lyst til at spotte med Guds Ord er ikke sjælden blandt Landalmuen og end mindre i Kjøbstæderne, fuldkommen Ubekjendskab med levende Christendom kan findes overalt, ofte forbunden med dum Overtro, og almindelig er den Forestilling, at Christendommen i Grunden er en Plage, man hverken selv kan slippe fuldkommen for, eller undgaae at lade sine Børn pine sig med i Skolerne, men som man for Resten gjør klogest i at tage sig saa let som muligt i Livet, medens man kan trøste sig med, at der hører ikke stort Mere til at blive salig end at gaae i Kirke engang imellem og til Alters to Gange om Aaret. Mon jeg skulde have Uret, naar jeg paastaaer, at Sligt maa i Almindelighed blive Følgen, hvor man fra Barnsbeen vænnes til at pjatte om det Hellige, og mon jeg skulde tage Feil, naar jeg mener, at baade den gemene Vantro og den døde Rettroenhed, som er vor Pestilentse, for en stor Deel har sin Grund i den Modbydelighed, man paa en Maade har paatvunget Børnene for en Christendom, der skulde pines i dem. Eller hvor kan man undre sig, om dybere Gemytter, der dog vil have en Tro, de kan støtte sig til, men sjælden har seet luthersk Christendom i anden Belysning, end den aller ubehageligste, føle sig tiltrukne af Gjendøbere og andre Sværmere, saasnart de høre et livligt Ord af deres Mund, og have let ved at forestille sig, at hos dem har det største Liv og følgelig Sandheden hjemme.

Om Underviisningen i Bibelhistorie kan jeg fatte mig i Korthed. Den indskrænker sig som oftest til at Læreren sætter Børnene et Stykke

for i en fortfattet Bog der indeholder et Register over bibelske Navne og Begivenheder og som ramses op paa samme Maade som Lærebogen. Hvilken utrolig Færdighed et Barn kan have i at snakke uden at vide hvad det selv siger, har jeg oftere havt Prøver paa, naar jeg, f. Ex. har hørt dem ramse „Abrahams Hustru Sara" og i samme Øieblik — i Ordets egentligste Forstand — seet dem gloe aldeles forvildede paa mig uden at kunne svare, naar jeg spurgte: Hvad hed nu Abrahams Hustru? ikke at tale om, naar jeg spurgte: Hvad hed nu Abrahams Kone?

Af Geographi lære Børnene i enkelte Skoler nogle Stumper, uden Sammenhæng, af Fædrelandets og Verdens Historie lære de i de allerfleste Skoler slet Intet.

Følgerne af en saadan Fremgangsmaade kunde ikke blive glædelige, og de blev det ikke heller. Folk turde, i det Hele taget, ikke vente sig saa meget Godt af deres Børns Skolegang, at de fandt, det lønnede sig at sende dem i Skole; dette indsaae Regjeringen og prøvede at twinge dem dertil, under daglig Mulct. At man vil twinge Nogen til at modtage en Velgjerning, ved at true ham med at man vil presse Penge af ham, dersom han ikke modtager den, er Noget, som i det mindste Jyderne slet ikke kan begribe, de bestyrkedes tværtimod med Magt i den Anskuelse, at Skolegang og hvad dertil hører ingenlunde er en Velgjerning, enten mod dem eller deres Børn, men snarere en Byrde, der lægges paa deres Skuldre, et Offer, de nu engang ere nødte at bringe, og jeg feiler neppe, naar jeg mener, at er der nogen Ting i Verden, der bidrager til at forvirre deres Begreber baade om Skole og Oplysning, saa er det Skoletvangen. Derfor falder der Yttringer som følgende til unge Mennesker, der reise til et Seminarium: Naa, saa I er ogsaa af de Karle, der skal hen og lære at sætte et Sogn i Skat! derfor kan man finde velhavende Gaardmænd, der

kalde Skolelærerne „unyttige Almisselemmer“, derfor modsætte saa godt som alle Sogneforstandere af Bondestanden sig saa længe de kan, naar Skolelæreren forlanger sin Ret, for ikke at tale om, naar han ønsker en billig Lettelse eller en Hjælp, hvortil han i høi Grad kan trænge, derfor offre de Fleste ham mindre paa Høitidsdagene, end en Karl venter sig for at trække en Reisendes Hest for Døren. En anden Sag er det, naar Skolelæreren er bekjendt som en velhavende Mand og altsaa regnes lige med en Gaardmand, det forandrer naturligviis det Hele.

Har nu vort hele Skolevæsen paa mange Steder hos Almuen fremkaldt Vantro, død Rettroenhed og Ligegyldighed for alt Aandeligt, i Stedet for levende Christendom og Fædrenelandskjærlighed, har det avlet Træghed og Dumhed, i Stedet for Lærelyst og Oplysning, er det vel paa Tide, at vi see os om efter en anden Fremgangsmaade end den hidtil almindelig fulgte.

Her tænke nu de Allerfleste paa en ny Skoleforordning, et nyt Collegium for Skolevæsenet, nyt og skjærpet Opsyn med Lærerne, osv. Sligt er fristende, man bilder sig let ind at have faaet udrettet noget Virkeligt, naar man har faaet Sort paa Hvidt og især en Forordning for at Ens egne Tanker herefter skal sættes i Kraft; ofte bliver man narret, og jeg er viis paa, at man vil blive det i dette Tilfælde, saafremt man venter ved Bestemmelser, Control, Indberetninger og andet Sligt at kunne skabe noget Nyt og Bedre. En ganske anden Sag er det, at en Forordning kan hæve adskillige af de Hindringer, der staae i Veien for Skolens gavnlige Virksomhed, at kyndige og nidkjære Foresatte kan veilede og opmuntre mangen Lærer, at mangen Byrde kan lettes og megen Hjælp rækkes.

Saaledes skulde jeg nu vistnok ønske en Bestemmelse, der ophævede Skoletvangen og tillod vore Lærere at være frie for Balles Lærebog, naar de kunde bibringe deres Disciple Forstand paa hvad Christendom er og Kjendskab til Herrens Ord lettere og bedre uden den, end ved den, eller som i det mindste sikkrede dem den Ret, jeg troer de har til bruge den som de kan bedst, uden at behøve at binde de ulykkelige Børn til hvert Ord i den[1]), men jeg maa bede bemærket, at om jeg end anseer denne Frihed og i det Hele taget en større Frihed, end den man hidtil har turdet indrømme vore Lærere, for en nødvendig Betingelse for at der kan trives noget Godt i den danske Skole, der er værd at nævne, saa veed jeg dog vel, at langtfra Alt er godt, naar Friheden er givet. Hovedsagen bliver nu og altid at faae Lærere, der kunne bruge Friheden ret, der kunne lokke Børnene til Skole og maaskee de Gamle med, vistnok ikke for at sidde paa Bænkene og lade sig examinere, men for at glæde sig ved at høre hvad Godt og Lærerigt der meddeles deres Børn eller yngre Sødskende. Nu betragte de fleste Børne Skolen som et Sted, hvor der holdes Forhør, ofte piinligt Forhør, som de takke Gud at de er vorede fra[2]), lad den blive bedre, og de kan og vil lære at betragte den ganske anderledes.

Det klinger smukt nok, vil man sige, men

---

1) En saadan Bestemmelse kan desværre mangen Skolelærer trænge til, som et Værn mod sin Præst eller Provst. Jeg har selv kjendt en høiere geistlig Embedsmand, for Resten en høist agtværdig Mand, der ikke engang vilde tillade, at de Bibelsprog, Balle har forandret, gjengaves med Bibelens Ord. Han gav til Grund, at „Lærebogen er dog autoriseret.“

2) Jeg veed, for at anføre et Exempel, at da Etatsr. Flor stillede sig i Brorstrup som Candidat til Rigsdagen, vakte kun Eet i hans Tale hans Vælgeres Uvillie, og det var hvad han fortalte om Høiskolen i Rødding. De havde intet Begreb om en Skole uden som en Tvangsanstalt og frygtede, at han vilde have dem, „gamle Mennesker,“ til at gaae i Skole paa ny.

I det vi nu gaae over til nærmere at overveie de enkelte Momenter, maa det Spørgsmaal paatrænge sig: Maa Kirken ønske en repræsenterende Forsamling? — Vi tør mene, at der kun kan gives eet Svar paa dette Spørgsmaal; thi den Ret, som Kirken efter Herrens Villie har, maa den, uden at hindres af eller blandes med verdslig Magt, i Overeensstemmelse med hans Ord selv kunne udøve Matth. 22, 21.

Uagtet det altsaa maa ansees som Kirkens ubestridelige Ret, at den erholder en saadan Repræsentation, og som en Følge deraf, nødvendigt, at de fornødne Forberedelser paabegyndes, saa turde det være et andet Spørgsmaal, hvorvidt en saadan Forsamling for Øieblikket kan sammenkaldes og træde i Virksomhed, forinden mere begrundede Forestillinger om denne saa vigtige Sag have skaffet sig almindeligere Indgang; thi vi forudsætte som givet, at den forestaaende Rigsforsamling anerkiender den Dansk-evangelisk-lutherske Kirke saaledes som den udvortes ved Statens Love og indvortes ved sin Bekiendelse — som ovenanført — bestaaer.

Kirken bør altsaa have sin Repræsentation; men da den imidlertid nu, ligesaalidt som i sin første Begyndelse, i sin Heelhed kan udøve denne Magt, maae de Kirkens Lemmer, som den, efter sin nuværende Stilling paa Jorden, maa erkiende at kunne træde i deres Sted, der Act. 15, 6. 20, 17. 28. nævnes, være de, hvem Magtens Udøvelse kan og bør betroes, og i Tillid til ham, som gav Forjættelsen Matth. 28, 20. og fordum beskikkede Nogle til Embedets Forvaltning, til Christi Legemes Opbyggelse, fortrøste vi os til, at disse nu og fremdeles lade sig finde.

Paa Kirkens nuværende Standpunkt synes det foreslaaede Forhold mellem Antallet af Præster og Lægfolk at kunne være passende og hensigtsmæssigt; og formene vi, at Forsamlingens Medlemmer ikke burde være under 70.

Bisperne udgiøre ingen særegen Valgclasse, derimod udgiør Geistligheden (Bisper, Provster, Præster, ordinerede Catecheter og personelle Capellaner) een Valgclasse. Regieringen udnævner 1 eller 2 Professorer af det theologiske Facultet og 1 Professor af det juridiske Falcutet.

(Anm. En Minoritet af 3 Medlemmer stemte for, at alle 8 Bisper uden Valg indtræde i Kirkeforsamlingen).

Med Hensyn til Maaden, hvorpaa Forsamlingens geistlige Medlemmer vælges, da samstemme vi med det giorte Forslag saaledes, at Geistligheden vælger stiftsviis ved personligt Møde paa det beqvemmeste Sted i Stiftet.

Hvad angaaer Valget af de „verdslige Medlemmer", da maatte vi ubetinget fraraade, at Valgretten overdrages Amtsraadet, paa Grund af, at Amtsraadet er sammensat i et ganske andet Øiemed og dets Medlemmer ere udvalgte af ganske andre Hensyn; hvorimod det ansees ene rigtigt, at indirecte Valg finde Sted, saaledes, at de myndige Medlemmer af Mandkiønnet, der ere i Besiddelse af de kirkelige Qvalificationer, som Valgloven nærmere maatte bestemme, menighedsviis vælge 1. De saaledes Valgte for hvert Amt ville da atter ved personligt Møde af deres egen Midte vælge saa mange Medlemmer, som Amtet maatte have at vælge. Skulde Flere have lige mange Stemmer, ansees den Ældste som valgt; finder dette ikke Sted, giør simpel Majoritet Udslaget; hvilket ogsaa gielder for de geistlige Valg.

Der foretages Valg af ligesaa mange Suppleanter, som der ere Medlemmer af Forsamlingen og efter samme Regler.

For hver Menigheds Valg paa Landet er Præsten og to Sogneforstandere Valgbestyrelsen; bestaaer Menigheden af Kiøbstad og Landsogn i Forening: Præsten, 1 af Communalbestyrelsen og 1 af Sogneforstanderne; i Kiøbstæderne Sognepræsten og to af Communalbestyrelsen.

Stiftets Valgbestyrelse bestaaer af Bispen og to geistlige Medlemmer; Amtets Valgbestyrelse af den Provst, i hvis District Amtsstaden er beliggende og to af Amtsraadets Medlemmer.

Valget skeer i Kirken med Bøn og Formaning.

Eventrup Præstegaard d. 4de Octbr. 1848.

Vallentin. C. V. Boesen. Tryde. Bechmann. Hans Knudsen. Hassenfeldt. de Fontenay. Carlsen. Sommerfeldt. C. Christensen. Gyberg. Briem. Henriksen. L. N. L. Christensen. Licht. Friis. Lund. (Berg. Voigt ei personligt tilstede).

(Meddeelt ved Bechmann, Referent i Comiteen, i Mai 1849.)

Udnævnelser og ledige Embeder.

8 Juni. Sognepræst for Ørbæk Menighed, H. P. Engelbreth, beskikket til Provst for Gudme og Vinding Herreder, Svendborg Amt; forhenværende personel Kapellan for Ørsted i Odense Amt, C. C. F. A. Schiwe, til personel Kapellan hos Sognepræsten for Sønderse i samme Amt, J. H. Grsberg; *Cand. theol.* J. F. G. Wiberg til personel Kapellan hos Præsten ved Graabrødre Hospital og Tugthuset, samt residerende Kapellan ved St. Knuds Kirke i Odense, A. F. Wiberg.

6 Juni. Rold og Vebbestrup i Aalborg Amt, Viborg Stift (236 Rbd);

9 Juni. Skørping og Fræer i Aalborg Amt, Viborg Stift (282 Rbd).

Samlet og udgivet af N. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 195.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Tredie Søndag efter Trinitatis, den 24 Juni. [Nr. 39.

Præsternes Frihed.

Naar vi tale om Præsternes Frihed, saa maae vi strax fra Begyndelsen afvise al Deelagtighed i saadanne Meninger, som om den skulde bestaae deri, at enhver Præst skulde have Lov til at følge sit subjective Skjøn. Sligt vilde kun være et Anarchie, der atter slog om til Despotie for Menighederne, som maatte rette sig efter deres Hoved. Baggers Fortale til vor Alterbog begynder meget rigtigt saaledes: „Det som en god Politie er for en velskikket Republik, det Samme er god Orden og Skik for Guds Kirke. Ingen af Delene har nogensinde vel kunnet savne disse tvende.“ Men „god Skik og Orden“ kan kun findes der, hvor Enhver underkaster sig Kirkens Skik, Regler og Orden. Vil nogen Præst ikke det, saa kan Kirken ikke bruge hans Tjeneste. Som der ved Frihed i Staten kun tænkes paa en forfatningsmæssig Frihed, som bestaaer deri, at Borgerne gjennem deres valgte Mænd give sig selv de Regler og Love, hvorunder de ville leve, saaledes menes noget Tilsvarende i Kirken baade ved Præsternes og Menighedernes Frihed. Enhver Forestilling om subjectiv Vilkaarlighed maae vi forud afvise.

I.

For en Tid siden tillod vi os at tale om „Religionsfrihed, kirkelig Frihed og Kirkens Frihed.“ Naar her nu nævnes Præsternes Frihed, saa er dette ikke en fjerde, der stilles sideordnet med hine i Rækken, thi den Række er vistnok udtømt med hine tre. Men Præsternes Frihed er dem logisk underordnet: deels et Stykke af den kirkelige Frihed, for saa vidt nemlig den angaaer Præsternes Forhold til Menighederne, at han f. Ex. kan henvise fraskilte Egtefolk der begjære Vielse til Andre, hvem de kunne formaae dertil; deels en Følge af Kirkens Frihed, at Staten f. Ex. ikke kan true ham til Handlinger, som stride mod Kirkens Lære. Spørgsmaalet om Præsternes Frihed er saaledes et Spørgsmaal, om deres fremtidige Stilling til Stat og Menighed.

Religionsfrihed gives ved Grundloven. Der er al Udsigt til at kirkelig Frihed vil blive given; men med Hensyn til Kirkens Frihed er Sagen meget tvivlsom, og der er vistnok endnu mangen haard Kamp at gjennemgaae. Staten vil stedse kun meget nødig give Slip paa sin Magt over Kirken, og dog kræver den ligefremme Retfærdighed, saaledes som ogsaa af Flere er gjort gjældende, at naar Religionsfrihed er givet andre Secter, saa maa ogsaa Landets Kirke faae sin Frihed. Ellers vilde den være aabenbart tilsidesat for Dissenterne, hvem det jo overlades at ordne deres kirkelige Forhold ganske efter eget Tykke. Man maa give en æret Rigsdagsmand Ret, naar han, (Rigsdagstidenden Nr. 318) yttrer: „Opgiver Staten sin voldige Haandhævelse af Kirken, saa bør den ogsaa opgive sit Formynderskab over den, og stille den lige med andre Religionssamfund, som den nu ikke mere kan eller bør hindre sine Borgere i at danne efter deres egen Overbe-

viisning; thi ellers begunstiger den disse paa Kirkens Bekostning."

En Seier for Selvstændigheden synes vel at være vunden, idet Statskirken skal forvandles til en Folkekirke. En Statskirke vil sige, at Staten betragter sine Borgere som umyndige i Religionssager. Den vælger derfor for dem den christelige Bekjendelse, som den anseer for den rigtigste, og ved alle Midler, som staae dens Myndighed til Raade, holder den dem fast deri. Den passer derfor kun til Absolutismen, hvis Character det er, at betragte Folket som umyndigt, der blot skal følge sine Ledere. Hvor der er en Folkekirke hedder det derimod: Det myndige Folk har valgt; det vil selv sørge for sin kirkelige Opdragelse, sine kirkelige Anliggender; Folket kræver kun Statens Beskyttelse for sin frie kirkelige Virksomhed; Kirken er fri. Den passer sig derfor kun for en Fristat. Men Seieren blev strax gjort tvivlsom, og en Rigsdagsmand, der dog ellers er en ivrig Frihedsmand og Democrat, skyndte sig at udtale: (Rigsdagstidende Nr. 385) „Jeg kan ikke indrømme det Rigtige i at unddrage Kirken fra Statsherredømmet eller Regjeringen, eller at gjøre den uafhængig af dette Herredømme, og da jeg er kommet til at nære Frygt for, at dette muligviis kunde tilsigtes med Forandring af Statskirke til Folkekirke, saa skulde jeg nu være tilbøielig til at holde paa det gamle Ord Statskirke." — Hvorledes han kan forene dette med sit glødende, og næsten i samme Aandedræt udtalte Had til al Tvang i Kirkesager, det maa han selv see til; thi al den Tvang kommer jo netop af Statens Indblanden i Kirkens indre Sager, og den er uadskillelig derfra, eftersom Staten ledsager alle sine Forskrifter med Tvang. Os andre forekommer det som en overfladisk Tænknings Selvmodsigelse; men maaske er det gaaet her, som saa ofte, at de der før vare de meest liberale, blive de strengeste Herrer, saasnart de faae Andeel i Magten.

At imidlertid et Fleertal i Rigsdagen deler den samme Iver for at holde fast ved Statens Overherredømme over Folkekirken, og altsaa at behandle den som Statskirke til Trods for det forandrede Navn, det synes at fremgaae af den Behandling som § 64 i Grundloven erholdt. Udvalgets Forslag, at den nye Kirkeforfatning ikke maatte gives, førend „Betænkning er afgivet af et af Kongen anordnet Kirkemøde," vakte nemlig hos Mange den største Iversyge imod Kirken. Man havde vel Intet imod, at Kirken blev spurgt; men det skulde være en Naade og ingen Ret. Det var ikke nok, at Rigsdagen, som den eneste lovgivende Forsamling i Landet, beholdt Ret til at tage Beslutninger endog imod Kirkens Betænkning; det var for meget, at den skulde være forpligtet til, endog blot at høre den. Det hjalp ikke, at Ordføreren erklærede det for Udvalgets Mening, at det blot skulde være, „ved den Ordning af Folkekirken, som nu skal gives" at Kirken kunde forlange at blive hørt. Endogsaa det var for meget; det gav en altfor farlig Præcedens, og Kirkemødet fik en altfor stor Betydning; „Rigsdagen maatte være nidkjær over sin Ret til at tage Initiativet." I Sandhed, en vældig Skinsyge, et Fjendskab mod Kirken! Saa skal da den lutherske Kirke i Danmark endnu vedblive at behandles som en Trælqvinde, som maa finde sig i, hvad hendes naadige Herrer bestemme om hende, uden engang at have Ret til at tale sin Sag.

Naar vi nu dertil føie, at det udtrykkelig af flere blev gjort gjældende som en Hovedgrund, hvorfor de ikke kunde stemme for den foreslaaede Paragraph om Kirkens Midler, at den derved vilde erholde for stor Selvstændighed (see f. Ex. Rigsdagstidenden Nr. 392), saa ere Udsigterne for Kirkens Frihed vistnok ikke klare. Det vilde maaske endog være tvivlsomt, om et

Kirkemøde overhovedet vil komme i Stand, naar vi ikke havde flere fortrøstende Udsagn af vor hæderlige Cultusminister. Allerede det er en Vanskelighed, at Ministeriet nu ikke kan fordre Penge til Bestridelsen af de dermed forbundne Omkostninger. Heller ikke kan en egentlig Valglov nu dertil gives, høiest en ministeriel Valgskrivelse. De foreslagne Ord indeholdt nemlig tvende Ting; deels en Forskrift om, at et Kirkemøde skulde holdes, deels ogsaa Overdragelsen af dets lovlige Anordning til Kongen. Denne Bemyndigelse faldt nu ogsaa bort, og det forekommer os tvivlsomt, om en Ministerialskrivelse kan give og betage Valgret og Valgbarhed til Mødet. Maaske skal Sagen forelægges den næste Rigsdag; maaske nødes man ogsaa til at ende med i gammel Cancelliestiil at spørge Biskopperne, eller nedsætte en Commission.

Det Første, man under disse Omstændigheder har at gjøre, er vel med Bestemthed at fæste Blikket paa det Indemærke, hvor Kirkens Selvstændighed egentlig har hjemme, thi man vil ikke gjøre Erobringer; kun forsvare sit Lands Frihed. Med andre Ord: man maa atter vænne sig til at skjælne mellem de egentlige Kirkelove, der angaae Kirkens udvortes, mere verdslige Forhold, fra kirkelige Regler og Forskrifter, Canones, der ordne Kirkens indre aandelige Ting. Denne Forskjel er given med selve Adskillelsen mellem de indre og ydre Ting (mellem ***potestatem gladii*** og ***potest. ecclesiasticam*** mellem ***jus in sacro*** og ***j. circa sacra***), thi de kirkelige Regler angaae hine, Kirkelovene, Kirkeretten derimod disse. Kun i Henseende til Kirkelovene, der bestemme Kirkens ydre Samfundsforhold og dens Forhold til Staten, er den lovgivende Magt hos Landets Regjering, thi denne har kun ***potestatem gladii*** og ***jus circa sacra***. Kun disse vedkomme derfor hos os Rigsdagen, og Kirken maa nøies med at afgive sin Betænkning. Men i Henseende til de kirkelige Regler og Forskrifter, nemlig for de tre Naademidlers Forvaltning eller det egentlig geistlige Embede, har Kirken fuldkommen Selvlovgivningsret, og det er Synodernes rette Omraade. — Eftersom Staten under Enevoldsmagten tilegnede sig ogsaa den indre Kirkemyndighed, saa er Alting hos os Statslov. Ritualet, Alterbogen ere Statslove, hver enkelt Collect, hver gudstjenstlig Formel er saa at sige paabudt af Staten; ikke en Psalme tør synges, ingen Psalmebog bruges uden Kongelig Tilladelse; Tid, Betingelse og Maade for Daab, Confirmation osv. ere bestemte ved verdslige Anordninger. Netop derfra kommer den verdslige Tvang, der ledsager alle kirkelige Bestemmelser. Lige saa lidt, som dette stemmer med den lutherske Kirkes Grundsætninger; lige saa lidt stemmer det, med hvad Brug var her i Landet fra Reformationen indtil Enevoldsmagtens Indførelse; thi vel indeholder Ordinantsen Grundtrækkene til Gudstjenesten; men ellers blev Alt didhørende ordnet af Kirken selv paa Synoder. Man see f. Ex. Synoderne i Kjøbenhavn 1540 og Antvorskov 1546; man gjennemlæse de mange ***acta synodalia***, som haves, og overveie den Maade, hvorpaa Alterbogens forskjellige Bestanddele blev til og den første Alterbog udgaves. Denne Sammenblanden bør ophøre, og saaledes det rette Indemærke for Kirkens Selvstændighed hævdes, hvor Rigsdagen slet intet Ærinde har.

Dernæst maa man, om muligt, see til at faae en Bestemmelse indbragt i den tilkommende Kirkeforfatning, der kan sikkre Kirkens blandede Forsamling Ret til, idetmindste at blive hørt og det med Opmærksomhed ved den kirkelige Lovgivning. Skulde dette mislykkes, saa maa man haabe paa, at Regjeringen med Bestemthed indfører en Praxis i saa Henseende, der kan give en moralsk Garanti derfor. Der er vel desuden adskilligt Andet at gjøre.

Om Underviisningen i vore Almueskoler.
(Sluttet).

At danske Folk bør lære at kjende og bruge deres Modersmaal bedre end hidindtil, og at de trænge til at blive fortrolige med deres Fædrenelands Historie, er lige saa tydeligt, som at det er en Skam, at de, i vore saakaldte oplyste Tider, ikke engang har saa meget Begreb om Landene paa Jorden og om Menneskeslægtens Levnetsløb, at de kan forstaae en jævn historisk Bog. Til at lære Sligt, siger man, er der ingen Tid i Skolen; men der vilde blive det, hvis man ikke, *til Trods baade for Herrens og hans Apostles Exempel*, forlangte, at Børnene skal lære et heelt Religions-System udenad, for at glemme det igjen, inden de vel blive voxne. Og endnu mere Tid vilde man vinde i vore Skoler, hvis de fik gjort godt hvad de har gjort ondt, fik hjulpet til at danne en Slægt, der, naar den voxede til, havde Hjerte og Mod til at forkynde Troen for Sønner og Døttre, Noget den nuværende Slægt sjælden drister sig til, men trøstig overlader til Fremmede, der skal gjøre det for Betaling, hvoraf Følgen er blevet, at flere Børn, end Nogen kan tælle nu kommer i Skolen saa dumme og umælende som Dyr, naar Talen er om *nogetsomhelst* Aandeligt.

Inden jeg slutter, anseer jeg det for min Skyldighed at tilføie et Par Ord om *Tydskernes „methodiske og didaktiske Arbeider"* og deres Indflydelse paa vort Skolevæsen, som desværre ikke har været ubetydelig. Det kan ikke nægtes, at Tydskland har havt udmærkede Skolemænd, og at der er mange tydske Bøger hvoraf en Lærer og Opdrager kan have megen Gavn, men i det Hele taget har de i Danmark gjort større Skade end Nytte og truer med at gjøre end mere. I Almindelighed spørger Tydskeren først og fremmest om et System, spørger først: Hvorledes sætter jeg dette eller hiint igjennem, saa det kan svare til min rene, min fuldkomne Idee? og derved lader han det ikke blive, men stræber virkelig, baade klogtig og kraftig *uden mindste Barmhjertighed*, at sætte Sagen igjennem efter bemeldte Idee, uden i mindste Maade at bekymre sig om det er de Mennesker, det gaaer ud over, muligt at gaae ind paa eller tilegne sig hvad der saaledes bydes dem. Og denne tydske Skik er i Danmark ikke alene bleven fulgt af Universitets-Lærere og Præster, men ogsaa af Lærere ved Seminarierne og i Borger- og Bonde-Skoler. Som Exempel paa hvilke Kunster en Tydsker kan falde paa at gjøre selv i en Pugeskole, skal jeg blot anføre, at man har anseet det for raadeligt, at et Barn, der skulde lære at læse, lærte at forstaae og forklare hvorledes Munden skulde bevæges for at udtale hver enkelt Lyd, eller benævnede Bogstaverne ved Udtryk som *Snurrebrumlelyd, Hvislelyd, Tielyd*, i Stedet for de sædvanlige Navne; man skulde blot gaae et Skridt videre og forsøge, om det lod sig gjøre strængt at afholde Barnet fra at tale, fra at sige et eneste Ord, førend det havde gjort Rede for hvert Bogstavs Betydning, Udtale osv., samt for den Maade, hvorpaa Munden skulde sættes i Lave og bevæges, for at udtale hvert enkelt Bogstav i Ordet og derefter det hele Ord. Det kunde man kalde systematisk! kun Skade, at et saa skjønt Experiment ikke lader sig udføre og i Evighed maa staae som et uopnaaeligt Ideal, hvorimod den tydske Fornuft kun kan stræbe i en uafladelig Progression, *τῷ μὲν κλέος, ἄμμι δὲ πένθος*! Og saa ravgalt og urimeligt et Forsøg frister vel kun Faa, men der er i den tydske Betragtning af Underviisning og Dannelse et *Skin* af Orden, et *Skin* af Grundighed, som virkelig har forført Mange til at glemme, at man kun naaer dette Skin paa Sandhedens Bekostning, at man, medens man vænner Barnet til at sige Mere end det

veed, hindrer det i at lære hvad det baade kunde og burde lære.

Som et Exempel paa tydsk Fremgangsmaade og sammes Indflydelse skal jeg tage mig den Frihed at henvende Opmærksomheden paa en Bog, skrevet af en berømt tydsk Pædagog, oversat af Forstanderen for vort første Skolelærer-Seminarium, indført paa samme Seminarium og i flere Skoler, samt rost af adskillige Mænd af Faget. Det er Diesterwegs Skole-Læsebog, oversat af Professor Jensen paa Jonstrup. Den begynder saaledes: **Lydlæsning.** ***A* Grundlydene. § *I.* 1. Oval, Sal, Gavn, Savn, Svar, Art, Stab, Fag, Stag, Kran, Garn, snart, klart, svag, lav, bad, malt; Ahl, Hahn, Glahn, ah! bah! Faer, vaer, taelt.** Derpaa følger (Pag. 8) ***B.* Medlydene,** derefter (Pag. 12) ***II* Stavelselæsning. *A.* I afledede Ord** og (Pag. 23) **Læsning af Stavelser i sammensatte Ord.** Alt dette udtværes paa 29 Sider, alle heelt fulde af enkelte Ord, naar undtages omtrent 4 Sider, med Sætninger som følgende: **Man fangede en Ræv og tøirede den ved et Reb paa et Rev.** (Pag. 8) ***Den Stærke besidder Styrke*** (Pag. 13). ***Hvor der er megen Sand, er sandigt; hvo der har Mod, er modig*** (Pag. 21). ***Med Saltet kan man salte; med Ploven pløier man; man snører med Snoren*** (Pag. 22). Fra Pag. 29 til 48 følger »**Læsning af forbundne Ord**«, fra Pag. 48 „**Anden Afdeling *IV.* Læsning af Stavelser,** med Exempler, fra (**§** 56: 1.) **Guld er guult, Sølv er hvidt** osv., til saadanne som: „**Den sin Tid muligst tro benyttende Yngling taler slet ikke gjerne om det daglige Livs trivielle Gjenstande.**" Endelig arbeider man sig, efterat dette er fortsat til Pag. 82 igjennem til *V.* **Den logiske og æsthetiske Læsning.** Jeg afskriver det første Stykke heelt og holdent. § 79: 1. **Anna læser. Hvo læser? Anna læser. — Hvad foretager Anna sig? Anna læser. — Anna læser Historier. — Hvad læser**

Anna? Anna læser Historier. — Anna læser Historier for Moderen. — For hvem læser Anna Historier? Anna læser Historier for Moderen. — Anna læser Historier for sin Moder. — For hvis Moder læser Anna Historier? Anna læser Historier for sin Moder. — Anna har læst Historier for sin Moder. — Læser Anna endnu? Anna har læst skjønne Historier for sin Moder. — Hvilke Slags Historier har Anna læst for sin Moder? Anna har igaar læst skjønne Historier for sin Moder. — Naar har Anna læst? Anna har igaar forelæst skjønne Historier for sin Moder foran Havehuset. Har Anna læst i Havestuen? Anna har igaar foran denne Havestue forelæst de skjønneste Historier for sin Moder. — Foran hvilken Havestue har hun læst? Anna har igaar foran denne Havestue forelæst 5 skjønne Historier for sin Moder. — Hvor mange Historier har Anna læst? Anna har igaar foran denne Havestue forelæst 5 af de skjønneste Historier for sin Moder. — Ja, Læseren maa undskylde, det er ikke min Hensigt at pine ham tildøde, men om Sligt kan man ikke gjøre sig noget ret Begreb, med mindre man faaer det i Sammenhæng, det gaaer dermed som Russeren sagde om Knut: Det lader sig ikke beskrive, man maa selv føle det.

Nu følge Samtaler, Fortællinger, Ordsprog, „Ordfamilier, egentlig og uegentlig Betydning af Ord og Talemaader," samt enkelte Vers, hvoriblandt nogle gode. Blandt Fortællingerne henviser jeg til den der findes Pag. 110—114 og handler om hvorledes en Dreng bliver forført af en anden til at narre sin Mester og dernæst af „**Fristeren, den onde Aand, Djævelen**" til at stjæle osv. Følgende maa tjene til Prøve: »**Jeg mener, at Du idag kunde lade Søndagsskole være Søndagsskole, sagde Fristeren, og gaae med mig til Lügendorf.« Andreas var endnu en Smule tvivlraadig. Da Fristeren mærkede det, tog han Ild, jeg veed ikke rigtig om fra Helvede eller fra en Svampedaase; nok**

efterat han med sit Staal havde slaaet Ild, gav han den stakkels Skomagerdreng et Stykke Svamp, for at han ligeledes kunde tænde sin Pibe. Andreas røg Tobakken og sugede i fulde Drag ret begjærlig den listige Lugt i sig. »Det er en herlig Tobak! hvor faaer du den fra?« spurgte Andreas ham. »Ja seer du, — (sagde Fristeren, idet han uophørligen gjorde kraftige Drag af sit Pibehoved, og derhos gjorde saa lang en Pause, at Fristeren imidlertid kunde sætte sig ganske beqvemt[1]) paa Pibelaaget, hvorunder det hele Helvede allerede glimtede, omendskjøndt det foruden røg som af den skjønneste Tobak) ja seer Du osv. Andreas var lutter Øre ved disse Ord, og mærkede ikke, at Fristeren imidlertid krøb fra Pibehovedet ind i Piberøret, og med den behageligste Lugt af Verden, med Tobakkens, kildrede den stakkels Skomagerdrengs Næse, og hviskede ham paa samme Tid i Øret: »Skomager! saaledes kan du ogsaa bære dig ad!« Andreas mærkede paa sin Side ikke Helvedilden, som, antændt for ham, røg i hans lille Pibehoved, og gik troshjertig i Fælden. —

I bunden Stiil er Pag 205 at læse et, saa vidt mig er bekjendt, mageløst Stykke: Grøden. Det begynder som følger:

Børn! eders Byggrynsgrød er færdig; saa kommer og spiser!
Beder: Alles Øine — og giver ordentlig Agt paa,
At ved sodede Potte Ingens Ærmer bli'er sorte.

Efterat der nu er fortalt, hvorledes „Rimen" er vaagnet af sin Slummer,

Rører de fine Lemmer og suger paa saftige Kjærne,

1) Den hele Operation: paa een Gang at tale, ryge og sidde paa Pibelaaget, ja tilsidst endog krybe fra Hovedet ind i Røret, synes imidlertid snarere umulig end beqvem.

Som et Pattebarn; man undrer sig, at den ei græder,

samt har drukket Dug, fortsættes:

Imidlertid reder sig Solen, og redet og vasket
Frem den triner med Strikketøi fra de skovklædte Bjerge,
Strikker og skuer ned, ...
. . . .
Men hvad strikker hun? Nu, Skyer af himmelske Dunster!

Jeg giver mit Ord paa, at det staaer Altsammen virkelig i Bogen, med meget Mere, der ikke er stort klogere; hvem der ikke vil tro det, see selv efter.

Til Diesterwegs Læsebog knytter sig en Veiledning til Brugen deraf, ligeledes oversat af Prof. Jensen, 108 Pag. Af denne Bog skal jeg blot afskrive Følgende: Læreren maa selv lægge Vind paa en nøiagtig Udtale og lade Eleverne danne sig derefter; ogsaa kan han lære disse de forskjellige Mundstillinger, hvorunder Grundlydene fremføres. Det kommer især an paa Mundaabningen og Tungens Stilling. Nu udtales:

med viid Mundstilling og liggende Tunge Grundlyden: a.

—	—	—	— løftet	—	—	æ.
—	bred	—	— liggende	—	—	e.
—	—	—	— løftet	—	—	i.
—	rund	—	— liggende	—	—	o[1])
—	—	—	— løftet	—	—	ø.
—	spids	—	— liggende	—	—	u.
—	—	—	— løftet	—	—	y.

Endvidere af næstsidste Side, Pag. 107: De følgende Stykker (hvoriblandt „Grøden") formere Læsestoffet. Stoffe eller Materier maae forarbeides. Dertil hører to Ting: 1) at Læreren forud har forarbeidet dem i og for sig

1) aa med lidt større Mundaabning. (Første Side Pag. 9).

(Forberedelse); 2) at han dernæst foranlediger Eleven til samme Virksomhed (Udførelse).

1) **Forberedelsen** skeer ved tre Virksomheder:

a) Man begynder med at opfatte Karakteren, det Eiendommelige i Læsestykket, saavel i Henseende til Formen som til Indholdet. Dette skeer ved langsom, snart stille, snart lydelig Læsen.

b) Derpaa gaaer man over til **Opløsningen** af det Hele, for at man kan bemægtige sig Hoved- og Bidelene, klart erkjende og angive Delenes Forhold, og sammensætte det Hele af dets enkelte Led. Derved vinder man en fuldkommen Indsigt i Stykkets Bygning og Værd.

c) Endelig forsøger man en til den vundne Erkjendelse svarende Fremstilling ved lydelig Læsen.

2) Udførelsen har tre Trin, osv.

Jeg haaber, der behøves ikke videre Beviis for, at det er en farlig Sag ogsaa i vore Almueskoler at bringe Tydskerne en Hylding, der ikke gavner dem det mindste, men skader os uendelig.

Ranum, den 1ste Juni 1849.

L. Chr. Müller.

E. Skr. Dagen før jeg skrev dette Sidste faldt C. L. **Borresens Ideer til en Reorganisation af Almueskolevæsenet paa Landet** mig i Hænder. Bogen fortjener, efter min Overbeviisning, megen Opmærksomhed; det er tydeligt, at Forfatteren ikke har grebet sine Ideer i Luften, men prøvet dem i Livet. Efter Past. Borresens Yttringer forekommer det mig i Øvrigt, at Underviisningen omtrent maa staae paa samme Trin i Sjælland som i Jylland, **maaskee** med Undtagelse af, at Jyderne lære bedre at regne. Og nu skal jeg ikke trætte min Læsers Taalmodighed længere, men slutte med en simpel, men, som jeg er vis paa, sand Bemærkning mod den vigtigste Indvending imod Skoletvangens Ophævelse. Man paastaaer, at saafremt ikke Forældrene nødtes at sende deres Børn i Skolen, vilde mange Børn ikke lære det Mindste. Jeg indrømmer det, men giver mit Ord paa, at det Samme er Tilfældet nu.

Kirke-Bygningerne.

For at komme til Kundskab om Kirkernes Tilstand i Landet har Ministeriet ladet sig forelægge et Uddrag af de i 1848 afholdte Synsforretninger, der gik ud paa at vise Forholdet mellem Kirkernes Antal i det Hele og dem af disse, ved hvilke Synsmændene ingen Mangler har fundet, saavel som at udpege de Kirker, hvis Eiere vise en særdeles Interesse for at vedligeholde og forskjønne dem.

Dette Uddrag som er offentliggjort i Departements-Tidenden tæller, blandt 1596 synede Kirker, i Nørrejylland og paa Øerne, 473 (altsaa mellem $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{4}$) ved hvilke ingen Mangler har været fundne. Disse ere saaledes fordelte: i Sjælland 137 af 349, i Fyen 65 af 164, i Lolland og Falster 35 af 98, i Aalborg Stift 74 af 198, i Viborg Stift 53 af 215, i Aarhus Stift 82 af 357, i Ribe Stift 27 af 215.

Forholdet er altsaa dette: i Sjælland og Fyen findes o. $\frac{2}{5}$, i Lolland-Falster og Aalborg o. $\frac{7}{20}$, i Viborg og Aarhus o. $\frac{1}{4}$, i Ribe kun $\frac{1}{8}$ af Kirkerne, som kunne siges at være uden Mangler.

Af disse 473 uden Mangler ere fortrinsviis 82 nævnte som vel vedligeholdte (i Sjælland 30, i Fyen 8, i Lolland-Falster 5, i Aalborg 10, i Viborg 7, i Aarhus 18, i Ribe 4). Af disse 82 tilhøre de 54 Herremænd og Proprietærer, 14 Sognefolkene, de øvrige 14 Stiftet (5), Universitetet (4), Sorø Akademi (2), Præster (2), Kjøbenhavns Magistrat (1). Af de 4 Kirker som i Ribe Stift nævnes med Udmærkelse tilhøre de 3 (Harboøre, Flønder og Sevel) Sognets Beboere, den første kaldes „smuk og velvedligeholdt," den anden „med særdeles Omhu vel vedligeholdt," om den tredie siges der: „Alt Træværket i Kirken er blevet smukt malet og Alteret prydet med et smagfuldt Altermaleri, ligesom ogsaa Pulpituret i Kirkens vestre Ende med de 12 Apostlers Billeder efter Thorvaldsen. Da alt dette Arbeide er udført af en meget duelig Maler, saa bør Sevel Kirke, som for to Aar siden fik gode Jernvinduer nu nævnes som en meget lys, venlig, smuk og smagfuld prydet Landsbykirke." Beboerne af Ferslev Sogn (Viborg Stift), som eie deres Kirke selv, faa det Vidnesbyrd at de „vise Sands for Kirkens Vedligeholdelse;" ligeledes i Roslev (samme Stift) hvor „Værgerne uopfordret have indrettet lukkede Fruentimmerstole og forsynet dem med Fjælegulv." Om Kjøbelev paa Lolland, hvor Beboerne ogsaa ere Eiere, siges der: „Ingen Mangler i 1847 og 48, da Sognets Beboere med største Omhyggelighed sørge for Kirkens anstændige Vedligeholdelse." — Vi fremhæve disse Exempler, fordi man ikke saa sjelden bruger det som Beviis paa Nødvendigheden af Tvangs-Systemer, at Bondestanden ingen Penge har tilovers for hvad der ikke hører til den strenge Skat. Sagen er vel den, at Bondestanden ligesom Andre behøver Mænd iblandt sig, der forstaa at vække Deltagelse for den Sag der skal understøttes, og hvor det er Tilfældet, hvor Hjertet først bliver lukt op for Indtryk af Ting som ligger

befrie os, saa tør vi ikke bortgive hverken Overlægget eller Myndigheden.

Vemmeløv, 23 Mai 1849.

Wilh. Rothe.

Et motiveret Votum ved Rigsdagens Forhandling om Kirkesagen og navnlig om de kirkelige Midler.

Naar Undertegnede, ligesom de fleste andre geistlige Medlemmer af Rigsforsamlingen, ikke har taget nogen virksom Del i de offentlige Forsamlinger om de vigtige kirkelige Paragrafer i Grundloven, da ligge Grundene hertil uden Tvivl saa nær, at det vil være unødvendigt nærmere at udvikle dem. Enhver, der har skjænket Forsamlingen Opmærksomhed, veed, hvor almindeligt og velbegrundet Ønsket om at der maatte holdes tilraade med Tiden var, ikke blot udenfor, men ogsaa i Forsamlingen. Under disse Omstændigheder var det vist en aldeles rigtig Takt, der afholdt de Medlemmer fra at tage Ordet, som i det Hele vare tilfredse med det Udfald, Sagen uden deres Medvirkning vilde faae, eller i alt Fald holdt for, at de ikke i noget væsentligt Punkt kunde indvirke paa den endelige Afstemning. Hertil kom — i det Mindste hos mig — en Følelse af, at Forsamlingens rent politiske Charakteer og fremherskende Stemning kunde gjøre det ønskeligt for Sagen selv, at de folkevalgte geistlige Medlemmer saavidt muligt overlode disse Spørgsmaals Afhandling til Andre. Medens jeg derfor bekæmpede Fristelsen til at tage Ordet, hvergang den paany indfandt sig, gav jeg naturligviis ikke Afkald paa min Ret til, saasnart en Leilighed frembød sig, at begrunde mit Votum for dem, hvem det kunde antages at mine Grunde vilde interessere. Det er denne Ret, som jeg her med den ærede

Redaktions Tilladelse agter at gjøre Brug af; men da Kirketidenden allerede har leveret en Oversigt over Rigsdagens Forhandlinger, der i det væsentlige ikke er forskjellig fra den Opfattelse af Hovedspørgsmaalene, som ved Afstemningerne har ledet mig, skal jeg nærmest indskrænke mig til at omtale Spørgsmaalet om det saakaldte kirkelige Gods, et Spørgsmaal, i hvis Afgjørelse jeg som Medlem af Minoriteten har afveget fra flere af Dem for hvis Anskuelser i denne Sag jeg har den største Agtelse.

Det maa uden Tvivl indrømmes, at det fra Udvalgets Fleerhed udgaaede Forslag til Kirkegodsets Sikkring („De til Kirken, Skolen og milde Stiftelser henlagte eller skjænkede Eiendele og Midler kunne ikke anvendes til noget fremmed Øiemed“) ikke nødvendigt følger af den Stilling, Folkekirken efter Udkastets, saavel som efter Udvalgets og Forsamlingens Mening herefter vil indtage i Danmark, skjøndt det meget godt kan forenes dermed. Denne Stilling holder nemlig, saavidt jeg skjønner, den rette og efter Forholdene naturlige Middelvei mellem de Yderligheder, som fra begge Sider have villet gjøre sig gjældende: Statskirken ophæves, ikke blot af Navn, men i Gjerning og Virkelighed; Staten opgiver Formynderskabet over sine Medlemmers Tro; den forsøger ikke „vældeligen at haandthæve“ den evangelisk-christelige eller nogen anden Kirke; det erkjendes at være lige saa meget i Statens som i Kirkens Interesse, at der gives virkelig og fuldstændig Troes- og Samvittighedsfrihed; derfor stilles alle borgerlige og politiske Rettigheder aldeles uafhængige af Troesbekjendelsen, derfor forkastes de (af Ørsted) stillede Forslag, „at Valgret og Valgbarhed til Rigsdagen kun skulde tildeles Christne og Jøder“ og at „den evangelisk-christelige Religion efter det Lærebegreb, som er indeholdt i den Augsborgske Confession skal som Landets almindelige Religion fremdeles læres og øves over alt i Riget ved Hjælp af de dertil

19. Nr. 196.

Dansk Kirketidende.

Bind.] Fjerde Søndag efter Trinitatis, den 1 Juli. [Nr. 40.

Roskilde Præsteconvents

ımermøde agtes afholdt i Roskilde Tors- den 5te Juli Kl. 10 Formiddag. — Comite som har været udnævnt til at en Psalmebog (Pram Gad, Hammerich, enger) har fuldendt sit Arbeide og vil i Anledning aflægge en Beretning til Con- . — Det af Conventet stiftede Selskab for ıarks Kirkehistorie er traadt i Virksomhed rste Hefte af „Kirkehistoriske Samlinger" 'f stort) vil først i Juli Maaned udgaae ressen. Man haaber at kunne ved Mø- ıdele Exemplarer til Selskabets Medlemmer. ıntet vil have at tage Bestemmelser om ıbets Bestyrelse i Fremtiden. — Underteg- Formand bringer i Erindring, at jeg i tre ɔinanden følgende Aar har beklædt For- ɔpladsen, og derfor i Aar ikke mere kan ɛlges. Medlemmerne anmodes om at betænkte paa Valget af en anden For-

ıunge den 20 Juni 1849.

J. F. Fenger.

Præsternes Frihed.

II.

ıd Udsigter er der vel nu for Præsternes ng, og for den frie Udførelse af det egent- :istlige Embede? Hvorledes deres Stilling hidtil har været, vil neppe Nogen bedre kunne beskrive, end det er skeet af en af det gamle Cancellies indflydelsesrigeste Deputerede, Geheimeraad Ørsted. Da Talen nylig paa Rigsdagen var, om at „give Menighedernes Medlemmer Ret til at holde sig til hvilken Præst de vilde;" saa meente han at gjøre en Bemærkning, der skulde være saa slaaende, at den hos Rigsdagens Medlemmer vilde „bevirke, at man maatte finde større Betænkelighed ved Sognebaandets Løsning." Og hvori skulde nu denne Betænkelighed bestaae? I „den Gjensidighed der maatte være," thi saa „maatte ogsaa enhver Præst have Lov til at udøve sit Embede overeensstemmende med sin Overbeviisning, — men dette vilde være meget betænkeligt" (Rigsdagstidenden Nr. 320). Altsaa, ikke engang Samvittighedsfrihed, som dog er den meest uundværlige af alle Friheder, ikke engang Ret til at udføre sit Embede „overeensstemmende med sin Samvittighed" vilde man under den forrige Regjering indrømme Præsten, og det skjøndt der ikke kunde være Tale om nogen sær, subjectiv Menen, da man ved Ordinationen havde sikkret sig, at hans „Overbeviisning" stemmede med den Hellige Skrift og den Augsburgske Troesbekjendelse. Ingen kunde bedre end denne Mand, der i saa mange Aar har været med at udøve Tvangen, skildre Præsternes hidtils Stilling, og han har saaledes sat sig ind i denne Tænkemaade, at han ganske naivt troer, at man vilde finde det rigtigt og lade sig slaae af Bemærkningen.

Det er nu bekjendt, at Adskillige ikke lode

sig twinge, at man derfor behandlede dem haardt, og truede dem paa det strengeste, indtil man dog tilsidst maatte give Sandheden Vidnesbyrd og lade dem sidde, idet man nøiedes med at vise dem stadig Ugunst og sure Miner. Saaledes kunde man sige, at det dog gik an for en Præst, at hævde sin Samvittighedsfrihed; men derfor maa man ikke fordømme dem, som lode sig den fratage. Det var en Strid imellem Stat og Kirke, og naar den udbrød, kunde man vel vide, at Sandheden tilsidst maatte seire, men Nogle kunde imidlertid være faldne, og ikke alle havde lige Sind til at udsætte sig derfor. Det, der var at vove, var ikke blot et Levebrød, og Frugterne af den mangeaarige Flid og Omkostning, der var anvendt paa at dueliggjøre sig dertil, og det er ikke Lidet, især for Familiefædre; men det var ogsaa Udsigten til Fortsættelse af den geistlige Virksomhed, af Arbeidet i Kirkens Tjeneste, til hvilket man havde helliget sig. Det var saaledes virkelig et Collisionstilfælde, og der veed man at ikke Alle komme til den samme Afgjørelse.

Om det nu i det nye Danmark skal blive bedre, er meget uvist, saalænge Kirkens Frihed ikke er givet, thi naar Kirken angribes eller undertvinges, gaaer det først ud over Præsterne. Maaske komme vi fra Dynen og i Halmen. Forhen, naar vi lede under Staten, havde vi Folkets Sympathie, der gjerne antager sig dem, som Absolutismen trykker. Nu vil det hedde, at vi sætte os imod Folkeregjeringen, imod Folket, og da ville vi blive som Ismael, hvis Haand var imod Hver, og Hvers imod ham. Men naar Kirken faaer Frihed, vil den nok vide at forsvare sine Tjenere i deres Tjenestes Gjerning.

III.

Men seer det allerede her ikke lyst ud, saa kunde der desuden trække Uveir op fra en anden Kant, og endog adskillige Præster have travlt med at trække det sammen. Der ere nemlig Mange, der ivrigt ønske en reformeert Presbyterialforfatning istedenfor en luthersk Synodalforfatning. I Forbigaaende være det sagt, at vi vel vide, at denne Betegnelsesmaade ikke er aldeles stadig, men den er almindelig og meget udtryksfuld, thi de Reformeerte have Presbyterier, men kunne ikke have Synoder af Geistlige; vi Lutheraner have geistlige Synoder, og kunne vel have Presbyterier, men have dem i Reglen hidtil ikke, da Regjeringerne have afgjort Alting. For at faae Ældsteraad i Menighederne behøver man nu ikke at attraae en Presbyterialforfatning, thi saavel disse som ogsaa større blandede Forsamlinger kunne meget godt indrettes uden at forlade de lutherske Grundsætninger. Indf. har selv tilladt sig, til Rigsdagen at indlevere et Udkast til den lutherske Kirkeforfatning, der baade har blandede Forsamlinger og Presbyterier, og det er i en Fristat hensigtsmæssigt at indrette dem. Det væsentlige er Adskillelsen mellem de indre og de ydre Anliggender, der hver have sin Repræsentation. Vil man nu hos os overspringe denne Grændse, og altsaa Intet levne for den geistlige Synode, saa blive ogsaa dens Forretninger og Virkekreds overdraget den blandede Forsamling, der saaledes kommer til at styre Alt, hvad der vedkommer Forvaltningen af Naademidlerne eller den egentlige præstelige Virksomhed og den geistlige Embedsførelse; fra den skal da Præsten modtage Anviisning til Ungdommens Underviisning og til Ordets Prædiken for de Ældre; den giver ham Maaden for Sacramenternes Forvaltning og leverer ham de gudstjenstlige Formularer han skal bruge, og fører endelig den fornødne Opsigt med ham i disse Stykker.

Men skeer det, saa er det vistnok snart forbi med Haab om selvstændig Stilling for Præsterne; saa ville de snart nedsynke fra at være Menighedens Tjenere i apostolisk Betydning, til at være dens Tjenestefolk i dagligdags

Betydning, og Enden blive at Tjenestens Gjerning forstyrres, om end ikke det hele Huusvæsen forvirres af den ukyndige Huusholderske. Hvor let vil der nemlig ikke i en saadan Forsamling kunne blive taget ukirkelige Bestemmelser, maaske med en kun ringe Majoritet. Dens Medlemmer ere ikke bundne ved nogen Forpligtelse paa den lutherske Lære, og de kjende den sjeldent nøie nok til deels at bevare dens Reenhed, deels at have den Hengivenhed for dens Sandhed, hvoraf al Forpligtelse faaer sin Fasthed. Doppelt vil dette være Tilfældet i vore Dage, da der hos Mængden findes en kun saa ringe Sum af positiv Christendomskundskab, og allermindst findes grundig Opfattelse af Skjælnemærkerne mellem Bekjendelserne og af disses Vigtighed. Derhos vil Rationalismen, der vel stifter Skikkelse, men aldrig uddøer, reise sig hos mange Medlemmer, og maaske anstikke selv Præster. Da det hører til Tidsaanden at lade Subjectiviteten raade, forklares deraf den Tilbøielighed, der hos Mange findes til den reformeerte Lære, hvis psychologiske Character ligeledes er fremherskende Subjectivitet. Til alt dette kommer hos Mange en Lyst til at regjere over Præsterne, der er traadt istedenfor den gamle Ærbødighed for deres Lærere og Skriftefædre, og det af let forklarlige Grunde. Hvor let kan det da skee, naar en blandet Forsamling skal behandle reent geistlige Sager, at der kan komme Overvægt af Stemmer for Beslutninger, som en Præst, der vil bevare Troskaben mod sin Kirke og Lærens Reenhed, for sin Embedseeds, sin Kirkes og sin Samvittigheds Skyld ikke kan tage til Følge.

Skulde Sligt indtræffe, og man kan næsten ikke troe, at det under en Presbyterialforfatning i vore Dage skulde udeblive, saa vilde Præsten være meget værre faren, end naar han maatte undskylde sig for Cancelliet eller for Rigsdagen. Skjøndt han gjorde det for Kirkens Skyld, saaledes som Præsterne i Waadtlandet, idet han modsatte sig en falsk Kirkerepræsentation, saa

vilde det for Mængden, der ikke saae at Repræsentationen i Gjerningen havde ophørt at repræsentere, dog faae Udseende af, at han satte sig imod Kirken og han blev da ikke blot som Ismael, men reentud som en Spedalsk. Præsterne kunde da vel enkeltviis protestere, men naar Synoden var borte, og altsaa Organet manglede, hvor Standen som Stand skulde afgive gyldig Erklæring, saa vilde enhver Indsigelse betragtes som Personers subjective og private Mening.

Lader os derfor vogte os for en reformeert Forfatning. Den forvirrer stedse Præsternes rette Stilling, og fører enten til Præsteherredømme eller til Præstetrældom, eftersom det geistlige eller det verdslige Element har overhaand. Den havde strax i sin Oprindelse en stærk politisk Tilsætning, og dens Fædre Zwingli, Calvin og J. Knox havde som bekjendt, en ikke ringe hierarchisk Indflydelse. Endnu i de senere Begivenheder i Schweitz ere mange Træk kun deraf forklarlige. Men det slaaer, især i vore ukirkelige Dage, tidligere eller senere om i det Modsatte, og dertil vilde det ogsaa hos os upaatvivlelig snart komme. Gud bevare os for Ting som i Waadtlandet! Der er vistnok ingen Dansk Præst, som attraaer hierarchisk Myndighed; men saafremt Frihed og Selvstændighed i Embedets Gjerning er os kjer, maa vi af al Magt see til at holde fast ved de Lutherske Grundsætninger for Kirkens Forfatning. Dette skeer, naar vi først holde de blandede Forsamlinger indenfor deres rette Omraade, thi om de da tage Beslutninger, der i udvortes Henseende ere Kirken skadelige, saa vide vi, at Guds Rige ikke er af denne Verden; og dernæst naar vi ved Siden af dem bevare og uddanne den geistlige Synode, for i den at have et Organ for forfatningsmæssig Frihed. Have vi Ansvaret for Herren for Tjenestens Gjerning, og derfra kan Ingen

befrie os, saa tør vi ikke bortgive hverken Overlægget eller Myndigheden.

Vemmeløv, 23 Mai 1849.

Wilh. Rothe.

Et motiveret Votum ved Rigsdagens Forhandling om Kirkesagen og navnlig om de kirkelige Midler.

Naar Undertegnede, ligesom de fleste andre geistlige Medlemmer af Rigsforsamlingen, ikke har taget nogen virksom Del i de offentlige Forsamlinger om de vigtige kirkelige Paragrafer i Grundloven, da ligge Grundene hertil uden Tvivl saa nær, at det vil være ufornødent nærmere at udvikle dem. Enhver, der har skjænket Forsamlingen Opmærksomhed, veed, hvor almindeligt og velbegrundet Ønsket om at der maatte holdes tilraade med Tiden var, ikke blot udenfor, men ogsaa i Forsamlingen. Under disse Omstændigheder var det vist en aldeles rigtig Takt, der afholdt de Medlemmer fra at tage Ordet, som i det Hele vare tilfredse med det Udfald, Sagen uden deres Medvirkning vilde faae, eller i alt Fald holdt for, at de ikke i noget væsentligt Punkt kunde indvirke paa den endelige Afstemning. Hertil kom — i det Mindste hos mig — en Følelse af, at Forsamlingens rent politiske Charakteer og fremherskende Stemning kunde gjøre det ønskeligt for Sagen selv, at de folkevalgte geistlige Medlemmer saavidt muligt overlode disse Spørgsmaals Afhandling til Andre. Medens jeg derfor bekæmpede Fristelsen til at tage Ordet, hvergang den paany indfandt sig, gav jeg naturligviis ikke Afkald paa min Ret til, saasnart en Leilighed frembød sig, at begrunde mit Votum for dem, hvem det kunde antages at mine Grunde vilde interessere. Det er denne Ret, som jeg her med den ærede Redaktions Tilladelse agter at gjøre Brug af; men da Kirketidenden allerede har leveret en Oversigt over Rigsdagens Forhandlinger, der i det væsentlige ikke er forskjellig fra den Opfattelse af Hovedspørgsmaalene, som ved Afstemningerne har ledet mig, skal jeg nærmest indskrænke mig til at omtale Spørgsmaalet om det saakaldte kirkelige Gods, et Spørgsmaal, i hvis Afgjørelse jeg som Medlem af Minoriteten har afveget fra flere af Dem for hvis Anskuelser i denne Sag jeg har den største Agtelse.

Det maa uden Tvivl indrømmes, at det fra Udvalgets Fleerhed udgaaede Forslag til Kirkegodsets Sikkring („De til Kirken, Skolen og milde Stiftelser henlagte eller skjænkede Eiendele og Midler kunne ikke anvendes til noget fremmed Øiemed“) ikke nødvendigt følger af den Stilling, Folkekirken efter Udkastets, saavel som efter Udvalgets og Forsamlingens Mening herefter vil indtage i Danmark, skjøndt det meget godt kan forenes dermed. Denne Stilling holder nemlig, saavidt jeg skjønner, den rette og efter Forholdene naturlige Middelvei mellem de Yderligheder, som fra begge Sider have villet gjøre sig gjældende: Statskirken ophæves, ikke blot af Navn, men i Gjerning og Virkelighed; Staten opgiver Formynderskabet over sine Medlemmers Tro; den forsøger ikke „vældeligen at haandthæve“ den evangelisk-christelige eller nogen anden Kirke; det erkjendes at være lige saa meget i Statens som i Kirkens Interesse, at der gives virkelig og fuldstændig Troes- og Samvittighedsfrihed; derfor stilles alle borgerlige og politiske Rettigheder aldeles uafhængige af Troesbekjendelsen, derfor forkastes de (af Ørsted) stillede Forslag, „at Valgret og Valgbarhed til Rigsdagen kun skulde tildeles Christne og Jøder“ og at „den evangelisk-christelige Religion efter det Lærebegreb, som er indeholdt i den Augsborgske Confession skal som Landets almindelige Religion fremdeles læres og øves over alt i Riget ved Hjælp af de dertil

henlagte Ejendele og Midler.« Staten omfatter altsaa alle sine Borgere med upartisk Kjærlighed, men paa den anden Side oversees det dog ikke, at Statens Borgere som et Folk staae i et særegent Forhold til den evangelisk-christelige Religion, at Folket historisk maa kaldes et evangelisk-christeligt Folk; Grundloven skrives ikke — som Man har forlangt — saaledes, at den lige saa godt kunde passe for Tyrker og Hedninger som for et Folk, der i et Aartusinde mere eller mindre har været gjennemtrængt af den christelige Aand, for et Folk, der i tre Aarhundreder har kaldet sig og kunnet kalde sig evangelisk. Den Fordring (som Schack, J. A. Hansen og flere Rigsdagsmænd have fremsat), at Grundloven skal stille sig i et aldeles lige Forhold til alle Troessamfund, erkjendes som ganske rigtig, hvor en Stat først skal construeres forfra af Mennesker uden noget særegent religiøst Præg, af et Folk uden Historie, men den kan ikke tages til Følge i Danmark. Den Paastand, at Antagelsen af en luthersk Folke-Religion i Danmark kun skulde grunde sig paa „en Fiktion,“ afvises i den Overbeviisning, at Tvangen ikke har været saa stor, og at Folkekarakteren ikke er saa dorsk eller saa letsindig, at det skulde være tænkeligt, end sige antageligt, at Mænd og Qvinder skulde med Læberne have bekjendt en anden Tro end den, der levede i Hjerterne, eller at Forældre skulde uden Indvending, ja med tilsyneladende Glæde have ladet deres Børn oplære i en Religion, som de ansaae for falsk og fordærvelig. Altsaa betragtes den evangelisk-christelige Kirke som Folkekirken (ɔ: den Kirke, der historisk omfatter Folket), hvilken det er Statens Pligt at beskytte; men der lægges ingen Hindring i Veien for, at andre Troessamfund kunne opnaae den samme Beskyttelse, og naar Forsamlingen ikke vilde optage det Forslag (af Schack), hvorefter dette udtrykkeligt skulde udtales i Grundloven, saa kan Grunden hertil kun være den, at det antoges som en Selvfølge. Der gives vel Dissenter, for saavidt som der naturligvis gives Minoriteter, men ikke Dissenter i Betydning af Uprivilegerede. Man lukker Kirkedøren op, men Man jager ikke Menigheden ud. Man krænker ikke de afvigende Troesbekjendere ved at stille dem udenfor det øvrige Folk, men Man krænker heller ikke Folket ved at antage — eller lade som Man antager —, at dets hidtilværende Bekjendelse har været paa Skrømt. Man søger ikke at berøve Menigmand Religion og give ham almindelig Valgret i Bytte, men Man giver ham Frihed saavel i den ene som i den anden Retning for at Kirkens saavelsom Statens Anliggender skulle ligge ham paa Hjerte.

Er nu denne Opfattelse af Sagen rigtig, sees det let, at Tillæget om Kirkegodset ikke var nødvendigt. Thi fordi Staten erklærer, at den vil understøtte Folkekirken, behøver den ikke med det Samme at sige, at Understøttelsen skal have samme Omfang som hidtil. Men, dersom de Midler, Lovgivningen hidtil har betragtet som Kirkens Eiendom, ikke kunne kaldes overflødige, da kan der paa den anden Side ikke være noget Ufornuftigt i, at Statens grundlovgivende Magt, i Overbeviisning om Kirkens Betydning for Stat og Folk, freder om disse Midler. Det Retteste havde maaskee været, at Spørgsmaalet slet ikke var bleven reist, men efter at det var reist, efter at Forslaget var gjort, syntes det mig misligt at forkaste det. Vistnok maa jeg erkjende, at Forslaget sandsynligviis bliver uden praktisk Betydning i den nærmeste Fremtid, idet Man vil kunne slutte saaledes: enten vil Folket bevare sin Kjærlighed til Kirken, og da vil det nok sørge for Gudstjeneste og Underviisning, eller det vil tabe denne Kjærlighed og da kan ingen Grundlov beskytte de Midler som efter den offentlige Mening blive ilde anvendte. Men jeg kan dog ikke nægte, at der (som navnlig Minister Clausen saa klart og kraftigt har fremhævet) ogsaa kan tænkes et Tredie: at Folket vel

bevarer sin evangelisk-christelige Aand, men at desuagtet en Majoritet af dets Repræsentanter paa Rigsdagen (der ikke altid er identisk med Folket) gribes af en forbigaaende verdsligsindet, blot materiel Bevægelse, og da kunde det vel være godt, om det i Grundloven selv havde stillet sig en Skranke. At just en saadan Skranke skulde, som man har ment, indeholde en bestandig Fristelse til Overgreb, var vel ogsaa tænkeligt, men forekommer mig ingenlunde rimeligt efter Folkets Karakter.

Dersom her nu, som Man urigtigen har paastaaet, kun havde været Tale om Geistlighedens Lønning, og dersom jeg havde betragtet mig som Geistlighedens Repræsentant, da vilde jeg ganske vist nærmest have tænkt paa de Ord, hvormed de første christelige Lærere bleve udsendte „uden Sølv og Guld og Kobber, uden Stav og Taske", fordi, som der tilføjes, „en Arbeider er sin Føde værd", fordi de, som ville høre Ordet, ogsaa nok ville dele alt Godt med dem, som forkynde det, og jeg vilde tænke, at hvad Menighederne ikke ville unde deres Lærere, det skulle Lærerne ei heller forlange. Men som Folkets Repræsentant maatte jeg nærmest tænke paa, at et Misgreb som det, Man med den foreslaaede Tillægsparagraf vilde forebygge, kunde blive til uoprettelig Skade for Folket. Som Folkets Repræsentant maatte jeg lægge Vægt paa, at lige saa lidt som vi her i Danmark nu skulde grunde en Stat fra bar Bund, ligesaalidt skulle vi bygge en Kirke uden historisk Forudsætning. Dersom vi altsaa vilde oversee, hvorledes Folkekirken har udviklet sig som en Organisme, dersom vi vilde kaste Vrag paa de Midler til Gudstjenestens og den christelige Underviisnings Vedligeholdelse, som vore protestantiske Fædre have efterladt os, da vilde vi gjøre Folket en daarlig Tjeneste, thi vi vilde dog ikke kunne føre det tilbage til den skjønne apostoliske Troens og Kjærlighedens Tidsalder, vi vilde maaskee kun frembringe dens Vrængebillede. Og naar de Folkeledere, som paa Rigsdagen med størst Iver kæmpede imod Kirkegodsets Sikkring, mindede Forsamlingen om, hvor farligt et „florerende Klerest" altid havde været for Demokratiet — en Paamindelse, der i vore Dage næsten maa klinge som Ironi — naar de i Stedet for at bevise, at Lærerstanden er for rundeligt aflagt, atter og atter drage til Felts imod Maaden, hvorpaa de lønnes, imod Tiende, Offer, Accidentser, Smaaredsel osv., uagtet det atter og atter blev godtgjort, at Forslaget ikke lagde den allermindste Hindring i Vejen for alle disse Tings Afskaffelse ad Lovgivningens Vei —, saa maa jeg tilstaae, at en saadan Argumentation imod Forslaget kun tjente til at stemme mig for det.

Forsamlingen forkastede Forslaget, og jeg vil ønske og haabe, at Fremtiden vil give den Ret i denne Beslutning; jeg vil haabe, at de tilkommende lovgivende Forsamlinger altid ville blive rette og sande Afbilleder af det Danske Folk som det er og som det under Frihedens Velsignelse vil blive; da vil det aandelige Liv ikke komme til at savne Næring i Danmark.

M. Mørk Hansen.

Et holstensk Himmelbrev.

I den for vore Tropper hæderlige Fægtning ved Ulderup den 6te April d. A. faldt blandt Andre en Hannoveraner i Fangenskab, der var saa haardt saaret, at han døde medens han blev bragt til Lazarethet. Da man der løftede Liget af Vognen, faldt der et Papir ud, formodentlig af en Brystlomme; Lazareth-Forvalteren tog det op og det viste sig, at det var et „Skærmebrev" mod Skud og Saar, som Døden nylig havde gjort til Løgn paa dets Ejermand. Det er et saa stærkt Stykke af mørk Overtro,

at det fortjener at drages frem for Lyset; og da Hr. Feltpræst Bøggild har haft den Godhed at overlade os Brevet til Afbenyttelse, skulle vi meddele en Del deraf i Oversættelse. Det udgjør et Ark i Folio, der bærer alle Spor af at være bleven flittig brugt; Brevet er skrevet paa Tysk af to forskjellige Hænder, hvoraf især den første ikke har været stærk i Skrivekunsten.

Efter en Paakaldelse af den treenige Gud, lyder det:

„Hvem der fører dette Brev hos sig, ham vil intet skade, thi intet af Fjendens Skyds og Vaaben vil ramme ham. Ham vil Gud styrke, saa han ikke frygter for Tyve og Mordere. Intet skal skade ham, Bøsser, Sabler og Pistoler, alle Vaaben skal staae stille, alle synlige og usynlige, saa snart man sigter paa mig, ved Jesu Befaling og Død; alle Vaaben maa staa stille, ved den Helligaands Befaling; alle Vaaben maa staa stille, alle synlige og usynlige, ved Engelen Mikaels Befaling. I Navnet Gud † Faders † Søns † og den Helligaands † Amen.

Gud være med mig! hvo der har dette Værn mod Fjenden hos sig, han vil blive beskærmet mod Vaaben. Hvo der ikke vil tro det, kan skrive det af og hænge det om Halsen paa en Hund, og skyde paa den, saa skal han se, at det er sandt. Hvem der har dette Brev hos sig, bliver ikke fanget eller skadet af Fjendens Vaaben. Amen.

Saa sandt som Kristus er død, og faret til Himmels, saa sandt han har vandret paa Jorden, kan hans Legeme ikke tage Skade af Stik eller Skud, og Kjød og Tarme skal blive ham ubeskadigede. Jeg besværger alle Vaaben i denne Verden ved den levende Gud † Fader † Søn † og den Helligaand †.

Jeg beder i vor Frelsers Navn og saa
At ingen Kugle mig ramme maa,
Være sig af Guld eller Sølv eller Bly,
Gud gjør det, de alle maa fra mig fly.

I Navnet Gud † Faders † Søns † og den Helligaands † Amen.

Dette Brev er sendt fra Himlen og fundet 1724 ved et Alter i Holsten. Det var skreven med gyldne Bogstaver, og svævede i Radagena over Daaben. Naar Nogen vilde gribe det, veg det tilbage, indtil En 1791 nærmede sig i den Tanke at ville skrive det af og meddele Verden det, da kom Brevet ham imøde. Fremdeles stod der i det: om Søndagen skulle I ikke arbejde men gaae i Kirke og meddele de Fattige den rette Rigdom, og bede; I skulle ikke gaae som de ufornuftige Dyr; jeg befaler, i sex Dage skulle I arbejde og paa den syvende høre Guds Ord. Ville I ikke gjøre det, vil jeg straffe eder med Dyrtid og Pestilens og Krig. Om Løverdagen skulle I ikke arbejde for sent. Enhver, enten han er gammel eller ung, skal bede for sine Synder, at de maa tilgives ham. Beder ikke om Sølv, eller Guld, skammer eder for Menneskers Lyst og Begjerlighed; saa let som jeg har skabt eder, saa let kan jeg tilintetgjøre eder. Ær din Fader og din Moder, og vidn ikke falsk imod din Næste, da giver jeg Sundhed og Fred.

Jeg siger eder at Jesus har skreven dette Brev. Den som vil sige imod, er forladt, og skal ingen Hjælp have. Den som har dette, og ikke aabenbarer det, han er forbandet af den katholske Kirke. Dette skal den Ene lade den Anden skrive af, og om I havde gjort saa mange Synder som Sand er i Havet og Løv paa Træerne, saa skulle de være eder tilgivne. Hvo der har dette Brev i Huset eller hos sig, ham skal intet Tordenvejr ramme. Den Kone der har dette Brev hos sig, hun skal bringe en velsignet Afkom til Verden. Holder mine Bud som jeg har sendt ved min Engel Mikael. I Jesu Navn, Amen!

Grev Philippus havde en Tjener, som han for en begaaet Misgjerning vilde lade halshugge, men Sværdet kunde ikke gjøre ham noget,

thi Skarpretteren maatte lade det falde. Der Greven saae det, spurgte han Tjeneren, om da Sværdet ikke kunde bide paa ham. Da viste Tjeneren ham et Brev, betegnet med disse Bogstaver [1]) ... Som Greven nu havde læst dette Brev, befol han at Enhver ved Hoffet skulde bære det hos sig.

Naar Nogen har Næseblod, eller andet farligt Saar, og ikke kan stille Blodet, da skal han lægge dette Brev derpaa, saa vil Blodet strar stilles. Hvem der ikke vil tro det, kan skrive disse Bogstaver paa et Sværd eller en Dolk og stikke paa en Hund eller Kat, saa vil han faa at se, han kan ikke saare den. Og hvem der bærer dette Brev hos sig, han vil blive befriet fra alle Mordere og giftige vilde Dyr, og hans Fjender kunne ikke skade ham," osv. — — Brevet fortsætter nu og tildels gjentager fine Løfter og ender atter med en Paakaldelse af den treenige Gud.

Theologiske Forelæsninger
(i Sommer-Halvaaret 1849).

Det Ny Testamentes Bøgers kritiske Historie (Hermansen)

Andet Korinthier-Brev (*Lic.* Hagen, Privatdocent).

1) Bogstaverne staar her, men da vi ikke tør paatage os at gjengive dem nøje, vil vi heller udelade dem, for ikke at bedrage Nogen ved en falsk Recept.

Epheser-Brevet (Martensen).

Jakobs, Peders og Judas Breve (Clausen).

Johannes Aabenbaring (Scharling).

Esaias, Kap. 1-12 (Hermansen).

Joel og Micha (Engelstoft).

Middelalderens Kirkehistorie (Engelstoft).

Den evangeliske Kirkes symbolske Bøger (Scharling).

Den theologiske Dogmatiks Anden Del (Martensen).

Skriftlige Øvelser (Scharling, Engelstoft).

I Pastoral Seminariet: homiletiske og katechetiske Øvelser (Münter); „Om de kirkelige Handlingers værdige Udførelse" (Tryde).

Udnævnelser og Entledigelse.

24. Juni. Sognepræst for Øland i Hjørring Amt, P. D. Kruse, beskikket til Sognepræst for Torrild og Vedslet i Aarhus Amt; Sognepræst for Ikast i Ringkjøbing Amt, M. C. Randrup, til Sognepræst for Strandby og Farsø i Aalborg Amt, Viborg Stift; *Cand. theol* N. C. Wedel til Sognepræst for Bredstrup i Veile Amt Ribe Stift; *Cand. theol.* N. G. Blædel til Præst ved Almindeligt Hospital og Abel Katrines Boliger; Adjunkt ved Odense Katedralskole, *Cand. theol.* H. P. Kofod Hansen, til residerende Kapellan ved Vor Frelsers Menighed paa Kristianshavn; *Cand. theol.* F. C. Rannestad til personel Kapellan hos Sognepræsten for Vestenskov og Kappel paa Lolland, Provst N. C. Rannestad; Adjunkt ved Horsens lærde Skole, *Cand. theol.* B. Salomon til ordineret Kateket og Førstelærer ved Borgerskolen i Horsens.

25. Juni. Professor, *Dr. theol. & phil.* J. H. Larsen, paa Ansøgning i Naade entlediget som Sognepræst for Holbæks og Meerløse Menigheder.

☞ **Dansk Kirketidende** bestilles i de kjøbenhavnske **Boglader** og hos **Udgiverne**, i Provindserne paa **Posthusene**, i Kristiania hos **Feilberg** og **Landmark**, i Lund hos **Gleerup**.

Prisen er for 13 Nr. eller et Fjerdingaar 1 Rbd. Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse deraf.

Breve og Bidrag af navngivne Forfattere bedes Udgiverne tilstillet med Adresse:
C. J. Brandt, Lavendelstræde 89.

Samlet og udgivet af **N. Th. Fenger** og **C. J. Brandt**. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 197.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Femte Søndag efter Trinitatis, den 8 Juli. [Nr. 41.

Om det saakaldte Kirkegods.

(med særligt Hensyn til Rigsdagens Forhandlinger).

Naar man taler om Kirkegods heri Danmark, ville vel de fleste Læsere nok saa omtrent vide hvad der dermed menes, men de vide det dog ogsaa kun omtrentlig, saa det ikke er uden Grund, der her er føiet et „saakaldt“ til. At der derved skal forstaaes de Eiendomme og bestemte Afgifter, der ere henlagte til Geistlighedens Lønning og den christelige Gudstjenestens Vedligeholdelse, er nemlig klart nok, men vil man samle alt dette under Fællesbenævnelsen Kirkegods saa kommer man snart i Forlegenhed saavel for Eiermandens som for Eiendommens Vedkommende. — Maaskee vil denne Yttring støde mange, for hvem Tanken om Kirkens selvstændige Organisation er bleven en Yndlingstanke, da det naturligviis er en Selvfølge, at har man først Kirken selvstændig organiseret, saa har man dermed en Eiermand, der nok skal stræbe at afgjøre Urigtighederne om Besiddelsernes tvivlsomme Grændser. Dertil har man fornylig hørt paa Rigsdagen en Mand som Ørsted forsikkre, at „han antager, Kirken har en Eiendomsret til det, der er den overdraget, og han troer, at dette Princip ogsaa gaaer igjennem Lovgivningen“ (Rigsdagstidende Nr. 325), saa at det nok kunde trænge til en udførligere Begrundelse, naar Nogen vil prøve paa at modsige hans Formening i dette Stykke.

At Grændserne ere usikkre for den Eiendom, der benævnes Kirkens, maa Enhver indrømme.

Nærmest maatte dertil høre Præstegaardene med tilliggende Jorde, tilligemed Præstens Rettigheder over Annex- og Mensalgaarde, men selve Bygningerne er dog paa en Maade Præstens private Eiendom paa Grund af Indløsnings-Summen; som det hedder i Geistlighedens saakaldte Privilegier § 4: „Enhver Præst maa sig tilforhandle den Præstegaards Bygning, han boer i.. og skal hans Successor udi Kaldet betale hans Arvinger samme Bygning og dets Forbedring.“ Endnu misligere er det med Tienden, hvorved ikke blot Præsten men ogsaa mangfoldige Herremænd under Kirkens Navn have en Haand med i Hvermands Lomme, da det er Alle vitterligt, hvor sammenfiltret denne Afgift i Tidernes Løb er bleven med de borgerlige Afgifters gordiske Knude, saa det kan være vanskeligt nok — uden ved at hugge over — at hitte Rede deri.

Imidlertid alle disse Vanskeligheder kom man nok ud af, naar man kun var paa det Rene med sig selv om hvo Eiermanden var, thi vel kunde det ved første Øiekast synes indlysende nok, men seer man nøiere til er det det dog ingenlunde. Indlysende burde det idetmindste være for enhver Christen hvad det er for et Rige han som Christen tilhører, men om dette Rige i sin Almindelighed er her ikke Talen, derimod om dets Tilværelsesmaade blandt os, hvor enhver dansk Borger indtil for kort siden, og nu det overveiende Fleertal af dem juridisk maa betragtes som dets Medlemmer. Men saalænge Kirken er juridisk betragtet et almeent dansk bor-

gerligt Anliggende, saalænge maa ogsaa det, der angaaer Udøvelsen af de kirkelige Handlinger i Danmark, behandles og afgjøres med de almindelige borgerlige Foranstaltninger, og der kan ikke være Talen om at Kirken som særlig Institution skulde have særlig Eiendom, uden paa samme Maade som Fattigvæsnet, Medicinalvæsnet osv. har det. Alt hvad der saaledes er henlagt til en eller anden af Statens mangfoldige Institutioner, kan jo i visse Maader, nok siges at tilhøre denne, men dog saaledes at Landets fælleds Regjering har i sidste Instants den afgjørende Stemme, der betinger den underordnede Institutions Eiendomsret. Dette maa i kirkelig Henseende være Tilfældet overalt i Statskirken, og derved erholder Spørgsmaalet om Kirkegods en almindeligere Interesse, fordi deri ligger den faktiske Afgjørelse for Spørgsmaalet om Kirkens Selvstændighed.

Det er en Selvfølge, at naar et engere religiøst Samfund danner sig mellem Borgere at da kan Samfundet have Eiendomme, der hverken kan siges at tilhøre det enkelte Medlem, eller at staae til Statens Raadighed da de ere givne eller samlede til et bestemt Øiemed, der som en testamentarisk Bestemmelse maa være Staten hellig. Ogsaa kan der indenfor det almindelige religiøse Samfund udsondre sig et engere, der betragtes som berettiget Ihændehaver af den religiøse Myndighed, og det er under saadanne Forhold Benævnelsen Kirke-Gods egentlig er kommen til Anvendelse. Under Pavedømmet nemlig havde Geistligheden udsondret sig som et saadant engere Samfund, der derfor ogsaa ligefremt benævnedes Kirken, og her har derfor Talen om Kirkegods sin fulde Betydning, fordi det, der henhørte derunder ikke var almindelig offentlig Eiendom, men tilhørte denne enkelte Stand, og stod altsaa ene under dens eller rettere dens Overhoveds Pavens Bestyrelse. Dengang nu ved Kirkeomvæltningen i det 16de Aarhundrede Geistlighedens anmassede Vælde blev brudt, idet det erkjendtes, at ikke den, men alle Christne udgjorde Kirken, saa maatte dermed Kirkens Eiendomme blive alle Christnes og hvad der fandtes deraf hertillands, alle danske Borgeres. Saaledes maatte ved Reformationen Regjeringen betragte sig som Herre over Kirkegodset og naar den faktisk kun satte sig i Besiddelse af Bispe- og Klostergodset, da var det fordi den erkjendte, at man trængte til Præster og derfor maatte overlade dem deres tidligere tarveligt nok beskikkede Lod, der snarere trængte til at forøges end den kunde taale at formindskes. Paa denne Maade har Regjeringen i det Hele altid handlet og skjøndt den nok ved Udstedelsen af Privilegierne fra 1661 vilde sikkre Præsterne deres Indkomster, mærker man dog ingensinde at det skete af Frygt for at overskride sin Bemyndigelse ved at forgribe sig paa Kirkegods. Derfor ere Exempler paa det modsatte heller ikke sjældne; eet er allerede anført, at Kongen lod sig af alle Landets Præster Præstegaardene betale, og et endnu større Indgreb var det da Degnekaldene paa Landet bleve opløste, endskjøndt dette undskyldtes med, at det skete for at fremme Landsbyskolernes Tarv. — Det er mig derfor ubegribeligt hvorledes Ørsted kan finde denne Kirkens Eiendomsret anerkjendt i vor Lovgivning, medmindre han dermed kun mener, denne Regjeringens Billighed til at drage Omsorg for Præsternes sømmelige Underhold; det er mig saameget mere ubegribeligt, da egentlig Begrebet Kirke som en Heelhed slet ikke kunde komme frem i vor ældre Lovgivning. De siden Reformationen gjældende kirkelige Forhold ere ikke fremgaaede af een gjennemført Anskuelse; Statskirken er intet Begreb men en Tilstand som kun kan forklares af de historiske Forhold og Omstændigheder der fremkaldte den; derfor er ogsaa selve Ordet af en senere Oprindelse, fremkommen først da man vilde sammenfatte den værende Tilstand som eet Begreb for dermed at vise dens Uforsvarlighed.

Maaskee vil man ogsaa indrømme, at det religiøse Samfund som saadant under de tidligere Forhold ikke havde eller vel endog, ikke kunde have en saadan Selvstændighed, at det kunde have den ydre Betingelse for — ligesom det ydre Vidnesbyrd om Selvstændighed, nemlig Eiendom; men maaskee desto bestemtere paastaae, at Forholdene nu have forandret sig. Nægtes kan det jo ikke, at nu da enhver dansk Borger ikke mere juridisk gjælder for evangelisk-luthersk Christen, nu da dette sidste Samfund ogsaa juridisk erkjendes for et engere end hiint, nu kunde dette gjerne forskjelligt fra hiint vinde en organisk Selvstændighed, hvorved der tillige overdroges dette en bestemt Eiendom, der satte det istand til at opnaae sit aandelige Formaal. Og da dette evangelisk-lutherske Samfund har faaet Navn af Folkekirke i Danmark, kunde man finde det rimeligt, at alt, hvad der hidtil havde været anvendt til Statskirken Fremme, blev overladt den til Eiendom. Det vilde paa den ene Side i Forhold til de dissenterende Partier være et *reservatum ecclesiasticum* som det, der i Reformationskampenes Tid fra pavelig Side blev gjort gjældende i Tydskland, hvorved den forhen herskende Kirke sikkrede sig sine Indkomster selv om Dissenterne vandt Overvægt. Paa den anden Side — og udentvivl vilde dette Maal være det egentlig tilsigtede — kunde Folkekirken derved sikkre sig sine Midler mod den alt styrende Rigsdag, selv om Vantro og aandelig Ligegyldighed skulde vinde Overhaand paa denne. Saaledes kunde det gjerne være — men netop af den Grund bliver det af særlig Interesse at agte paa hvorledes Forslaget om en saadan Tilsikkring behandledes i Rigsforsamlingen, da vi derved erholde et Bidrag til Forklaringen af den endnu altid noget gaadefulde „Folkirke."

Fleertallet i det Udvalg, der behandlede Grundlovsudkastet foreslog nemlig som § 66. *d.* „De til Kirken, Skolen eller milde Stiftelser henlagte eller skjænkede Eiendele og Midler kunne ikke anvendes til noget fremmed Øiemed." Man mærker nok det Forsigtige i den Maade, hvorpaa Forslaget her fremkommer; for at undgaae det tvivlsomme og omtvistelige Ord Kirkegods, holder man sig til det ubestridelige Faktum, at endeel af Landets borgerlige Afgifter anvendes til Kirkens Tarv, og Forslaget gik nu ud paa ved en Grundlovsbestemmelse at tilsikkre den dette for de kommende Tider. Da der her tales om Kirken, maa det vel ligefrem forstaaes om Folkekirken, endskjøndt det Tvivlsomme heri forunderligt nok slet ikke kom frem under Forhandlingerne. Man vilde altsaa betragte dette Jordegods og disse Afgifter i Lighed med det, der ved et Testamente eengang for alle har faaet sin Bestemmelse og dermed altsaa var unddraget Rigsforsamlingens Raadighed. For at gjøre Forslaget mere antageligt var ogsaa Sammenstillingen med „Skolen og milde Stiftelser" ganske heldigt valgt, men man mærkede snart hvad det egentlig kom an paa, thi medens man næsten ganske undlod at tale om de tvende sidste, var det Spørgsmaalet, om Kirken i Grundloven skulde have en saadan Forsikkring, der sysselsatte Forsamlingen.

De Betænkeligheder, der her reiste sig mod Forslaget, gik deels ud paa, hvad der ogsaa ovenfor er omtalt, de usikkre Grændser for denne Eiendom, idet man spurgte, om man da dermed vilde stereotypere den forhaandenværende Forvirring i Tiendeafgiften, eller om man vel endog i Kirkens Navn vilde gjøre Fordring paa det, der af denne var gaaet over i Privates Eie som noget, der *injuria temporum* var den berøvet, hvilket sidste dog de, der stillede Forslaget, fralagde sig. Men fornemmelig fremkaldtes dog Modstanden ved den Indskrænkning i Rigsforsamlingens fri Raadighed til at stille Kirkens Budget som den stillede alle andre Forvaltningsgrene, der deraf vilde følge. Medens de, der forsvarede Forslaget, fremhævede,

at det altid vilde staae som et hæderligt Vidnesbyrd om denne Forsamlings dybe Erkjendelse af de aandelige Interessers Betydning, naar en Bestemmelse optoges i Grundloven, der opreiste et Gjærde til at frede om disse, selv om i kommende Tider Vantro og aandelig Ligegyldighed skulde vinde Overvægt — saa svarede man fra den modsatte Side, at det var en Fornærmelse mod de kommende Rigsforsamlinger som om disse skulde mangle denne Erkjendelse, i hvilken Henseende, der endog blev yttret, at dermed udtalte sig en Formodning om, at disse vilde blive „et Selskab af Røvere."

Resultatet blev ved den endelige Forhandling at Forslaget forkastedes; efter Afstemning ved Navneopraab svarede af 124 Stemmegivende 53 Ja, men 71 Nei. Dersom Udfaldet var blevet et andet vilde dermed noget lignende være naaet som det, der tilsigtedes med det Forslag, at det Lovudkast, der ordnede de kirkelige Forhold først skulde forelægges en Kirken repræsenterende Synode, nemlig at der indrømmedes denne en vis Bemyndigelse ligeoverfor Rigsforsamlingen om end kun en raadgivende. Noget lignende vilde være naaet, fordi Tilsikkringen af en særlig urørlig Eiendom altid vilde være en Begyndelse, hvortil Ønsket om en kirkelig Selvstændighed kunde knytte sig, medens det nu er et ubestrideligt Faktum, at Folkekirken ved ganske at give sig den borgerlige Regjering i Vold betaler den Understøttelse, der er lovet den, endskjøndt Enhver naturligviis frit kan have sine Tanker om, hvorledes denne nye Regjering vil bruge sin Myndighed.

For at fuldstændiggjøre de tidligere Beretninger af Rigsdagens Forhandlinger om kirkelige Gjenstande, meddele vi her i Uddrag som de vægtigste Indlæg i denne Sag for og imod, Minister Clausens og Tscherninġs Slutnings-Foredrag.

Clausen: Jeg har været i nogen Uenighed med mig selv, om jeg tiere burde tage Ordet med Hensyn til det Forslag, der er stillet af Udvalgets Fleertal, da jeg maatte erkjende, at det var ønskeligere for Sagen, om Forsvaret udgik fra Forsamlingens Midte, end fra Ministerbordet. Imidlertid tør jeg her gjøre gjeldende, at jeg ved midlertidig at indtage en Plads her ved dette Bord ikke har opgivet min faste Stilling ved Landets øverste videnskabelige Institut, og at man vel vil finde det naturligt, at jeg taler for et Forslag, som jeg ikke kan andet end tillægge stor Betydning for Fædrelandets videnskabelige og dets aandelige Interesser overhovedet. Det er altsaa mit Ønske, at min Stemme maa betragtes mere som udgaaende fra Høiskolen end fra Ministerbordet, endskjøndt jeg paa den anden Side maa tilføie, at jeg hverken i denne Sag eller i nogen anden vil finde mig beføiet til at tale i anden Retning end den, hvori jeg veed, at Ministeriet i Almindelighed er enigt med mig. Heller ikke kan det maaskee være af Veien at erindre om, at jeg ikke er Geistlig, endskjøndt jeg vel troer, at jeg, om jeg var det, vilde tale ligesom nu; men det kunde vel være muligt, at Ordet lettere finder Indgang hos En og Anden, naar det udgaaer fra den, der vel staaer den geistlige Stand saa nær som Nogen, men dog staaer udenfor den.

Naturligviis vilde jeg nu ønske, ved dette Ord, som nærmest angaaer de til Kirken henlagte Midler, at kunne henvende mig til Interessen for vor christelige protestantiske Kirke i og for sig, til Interessen for det, der ligger Kirken umiddelbar nær, kirkeligt Liv og kirkelig Cultus. Der har været mangen Tid, og jeg haaber, at denne Tid vil komme igjen, hvor man uden Betænkelighed kunde appellere til en saadan kirkelig Deeltagelse; nu troer jeg imidlertid ikke, at Tiden er dertil; jeg troer, det vilde være en Illusion, om man antog en saadan Stemning for at være almindelig. Og jeg erkjender fuldkomment — og jeg udtaler det uden Betænkning, fordi jeg tilforn baade saa tidligt og saa tidt har yttret det, at man ikke nu kan sige, jeg ligesom skyder til den heldende Vogn — at vel ikke Kirken, men derimod de Forhold, under hvilke Kirken hos os har bestaaet, bære Skylden derfor, gjøre denne

Mangel paa kirkelig Stemning forklarlig. Thi det er ikke nogen skjøn, ikke nogen hæderlig, ikke nogen for den selv gavnlig Stilling, en Kirke indtager, hvor den, at jeg skal bruge Kongelovens Ord, bliver „vældelig haandhævet og beskjærmet" ligeoverfor ethvert andet Troessamfund. Det er ikke nogen skjøn Stilling, fordi det, der efter sin Natur er det Aandeligste og Frieste, her bliver behandlet som Noget, der ved Magtbud kan lade sig forme, lade sig drive baade frem og tilbage; det er ingen hæderlig Stilling, fordi de aandelige Kræfter, i hvilke Kirken skal søge sin Styrke, blive ligesom tilbagetrængte, gjorte omtrent overflødige ved den borgerlige Lovs Tvangsbud, der træde istedetfor disse. Og endelig bliver denne vældige Haandhævelse og Beskjærmelse dyrt kjøbt, thi den kjøbes med Tabet af Manges Agtelse og Sympathi, som finde sig mere og mere gjorte fremmede for Kirken, stødte tilbage og fjernede fra den, medens de vilde kunne være vundne og tiltrukne, dersom det kirkelige Liv havde bevæget sig i større aandelig Frihed. Jeg troer, at ikke faa Yttringer ere faldne i denne Sal, som retfærdiggjøre Sandheden af det, jeg her har sagt, som vidne om en Stemning, der mere er mod end for Kirken. Det er altsaa ikke til en udelukkende Interesse for Kirken og det kirkelige Liv, jeg henvender mig. Men jeg mener, der er et høiere, videre Synspunkt, hvorfra det her paagjældende Forslag bør betragtes; thi Kirken efter sit Begreb og sin Virksomhed har et ikke mindre Omfang end de milde Stiftelser og Skolen, med hvilket den her er stillet sammen. Ved Navnet „milde Stiftelser" indbefatte vi det hele Indbegreb af offentlige Anstalter, hvori den menneskelige Barmhjertighed har sat sig Mindesmærker, beregnede paa at see Nøden under de forskjelligste Skikkelser afhjulpen. Ved Navnet „Skole" indbefatte vi det hele Indbegreb af Anstalter til Oplysning og Kundskabs Udbredelse, paa de forskjelligste Trin og i den forskjelligste Retning. Saaledes ogsaa Kirken. Den er det Institut, som, efter de egentlige Læreaars Afslutning, vender sig til det aandelige Liv i Mennesket, som paa de forskjellige Livstrin arbeide paa at vedligeholde dette Liv sundt, kraftigt og frugtbart.

Saaledes bør man da, ved Betragtning af det kirkelige Liv, ikke blive staaende ved det, som ligger nærmest, ved Forkyndelsen af en vis kirkelig Lære, ved Udøvelsen af visse hellige Handlinger; men det maa betænkes, at Kirken tager i sin Tjeneste — og vil gjøre dette mere og mere, jo friere og fuldstændigere den udvikler sig — alle de Midler og Kræfter, hvorved overhovedet det aandelige Liv kommer til Udtalelse, hvorved det aandelige Liv faaer Styrke og Befæstelse. Saaledes griber Kirken paa alle Punkter, stemmende og fremmende ind i det borgerlige Samfunds høieste Formaal, hjælper til at understøtte og fremkalde saa Meget af Det, hvori ethvert borgerligt Samfund paa et høiere Trin af Dannelse søger sin Hæder og sin Prydelse. Ligesom der altsaa ved de Midler, der ere henlagte til Kirken og til milde Stiftelser, er et stort Spillerum aabent for Anvendelsen, saaledes gjælder dette ikke mindre om de Midler, der ere henlagte til Kirken. Fordi den Bestemmelse tages, at de ikke skulle kunne anvendes til fremmed, det vil sige til Kirken uvedkommende Brug, er det ingenlunde sagt, at de skulde være bundne til at anvendes paa denne eller hiin bestemte Maade. Ligesom al Frihed er forbeholdt til at lade Kirken tilflyde Indtægten af de til den henlagte Midler og Eiendele, paa anden Maade end den oprindelige, saaledes er ogsaa Friheden forbeholdt til at gjøre anden Anvendelse deraf end den oprindelige, ikkun at det skeer indenfor den vide Grændselinie, der er sat for det religiøse Livs Enemærker. Hermed skal det ikke være negtet hvad der er en ligefrem Selvfølge, men hvad jeg dog her vil udtrykkeligt bemærke, fordi der fra en Side her i Salen er blevet hentydet derpaa som paa en Slags Opdagelse af Noget, man har villet lægge Dølgsmaal paa — at hvad der er henlagt til Kirken først og fremmest maa anvendes til Geistlighedens Underholdning og Uddannelse; thi en christelig Kirke kan ligesaalidt tænkes uden Geistlighed, som en Skole uden Lærere eller et Sygehuus uden Læger og Oppassere.

Saaledes altsaa stiller den nærværende Sag sig for mig: der gives i Staten tre Hoved-

classer af offentlige Anstalter, til hvilke der er henlagt Eiendele og Midler af Betydenhed; det er Velgjørenhedsanstalter, Oplysningsanstalter, Religiøsitetsanstalter. Det Spørgsmaal staaer nu for, om der er Grund og Opfordring til at betrygge disse Anstalters Fremtid ved at gjøre det vanskeligt at splitte de Eiendele og Midler, der nu ere henlagte til dem; — jeg beder vel at lægge Mærke til, at en Grundlovsbestemmelse ikke vil gaae ud paa Mere, end at gjøre det vanskeligt at foretage en saadan Splittelse, at imødegaae en eensidig Stemning, som til en enkelt Tid muligen kan gjøre sig gjældende. Dette Spørgsmaal bliver nu reist paa en Tid, hvor vi arbeide paa, som vi Alle haabe, at befæste og grundlægge vort offentlige Livs Fremtid; men hvor Ingen af os veed, om ikke denne Vei til Befæstelse og Grundlæggelse af vort offentlige Liv skal føre gjennem stærke Bevægelser, gjennem Kampe med opløsende Kræfter; det reises paa en Tid, hvor i saa mange fremmede Lande Folkene ere grebne af en hvirvlende Bevægelse, og det vilde være letsindigt, om vi daarede os med, at Stemningen her skulde blive uden mangfoldig Paavirkning af Folkestemningen i fremmede Lande. Det er denne Tanke, der upaatvivlelig har ligget til Grund, naar Udvalgets Flerhed har foreslaaet at sætte en saadan Bestemmelse ind i Grundloven, netop her, hvor de materielle Interesser let kunne komme i Sammenstød med de aandelige Interesser; og det skulde undre mig, om ikke flere Ord, udtalte i denne Sal, maatte hos flere Medlemmer af Forsamlingen have vakt en alvorlig Eftertanke derover, om et saadant Sammenstød mellem de aandelige og de materielle Interesser skulde ligge os saa ganske fjernt. En æret Rigsdagsmand har yttret, at det „af Mange vilde findes smukt, naar noget Saadant blev optaget i Grundloven blandt de mange andre smukke Tanker, dette Afsnit indeholder." Jeg troer, at det mere passende kunde siges, dersom en saadan Grundlovsbestemmelse blev optaget, at den vilde staae som et historisk Mindesmærke om det Punkt i aandelig Uddannelse, i Agtelse for de høieste aandelige Interesser, i Erkjendelse af de dertil hørende Foranstaltningers Uundværlighed, af hvilken det danske Folk var i Besiddelse dengang, da det vedtog sin Grundlov. Og dette er da det sidste Ord, jeg skal tillade mig i denne Sag.

Tscherning: Det har været mig kjært at høre, at den ærede sidste Taler har udtalt sig mere som Lærer ved Universitetet, end som Minister, da derved min Stilling ligeoverfor ham bliver friere. Det har ogsaa været mig kjært, at han sluttede med at bringe Forsamlingen til at overveie, eller rettere sagt, han sagde, troer jeg, at Forsamlingen var kommen til at overveie, om der ikke var Fare for et Sammenstød mellem de materielle og aandelige Interesser; thi derved faaer jeg Anledning til at erklære, at det, der især bevæger mig til at være imod Paragraphen, er, at om et Sammenstød kunde indtræde, reddes de aandelige Interesser ikke derved, at man søger at faae dem opretholdte i visse Eiendomme, som kunde synes tvivlsomme, og ved at man gaaer ud paa at skaffe disse Eiendomme en anden Stilling i Staten, end al anden Eiendom; thi det er Argumenter af den Art, som man ikke bør sætte et Monument for i vor Grundlov. Idet jeg gaaer ind paa denne Materie, skal jeg først kaste en Betragtningsmaade bort, som her har gjort sig meget gjældende. Man har nemlig her, naar Talen var om Kirke, talt forvirrende om den religiøse Kirke, og det, som foreligger, er den finantsielle Kirke, thi her er aldeles ikke Tale om den religiøse Kirkes Stilling, men Spørgsmaalet er om den finantsielle Kirkes Stilling. Den finantsielle Kirke existerer ikke, som det synes, at man her har villet antage, som en Commune; som saadan existerer maaskee den religiøse Kirke, men som finantsiel Institution gaaer Kirken i Danmark op i Staten, og man vil bemærke, at det netop er det charakteristiske ved vor Kirke, at den tilsidesætter Kirken, som en særegen Corporation, og underlægger den Staten. Jeg vil med Fornøielse gaae ind paa den Anskuelse, at de Eiendomme, hvormed man siger, at Kirkens Tjenere lønnes, og som anvendes til at opretholde Kirken, tilhøre Communen, men vel at mærke ikke i nogen anden Betydning, end den virkelige Menighed, den Commune, hvori Kirken ligger, og

hvor dens Tjenere have deres Virksomhed. Den Vei, som man ogsaa her maa betræde, for at finde det religiøse Gebeet, er, at man maa see den christelige Menighed indskrænket indenfor den virkelige Menigheds Gebeet, saa at den virkelige Menighed kommer til at bestaae for sig som en vis Deel og som en christelig Deel i Kirken, der kun bestaaer ved aandelig Overeensstemmelse, men som ikke har nogen legemlig Repræsentant. Vor Kirke i Danmark har ingen juridisk Tilværelse, ingen legemlig Repræsentation udenfor Staten, og vi skulle ikke give Anledning til at skabe Kirken som en saadan selvstændig Corporation. Hvorvidt det kan blive nyttigt at skabe en saadan selvstændig Corporation som Folkekirken, behøver jeg ikke at berøre, thi det ligger ikke for, men hvad jeg maa betragte som skadeligt, er at saae Korn ud til en Sæd, som man maaskee aldrig ønsker at høste. Med mit Ændringsforslag („De til Kirken, Skolen eller milde Stiftelser af Private skjænkede Eiendele og Midler kunne ikke anvendes til noget for Giverens Bestemmelse fremmed Øiemed") har jeg sikkert ikke havt til Hensigt at indskrænke eller udvide hvad der gives i en kommende Tid; det kunde aldrig falde mig ind at foreslaae eller tilsigte en saadan Mening. Indskrænkningen gjælder kun med Hensyn til det, der er, men indeholder ikke nogen Opfordring til det, der skal blive. Jeg har troet, at man ved at gjøre denne Indskrænkning, vandt det Væsentlige, at man derved betegnede, at, ligesom for Øieblikket Kirken med Hensyn til Understøttelse ligesaavel som Skolen og de milde Stiftelser er afhængig af Staten, skulde den ogsaa fremdeles vedblive at være afhængig af den, og Staten skulde til enhver Tid beholde den samme Ret over den som hidtil. Jeg har søgt at oplyse, at der i denne Henseende aldeles ingen Forandring skulde foretages, som jeg ikke seer mindste Anledning til; der er i de tidligere Bestemmelser Intet, der tyder paa, at hvad der gives til Kirken og Skolen skulde gives i denne Form, fordi man antog, at det nødvendigviis skulde komme til dem i en Form, der mere lignede Eiendom, end hvad der gives til andre Institutioner. Der er vedblevet at tilflyde Kirke Midler efter et System, der ikke existerer mere; hele det finantsielle System har været ordnet saaledes, at hver enkelt Institution anvistes bestemte Indtægter af en vis Opkrævning, og saaledes er det ogsaa skeet med Kirken og Skole-Institutioner. At man nu i Grundloven skulde sige, at den Maade, som er bleven forkastet i alle andre Grene af Statsstyrelsen, skal vedblive her, kan ikke være Forsamlingens Hensigt. Dersom Forsamlingen gaaer ind paa Paragraphen, kan den ikke have til Hensigt dermed at sige, at denne Deel af Finantsforvaltningen for Fremtiden skulde vedblive paa den Maade; men det er aabenbart, at man maa indrømme, at den indre Finantsforvaltning kan forandres, og at man ikke kan sige, at de Indtægter, som denne Institution gjennem en bestemt finantsiel Periode har havt, skulde forandres til en bestemt Eiendomsret og Staten ikke have samme Raadighed over den, som over alle øvrige finantsielle Midler.

Det er blevet sagt, at vi ved at antage denne Paragraph skulde komme til at lægge for Dagen en Interesse for Kirken, Skolen og milde Stiftelser, eller rettere egentlig for Kirken, der skulde være et vigtigt Beviis for den nærværende aandelige Tilstand i Landet. Jeg for min Part kan paa ingen Maade anerkjende en Anskuelse af den Art for rigtig; jeg troer ikke, at det afgiver nogetsomhelst Beviis for vor Betragtning af Kirken og dens Vigtighed, men det afgiver ganske simpelt kun et Beviis for, hvorvidt vor finantsielle Oversigt er stor eller lille, og hvorvidt vi med uhildet Blik kunne betragte de finantsielle Forhold, eller hvorvidt vi ere fristede til at forblande to høist forskjellige Ting med hinanden, nemlig Kirken i dens Reenhed og Fattigdom og Kirken som lønnet Statsinstitution. Kirken i sin Reenhed og Fattigdom kan man derfor have samme Agtelse for, som i den fjerneste Tid, da der ikke bestod nogen Institution af denne Art, og Kirken i dens Tilstand som lønnet Institution kan man ordne hver Dag, eftersom man erkjender, at den trænger dertil, eller paa den anden Side ikke trænger dertil.

Vi beholde altsaa ligeoverfor denne Betragtningsmaade, om Kirken er en vigtig eller

uvigtig Institution, fuldkommen Frihed til at afgjøre, om Paragraphen skal staae i Grundloven eller ikke, og vi beholde Friheden i den Grad, at om et Forslag til en almindelig Lov, hvorfor det samme Princip laa til Grund, blev forelagt i en senere Forsamling, kunne vi frit antage det eller ikke antage det, og vi vilde ikke derved komme i nogen Modsigelse med at have forkastet det som Grundlovsprincip. Faren ligger i at antage dette Princip som en Abnormitet i Grundloven. Der er mangfoldige Institutioner i Landet af den største Vigtighed, og med Hensyn til hvilke det kan være ligesaa vigtigt, hvis Storme forestaae, at give dem en finantsiel Sikkerhed, for at de derved kunne modstaae disse; men dem røre vi ikke ved, vi betroe til Tiden, om de kunne modstaae Stormene, hvis de komme, eller om de skulle bukke under. Og hvorfor skulle vi da gjøre noget Andet her? Men jeg vil gaae endnu videre; dersom man siger, at vi skulle gjøre det for at trodse de Kampe, der forestaae, da er dette det Farligste, vi kunne gjøre i deres Interesse, som vi ville beskjerme. Er en saadan Orkan forestaaende, da hører der større Styrke til, for at de ikke skulle brækkes, end disse Ord i Grundloven kunne give. Kunne vi ikke i Enighed, Erkjendelse og de kraftige Mænds Gjerninger, der i Fremtiden skulle opretholde Staten og styre dens Roer, have Sikkerhed for, at de aandelige Interesser, som vedrøre os Alle, skulle blive beskjærmede, da er det til ingen Nytte og kun et kunstigt Middel at trykke det ind i Grundloven, hvad der ikke hører hjemme der, og som derved gjøres til Gjenstand for en Misfornøielse, hvorved de let udsættes for at knækkes.

Altsaa tør jeg vel, uden at udsætte mig for at ansees for at ville træde op imod Kirken, Skolen og de milde Stiftelser, stemme imod denne Paragraph, og jeg er overbeviist om, at den ærede Taler i sin Tid vil takke mig derfor.

F. H.

Nørre-Jyllands Præsteconvent.

Paa Grund af Krigsurolighederne maa det ansees for hensigtsmæssigt at opsætte det Møde, som Præsteconventet for Nørre-Jylland ifølge Convents-Lovene skulde afholde i Viborg den tredie Onsdag i Juli Maaned, til en beleiligere Tid. Dagen, paa hvilken Mødet senere vil kunne finde Sted, skal nærmere blive bekjendtgjort.

F. A. Hansen.

Skrivelse til Cultusministeren.

Ved en Samling, den 30te Mai d. A. i Aalborg af 8 Geistlige fra den Deel af Aalborg Amt som er henlagt under Viborg Stift, blev det vedtaget at nedenstaaende Adresse ogsaa skulde sættes i Circulation mellem de øvrige Præster i de tre Provstier i Amtet som henhøre under Viborg Stift, og derefter indsendes til Ministeren for Cultus- og Underviisningsvæsnet.

„Idet undertegnede Præster med Deltagelse have fulgt Forhandlingerne i Rigsforsamlingen om de kirkelige Anliggender, og saaledes have havt Leilighed til at bemærke den Omhu med hvilken Hr. Ministeren stadig har stræbt at varetage den evangelisk-lutherske Kirkes Tarv; føle vi os herved kraftigt opfordrede til at bevidne Hr. Ministeren vores allerærbødigste Paaskjønnelse af Deres Virksomhed i Rigsforsamlingen, til Bedste for den Kirke, hvis Tjenere vi ere kaldede til at være.

Medens vi derfor nære det sikkre Haab at Folkekirken ogsaa fremdeles, under Hr. Ministerens Bestyrelse, vil gaae en fri og kraftig Udvikling imøde, maae vi dog ansee det for ønskeligt, at ogsaa Kirkens Stemme høres forend dens Anliggender endelig blive ordnede: og da Rigsforsamlingens Majoritet ikke har fundet sig foranlediget til at andrage om Sammenkaldelsen af en Kirkeforsamling i dette Øiemed; saa er det vores allerærbødigste Begjæring, at Hr. Ministeren vil foranledige Hs. Majestæt til at sammenkalde en Kirkeforsamling, forat saavel Menigheden som Geistligheden kan have Leilighed til der at udtale sig om de kirkelige Anliggender, forend disse endelig blive ordnede."

(meddeelt af Pastor F. A. Hansen i Østerhornum).

Ledige Embeder.

30. Juni. Øland i Hjørring Amt (196 Rdb.); Ikast i Ringkjøbing Amt (219 Rdb.).

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 198.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Sjette Søndag efter Trinitatis, den 15 Juli. [Nr. 42.

Om en paatænkt ny Psalmebog for Missionsmenighederne paa de vestindiske Øer.

Til Bestyrelsen for det danske Missionsselskab er skeet den Meddelelse, at Præsterne ved Missionsmenighederne paa vore vestindiske Øer, ønskede den hidtil brugte creolske Psalmebog, der skal være maadelig, ombyttet med en engelsk Psalmebog, og at dertil havdes i Manuscript en af forrige Præst og Missionair K. Bagger udarbeidet Psalmebog, der foruden adskillige af Pastor Bagger selv forfattede, væsentlig bestaaer af danske Psalmer i engelsk Oversættelse; at der var Haab om at den danske Regjering vilde gjøre Tilskud til Omkostningerne ved denne Psalmebogs Trykning, men at der behøvedes yderligere Tilskud, og at man havde tænkt paa om ikke det danske Missionsselskab dertil vilde bidrage.

Det er imod dette Selskabs Grundsætninger at anvende Selskabets Sammenskud til Bøger eller andre Ting, som vel kunne være nyttige, men som ligge fjernere fra dets Formaal, end Ordets levende Forkyndelse, saa naar Bidrag skulde ydes til ovenomtalte Psalmebogs Udgivelse, saa maatte det skee undtagelsesviis, og dertil har Selskabets Bestyrelse ikke fundet at der var tilstrækkelig Grund.

Vi ere aldeles enige med de ærede Præster paa de vestindiske Øer i, at en god Psalmebog er af særdeles Vigtighed for Menighederne i Almindelighed og især for Menigheder, der saaledes som de vestindiske, for største Delen bestaae af Folk, der kun have liden Dannelse og besidde og læse faae Bøger, og paa hvem der oftere virkes gjennem Følelsen end gjennem Erkjendelsen. De Herrer Præster paa vore vestindiske Colonier ere hæderlig omtalte baade hjemme og ude, og det er et Vidnesbyrd mere om deres Nidkjærhed og practiske Sands, at det er dem om at gjøre at faae en forbedret Psalmebog. Vers hæfte sig fast i Hukommelsen, Digtekunsten virker paa Følelsen, og denne Virkning forstærkes ved Tonekunsten. Sang, hvo kjender ikke dens Virkning i Glæde saavelsom i Bedrøvelse, og hvilken erfaren Præst, især for Almuen, veed ikke, at er Psalmebogen blot nogenlunde god, er den ikke alene et næsten uundværligt Middel til at bringe Liv i Menighedens Forsamlinger, men ogsaa sædvanlig den Trøstebog hvortil man tyer i Huse og Hytter, den Skatkiste hvoraf der tages i Barndom og Ungdom, der qvæger i Alderdommen og under de graae Haar!

Derimod kunde det være Tvivl underkastet om det var tilraadeligt, først at ombytte en creolsk Psalmebog med en engelsk, og dernæst om en engelsk Psalmebog burde være saaledes, som der er Formodning for, at den af Hr. Pastor K. Bagger udarbeidede kan være.

Vi maa tilstaae at vi ikke kjende det creolske Sprog eller den creolske Psalmebog, og vi finde det kun altfor rimeligt at den har store Mangler. Men dersom det Creolske er den farvede Befolknings sædvanlige Tale-Sprog, og, for Mængden af dem, deres egentlige Modersmaal, burde man være meget betænkelig ved at bortbytte Psalmer paa

denne Mundart, selv mod bedre Psalmer paa noget andet Sprog. Hvad kunde det nytte om de engelske Psalmer ogsaa forstodes, og om de vare langt fuldkomnere i Form, rigere af Indhold, naar de ikke, saaledes som de paa Modersmaalet, tiltalte Hjertet? og det er en Sag som nøie burde undersøges før den omtalte Forandring skete, om ikke de creolske Psalmer, selv i deres ufuldkomne Skikkelse, alt kunde være kjære for de Fromme i Menigheden, og deres Savn først ret vilde blive følt naar de vare borttagne[1]).

Men sæt ogsaa at det engelske Sprog efterhaanden var bleven saaledes herskende blandt den farvede Befolkning, at Psalmer paa dette Sprog maatte foretrækkes, sæt at de creolske Psalmer vare saa maadelige og saa lidet kjendte og yndede, at der ingen Betænkelighed var ved at lade dem vige Pladsen, og at en engelsk Psalmebog vilde være at foretrække, saa maae vi dog høielig drage det i Tvivl, at den burde være saaledes, som det er paatænkt. Den skal, efter hvad vi høre, være udarbeidet af Hr. Pastor K. Bagger og især indeholde Oversættelser og Omarbeidelser af danske Psalmer. Dette troe vi ikke vilde være den rette Fremgangsmaade. Lad os tage Exempel af hvad der er skeet hos os og hvad vi alle kjende. Den bedste Psalmebog vi have paa Dansk er, efter alle Kyndiges Dom, den Pontoppidanske. I denne Psalmebog findes en stor Deel tydske Psalmer i dansk Oversættelse. Disse Psalmer ere næsten alle oversatte efter fortrinlige tydske Psalmer, og i det Hele godt oversatte, det vil sige: de ere gjengivne med Troskab i Mening og Tankegang, og regelrette i Riim og Stavelsemaal. Man kan godt skjønne, at enten det er Pontoppidan eller en Anden der har besørget

———

1) Hvad om der i den paatænkte Psalmebog, ved Siden af engelske Psalmer, blev sat Psalmer paa den creolske Mundart, saa stod Valget dog frit!

disse Oversættelser, har det været en Mand, som har kjendt begge Sprog, og ikke i en gandske almindelig Grad havt Evne til at gjengive det Oprindelige paa danske Vers. Og alligevel har Erfaring viist, at Størstedelen af disse fra Tydsk overførte Psalmer, vare en Byrde og ikke en Berigelse, snarere til Skade end til Gavn ved Psalmebogens Brug. Det der udgjorde Psalmebogens Værd var, at alt ret Prøvet og ægte befundet af de gamle Psalmer blev beholdt, og dertil føiet næsten Alt hvad dertil var skikket af de store Psalmedigtere, Kingos og Brorsons Arbeider. De gamle Psalmer havde jo nok for største Delen oprindelig været tydske, men de Optagne vare dog saadanne, som ved Brugen havde staaet deres Prøve. Ogsaa Brorson havde (som tidligere Jonæson) oversat tydske Psalmer. Men Brorson var selv Psalmedigter og stod som Sønderjyde paa Grændsen mellem Tydsk og Dansk, saa der ikke let kunde være Nogen, der saa godt som han, vilde formaae at omplante de tydske Psalmer paa dansk Grund, og dog er Brorsons oprindelig paa Dansk skrevne Psalmer dem, som meest og længst have tiltalt Menigheden. Hvor er det da at vente at Hr. Pastor Baggers engelske Oversættelse af danske Psalmer kunde udgjøre Kjærnen til en Psalmebog, der til Varighed kunde finde Indgang hos Menighederne paa de vestindiske Øer? Han er ikke uden poetisk Aare; men at han har udmærket sig som Psalmedigter er ikke bekjendt, og er det alt saare vanskeligt at overføre fremmede Psalmer paa Modersmaalet, hvor meget vanskeligere da at overføre Psalmer fra Modersmaalet paa et, om ogsaa nok saa godt i de senere Aar, tillært Sprog!

Skulde en Psalmebog udarbeides paa Engelsk, som, saavidt muligt, kunde opfylde Hensigten, da maatte Fremgangsmaaden formeentlig være denne, at det overgaves til en i den engelske Psalmeliteratur vel bevandret, kyndig, erfaren Mand, med poetisk Sands og nøie bekjendt med

Menighedernes aandelige Tilstand, at samle de bedste ved lang Brug prøvede engelske Psalmer. At der paa Engelsk ere fortrinlige Psalmer, derom kunne selv danske Læsere, som ikke kunne Engelsk, overbevise sig ved at see de Prøver, som Grundtvig har leveret i sit „Sangværk til den danske Kirke." De prøvede, oprindelig engelske Psalmer maatte udgjøre Psalmebogens egentlige Kjærne, og dertil kunde da føies en eller anden Oversættelse eller Omarbeidelse af danske eller tydske Psalmer; meest af saadanne som maaskee alt i creolsk Oversættelse havde været kjendte og yndede af Menighederne, og det nægtes ikke, snarere formodes det, at Hr. Baggers Arbeide dertil kunde levere brugbare Materialier. Det er af stor Vigtighed at Psalmebogen bliver saa god som mueligt, og, da Omskiftelser af Psalmebøger har store Vanskeligheder, vilde man dog gjerne, at den, som nu agtes indført, skulde holde sig i Tiden under Meningernes og Smagens Omskiftelser. Derfor burde ingen Flid spares, og det burde nøie prøves og overveies, hvordan Psalmebogen burde være, førend Arbeidet sattes i Værk.

Da jeg ikke veed hvem der har meest Indflydelse paa det paatænkte Værks Fremme, har jeg tilladt mig at overgive Offentligheden disse Bemærkninger.

Slotsbjergbye den 28 Juni 1849.

P. A. Fenger.

Om Folkeskolens Betydning og Nødvendighed.

(nogle Betragtninger, foranledigede ved Rigsdagens Behandling af Skolesagen.)

1.

§ 90 i Grundloven lyder saaledes: „De Børn hvis Forældre ikke have Evne til at sørge for deres Oplærelse, ville erholde fri Underviisning i Almueskolen." Saaledes havde Udvalget omdannet denne Paragraph, som af Forsamlingen vedtoges med 83 Stemmer mod 34, hvorimod det i Udkastet havde hedt: „Den, som ikke selv kan sørge for sine Børns Oplærelse, er berettiget til, at det Offentlige forskaffer dem fri Underviisning i Almueskolen." — Grundtvigs Forslag, at der kom til at staae: „Der skal saavidt muligt sørges for, at fattige Gamle, Syge og forladte Børn kunne finde offentlige Tilflugtssteder og at selv de Fattigste kunne have Adgang til folkelig Oplysning og Dannelse," forkastedes med 82 Stemmer mod 22. Forslagsstilleren udtalte det som sin Mening, at den saakaldte Skolegangsret for de fattige Børn ikkun er en Skoletvang for dem, og at den maa fremkalde og frembringer en Vrangvillighed og Lede til Skolen som Oplysningens Sæde, der er Oplysningens farligste Fjende. — Frølunds Hovedforslag gik ud paa at Paragraphen skulde bortfalde, han fandt nemlig, at det den udtaler ingen Berettigelse havde i Grundloven, og som Skoleparagraph betragtet var den fattig og uden Betydning; hans Biforslag (tiltraadt af Udvalgets Mindretal: Christensen, Gleerup, Jacobsen) vilde i alt Fald have Paragraphen saaledes forandret: „Den som ikke selv kan sørge for sine Børns Underviisning, kan fordre, at det Offentlige forskaffer dem fri Underviisning." Dette Ændringsforslag gaaer ud fra den Forventning, at man snart maatte komme saa vidt, at der ikke længer blev Tale om nogen Adskillelse mellem Børnene med Hensyn til de forskjellige Skolearter; men det forkastedes med 85 Stemmer mod 25. — Hammerich vilde have det udtalt i Grundloven, „at Forældrene vare skyldige at sørge for deres Børns Oplærelse," og meente, at derved udtaltes ikke Andet end hvad der i lang Tid har været en Grundsætning hos os, baade i Lovgivningen og i den almindelige Mening; men paa den anden Side vilde det ikke være overflødigt at udtale det i

Grundloven; Forældrene skulde vide, at med alle de Friheder og Rettigheder, som følge med den nye Forfatning, kunde de dog ikke unddrage sig det Offentliges Tilsyn med, at de ikke lade deres Børn blive aldeles forsømte. Forslaget forkastedes med 69 Stemmer mod 48.

Ved § 66 e havde Frølund stillet det Tillægsforslag, at det fremdeles skulde hedde: „Underviisningsvæsenet ordnes som et sammenhængende Hele og ledes som en selvstændig Green af Statsbestyrelsen under et sagkyndigt Tilsyn.“ Forslagsstilleren meente at Alle vel i Grunden herom maatte være enige med ham, da man jo ei kunde ville, at Skolevæsnet ikke skulde staae under sagkyndigt Tilsyn, og lige saa lidt, at Skolevæsnet skulde falde i Stykker saaledes som nu er Tilfældet. Cultusministeren fandt derimod, at Forslaget var saare utydeligt i sin Form og at man kunde tvistes i det uendelige om hvad der laae og ikke laae i et saaledes stilet Forslag; Hammerich meente, at begge Bestemmelser, baade om Underviisningens Ordning og Statens Tilsyn med samme ikke burde have Plads i en Grundlov, allerhelst under vore Forhold, da der ikke her som i Frankrig var en katholsk Geistlighed der vilde have sit Underviisningsvæsen uafhængigt af Statens Tilsyn. Forresten vare begge de sidstnævnte Talere enige om at Forslaget i Sagen selv og efter sit ligefremme Indhold ikke var dem imod; imidlertid toges det tilbage. Ligeledes blev et andet Forslag taget tilbage, som var stillet af den samme Rigsdagsmand i Forening med Winther. Det lød saaledes: „Staten fører ved særegne Embedsmænd Tilsyn med alle Underviisnings- og Opdragelses-Anstalter.“

Hertil vil jeg indskrænke hvad der kunde være at meddele om Rigsdagens Forhandlinger Skolevæsenet betræffende. Man vil see at denne Sag endnu mere end nogen anden staaer nøgjort og uvis med Hensyn til Fremtiden. Ved andre Sager som Trykkefrihed, Religionsfrihed, Retspleie ere dog nogle faa Grundtræk angivne, som det nu skal være tilkommende Rigsdage forbeholdt at udføre og anvende i det enkelte, for Skolevæsnet derimod staaer Marken saa at sige viid aaben, det skal ikke kunne væsentlig hindres ved Grundlovens Paragrapher fra at antage hvad Skikkelse man i Fremtiden vil give det. Fra den Side er der altsaa heller Intet til Hinder for at det endnu længe kan vedblive at ligge i den samme bedrøvelige Forfatning hvori det nu befinder sig. Dog, dermed skal ikke være sagt, at det vilde hjulpet stort, om der var kommet en Bestemmelse for at Skolevæsenet snarest muligt skulde sættes i en bedre Skik; thi for det første var det jo usikkert hvem der skulde udføre det Arbeide og efter hvad Grundsætninger han gik frem; og for det andet skal jo herefter alle Forslag til Forandringer og Forbedringer afgjøres paa Rigsdagen. Sæt derfor blot at det ene Kammer, hvis Opgave det jo netop skal være at holde paa det Bestaaende, sæt at dette Kammer modsætter sig baade i Skolevæsen og andre Ting de gjennemgribende Forandringer der maae sættes i Værk for at Folkets Frihed og Lykke kan sikkres (og det kan det jo saa længe det skal være, blot det bliver ved at sige Nei): saa skeer der ingen Forandringer, saa bliver det ved det Gamle, om det end stod paa ti Steder i Grundloven, at det herefter skulde være anderledes. Vi skulle derfor ikke beklage os over, at Skolevæsnet saa godt som slet ingen Omtale har fundet i Grundloven; thi dermed var som sagt ingen betryggende Sikkerhed givet: i Grundloven er i det Hele kun een Forandring vis, den nemlig at Kongen har bestemt sig til at dele sin Magt med Rigsdagen; det Øvrige er overladt til den uvisse Fremtid, som maa vise om denne Statsforandring bringer Folket større Frihed og Lykke end der under den gamle Forfatning og sammes fornuftige Udvikling kunde

være opnaaet. En stor Deel af Folket nemlig har upaatvivlelig intet ret Begreb om mange af de Rettigheder og Friheder, som ved Grundloven skulde sikkres dem og er derfor i saa Henseende ret vel tilfreds med det Gamle. Følgen heraf bliver, at Rigsdagsvalgene maa blive derefter, og Følgen heraf bliver atter, at ogsaa Lovene, de nye Love blive derefter, altsaa i mange Tilfælde snarere saaledes som de forsigtigt indrømmende Regjeringsmænd kunde ønske det til fornøden Betryggelse, end saaledes som de til alle Tider forholdsviis Faa maatte have det, der føle Kald til en fremadstræbende, mere indgribende Virksomhed, men som derfor ikke altid have Mod til at bestaae mod alle de Hindringer og Drillerier, som Lovgivning, Vedtægt eller daarlig gammel Skik kan faae isinde at lægge dem iveien. Det er altsaa ad Oplysningens Vei, at den gode Sag skal fremmes; Folket maa blive sig det bevidst, hvad der hører til at være Menneske, hvad der kræves til at udgjøre et Folk, og navnlig maa det have en klar Erkjendelse af hvad der er det danske Folk som saadant eiendommeligt. Men derved føres vi til det, hvormed vi begyndte og til det, hvormed vi i dette Stykke ville beskjæftige os nemlig til Folkeskolen; thi naar den ikke reiser sig, kommer der ingen almindelig Oplysning istand; men Folkeskolen reiser sig ikke uden det bliver klart, hvor dybt vi endnu bestandig trænge til en saadan og hvordan dens Virksomhed bedst maatte ledes. Bliver dette Folket klart, da vil det vel vide paa Rigsdagen at forlange Folkeskolens Oprettelse, og da vil det sikkert ikke lade sig nøie med det maadelige Gods efter fremmed Mynster man alt i nogen Tid har tilladt sig at betegne og foreslaae som det der skulde afhjælpe Trangen. Enhver hvem denne Sag ligger paa Hjerte maa derfor stræbe medens det er Tid at bidrage sin Skjærv til dette Spørgsmaals Belysning.

Politiske Paaske-Betragtninger 1849.

Dr. Kierkegaard har fornylig sluttet første Bind af sit kirkelige Tidsskrift „Fortsættelser fra Pedersborg“ med et tredie Hefte, som indeholder ovennævnte politiske Paaskebetragtninger, hvorpaa vi skulle tillade os at henlede vore Læseres Opmærksomhed. Forfatteren knytter sine Betragtninger til Lukas 13, 1-5, som han nøjagtig oversat gjengiver saaledes: „Men der indfandt sig til den samme Tid Nogle, som bragte ham [Herren] Budskab om de Galilæer, hvis Blod Pilatus havde blandet med deres Offre. Og Jesus svarede og sagde til dem: Mene I, at disse Galilæer vare Syndere fremfor alle Galilæere, siden noget Saadant er dem vederfaret? Nei, siger jeg Eder, men dersom I ikke besinde Eder, skulle I alle omkomme paa selvsamme Maade (ὡσαυτως). Eller hine Atten, paa hvem Taarnet i Siloam faldt ned og slog dem ihjel, mene I, at de vare brødefulde fremfor alle de Mennesker, som boe i Jerusalem? Nei, siger jeg Eder, men dersom I ikke besinde Eder, skulle I alle omkomme paa en lignende Maade“ (ὁμοιως). Forfatteren gjør den gammel-kristelige Opfattelse af dette Sted gjældende, ifølge hvilken man ikke indskrænkede sig til at udlede en abstract Opfordring til Selvprøvelse og Forbedring af de der anførte Herrens Ytringer, men fandt i dem en konkret, og, saavidt som ogsaa Nationer ere Individer, en aldeles individuel Bodsprædiken og Straffetrusel for den da levende Slægt af det israelitiske Folk; og udhæver at denne Trusel, efter Historiens uimodsigelige Vidnesbyrd, viser sig som en Spaadom, der er beseglet ved en ganske overordentlig rig og nøjagtig Opfyldelse; saaledes at selv den Forskjel mellem ὁμοιως og ὡσαυτως i Herrens Tale kommer der tilsyne. Thi Tusinder af denne Slægt som oplevede Herrens Straffedom over Israel, uden at besinde sig, omkom „paa selvsamme Maade“ som de Galilæer, hvis

sine Landsmænd. Ikke for at svække Indtrykket, og ei engang just for at synes upartisk, men snarere for at vise, at da Ytringerne i denne Retning falde saa forskjellig, har man dog egenlig ondt ved, hvis man ikke vil gjøre et ensidigt Valg, at faa noget at holde i: skal Anmelderen tillade sig at føie et Par Smaatræk til, som kunne høre hid. De ere yngre end Dr. Kierkegaards Betragtninger, og har sikkert ikke undgaaet hans Opmærksomhed. Vel ere de desværre ikke saa slaaende, eller stærke nok til at kunne holde Prøven ud, anbragte under skarpe Glas; men naar vi overlade den alvidende Hjertekjender at afgjøre hvor stor Del Hjertet har i de Ord Læben eller Pennen fremfører, have de dog, som Ytringer af dem der have vovet Liv og Blod for Fædrelandet, i Grunden mere at sige end det ene Dagblads Flyvegriller og det andets urimelige Rim. Saaledes saae jeg ikke rettere, end at vor Hærs Fører forleden paa Valpladsen ved Frederits bragte Ham sin Tak, der udskifter Lykke og Seier. „En høitstaaende Officer," som havde været Vidne til Kampen, fortæller den (Flyveposten Nr. 157) paa en Maade som minder om gamle Jørgen Sorterups Omkvæd, og slutter: „Gud være lovet og priset! fra ham kommer Seiren, hans være Æren!" Og endelig var der for nys en Brevskriver i Berling. Tidende Nr. 161, der haabede at den 6te Juli's frembrydende Sol maatte være et godt Varsel for at Danmarks Sol vilde rinde op, saa han maatte komme til at sande sin Børnelærdom:

„Gud, aldrig Danmark Du forlader,
„Naar Danmark ei forlader dig!"

Det er dog en bedre Tale end Flyvepostens Visdom: „Gud vil ikke forlade Danmark, saalænge Danmark holder fast ved sig selv;" thi skønt hin ligger endnu et Stykke Vei fra Dr. Kierkegaards Sætning: „Opgiver Danmark sig i Guds Haand, saa forlader han os ei!" saa ligger den dog en god Del nærmere, og maa i Grunden føre dertil, hvis der er Alvor hos Danmark, og det give Gud!

C. Fr.

Rascon's Legat.

Ifølge det af afdøde Pastor Rascou oprettede, under 15 April 1840 allernaadigst confirmerede, Testament udsatte Sjællands Stifts Landemode i Aaret 1847 en Præmie af 200 Rbd. for „den Afhandling (Tale, Poem, Drama, Fortælling), som tydeligst og djærvest fremstiller det Foragtelige og Fordærvelige, ligesom i al Uredelighed, saa især i Embedsførelse". Til at bedømme de indkomne Priisskrifter valgtes en Comitee, bestaaende af 3 af Landemodets Medlemmer og Terminen til Indsendelsen bestemtes til Udgangen af 1848.

Ved Udløbet af denne Termin vare 8 Priisskrifter indkomne, hvilke derefter bleve tagne under Bedømmelse af de dertil udnævnte Censorer.

Censorerne have vel fundet, at nogle af disse ere ret vel skrevne, enkelte af dem i et livligt Foredrag, men intet af dem har syntes saaledes at fyldestgjøre Opgavens Hensigt, at man har kunnet tilkjende det Præmien. Fortrinligen udmærker sig vel „En Episode af Biskop Deichmanns Liv" med Motto af Aristoteles. Dette Skrivt er affattet i en smuk og levende Stiil, og har en heldig Composition; men, foruden at ogsaa dette Skrivt ikke giver noget skarpt og dybt Indblik i Uredelighedens Væsen, er det fundet betænkeligt, at Forfatteren, ved at skildre almindelig bekjendte, virkelige Personer og Begivenheder, er altfor meget afvegen fra den historiske Sandhed.

Da saaledes Prisen ikke har kunnet tilkjendes noget af de indsendte Arbeider, udsætter Landemodet den samme Præmie af 200 Rbd. paany for ovenmeldte Opgave. Concurrenterne ville behage inden Udgangen af 1850 at indsende Priisskrifterne til Biskoppens Contoir i Kjøbenhavn. Forfatteren maa ikke navngive sig, men Skrivtet forsynes med en Devise, og ledsages af en forseglet Seddel med samme Devise, indeholdende Forfatterens Navn og Opholdssted.

Roeskilde, den 4de Juli 1849.

Paa Sjællands Stifts Landemodes Vegne

Mynster.

(Berling. Tidende).

☞ Dansk Kirketidende bestilles i de kjøbenhavnske Boglader og hos Udgiverne, i Provindserne paa Posthusene, i Kristiania hos Feilberg og Landmark, i Lund hos Gleerup.

Prisen er for 13 Nr. eller et Fjerdingaar 1 Rbd. Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse deraf.

Breve og Bidrag af navngivne Forfattere bedes Udgiverne tilstillet med Adresse:
C. J. Brandt, Lavendelstræde 89.

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 199.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Syvende Søndag efter Trinitatis, den 22 Juli. [Nr. 43.

Om Folkeskolens Betydning og Nødvendighed.

2.

Det er altsaa *Folkeskolens* Sag, som nu skulde tales. Men, indvender man, at tale om Folkeskole i en Kirketidende? Kirke og Skole, siger man, skulle vel ingenlunde være adskilte, tværtimod Kirken maa ønske og forlange, at der gives Skoler hvori dens Lærdomme kunne belyses og klares for Forstanden. Men det er *Kirkeskoler*. Folkeskolen skulde jo derimod være for det hele Folk som saadant, og saa vist som det nu er, at de Danske have til forskjellige Tider været den hedenske, katholske og lutherske Religion hengivne og været ligegodt danske derfor, saavist maatte og hvad man kalder Religionsunderviisning kunne tænkes borte fra Folkeskolen, ja det blev en ligefrem Nødvendighed naar Modsætningerne i eller udenfor Folkekirken blev stærke og alvorlige. Hvorfor da tale om Folkeskolen i en Kirketidende? Mit Svar er følgende: Sæt og at det kom dertil, at Religionsunderviisningen for Freds Skyld heelt maatte udelukkes af vore Folkeskoler, saa bleve disse dog ingenlunde Kirken ligegyldige. Kirken maa det være om at gjøre at vinde levende Sjæle til Guds Rige; den vender sig derfor ikke til saadanne, som ere blevne sløve for alle ædlere Følelser, men forudsætter hos sine Indvaanere en Følelse af Kjærlighed til Forældre, Søskende og Fædreland, uden hvilken Mennesket ikke kan faae noget Begreb engang om hvad der er endnu høiere: Kjærlighed til Faderen i det Høie, til Næsten og til det himmelske Fædreneland. Ligesom altsaa den christne Kirke ingenlunde kan undvære Familielivet og de Følelser dette vækker i Menneskets Bryst, saaledes kan den heller ikke undvære det Fædrenelandssind, som det fra sin Side ogsaa maa fordre hos alle dem der skulle opoffre Alt for den gode Sags Skyld, men som den umulig kan tænke paa at finde hos Mennesker, der aldrig engang af Erfaring vide hvad Fædrelandskjærlighed er for en Følelse. Nu kan vel Skolen ikke frembringe Fædrelandssind hos nogen Discipel, men den kan give dette Sindelag Oplysning, Næring og Styrke, og paa den Maade fremmer den Kirkens Formaal og bliver Gjenstand for dennes Deeltagelse. Desuden maa man ikke tænke sig Folkeskolen som den der blot skal beskjæftige sig med smaa Børn eller med Bønderbørn; thi hvad er vel Folkeskolen?

De Fleste tænke paa det vi nys nævnte, paa Skoler for de Uformuendes Børn og navnlig for Bønderbørn, ligesom de f. Ex. ved en Folkekomedie ikke tænke paa noget af Holbergs Stykker, men snarere paa en af disse Hverdagsfarcer, fulde af prosaiske Almueoptrin, som gjennem Tydskland paa den senere Tid ere komne til os, eller naar Talen er om en Folkebog, da snarest paa en Bog til billigt Kjøb, helst med oplysende Træsnit, som i et tilgavns dagligdags Sprog kan gjøre Bønder og Børn vise paa mange nyttige Ting baade af det ene og det andet Slags. Paa den Maade misbruges Ordet, paa den Maade misforstaaes ogsaa den rette Betydning af Ordet

„Folkeskole." — Det betegner, som Navnet lyder: en Skole for Folket, altsaa en Skole der kan og maa besøges af Alle der henregne sig til Folket: af Bønders Børn og af Borgeres Børn, af de allerfattigste og af de allerrigeste, fremdeles af dem der ville være Embedsmænd, navnlig Præster og Skolelærere, endelig af Enhver der har Lyst til at lære og vide noget, af hvad Alder og i hvad Stilling han endog maatte være.

Man smiler maaskee ad denne Forklaring, thi man er saa vant til, naar Talen bliver om Skole, da at tænke paa en Poge-Anstalt, hvor det gaaer til med daglig Lectieafhøring, Skjænd, Hugg og alskens Smaalighed. Men dette er en Misbrug af Ordet Skole. „Skole" betegner efter sin Oprindelse den Tid eller Fritid som anvendes til sindsoplivende og aandsdannende Beskjæftigelser, og i den Forstand sige vi jo og, at hele vort Liv skal være en Skolegang. Folkeskolen maa altsaa blive for Alle, for hver Alder og hver Stand; og den maa være en Eenhed, forsaavidt den samme Aand, Folkeaanden, overalt skal være den styrende og ledende, men derhos maa der naturligviis herske den største Forskjellighed og Frihed, efter de forskjellige Aldre, forskjellige Evner, forskjellige ydre Vilkaar, forskjellige Anskuelser hos dem der have Lyst til at give Underviisning, og forskjellige Anskuelser hos dem der enten beslutte for Andre, eller selv beslutte sig til at modtage Underviisning. Paa denne Maade maa da vistnok den danske Folkeskole blive et Hele, dog ikkun forsaavidtsom den gjennem Mangfoldiges frie Bestræbelser, efterhaanden danner sig selv dertil; hvis derimod en Enkelt vil give sig til at lægge Skoleplan og derefter paa gammel brugelig Viis ad den schematiske Embedsvei forlange denne efterfulgt i alle Landets Underviisningsanstalter: da kan der jo sikkert, ifald det kan drives igjennem, bringes en Eenhed tilveie; men det bliver en aandløs Eenhed, thi Aanden lader sig ikke meddele gjennem Schemaer og Circulærer, og hvad kan det derfor nytte med alle saadanne Anordninger der kan være lystelige nok at see til, naar de staae paa Papiret (allerhelst for godtroende Folk) og som ogsaa paa en vis udvortes Maade kunne efterleves, saa at Schema, Protokoller, Examen og Indberetninger kunne være i den ønskeligste formelle Orden; men hvad kan det Altsammen hjælpe, naar dog det Allervigtigste, som er Aand og Liv hos Læreren og Videlyst hos Lærlingerne — fattes! Denne Lyst til at ordne og omdanne udvendigfra, uden videre at tage Hensyn til, om man ogsaa har tilstrækkeligt Indhold til at udfylde de hule Former med — denne Lyst kan man ret sige er herskende i den nærværende Tid og den antager ikke sjeldent et yderligt bydende og stødende Præg. I den romerske Kirke hed det, som bekjendt: *extra ecclesiam nulla salus*, en Sætning der i sig selv er meget christelig og derfor ogsaa aldeles rigtig, men bliver kun falsk naar *ecclesia* af Papisterne fortolkes om den romerske Kirke og om den alene. Nu ere vi i Oplysningens Tider, men derfor ere ikke de papistiske Griller i alle Dele aflagte. Og let kunde det være, man snart maatte høre det udtale som noget der fulgte af sig selv, at der udenfor den Underviisning, der stod under Statens Bydende og Tilsyn, ikke gaves nogen ægte Oplysning; Alt det Andet var Qvaksalveri og som saadant uberettiget. Saaledes er det i Rusland, hvor enhver Lærer og Lærerinde hos private Familier først maa underkaste sig en Examen, jeg troer endog den skal afholdes i St. Petersborg. Saavidt ere vi rigtignok endnu ikke komne hos os; men umuligt var det ikke at noget Lignende om kort Tid ogsaa her kunde naaes, naar man ikke itide er betænkt paa at gaae Faren imøde.

En stor Feil ved vort nuværende Underviisningsvæsen er aabenbart dets Eensformighed. Sandt nok, Forældrene kunne, om de have Raad, vælge, enten de ville lade deres Børn nøies med en saare ringe Grad af Dannelse,

eller de vilde lægge noget Mere til, eller de vilde give dem den Art af Dannelse, Staten paalægger sine vordende Embedsmænd først at have indsamlet; og derefter kunne da Børnene anbringes enten i Almueskolen, Realskolen eller Latinskolen. Men i hver af disse Skoler er Underviisningen saare eensformig: der tages ikke Hensyn til den høist forskjellige Retning i Børnenes Evner; man indeslutter efter et flygtigt Skjøn et bestemt Antal Børn i samme Klasse, hvor de Alle skulle have det paa samme Maade, lære det Samme, og derved anrettes da ofte, navnlig i Latinskolerne, i hvilke der fordres ikke saa lidet, en virkelig ubodelig Skade paa mangfoldige Børn, der i enkelt Retning kunne have meget dygtige Evner uden dog derfor saaledes at kunne gaae op i det Almindelige. Man svarer mig vist hertil, at paa den Maade kunde man let komme til det skjønne Resultat, at Skolen i det Hele var en Uting, da det ikke var muligt at finde to Børn engang som vare fuldkommen eens, hvorfor det jo altsaa skulde være urigtigt at give flere Børn, selv om de nogenlunde passede til hinanden, den samme Oplærelse. Vistnok, svares hertil igjen, kan enhver Sandhed misforstaaes og derefter føres paa Udvei, stilles paa Spidsen og gjøres latterlig; men vel at mærke, det er da ikke Sandheden selv, men dens Vrængebillede der bliver latterligt. Erfaringen har noksom beviist baade Skolens Mulighed og dens Nødvendighed, kun at den ledes paa rette Maade. Saaledes maa det da indrømmes, at hele den danske Ungdom bør oplæres til at være godt kjendt med og færdig at kunne udtrykke sig paa sit Modersmaal, ligesom ogsaa Kundskab til Fædrelandets Historie er Noget man maatte stræbe at bibringe Alle. Disse Skolefag vilde derfor saa at sige blive almindelige. Men der vilde blive Mange som kunde ønske at gjøre større Fremskridt i Begyndelsesgrundene, men derhos og erhverve sig en videre Dannelse, der vel i Al-

mindelighed nærmest maatte søges gjennem Verdenshistorien, og det ikke alene den nyere Tids, men ligesaa fuldt Oldtidens. Nu er det sikkert nok, at ligesom man for at faae grundig Kundskab til Middelalderens Glandspunkt, nemlig Nordens Andeel i samme, maa studere de gammelnordiske Sprog, saaledes maa ogsaa Enhver der ikke vil troe Andre paa deres Ord, men selv gaae til Kilderne, flittig lægge sig efter Græsk og Latin for at faae bedre Indsigt i det Liv der rørte sig i den gamle Verden. Og skal der ret komme noget Paalideligt ud af dette Studium, da tør det ikke indskrænke sig til at man veed omtrent hvad der staaer, men det maa vides bestemt, altsaa det maa forbindes med grundig Kundskab til Sprogenes Grammatik. Paa den Maade viser altsaa et grundigt og grammatikalsk Studium af de gamle Sprog sig som en Fordring til den der ønsker at blive nøie bekjendt og saa at sige fortrolig med Menneskeslægtens Oldtid. Og dog maa det indrømmes, at om Nogen i særdeles Grad følte Vanskelighed ved at lære fremmede Sprog, da vilde den uhyre Tid, som i saa Fald maatte anvendes paa at lære de gamle Sprog, i Almindelighed kunne anvendes bedre ved at bruges til ombyggelig Læsning af gode Oversættelser. Feilen ved vort Underviisningsvæsen er da for en meget væsentlig Deel den, at alle de af vore Drenge, som af Forældrene bestemmes til at indtræde i Embedsstanden, opdrages fra smaa af til at blive Videnskabsdyrkere og Kildeforskere i den klassiske Oldtid; man lader dem anstrenge sig til det yderste for at bibringe dem forskjellige Masser af Kundskab, og trøster sig med at de dog muligviis engang senere kunne faae Brug for samme. Og dog er det ganske vist at de færreste blandt vore Studenter blive Videnskabsdyrkere, end sige da Kildeforskere. Ja, siger man, men det kan man ikke vide forud, hvad Liv og Drift der senere kan udvikle sig hos et Barn. Vistnok, maa vi svare, kan det

ikke altid vides, men at det slet ikke skulde kunne skjonnes, er ikke saa, thi hvordan skulde saa Forældre kunne bestemme sig til at sætte en af deres Sønner i de studerende Klasser, en anden i Realklasserne og lade en tredie indskrive paa et af de militære Akademier? Der gives Børn, som gaae i de studerende Klasser og som efterhaanden kunne rykke op og bestaae deres Examiner meget ordentligt, og om hvilke man dog fra deres 12te eller 14de Aar bestemt kunde sige at de aldrig blive Videnskabsmænd, hvis Tid og Kræfter altsaa i Skolen anvendes paa den alleruhensigtsmæssigste Maade; thi de naae jo rigtignok omsider ad denne Vei at komme i et sikkert Levebrød; men det er netop Klagen, at de ikke skulde kunne naae et Embede i Staten, hvori de kunde have Lyst til at virke, uden at gjennemgaae en Skole, som nærmest seer ud som en Planteskole for tilkommende Philologer og Professorer, og hvori de derfor som oftest maa komme til at bevæge sig saa at sige paa straa mod deres tilkommende Liv og tilkommende Virksomhed. Nogle Børn kunne taale det; de bære Skolens Byrde med muntert Sind, tilegne sig den Aandsnæring, som leilighedsviis tilbyder sig, gaae alle Prøver igjennem og bryde sig senere en Bane, saaledes som det bedst stemmer med deres Anlæg og personlige Tilbøieligheder. Den store Mængde (men derfor ingenlunde de ringeste Børn) kunne derimod ikke finde nogen Næring i de grammatikalske Ramser, de tørre Haandbøger, de daglige Lectieafhøringer; og spørge de nu: hvorfor skal vi lære alt dette? ja da bliver vel Svaret, at det klæder ilde saaledes at spørge, og at de som lydige Børn maa have den Tillid til Forældre og Lærere at man vil deres Vel og ikke byder dem Andet end hvad de maa lære og hvad de kan have Godt af. Dermed standses vel som oftest alle Spørgsmaal af den Art, hvor de opkomme, og nu gaaer det fort i det forrige Tridt. Det er meget muligt at Børnene paa den Maade i Grunden opdrages ret godt til hvad man fra et vist Stade gjerne kunde kalde „Embedsmænd i udmærket Forstand," det vil sige saadanne Statstjenere, hvis høieste Opgave det er at faae Alting saa maskinmæssigt og skoleret som muligt uden at bekymre sig om at lægge nogen aandelig Betydning i sin Virksomhed, kun at Forretningsgangen iagttages, Formerne observeres. Det er ikke vanskeligt at paavise hvordan denne Livsudvikling efterhaanden gaaer fremad hos Fleertallet.

Naar Skolediscipelen har nogen Tid tilovers og nok kunde ønske at anvende denne til Læsning, da er han i de fleste Tilfælde saa træt af sit Arbeide til Skolen, at han ikke kan tage fat paa nogen Bibeskjæftigelse, der kræver Aandsanstrengelse, og falder derfor over den lettere Læsning: Romaner og Noveller, tidt af den maadelige Art, og over den Deel af Døgnpolitiken som man lettest med sløvede Kræfter kan tilegne sig. Efter Studenter-Examinerne gaaer det jo gjerne ved Manuduktørs Hjælp løs paa Læsningen til Attestats, som i Almindelighed ikke er meget forskjellig fra Skolegangen; men nu indtræder der hos Mange et Vendepunkt. I Skole- og Studenterdagene hørte man til Bevægelsespartiet og syntes ikke det kunde blive frit nok; som Candidat derimod begynder man at længes efter et godt Udkomme, eget Hjem og Arne, man kommer til at indsee at man før var gaaet for vidt, træder ind i en fordeelagtig Stilling, bliver efterhaanden en complet Embedsmand og anvender nu sin dialectiske Dannelse enten til at forsvare alt Bestaaende eller til paa en behændelig Maade at balancere mellem Venstre og yderste Høire, idet man giver hiint Ret i Noget, men holder med dette i de fleste Stykker. Vil man have et Exempel paa de sørgelige Følger en saadan ufolkelig Dannelse af Embedsstanden kan medføre, saa behøver man blot at betragte Preussen, der mener at have sit høiere Skolevæsen paa den meest glimrende Fod, men hvis Embedsmænd slet ikke ere folkelige, derfor og

ude af Stand til paa den rette Maade at holde igjen mod de brusende Oprørsbevægelser, saa de maatte overlade den Ting til Soldaterne, der gjennem Kamp og Slagsmaal bragte en øieblikkelig Fred tilveie — dog desto værre paa Frihedens Bekostning.

Det er denne ufolkelige Dannelse hos sine Embedsmænd at Folket ogsaa her maatte frabede sig. Almuen er nu kaldet til Andeel i Lovgivningen og kan møde paa Rigsdagene. Embedsmændene ere til for at bringe Lovene i Udøvelse og paasee deres Overholdelse, men usømmeligt vil det være, om disse Statens og Lovens Tjenere ville paa Grund af en formeentlig høiere Dannelse ansee sig beføiede til at ringeagte Lovgiverne og ansee Bønderne som et nødvendigt Onde paa Rigsdagen, som man maatte see til at affinde sig med paa den smildeste Maade. Hertil ligger virkelig Fristelsen temmelig nær efter den nu brugelige saakaldte høiere Dannelsesmaade, og Mange ville med største Vantro høre den Paastand udtale, at der hos den bedste Deel af de danske Bønder findes en Sundhed i Omdømme, en Godmodighed og Naturlighed i Tænkemaade, en Jevnhed i Tale og Udtryk, som det meget bedre kunde lønne sig for den vordende Embedsmand at kjende og tilegne sig, end enten den tydske Philosophi eller den franske Veltalenhed. Imidlertid, er man nødig for at opgive den hidtil brugte Dannelsesmaade, da skal det dog sikkert ikke vare længe inden Bønderne faae Øinene op for det lidet Heldbringende i hvad man kalder den høiere Underviisning og derfor uden videre bestemme sig til slet Intet eller saa godt som Intet at bevilge til dette Formaal. Men dette vilde være stor Skade; thi den humanistiske Dannelse bør visselig fortsættes baade med Alvor og Kraft; men Maaden hvorpaa den nu bibringes Børnene og den Bestemmelse, at den skal være et nødtvungent Dannelsesmiddel for Alle som ønske et Embede af nogenledes Betydning i Landet — derimod er det vi have udtalt os, og formene iøvrigt, at naar den humanistiske Dannelse ikke staaer ene, men er omgivet, paavirket og i visse Maader baaret af den folkelige Dannelse, da vil den ikke føre til Ringeagt for det danske Folk i dets jevne Simpelhed, hvorimod Faren kan være stor, naar denne Dannelse saa at sige har et Eneprivilegium paa Navn af høiere Dannelse og Videnskabelighed.

Bog-Nyt.

(April—Juni).

1. Prof. R. Nielsen's omfangsrige Værk „Evangelietroen og den moderne Bevidsthed," hvoraf den 1ste Del er udkommet i Løbet af dette Fjerdingaar, — har ikke tidligere været Gjenstand for offentlig Omtale, og dog er det i flere Henseender en mærkelig Bog, ikke saameget fordi den oplader Læserens Blik for nye Anskuelser, som ved den Friskhed og digteriske Anskuelighed, hvormed Tankerne fremtræde, og navnlig giver Bogen et interessant Bidrag til sin Forf's Charakteristik. Prof. Nielsen, der tidligere var bekjendt som talentfuld Ordfører for den speculative Theologie af Hegel's Skole, dog saaledes at man altid hos ham baade som Philosoph og Theolog sporede en dybere religiøs Alvor og Varme, har nu fuldstændig brudt med den nyere Videnskabelighed og i dette Skrift, hvori han første Gang bestemt udtaler Bruddet, forsøgt sig i *Mag.* Kierkegaards Maneer, uden at han just i denne er saa ganske heldig. Ja, naar det bliver misligt at holde sig paa det ene absolute Standpunkt, er det jo godt at Veien er banet til et andet, da man dog derved undgaaer at synke ned i Relativiteternes talløse Chaos. Har man tidligere været Ideens fuldmyndige Talsmand, der aldrig nedlod sig til at udtale sine subjective Tanker, men overalt paaviste Ideens absolute Selvbevægelse, er det dog altfor ydmygende at blive et slet og ret Menneske, der har en Smule Mening om en eller anden Ting, han gjerne ved Leilighed vil komme frem med til gode Venners Gavn og Fornøielse. Vil det ikke længer gaae med Mediationen, der lader alle de modsatte Standpunkter komme til deres Ret men for at lade dem gaae op i den spekulative Eenhed — nu vel, saa opgive man den, lade Modsætningerne træde frem uforsonede! Men hvordan? derved bliver man jo netop et simpelt Menneske igjen, naar man kommer ind i Modsætningernes stridige Virvar? O nei! det er *Mag.* Kierkegaards udødelige Fortjeneste her at have viist den Vei, Prof. Nielsen er fulgt, nemlig at gjøre sig selv til det Dialektiske. Havde

man for absolut den fulde rette Mening, fordi den i sig indeholdt alle de underordnede Meninger, saa har man nu absolut ingen Mening, for med Opgivelse af det stakkels ringeagtede subjektive Skjøn at lade Modsætningerne fremtræde reent, saa skarpt og skjærende som muligt. Dog vil Forf. ikke blot indskrænke sig til at give et saadant dialektisk Fægterspil; han vil ogsaa derigjennem udtale sin personlige Overbeviisning, men naar han gjør det, da kommer han atter til at erkjende Indvendingernes fulde Styrke, Overbeviisningen tier og rives hen i den dialektiske Malstrøm. Om denne indre Splid udtaler han sig ganske aabenhjertig i Fortalen: „For. heller ikke at lægge Dølgsmaal paa sin egen personlige Overbeviisning, og derved forvandle det Hele til et Slags philosophisk Tankeexperiment, har Forfatteren i flere Partier udtalt sig ganske ligefrem, deels ogsaa taget Ordet paa de Stridendes Vegne; men da det mere og mere viste sig for ham, at den ene af Parterne umulig kunde gjendrive den anden, har heller ikke han turdet indlade sig paa nogen endelig Gjendrivelse." (Side *VIII*). —

Værkets Grundtanke er det ikke vanskeligt at angive, da den træder frem saa at sige paa hvert Blad, nemlig denne: „Evangelietroen og Verdens Viisdom ere uforenelige. Den tvetydige Forbindelse, hvorunder de hidtil saa ofte have arbeidet for hinanden, og dog mod hinanden, er at sammenligne med et ulykkeligt Ægteskab: enhver Tilnærmelse om den end er gjensidig og velmeent ender med smertelige Misforstaaelser, hvert Sammenstød slaaer en ny Funke til nye Tvistigheder og huuslige Trætter." (Side 334). Eller som det hedder i Fortalen: „Evangelietroen kan ikke gjendrives; den har sit eget, overnaturlige Princip: den Troende holder ud indtil Enden. Den moderne Bevidsthed kan ikke gjendrives; ogsaa den har sit eget Princip og frygter ikke dets Consequentser: den frie Tænker mattes ikke, hans Kræfter vore under Stridens Gang. Den eneste af de ideelle Magter, paa hvis Gjendrivelse her altsaa kunde tænkes, maatte da være Middelveislæren, men ogsaa dette er umuligt. Vel er den ikke meget stiv i Principerne, men saa er den til Gjengjæld desto mere alsidig; vel har den ikke Kraftens umiddelbare Overlegenhed, men saa har den desto mere Seighed; vel kan den ikke opflamme med nogen synderlig Begeistring, men saa kan den virke med desto større Eindighed og taktisk Beregning." (Side *VIII* og *IX*). — At Forf. stiller Modsætningerne skarpt ud fra hinanden med Forkastelse af al Mediation, er af det Anførte klart nok, og han har i den Henseende Tiden med sig, da man ingensinde stærkere end i de senere Aar overalt har fundet Behag i at lege med det Paradoxe, en Lyst, der i 1848's forvirrede Omvæltninger har sat sig sit varige Minde. Vel mærker man det nok her, at Forf. ikke som sædvanlig blot i Kandrighedens overgivne Lune tager Deel i denne Leg, men at det er hans Alvor dermed, om end denne Alvor skjuler sig ved at objektivere Polemiken i Form af en Samtale. Dersom Forf. virkelig gjør det til sit hvad han her udtaler i Evangelietroens Navn, da har han dermed udtalt en Forkastelsesdom over „saa godt som hele den nærværende Skoletheologie" — uden at man ret seer hvad han vil stille isteden.

Enhver, der kjender Pastor Grundtvigs Afhandlinger i „Theologisk Maanedsskrift" vil vide, at det hører med til det Eiendommelige i den Maade, hvorpaa han angreb Rationalismen — hvad man nu kalder den moderne Bevidsthed — nemlig at paavise, hvorledes denne i sit Angreb paa Christendommen ogsaa gik ud fra sine ubeviislige Forudsætninger, at Christendommen derfor indenfor sine Forudsætninger var ligesaavel i sin gode Ret og i sin fulde Sammenhæng som Rationalismen indenfor sine. Den foregaaende Menneskealder saae det skarpere end den nulevende vil erkjende det, at Striden egentlig samler sig i Spørgsmaalet om Underets Mulighed, og derom var det Grundtvig paastod, at Benægtelsen af denne Mulighed var en ligesaa ubeviislig ja en endnu dristigere Forudsætning, end Christendommens Paastand om det Modsatte, hvoraf altsaa følger, at den Christne meget vel kan være ved sin fulde Samling og prøve paa at fremstille sin Anskuelse af Menneskelivet i fornuftigt Sammenhæng. Den samme Tanke leder nu Prof. Nielsen, naar han gjennemgaaer den evangeliske Historie Led

for Led, for at vise hvorledes hvert enkelt af dem hører umisteligt med og at de alle føie sig sammen til een Kjæde; navnlig sammenligne man hvad der er sagt om Underet Side 92—98. Men hvad Grundtvig siger i et ligefremt, om jeg saa maa sige, menneskeligt Angreb mod Tidens herskende Rationalisme, det bliver her indirekte, som en Samtale mellem Troen og den moderne Bevidsthed, og ved saaledes at objektivere begge, fremtræde de i en saa grel Skikkelse, at intet levende Menneske ret kan vedkjende sig dem. Derfor faaer det hvert Oieblik Udseende af som om Forf. i Troens Navn vil fordømme al Theologi som al videnskabelig Behandling af Skriften, og han seer sig flere Gange opfordret til at møde en saadan Misforstaaelse. Ved en saadan Leilighed yttrer han sig paa følgende Maade: „Forsaavidt der sees hen til en human, høiere Dannelse, vil den Troende gjerne indrømme Nødvendigheden af, at de, der skulle styre Kirken eller tale Ordet i Menigheden, ordentligviis gjennemgaae en theologisk Forskole. Hvad Lærdom og Videnskab angaaer, er den Troende saa langt fra at ville afskaffe nogen Disciplin eller fortrænge nogen særegen Retning, at han meget mere maa i høi Grad interessere sig for de videnskabelige Metamorphoser, de kirkelige Læreformer efterhaanden undergaae. Derimod er det en reen Feiltagelse, hvis Nogen mener, at Troen selv skulde blande sig i disse Stridigheder og være iversyg nok til at tage Partie for eller imod. Om Theologien til en vis Tid kan faa Bugt med Philosophien eller omvendt; om en Fritænker eller Orthodox taber Ligevægten; om det maaskee er en Skeptiker eller Dogmatiker, der nu synker i Knæ paa Debatternes Arena, derom bekymrer Religionen sig kun lidet. Som en opmærksom Tilskuerinde sidder Evangelietroen da ved Skranken og seer med sine levende milde Oine paa al den vældige Strid, uden at lade sig opirre; betrygget ved sin Enfoldighed følger den rolig Stridens Gang, og har saa i Stilhed sine egne Tanker....." (Side 357). Denne Yttring er nærmest fremsat imod den Misforstaaelse, der sammenblander Livets og Skolens Fordringer, men naar man nu opløser Forf.'s aandrige Billedsprog i jævn Tale, da erklærer han altsaa Evangelietroen for ligegyldig ved Skolens theologiske Tvistigheder, og det bliver en reen Feiltagelse, naar man antog at den tog Partie, en Feiltagelse, der rigtignok er gammel, saa gammel som Kirkens Udelukkelse og Fordømmelse af Kjætterier. Denne Paastand er saameget mere paafaldende som Forf. i Grunden under Navn af Evangelietroen stempler en fuldstændig gjennemført theologisk Anskuelse som den eneste christelige. Dersom man ved Tro forstaaer en dunkel, sig selv uklar Følelse, da følger deraf, at enhver Udtalelse af denne i Ord og Begreber, altsaa enhver theologisk Anskuelse kun tilnærmelsesviis tilfredsstiller den christelige Følelse; dermed maa den absolute Forskjæl mellem orthodox og heterodox Theologie forsvinde og alt bliver relativt, idet Orthodoxien bliver et altid uopnaaeligt Ideal. Men naar man derimod med Forf. ved Tro eller ved Evangelietroen forstaaer Tilegnelsen af den hellige Skrifts hele Indhold i skarpeste Modsætning ikke blot til al Fornægtelse af dette men ogsaa til ethvert Forsøg paa ved exegetiske Kunstgreb at forflygtige hvad der er Skriftens Mening for den ligefremme Forstaaelse, da ligger deri en heel Theologie. „Den eneste Fordring, Troen gjør til de lærde Fortolkere, gaaer ud paa en god, kraftig og saavidt mulig ordret Oversættelse af den hellige Skrifts Grundtext" siger Forf. Side 356, og selv om det var den eneste, saa var den ikke ringe, men den eneste kan den neppe kaldes, da det at vinde den ligefremme Forstaaelse af Skriftens Mening i dens Heelhed som for hvert enkelt Sted ogsaa er et theologisk Arbeide. Denne Opgave mener Forf. at have løst og hvad han har vundet som Resultat sammenfatter han under Navn af „Evangelietroen" og stiller det derpaa i den skarpeste Modsætning til „den moderne Bevidsthed" som til alle Mæglingsforsøg.. — Imidlertid vil det her sagte ikke give nogen ret Forestilling om dette Værk; den skarpe Forkastelsesdom er bestandigt trængt tilbage ved dets hele Anlæg, nemlig at lade de forskjellige Anskuelser udtale sig om ethvert enkelt Punkt i den bibelske Historie. Det er ikke selve Anskuelserne i deres almindelige Omrids, men det er den concrete kraftige og livlige Maade, hvorpaa de ved ethvert enkelt Punkt udfolde sig for Betragtningen i altid nye Skikkelser, der giver Værket sin særegne Interesse. Man føler det at det er „Besvarelsen af sit Livsspørgsmaal," der har sysselsat Forf., uden at han dog kan undgaae at blive trættende ved bestandig at drøfte de samme Tanker, om end Forf. selv er utrættelig i altid at lade dem komme frem under nye Billeder.

2. **Tvende ethisk-religiøse Afhandlinger af H. H.**, skylde Læsningen af *Mag.* S. Kierkegaards Skrifter deres Tilblivelse, saavel hvad Tankerne som hvad disses Indklædning angaaer. Overvældet af den Rigdom, der her har opladt sig for ham, har den uden tvivl meget unge Forfatter tiltroet sig selv productiv Evne, uden dog ved sit Arbeide at bevise andet end at han har forstaaet at opfatte det andetstedsfra givne. Af de tvende Afhandlinger forekommer den første Num. heldigst, der som et „digterisk Forsøg" besvarer Spørgsmaalet: „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?" ved hvis Besvarelse Forf. seer Vanskeligheden deri, om Nogen tør lade andre Mennesker blive i den Grad skyldige, at de besmitte sig med hans Blod for Sandhedens Skyld;

dog mærker man det ogsaa her heelt igjennem, at Forf. har fine Tanker paa anden Haand.

3. En Frugt af *Dr*. Martensen's theologiske Planteskole men rigtignok et langt selvstændigere og grundigere Arbeide er Hr. G. Steenberg's for Licentiat-Graden i Theologien skrevne Afhandling: „Om Synspunktet for Opfattelsen af Philos Gudserkjendelse. Et Bidrag til at oplyse den theosophiske Erkjendelses Natur." Undersøgelsen er deelt i tvende Afsnit, hvoraf det første søger at paavise Theosophiens Plads i Systemet og navnlig dens Forhold til de tvende nærgrændsende Sphærer, Mystikens Gemytsrigdom og den speculative Philosophies klare Begreber; Resultatet, Forf. her kommer til, er da dette, at Theosophien danner som en Overgang imellem begge, idet den forskjellig fra Mystikens bevægede Stemninger søger at vinde en bestemt Anskuelse, og sondrer sig derved atter fra Philosophiens logiske Begreber at den kun søger en gjennem Analogier og Symboler vunden Phantasie-Anskuelse. I det andet Afsnit sysselsætter Forf. sig med Philo, denne midt i en aandelig mat og død Tid forunderligt eenestaaende Tænker, for at vise efterat have gjennemgaaet hans enkelte Skrifter at Benævnelsen Theosoph netop passer paa ham. Hvad der fornemmelig har vakt Opmærksomheden for Philo, er hans Lære om $\lambda o \gamma o \varsigma$ som Guddommens oprindelige Aabenbaring, hvori Mangfoldigheden af de guddommelige $\delta \upsilon \nu \alpha \mu \epsilon \iota \varsigma$ samle sig til Eenhed; man har nu spurgt, for at vise Alexandrinerens Forhold til Evangelisten Johannes, om Philo tænkte sig $\lambda o \gamma o \varsigma$ personlig eller upersonlig og Forf.'s Svar herpaa er, at man ved at stille et saadant Spørgsmaal aldrig kan vente nogen bestemt Besvarelse, fordi Philo ikke er kommen til at gjøre sig det selv. Vel fremtræder for hans Phantasie $\lambda o \gamma o \varsigma$ ligesom alle guddommelige „Kræfter" som personlige Væsner, efter Mosaismens Anviisning som Engle, men Personligheden forsvinder atter for hans platoniserende Tænkning, og ved denne Uklarhed, som han ikke er sig selv bevidst, charakteriserer han sig netop som Theosoph. „Det er ved Evangelisten Johannes — hedder det Side 211 — man har faaet Interesse for Philo; det er Forholdet mellem dem, man har villet opklare, med det for Øie er man gaaet til at undersøge Philo, men derved har man altid accentueret hos ham en bestemt Side, der for ham er uvæsenlig ... Snart har man for at undflye den „forargelige" Tanke, at Johannes skulde have hentet denne betydningsfulde Forestilling fra en Jøde, lagt hele Vægten over paa Modsætningen mellem Johannes og Philo, og opbudt alt for at vise, at $\lambda o \gamma o \varsigma$ som bestemt Person, aldeles ikke findes i Philos Bevidsthed og herpaa afgiver jo den allersidste Behandling af Philo den „dornerske" os et Exempel; snart har man, for at vise, at det er et Opkog af gamle Forestillinger, Christendommen indeholder, søgt at fremhæve Slægtskabet mellem Evangelisten og den alexandrinske Jøde, og altsaa urgeret at Philos $\lambda o \gamma o \varsigma$ er personlig, og det er det, vi see hos Gfrører. Men ogsaa uden en saadan Hensigt, har Forholdet til Johannes bidraget til at misforstaae Philo. Hos Johannes anvendes nemlig $\lambda o \gamma o \varsigma$-Kategorien om Christus og derfor har den hos ham Personlighedens bestemte Charakteer. Idet man altsaa fra ham var bleven vant til at see denne Forbindelse, søgte man den ogsaa hos Philo, og: er Philos $\lambda o \gamma o \varsigma$ personlig eller upersonlig, blev da det store Problem for enhver Undersøgelse af ham, men idet man netop herved kom til at fremhæve en Side, der ikke var lagt Vægt paa af Philo selv, maatte man stadigt styre feil i sin Opfattelse."

Udnævnelser og ledige Embeder.

10. Juli. *Cand. theol.* F. V. Helms beskikket til personel Kapellan hos Sognepræsten for Skamby, Odense Amt, Konsistorialraad, F. V. Zeuthen; *Cand. theol.* C. L. C. Mule til pers. Kapellan hos Sognepræsten for Nørre-Lyndelse og Helby, Odense Amt, U. Mule; *Cand. theol.* O. Steenberg til ordineret Kateket og Førstelærer ved Borgerskolen i Rønne: Sognepræsten for Ulse og Braaby i Præstø Amt, E. Wulff, entlediget som Sognepræst for Braaby og beskikket til Præst for Ulse og Øster-Egede i samme Amt; Adjunkt ved Skolen i Hillerød, *Cand. theol.* L. A. C. S. *du* Plessis *de* Richelieu, beskikket til Sognepræst for Vester-Egede og Braaby i Præstø Amt; *Cand. theol.* P. D. Regoli til Sognepræst i Daler i Tørninglen under Ribe Stift.

15. Juli. Sognepræst for Borgod og Nørre-Bium i Ringkjøbing Amt, P. Lundsteen, til Sognepræst for Aal i Ribe Amt; *Cand. theol.* E. V. Bonnesen til Sognepræst for Idom, Ringkjøbing Amt; forhenværende personel Kapellan for Bregninge paa Thorsing, L. C. Krarup, til personel Kapellan hos Sognepræsten for Landets Menighed paa samme Ø, Konsistorialraad F. C. Lund.

---

12. Juni. Stenmagle og Stenlille i Sorø Amt (320 Rbd.); Haasum og Ramsing i Viborg Amt og Stift (214 Rbd.).

14. Juli. Holbæk og Merløse (483 Rbd.).

16. Juli. Vester Ulsler paa Lolland (248 Rbd.).

18. Juli. Borgod og Nørre Bium i Ringkjøbing Amt (214 Rbd.).

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. G. Schärling.

1849. Nr. 200 og 201.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Ottende Søndag efter Trinitatis, den 29 Juli. [Nr. 44 og 45.

Roskilde Præsteconvent.

(Mødt den 5te Juli 1849).

Mon det skulde være fornødent, at Beretningen om Roskilde Convents Møder altid aflægges paa en og samme Maade? Jeg anseer det hverken for nødvendigt eller gavnligt. Lidt Afverling vil her, som ofte ellers, fornøie og nytte. Naar hidtil de ved Conventet holdte Foredrag, helst nedskrevne af Talerne selv, har været indlemmede i Beretningen, saa har dette i adskillige Henseender været til Fordeel; men Tabet i andre Henseender, navnlig ved den næsten uundgaaelige Forsinkelse, har været umiskjendeligt. Med Samlingen og Ordningen af de forskjellige Foredrag, som ønskedes offentliggjorte, hengik undertiden et heelt Fjerdingaar og den offentlige Opmærksomhed havde imidlertid stundom vendt sig bort fra de afhandlede Spørgsmaal og fæstet sig paa andre. Jeg vil derfor denne Gang bruge en anden Fremgangsmaade. En Skildring af Mødet den 5te Juli meddeles herved Kirketidendens Læsere inden Maanedens Slutning. De enkelte Foredrag maae senere komme eller udeblive alt efter de Mænds Lyst og Leilighed, som ved Conventet har yttret sig.

Altsaa, denne Meddelelse ønsker jeg betragtet som et kortfattet Svar paa det Spørgsmaal: hvad havde I for ved Eders Sommermøde?

Hvad vi havde for? Vi havde først en Sag for, som i de senere Aar meget har beskjæftiget den Danske Christenhed, jeg mener *Psalmebogssagen*. Den blev ved Conventet indledt saa passende som muligt, nemlig ved Afsyngelsen af nogle Kingoske Vers (Nr. 1 i Conventets Samling) til en herlig Tone; thi hvem kan synge Sligt uden at føle Længselen røre sig efter Kirkesangens Gjenfødelse i vore Menigheders Forsamlingshuse? — Det var i Forveien bebudet, at den Comite, som er nedsat til at samle en Psalmebog har fuldendt sit Arbeide; men dersom Nogen efter denne Bebudelse ventede at see en Psalmebog færdig fremlagt paa Bordet, saa tog han feil. *Samler*-Arbeidet var fuldendt; men derpaa skulde det Samlede ordnes, den sidste Haand lægges paa at afrunde det Samlede og dette endelig trykkes. Comiteen havde oprindelig tænkt paa, uden Videre at gaae sin Gang, fuldende sit Arbeide og fremlægge det trykt, paa engang for Conventet og for den Danske Christenhed; men fandt det dog raadeligt, under de nærværende Forhold endnu en Gang at høre Conventets Mening. Hvor indholdsrig har den Tid ikke været, som er forløben mellem Comiteens Udnævnelse og nærværende Øieblik, og hvor lidt ahnede man dengang de mægtige Forandringer, som saa snart skulde indtræde! Comiteen holdt sit Hovedmøde i Januar 1848 og var i den Maaned næsten daglig samlet. Det var den Maaned i hvilken Kong Christian lagdes paa Sottesengen og døde. Saa kom Thronskiftets Forandringer, Martsbegivenhederne, Krigen og dens Omverlinger; saa kom blandt de nye Ministre ogsaa en Cultusminister, der bebudede en kirkelig Forsamlings Sammenkaldelse; saa kom for selve Comiteen en yderligere Ad-

splittelse end den, som var en Følge af, at to Medlemmer boede paa et Sted og det Tredie paa et andet. Hammerich, vor særdeles virksomme Medarbeider, gik i 1848 til Armeen som Feltpræst og paatog sig i 1849 samme Ærinde. Under den Standsning i Arbeidet (netop da det Samlede skulde ordnes) som herved blev fornøden, samledes Conventet, og vi ansaae det da for rigtigst at forelægge Forsamlingen det Spørgsmaal, om den under nærværende Omstændigheder ansaae det for hensigtsmæssigt at Comiteen, saasnart den atter kunde blive samlet, lagde sidste Haand paa sit Arbeide og derpaa lod Psalmebogen trykke, eller om den hellere ønskede, at vi skulde betragte det hidtil Udrettede som en Materialsamling, der, uden at offentliggjøres ved Trykken, kunde stilles til Synodens Raadighed naar den engang blev samlet? I det Tilfælde at man ønskede Psalmebogen trykt meente Comiteen at dette kunde skee i Mellemtiden til næste Sommermøde i Roskilde. Fra forskiellige Sider udtalte man sig for at Psalmebogen blev trykt og det Ønske yttredes at Trykningen om muligt saaledes maatte fremskyndes, at Psalmebogen kunde være i Conventets Medlemmers Hænder, i det Mindste nogle Uger før man atter samledes i Roskilde.

Stiftelsen af Selskabet for Danmarks Kirkehistorie geraader Roskilde Præsteconvent til Ære, og det er et godt Vidnesbyrd for Danmarks Geistlighed, at den ikke har ladt et saadant Foretagende i Stikken, men at Selskabet, endnu før det havde givet noget andet Livstegn end at bebude sin Tilværelse, alt havde 300 Medlemmer, næsten bare Præster. Deeltagelsen har været størst i Sjællands og derefter i Aarhuus Stift; men det maa bemærkes, at fra flere Stifter ere Indbydelserne kun tildeels komne tilbage, i hvilken Forsinkelse Krigen maaskee har nogen Deel. Selskabets Bestyrelse har følt sig opmuntret ved Præsternes Deeltagelse og ønsker at denne Deeltagelse maa stige naar det bliver bekjendt hvad vi kunne og ville levere, saa at Selskabet kunde komme til at bestaae saa omtrent af hele den Danske Geistlighed foruden af andre Dannemænd, der maatte have Lyst til at slutte sig til os. Første Hefte af Selskabets Tidsskrift „Kirkehistoriske Samlinger“ fremlagdes. Det indeholder 1) Bemærkninger om den canoniske Rets Anvendelse i Danmark, af Kolderup Rosenvinge 2) Udkast til den Danske Kirkeordinants af 1537, meddeelt af Registrator Knudsen 3) Smaastykker, meddeelte, deels af *Mag.* P. W. Becker, deels af *Cand.* C. J. Brandt. Ligesom jeg er overbeviist om at de meddeelte Smaastykker ville interessere Tidsskriftets Læsere, saaledes kan jeg ikke tilbageholde en Opfordring, som jeg vilde ønske maatte finde Vei til Danske Præster rundtom i Landet. Jeg vil opfordre dem til at benytte sidstnævnte Afsnit af Tidsskriftet til deri at offentliggjøre saadanne kirkehistoriske Mærkeligheder, som deres Embedsbøger eller Pastoraternes Archiver maatte give dem Leilighed til at kjende. Mangen Præst, som ellers ikke ynder at betræde Forfatterbanen, vil dog vist ikke vægre sig ved at meddele et og andet Bidrag til vor Kirkehistorie naar han har nærmest Adgang dertil, og det Udbytte bør sikkerlig ikke anslaaes ringe, som vil kunne vindes ved saadanne Smaabidrag, der med største Beredvillighed optages i Selskabets Tidsskrift.

Ligesom Selskabets Skrifter ikke komme i Boghandelen, men kun omdeles til Medlemmerne, der for deres Bidrag af 2 Rbdl. ville erholde i det Mindste 25 trykte Ark aarlig, saaledes vil det ogsaa være ønskeligt om Fordelingen af Skrifterne og Indsamlingen af Bidragene kunde skee ved Saadanne af Selskabets Medlemmer, der godvillig vilde paatage sig den dermed forbundne Uleilighed. Bestyrelsen modtager med Taknemlighed Tilbud af denne Art, saavel for større som for mindre Kredse. Helst ønsker man, at Skrifterne kunde sendes til Bispecomp-

toirerne og derfra udgaae til deres Bestemmelse, men ogsaa for enkelte Amter, Provstier og Herreder vilde det være godt at vide, til hvem Bestyrelsen kan henvende sig og finde ikke blot Deeltagelse for Sagen men ogsaa Villighed til at offre nogen Tid og Kraft for Selskabets Anliggender. Mødet i Roskilde viste, at vi ikke ville mangle saadanne frivillige Hjælpere, hvad Sjællands Stift angaaer, og naar Fortegnelsen over Selskabets Medlemmer bliver trykt, vil paa denne tillige blive anmærket, til hvem man i hver enkelt Kreds kan henvende sig i Selskabets Anliggender.

Den provisoriske Bestyrelse bestod hidtil af 5 Medlemmer, nemlig 3 i Kjøbenhavn (Hammerich, Brandt og Helweg) 2 udenfor Byen (Mau og F. Fenger). De udenbyes Medlemmer fremkom til Conventet med den Bemærkning, at alle fem Bestyrere, for ret at kunne samvirke, ogsaa burde boe i samme By, og med det Tilbud, strar at ville træde tilbage i Stedet for ved Aarets Slutning, dersom Conventet saa vilde udvælge to Mænd i Kjøbenhavn, der i deres Sted kunde medvirke til Udførelsen af Selskabets Plan for 1849 og hjælpe til at lægge Planen for 1850. Dette Tilbud blev ikke modtaget af Conventet; man ønskede, at den midlertidige Bestyrelse for dette Aar skulde gaae over til en fast for næste og bestaae af de samme Medlemmer. Det nægtedes vel ikke, at visse Fortrin vare forbundne med at alle Bestyrere boede sammen i Kjøbenhavn; men det fremhævedes, at Landsbypræsterne, som udgjøre det langt overveiende Fleertal af Selskabets Medlemmer, ogsaa bør være repræsenterede i Bestyrelsen. Man var desuden vel tilfreds med den Maade, hvorpaa Selskabets Virksomhed havde begyndt og utilbøielig til saa snart at foretage nogen Forandring. Det blev da ved det Bestaaende. Conventets Sommermøde betragtes af Bestyrelsen indtil videre som Selskabets Generalforsamling, for hvilken Regnskab aflægges i alle Henseender. Kan noget bedre Samlingspunkt udfindes for Selskabets over hele Landet adspredte Medlemmer, saa skal det blive bragt i Forslag.

Efter disse Meddelelser bragte Pastor Børresen en Sag paa Bane, som i høi Grad tildrog sig Conventets Opmærksomhed og som optog det Meste af Formiddagsmødet samt en Deel af Eftermiddagsmødet. Hans Foredrag handlede om Almueskolevæsenets Reorganisation. Da Pastor Børresen nylig har udgivet et lille Skrift om denne Sag[1], til hvilket hans Foredrag væsentlig knyttede sig, saa kan jeg spare mig et udførligere Referat af de Tanker som han især udviklede. Her blot saa Meget:

„Det kan ikke nægtes, yttrer han S. 4, at der her i Landet er gjort saare Meget for Almueskolevæsenet — i flere Henseender kun altfor Meget, — og naar man blot seer hen til Lovbud og statistiske Data, maa man faae et meget høit Begreb om vort Almueskolevæsen; men seer man hen til dets Frugter, til dets Indvirkning paa Landalmuens aandelige Udvikling, da maa Enhver, som kjender noget dertil, indrømme, at denne er saare ringe. Det kan ikke nægtes, at Landalmuen i de senere Aar er gaaet frem i aandelig Udvikling; men det er aabenbart mere en Virkning af Tidens Begivenheder, af større Frihed og Selvstændighed, af mere udbredt og bedre tilfredsstillet Læselyst, end af Skoleundervisningen. Dette fremgaaer navnligen af den Kjendsgjerning, at de meest opvakte og aandeligt udviklede Almuesmænd ofte have nydt liden eller ingen Skoleundervisning, og af den modsatte, at de, der ere udgaaede af gode Skoler med godt Vidnesbyrd om Flid og Fremgang, ofte faa Aar efter have viist sig blottede for de simpleste fundamentelle Kundskaber og Færdigheder. Det er en almindelig Klage, ikke blot her i Landet, men

---

1) Ideer til en Reorganisation af Almueskolevæsenet paa Landet af C. L. Børresen. Kjøbenhavn 1849. Steen. 80 Sider i 8.

ogsaa andre Steder[1]) at det, som er lært i Skolen, snart igjen glemmes uden at bære nogen Frugt for Livet. Man har søgt at forebygge dette ved Efterskoler (Aftenskoler, Søndagsskoler), men heller ikke deraf sporet den forønskede Virkning. Man har søgt at vælte Skylden paa Skolens Lærere og nærmeste Foresatte, som vistnok ofte forsømme deres Pligter eller opfylde dem med meer eller mindre Ligegyldighed; men at Hovedgrundene til Skolens ringe Frugter ikke kunne søges deri, seer man blandt Andet deraf, at de Distrikter, som have og i lang Tid have havt gode Skoler med duelige og nidkjære Lærere og Tilsynsmænd, ingenlunde udmærke sig fremfor de Distrikter, hvor det Modsatte er Tilfældet, ved almindeligere Dannelse, eller større aandelig Modenhed. Tværtimod lærer Erfaringen, at Egne, hvor Skolen ikke har eller kan have virket synderligt, staae høiere i aandelig Udvikling end andre Egne, hvor Skolevæsenet i lang Tid har været i kraftig Virksomhed. Heraf synes det klart, at Kilden til Skolens ringe Virksomhed maa søges i Skolen selv, — ikke i dens individuelle Beskaffenhed, ikke i personlige og locale Omstændigheder, men — i dens Organisation, i dens hele Indretning og Grundvæsen, og er dette Tilfældet, da nytter det vist ikke at rette og hjælpe paa den ved enkelte partielle Forbedringer, ved ligesom at lappe paa den. Da er en gjennemgribende Reform, en Reorganisation, som kan angribe Ondet i dets Rod, vistnok fornøden. Man maa da søge først at opdage Feilen i Skolens Organisation og dernæst at afhjælpe den, at reorganisere Skolen saaledes, at den kan bære bedre Frugter, kan opfylde sin Bestemmelse. Man maa derfor først gjøre sig denne ret klar og tydelig, og dernæst prøve, hvorvidt Skolen er organiseret efter sin Bestemmelse eller, i benægtende Fald, hvorledes den kan blive det."

„Spørge vi nu, tilføier han S. 12, hvorvidt Almueskolen paa Landet er organiseret efter sin Bestemmelse, da falder det let i Øine, at den i det Hele taget mere er indrettet til og gaaer ud paa at fylde Barnet med Viden end paa at vække, udvikle og danne dets Aand. At enkelte mere begavede, duelige og nidkjære Lærere stræbe at virke i en modsat Retning, kan naturligviis ikke tilregnes Skolens Organisation. Denne gaaer kun ud paa at bibringe Børnene visse Kundskaber og Færdigheder, og langt fra at lette dette Arbeide ved først at forberede Børnene til at fatte og forstaae dem, ere næsten alle de Læremidler, den frembyder, mere skikkede til at qvæle alt aandeligt Liv, al Selvvirksomhed, i Fødselen, end til at vække og nære det. Dette ville vi senere komme til nærmere at paavise; her er det nok at henpege til den saakaldte indbyrdes Underviisnings mislykkede Tabeller, og til den tørre, dogmatiserende Lærebog, som ifølge Cancelliets Skrivelse af 3die Decbr. 1791 skal lægges til Grund ved al Religionsunderviisning. Enhver Uhildet vil udentvivl indrømme, at disse Læremidler ikke ere skikkede til at vække Almuebarnets slumrende Aand til kraftig Selvvirksomhed. — Vort Almueskolevæsen er i det Hele organiseret som en Tvangsanstalt, hvorved man vilde fremtvinge almindelig Oplysning. Man følte ligesom, at Skolen selv intet Tiltrækkende havde ved sig, at den ikke ved egen Kraft kunde drage Almuen til sig og bevæge den til at søge Oplysningen som et stort Gode. Man søgte derfor ved udvortes Tvang at faae Husene fulde, og tænkte ikke paa, at man ved tiltagende Befolkning snart vilde faae dem altfor fulde. Derved belemrede man ikke alene Skolen med en stor Mængde Sinker, som hverken kunne eller ville modtage nogen aandelig Uddannelse, men gav tillige det Hele et Anstrøg af Tvang, som ikke kunde Andet end være til Hinder for Skolens Bestemmelse: at vække Selvvirksomhed, Appetit for den aandelige Næring, Tørst efter Kundskab. Det er sørgeligt at høre de fra alle Kanter lydende Klager over, at Børnene, saasnart de ved Confirmationen ere blevne frie for Skolen, ile med at bortkaste Bog og Pen og Tavle; de ere Vidnesbyrd om, at Skolen har forfeilet sit Øie-

[1]) Cfr. Magers pædagogiske Revue. Juli 1840. S. 103.

med og ere for saa vidt haarde Anklager mod den. Grunden dertil ligger vel ikke ene i Skoletvangen; men denne er dog en meget væsentlig Grund, blandt Andet ogsaa fordi den har svækket Forældrenes naturlige Omsorg for deres Børns Opdragelse. I alt Fald ligger Grunden i Skolens hele Organisation, som ikke gaaer ud paa at vække og nære Aanden, men kun paa at belæsse Hukommelsen — ikke paa at vække og og nære Lærelysten, men paa at paatvinge Lærdommen, — ikke paa at øve og uddanne Barnets aandelige Kræfter, saa det kunde blive istand til at tilegne sig og ved Selvvirksomhed bearbeide Lærestoffet, men kun at forsyne det med et Forraad af ufordøiet og tildeles ufordøielig Lærdom. Paa den Vei kan Skolen neppe lede til nogen sand Oplysning eller aandelig Dannelse uden forsaavidt som enkelte kraftige Naturer blive dannede — ikke fordi, men uagtet de lære paa saadan Maade. Vil man have Almueskolen til at bære bedre Frugt og opfylde sin Bestemmelse, maa den derfor reformeres fra Grunden af eller omdannes i sin væsentlige Indretning og Tendents; den maa ligesom gjenfødes eller reorganiseres. Denne Reorganisation berører imidlertid ikke nødvendigen det Materielle: Bygninger, Embedsindtægter o. desl. — og den forudsætter derfor ingenlunde en Omvæltning af det Bestaaende, en Ødelæggelse af det man har; men fordrer kun en Forandring i Skolens Læremaade (Methode) og de dertil fornødne Læremidler. Dette er noget saa Accessorisk ved Skolen, at det let kan forandres uden at forstyrre og standse dens Virksomhed, og dog noget saa Væsentligt med Hensyn til dens Øiemed, at dettes Opnaaelse væsentligst beroer paa at bestemme og gjennemføre den rette Methode."

Provst D. Smith troede i Modsætning til en Deel af det nylig Hørte at maatte antage sig det bestaaende Almueskolevæsen. Nærmest udhævede han, at der i den nylig fremførte ugunstige Dom aabenbarede sig en Mangel paa Paaskjønnelse af hvad der hidtil i Fædrelandet ved Anstrengelse og Opoffrelse er skeet for Almueskolen. Og hvad Frugterne angik, da meente han, at man gjorde sig for store Forhaabninger om hvad der vilde vorde udrettet ved at lade Forældrene sørge for deres Børns Underviisning, medens han afgav et varmt Vidnesbyrd for hvad han, under den Tvang der nu klagedes saa meget over, havde seet udrettet ved Kjærlighedens Tvang, hvor f. Ex. en Skolepatron som den gamle Grev Reventlow tog det som en Samvittighedssag med at vaage over Almueskolernes Tarv, selv bivaane Examen o. s. fr.

Pastor V. Hansen og Pastor C. Trybe understøttede derimod en Deel af Børresens Foredrag, idet Førstnævnte især fremhævede hvor dødt for Tiden Underviisningen meddeles uden enten at sætte Aand eller Hjerte i Bevægelse, medens Sidstnævnte, i Henhold til mangeaarig Erfaring og mærkelige Exempler, stærkt udtalte sig imod Skoletvangen.

Buchholtz udtalte sig til Bedste for den anordnede Balles Lærebog. (cfr. Børresen, S. 38 ff.). Han meente, at det vilde have praktiske Vanskeligheder at knytte en nogenlunde udførlig Religionsunderviisning alene til Catechismus, navnlig naar den ene Lærer skulde afløse den Anden, hvor det da vilde være næsten umuligt for den nye Lærer at vide, hvad han skulde tænke sig som gjennemgaaet, samt i hvilken Orden og Sammenhæng. Lærebogen havde i en daarlig Tid dog bidraget til at redde Bevidstheden om det Grundchristelige i Skolen, og kunde endnu bidrage betydelig dertil netop hvor der savnedes retsindige og dygtige Lærere. Heller ikke er alt det tabt, som Børnene lære af den uden strax ret at forstaae end sige levende tilegne sig det; der dukker Meget op under deres senere Skjæbner, som de fra Barndommen af have gjemt uden dengang ret at fatte det.

Beyer søgte at paavise Nødvendigheden af nogen Skoletvang, saa det ikke ganske overlodes til nærmeste Vedkommende, om Børnene

skulde vore op uden al Underviisning. Dog vilde han have denne Skoletvang saa lempelig som muligt. Især udhævede han Nødvendigheden af, ikke at ville føre alle Børn lige vidt. Deeltes de efter Anlæg og Flid i to Klasser, vilde den ene komme betydelig videre end Børnene nu, den anden naae lige saa vidt som nu, men uden at pines saa meget. Naar han, med al sin Ærbødighed for Luthers Catechismus, til Skolebrug troede at maatte foretrække Balles Lærebog, saa stod dette vel ogsaa i Forbindelse med et Spørgsmaal, han vilde opkaste om Forskjellen mellem den Religionsunderviisning, der meddeles af Præsten og den der faaes i Skolen.

Kolthoff meente, at man overdrev Skildringen af, hvor uoplyst Almuen endnu skulde være. I Kjøbenhavn, hvor Religionsunderviisningen meddeles af theologiske Candidater, antog han, at man var Brugen af Balles Lærebog voren, og i Kjøbenhavn var der saa mange særegne Fristelser baade for Forældre og Børn, at Skoletvangen ingenlunde aldeles kunde hæves.

Provst With bemærkede, at Hovedbetingelsen for en frugtbar Underviisning altid vilde være den, at Læreren var livlig, nidkjær og gudfrygtig. Ellers vilde gode Bøger dog ikke hjælpe synderlig, og en saadan Lærer magtede selv de slette, men at regne Balles Lærebog til disse, saaledes som nu syntes at skee, vilde være Uret. Paa Bornholm har Børnene, omtrent som Børtesen har foreslaaet (S. 61) Lov at blive hjemme hele Sommeren, men derfor er Skolegangen ikke bedre om Vinteren. Ogsaa har man der forsøgt at overlade Børnenes Underviisning til Familien og Hjemmet, under Tilsyn ved de offentlige Prøvelser, uden at spore, at dette i Almindelighed taget viste sig frugtbarere. Naar Examen falder slet ud, er megen Tid tabt, og lovlig Berettigelse til nogen Skoletvang vil derfor nok altid blive nødvendig. Imidlertid er det ganske vist, at flittigt Tilsyn og venlig Formaning, med andre Ord den nys omtalte Kjærlighedens Tvang, vil i mangfoldige Tilfælde gjøre den virkelige Anvendelse af udvortes Tvang undværlig.

Dr. Kierkegaard havde med stor Deeltagelse og Opmærksomhed fulgt den foregaaende Discussion, men hver Gang han enten følte Lyst til at understøtte en enkelt Paastand eller til at bestride en saadan, holdt han sig tilbage, fordi han mere og mere blev vaer, at Ingen af dem, der hidtil havde yttret sig, deelte hans Betragtning af vort Almueskolevæsen i det Hele og at det, saalænge Grundbetragtningen var forskjellig, kun kunde blive noget Tilfældigt og have personlig Interesse, at oplyse, hvor vidt han mødtes med En og Anden i Henseende til det Enkelte. Han udbad sig Tilladelse til, i en større historisk Oversigt, at motivere sin Betragtning af vort nærværende Almueskolevæsen og dets Indretning som grundet i, eller dog nøie forbundet med en væsentligen uchristelig Tankegang, hvis Forbillede, i dette som i Meer, Julianus Apostata maatte ansees for at være. I Henhold til denne Oversigt, som andensteds vil blive leveret udførlig, fremhævede han som Noget, han vel ikke ventede i Dag eller i Morgen, men dog vel omtrent inden Udgangen af nærværende Menneskealder, — en bevidst og bestemt Adskillelse af to Ting, der hidtil i stor Forvirring havde været sammenblandet med hinanden. Paa den ene Side stod nemlig Statens Trang til, at dens Borgere besidde en vis Grad af Dannelse, navnlig de tre Færdigheder at læse, skrive og regne, ikke til at stympre sig igjennem Tabeller og Examina, men til med Lethed og Sikkerhed at gjøre Brug af i Livets mangehaande Forhold. Denne Trang, i Forbindelse med den individuelle Frihedsfordringer vilde, meente han, lidt før eller lidt senere føre dertil, at et saadant eller lignende Minimum af Dannelse kom til at udgjøre Betingelsen for at

være aktiv Borger (Vælger, Valgbar osv. i de forskjellige Kredse). Den vilde det, som han haabede og ønskede, blive gjort Communerne til Pligt at aabne de Børn Adgang til, der opdrages paa Fattigvæsenets Bekostning. Men for Erhvervelsen af den, vilde man derfor sikkert see sig nødt til at fritage, naar i Øvrigt borgerlig ustraffelige Forældre erklærede, at de ikke havde Evne til at undvære deres Børn fra en eller anden Erhvervsfysel, med mindre de selv og Børnene skulde falde det Offentlige til Byrde. Og ligesom det er bleven yttret, at Menneskene, Gud skee Lov, kunne være gode Christne uden at kunne læse og skrive og regne, saaledes vilde Staten komme til at trøste sig paa en lignende Maade ved den Overbeviisning, at ogsaa disse kunne være gode Borgere, naar de kun ikke skulle kaldes til, hvad de umulig kunne være voxne, at tage Deel i Ledelsen enten af Communens eller Statens fælleds Anliggender. — Paa den anden Side stod den christne Menigheds Kald og Forpligtelse til (hvad heller aldrig noget christent Parti har søgt at undslaae sig for) at bringe Kundskab om Herren og hans Rige til de Smaa. Den maa allerede nu Medlemmerne af de saakaldte Sekter fyldestgjøre som de bedst forstaae, uden Statens Hjælp. Og dette Samme, antog han, vilde da ogsaa den Dansk-Lutherske Menighed komme til at gjøre, hvorved det maatte agtes aldeles uvæsentligt, om Staten dertil fremdeles vilde lade den benytte de Indtægter og Ressourcer til christelig Underviisnings Fremme, den for Tiden endnu er i Besiddelse af, eller om den, efter at være disse berøvet, maatte paa anden Maade gjøre Udveie til det Nødvendige.

Ved Eftermiddagsmødet bemærkede Pastor C. Trybe denne Sag betræffende, at han vel ikke vilde indlade sig paa en Debat om det Enkelte i *Dr.* Kierkegaards Foredrag, men dog i Almindelighed erklære, at han heller ikke efter denne Deduktion kunde gaae ind paa en saa almindelig Misbilligelse af vort nærværende Almueskolevæsen, af den foreskrevne Dannelse til Skolelærer og af de bestaaende Seminarier[1]). Selv var han langt fra at mistænke den foregaaende Taler for Haardhed eller Ufkaansomhed enten mod en heel Stand eller vel endog mod enkelte Personer; men dog befrygtede han, at det nylig holdte Foredrag vilde vorde forstaaet som en Yttring af noget Saadant. Han bad derfor *Dr.* K., til Afværgelse af ethvert ondt Skin, om at give en Erklæring, der kunde være skikket til at afskjære Misforstaaelse.

Kierkegaard antog rigtignok, at hans Foredrag i det Hele ikke havde givet Anledning til nogen saadan Misforstaaelse; thi det havde i det Mindste været hans umiskjendelige Hensigt, at fremstille hvad han ansaae for Grundskjævheden i det nuværende Almueskolevæsen, som Resultatet af en Bevægelse, der gik igjennem Aarhundreder, og navnlig i de to sidst forløbne Menneskealdere baade her og flere Steder ret var kommet til Modenhed. Men en saadan Betragtning kunde jo næsten ikke tilstede nogen Fortolkning som et personligt Angreb paa enkelte Mænd eller Kredse i den nulevende Slægt. Af Ærbødighed for Pastor Trybe og hans venlige Begjering vilde han ikkedestomindre udtrykkelig her erklære, at hans Angreb slet ikke gjaldt Personer, og at navnligen de Skolelærere, han stod i Embedsforhold til eller i Øvrigt kjendte, Alle vare meget agtværdige, Adskillige af dem tillige udmærket begavede Mænd.

Kolthoff forekom det, som om de Foranstaltninger af Keiser Julian, hvortil han antog at der var sigtet, ikke saa meget gik ud paa at meddele Almuen Dannelse, som paa at udvikle en hedenskfarvet Dannelse hos de høiere

1) Det bedes bemærket, at adskillige Udtryk i det nu Følgende først ret ville forstaaes, naar *Dr.* K.'s Foredrag om kort Tid foreligger fuldstændigt.

Stænder og paa at udelukke de Christne fra enhver Deel i samme. Heller ikke kunde han billige naar *Dr.* K. syntes at ville stille Skolen og Kirken ligefrem i fiendtlig Modsætning til hinanden. Skolen har jo, selv i de værste Tider Talen har været om, staaet under Kirkens og Geistlighedens Tilsyn.

Kierkegaard bemærkede, at den foregaaende Taler ikke ret havde forstaaet hans Mening. Det var aldrig faldet ham ind at tænke sig Kirke og Skole, som saadanne, i Strid med hinanden. Tværtimod var jo Almueskolen, efter hvad han selv i sit Foredrag havde yttret, en Datter af den christne Kirke. Men en sørgelig Forvirring er det dog, naar Staten, som det nu længe har været Tilfældet, drager den af Kirken stiftede Anstalt, nærmest for Almuens christelige Underviisning, ind under sig som et Institut, hvorved den vil meddele sine Borgere en vis fælleds Dannelse og saa sender Kirken dens Børn tilbage, eensformig instruerede i den af Staten sanktionerede religiøse eller irreligiøse Anskuelse. Og lige saa galt er det, naar Staten ikke tillader at tage Børnene for Christne forinden de har lært at læse, skrive og regne, Ting der i og for sig slet ikke komme Kirken ved.

Stiftsprovst Tryde bemærkede, at en stor Deel af det i Dag om Methoden Forhandlede, kom formeentlig ikke den Side af Skolevæsenet ved, der nærmest er Kirken og Geistligheden vedkommende. En Allusion i *Dr.* Kierkegaards Foredrag til Stemningen i hine Tider, da Almueskolevæsenet blev Dagens Kjephest, vilde han oplyse og understøtte med den Bemærkning, at han kjendte et Theaterstykke fra hiin Tid, hvori en omvendt Galning blandt de gode Gjerninger, hvorved han tænkte at gjøre Bod, udtrykkelig anførte den: jeg vil rive Kirker ned og bygge Skoler op!

Kolthoff yttrede med Hensyn til den skarpe Adskillelse og Modsætning mellem Kirke og Skole, som dog altid efter K.s Mening maatte blive tilbage, at det dog umulig kunde være at misbillige, at den Mand hvem Ungdommens religiøse Dannelse blev betroet, ogsaa tog sig af den Underviisning, Staten ønskede meddeelt de Unge.

Plum udtalte sig med Varme om, hvad vore Skoler dog virkelig udrettede. Han meente, at mangen Præst modtog nu vel forberedte Confirmander, og vilde være saare glad naar han selv nu og da kunde spore saa megen Frugt af sin Religionsunderviisning, som han hos dem sporer af sin Skolelærers. Og herved maatte endnu betænkes, hvor lidet der i udvortes Henseende var gjort for Skolelærerne, saa det nok turde antages, at en bedre Lønning ikke blot vilde hæve Standen, men vilde fremme og frugtbargjøre dens Virksomhed. Forsamlingen havde nylig sunget (i Nr. 3, hvormed Eftermiddagsmødet aabnedes):

„Maatte vi broderlig hjælpe paa hverandre!
„Styrke det Matte og alt Skjævt forandre!"

Dette burde ogsaa gjælde i Præstens Forhold til Skolelærerne. Som Samvirkende skulde de føle sig, som Colleger, og just derfor kunde han ikke Andet end ansee Noget af hvad *Dr.* K. havde yttret om Skolelærerstandens Dannelse og om vore Seminarier for mindre vel betænkt.

Kierkegaard takkede Plum for de foregaaende Yttringer, af hvilke han havde følt sig stærkt paavirket. Han saae imidlertid ingen Grund til at modificere eller tage tilbage, hvad han havde yttret; men udbad sig at turde ansee disse to Foredrag som hinandens Supplementer. Pastor Plum havde stærkt udhævet hvad Seminarier og Skolelærere under de bestaaende Forhold virkelig præstere. Og dette vilde K. ikke i mindste Maade have nedsat eller miskjendt. Kun havde han troet sig opfordret til at tale om Almueskolevæsenet i den Skikkelse, som det, især i de to sidste Menneskealdre, havde antaget baade her og i flere protestantiske Lande; han havde paaviist, at der i den var en dyb og

gjennemgribende Skjævhed, der naturligviis ikke kunde regnes de Enkelte til Onde, og hvis Bortskaffelse forhaabentlig vilde sætte de dygtige og nidkjære Seminarielærere og Skolelærere i Stand til at udrette langt Mere.

Provst Pram-Gad tilstod at han, selv efter de fremkomne Oplysninger, ikke kunde gaae ind paa *Dr.* K.s Betragtningsmaade. Den forekom ham som en fuldstændig Radikalisme, der gik ud paa Kirkens og Skolens fuldstændige Adskillelse, det Samme altsaa, som fra en aldeles modsat Side, i Vantroens Interesse, gjøres gjeldende. Han ønskede derfor, at *Dr.* K. vilde yderligere udarbeide og bekjendtgjøre, hvad han her havde skizeret, for at Sagen kunde blive grundigen overveiet og enhver Misforstaaelse forebygget.

Da Pastor Plum, lige modsat, raadede til ikke, eller dog kun med megen Forsigtighed, at bekjendtgjøre det holdte Foredrag, som han meente, ikke saa let skulde kunne undgaae Mistydning, kom Kierkegaard derved i nogen Forlegenhed. Paa den ene Side er han til Sinds at staae ved sine Yttringer og agter at overgive dem til et større Publikum, saavidt muligt uforandrede; paa den anden Side vil han ikke besvære Conventet med nogetsomhelst Ansvar for hvad han har sagt. Han har derfor bestemt sig til, ikke her men i det følgende Hefte af „Fortsættelser fra Pedersborg" at levere sit Foredrag udførligt.

Endnu yttrede Provst With sig om denne Sag, idet han bad fæste Øiet paa det Maleri, *Dr.* K. havde skizeret for Forsamlingen, i dets Heelhed, og erklærede sig enig med ham om, at den borgerlige og den kirkelige Dannelse vare to Ting og burde holdes bestemt ud fra hinanden, dog uden at Skolen derfor behøvede at rives itu og paa udvortes Maade deles mellem Staten og Kirken. Han var overbeviist om, at Misforstaaelserne aldeles ikke vilde have fundet Sted, dersom K. tillige nærmere havde udtalt

sig om, hvorledes da efter hans Overbeviisning Almueskolen bedre skulde indrettes.

Stiftsprovst Trydе troede at burde henvende Conventets Opmærksomhed paa den bebudede kirkelige Forsamling. Det var vel muligt, at det med en Synodes Sammenkaldelse kunde have lange Udsigter; men Sagen var dog for Kirken af største Vigtighed og fortjente at forberedes, ogsaa derved at frie Foreninger af Geistlige, som vor, toge under Overveielse, hvilke Forslag man kunde ønske at forelægge Synoden. Han vilde derfor foreslaae, at Conventet udnævnte en Comite, der stadig skulde have sin Opmærksomhed henvendt paa Synodalspørgsmaalet og saavel selv overveie det, som indhente Betænkning fra andre Conventer i Landet dette Spørgsmaal betræffende. En Samling af Forslag vilde da kunne fremlægges til Discussion, om ikke før, saa ved Roskilde-Convents næste Sommermøde. Pastor E. Holst bemærkede, at naar en Comite udnævntes af Roskilde-Convent, saa kunde det let træffe sig, at dens Medlemmer kom til at boe saa adspredt, at deres Virksomhed meget vilde vanskeliggjøres. Han foreslog derfor at overdrage Kjøbenhavns Convent Sagen eller ogsaa at anmode de kjøbenhavnske Geistlige, som tillige ere Medlemmer af Roskilde Convent, om at danne Comiteen. Man foretrak dog at lade denne fremstaae ved frit Valg og ønskede den sammensat af 5 Medlemmer. De fleste Stemmer fik Stiftsprovst Tryde, Pastor Kolthoff, *Dr.* Kierkegaard, Provst Pram-Gad. Da endelig Præsterne Giessing og Plum fik ligemange Stemmer, traadte Sidstnævnte tilbage.

Et af Pastor F. Boisen i Skjørpinge bebudet Forslag om at theologiske Candidater skulde kunne optages som Medlemmer af Roskilde Convent forelaae til Afgjørelse. I Boisens Fraværelse blev dette Forslag af F. Fenger udviklet

og understøttet. Da imidlertid Discussionen viste, at der om dette Spørgsmaal ingenlunde herskede Eenstemmighed blandt Conventets Medlemmer og da bestemte Indsigelser og Fraraadelser kom til Orde, saa enedes man om at udsætte Afstemningen om Sagen til næste Sommermøde.

Stiftsprovst Trybe yttrede, at han af en geistlig Mand var anmodet om at foreslaae Conventet at indgaae til Cultusministeren med et Andragende om, at en almindelig Tilladelse maatte gives Landets Geistlighed til ved Gudstjenesten, f. Ex. naar der holdtes Høstprædiken, at foretage Indsamlinger til Fordeel for de Egne af Landet, der har lidt meest ved Krigen. — Der bemærkedes, at saadanne Indsamlinger alt paa mange Steder vare foretagne; men hertil svaredes, at Collekteren paa egen Haand ikke var lovlig og det vilde være et smukt Tegn paa Deeltagelse for vore jydske Brødre, naar Østifternes Geistlighed udbad sig Tilladelse til at træde i Spidsen for en Indsamling i det Store, netop ved Gudstjenesten, og naar Regjeringen med Glæde meddeelte en saadan almindelig Tilladelse. At indgive Begjæringen i Conventets Navn, blev overdraget til Formanden.

Til Formand valgtes i den Afgaaendes Sted Conventets Viceformand Provst Pram-Gad, en Mand, som lige fra Conventets Stiftelse har skjænket det sin Deeltagelse og dets Møder sin Nærværelse. F. Fenger valgtes til Viceformand.

Dr. Kierkegaard holdt derpaa et Foredrag over adskillige af vore Evangelie-Texter, i hvilke Troen og dens saliggjørende Virkninger særdeles stærkt fremhæves, medens de ved første Øiekast ikke synes at indeholde Noget om Troens bestemte og nødvendige Indhold. Dette Foredrag, over hvilket ingen Debat fandt Sted, vil andenstedsblive meddeelt.

Vi havde ved dette Møde en Gjæst fra Norge, Gislason, Præst og Forstander for et Skolelærerseminarium, som med offentlig Understøttelse bereiser fremmede Lande. Det var en kjær Gjæst, ved hvem vi kunde sende en Hilsen til de Norske Brødre og vi bade ham bringe den, om den ogsaa skulde blive noget gammel. Gamle Hilsener, meente vi, naar de ere hjertelige, ruste lige saa lidet som gammelt Venskab naar det er ægte. Han besvarede vor Tiltale med nogle faa venlige Ord. Det var en sagte Susen fra Norges Fjelde.

Vi pleie at begynde og ende vore Møder med Sang af Conventets Psalmebog, men at en Enkelt holder Bøn i Alles Navn ved Mødernes Begyndelse og Ende, det har ikke været foreskrevet og er ei heller en Skik, som selv har dannet sig. At imidlertid frivillige Tilbud i den Retning med Glæde blive modtagne, det fik vi at see da Stiftsprovst Trybe efter Afsyngelse af „det lakker nu ad Aften brat" begjærede Ordet, lagde os Fædrelandets og Kirkens Nød paa Hjerte, og paa Alles Vegne henvendte til Ham, der hidtil har gjort Alting vel og fremdeles er en Mester i at hjælpe. Til den Bøn troer jeg lød mangt et Amen fra Hjertens Grund, og der var dog vel Ingen af os, som tænkte paa at vi holdt Helligaften for Seiren ved Fredericia. Og dog var det saa. I samme stille Aftenstund, da vi Præster samledes i Roskilde, samledes vore tappre Krigere i den beleirede By og ved næste Daggry stormede de Fjendens Skandser og drev Oprørerne paa Flugten. Gud gav de Danske Seier, Hans alene være Æren!

Meddeelt efter nærværende Formands Opfordring af

J. F. Fenger.

Om Folkeskolens Betydning og Nødvendighed.

3.

Det er altsaa et Værk af overordentlig Betydning og Omfang, der nu skulde tages under

Arbeide, det er en Forklaring og Udvikling af hvad der er Dansk, hvori det hele Folk, Fornemme og Ringe, Unge og Ældre, skulde tage Deel. Og hvilken danskfødt Mand har ikke, navnlig i disse Tider, følt sig bevæget ved den Tanke, at vi i vort lille Land dog have en Herlighed, som vi paa ingen Maade ville miste eller bytte, og at der desaarsag burde gjøres meget Mere end der skeer for at vække og nære Fædrelandssindet fra den tidlige Ungdom af. Derimod have de Færreste nogen bestemt Tanke om at vort Underviisningsvæsen snarest muligt trænger til en Hovedforandring; man mener, at det nok vil give sig efterhaanden, saa det folkelige Sindelag lidt efter lidt vinder Indgang baade hos Lærere og Disciple, den fortællende Maade fortrænger Lectievæsenet, og de gamle Sprog, til Modersmaalets Bedste, maae finde sig i at afgive nogle af deres mange ugentlige Timer. Men med en saadan langsom og tvivlsom Udvikling kan Sagen ikke være tjent; der kræves hurtig, ja øieblikkelig Hjælp. Vort Land er Gjenstand for Tydsklands graadige Attraa; maaskee vore egne Vaaben, maaskee Stormagternes Mellemkomst, med den Høiestes Villie, kommer til for denne Gang at fjerne de fjendtlige Skarer fra vore Grændser. Men dermed er naturligviis ikke Vedkommendes Lyst styret, han vil sikkert komme igjen ved given Leilighed. Hvis nu det danske Folk ikke har eller erhverver sig nogen aandelig Selvstændighed, men vedbliver at gribe efter Levningerne fra de mægtige og stolte Naboers Bord, da er der jo ingen Grund til at det fremdeles skulde bestaae som særskilt Folk, da er der jo al Rimelighed for at Forsynet lader os falde; hvorimod det griber os og Enhver under Armene, der med Haab og Mod bliver sin Bestemmelse tro og aagrer med det særegne Pund, der bliver ham eller er bleven os tildeel.

Hvordan vore indre Forhold lige saa fuldt med Nødvendighed maa kræve en saadan For-

andring, vil ikke være svært at vise. Er Bonden nemlig kaldet til saa at sige at indtage den vigtigste Plads paa Rigsdagen, da er han ogsaa kaldet til at forberedes dertil ved den høiest mulige Grad af folkelig Dannelse; men dette maa udkræve ganske overordentlige Anstrengelser fra flere forskjellige Sider, og kan ingenlunde naaes ved at foretage enkelte Forandringer, Forbedringer og Udvidelser med Almueskolen. Nødvendigheden af at arbeide for denne Sag med al optænkelig Kraft skulde man synes maatte allerede nu være saa klar som Dagen; men vil man desuagtet fremdeles lade dette Anliggende hvile, da skal dog sikkert, som vi tør haabe, det borgerlige Livs Udvikling føre det med sig, at man kommer til at indsee den folkelige Dannelses Nødvendighed, og det ikke alene for Bonden, men og for Landets Embedsmænd i det Hele. Dette vil saaledes ikke behøve noget vidtløftigt Beviis, og istedenfor at tale om Sagen i Almindelighed, vil jeg derfor hellere see at oplyse den med et Exempel, som maa ligge denne Tidende og dens Læsere nærmest, og hvorom det ogsaa vil være mig lettest at tale, idet jeg søger at paapege Nødvendigheden af en Forandring i den Dannelse, som maa gaae forud før man indtræder i præstelig Stilling, navnlig ved en Landsbymenighed.

At det skulde gaae ret længe som nu med Præste-Embedernes Besættelse, er ikke at vente. Hovedhensynet, som der nu tages ved de unge Geistliges Udnævnelse, er en Examenscharakteer, der maa være vedkommende Menighed saa temmelig ligegyldig; dernæst tages endvidere Hensyn til den Aarrække Candidaten har gaaet og ventet, og derefter sendes da Sognet en Mand, som Beboerne maaskee efter ganske kort Tids Forløb ere enige om, slet ikke var dem tjenlig, og som de helst vare fri for, men nu dog maae finde sig i, maaskee for mange Aar; og det var dog for deres Skyld han blev kaldet, det [illegible] dem, som lønner ham, men Ingen [illegible]

dem iforveien, om de vilde have ham eller ikke. Det maa sikkert snart komme dertil, at Menigheden faaer en afgjørende Indflydelse paa Valget af sin Præst; men for at dette kan skee, maa der naturligviis først være en Menighed, det vil sige: det maa ifølge den nu bebudede Religionsfrihed vise sig hvem der vil høre til en Menighed og hvem der heller vil staae udenfor. Saaledes som Sagerne endnu for Øieblikket staae, vilde Sognebeboernes Præstevalg i Almindelighed blive det Maadeligste af Verden, idet Nogle vilde have en Mand af een Retning, Andre af den lige modsatte, og største Delen maaskee være ligegyldige derved, og som Følge deraf modtagelige for at lade sig bestemme af den Første den Bedste der havde Lyst til at vinde dem for sin Valgcandidat. Findes der derimod en Menighed, som føler sig aandelig enig om de vigtigste Ting, da enes man ogsaa om Valget af en Præst, og det uden videre Omløberier og Hvervinger. Thi der vil altid være dem i Menigheden, til hvis Iver og Skjønsomhed man ved saadan Leilighed har den største Tillid og som ville gjøre sig Umage for at anbefale den Dygtigste de vide. Men tiltroe de sig ikke selv det fornødne Kjendskab, da henvende de sig om Raad hos Andre være sig Biskop eller Provst, Præster eller Lægfolk, der paa Egnen eller andenstedş. Hvem der nu paa denne Maade bliver bedst anbefalet, ham vil Menigheden, som rimeligt er, først gjøre Bekjendtskab med, forinden den udbeder sig ham til Sjælesørger. Man vil tale med ham om forskjellige Anliggender, høre ham prædike, give Agt paa hvorledes han underviser Ungdommen. Og alt dette ville de have at deres Præst skal udføre paa en folkelig Maade, saaledes som det kan tiltale dem, og ikke i det altfor meget brugte, stift afmaalte Bogsprog, som Bønder kun med Vanskelighed forstaae og nødigt tilegne sig. Man vil forlange at den man tager til sin Præst skal være jevn og omgjængelig, fri for høilærd Væsen og fornem Selskabstone, men nøie kjendt med det Folk, han skal virke iblandt. Dette opnaaes nu ingenlunde ved at indstifte en ny Examen eller lægge noget til ved den gamle; men ved at aabne Alle og Enhver efter sin Stilling, Evne og Trang Adgang til den folkelige Dannelse, som det snart vil vise sig man ogsaa for sit eget Vels og Virksomheds Skyld ikke kan undvære, og som det derfor vil være ufornødent ved Examiner og andre lignende Foranstaltninger at ville paanøde de unge Studerende.

Hvad vi nu her have paaviist i en enkelt Retning, lader sig uden Vanskelighed overføre paa de forskjellige andre; det er om en Hovedforandring ved vort Skolevæsen, hvorom Talen er, en Forandring i folkelig Retning; men saaledes forstaaet, at det Folkelige ikke var Noget, som blot skulde have hjemme i Bondeskolen, medens de, der almindelig kaldes de høiere Skoler, skulde føle sig hævede derover, — nei, alle Skoler fra den høieste til den laveste maatte for at være hvad de bør være, bringes til at hvile paa folkelig Grund, bringes til at erindre, at de ere danske Skoler, og at det er det danske Folk hvis Tarv de skulle fremme.

At man vil kalde en saadan Forandring, som den her omtalte, radikal, er meget rimeligt, men det er i alt Fald ikke af den Art radikale Forandringer, som ønskes iværksatte til Trods for alle afvigende Meninger, ja selv ved Overrumpling, om det var muligt. Thi er der Noget, som skal udføres med fuld Bevidsthed og som trænger til at støtte sig paa den almindelige Anerkjendelse, da er det Indretningen af den folkelige Skole. Derfor, om der end nu for Tiden vare een eller flere Enkelte, som klart havde opfattet denne Tanke og saae hvad der i saa Henseende burde sættes i Værk; saa kunde det dog aldrig blive Meningen, at disse Enkelte skulde skynde sig at indgive en almindelig Skoleplan, hvorefter igjen Alt i en Hast skulde om-

dannes, hvad enten det saa vilde eller ei. Et saadant hensynsløst Tyranni vilde jo gjøre den meest fornuftige og folkelige Plan aldeles ufolkelig; thi her maa ikke være Tale om Tvang men om inderlig Overbeviisning og fri Tilskyndelse. Uagtet Nødvendigheden af en snarlig Forandring daglig vil blive meer og meer indlysende for Alle, hvem Fædrelandets Vel ligger paa Hjerte, saa bliver dog Hastværk, ifølge Ordsproget, ved at være Lastværk, og vi kunne godt tænke os, at der kan være mange, endog brave Lærere, der ikke strax formaae at gaae ind paa en Forandring af det her antydede Omfang, ligesom der og vil findes de Forældre, som for deres Børns Vedkommende hellere ville lade det blive ved det nu Brugelige, som de mene at være befundet prøvet og paalideligt, end at lade dem tage fat paa Noget, som det rigtignok var Meningen netop skulde være det gode Gamle, men som dog vil synes Mange at være noget aldeles Nyt.

Hvad vi derfor maatte ønske til dette Formaals Fremme, er da først og fremmest Frihed og Anerkjendelse for Enhver der føler Kald til at arbeide i denne Retning. Men dernæst en Imødekommen fra Regjeringens Side, saaledes at den lader de smaalige Skranker falde, som hidtil saa ofte har kunnet hindre dygtige Mænd fra at komme i en Virksomhed, de fuldkommen godt kunde paatage sig. Og endelig tør det vel ventes, at det danske Folks Eiendommelighed snart maatte kunne gjøre sig Haab om at naae den Lykke, som nu gjennem Aarhundreder er blevet det Latinske og Græske tildeel, — at det Danske som saadant maatte kunne blive gjort til Gjenstand for en omhyggelig videnskabelig Undersøgelse, som kunde give Understyttelse og Lys til alle folkelige Bestræbelser trindt om i Landet. Man seer, at herved tænkes paa Noget, som er og maa være forskjelligt fra vort alt omfattende Universitet, og at det er en folkelig, men derhos videnskabelig Høiskole vi have for Øie. Ønskeligheden af en saadan er ikke vanskelig at indsee eller paavise; Pengemidler i rundelig Mængde ere ogsaa forhaanden i det nylig nedlagte Sorø Akademies betydelige Eiendomme; derimod kunde det maaskee fra først af synes at mangle paa duelige Lærere, og det var jo dog aldeles nødvendigt at Saadanne vare ved Haanden, om ellers Planen skulde lykkes. Alligevel var det bedre at begynde i det Smaa og med de Færre end om man i Mistvivl vilde lade det Hele falde. Saameget er i det Mindste sikkert, at det Kjøbenhavnske Universitet begyndte yderst smaat og for Verdens Øine vist saare kummerligt, da det reiste sig under Christian den Første; man manglede baade Penge og Lærere, men blev desuagtet ved; og see det lykkedes: Pengene kom og der kom Lærere med — Lærere, som nævnedes og endnu nævnes med største Agtelse baade i Ind- og Udlandet. Hvorfor da mistvivle om at en lignende Lykke efterhaanden kunde blive den folkelige Høiskole tildeel, om man endog fra Førstningen af maatte hjælpe sig som man bedst kunde!

De Lære-Anstalter, som maatte komme til at staae i den nærmeste Forbindelse med Høiskolen blev vistnok Skolelærer-Seminarierne. Men med disse maa der jo, selv som Sagerne endnu staae, foretages en betydelig Forandring, om ellers Folkets billige Fordringer i nogen Maade skulle tilfredsstilles. Saaledes som de nu ere, indrettede efter tydsk Mynster til at kløve Begreber og danne Lærere til at bibringe Børnene mechaniske Færdigheder, som disse i Regelen mangle Dygtighed til at have Nytte af — saaledes kunne de sikkerlig ikke længer vedblive at bestaae. Hidtil har vore Skoler maattet tiltvinge sig fuldtalligt Besøg; men den Anskuelse er allerede almindlig, at Skolemulkter og Skoletvang er et Aag, som det er et frit Folk uværdigt at bære; man indseer, at det saavidt muligt er Lysten som skal drive Værket; man vil efterhaanden ligefrem forlange;

at Barnet skal finde aandelig Næring i den Skole han besøger, at hans Sjæl saa at sige der skal finde sit daglige Brød ved hvad der hver Dag meddeles ham til Nytte og Fornøielse af hans Lærer. Dermed siges dog ikke, at Læreren skulde være pligtig uophørlig at meddele og fortælle; thi dette vilde blive ikke alene i høieste Grad byrdefuldt og udtømmende for ham selv, men ogsaa trættende og overmættende for Børnene, derimod skulde det komme saavidt, at et Barn ikke havde været nogen Dag i Skolen, uden at det kunde bringe en smuk Fortælling hjem med sig, der var bleven det godt fortalt paa Skolen og som det derfor havde Fornøielse af baade at tænke paa og at tale om til Forældre og Søskende. Men Kunsten at fortælle og det Stof, som til det Øiemed først maatte erhverves, dyrkes i Regelen ikke paa vore Seminarier, og Følgen deraf er atter at de fleste af vore Skolelærere ikke forstaae sig derpaa, men lade Underviisningen gaae saaledes som det paa Seminariet blev dem anviist. Men det er ingen let Sag at være en god Fortæller. Dertil udfordres fornemmelig at det der meddeles maa staae klart og levende for den Fortællende selv, og at det maa være et Stof han føler sig hjemme i og er Herre over, hvad atter udkræver at han i længere Tid maa have levet i og gjort sig fortrolig med det han vil fremstille. Hvad der altsaa paa Seminarierne skulde virkes til, var, at de Kundskaber man maatte ønske Børnene bibragt kom til at staae livligt og klart for dem der skulle undervise, saa at de ikke sidenhen skulde have nødig ved daglig og møisommelig Forberedelse at maatte fremkalde *det* til øieblikkelig Afbenyttelse i den enkelte Læsetime, der burde have levet i deres Tanker og været virksomt i deres Sjæl lige fra de tidlige Ungdomsaar. Paa denne Maade vilde da Historien blive en Hovedgjenstand paa vore Seminarier, og paa denne Maade var det da ogsaa let muligt, at disse Læreanstalter kunde

ønskes benyttede ikke alene af dem der engang maatte attraae et Skolelærer-Embede, men og af Andre, som følte Lyst til at erhverve sig bedre og nøiere Kundskab til Modersmaalet og Fædrenelandets Historie. Det frie Samliv mellem saa mange unge Mennesker, hvoraf ikke engang alle vare dragne til Stedet af Lyst til en vis ydre Stilling, maatte ufeilbarlig bidrage til at udvikle et Liv i folkelig Retning, som kunde bære de rigeste og bedste Frugter.

Det er altsaa, som man seer, en stor og omfattende Gjerning der har fundet en ringe Talsmand: det er Beredelsen af den folkelige Dannelse, som skulde bringes istand, men som ikke *kan* bringes istand medmindre alle Kræfter sættes i Bevægelse, hvis ikke Høiskole, Seminarier og Børneskoler virke samtidig og i samme Retning. Og ikke nok hermed: dette Arbeide maa ogsaa finde sit Medhold og sin Anerkjendelse i den almindelige Mening, om det ellers skulde lykkes. Men netop paa Grund heraf maa det ogsaa være en fri Sag, der skal gjøre sig gjældende ad Overbeviisningens Vei og som saa at sige ikke skal seire ved sin Talsmands Hjælp men ved sig selv. Alligevel kommer det dog Meget an paa hvad Modtagelse den finder hos *Regjeringen*, d. v. s. Statsraadet og Rigsdagsthingene. Lykkes det hos disse at skaffe den Anskuelse Overvægt, som mener, at Foreninger til den folkelige Dannelses Fremme ere utilladelige naar de staae paa fri Haand, og at der altsaa med dem passende kan dannes en Undtagelse fra hvad Grundloven ellers i sin 92de § tilsteder; da kan der vistnok beredes disse samme Bestræbelser en tornefuld Bane saalænge en saadan Adfærd maa tænkes at kunne vare. Eller er man kold og fremmed mod hvad der i den Retning virkes, lader man som om man slet ikke ændser det, og behandler dem der kun kjende den folkelige Dannelse, som om de ingen Dannelse havde, da kan ligeledes det her nævnte Arbeide blive langsomt og trættende nok.

Er derimod Regjeringen villig til blot i nogen Maade at anerkjende de folkelige Bestræbelser og komme dem til Hjælp saa godt den formaaer overalt hvor den seer at man med Alvor og Dygtighed antager sig denne Sag; da tør det haabes, at man snart skal kunne kjende det gode Træ paa dets Frugter, saa det ikke bliver ved den første Imødekommen, den første Haandsrækning, men saaledes at man med Glæde vil bidrage til den danske Folkedannelses Udvikling i al dens Følgerigdom og i hele dens Fylde.

Dengang *Grundtvig* i December f. A. rettede sit Spørgsmaal til Cultusministeren angaaende den Høiskole i Sorø som Kong Christian den 8de oprettede 1847, svarede Minister *Madvig*: at der under hans Bestyrelse ikke vilde blive foretaget Noget, før en almindelig Prøvelse af hele Underviisningsvæsnet var gaaet for sig, men han troede dog aldrig at denne Prøvelse vilde lede ham til at anbefale Real-Høiskolens Oprettelse i den paatænkte Form. Ved samme Leilighed yttrede Ministeren, at det var hans fulde Overbeviisning: at der burde gjøres hvad der kunde for Almuens Dannelse og Oplysning; men hvad man skulde stræbe efter, var ikke Bondehøiskoler, derimod *høiere Bondeskoler* saaledes som vi alt nu have høiere Borgerskoler; kom man endnu høiere, da burde Modsætningen mellem Borger og Bonde falde bort; dette skulde være Gjenstand for hans (Ministerens) Stræben, men for Øieblikket havde han endnu ikke lagt nogen bestemt Plan (see Rigsdagstid. Nr. 58-59).

Disse Ord give ingen Sandsynlighed, end sige da Visshed for hvad Skikkelse Folkeunderviisningen for Fremtiden vil faa. Men dette kan, som sagt, ei heller udelukkende komme til at beroe paa vore Regjeringsmænd; det maa beroe paa Folket selv, og især deleshed paa Ungdommens Fædre og Mødre. Thi skal Folket i det Hele kunne antages nu at have Forstand paa Regjeringssager, saa maa det jo have langt

bedre Forstand paa, hvad der ligger det meget nærmere, nemlig hvorledes dets Sønner og Døttre skulle oplæres og opdrages. Alligevel gaaer Regjeringen foran i denne som i saa mange andre Henseender og udpeger den Vei, som den maa ansee for hensigtsmæssigst; og denne Vei betrædes da af en stor Mængde, som finder sig fornøiet eller dog mangler Evne og Sind til at bryde en anden Bane. Det maa derfor være i høieste Maade vigtigt, hvad Anskuelse Regjeringen har om Underviisningsvæsnet. Og ligesom det nu maa indrømmes, at der i Ministerens Svar endvidere udtales den Sandhed, at et Lands Underviisningsvæsen ikke skal bindes til et enkelt Punkt, men være som et Hele; og ligesom han og i sin Tales Løb udsiger, at *alle* Underviisningsanstalter skulle ledes i *dansk* Aand: saaledes kan det paa den anden Side ikke negtes, at Maaden hvorpaa dette skulde tænkes iværksat, forliver uklar. Begreberne om Folkelighed ere nemlig endnu temmelig forskjellige; sæt derfor Nogen meente, at det var et meget godt Folkeliv, den Tone og de Skikke der herske i vore meest anseete Kjøbstæder og i vore bedste Real- og Latinskoler: da vilde han naturligviis kun virke til, at Bondedrengene kom til at lære en heel Deel mere end de nu lære, saaledes at Bondeskoler og Borgerskoler kom til at staae paa samme Trin, og saaledes at vore nuværende høiere Realskoler og Latinskoler kom til at anbefale sig i lige Grad hos Bønderne, som de hidtil have været vel anseete af Borgerstanden. See saaledes kom der jo en Eenhed, men den blev rigtignok ikke folkelig og derfor ogsaa for nærværende Tid umulig at gjennemføre; alligevel, kunde let Nogen føle sig fristet til at tage Sagen saaledes, og maaskee mene i dette Stykke at finde Medhold i Ministerens ovenanførte Ord, hvad dog ingenlunde er givet; thi disse Ord staae, og skulle vel ogsaa indtil videre staae — aldeles ubestemte.

Hvorledes Regjeringens Mening er om

dette Anliggende, vil derfor nok om kortere eller længere Tid komme for Dagen. Men dermed skal Sagen ikke stilles i Bero, tværtimod henvender den sig navnlig til dem der skulle beslutte for Ungdommen og til dem der føle sig kaldede til at veilede den, og beder dem om at anstille de alsidige Overveielser og de forskjellige Prøver, som maae anstilles, for at en tilfredsstillende folkelig Underviisning efterhaanden kan komme til Live og nogenlunde sees at svare til sin Bestemmelse. Hvad Folket vinder kjært, vil Regjeringen understytte: paa den Maade kommer Folkeskolen i Gang.

Th. Fenger.

Kirke- og Underviisningsministeriet.

I et til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet med Erklæring fra Kjøbenhavns Magistrat indkommet Andragende have Repræsentanterne for det mosaiske Troessamfund paa deres Troesfællers Vegne anholdt om, at Bestemmelsen i den allerhøieste Resolution af 6te Marts 1813, hvorved det forbydes alle Geistlige af fremmed Religionsbekjendelse, med juridisk Virkning at foretage nogen Copulation uden dertil erhvervet speciel Tilladelse, maa blive ophævet for Præster ved det mosaiske Troessamfund, naar saavel Brudgom som Brud henhøre til denne Tro.

Efterat Ministeriet i denne Anledning har nedlagt allerunderdanigst Forestilling, har det behaget Hans Majestæt under 10de Mai d. A. allernaadigst at bifalde, at der, uanseet den Kgl. Resolution af 6te Marts 1813, for Fremtiden ikke skal udkræves særskilt Tilladelse for at Geistlige af den mosaiske Troesbekjendelse med juridisk Virkning kunne foretage Vielser, naar saavel Brudgom som Brud høre til bemeldte Tro.

Ved Sognepræst Beyers Forflyttelse d. 31te Mai sidstleden er Vester- og Østeregede Sognekald i Sjællands Stift blevet ledigt, og i Henhold til den allerhøieste Resolution af 5te Februar 1847, ifølge hvilken, ved den først indtrædende Vacance i bemeldte Sognekald, de til Sammenhørende Menigheder samt Ulsø og Braaby Sogne, hvilke sidstnævnte tvende Sogne hidtil have udgjort et Pastorat, skulde omannecteres, saaledes at Braaby Sogn forenedes med Vesteregede, og Østeregede Sogn forenedes med Ulsø Sogn, — er den saaledes bestemte Forandring nu iværksat, idet den hidtilværende Sognepræst for Ulsø og Braaby Menigheder, S. Wulff, under 10de Juli allernaadigst er entlediget som Sognepræst for den sidstnævnte Menighed og i dets Sted allernaadigst beskikket til Sognepræst tillige for Østeregede Menighed, ligesom derhos ogsaa Sognekaldet for Vesteregede og Braaby Menigheder ligeledes er blevet besat. Da der ved bemeldte allerhøieste Resolution af 5te Febr. 1847 allernaadigst blev forbeholdt Overdirecteuren for Gisselfeld adelige Jomfrukloster Forslagsret til det sidstnævnte Sognekalds Besættelse, er i Henhold hertil, samt da Vacancen var indtraadt forinden Grundloven havde erholdt allerhøieste Sanction, Embedets Besættelse for denne Gang skeet efter derom modtaget Forslag fra Grev Danneskiold-Samsø.

Fornævnte Vesteregede og Braaby Sognekald i Sjællands Stift samt Daler Sognekald i Ribe Stift (om de didhørende Udnævnelser see D. Kirket. Nr. 199) ere, efter Grundlovens Vedtagelse af Hans Majestæt Kongen, og i Henhold til Grundlovens § 97, de sidste, til hvilke der er udøvet Forslagsret af nogen Privatmand.

(Dep.-T.)

De to næste Uger udgaaer intet Nr. af Dansk Kirketidende.

☞ **Dansk Kirketidende** bestilles i de kjøbenhavnske **Boglader** og hos **Udgiverne**, i Provindserne paa **Posthusene**, i Kristiania hos **Feilberg** og **Landmark**, i Lund hos **Gleerup**.

Prisen er for 13 Nr. eller et Fjerdingaar 1 Rbd. Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse deraf.

Breve og Bidrag af navngivne Forfattere bedes Udgiverne tilstillet med Adresse: **C. J. Brandt, Lavendelstræde 89.**

Samlet og udgivet af **R. Th. Fenger** og **C. J. Brandt. Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 202.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Ellevte Søndag efter Trinitatis, den 19 August. [Nr. 46.

Den Danske Kirke,
betragtet af en Engelskmand.

At Torne ikke kan bære Figen, og Tidsler ikke Vindruer, maa Alle indrømme, men at vente tilsvarende Frugter af et Figentræ eller en Vinranke, vil Ingen kalde et urimeligt Haab. Hvad Udvikling vi tør vente af Norden i det hele, og vort Fædreland i Særdeleshed, beror ligeledes paa, hvad ejendommelig Kraft og Evne vi tiltro det; hvem der ingen saadan ser, kan heller ikke med Grund vente nogen Frugt der er Omtalen værd; men han maa da billigvis heller ikke fortænke den, der har lært at skønne paa det Liv der rørte sig i Norden, stærkest i gamle Dage men dog heller ikke sporløst i de nyere — ikke fortænke ham i at han har Haab om, at den samme Kraft som skød Blomsten, vil sætte Frugten. Med andre Ord, at ligesom Norden tidlig havde sit ejendommelige Liv og sin egen Betragtning deraf, saaledes vil det ogsaa faa sin ejendommelige Udvikling og Forklaring. Er de endnu kun faa, som dele dette Haab og have Lyst til at arbejde paa dets Opfyldelse, da maa vi dog haabe deres Tal snart maatte vore, om ej for andet, saa for at ikke Udlændinge og Fremmede skulle komme os i Forkjøbet, og fortælle os hvad vi burde vide langt bedre. Se vi til den sædvanlige Side, til Tyskerne, har det vel ingen Nød. De er saa vant til at se os i deres Kølvand, at de drømme ikke om, der gives anden Vej for os, mindre om at vi skulde faa Mod til at følge den. Derimod turde det vel hænde, at navnlig Engellænderne — nu da vor Krig med Tyskerne har vendt den store Verdens Øjne paa os — snarere kunde faa Øje paa hvad der er Nordboerne ejendommeligt, og inden vi vente det, begynde at lære os Besked om os selv. Som et lille Bevis paa at vore vestlige Gjenboer har begyndt at se os efter, meddele vi nedenstaaende Betragtninger over vore Kirkelige Forhold, efter et engelsk Maanedskrift „*the new monthly magazine*“ (Juni 1849); thi hvormeget man maaske i det enkelte vil have at indvende mod den Besked Forfatteren giver, er Billedet dog anderledes livlig opfattet, end hvad man af den Art plejer at se fra Tyskland, og vil sagtens ogsaa, som Nyhed i den engelske Læseverden, gaa dens Tidskrifter rundt, ikke blot i Gammel-England, men i den ny Verden med.

C. Br.

Det vil for Øjeblikket være et vanskeligt Hverv at skulle skildre den Danske Kirkes Tilstand og Stilling; thi paa den ene Side vilde det neppe være ret at fremstille den som en Tingenes Tilstand, Alle vare enige i skulde forandres; og paa den anden Side vilde man ikke fare mindre vild, om man sagde, at Danmark allerede havde naaet, eller var vis paa at naa det Mynster paa en kirkelig Forfatning, som, med en lykkelig Enstemmighed, har svævet alle dem for Øje hvem Sagen ligger paa Hjerte. Vilde man gjøre et Forsøg derpaa, maatte det da idetmindste ske under samme Forudsætning som Tyskerne 1848 immer havde i *mente*, naar de talte om det enige Tyske Rige som det der virkeliggjorde enhver Fuldkommenhed, nemlig — „naar det bliver som det burde være“. Derfor antage vi, det vil være den bedste Fremgangsmaade at vise hvorledes den Danske Kirkes Tilstand var i det Øjeblik da den blev ramt af det Slag, som 1848 rystede alle bestaaende Indretninger i Danmark, og fremdeles hvorledes den har taalt dette Stød.

Efter Reformationen og Enevældens Indførelse i Danmark var Kirken Statsmagten umiddelbar underlagt og blev betragtet som dens Terne. Det er sandt, den beholdt sine Bisper, (den apostoliske Følge, var imidlertid af-

brudt; den første protestantiske Bisp i Sælland, Danmarks Primas, modtog Ordinationen af Luthers berømte Discipel, Bugenhagen, en simpel Præst) men denne Myndighed vär bleven ren aandelig, og udøvedes alene ved det geistlige Tilsyn med Kirker og Skoler. Bispestolene stode under Kancelliet, der udelukkende bestod af Jurister og havde Forretninger af den forskjelligste Slags at varetage. Skjønt denne Øvrighed slet ikke havde nogen kirkelig Karakter, var det ikke desmindre Følgen af det strænge Centralisations-System, at alle Sager som angik Kirken og det offenlige Undervisnings-Væsen vare henlagte under dens Myndighed, og den styrede dem uden alt Hensyn til deres egenlige Væsen. Medens den Danske Kirke saaledes savnede al den Hjælp og Bistand som høj kirkelig Myndighed kunde give den i Staten, kom den lykkeligvis aldrig i den Nødvendighed at skulle modstaa fjendtlige Angreb udenfra. I de senere Aaringer herskede der en almindelig Misfornøjelse med den Tingenes Tilstand, vi nu have beskrevet; Professor Clausen, Senior i det theologiske Fakultet ved Kjøbenhavns Universitet, ved hvis Løbebane vi skal dvæle mere omstændelig i det følgende, havde i mange Aar talt og stræbet for en selvstændig Overbestyrelse af Kirken, Universitetet og Undervisningsvæsnet i det Hele. Geistligheden i Hovedstaden og i Stifterne udenfor samme holdt Møder for indbyrdes at drøfte og fremme denne Sag. Det almindelige Ønske om en Reform i denne Retning blev enstemmig givet tilkjende i Provindsial-Stændernes Forsamlinger, og den sidstafdøde Konge Kristian d. 8de gav det sit Bifald og lovede det sin Bistand. Men Forsøget strandede paa, at det oprørske Parti i Hertugdømmene satte sig imod at disse skulde deltage med Danmark i denne Reform. Da endelig Udbrudet af det slesvig-holstenske Oprør brød den Trolddom, der som et Mareridt tyngede paa alle Danmarks indvortes Forhold, undergik hele Regjerings-Sy-

stemet en Forandring; og en Præst, Hr. Monrad, fik Sæde i Statsraadet, som Minister for Kirke- og Undervisningsvæsnet. Skjønt hans Udnævnelse fornemmelig var sket af politiske Hensyn, blev den dog hilset som et godt Varsel for Kirken, og dette Haab blev heller ikke beskæmmet. En Rundskrivelse fra Ministeren, af 9de Maj 1848, lovede den lutherske Kirke, som Danmarks Folkekirke, en repræsentativ Forfatning, og indbød Geistligheden til at skikke Affendinger til at danne en Synode, der skulde sammensattes af et lige Antal af Geistlige og Lægmænd; de første skulde vælges af Bisperne, det theologiske Fakultet ved Universitetet, og den ringere Geistlighed; de sidste af Amtsraadene. Alle Lov-Forslag vedkommende Kirken skulde forelægges denne Synode, førend Rigsdagen gav dem Lovs-Kraft. Dette Cirkulære blev modtaget med almindeligt Bifald; Udtrykket „Folkekirke,“ som deri var sat istedetfor det før brugelige „Statskirke,“ blev især billiget, og blev taget som Pant paa, at til samme Tid som Kirken bliver frigjort fra Staten og ophører at være en Statskirke, i den forrige Betydning af Ordet, vil ikke desmindre et inderligt Baand vedblive at bestaa mellem begge; og det er et Forhold som virkelig i dette Tilfælde maa kaldes naturligt, forbi hele det danske Folk næsten udelukkende hører til den lutherske Kirke. Det theologiske Fakultet foreslog dog, skjønt det fuldkommen billigede Hovedpunkterne i Cirkulæret, nogle faa Modifikationer, og androg især paa et Punkt af stor Betydning, nemlig, at den første Synode skulde sammenkaldes før Rigsdagen kom sammen, for at Kirkens Ønsker udtømmende kunde blive drøftede og udtalte før det tilkommende Forhold mellem Kirke og Stat blev fastsat i den nye Grundlov som denne Rigsdag skulde give Landet. Da Ministeren afslog denne Begjering, lod Hovedstadens geistlige Konvent udgaa en Erklæring imod denne Ministeriets Afgjørelse, som senere blev tiltraadt af forskjellige Præste-

konventer i Sælland, og maa betragtes som et Udtryk af Gejstlighedens Anskuelse i det hele. De tre Mænds Navne, som bleve valgte til at affatte Erklæringen, ere af stor Betydning; og vi skal derfor snart vende tibage til den Stilling som disse tre Mænd, Clausen, Grundtvig og Martensen, indtage i den danske Kirke. Gejstlighedens Erklæring forblev uden Virkning paa Regjeringens Beslutning, thi Rigsdagens snarlige Sammenkaldelse blev af politiske Grunde anset som uundgaaelig nødvendig, og den foreløbige Sammenkaldelse af en Synode var saaledes ikke mulig at sætte i Værk.

I November Maaned forrige Aar stiftede en Del af Statsraadet, ved hvilken Lejlighed Monrad opgav sin Portefeuille og Professor Madvig kom i hans Sted, medens Professor Clausen ogsaa fik Sæde i Kabinettet, som Minister uden Portefeuille. Den ny Minister for de kirkelige Anliggender, som er Professor, ikke i Theologi men i de klassiske Sprog, og som skylder de parlementariske Gaver, hvorpaa han havde givet Prøve, sin ny Værdighed — fik paa Rigsdagen snart Leilighed til at udtale sig paa en Maade, som fuldkommen tilfredsstillede alle Kirkens Venner. Et Medlem af Venstre (— et Parti der i visse Maader maa siges at have dannet sig efter Partierne paa Fastlandet af samme Navn, og som handler og taler i Overensstemmelse med sine Forbilleder, skjønt det i Danmark er stillet under hel andre Omstændigheder —) spurgte Kultusministeren, om Regjeringen ikke havde isinde at nedlægge Bispestolene, for at benytte Bispernes Indkomster til at forbedre og udvide den offenlige Undervisning. Et Spørgsmaal af denne Slags var meget ubetimeligt i Danmark, hvor Bispernes Indtægter ingenlunde ere mer end Vederlag for deres Gjerning, og hvor disse Embedsmænd altid have udmærket sig ved deres Nidkærhed for den offenlige Undervisning, som ogsaa i Forhold til Midlerne staar paa en god Fod. Paa dette Spørgsmaal svarede Professor Madvig, at paa en saadan Nedlæggelse af Bispestolene havde man slet ikke tænkt, og at der i det hele ingen Forandringer vilde blive foretagne i Kirkens indre Anliggender og Indretninger førend dens Medlemmers Ønsker var bleven hørt, og heller ikke førend Grundloven havde bestemt det fremtidige Forhold mellem Kirken og Staten. Da han fremdeles blev spurgt, hvad han forstod ved „Kirken,“ svarede han, at derved forstod han baade Gejstligheden og Menighederne, som derfor havde lige Krav paa at have deres Talsmænd paa de paatænkte Synoder; men da Kirkens Ønsker fandt sit stærkeste, klareste og bedst betænkte Udtryk i Gejstligheden, burde Regjeringen, efter hans Mening, følgelig tage særdeles Hensyn til Gejstlighedens Ønsker, navnlig i Sager af den Natur hvorom Talen var her, der nærmest vedrørte Gejstligheden. Vi kan ved den Lejlighed ikke undlade at bemærke, at skjønt Borgerne i Danmark ere Medlemmer af samme Religions-Samfund, og skjønt den Danske Kirke ikke gjør „nogen mystisk Adskillelse“ mellem de gejstlige og de læge Medlemmer, men blot betragter denne Adskillelse som en menneskelig Indretning, i viis Overenstemmelse med Menneskets og Kirkens Natur: saa har det dog i Danmark altid været anerkjendt, at Staten og Kirken burde have særskilt Repræsentation, og at Gejstligheden, som Gejstlighed, maatte have sin Del i Kirkens Repræsentation. Den Danske Kirke har saaledes 1848 udenfra, ved Oprettelse af Ministeriet for de kirkelige Anliggender, opnaaet en af de to Velsignelser hvorefter den længe har sukket, nemlig en uafhængig Bestyrelse, og Løftet om den anden, nemlig en uafhængig Repræsentation; og ved at opløste sin Røst har den forebygget Indgreb og Forandring i dens indre Ordning, før den har naaet at faa et lovligt Organ, gjennem hvilket den kan udtale sine Ønsker og sine Krav. Naar vi hertil føje, at midt i den Usikkerhed i Alt, som Omdannelsen af Stats-

forfatningen har foraarsaget, — idet mange af de gamle Indretninger have mistet deres Anseelse, uden at være erstattede af nye, — har ingen forstyrrende Optrin fundet Sted; at det forrige gode Forhold mellem Menighederne og deres Præster ikke for et Øieblik er brudt; at intet dissenterende, intet nyt Parti har reist sig (medens paa den anden Side, de faa protestantiske Sekter, som i Forveien bestod, de mæriske Brødre og Gjendøberne, de Romersk-Katolske og Reformerte Samfund som for længe siden vare indførte, have erholdt fuldkommen Gudsdyrkelses-Frihed og Borgerret); at endelig Folket har søgt og erholdt Mod og Styrke til at modstaa de Farer som true Staten med Ødelæggelse: — da tro vi det vil almindelig indrømmes, at der er Grund til at haabe, at Morgenen til en lys Dag er begyndt at rinde op over den Danske Kirke.

Valget, som vi ovenfor berørte, af Grundtvig, Clausen og Martensen, til at være Kirkens Talsmænd, er i høieste Grad mærkeligt og vi skulle bestræbe os for at tydeliggjøre den dybe Betydning deraf ved en kort Skildring af disse tre udmærkede Theologers Karakter og Virksomhed. Ved at nævne de to Første, opkommer almindelig hos deres Kyndinge Tanken om en slaaende Modsætning; og dog maa man indrømme, at Valget kunde ikke være bedre truffet, thi i disse tre er ethvert Medlem af den Danske Kirke repræsenteret, og al Kirkens Kamp og Udvikling i det sidste halve Aarhundrede personificeret. De sidste halvtredsindstyve, eller rettere de sidste tredive Aar har uomtvistelig været af størst Betydning i hele den Danske Kirkes Historie, som i dette Tidsrum har antaget en uafhængig Stilling, og stadig udviklet alle sine eiendommelige Kræfter. Før dette Tidsrum var den Danske Kirke i Virkeligheden ikke andet end en Oversættelse af den protestantiske Kirke i Almindelighed, og navnlig af den Tydske Kirke, og man kunde deri kun spore faa Eiendommeligheder og enkelte Spirer til en tilkommende selvstændig Virksomhed. Vi vil her kortelig berøre nogle af disse eiendommelige Træk, førend vi gaae over til at skildre den mere uafhængige Udvikling i det seneste Tidsrum. Medens den Romerske Katolicisme herskede i Norden, maa vi saaledes fremhæve de Skandinaviske Kirkers langvarige Kamp imod Indførelsen af Præsternes Cølibat, som især fandt Modstand blandt den sydske Geistlighed, og aldrig blev indført paa Island. Reformationen blev indført i Danmark ganske efter tysk Mønster, og udmærkede sig kun derved, at Kampen blev ført med større Maadehold, hvad der var en naturlig Følge af at den var kun en Gjenklang af hvad der foregik andensteds. De Lutherske Lærdomme blev enstemmig antagne i Norden, men med det samme mildnede man de skarpeste Stridspunkter, som vare udhævede i Modsætning til andre Kirkesamfund. Medens de stræng orthodoxe Lutheraner, i Tydskland, ved skarpere og skarpere Symboler, stræbte at knytte deres Tilhængere mere og mere fast, drøftedes de theologiske Spørgsmaal frit i Danmark; og den første blandt de Danske Theologer, Professor Hemmingsen, forsvarede Tankernes Frihed i Tale og Skrift. Hans berømteste Værk, *Pastor*, indtog en udmærket Plads blandt de af Paven forbudte Bøger. De tydske Hof-Theologer bestræbte sig for, men i Førstningen forgæves, ved Hjælp af deres respective Hoffers Indflydelse, at bringe denne farlige Modstander til Tavshed; den danske Konge Frederik den Anden, og den danske Kirke forblev længe døv mod deres Forestillinger, og svarede dem undvigende. Tilsidst blev dog Hemmingsen nødt til at nedlægge sit Embede, og endogsaa overtalt til at afgive en Slags Gjenkaldelse af hans tidligere fremsatte Lærdomme. Kurfyrsten af Saxen sendte Frederik den Anden et Exemplar af *Formula Concordiæ*, prægtig indbundet i Fløil og Guld, med Anmodning om at han

vilde nøde sin Geistlighed til at underskrive den, som det sikreste Tegn paa Orthodoxi. Da Kongen havde gjort sig bekjendt med Bogen og overvejet Sagen, stod han en Nat op af sin Seng, ringede paa Klokken og befalede Tjeneren at tænde Ild, „han havde fanget en slem Djævel, sagde han, som han vilde brænde;“ og nogle Øjeblik derefter blev *Formula concordiæ* — som efter Jesuiternes Sigende i mange Dele var en *Formula Discordiæ* — ofret til Luerne. Saaledes slap Danmark idetmindste for den umiddelbare Indflydelse af dette aandelige Tyranni som laa saa tungt paa Tydskland, og som tilsidst i dette Land fremkaldte en ødelæggende og sørgelig Reaction. Det er iøvrigt mærkeligt nok at den berømte Calixt, som var theologisk Professor i Helmsted i Hannover — et Universitet, der havde vægret sig ved at gaa ind under Concordie-Aaget —, var af Byrd en dansk Slesviger. Mon man ikke med Grund skulde kunne tilskrive hans fremmede Herkomst, saavelsom hans nøje Kjendskab til og hyppige Ophold i fremmede Lande, disse ejendommelige Træk i hans Karakter, der stillede ham i Modsætning til alle hans tydske Samtidige, og holdt ham oppe, i hans standhaftige Stræben efter at befri sig selv fra det aandelige Trældoms-Aag, trods alle de Forfølgelser han var underkastet?

Iblandt den Danske Kirkes folkeligste Frugter fortjener de smukke Kirkepsalmer fremfor alt at nævnes. De Forfattere som mest have udmærket sig i denne Digtart, ere Bisskop Kingo († 1703) Sønnesøn af en Skotsk Væver som bosatte sig i Danmark; Bisskop Brorson († 1764), og Grundtvig, hvem vi allerede flere Gange have omtalt. I den Danske Gudstjeneste indtager Psalmesangen ikke samme Plads som i den Engelske; nyere Digteres Hymner ere her satte istedetfor Davids Psalmer, de betragtes ikke som Guds Ord til Folket (dette bliver givet i Epistelen, Evangeliet og Prædikenen, som danner Midtpunktet i Gudstjenesten) men som Udtrykket for Menighedens Følelser, som dennes subjektive Svar, som Indklædningen for dens Lov, dens Tak, dens Bønner. Disse Psalmer ere samlede under forskjellige Rubrikker, efter deres dogmatiske Indhold, og passende til de forskjellige Lejligheder til hvilke de ere forfattede. Præsten bestemmer hvergang de Psalmer som skal synges. Det følger af sig selv, at den autoriserede Psalmebog, der som saadan bruges i alle Landets Kirker, Tid efter anden trænger til en Fornyelse eller et Gjennemsyn, saa at nye og gode Arbejder kunne optages, og gamle som have viist sig ubrugbare for Menigheden enten udslettes eller omstøbes, hvis de i Form og Sprog ere forældede. Den Samling som for nærværende Tid bruges er fra 1798; og skjønt den ikke er saa daarlig som dens Fødselsaar maatte lade En formode, — thi i saa Fald vilde den for længe siden være bleven afskaffet — saa er dog dens kolde, prosaiske Karakter langtfra at give en sand Forestilling om Blomsten paa denne Gren af den Danske Literatur. Imidlertid har Sællands nuværende navnkundige Bisskop *Dr.* Mynster samlet mange af de smukkeste gamle Psalmer, efter at have underkastet dem et hensigtsmæssigt Gjennemsyn, i et Tillæg, der kan tjene som en Kommentar over Hovedsamlingens Fejl, og viser at disse bestaa fornemmelig i Optagelsen af matte og flaue nyere Arbejder, istedetfor de gamle Psalmer, der ere saa fulde af Kærn og Kraft, omendog forældede og uskjønne i Formen.

Men uagtet disse faa Undtagelser, var den Danske Kirke dog, som ovenfor berørt, i det hele stærkt paavirket af den Tydske; efterlignede dens Bevægelser, og optog først dens Strænghed, og siden dens Slaphed, Rationalismen og Fritænkeriet. Love og Anordninger som udgik til Landemoderne — saaledes f. Ex. følgende fra 1580: „Det er ingen Præst tilladt, at paa

dike offenlig, eller i offenlige Møder at forhandle den ny tyske Theologi om Herrens Nadvere" — tale snarere for end imod, at man ialmindelighed slavisk efterlignede alle Nyheder i Tyskland.

Det er alene i det nittende Aarhundrede at den protestantiske Kirkes Kampe i Danmark har antaget en uafhængig Karakter, og at man ikke blot er afveget fra, men endog i visse Dele har modsat sig den kirkelige og theologiske Udvikling i Tyskland; denne Modstand er især kommen tilsyne ved den nyeste Frugt af den tyske Rationalisme, Strauss's Skole. Danskernes Modstand mod denne Bevægelse og den fri og uafhængige Tankegang der har gjort sig gjældende hos dem i aandelige Sager, vil blive indlysende ved at betragte de tre ovennævnte Theologer, Grundtvig, Clausen, og Martensen's Virksomhed og deres indbyrdes Forhold. En Filosof af den nye tyske Skole vilde paa Øieblikket bestemme det Forhold hvori disse Mænd staa til hinanden, ved at sige, de to Ældre, Grundtvig og Clausen, betegne de tilsvarende og lige sande Modsætninger, og Martensen den høiere Enhed som forener og forsoner de To med hinanden. Mod saadan en Forklaring maa vi ikke desmindre alvorlig protestere: disse Mænd ere alle tre levende Personligheder, og ikke abstrakte Størrelser, hvis gjensidige Stilling mathematisk kan bestemmes; og Enhver af deres Liv har været en fortsat og stadig Udvikling.

Begavet med de gamle Profeters Aand og Kraft, staar Grundtvig som en Profet i den nyere Historie, thi med kristelig og fædrelandsk Begeistring prædikede han Tro og Omvendelse blandt sit Folk; og derfor kan den mægtige Nidkærhed og Virksomhed han har udfoldet kun fuldelig antydes ved denne Sammenligning. Hans Indflydelse paa hans Landsmænd har været og er endnu stedse ubegrændset; men han maa betragtes som en Surdeig i den store Masse, og de Virkninger hans Gjerning engang vil have paa den ere derfor uberegnelige. Thi ofte har hans Ord været saa eiendommelige og i saa stærk Modsætning til Tidens Tankegang, at hans Røst lang Tid har været og i visse Maader endnu er som en Røst i Ørken. Næsten i et halvt Aarhundrede har enhver Fare som truede hans Tro og hans Fædreland fremstillet sig for hans profetiske Blik i al dens forfærdende Storhed, og hans Tordenrøst har han hævet for at varsle og advare.

Medens han studerede ved Kiøbenhavns Universitet, indtil 1803, lagde han sig efter de gamle Nordiske (nu Islandske) Tungemaal, som fordum var de tre skandinaviske Rigers Fælles-Sprog; og hørte Forelæsninger af hans Slægtning, den Danske Natur-Filosof Henrik Steffens, der siden blev saa navnkundig som Professor i Berlin, og som udøvede en mærkværdig vækkende Indflydelse paa adskillige af Danmarks største Aander. Som Huslærer paa Langeland studerede Grundtvig senere Shakspeare, Gøthe, Schiller, Fichte og Schelling, men fremfor alt, sin Landsmand, Adam Øhlenschlægers poetiske Værker, som dengang nylig vare udkomne. Af disse sidstnævnte Værker, i hvilke det gamle hedenske Norden saa vidunderlig er fremstillet, modtog Grundtvig et afgjørende Indtryk; og da den nye Skole i den folkelige Digtekunst, som Øhlenschlæger grundlagde, er af stor Betydning ikke alene med Hensyn til det danske Folks poetiske, men ogsaa dets religiøse Følelser, ville vi et Øieblik dvæle ved denne Gjenstand.

I Tyskland havde Gøthe betragtet Kristendommen som et forældet Trin i Verdens historiske Udvikling og ikke værdiget den nogen Opmærksomhed; Schiller sørgede over at Skønheds-Idealet var flygtet fra Jorden med Grækenlands Guder; Heine og andre moderne Digtere sang Pantheismens og Materialismens Hosianna og dvælede med Lyst ved Sydens klassiske Oldtid. Paa lige Maade og maaske efter

større Maalestok have Nordens Digtere søgt et Hvilepunkt og Vækkemiddel i Fortiden; men de have søgt dem i deres eget Lands Fortid. De have i dens Fylde fremmanet Nordens hedenske Oldtid, med sin høje Udvikling, som dog hidtil var saa lidt bekjendt. De have ikke blot malet et levende Billede af Norden som det var, men de have ogsaa gjort Anvendelse deraf og givet det den Indflydelse paa Folkets Sind og Tanker, som det for nærværende Tid udøver. De have viist hvorledes Oldtids-Livet var bestemt til at bane Kristendommen Vej, og hvorledes det ved den sande Tro blev renset og helliget, og opreist til et nyt og højere Liv. Thi saaledes er det, det er en Kjendsgjerning af den højeste Betydning at Nordens gamle Gudelære, i Modsætning til Grækenlands, lærte at denne Verden skulde forgaa, og at der var en Splid mellem Verden som den var og dens Grundbillede. Midtpunktet i denne Oldtidslære var nemlig Undergangen som ventede den bestaaende Verdensorden. Nordboerne var en Kæmpe-Stamme, deres Religion bar derfor samme Præg, og de kunde ikke opfatte det aandelige Liv og dets Virksomhed uden som Kamp og Strid. Ogsaa Guderne, tænkte de sig, førte et Liv som Kæmper og Helte; og lønnede deres tro Dyrkere, naar de havde døet Heltenes Død, med en stadig Gjentagelse af Kampene, hvori de som faldt stode op igjen for at begynde Kampen paany. Saalænge denne Verden stod — det var de gamle Nordboers Tro — laa Aserne, de gode Guder som boede i Himlen, (saasom den vise Odin, den stærke Thor, den selvopofrende Tyr og Andre) i uafbrudt Kamp mod de onde Magter, de grusomme og uhyre Jætter, de snedige og ondskabsfulde Dværge, hvis Lyst var at forurette og ødelægge Menneskeslægten.

Tordenguden Thor med sin vældige Hammer fremstilles især som den der forfølger de onde Magter ligetil Jordens Afgrunde, hvor de have deres Boliger (aabenbar i Billedsprog

Aandens Kamp mod Naturmagterne). Tapperhed, var blandt Mænd den største Dyd; de som faldt paa Valpladsen blev af Odins Kampmøer, Valkyrierne, førte til Gudernes Hjem, hvor de bleve modtagne som Gæster ved de festlige Drikkelag, ved hvilke Brage, Sagamændenes og Skjaldenes Gud, slog Harpen til Sang om Guders og Kæmpers Heltedaad; og hvor Adgang tilstedtes dem til at tage Del i Gudernes store Kamp med de onde Magter. Men denne Verden bærer sin Undergangs Spire i sig. Odins Søn, den fromme og ædle Balder, er falden som Offer for de onde Magters Forræderi. Ragnarok, Gudernes Undergang, er forhaanden; da løslades alle onde Magter til Kamp med Guderne, Fenrisulven bryder sine Lænker og sluger Odin, men førend Guderne falde, have de givet alle Uhyrerne Banesaar. Thor dræber den frygtelige Midgaardsorm (Verdensslangen), men ni Skridt fra den, falder han som Offer for dens eddergiftige Sting. Himmel og Jord ere ødelagte. Men derefter skal en ny Verden dukke frem, de gode Guder atter leve op, rensede og helligede, til et nyt uskyldigt Liv og gjenfinde Tavl-Bret og Terningerne hvormed de legede før Synden kom ind i Verden; en ypperligere Menneskeslægt skal befolke Jorden; de Gode skal efter Døden bo hos Alfader i Gimle, medens de Onde ere dømte til at pines i det forfærdelige Nastrond.

De ældste kristne Missionærer benyttede sig af denne Tro, som et herligt Bindeled hvormed de kunde knytte den nye Tro til den gamle; og de fremstillede Ragnaroks-Mythen som en Spaadom, hvis sande Mening var Kristendommens Indførelse. Den var i Virkelighed uimodsigelig det sande Udtryk for de nordiske Vismænds Betragtning af Livet og Verdens historiske Udvikling, som med Sandhed kan kaldes en stadig tilbagevendende Død, hvergang fulgt af nyt Liv. Det vil sige, alle Grundtanker udfolde sig til større Renhed gjennem den [illegible]

neladende Død som finder Sted naar Aanden afkaster det gamle, forslidte Klædebon og iforer sig et nyt. Somme vil maaske tvivle om at en saa dybt gjennemtænkt Livsanskuelse har kunnet findes i saa fjerne Tider; men skjønt vi ikke ville paastaa at denne Mythens dybere Mening udgjorde en Del af den almindelige Folketro, saa ere vi dog overbeviste om — hvad der fremgaar af de ældste opbevarede Digte — at denne Fortolkning er bleven lagt deri af Nogle. Oprindelig var Nordens Guder Personifikationer af Natur-Fænomener, men denne Oprindelse var, ved de fleste Guder, aldeles forglemt i Tidens Løb; og Grundtvig har derfor paa en Maade Ret, naar han siger, at den Græske Mythologi afbildede Naturen, og den Nordiske Mythologi afbildede Historien i sine Guder; thi Guderne bleve tilsidst Fremstillinger af Menneskeaandens Liv og Kampe, saaledes som disse afspejle sig i Historien.

Disse de gamle Nordiske Vismænds Livsbetragtninger have, forsaavidt de træde frem i de enkelte Guders Historie og Bedrifter, frembudt Skandinaviens nyere Digtere Stof til deres Værker. De har i fuldere Maade set den gamle Spaadom opfyldt, end Missionærerne; thi de have ikke alene set de gamle Myther om Guderne — som Religion — vige for den alene sande Tro, men set dem leve op igjen i Folkedigtningen, som Udtryk for Nordens Aand, dens Tanke og Virksomhed. Men det er ikke blot Nordens Mythologi og dens Hovedkilde, Edda (Oldemoderen), en Samling af Digte der ere ældre end al Historie og Tidsregning i Norden, som har opfordret Digterne til at skildre Hedenskabets Fald i Norden for den Almægtiges Aabenbaring; denne Begivenhed selv, som gik for sig lidt efter lidt i Løbet af to Aarhundreder, er bleven opbevaret i gamle Skrifter, som frembyde en rig Kilde hvoraf Digterne kunne øse. Denne Gjenstand er derfor gjentagne Gange bleven behandlet af Øhlenschlæger i hans historiske Tragedier, og navnlig i „Hakon Jarl," medens den gamle Eddas Syner ligge til Grund for hans episke Digt „Nordens Guder." Den svenske Digter Tegner har ligervis i sit berømte Digt „Frithiofs Saga" anvendt Hentydninger til Gudernes Undergang, skjønt de strængt taget ikke høre til den Saga, hvorpaa hans Digt er grundet.

I Løbet af forrige Aar, der vil blive af stor Betydning i den nyere danske Literatur-Historie, udgav Digteren Hauch en meget tiltrækkende Beskrivelse af denne mærkelige Kamp mellem den gamle og den nye Tro, i en Form som hidindtil lidet er bleven benyttet til saadanne Gjenstande. Værket hvortil vi sigte, „Thorvald Vidførles Saga," er en Novelle eller rettere en Fortælling, som i Form og Indhold kommer den Islandske Sagaliteratur fra Middelalderen meget nær.

(fortsættes).

Udnævnelser og ledige Embeder.

22. Juli. Provst for Sønder, Mols og Øster-Lisberg Herreder samt Sognepræst for Knebel og Roelse i Randers Amt, C. U. Boesen, beskikket til Sognepræst for Hjortshøi, Egaa og Elev i samme Amt; forhenv. pers. Kapellan for Korup og Ubberød i Odense Amt, R. F. Baggesen, til Sognepræst og Skolelærer for Øen Hirtsholmen under Hjørring Amt.

29. Juli *Cand. theol.* R. Rasmussen beskikket til pers. Kapellan hos Sognepræsten for Verninge i Odense Amt, Konsistorialraad H. M. Schiøtt.

30. Juli. Sognepræst for Thorsted og Hover i Ringkjøbing Amt, F. C. Halse, beskikket til Sognepræst for Kobberup Feldingborg og Gammelstrup, i Viborg Amt og Stift; Anden Lærer ved Jellinge Skolelærer-Seminarium, *Cand. theol* H. F. Binzer til Sognepræst for Alminde og resid. Kapellan ved Kirken i Kolding.

4. August. Adjunkt ved Realskolen i Aarhus, R. T. Worm, beskikket til Sognepræst for Ruld og Vebbestrup i Aalborg Amt Viborg Stift.

5. August. Sognepræst for Børglum, Vesby og Furreby i Hjørring Amt, C. Budde, beskikket til derhos at være Provst for Dronninglund og Børglum Herreder; og Sognepræst for Strø i Frederiksborg Amt, C. A. Wandall, til desforuden at være Lektor i det grønlandske Sprog; forhenv. pers. Kapellan for Vær og Nebel i Skanderborg Amt, C. F. W. Berntk, til pers. Kapellan paa eget An- og Tilsvar hos Sognepræsten for Odder og Tvenstrup i Aarhus Amt, C. F. T. Gottschalk; *Cand. theol.* J. C Thievitz til ordin. Katechet og Første Lærer ved Borgerskolen i Svendborg; ordin. Katechet og Første Lærer ved Borgerskolen i Vordingborg, G. C. Mønster, til Sognepræst for Skjørping og Fræer i Aalborg Amt, Viborg Stift; Sognepræst for Snodstrup i Frederiksborg Amt, J. C. Brangstrup, til Sognepræst for Jyllinge og Gundsømagle i Kjøbenhavns Amt.

27 Juli. Knebel og Roelse Sognekald i Randers Amt (296 Rbd.).

8 August. Thorsted og Hover Sognekald i Ringkjøbing Amt (164 Rbd.); Snodstrup Sognekald i i Frederiksborg Amt (195 Rbd.).

Samlet og udgivet af N. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 203.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Tolvte Søndag efter Trinitatis, den 26 August. [Nr. 47.

Svar fra Cultusministeriet

paa Roeskilde Præsteconvents Andragende af 9de Juli.

Ved Roeskilde Præsteconvents Møde den 5te Juli d. A. blev det besluttet, at Formanden i Conventets Navn skulde indgaae til Cultusministeren med Andragende om, at Tilladelse maatte gives Landets Geistlige til ved Gudstjenesten at foretage Indsamlinger til Fordeel for de Egne, som havde liidt meest af Krigen. — Ifølge heraf indsendte jeg under 9de Juli følgende Skrivelse til Cultusministeren:

„I en ikke liden Samling af Geistlige, der — som vistnok Hr. Ministeren bekjendt — har sluttet en nærmere Forbindelse under Navnet „Roeskilde Convent" blev det under 5te Dennes eenstemmig vedtaget at anholde hos Hr. Ministeren om at De ved Deres formaaende Indflydelse vilde bevirke Tilladelse for Geistligheden til paa de Steder, hvor den finder det hensigtsmæssigt, at aabne en Indsamling under Gudstjenesten af frivillige Bidrag til de af Krigen meest hjemsøgte Egne i vort Fædreland. Og blev det derhos overdraget mig som Conventets Formand at frembære paa dets Vegne hiint eenstemmige Ønske.

I Overeensstemmelse med dette mig givne Hverv tillader jeg mig herved Allerærbødigst at anbefale ovennævnte Sag til Hr. Ministerens gunstige Imødekommen med Tilføiende at jeg og de geistlige Brødre, i hvis Navn jeg taler, holde os overbeviste om at denne Maade at indsamle patriotiske og menneskekjærlige Gaver vil finde almindelig Bifald og virksom Fremgang.

Det kom ved samme Leilighed under Overveielse om det maatte være meest passende at foretage en slig Indsamling ved Tavler eller ved udsatte Bækkener, uden at der dog i saa Henseende skete nogen Afstemning. Dette er og formeentlig af underordnet Vigtighed og kunde maaske rettest overlades til venlig Overeenskomst mellem Præst og Menighed."

Paa denne Skrivelse indløb under 28de Juli følgende Svar:

„I behagelig Skrivelse af 9de d. M. har Deres Høiærværdighed som Formand for Roeskilde Præsteconvent andraget paa, at der maatte udvirkes Tilladelse for de Geistlige til paa de Steder, hvor de maatte finde det hensigtsmæssigt, at aabne en Indsamling under Gudstjenesten af frivillige Bidrag til de af Krigen meest hjemsøgte Egne af Fædrelandet.

Angaaende denne Sag har jeg brevvexlet med Biskop Mynster, og efter derpaa at have forelagt den for mine Collegaer i Statsraadet, skulde jeg nu ikke undlade at meddele Deres Høiærværdighed, at det under Sagens Forhandling i Statsraadet, er befundet, at der stille sig overveiende Hindringer iveien for Iværksættelsen fra Regjeringens Side af den foreslaaede Foranstaltning.

Imedens nemlig Betydningen af det af-

Deres Hoiærværdighed i Deres eget og Embedsbrodres Navn indgivne Andragende har vundet saavel min som Statsraadets øvrige Medlemmers fuldkomne Paaskjønnelse og Anerkjendelse, er det befundet, at en saadan Tilladelse for Geistligheden, som den ansøgte, naar den meddeeltes af Regjeringen, ikke burde udgaae uden som almindelig for samtlige Stifters Geistlige, men at dette, saalænge den ikkun er ansøgt af Sjællands Stifts Geistlige, ikke vilde kunne skee, uden for de andre Stifters Vedkommende at antage Characteren af en Opfordring, hvilket imidlertid saameget mindre vilde være passende, som den hele Foranstaltning fra Regjeringens Side let kunde komme i Collision med de almindelige Skridt, som af den ville blive trufne, sigtende til at lette de af Krigens Lidelser meest hjemsøgte Egne ved en tvungen Fordeling af Trykket over hele Landet. Endelig er det bemærket, at der ikke i Deres Andragende er fremsat noget Forslag til Anvendelsen af de frivillige Bidrag, der paa den foreslaaede Maade under Regjeringens Tilladelse skulde indsamles fra Menighederne, og at disse Bidrag, saalænge ingen anden Autoritet eller Committee er organiseret, til hvis Forsorg Anvendelsen og Fordelingen af samme kunde betroes, formeentlig maatte blive at indsende til Finantsministeriet, hvoraf Følgen vilde blive, at det paa denne Maade Indkomne vilde blive absorberet af de øvrige Hjælpemidler, som Regjeringen maa tilveiebringe til Afhjælpningen af vore lidende Medborgeres Nød, og den umiddelbare Hensigt med den foreslaaede Foranstaltning, nemlig directe at komme disse tilhjælp, saaledes tildeels blive forfeilet.

Idet jeg endnu tilføier, at det ikke vil mangle de Geistlige paa Midler til paa anden Maade at indsamle de Bidrag, som Menighederne frivilligen maatte ville yde ved Siden af de tvungne Byrder, som ville blive dem paalagte til Erstatning til Beboerne af de af Fienden hjemsøgte Dele af Landet, — skulde jeg sluttelig anmode Deres Hoiærværdighed om behageligen at ville underrette de Embedsbrødre, i hvis Navn De har indgivet det omhandlede Andragende til Ministeriet, om Indholdet af nærværende Skrivelse."

Hvilket herved, i Mangel af anden beqvem Meddelelsesmaade, at Offentlighedens Vei bringes til de ærede Convents-Brødres Kundskab.

C. Pram Gad.

Den Danske Kirke,

betragtet af en Engelskmand.

(Sluttet)

Det mægtige Indtryk, Øhlenschlægers mythologiske Digte gjorde paa Grundtvig, kom tilsyne i hans første literære Frembringelser; saaledes i hans Forklaringer over nogle af Digtene i Edda, eller „Nordens Mythologi," udgivet 1808, og „Optrin af Kjempelivets Undergang i Norden," udgivet 1809. Medens Forfatteren i det sidstnævnte Værk skildrede den Omvæltning Kristendommen frembragde i Norden, blev han selv greben af kristelig Begejstring. At Nordens Helteaand aldrig kunde have bojet sig for nogen anden end for Kristendommens uimodstaaelige Magt, blev en af Grundtankerne i hans Sjæl. Det forekom ham, det var et Frafald fra den eneste sande Gud, at han saa længe havde spillet med verdslig Visdom, og at han havde drevet Afgudert med Nordens Guder. Den Grundforandring som foregik med ham fandt sit Udtryk i hans Dimisprædiken: „Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Hus?" Grundtvig gjorde et velmeente men haardt Angreb paa den Nationali-

stiske Skole, som havde afløst den foregaaende livløse Orthodoxi, men som, forenet med en høi Grad af Aandsfrihed og sædelig Kraft i Humanitetens Tjeneste, havde været heldigere i at knytte Menighederne til Kirkerne end nogen orthodox Skole kunde have gjort i den bevægede Tid som fulgte efter den franske Revolution. Senere har denne Rationalisme imidlertid i Danmark ført til en vis Grad af Tomhed og religiøs Ligegyldighed, men er dog ikke her, saaledes som i Tydskland, endt med afgjort Fiendskab mod al Religion.

Kjøbenhavns Præsteskab blev saa forbitret over det Angreb Grundtvig gjorde paa Dagens Prædikanter, at de lod sig ikke stille tilfreds, før han havde modtaget en Irettesættelse af Universitetets Konsistorium. Da Grundtvig saaledes var sat i Rationalismens Band, kunde han kun ved Sællands Bisp's særdeles Gunst opnaa at blive Kapellan hos sin egen Fader, som var Præst paa Landet. Den aandelige Forandring der var foregaaet med ham havde senere stærkere udviklet sig; han havde først i Sinde at tilintetgjøre sit udmærkede Digt „Optrin af Nordens Kæmpeliv," og udgav det endelig, efter hans egen Erklæring, fornemmeligt for „for at spotte og nægte Asernes Magt." I et andet Værk, kaldet „Kort Begreb af Verdens Kroniken," udgivet 1812, — som er det mest ensindige af alle hans Arbejder, men tillige det som bærer det stærkeste Præg af hans Genius — stævnede han Verdenshistorien for Skriftens Domstol. Men vi nødes til at forbigaa flere betydningsfulde Punkter i hans aandelige Virksomhed, og strax gaa til Hovedpunktet i Danmarks Kirkehistorie i nærværende Aarhundrede — nemlig hans Kamp med Professor Clausen, skjønt vi her dog kun ogsaa kortelig kan berøre denne.

Clausens Virksomhed som Lærd, som Lærer, som Forfatter, og som Fædrelandsven, har været ligesaa omfattende som Grundtvigs,

og har hidtil udøvet større Indflydelse; thi det har været Clausens Hverv at skabe, at opbygge, at samle og at ordne; medens Grundtvig har følt sig kaldet til at angribe alt det som ikke duede, og at udsaa Sæden til en Høst for Fremtiden, som denne alene kan modne. Grundtvigs Sjæl er et Krater, i hvis Dyb det bestandig gærer, medens det ejendommelige hos Clausen er Klarhed, Fasthed, og en klassisk Ro, forenet med fin men dulgt Følelse, og en altid virksom Villie. Disse to Mænd ligne overhoved kun hinanden i en vidunderlig Sjælsfriskhed. Man kan let begribe, at to saa ulige Naturer kunde kun mødes i Kamp, og at en alvorlig Dyst maatte bestaa mellem dem, førend der kunde sluttes Fred. Allerede i sin første Ungdom gav Clausen Prøver paa en omfattende og dyb Lærdom, en stor Klarhed i Tanken, og en grundig logisk Dannelse — men fremfor alt paa en usædvanlig Sjæls-Rigdom og Virksomhed. Efter at have tilbragt nogle Aar paa Udenlandsrejser, og især opholdt sig i Katolicismens og Protestantismens Hovedstæder, i Berlin, hvor han hørte Schleiermachers Forelæsninger, og i Rom — begyndte han 1820, dengang kun 27 Aar gammel, som Lærer ved Kjøbenhavns Højskole, en offenlig Løbebane, som indtil nærværende Øjeblik aldrig er bleven afbrudt (thi selv som Medlem af Statsraadet udfører han Størstedelen af sine Pligter som Universitetslærer), og som har været af særdeles Betydning for den Danske Kirke og den Danske Videnskabelighed. Frugterne af hans første Studier bleve offentliggjorte i hans store Værk „Katolicismens og Protestantismens Kirkeforfatning, Lære og Ritus" Kjøbenhavn 1825. Medens den tyske Oversættelse af dette Værk i Tydskland blev modtaget med Tegn paa Anerkjendelse og Agtelse, selv blandt Katoliker, og gav et nyt Stød til Skrift-Striden mellem de to Kirkesamfund, mødte det i Danmark den mest ensidige Modstand. Det gammeldags ortho-

dore Parti vilde intet se uden den farligste Rationalisme i Forfatterens videnskabelige Grandskning i Skriften, og i hans Skildring af Protestantismen, som en Kirke der aldrig staar stille i selvbehagelig Uvirksomhed, men altid gaar fremad, og stræber med uhæmmet Frihed til Maalet; og de truede endog med at danne et Skisma i Kirken.

Grundtvig som først havde været ansat som Præst i en Kjøbstad i Provindserne, og siden i Hovedstaden, stillede sig, ved et hæftigt Stridsskrift, kaldet „Kirkens Gjenmæle,“ i Spidsen for Bevægelsen mod Clausen, hvem han betegnede som en Fjende af Kristendommen og en Foragter af Guds Ord, der ikke burde taales som Præste-Lærer. Clausen saa sig nødt til at lægge Sag an mod Grundtvig, hvorefter dennes Beskyldninger bleve erklærede døde og magtesløse, og Forfatteren dømt i Mulkt, samt sat under Censur, hvorfra han først 1838 blev befriet. Dybt krænket ved denne Dom, følte Grundtvig at han kunde ikke vedblive at være Lærer i den Kirke som taalte Clausen, og han nedlagde derfor sit Embede; et Skridt som han dog siden har taget tilbage. Derpaa fulgte en Strid, hvori Grundtvig hævdede den Apostoliske Trosbekjendelse og den mundtlige Overlevering som de sande Vejledere til Skriftens Fortolkning, i Modsætning til Clausens Grundsætning at fortolke Skriften efter den Aand som gaar igjennem den, og er Troens Grund, Kilde og Vidne: en Strid som siden lidt efter lidt er hendøet, men som ikke kan siges at være endt, thi ingen af de Stridende er bleven overvundet. Dette var den nyere Theologis første Kamp i Danmark; eller maaske det vilde være rettere at sige, under denne Kamp vaktes den videnskabelige Aand, thi det maa i Gjerningen betragtes som en Kamp mellem den kritiske Videnskab paa den ene, og kirkelige og traditionelle Følelser og Meninger paa den anden Side. Medens Striden førtes, dannede der sig et talrigt Parti

blandt Præsterne og Menighederne, som saa en til Grundtvig som deres Anfører og betragtede ham som Forkæmper for den sande Kirke og den sande Tro. Dette Parti, der almindelig kaldtes „de Hellige“ eller „Pietisterne,“ og som mødte hyppig Modstand baade hos Publikum og den kirkelige Øvrighed, antog Tid efter anden en mere exklusiv Karakter, imedens det betragtede sine Medlemmer som Repræsentanter for den sande Kirke, og alle dem som Kirkens Fjender, der ikke troede som de. Særegne Stykker af den gamle Liturgi, som man havde lagt af — uden Tvivl især fordi de stred mod Præstestabets rationalistiske Tankegang — bleve af Pietisterne fastholdte som Tegn paa den ene saliggjørende Kirke, og enhver Afvigelse fra den blev erklæret for Kætteri. De droge igjen Kirkens gamle Psalmer frem og hængte ivrig ved dem, og i Sandhed synes disse ogsaa at være digtede i en mere religiøs Aand end de der afløste dem; de viste Forkærlighed for private gudelige Forsamlinger, fremfor den offenlige Gudstjeneste i Kirkerne; og paa mange Maader udmærkede de sig fra Kirkens mindre orthodore Medlemmer. Lykkeligvis kom det dog ikke til noget aabenbart Brudd, thi det vilde blive have ledet til Dannelsen af en Sekt, hvori Livet siden vilde blevet stillestaaende; Partiet forblev i Kirken, og lidt efter lidt, efterhaanden som Kirken har rettet disse Fejl som vare Skyld i Bortfjernelsen, er Riften begyndt at heles.

Megen Forargelse voldte det i Førstningen, da Regeringen, for at give efter for det Pietistiske Partis Paatrængenhed, forsøgte paa at fremtvinge en streng Jagttagelse af Liturgien, som den tilforn selv havde opgivet, og dens Befalinger blev ikke, og kunde ikke blive efterkomne. Senere er et Ønske kommet frem i Kirken selv, om en Forbedring af Liturgi og Psalmebog; og der er al Grund til at haabe, at idetmindste det sidste Ønske endelig vil blive opfyldt. Den overfladiske Opfattelse af Sakra-

menterne, og den overdrevne Vægt der lægges paa Prædikenen med Hensyn til dens belærende og rationelle Karakter, som tilforn var fremherskende i Kirken, og som havde stødt det orthodoxe Parti bort, er ogsaa gradvis forsvunden; og det staar nu til at haabe, at naar hele Massen bliver gjennemsyret af dette Partis dybere Religiøsitet, vil det tilsidst lade enhver Skranke falde, og atter frit blande sig med Flertallet af de Kristne i Landet.

Medens Kampen førtes mellem Grundtvig og Clausen, antoge Rationalisterne, som man let vil kunne begribe, at Sidstnævnte delte deres Anskuelser, de betragtede ham som deres Høvding og deltoge i Kampen mod Grundtvig. Senere døde Beskyldningerne mod Clausen for Rationalisme lidt efter lidt hen. I et Tidsløb af tredive Aar har denne udmærkede Lærde, som Universitetslærer, samlet en talrig Skare af Lærlinge og Tilhørere om sig, ved sine dogmatiske og exegetiske Forelæsninger, der aldrig have været blot Gjentagelser, men stedse afpassede efter Øjeblikkets Tarv, og godtgjort nøje Kjendskab til og Deltagelse i enhver ny kritisk Forskning. Frugterne af Clausens Studier i den Gren af Videnskaben, hvortil han særdeles har ofret sig, ere dog først i den nyeste Tid overgivne Læseverdenen. Hans „Ny Testamentes Hermeneutik", en lærd og sindrig Fremstilling af de Veje der ere fulgte i det Ny Testamentes Fortolkning, og af deres historiske Udvikling, blev udgivet 1840, og er bleven efterfulgt af et andet Værk, kaldet „Udviklingen af de kristelige Hovedlærdomme", en Gjengivelse af en Række Foredrag holdte for et anseeligt Antal Tilhørere, bestaaende af Damer og Herrer. I Anledning af Reformationens tredie Jubelfest holdt og udgav han ligeledes 1836 en Række af „Populære Foredrag over Reformationen"; og senere, efter et længere Ophold i Rom, holdt han populære Forelæsninger over den protestantiske Kirkes Historie. For nærværende Øjeblik udgiver han en Kommentar over hele det Ny Testamente (?) Foruden det Vidnesbyrd som denne afgiver om hans fortrolige Bekjendtskab med Skriften, og Maaden hvorpaa den i de forbigangne Tider er bleven forstaaet, hvad der altid har været saa tiltrækkende for hans Tilhørere, — er det især de talrige og forskjellige Undersøgelser og Paastande i den nyeste Tid, som Forfatteren i dette Værk har for Øje. Intet af disse omfangsrige Værker har vakt den Modstand som mødte hans første Værk; og der siges nu ikke sjelden, at Clausen har forandret sig — at han tidligere var meget mere Rationalist end nu. Efter vor Mening er det en Fejltagelse. Forandret sig har han rigtignok, forsaavidt som hans aandelige Liv aldrig har staaet stille, men uden Afbrydelse er vedbleven at udvikle sig; men Harmoni og Klarhed har altid været Hovedtrækkene hos ham, og ingen Mands Liv kan frembyde et skjønnere Billede af bevidst Overensstemmelse og utrættelig Udholdenhed i Bestræbelsen efter at naa Maalet, som han fra første Begyndelse havde for Øje.

Det Sande er snarere at de som tænke saaledes om Clausen have selv forandret sig; men fremfor alt, at Tidens Aand er undergaaet en Forandring. Paa Begyndelsen af sin Bane havde Clausen at imødegaa livløs, uvidenskabelig traditionel Orthodoxi; siden derimod har hans stadige Forbindelse med den yngre Slægt og hans Bekjendtskab med alle de nye Bevægelser i den kritiske Videnskab ladet ham føle Nødvendigheden af i sine Værker at maatte møde de negative Retninger, som havde deres Udspring i den Tyske Filosofis moderne Skole; og det har fremhævet de Uligheder stærkere som fandtes mellem ham og Rationalisterne.

Grundtvig har udgivet Prædikener, nogle mindre Skrifter af forskjelligt Indhold, og en udmærket Samling af Psalmer. Han begyndte 1831 atter at holde Prædikener, og [illegible] 1839 en Ansættelse som Præst ved [illegible]

Stiftelse i Kjøbenhavn. Som Forfatter har Grundtvig ogsaa gjort sit Fædreland god Tjeneste, i andre Retninger end dem vi allerede have berørt; Rummet vil imidlertid her kun tillade os at nævne hans folkelige Oversættelse af Danmarks gamle latinske Krønikeskriver Saxo og af Islænderen Snorros Norges-Historie, samt hans Oversættelse af Angelsaxiske Digte. Til den Angelsaxiske Literatur har han et grundigt Kjendskab; han har gjentagne Gange besøgt England og Skotland, og nærer den mest levende Deltagelse for disse Lande. Paa et af disse Besøg, fra 1829 til 1831, havde han endog isinde at udgive en Samling af Angelsaxiske Værker.

Førend vi forlade de to mærkelige Mænd, ved hvis Løbebane vi nu have dvælet, maa vi ikke undlade at tilføje, at deres Virksomhed ikke har været mindre indflydelsesrig med Hensyn til det folkelige og politiske Livs Udvikling i Danmark, end med Hensyn til Kirkens; — men i den Retning ere de ikke mødtes som Modstandere, men som Kampbrødre, begge i samme Sags Tjeneste, skjønt kæmpende med meget forskjellige Vaaben. For Øjeblikket have de begge skænket de Studerendes Bestræbelser i de tre nordiske Riger for at frembringe en aandelig Enhed i Skandinavien — deres faderlige Velsignelse, deres mægtige Beskyttelse og deres nidkære Samvirken; Clausen som Stifter og Formand for det Skandinaviske Samfund i Kjøbenhavn, og Grundtvig ved en Tale han holdt ved dets første Møde. De blive derfor begge to hvert Aar indbudne af Kjøbenhavns Studenter til som Æresgæster at overvære den Nordiske Julefest, som aarlig feires den 13 Januar ved alle Nordens Universiteter, til Erindring om Bedrifterne i Aandens Verden i det henrundne Aar; ligesom de hedenske Skandinaver havde for Skik, ved deres Julefest, hæderlig at omtale det henrundne Aars Vikingstog og Heltegjerninger.

Grundtvig og Clausen har ogsaa begge ytret en levende Deltagelse for de danske Slesvigeres Bestræbelser for at haandhæve deres Tungemaal mod Tydskernes Undertrykkelse og Anmasselser. Clausen, som selv nedstammer fra en Slesvigsk Familie, dannede Selskaber for at understøtte disse Bestræbelser; og Grundtvig besøgte de aarlige Møder som de danske Slesvigere holdt paa Skamlingsbanke, det højeste Punkt i Hertugdømmet, og talede der Ord som fandt Gjenklang fjern og nær. Clausen var et virksomt Medlem af de danske Provindsial-Stænder, og blev flere Gange valgt til Formand for en af de fire Forsamlinger; og begge ere nu Medlemmer af den danske Rigsdag, som for Øjeblikket er samlet, i hvilken Clausen har ombyttet sin Plads som simpelt Medlem med et Sæde paa Minister-Bænken, medens Grundtvig udmærker sig mest ved sine varme Sympathier for de tro Slesvigere, som lide under det oprørske Partis Undertrykkelse.

Idet vi vende vor Opmærksomhed til Martensen, den tredie af de tre Theologer, hvis aandelige Virksomhed og Indflydelse, vi har prøvet paa at give et Omrids af, deles Sindet ikke længer i saa mange forskjellige Retninger; men Vanskeligheden i faa Ord at give et tilsvarende Billede af hans aandelige Betydning er derfor ikke mindre. I den ydre Verden mærkes Martensens Betydning mindre, og hans Virksomhed er snævrere begrændset end Clausens og Grundtvigs; og det ikke alene fordi han endnu er ung, og hans aandelige Arbejder ikke strække sig ud over det sidste Tiaar, men meget mere fordi hans Granskninger og Undersøgelser alle tilhøre Sjælens indre Omraade og fordi han selv har søgt Styrke i Begrændsning. De forskjellige aandelige Bevægelser i hans Fædreland have uden Tvivl udøvet betydelig Indflydelse paa hans Udvikling, men han stillede sig ikke i noget Forhold til de tidligere Bevægelser, og har heller ikke taget nogen virksom Del i de

senere, undtagen naar de have været af ren kirkelig Natur. Da han for ti Aar siden betraadte sin offenlige Bane som Lærer ved Kjøbenhavns Høiskole, var man forberedt paa at finde en Discipel af Hegel i ham, og at see ham indføre denne mærkelige Mands filosofiske System helt og holden i Danmark. Det var virkelig ogsaa Tilfældet. Medens den dybsindige og lærde Hegel allerede næsten er forglemt i Tydskland, og hans Lærdomme fortrængte af hans overfladiske og indbildske Disciples Theorier, der mangle al Ejendommelighed: har Martensen i Danmark hævdet de store Sandheder i denne dybsindige Tænkers Filosofi med en Varme og en overtalende Kraft, som ikkun den dybe Overbevisning i en Sjæl, der har gjennemgaaet de samme Erfaringer, kan indaande.

Men skønt Hegels System uden al Tvivl har udøvet en overmaade betydelig Indflydelse paa Udviklingen af Martensens religiøse Anskuelser og intellektuelle Evner, saa har han derhos viist at han ingenlunde er en blind Efterfølger af den Tydske Filosofi. Han kjender fuldtvel dens tvetydige Karakter; han har set, at den har to Veje, en der fører til høire og en der fører til venstre, skønt han selv aldrig har staaet vaklende ved Skillevejen; og han har med Sorg set de mange der have fulgt Straufs paa Vejen til venstre. Hans største Fortjeneste er den, at han forebyggede at Strausses Grundsætninger fik Indgang i Danmark, og at han fremkaldte en afgjort Modstand imod dem. Dette er den første store aandelige Bevægelse i Tydskland som ikke strax har fundet Talsmænd og Efterfølgere i Danmark; thi de faa Disciple Straufs har vundet der i Landet ere af saa liden Betydning, at deres Antal og Karakter snarere godtgjøre hans Nederlag. Det er os en Fornøjelse at kunne føje til, at Straufs's Grundsætninger har haft ligesaa lidet Held i Sverige, hvor de dog fra først af truede med at slaae Rødder.

I det hele er Martensen, trods hans Beundring for og Hyldning af Hegels System, mere Theolog end Filosof; og det ikke fordi han er Professor i Theologi men fordi hans aandelige Liv i samme Maal har draget Næring af en anden og ren kristelig Kilde. Med denne Kilde gjør han os bekjendt i et Værk af ham, kaldet „Mester Eckart, et Bidrag til at oplyse Middelalderens Mysticisme, Kjøbenhavn 1840.“ I denne Undersøgelse om de reale Grundsætninger og Følelser som ledede Mystikerne — disse Middelalderens sande Munke, som rejste sig af Tidernes aandelige Vanart og holdt fast ved det umiddelbare Samfund med Gud, i den Følelse at det var ved deres Liv i Kristo og Kristi Liv i dem, at de vare Medlemmer af den sande Kirke, og som saaledes paa en og samme Tid beredte Vejen for Kirkens Fornyelse, og med mild Forsonlighed overfaa den Fordærvelse som Tidsalderen hvori de levede bragte over den; — i denne Undersøgelse, sige vi, som bærer Vidnesbyrd om at det er et Kærligheds Arbejde, gjenkjende vi en beslægtet Aand; og vi lære at indse at en saadan Aand, skønt den for at tage Del i sin egen Tidsalders Liv maa gaa ud fra og tilegne sig dennes logiske og historiske Grundsætninger, dog ikke kan enten fængsles eller hildes af den i vore Tider herskende Tankegang.

I et andet lille Skrift om Daaben — fornemmelig fremkaldt ved nogle engelske Gjendøberes Ophold i Danmark, hvor de stræbte at vinde Tilhængere — har Martensen ligesom forsynet os med det objektive Komplement til hans „Mester Eckart.“ Thi medens i sidstnævnte Værk Muligheden af Sjælens Liv i Gud og i Kristus, trods alle ydre Hindringer, og uden Hjælp af noget ydre Middel, helt igjennem møder os som den stedse tilbagevendende Grund-Tanke: fremstiller Forfatteren i Afhandlingen om Daaben Sakramenternes dybe Betydning som Kirkens nødvendige Betingelser, og som Indstiftelser, hvilke Jesus har skænket sin a—

melige Forjættelse, at i dem vil han være nærværende, og i dem vil han lade sig finde af dem som søge ham der.

Martensens Forelæsninger ved Universitetet ere modtagne med stort Bifald, og have samlet en stor Tilhører-Skare om ham, af Gamle og Unge, og af Studerende af enhver Videnskabs-Green. Han har udgivet et kort System af Sædelæren, som bærer Præget af hans Genius; og en Fremstilling af de kristelige Lærdomme kan snart ventes. Han blev 1845 ansat som Hofpræst, og begyndte i den Egenskab en ny offenlig Løbebane ligesaa velsignet i sine Følger som hans Virksomhed som Universitets-Lærer har været. Som Hofpræst har han ingen andre præstelige Forretninger at varetage, men prædiker kun i det kongelige Slots-Kapel skiftevis med andre Geistlige, der beklæde samme Stilling som han. Hans Prædikener, som alt ere udgivne og som altid fremtræde som et Ord talt i rette Tid, udstrække deres Indflydelse over en vid og betydelig Kreds. Vi beklage blot at det danske Tungemaal er saa lidt bekjendt, at vi ikke kunne sige: „kom og døm selv“! thi vi føle os overbeviste om at ethvert Folk vilde erkjende at Martensens alvorsfulde Ord ikke alene bevise en dyb Indsigt i det aandelige Livs hemmelige Arbejden i vore Dage, og udpeger dets Svaghed og dets Brøst, men at de til samme Tid indeholder en Modgift og en lægende Kraft.

Man har i Danmark gjort den Bemærkning, at det Danske Folk har i indeværende Aar, i Forhold til sin Mængde, rejst en større Krigs-Styrke end noget andet i den nyere Historie; og at et Folk, der er istand til saadanne Livsytringer og saadanne Offere, kan ikke være fordømt til Undergang. Vi ville trøstig føje til, at et Folk hvis aandelige Liv er saa kraftigt og saa sundt, og blandt hvem Guds Ord prædikes paa saadan Maade og annammes saaledes som Tilfældet er i Danmark, maa som Folk have faaet den Forjættelse, som ligger i Paamindelsen: „Frygt ikke for dem der slaa Legemet ihjel, de kunne ikke ihjelslaa Sjælen.“

At Tyskerne har Kræfter til at knuse det politiske Legeme Danmark — dersom det er den Almægtiges Villie, ellers ikke — derom kan ingen Tvivl være, og det veed enhver Dansk; men det er derfor ogsaa ene i Fortrøstning til Hans Hjælp, at Danmark har kunnet modstaa sin sættestore Fiende, Tyskland; og dette Haab vil ikke blive beskæmmet.

Kirkehistoriske Samlinger,

udgivne af „Selskabet for Danmarks Kirkehistorie,“ første Hefte, er omsendt til Selskabets Medlemmer, forsaavidt disse, paa de tilbagekomne Planer, ere blevne anmeldte for Bestyrelsen. Paategnede Planer, som endnu ikke maatte være indsendte, bedes tilstillede en af efternævnte Herrer: *Lic.* Damkier i Kjetterup (ved Thisted); Stiftsprovst Ursin i Viborg; Pastor Laurent i Borup (ved Randers), Provst Boesen i Hjortshøj (ved Aarhus); Pastor Pontoppidan i Ribe; Provst Knudsen i Gislev (ved Odense); Adjunkt Faber i Odense; Pastor Mørk Hansen i Nykjøbing paa Falster; Provst Smith i Stege; Provst With i Rønne; *Lic.* F. Fenger i Lunge, eller Undertegnede.

C. J. Brandt,
(Lavendelstræde Nr. 89).

Ledigt Embede.

9. August. Embedet som ordineret Katechet og første Lærer ved Borgerskolen i Vordingborg.

☞ **Dansk Kirketidende** bestilles i de kjøbenhavnske **Boglader** og hos **Udgiverne,** i Provindserne paa **Posthusene,** i Kristiania hos **Feilberg** og **Landmark,** i Lund hos **Gleerup.**

Prisen er for 13 Nr. eller et Fjerdingaar 1 Rbd. Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse deraf.

Breve og Bidrag af navngivne Forfattere bedes Udgiverne tilstillet med Adresse:
C. J. Brandt, Lavendelstræde 89.

Samlet og udgivet af **R. Th. Fenger** og **C. J. Brandt.** **Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 204.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Trettende Søndag efter Trinitatis, den 2 September. [Nr. 48.

Er det gjørligt og ønskeligt, at Menighederne deeltage i Præste-Embedernes Besættelse?

Ligesom Communernes Deeltagelse i deres egne Anliggender, i Alt hvad der angaaer deres verdslige Sager, alt mere og mere indrømmes dem, hører Man og nu og da Stemmer at udtale sig, om det Passende og Billige i, at de, som Menigheder betragtede, maatte have, i det mindste en vis Deeltagelse i at afgjøre, hvo af de Ansøgende, der skal være deres Præst. — Om denne Menighedernes Deelagtighed i Valget af deres Præst er gjørlig; eller om den frembyder Vanskeligheder, som ei synes at kunne overvindes, ville vi først med et Par Ord overveie, ei for at udtømme denne Materie, men for at give Sagen et Stød fremad, til yderligere offentlig Omtale og besindig sagkyndig Drøftelse. Ville vi end antage, som vel Flere maae billige med Indsenderen af disse Linier, at Menighedens Deelagtighed i Valget af den Mand, som skulde være deres Præst, vilde komme til at indskrænke sig til, at Regjeringen meddelte Menigheden Underretning om de tre Mænd iblandt de Ansøgende, som denne ansaae for de meest qvalificerede til at opnaae det vacante Præste-Embede, og overlod da Menigheden Valget iblandt disse, saa at den Mand som Menigheden foretrak, blev dens Præst, — saa opstaaer strax det Spørgsmaal: Hvorpaa skulde Menigheden kunne begrunde dette sit Valg? Man tøver maaske neppe med at svare, at de af Regjeringen udpegede 3 Mænd maae prædike paa Valg, som jo Brug er paa flere Steder, og Den af disse, som Menigheden synes bedst om, og som altsaa faaer de fleste Stemmer, bliver Menighedens Præst. — Mon Man ved dette hurtigt givne Svar, ogsaa har nøie overveiet de Vanskeligheder, som her frembyde sig? da jo Menigheden, i Almindelighed talt, ikke kan formodes at kunne komme til at høre en Prædiken af Nogen af disse 3 Ansøgende, medmindre at Han indfinder sig personlig og prædiker for Menigheden, saa frembyder sig strax herved den Vanskelighed, at theologiske Candidater eller Præster, som opholde sig eller boe i en Provinds af Riget, kunne komme til at reise til en anden, fra deres Hjem maaske længstfraliggende Provinds, for der at prædike for den Menighed, som har Ret til at vælge sin egen Præst.

Antager Man nu, at Flertallet af Candidaterne have Ophold i Kjøbenhavn og at disse ofte søge de mindre Kald i Jylland, at mangen Candidat maae indgive flere Ansøgninger førend han, under saa stor en Concurrence, kan vente at blive befordret, saa er det indlysende, at slige lange, og for de To af de Tre først Indstillede unyttige Reiser, ville i høi Grad være tidsspildende, bekostelige og saare fortrædelige. At dette samme gjelder om Præsterne der søge Befordring, ja i nogle Retninger endnu i en høiere Grad om disse, er vist overflødigt at bemærke. Allerede denne ene D[illegible] mener jeg at maatte vise, at [illegible]

fra Menighedernes Side i Valget af deres Præst, ikke er gjørlig.

Mon det fremdeles var muligt, at bringe noget fornuftigt Resultat af denne Prædiken paa Valg, dersom den virkelig lod sig udføre? At faae den heele Menighed 3 Sondage efter hinanden, eller 3 Dage i Rad samlet, for at høre de 3 Prædikanter, er vistnok mere end Man endnu paa de allerfleste Steder tør vente; og om det var tænkeligt at holde den heele Menighed samlet, imedens de 3 Prædikanter efter hinanden holdt deres Prædiken paa een Dag, da vilde den Første af disse have et overveiende Fortrin for sine Med-Concurrenter, thi Menighederne, i det mindste paa Landet kunne have ondt nok ved at følge et eneste sammenhængende Foredrag, endsige at de skulle kunne tænkes at kunne tilfulde opfatte tre paa hinanden følgende Prædikener, saa at de kunne have nogen velbegrundet Mening om den ene Prædikens Fortrin frem for den Anden. — Vilde Man end, ved at hente Exemplet fra de Steder, hvor disse Valgprædikener ere i Gang, see bort fra disse Vanskeligheder, saa opstaaer jo strax det Spørgsmaal, hvorvidt en enkelt holdt Prædiken er istand til at afgjøre den Ene af de Ansøgendes større Qvalification til Embedet, end de trende Andres. Jeg antager overalt, at mangen Prædikant vilde være mindst oplagt, eller om jeg maae bruge det Udtryk, — mindst heldig, netop naar han vidste at han skulde stræbe at vinde Prisen. Men sæt endog, at Menigheden virkelig har saa megen Sands for det Opbyggelige ved en Prædiken, at den af de 3 Concurrenter virkelig valgte den bedste Prædikant, saa staaer endnu, og maae staae uafgjort, det store Spørgsmaal, om Menigheden derfor havde valgt sig den bedste Præst. Med al Agtelse for, og haabefuld Tillid til, hvad der kan virkes, og tusinde Gange er bleven virket ved grundigt udarbeidede, vel holdte og af christelig Aand gjennemtrængte Prædikener, maatte jeg dog, i de næsten 4 Decennier, i hvilke jeg har været Ordets Forkynder i folkerige Menigheder, kun have lagt lidet Mærke til Præstens Embedsgjerning, naar jeg ikke forlængst var kommet til den Overbevisning, at der ere mangfoldige flere Maader paa hvilke Præsten kan og bør virke til sin Menigheds Bedste, end blot ved sine Prædikener, og at mangen Menighed maaske vilde være bedre tjent med, at faae den mindre begavede Prædikant, som i alle andre Retninger var hvad han bør være, end omvendt. Thi, da jeg ikke nedskriver disse Linier for Folk, der ere ubekjendte med Præstens Virksomhed i sin Menighed, saa anseer jeg det for overflødigt, vidtløftigt at udhæve, at Præstens Gjerning, som sin Menigheds Sjælesørger, hans Omsorg for Skolevæsnet, hans Bestyrelse af Fattigvæsnet, hans Omsorg for og Besøg hos de Syge, hans Dygtighed i at være sin Menigheds Raadgiver, hans Duelighed i at bestyre de mange verdslige Forretninger, som Communens Anliggender føre med Sig — naar han i Alt dette er hvad han bør være — mange Gange vil opveie hans mindre Gaver for Prædikestolen.

Vil Man endelig spørge, om Menighedens Deeltagelse i Præste-Embedets Besættelse er ønskelig, — da har i det mindste jeg, aldrig kunnet overbevise mig herom, og fornemmelig af følgende Grunde: det vilde være høiligen at befrygte, at de samme Misligheder, som vi Alle vide, at enhver anden Valghandling er udsat for, ei heller her vilde kunne holdes borte. Ogsaa her vilde Stemmesamling, Insinuationer hos Menigheden, og stedfindende Familieforhold til de mere Formaaende i Menigheden m. m. komme til at yttre sin Indflydelse, og bringe den mere ærekjære Mand, der foragter at betjene sig af saadanne Midler, til at maatte staae tilbage for Den, som ikke i disse Henseender er saa nøieregnende. Den af Menigheden valgte Præst, vilde været udsat for, naar han, sine Pligter tro, nødsagedes til at være enkelte af Menighedens Medlemmer imod, da at maatte høre, at det

drg var Dem, som han havde at takke for sin Befordring, og saaledes bebreides det, hvorfor han maaskee netop fortjente Roes. — Endelig har jeg Grund til at befrygte, at de meest qvalificerede og allerdueligste Mænd, som Regjeringen, der kjendte nøie Deres tidligere Embedsdygtighed, have fremstillet for Menigheden, ville trække sig tilbage, og ikke udsætte sig for at komme til at reise hid og did i Landet for at prædike paa Valg og dog muligen at blive tilsidesatte for en Mand, der enten havde flere Bekjendtskaber i Menigheden, eller var mere udvortes begavet som Prædikant, eller maaskee endog blot havde en mere gjennemtrængende Stemme, Noget, som Landsbye-Menigheder pleie at sætte stor Priis paa. Hellere end at udsætte sig herfor, vilde den fiintfølende og ærekjære Mand, der maaskee ved Tilsidesættelse, endog vilde komme til at tabe i sin havende Menigheds Dine, - foretrække at forblive i sin trangere Embedsstilling. Men om det var onskeligt, at en Besættelsesmaade af de geistlige Embeder blev indført, som holdt netop de dueligste Mænd tilbage, vil jeg overlade Enhver at bedømme.

Maatte disse Linier give Anledning til denne, baade for Kirken og Staten saa vigtige Sags nøiere Drøftelse, da er min Hensigt med dem opnaaet; og med Glæde lader jeg mig bedre oplyse og belære, om jeg skulde have faaet en skjæv Anskuelse af denne Sag.

i August 1849.

Kofod Ancher,
Provst, Sognepræst for Østofte Menighed i Laaland.

Bidrag til at forklare Evangeliet om den utroe Huusfoged.

For nylig er der atter i Landets Kirker bleven prædiket over det Evangelium, som er bekjendt for at være *crux interpretum* med Hensyn til dets Hovedpunct og egentlige Betydning. (Naar man derimod bortseer fra denne, er Evangeliet en let Text at behandle i en Prædiken, og Herren har saaledes sørget for at Ingen af hans Tjenere vil kunne komme i Forlegenhed ved at behandle et Evangelium i sin Tale for Menigheden, der er meget rigt paa mange forskjellige Lærdomme angaaende vort Forhold til Gud som den Herre der har anbetroet enhver af sine Børn paa Jorden flere eller færre Pund at virke med). Efterat der nu nys er bleven prædiket derover holder Indsenderen det for passende og nyttigt, at omtale offentligt i denne christelige Tidende dette vanskelige Sted i Guds Ord, som nu igjen har beskjæftiget enhver Prædicant, og som mere end andre guddommelige Ord, til sin Løsning og Forklaring udfordrer den Hellig Aands Bistand og vor Tro's ufortrødne Grandskning. Overhovedet er det for enhver practisk Geistlig kjærkomment og interessant at høre Foredrag over vanskelige Skriftsteder (jeg mindes her Hr. *Dr.* Kierkegaard's interessante Foredag over flere vanskelige Skriftsteder paa sidste Roeskilde Convent) eller at læse lignende korte Artikler i et kirkeligt Blad, da det vedrører hans geistlige practiske Virksomhed og tillige oplyver hans Grandsken i de hellige Skrifter. Dermed undskylder jeg for den Danske Kirketidendes ærede Redaction og Læserkreds de følgende Liniers og mine Tankers Meddelelse over Luc. 16, 1—9.

Det Vanskelige ved dette Evangelium bestaaer unægteligt deri, at vi af Herren opfordres til at efterligne i vort jordiske Liv og i den uretfærdige Mammons Benyttelse en Huusfogeds Adfærd, der, som det synes, ved at bedrage sin Herre sikkrer sig sin Fremtid. Jeg vil fremhæve, at han synes at bedrage sin Herre, og jeg vil søge at bevise, at han ved at eftergive sin Herres Skyldnere en Deel af deres Gjæld ikke bedrager sin Herre, ikke misbruger sin Embedsstilling, at han ...

havt en saa udstrakt Fuldmagt og Huusfoged-Myndighed af sin Herre, at han saa længe han endnu var Huusholder, havde Lov til at gjøre det, ja at han maaskee vidste deri endogsaa at handle efter hans Herres Ønsker og i Overeensstemmelse med dennes ham bekjendte Barmhjertighed. Naar han var indsat af sin Herre som Huusfoged med en saa vidtudstrakt Fuldmagt og Embedsmyndighed, at han turde handle med sin Herres Gods som om det var hans eget, og at han turde eftergive sin Herres Skyldnere som om det var hans Skyldnere, saa længe han da endnu var Huusfoged, saa benyttede han sig jo kun af sin Herres store Godhed, som havde tilladt ham dette og stillet Betingelserne for hans Embede saa gunstigt. Idet han derved sørgede for sin Fremtid, forøgede han tillige sin rige Herres Ære, thi han eftergav jo i sin Herres Navn, han spørger ikke hvor meget de vare ham, men hvor meget de vare hans Herre skyldige, saa at de, som fik Lettelse, ikke alene maatte takke Huusfogden, men dennes Herre derfor, hvem det tilhørte, hvem der egentlig eftergav dem deres Gjæld ved sin Huusfoged. Evangeliets Tanke var saaledes denne: Vi Mennesker ere Alle Huusholdere over Guds adskillige Naade med en saa udstrakt Fuldmagt fra Gud, at vi af det anbetroede Gods gjerne tør give og skjænke bort til Andre, for at gjøre os disse til Venner i vor Nød, og vi have Alle gjort os skyldige i Utroskab, vi have ødslet meget bort af vor Herres Gods uden Nytte for os eller Andre, uden ogsaa at have forøget Guds Ære dermed. Til Straf skulle vi nu afsættes fra vort Embede, da opfordrer Herren os til at benytte endnu den sidste Tid og Frist vi have tilbage i vor Embedsførelse før Døden, til at gjøre os Venner blandt Menneskene og blandt Himmelens Beboere ved den store Magt, Gud endnu lader os beholde en Stund, og see, ved denne Handlemaade bliver Gud selv vor Ven og roser os. Han har Velbehag deri, at vi ere gode mod

Andre med det Gods, hvilket vi have fra ham, og over hvilket vi have faaet af ham fuld Raadighed; naar da disse Andre igjen ere gode mod os og optage os, saa har Gud atter Velbehag i disse smukke Taknemmeligheds-Forhold mellem Menneske og Menneske. Nøglen til vort Evangelium er saaledes den Souverainitet og Uindskrænkethed, Gud har forlenet os med, i vort Huusfoged-Forhold til Ham, vor rige Herre. Vi maa ogsaa erindre, at netop Østerlandene, hvis Forhold der ligge til Grund for de evangeliske Lignelser, ere Souverainitetens Hjemstavn; der afspeilede sig den himmelske Herres Souverainitet klarere og renere i de menneskelige Forhold end hos os. Naar den rige Mand (som i vort Evangelium) havde sin Huusforstander, saa var denne hans *Alter ego*, hvis Anordninger gjaldt som om det var den rige Herres egne Befalinger. Vi vise hen paa Joseph da han var i Potiphar's Huus, hans Herre lod Alting være under Joseph's Hænder, hvad han havde, og bekymrede sig om Intet, og da Joseph var bleven Pharaos Huusfoged, Huus- og Rigsforstander, havde han en lignende uindskrænket Magt, han kunde bortskjænke af det hvad dog Pharao tilhørte, efter eget Skjøn, ja Pharao sagde til Supplicanterne: Gaaer til Joseph! Joseph gav sine Brødre deres Penge for Korn tilbage i deres Sække, handlede han deri uredeligt mod Pharao, sin Herre? Havde han været en Huusfoged og Forvalter efter vor Tids Forhold, saa kunde han ikke gjøre det uden at blive uredelig, men i Østerland og i hine Tider vare de Riges Huusfogder og Huusforstandere saa ophøiede og uindskrænkede i Forvaltningen af deres Herres Gods, at det stod til dem at give bort, og at eftergive, saalænge de vare i deres Embede. Det fremhæves ogsaa i vort Evangelium netop, at Huusfogdens Herre var rig, fremdeles at han forundrede sig saare over Tjenerens Utroskab: Hvi hører jeg dette om Dig? Ligesom han vilde sige: Jeg havde en saadan Tillid til dig at

jeg overantvordede Alt i dine Hænder, jeg havde ikke ventet af dig at du skulde have gjengjældt min Tillid med Utroskab. Nu sætter hans Herre ham en Termin til Regnskabsaflæggelse, indtil da skal han endnu blive i sit Embede. Denne Termin benytter Huusfogden paa den snilde Maade at gjøre sig Venner blandt sin Herres Skyldnere. I det hvad han gjorde, gjorde han ingen Uret, da den af hans Herre oprettede Pagt med ham gav ham en saa uindskrænket Magt. Havde han ikke havt denne Magt at eftergive Gjæld, saa havde han heller ikke været snild, thi hans Eftergiven havde været ugyldig, og selv i dette Tilfælde, at hans Herre ikke havde erfaret det, unyttig for ham, thi de Gode blandt hans Herres Skyldnere havde jo ikke indladt sig derpaa, og de Onde blandt dem havde ikke været taknemmelige mod ham, og ikke optaget ham; onde Mennesker pleie ikke at være taknemmelige mod deres Velgjørere. Men nu havde han denne store Magt, og brugte den. Vi have ogsaa som Guds Huusholdere den samme store Magt, ved Velgjørenhed at gjøre os Venner i Himmelen og paa Jorden, ved at hjælpe og meddele Andre af det, Gud har anbetroet os, men som tilhører ham, og som vi ikke kunne skjænke noget bort af, dersom Gud ikke havde givet os denne Magt. Vi, uindskrænkede Huusholdere over Guds Gaver, ville da meddele af disse til Trængende i legemlig og aandelig Forstand, for at gjøre os Venner efter Jesu Bud! Vi maae bruge denne Magt, vi have annammet! — Denne Forklaring gaaer ud paa at bortfjerne den sædvanlig formodede *improbitas* i Huusfogdens os som Exempel opstillede Adfærd, det har glædet mig at høre en Ven i sin Prædiken ogsaa bestræbe sig for at bortfjerne den samme Anklage; det vilde vist være meget interessant for Mange, ved Offentliggjørelse af denne Prædiken at blive bekjendt med den originale Maade, hvorpaa han søgte at opnaa det samme Resultat.

P. Hansen, *Dr. ph.*
Katechet ved St. Petri Kirke i Kjøbenhavn.

Efterretninger fra Norge.

Det norske Missionsselskab afholdt i Throndhjem den 5te og 6te August sin sjette Generalforsamling i Videnskabernes Selskabs Sal, til hvilken 65 Deputerede fra Landets forskjellige Egne havde indfundet sig. Den 4de August om Aftenen holdtes et forberedende Møde, hvor Provst Holtermann sagde de Mødende nogle Velkomstord, hvorefter Fuldmagterne bleve gjennemgaaede og Forsamlingens Forretningsmænd udvalgte. Søndagen den 5te August, efter den almindelige Høimessetjeneste, holdt man en Missionsfest i vor Frue Kirke, ved hvilken *Cand.* Jensen fra Stavanger holdt Indgangsbøn, Pastor Wraamann fra Ulfsteen Indledningstale fra Chordøren, Professor Kaurin prædikede og Pastor S. Brun fra Bergen holdt Slutningstale og Bøn. Kirken var fuld af Mennesker og Virkningen af de Talendes Ord skal have været særdeles gribende. Om Aftenen og hele den følgende Dag vare de Deputerede samlede til Forhandlingsmøder. Disse Forhandlinger gik i det væsentlige ud paa følgende: om man skulde kjøbe en Eiendom paa 19000 Akres Land i Port Natal-Colonien i Sydafrika for at Missionær Schreuder og hans tre Medhjælpere i denne Koloni kunde begynde en fast Virksomhed blandt de omboende Zuluer. Dette Spørgsmaal besvaredes med Ja, og det blev overdraget Selskabets Bestyrelse at foranstalte det Nødvendige med Hensyn til denne Eiendoms Drift. Man afhandlede derefter, om det var ønskeligt at Missionsskolen atter blev sat igang, men man kom til den eenstemmige Beslutning, at der for Tiden ikke skulde oprettes nogen Missionsskole. Man tilstod det evangelisk-lutherske Missionsselskab i Leipzig en Understøttelse af 300 Spd. til dets Mission i Trankebar. Selskabets Hovedbestyrelse, vedtog man, skulde som hidtil være i Stavanger, og til Sæde for næste Generalforsamling, der skal afholdes i 1852, valgtes Bergen.

Tirsdag, Onsdag og Torsdag afholdtes et almindeligt Præstemøde, hvortil Throndhjems Præster havde indbudt, i den Tanke at de mange Geistliges Sammenkomst til Missionsmødet passende kunde benyttes til ved samme Leilighed at bringe en saadan Samling istand. Der var vel

og omtrent 50 Medlemmer samlede (Præster og theologiske Candidater), hvoraf det langt overveiende Antal vare Geistlige fra Landets forskjellige Egne. Pastor Kaurin udnævntes til at lede Forhandlingerne, der holdtes for aabne Døre. Man havde fremsat forskjellige Spørgsmaal til Overveielse og syv af disse kom til Behandling. Man udtalte sig med Frihed og Aabenhed, med Liv og Varme og det var øiensynligt at Forhandlingerne fulgtes med megen Opmærksomhed og Deeltagelse; en udførligere Beretning om deres Indhold vil rimeligviis med det første komme i Trykken. Til Slutningen lagde Ordføreren de forsamlede Medlemmer Frelserens Ord paa Hjerte, naar han siger: „Elsker du mig, saa vogt mine Faar", hvorefter Pastor Storm paa Trondhjems Præsteskabs Vegne takkede Forsamlingen der saa villig havde taget dets Indbydelse tilfølge. Endelig udtalte ogsaa Flere hvad der rørte sig hos dem nu da de efter Forhandlingernes Slutning gik hver til Sit, og navnlig bevidnede den høiærværdige, alderstegne Stiftsprovst Angell med dybtbevæget Sind det uudslettelige Indtryk disse Møder havde gjort paa ham. Man skiltes ad med det inderlige Ønske om at dette første Møde i sit Slags, der i et Tidsrum af 200 Aar er bleven afholdt i Norge, snart maatte følges af lignende, hvortil hele den norske Geistlighed med stigende Deeltagelse sluttede sig.

Saaledes beskrives disse Møder i de norske Blade. Forøvrigt hører man fra Norge, at der nylig har fundet en Bispe-Ordination Sted, idet Provst Darre, der var udnævnt til Biskop i Throndhjem, og Pastor Juell, der var udnævnt til Biskop i Tromsø Stift, paa samme Dag, Søndagen d. 29de Juli, indviedes til disse Embeder. Den paafølgende Onsdag d. 1ste August, indviedes den nye Kongeborgs Kapel.

Bog-Nyt.

(April—Juni).

4. Hr. Pastor *Lic.* Chr. Gad har forsøgt at afhjælpe et længe følt Savn ved at udgive en Religions-Lærebog bestemt til Brug ved den høiere Underviisning under det Navn: „Den evangelisk-christelige Religion efter den Augsborgske Troesbekjendelse. En Lærebog til Brug ved høiere Underviisning og for tænkende Christne." Det er *Dr.* Martensens Forelæsninger over Dogmatik og Moral, Forf. her har sammenarbeidet til en Heelhed og

gjengivet i en Form, der kunde svare her tilsigtede Øiemed. Dette maa nem en væsentlig Indflydelse paa Formen, da en bog ikke skal være et Compendium af D og Moral.... den skal ikke føre Discipl i en Labyrinth af Tvivl, hvis Betydning kunne fatte, men paa Grundlaget af den tiske Underviisning, der er dens Forudsæt af hvilken den er at betragte som Fort og Fuldendelse, har den at bygge videre Høiden og Dybden." (Fortalen V og VI) vidt Forf. nu i denne Henseende har væ dig, kan først prøves ved Bogens Anv men den Masse af fremmede Udtryk, allevegne fra, der som bekjendt ikke bidro til at indhylle den saakaldte spekulative T i et mystisk Gevandt ere her som oftest m undgaaede, og Sproget i det Hele simpelt forstaaeligt. At Forf. har holdt sig saa *Dr.* Martensen's Forelæsninger vil udento bidrage lidet til at forskaffe Bogen en v Modtagelse, da man selv om man ikke vi i og for sig nok kunde slutte sig til, at Rel Underviisningen i de fleste Latin-Skole senere Aar, om man og har maattet den sædvanlige Lærebog, dog er bleven m efter *Dr.* Martensen's System. Det Selvfølge, at en Docent der er bleven h vort eneste Universitet med et saadant som *Dr.* Martensen, snart maa komme til gjennem hundrede Munde rundt omkring det, efterhaanden som Candidater, dannede Skole, komme til at forestaae Religionsund ningen ved de almindelige Dannelsesan Derfor maa en Lærebog som denne net komme betimelig, medens den samme Grun anbefaler denne, vilde reise næsten uovervi Vanskeligheder mod enhver anden, der var efter en derfra væsentlig forskjellig Plan. — tragte vi nu nærmere Planen i den forelig da bemærker man strax, at *Dr.* Martensens vanlige Tredeling i Faderens, Sønnens og dens Rige, her er bleven noget modificeret, mellem det første og andet er indskudt et H stykke: „Om Skabningen." Hvad der har be Forf. hertil, er en Ulempe, der altid møde

speculative Tredeling, fordi det, der her skal tales om: Syndefaldet, Arvesynden osv. ikke er den treenige Guds Gjerning men Menneskets, og denne Ulempe maa Forf. efter det Øiemed, han har stillet sig, komme til at føle stærkere, da Religionsunderviisningen af praktiske Grunde altid kommer til at dvæle længere herved end den videnskabelige Dogmatiker. Heldigere vilde det efter Anm.'s Formening have været, om Forf., da han dog har bestræbt sig for at give sin Lærebog et bestemt kirkeligt Præg, havde knyttet dette Afsnit til Daabspagtens første Stykke nemlig Djævleforsagelsen, da det der her skal forklares er: Guds Forhold til den Verden, der ligger i det Onde. Rigtignok maatte derved Læren om Djævelen komme til at træde stærkere frem, men Forf. har ogsaa trængt dette Led af den christelige Lærdom langt mere tilbage end man maatte vente, da han kun behandler det i den Anmærkning, hvor *Dr.* Martensen taler om de gode Engle, medens denne indrømmer Læren om de faldne Engle en selvstændigere Stilling som Afslutning af Læren om det Onde. Hvad der har ledet Forf. til denne Afvigelse er, at han ved Læren om Synden har indflettet en Række af §§ efter Ethiken og derved er bleven ført bort fra den dogmatiske Anordning. Efterat nemlig Forf. i „*første* Capitel" ganske har fulgt denne — dog i § 21 og § 24 med enkelte Modificationer — og afsluttet dette Capitel med i § 39 som Christendommens Hovedsum at anføre de tre Troens Artikler, fortsættes det *andet* fra § 40—44 paa samme Maade, men derpaa følger nogle Paragrapher af Ethiken, idet Forf. til Læren om Menneskets oprindelige Fuldkommenhed knytter en Udvikling af Begreberne: „Samvittighed § 45—46. Loven § 47—50 Pligten § 51—53" uden at just denne Udvikling her kan siges at komme saa ganske heldig, da den dog først ret kan forstaaes i Forhold til den allerede indtraadte Synd, og ikke som nogen Skildring af Adams oprindelige Gudsforhold. Nu følger Udviklingen af Syndefaldet og Arvesynden § 54—58 og dertil er igjen føiet Paragrapher af Ethiken § 59—64, for yderligere at skildre Syndens virkelige Fremtræden i Livet, Lovens Bekjæmpelse af Synden og endelig Skylden og Straffen. — Det *tredie* Capitel med Overskrift *om Guds Søn* er af en reen dogmatisk Charakteer, dog har Forf. her foretaget den Forandring at han har sondret Udviklingens af Incarnationens evige Begrundelse i Guds Kjærlighed og historiske Forberedelse gjennem Prophetien som et Afsnit for sig, for i det følgende særlig at dvæle ved de mere fremtrædende Momenter i Jesu jordiske Liv, og slutter sig da i Fremstillingen af Frelsens Værk § 75 — § 83 atter nærmere til *Dr.* Martensen's Forelæsninger. — I det *fjerde* Capitel: „Om den Hellige Aand" er Anordningen atter parallel med *Dr.* Martensen's: „Frelsens Orden (Naadevirkningerne), Frelsens Samfund (Naademidlerne), Frelsens Fuldendelse." I det første Afsnit dvæler Forf. længe ved Helliggjørelsen for at bringe den korte og skarpe dogmatiske Bestemmelse Livet nærmere ved at forfølge den i de enkelte Forhold. Derfor møde vi atter her Momenter af *Dr.* Martensens Ethik og det af den anden Hoveddeel, kortere af dennes 1ste Afsnit § 100, udførligere af dens 3die § 101-108 og § 120; derimod har de følgende Paragrapher § 109-119, hvor Forf. gjennemgaaer ethvert af de 10 Bud for at vise dem i deres christelige Forklaring, ikke noget tilsvarende i *Dr.* Martensens reent videnskabelige Forelæsninger, og udentvivl er denne en meget heldig Maade for Behandlingen af den specielle Dydslære, i hvilken Henseende ogsaa Luthers store Katechismus afgiver et Forbillede. Men atter her har Forf., idet han dvæler ved det Ethiske, forstyrret en Grundtanke hos *Dr.* Martensen, naar denne samler alt hvad han har sagt om Naadens Virkning: Gjenfødelsen og Helliggjørelsen, i Læren om *Naadevalget*, og neppe kan det forsvares, at denne Lærdom selv om den hører til de dybe Hemmeligheder, *her ganske forbigaaes* uden at Forholdet opklares mellem Guds Forudviden og Forudbestemmelse, mellem Guds tilstedende og virkende Villie, thi neppe kunne de Antydninger, der findes spredte hist og her (saaledes Side 93), kaldes nogen Udvikling. — Naar det næste Afsnit har til Overskrift *Frelsens Samfund* istedetfor

Naadevirkningerne, da er det ikke blot en anden Benævnelse, men medens den sidste kun leder Tanken hen til det christne Samfund, saa vil Forf. her betragte Menneskets i de forskjellige Samfund og optager derved her hvad der afhandles i Ethikens tredie Hoveddeel; Familien, Staten og Kirken, hvortil da atter knytter sig den dogmatiske Udvikling af Kirkens Naademidler. — Som Anhang er vedføiet den augsborgske Troesbekjendelses 21 Artikler efter *Dr.* Rudelbach's Oversættelse, for at gjøre Ungdommen bekjendt med denne vor Kirkes eneste vedtagne Lærdoms Forskrift.

5-6. Af Prædikener have vi for dette Fjerdingaar kun tvende Samlinger at omtale. Biskop Mynster har denne Gang som tidligere udgivet de Prædikener, han har holdt i det henrundne Aar. Disse Prædikener holdte i Aaret 1848 ere 12 i Tallet; dog er Prædikenen, der blev holdt 3die Søndag efter Hellig-Tre-Kongers Dag, Søndagen efter Kong Cristian *VIII*s Død ikke taget med, da den er udgivet særskilt. Alt hvad der udmærker Biskop Mynsters tidligere Prædikener, hvad der igjennem en lang Række af Aar har forskaffet ham et almindeligt anerkjendt Navn mellem Danmarks ypperste geistlige Taler, gjenfinder man ogsaa i disse, og dertil her forenet med en rigere Tankefylde, en dybere bevæget Stemning, vakt og næret ved dette mindeværdige Aars omvexlende Forhold. — *Mag.* S. Kierkegaard's tre gudelige Taler: Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen have udentvivl ogsaa allerede fundet deres Læsere. Forf. fortsætter her sine Variationer over det Thema han tidligere har behandlet i en anden Samling, betitlet: Opbyggelige Taler i forskjellig Aand; vi møde her den samme Fiinhed i Anlæget, klare Dybsindighed i Tankeudviklingen, det samme flydende digteriske Sprog.

7. Af Theologisk Tidsskrift er udkommet et Hefte (Tolvte Binds andet Hefte), der slutter Aargangen for 1848. Alle her meddeelte Bidrag ere forfattede af Udgiverne selv. Prof. Scharling har i den første Afhandling søgt at besvare det Spørgsmaal, om de forestaaende Forandringer i de kirkelige Forhold medførte, at det theologiske Facultet som saadant ophørte, idet de to Opgaver, der ere stillede til dette, sondredes; at det theologiske Facultet nemlig som videnskabeligt Institut smæltede sammen med det almindelige, det philosophiske Facultet, og at det som praktisk kirkelig Læreanstalt afløstes af Præsteseminarier. Hr. Professoren udtaler sig imod en saadan Opløsning, idet han gaaer ud fra at det kirkelige Samfund ikke kan undvære Videnskaben, naar det skal føre et sundt og kraftigt Liv; men anbefaler iøvrigt Oprettelsen af Præsteseminarier i Lighed med de svenske Domkapitler rundt omkring i Landet. Ligeledes behandler Prof. Engelstoft et af Tidens Spørgsmaal i en Universitets-Tale ved Kongens Fødselsfest forrige Aar, hvori han søger at vise „den christelige Stats Begreb i protestantisk Udvikling som Historiens Produkt“ og besvarer sig da det Spørgsmaal om dette Begreb staaer i Modsætning til den nye Tids Krav saaledes: „Vel kan Staten ikke, just fordi den er christelig forgribe sig paa Tankens Frihed og Subjectets Ret; men den kan lægge sit Vidnesbyrd til Kirkens Ord og til den christelige Bevidsthed, idet den stempler de evangelisk-christelige Livsformer med det Objectives Præg, stiller den som Samfundets Fordringer, fra hvilke kun Undtagelser tilstedes den Enkelte“. — De tvende andre Afhandlinger ere af en reen videnskabelig Charakteer. Prof. Engelstoft anstiller nøiagtige Undersøgelser angaaende Ammianus Marcellinus, en romersk Historiker fra det fjerde Aarhundrede især bekjendt som Julians Lovtaler, deels for at paavise hans eget Forhold til Christendommen, deels for at prøve, hvorvidt man af hans historiske Skildringer kan øse nogen Kundskab om Christenhedens daværende Vilkaar. Prof. *Dr.* Scharling har i en anden Afhandling søgt at vise, at Jødernes messianske Forventninger i den romerske Keisertid havde en langt videre Udbredelse end man sædvanlig har været opmærksom paa. Uden at følge det Vink, som det N. T. i denne Henseende selv giver i Beretningen om de tre østerlandske Vise, gjennemgaaer han de bekjendte Antydninger hos Sveton, Tacitus og Josephus, som her forøges med flere mærkelige Yttringer især af den førstnævnte Forfatter, for at vise, hvorledes saavel Nero som Vespasian følte sig smigrende ved at gjælde for Jødernes forventede store Konge, medens man sædvanlig anseer Messias-Haabets Anvendelse paa Vespasian som et enkeltstaaende Indfald af Josephus.

L. H.

Udnævnelse og ledigt Embede.

24. Aug. Personel Kapellan for Øster-Snede i Veile Amt, S. V. Blicher, beskikket til Sognepræst for Ikast i Ringkjøbing Amt.

30. Juli. Sognepræst for Bødstrup paa Langeland, C. Graae udnævnt til Ridder af Danebrog. Ordenen overraktes ham d. 30 August, paa hvilken Dag han holdt Jubilæum efter 50 Aars Embedsvirksomhed.

27. Aug. Det residerende Kapellani og Hospitalspræst-Embedet i Horsens (313 Rbd.)

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 205.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Fjortende Søndag efter Trinitatis, den 9 September. [Nr. 49.

Om Jødernes Stilling i Sverige.

Jødernes politiske Stilling er for Øieblikket meget forskjellig i de tre nordiske Lande. Hos os havde vel deres saakaldte Emancipation tidligere forgæves været paa Omtale; men da den blev sat i Værk, skete det uden nogen Modstand. Man vil sagtens udlede det af forskjellige Grunde, Somme af religiøs Ligegyldighed, Andre af den Frihedsluftning der gik over Landet ifjor Foraar; men vist er det, at her gjennemførtes med et Pennestrøg, hvad der i andre Lande, og selv i dem, som man var vant til at kalde Frihedens Vugge og Hjemstavn, havde kostet mange Aars frugtesløs Kamp. Norge er endnu lukket for det omvankende Israel, saa der behøvedes Leidebreve for de Jøder der fra Nabolandene vilde overvære Afsløringen af Mindestenen for deres varme Talsmand, Digteren H. Wergeland; hvoraf da Følgen blev at kun tre ønskede at aflægge et Besøg, hvor Friheden var saa knapt tilmaalt, og benyttede imidlertid Leiligheden til at advare deres Værter, for at ikke Støtten der var reist skulde blive til Skam for den Jordbund hvorpaa den hvilede. Medens saaledes en Jøde, i Danmark kan sidde i Folkets lovgivende Forsamling, og i Norge ikke maa sætte sin Fod paa Landets Grund; har han vel Lov til at opholde sig i Sverige, men Forsøg paa at skaffe dette Folk fuldstændig Borgerret i Landet er dog hidtil strandet. Der opholder sig som bekjendt forholdsvis kun faa Jøder i Sverige, omtrent 800, altsaa kun en ottende Del af hvad der bor i Danmark og Holsten. Den allerstørste Del af disse 800 bor i Stokholm, kun yderst faa i de mindre Byer, men Fordommen mod dem er dybt rodfæstet og vidt udbredt i det svenske Folk. Undertegnede talede for nylig med en Mand fra Stokholm om dem, og tog dem i Forsvar. Da Stokholmeren ikke havde flere Argumenter, tilføiede han rolig: „Ja, saa er det en bedre Race I har hos jer."

Denne Fordom har ogsaa gjort sig gjældende paa den svenske Rigsdag. — Det er bleven fortalt i et tidligere Nr. af Dansk Kirketidende (Nr. 174 Sp. 309) at der paa forrige Rigsdag indbragtes et Forslag til fuldstændig Borgerret for Jødefolket, af Adelsmanden C. Ridderstad. Det manglede ikke Understøttelse, men kunde dog ikke trænge igjennem. Tirsdagen den 25 Juli 1848 kom Sagen under Forhandling i Præstestanden, og Udfaldet blev at Standen sluttede sig til Udskudets Betænkning, der gik ud paa at Forslaget burde forkastes og at man skulde indstille til Kongen, at han ikke uden i Forening med Stænderne vilde give nye Love Jøderne vedkommende. Udgiveren af „Nordisk Kyrkotidning" der hører blandt dem der vilde anse det for en Ulykke for Landet, om Jøderne fik fuld Borgerret, klager imidlertid over at selv i Præstestanden, hvor han havde haabet der kun havde været een Mening om denne Sag, at selv der var Stemmerne delte. Han undrer sig ikke saameget over at finde Professor H. G. Lindgren og Provsterne Gumælius og Berg blandt Jødernes Talsmænd, men derimod over

at Provsterne Østerman og Traneus hørte til disse. Han mener at kristne Mænd burde i den hellige Skrift kunne finde afgjørende Beviser imod at optage Jøderne i de Kristnes Borgersamfund, navnlig i alle de Steder der enten ligefrem taler om, eller kan udlægges om dette Folks bebudede Omvendelse til Herren (f. 5 Moseb. 4, 30. 2 Krøn. 15, 3-6. Esaias 10, 20-23. Ezech. 39, 26-29. Hos. 3, 4-5. Zeph. 3, 8-9. Rom. 11, 25-26. Luk. 21, 32. Matth. 23, 39). „Tror man hvad disse Steder indeholde, siger Forf., da maa man og tro, at Jødernes Omvendelse til Kristum er deres eneste sande Emancipation, og at de indtil den Tid maa vedblive at være et Folk, uden nogensinde at kunne enten sammenblandes med eller opsluges af andre Folkeslag.“ Det hele Spørgsmaal kan jo nu hos os siges at mangle praktisk Interesse, fordi det blev besvaret og afgjort, før det blev rejst. Vi har endnu ingen Ulemper mærket, og haabe heller ikke at faa dem at mærke i Fremtiden, men at Sagen blev sat igjennem hertillands, næsten uden Drøftelse og uden Indsigelse fra et kirkeligt Synspunkt, turde dog vidne om et noget klarere Blik for Grændsen mellem det borgerlige og det kirkelige Liv end det der synes at ligge til Grund for den ovennævnte svenske Betragtning. Man vilde vel saaledes her hos os neppe have faldet paa at gjøre de ovennævnte Skriftsteder gjældende, saalænge Talen kun var om at aabne det borgerlige Selskab for Jøderne, og kunde knap nok have gjort det med Rette, selv om der — hvad dog ingensteds er sket — var blevet foreslaaet at indlemme dem i den danske Statskirke, men først hvis Nogen skulde faaet den Grille, at ville have Jødefolket som det gik og stod, optaget i — den kristne Kirke. Indtil denne Paastand for Alvor bliver gjort, gjør vi bedst i at gjemme disse Vaaben, om det blot var, for ikke at røbe hvor aldeles passende det vilde være om vi broderlig tog mod det forskudte Folk, da

vor Betragtning af det borgerlige Selskab — paa et Haar ligner deres.

Som Følge af sin ensidige Betragtning af Sagen meddeler ovennævnte Kirketidendes Udgiver kun en enkelt Tale af Forhandlingerne, nemlig den Hr. Comminister Janzon holdt; medens man intet sammenhængende faar at vide om hvad Jødernes Talsmænd paa deres Side havde at fremføre. Hvem denne Tale kan overbevise, maa rigtignok have været overbevist i Forvejen, men da Talerens Anskuelse dog sejrede og Ret Kirket. ene anfører den, maa den vel betragtes som det bedste Udtryk for den herskende Stemning, og vi skulle derfor tillade os at meddele dens Ord som et historisk Aktstykke, der oplyser idetmindste Flertallet af den svenske Geistligheds Betragtning af Jøderne. Comminister Janzon talede saaledes:

„Man har søgt at fremstille Kløften mellem Jødedom og Kristendom som ringe, paa Grund af Overenstemmelsen mellem det gamle og det nye Testaments Lærdomme. Men man maa nøie skjelne mellem den objektive og den subjektive Tro hos Jøderne. Den objective Tro, saavidt den indeholdes i det gamle Testament, er sand og guddommelig, indeholdende rene Begreber baade om Forsoning og Helliggjørelse, og forholder sig til det nye Testament som Roden og Stammen til Træets Krone og modne Frugter. Men megen Urede i Begrebet skulde det volde, om man vilde paastaa, at Jødedommen forholdt sig til Kristendommen som det g. T. til det nye; thi Jøderne forstaa ikke det g. T. Indtil denne Dag bliver Dækket ikke borttaget over det g. T., naar de læse det (2 Cor. 3, 14). De erkjende ikke Jesus af Nazaret, Guds Søn i Tjenerskikkelse, for Messias. De forstaa ligesaa lidet nu som da Herrens Rige, som ikke er af denne Verden, thi havde de forstaaet Profetien herom, havde de ikke korsfæstet Herlighedens Herre. Denne skæve Opfattelse af det g. T. kalder jeg Jødedom, hvilken har ligesaa lidt Fællesskab med Kristendommen, som Muhamedanismen, ja endnu mindre, da denne dog erkjender Kristus for en Profet, lig med

Moses, hvad Joderne sandelig ikke indrømme; og vi maa dog vel lade den kristne Religions Slægtskab med andre Bekjendelser bestemmes af disses Tro og Lære om Kristus.

Sverige er en kristelig Stat. Jeg kan ikke forestille mig Staten som et Aggregat af alleslags uensartede Stoffer, som Egennytten har sammenklæbet, ej heller at Statens Tilvæxt skulde ligne en Snebolds Rullen i klam Sne, som voxende til en Lavin tager ligt og uligt med sig og trykker det i sin Favn. Vissélig er dette en hastig Tilvæxt, men ingen langvarig; thi den første Solskinsdag smelter Sneen og skiller de fremmede Stoffer fra hverandre. Saaledes er Egennytten ogsaa et skørt Baand, som let springer af, og Kærligheds-Stavene, som deraf en Tid sammenholdtes, falde fra hverandre, udulige enkeltvis til andet end Brændsel. Jeg tænker mig Statens Udvikling som organisk. Religionen er Hjertet i Statslegemet. Hvor inderligt Religionen gjennemtrænger vore Samfundslove, og hvor dybt den har trykt sit Stempel paa dem, finder Enhver, som vil prøve paa at drage en skarp Grændse mellem kirkelig og borgerlig Lov. Man indvende ikke at Kristendommen, som grunder sig paa et Rige ikke af denne Verden, konsekvent tænkt maa være uden Indflydelse paa det borgerlige Liv, og savne Evne til at omdanne dette; thi just i Kraft af at Kristendommen giver Menneskeaanden et Punkt at staa paa udenfor Verden, kan den opløfte og omdanne denne. Løftestangen, som skal hæve noget, maa have sit Støtte, i noget andet end det som skal løftes. Religionen er ikke alene Hjertet i Statslegemet, men den er den levende Kraft som gjennemtrænger, opliver og underkuer det materielle, og gjør det skikket til at tage Tjeneste hos det sande, gode og hellige, med et Ord: anvende baade Tingene og alle Skikkelser i Livet til Guds Riges Værk. Ligesom nu Mennesket ikke bliver stærkt eller befinder sig vel, ved at han spiser meget, men deraf at han fordøjer godt, hvad han har fortæret, og hvad Legemet ikke kan fordøje, det skader ham mer end det gavner ham; saaledes er en Stat ikke mægtig paa Grund af Folkemængde, Areal, eller materielle Fordele, men i Forhold til som denne Folkemængde mer eller mindre gjennem Religion, Love, Sprog er sammensmeltet til Et og oplivet til een Aand. Dette har selv Hedningerne erkjendt, og troede ikke de kunde lide paa et overvundet Folk, inden de i Religion, Sprog og Love fik det assimileret med sig; og for at finde Visdommen heri, behøver man blot at tænke saavel paa Romernes og Mongolernes ulige Fremgangsmaade, i at udvide sig, som paa den ulige Varighed af deres Erobringer. Intet Folk i Verden er klarere Bevis paa, hvorledes Religionen er Hjertet og Kjernen, hvoraf en Nation udvikler sig, end netop Joderne. Tvende Hjerter i eet Legeme er ikke gavnligt. Tvende Folk med hinanden indbyrdes ophævende Troslærdomme kunne ikke sammensmelte til eet. Enten maa et af dem tilsidesætte det positive af sin Religion, og modtage det andet Folks, eller de begge maa bortkaste deres Troslærdomme og søge at mødes i Pligtlæren. Men da Tro og Handling staa i saa nær Sammenhæng, at den første just giver den sidste sin ejendommelige Karakter og Betydning, og maa udtalt eller underforstaaet, altid være tilstede som den sidstes Drivefjeder, saa vil et Berøringspunkt i Pligtlæren aldrig fuldkommen tilfredsstille hverken det ene af Folkene eller det andet. Joderne have derfor aldrig kunnet sammensmelte med noget andet Folk. I fuld Overeenstemmelse med hvad jeg har fremstillet, staar ogsaa vore Love, som indrømme kristne Trosbekjendere større borgerlige Rettigheder, ikke paa Grund af Overenstemmelse i Pligtlæren, men efter som de i Troens Hovedlærdomme staa vor Bekjendelse nærmere. Derfor have de Reformerte større politiske Rettigheder end Katholikerne. Vore gamle Lovgivere tænkte dybt. I Lighed hermed bør Joderne vel taales, omgaas venlig, beholde deres nuværende Rettigheder, beskyttes til Person og Ejendom; men optage dem til Brødre i Samfundet, saalænge de ikke ville lade sig optage til Brødre i Troen, det strider mod Ideen af et kristeligt Samfund, saavidt som denne i bevidst Klarhed hidtil har søgt at realisere sig gjennem Love og Institutioner."

Sit tredie Bevis henter Taleren fra, at ingen Jøde kan faa svensk Borgerret uden at

fornægte sine Fædres Tro. Som Abrahams Søn foragter Jøden alle andre, hans Fædreland er Palæstina, hans Længsel er at Messias vil komme for med Sværd at gjøre hans Folk til Verdens Herrer. Deraf udspringer hans rastløse Travlhed, han samler Penge og Gods, for at være beredt til at bryde op. Men denne Erhvervelyst minder om en ny Fare for Landets Vern, thi — vedbliver Taleren — „understøttet af store Kapitaler og med fri Ret til at kjøbe Jord og bosætte sig hvorsomhelst, vilde de mest indbringende Næringsveje, de fedeste Jordejendomme snart falde i Hænderne paa Jøder, som, udvidende deres Omraade mer og mer, ved et med Rigdommen stigende Mod, i Fremtiden ville paadrage sig de Kristnes Misundelse og Had, der let kunde udbryde i aabenbar Forfølgelse og gjøre deres Tilstand, hvad den nu ingenlunde er, fortvivlet. For Jødernes eget Bedste skænker jeg Udskudets Betænkning mit Bifald (!) — Man har sagt at de Kristne i religiøs Henseende intet have at frygte af Jøderne. Stærke Grunde tale dog for det Modsatte. I store Stæders Vrimmel, der høres deres Stemme ikke, eller vækker ikke synderlig Mislyd; men jeg forestiller mig en i sin Tro nidsk og varm Jøde paa Landet, og dennes Børn legende med de Kristnes. Disses Børn kunde da faa at høre det Navn forbandes, om hvilket de i Skolen have lært, at i det Navn skal hvert Knæ bøje sig, i Himlen, paa Jorden og under Jorden. Hvad dette kunde virke er let at indse. Vanskelig kan en jødisk Husfader opfylde en kristen Husfaders Pligt mod sine kristne Tjenere. Vel berømmes Jøderne for god Omgængelse med deres Tyende; men dertil turde deres nuværende Stilling bidrage meget. Omsorgen kan da i allerbedste Fald hos Jøden ikke antages at strække sig længere end til Kroppen og det Timelige, og dette er jo dog ikke nok?"

Taleren frygter just ikke Proselytmageri fra Jødernes Side, men jo „liberalere" i religiøs Henseende de ere, des mer frygter han at religiøs Ligegyldighed, hvoraf vi har nok i Forvejen, skal smitte fra dem, dersom de fik større Frihed. Endelig slutter han —: „Jøderne have sandelig intet at beklage sig over i Sverige. De have

ikke lidt og skulle aldrig, som jeg haaber, lide nogen Forfølgelse, under deres nuværende Stilling. De ere beskyttede til Person og Ejendom, hvor de have Lov til at bosætte sig; de nyde Agtelse i Forhold til deres personlige Fortjeneste. De staa sig i Almindelighed godt, en Del ere rige, og hvad der er noget særdeles, hver og en af dem er selv Herskab. Jeg har aldrig set nogen jødisk Kvinde eller Mand tjene i en Kristens Hus, ja ej engang hos sine Trosfæller, være sig paa Landet eller i Staden. Tvertimod udføres de lavere og tungere Sysler i Jødehusene af kristne Tjenere, og dette Forhold vilde falde des mere i Øjnene, jo mere Frihed Jøderne fik, og vække Selvfølelsen hos de Kristne til at modsætte sig en saadan Uskik.

Man indvender vel at Spørgsmaalet om udvidede Rettigheder for Jøderne er ubetydeligt, naar det ene angaar de i Sverige fødte; men dels kunde disse betydeligt formere sig, dels bliver det umuligt at hindre Indvandringer. Endvidere, ligesom man nu finder det haardt at nægte indfødte Jøder Borgerret, kan man ved næste Rigsdag finde det haardt, ikke at aabne sine Arme for at tage al Verdsens Jøder i Favn, og medens vi søge at herbergere dem, turde vi selv kunne blive trængte ud og husvilde. *Principiis obsta!*"

Udgiveren af Nord. K. oversætter dette romerske Mundheld: „Gjør Modstand i Begyndelsen!" jeg vilde hellere foreslaa en friere Oversættelse: „Lad dem bygge Pyramider!"

C. Br.

Efterretninger fra Baden.

Dersom en Skribent havde Lyst til at vælge sig en vanskelig Opgave, da kunde man, om man kaldtes til Raadgiver, ikke let paavise ham nogen vanskeligere end ved at opfordre ham til at beskrive Tydsklands religiøse og irreligiøse Stræben i de sidste Par Aar. Det var ikke alene det at faae Enkelthederne samlet, som maatte gjøre denne Sag saa vanskelig; men det at skulle danne et Hele af al denne brogede Forskjellighed — deri

maatte Hovedvanskeligheden ligge, hvis Løsning det ogsaa i en Tid, som den nærværende, vilde være ubilligt at forlange og urimeligt at vente. Alligevel forefalder der dog naturligviis daglig eller maanedlig mangen mærkelig Enkelthed, som man heller ikke i Øieblikket tør lade upaaagtet, hvad man saa let fristes til i Tider som vore, hvor den ene rystende Tildragelse kommer ovenpaa den anden og paa den Maade udsletter Erindringen om de saakaldte mindre mærkelige Begivenheder, der dog ingenlunde altid ere saa ubetydelige som man indbilder sig. Det er saaledes et saare vigtigt Spørgsmaal: Hvorledes har det religiøse Samfund, og hvorledes har navnlig den alvorligste og bedste Deel af samme havt det med og under de borgerlige Rystelser, hvoraf man overalt i Tydskland meer eller mindre har maattet føle sig lidende? Men at ville besvare dette Spørgsmaal tør vi her ikke anderledes tænke paa end ved at meddele en Skildring, som findes i Juliheftet af Hengstenbergs Kirketidende, fra det tydske Land, hvor Revolutionen tog sin Begyndelse og hvor den nylig gjorde hvad vi for Øieblikket maa kalde dens sidste fortvivlede Modstand — fra Storhertugdømmet Baden. Man faaer i denne Beretning om ikke noget særdeles Lys i Sagen, saa dog Besked om Mangfoldigt af En der levede midt i den hele Bevægelse. Og forefinde vi end i Forfatteren en Mand, der er en Ven af det preussiske Væsen med samt dets Standretter og øvrige Tilbehør, saa maae vi huske at Valget i det ulykkelige Land ikkun synes at være mellem lovløst Partiherredømme og preussisk Justits. I saa Fald er det da ikke underligt at man foretrækker den sidste; men det maa være haardt at skulle træffe et saadant Valg. Vi meddele derfor Forf.'s Skildring som den er, og have kun hvor den blev noget uordentlig eller bred, ved Sammentrækning og Forkortning søgt at bøde paa den.

Man vil erindre hvorledes Hecker alt i April 1848 forsøgte paa ved Oprør at bringe en Republik tilveie. Hans Foretagende blev dengang paa det allerbestemteste misbilliget af det overveiende Fleertal blandt den besindige Middelstand, fandt i det Hele ikke megen Indgang og

strandede snart paa de over Mordet paa General v. Gagern oprørte badensiske og hessiske Rigstroppers Tapperhed, saa at Hecker endog kort efter i en bekjendt Folkesang blev given til Priis for offentlig Forhaanelse, naar man sang:

„Seht! da steht der große Hecker
Eine Feder auf dem Hut,
Seht! da steht der Volkserwecker
Lechzend nach Tyrannenblut —"

Men snart efter Opstandens Undertrykkelse lykkedes det dog hans Venner ved deres utrættelige Bestræbelser at faae ham fremstillet som den ægte Folkeven og det med et saadant Held, at det fra Rheinfelden udgaaende Heckerske Blad „Folkevennen" blev læst med Begjærlighed, fornemmelig af de lavere Folkeklasser, som derved inddrak Had mod Storhertugens Regjering, Foragt for Parlamentet i Frankfurt og Lyst til at faae en Republik, thi af Republiken ventede man sig store Ting, navnlig hvad det Økonomiske angik. Nu hørte man overalt „das Heckerlied" synges efter den allerede folkelige Melodi „Schleswig-Holstein meerumschlungen" - Hecker og Folkets Lykke blev snart et og det samme; af ham haabede Proletarieren Velstand, den Forgjældede Frihed for at betale, Landmanden Ophævelse af Grundskatten osv. Paa Gadehjørnerne og i Husene saae man ham skildret; man beklagede at den badenske Hær havde kjæmpet mod ham, at Folket ikke strax havde reist sig som een Mand og gjort hans Sag til sin egen. Tusinde dagdrivende Haandværksfolk vandrede hen at hilse paa ham, og da han paa sin Reise til Amerika nogle Dage tog sit Ophold i Strasborg; havde han ingen Fred for de mange Besøgende isærdeleshed Qvindfolk, der kyssede ham paa Haanden og agtede sig lykkelige over at kunne sige, de havde seet ham og talt med ham. Det var en Afgudstjeneste man paa den Maade drev med ham; han var den meest yndede Mand i Tydskland, Enhver der følte sig utilfreds knyttede sine Udsigter og Ønsker til ham. Strax efter hans Udvandring søgte Struve at indtage hans Plads i Folkets Yndest: han gjorde et Indfald i det Badensiske Oberland hvormed han understøttede September-Opstanden. Det var den samme Struve fra hvis Pen „die Forderungen des Volks" var udgangne, Fordringer

der virkelig fra først af vare største Delen af Folket fremmede, ja tildeels, som f. Ex. Folkevæbningen, endog imod, men som dog alligevel gjorde Reisen rundt i Tydskland og blev til det man kaldte „Errungenschaften.“ Struve lovede „Frihed, Dannelse og Velstand for Alle“ og søgte at grunde Folkets Lyksaliggjørelse ved Sværme af lovløse Personer, som allerede længe havde truet med Mord og Gift ja endog med Piinsler og det saavel i offentlige Blade som i talløse Flyveskrifter; saaledes tænkte de nemlig at skræmme den feige Folkeklasse der havde Eiendom at raade over. Det unge Mandskab blev tvunget til Krigstjeneste; vægrede de sig, skulde de skydes; man mishandlede Geistlige, man pressede store Summer ud af den formuende Klasse (en Mand i Müllheim maatte betale 1000 Gylden for at slippe for Krigstjeneste), lagde sig ivrig efter at tømme de offentlige Kasser og roste sig af for det forsamlede Folk at der herefterdags slet ingen Fattige meer skulde være. Dog det Struviske Regimente gik snart tilgrunde efter Fegtningen ved Stauffen. Han var paa Flugten med samt sin urolige forfængelige Kone, men blev kjendt af nogle Borgere der vare forbittrede over hans Færd, sat fast og overleveret til den militære Øvrighed. Nu ventede man almindelig der skulde nedsættes en Standret til at faae ham henrettet, thi Regjeringen havde flere Maaneder iforveien udtrykkelig begjæret Stændernes Indvilgelse til at maatte gjøre Brug af Standretten, og den Fangne maatte jo selv efter de almindelige Love have fortjent Døden som Røver og Landsforræder. Ikke desmindre tog Ministeriet Beck-Dusch Forbryderen i Forsvar mod den offentlige Stemme, der fordrede ham uopholdelig afstraffet; de satte ham sex Maaneder i Fængsel, thi de vilde først have Rævninger indført; disse meente de kunde ikke andet end dømme saa aabenbare Forbrydelser og saaledes behøvede de ikke selv at gjøre sig upopulære. Men hvad Regjeringen ikke vovede paa, turde Rævningerne endnu mindre gjøre; thi de gik jo ud fra at de netop vare stiftede for at tage politiske Forbrydere, eller Folkevenner som de kaldes, i Beskyttelse mod Regjeringens Forfølgelser gjennem Domstolene. (fortsættes).

W. A. Wexels's Forfattervirksomhed.

Det er sædvanlig først naar Forfattere ere at man bestræber sig for at faae en O over deres Virksomhed ved at samle en F nelse paa deres Skrifter. Wexels er ikke hans Forfattervirksomhed er ikke afbrudt, o leveres her en Fortegnelse paa hans Sk En Mand, der saa ganske har indviet sin P det christne Folks Tjeneste i vort Norden, ner at kjendes ei blot i Norge men ogsaa i mark. Det kan vel siges, at han alt i mark er baade kjendt og skattet; men det e kun enkelte af hans Skrifter, som i Da har fundet en temmelig vid Udbredelse; an kun kjendte i en snævrere Kreds og atter slet ikke. En fuldstændig Fortegnelse paa W Skrifter som oftest med Angivelse af For og Bogladepriis vil sætte danske Læsere ist at oversee Mandens hele Forfattervirksomh fra 1821 til 1849 og gjøre det lettere fo at faae fat paa saadanne Skrifter, som ere undsluppet dem. Ihvormegen Paaskj Wexels end har fundet i Norge, saa vil d sikkert glæde ham, jo længere jo mere a paaskjønnet af danske Christne, og han vil heri finde en Opmuntring til ikke at t men midt under et besværligt Embedes m dige Beskjæftigelser vedblive en Forfatterv hed, der hidtil har været ledsaget af saa r signelse.

Prædikener.

1. Prædikener (14) 1822. Grøndahl
2. 5 Juleprædikener 1823. Grøndal
3. Jesus i det huslige Samfund Grøndahl 8 ß.
4. Prædiken paa 1ste Søndag e. P 1825. Grøndahl 8 ß.
5. Christnes Trøst mod Dødens Prædiken paa 16de Søndag e. Tr

1) Det bemærkes her een Gang for alle, at L prisen angives i norske Penge hvor en Spe har 120 ß. Altsaa er en af vore Rigsb 60 norske Skilling da en norsk Specie af lige Værd med en dansk.

udgiven i Anledning af Cholerasygdommens Udbredelse 1834. Grøndahl 8 ß.

6. Giver Keiseren hvad Keiserens er og Gud hvad Guds er 1811. Grøndahl 8 ß.

7. Christelig Huspostille 1846. Cappelen 1 Sp. 60 ß.

8. Prædiken paa 23de Sønd. e. Trefoldighed 1848.

Opbyggelsesskrifter.

1. Julegave 1821 indeholdende to Fortællinger af Franz Horn samt nogle religiøse Poesier af Udgiveren (Hviids Enke 60 ß).

2. Andagtsbog for Menigmand (udgivet af Selskabet for christelige Underviisnings- og Andagtsbøgers Udgivelse, 1826. 7de Oplag 1846. I Commission hos Feilberg og Landmark 36 ß.

3. Bekjendelsen, som ei Tiden omskifter, en liden Jubelgave for Sandheds Venner i Anledning af den Augsburgske Confessions Overleverelse 1530, 1830. Grøndahl.

4. Opbyggelige Fortællinger og Betragtninger, udgivne af Selskabet for christl. Underviisnings- og Andagtsbøgers Udgivelse 1ste Samling 1833 (2det Oplag 1844); 2den Samling 1835; 3die Samling 1844. I Commission hos Feilberg og Landmark. Hver Samling 16 ß.

5. Forhandlinger med Postrøveren og Morderen Martin Petersen 1832. 3die Oplag 1841. Grøndahl 16 ß.

6. Christelige Betragtninger med tilsvarende Psalmer til Brug ved Husandagt 1833. 2det Oplag 1844. Grøndahl indb. 72 ß.

7. Betragtninger over Herrens Bøn 1837. 2det Oplag 1847. Grøndahl 8 ß.

8. Betragtninger over Herrens Bord (som Traktat). 1837 2 ß.

9. Om Gjenfødelsen og om den sande Retfærdighed, to Betragtninger over Joh. 3, 1-15 og Math. 5, 20. Udgivet som Nr. 14 af Christiania Traktatselskabs Skrifter 1837. Grøndahl 4 ß.

10. Christelige Trøstebreve for bekymrede Hjerter 1844. Wulfsberg & Co. 24 ß.

Kirkelige Stridsskrifter.

1. Tanker over og i Anledning af Statsraad Treschows Bog om Christendommens Aand, udgivne i Breve som et Gjenmæle mod denne Bog. 1828.

2. Bemærkninger ved Anhanget til bemeldte Treschows Bog 1829.

3. Religiøs-politiske Betragtninger, Et Indlæg i Dagens religiøs-politiske Kamp 1837. Grøndahl 16 ß.

4. Aaben Erklæring til mine Medchristne om min Anskuelse og Bekjendelse angaaende Christi Nedfart til Helvede og Muligheden af en Omvendelse efter Døden. 1845. 2det Oplag 1847. Grøndahl 36 ß.

Bibelhistoriske Skrifter.

1. En liden Bibelhistorie for Børn 1830. 3die Udgave 1835. Dennes 7de Oplag 1849. Grøndahl 16 ß (i Materie for 100 Expl. 8 Sp. 40 ß.)

2. Udsigt over Jesu Christi Liv paa Jorden, med indledende og anvendende Betragtninger 1846 Dybvad. Pragtudgave med 12 Staalstik 3 Sp. Godtkjøbsudgave 84 ß.

Psalmesamlinger og religiøse Digte.

1. Christelige Psalmer, samlede, ordnede, bearbeidede til Brug ved huslig Andagt og som et Bidrag til et vordende Psalmeværk for den norske Kirke udgivne 1840. 2det Oplag 1844 med 27 Choralmelodier. Grøndahl indb. 72 ß.

2. Udvalg af christelige Psalmer til Brug ved Religions-Underviisningen 1845. 2det Oplag 1846. Grøndahl 12 ß.

3. Missions-Psalmer 1846, i Commission hos Feilberg og Landmark, 4 ß.

4. Religiøse Digte 1845. 2den forøgede Udgave 1847. Feilberg og Landmark 18 ß.

5. Psalmebog, samlet og ordnet samt med

et Tillæg af Betragtninger og Brunner ledsaget. 1849 Grøndahl 48 ß.

Populær Bibelforklaring.

1. Forklaring over det Nye Testaments Skrifter 1837-48; nemlig Matthæus, Marcus og Lucas 1837. 1 Sp. 62 ß; Johannes Evang. og Apostl. Gjern. 1839 1 Sp. 56 ß; Pauli Breve til Romerne og Corinthierne 1844. 1 Sp. 100 ß (Brevet til Romerne særskilt 96 ß, Brevene til Corintherne særskilt 1 Sp. 4 ß); Brevet til Galaterne 1846. 68 ß. — Brevene til Epheserne og Colossenserne 1848 68 ß. — I Alt 3 Dele og 2 Hefter. 5 Sp. 114 ß.

Oversættelser.

1. Martin Luthers Bekjendelse om Jesu Christo, samlet af hans Skrifter og udgivet med et Forord 1829. Grøndahl.
2. Luthers større Katechismus oversat ledsaget med Anmærkninger 1828. Grøndahl 48 ß. 3die Oplag 1843.
3. En christelig Postille, sammendragen af Luthers Kirke- og Hus-Postiller og indeholdende en fuldstændig Forklaring over alle Søn- og Festdages Evangelier samt 10 Fasteprædikener, udgivet af Selskabet for christl. Underviisnings- og Andagtsbøgers Udgivelse 1828, 2det Oplag 1831. I Commission hos Feilberg og Landmark 1 Sp. indb.
4. Luthers Postille over Epistlerne 1830 hos Samme 96 ß indb.
5. Luthers Fortaler til Skrifterne i det Gl. og Ny Testamente, med nogle faa Anmærkninger 1832 Cappelen 24 ß.
6. Thomas a Kempis om Christi Efterfølgelse 4 Bøger, fuldstændigen og uforandret efter Grundtexten oversatte samt med en Forerindring og korte Anmærkninger ledsaget 1832 (i Sedez) 2det Oplag 1835 Grøndahl 48 ß heftet.
7. Det Gl. Testamentes apokryphiske Bøger, gjennemsete og rettede efter Grundtexten. 1837. Grøndahl 48 ß.

Desuden findes endeel Meddelelser i theologiske Tidsskrifter, christelig Samler, Pastor Hallings Søndagsblad, men især i det af Wexels selv udgivne Tidsskrift for Kirkekronnike og christelig Theologi 1834-39. 3 Bind Cappelen 1 Sp. 60 ß.

Blandt de Stykker, deels af Udgiveren, deels af hans Medarbeidere, som findes i dette Tidsskrifts 3 Bind, turde maaske fremhæves: Wexels's Afhandling: „Ere vi ved Daaben indlemmede i den ægte christelige Kirke?“ Denne Afhandling, som fremhæver Betydningen af Troesbekjendelsen saaledes som den lyder ved Daaben, fremkaldte Bemærkninger af Professor Stenersen, der mødtes af Udgiveren med Modbemærkninger. Alt dette findes i Tidsskriftets 1ste Bind. I samme Bind findes „Bidrag til Kundskab om de senere Aars kirkelige Begivenheder i Danmark.“ Ved disse senere Aar menes Aarene 1825-33. I 3die Bind har Pastor Sandberg leveret Meddelelser om sværmerske og sekteriske Vildfarelser i Norge, som fortjene Opmærksomhed. I samme Bind findes af Wexels Nekrolog over Professor Svend Borchmand Hersleb. — Ogsaa over Prof. Stenersen har Wexels leveret en Nekrolog.

Meddelt af J. F. Fenger.

Udnævnelser og ledigt Embede.

29. August. Ordineret Katechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Korsør, H. C. L. Bagger, beskikket til Sognepræst for Øland i Limfjorden; forhenvær. personel Kapellan for Vor og Estruplund i Randers Amt, J. M. Valeur til pers. Kapellan hos Sognepræsten for Lading, Faarup og Sabro i Aarhus Amt, E. Saabye.

3. September. Embedet som ordineret Katechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Korsør.

Samlet og udgivet af N. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 206.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Femtende Søndag efter Trinitatis, den 16 September. [Nr. 50.

Ideer til en Reorganisation af Almue-Skolevæsenet paa Landet.

I „dansk Kirketidende“ Nr. 200 og 201 har Hr. Licentiat Fenger meddeelt et Referat af Forhandlingerne i Roeskilde Præsteconvent den 5te Juli d. A. hvori han blandt Andet omtaler den Debat, som Undertegnede gav Anledning til ved et mundtligt Referat af det Væsentlige i ovennævnte lille Skrivt. Denne Debat blev paa en Maade afbrudt eller ført over paa et ganske andet Gebeet ved *Dr.* Kierkegaards aandrige Bemærkninger, og navnlig blev Leiligheden mig derved afskaaren til at besvare de mod mine Ideer fremførte Indvendinger. Jeg haaber derfor, at Kirketidendens ærede Udgivere ville forunde mig Plads til nogle korte Bemærkninger, som muligen kunne lede til mere Enighed om Hovedsagen.

Foreløbigen maa jeg bemærke, at de fleste — om ikke alle Opponenter kun kjendte mine Ideer af mit mundtlige Referat, og at det derfor er ganske naturligt, om de mindre rigtigt have opfattet min Mening. Jeg haaber, at flere af dem ved Gjennemlæsning af mit Skrivt ere komne til en anden Anskuelse af Sagen eller dog have modificeret deres Indvendinger. Jeg vil derfor i de følgende Bemærkninger blot holde mig til de to Hovedspørgsmaal, hvorom Meningerne syntes meest deelte, nemlig om Skoletvang og Lærebogstvang, i det Haab, at jeg derved kan bidrage til at udjevne de skarpe Modsætninger i Anskuelser, som ogsaa ved denne Leilighed kom tilsyne.

Skoletvang er vel i sig selv unaturlig, da Skolen jo dog tilbyder noget Godt, som ikke skulde paatvinges, men søges. Imidlertid maa man ikke glemme, at Talen her er om Umyndige, som ikke have Forstand paa deres eget Vel, og om ligegyldige Forældre og egennyttige Husbonder, som forsømme den tilbørlige Omsorg for de dem betroede Børns aandelige Fornødenheder, og da vil man udentvivl let blive enig om, at Staten er baade berettiget og forpligtet til at tage sig af saadanne Børn. Jeg har derfor heller ikke foreslaaet at ophæve al Skoletvang, hvilket efter min Mening vilde være betænkeligt, navnligen nu, da Almuen er ligesom bleven vant til denne Tvang, og allermindst kan jeg have Noget imod, hvad Provst Smith kaldte „Kjærligheds Tvang,“ eller, som en anden Opponent udtrykte sig, „en moralsk Tvang“ i denne Henseende. Jeg finder det kun unaturligt og ubilligt, at Forældre og Værger skulle have Øvrighedens Tilladelse til at opfylde deres helligste Pligt imod deres Børn, og at Tvangen derfor bør indskrænkes til de Børn, som befindes at blive utilbørligen forsømte.

Men uden Hensyn til det Retlige og Tilbørlige anseer jeg Skoletvangen for skadelig for Skolen selv, som derved bliver overfyldt med en Masse Børn, som hverken have naturlige Evner eller udvortes Leilighed til at lære mere end det absolut Fornødne, og saaledes hindres i at udrette, hvad den ellers kunde, med de mere begavede Børn. Jeg mener derfor, det var ønskeligt, om Skolen kunde blive fri for en

Deel af disse Sinkere og navnligen for det tidspildende og besværlige Arbeide at lære dem de første Elementer. Kunde en Skole faae lutter villige og nogenlunde begavede eller dog af udvortes Vilkaar noget understøttede Børn, som kunde søge Skolen hver Dag, da mener jeg, at en duelig og nidkjær Lærer maatte kunne bringe den til et gandske anstændigt Trin, og derved vilde man utvivl bedst kunne opnaae, hvad Tiden saa høirøstet fordrer, en fuldkomnere og sandere Almeendannelse. Fornemmeligen af den Grund ønskede jeg at faae Skoletvangen saaledes modificeret, at man snarere stræbte efter at holde Fattigfolks Børn med ringe Evner borte fra Skolen end at tvinge dem til at søge den, for at den, saa vidt mueligt, kunde anvende alle sine Kræfter paa de baade i indvortes og udvortes Henseende mere begunstigede Børn. Spørgsmaalet er kun, om man paa anden Maade kan skaffe de mindre begunstigede Børn den for dem fornødne Lærdom, og det mener jeg, er ikke saa vanskeligt, hvilket jeg i ovennævnte Skrivt har søgt nærmere at oplyse.

Imod denne Idee blev fornemmeligen indvendt, at Underviisningen i Hjemmet eller i Pogeskoler altid er meget mangelfuld, og det vil jeg gjerne indrømme, for saa vidt som man maaler Underviisningen med Skolens Maalestok. Den kan naturligviis ikke blive saa regelret og kunstmæssig som i en god Skole; men derimod kan den være mere omhyggelig og, om jeg saa maa sige, mere individuel end Skolens, hvori saa mange forskjellige Børn skulle deeltage. Men fremfor Alt maa jeg lægge Vægt paa, at min Plan er baseret paa hensigtsmæssigere progressive Læremidler, som lette Arbeidet og gjøre mindre Fordringer til Lærerens Kunst. Ved Hjælp af en methodisk ordnet Række af saadanne Læremidler mener jeg, at Fattigfolk, som selv kunne læse nogenlunde, ret vel kunne bibringe deres Børn de for dem fornødne Kundskaber eller dog en Deel af dem, saa Skolen kun behøver lige-

som at afpolere og supplere dem. Jeg har [illegible] for, endnu før jeg udgav mine „Ideer,“ udgivet en „methodisk ordnet ABC, og Læsebog,“ som allerede har fundet saa god Indgang, at jeg haaber inden Aarets Udgang at kunne gjøre et nyt Oplag af den. En Forsættelse deraf, en Læse-Øvelsebog, nærmest beregnet for Fattigfolk, der selv ville undervise deres Børn, er allerede under Trykken og vil, haaber jeg, udkomme i næste Maaned. Finder ogsaa den nogenlunde Affætning, skal jeg, saavidt Herren under mig Kraft og Leilighed dertil, fortsætte dette Arbeide, og finder min Idee Indgang, tør man vel og haabe, at Andre ville arbeide til samme Maal, saa det hidtil følte Savn af passende Læremidler for Almuen med Tiden kan blive afhjulpet, og derved vil Almuen blive bedre istand til selv at sørge for sine Børns Lærdom.

Den af Provst With fremførte Indvending, at gode Bøger ikke nytte synderligt, naar Læreren mangler Livlighed, Nidkjærhed og Gudsfrygt, og at den dygtige Lærer kan magte ogsaa de slette Bøger, har efter min Mening saare lidet at betyde. Mesteren kan vistnok hjælpe sig med saare ringe Midler, og Fuskeren kan selv med de bedste Midler ikke gjøre godt Arbeide; men Mængden er hverken Mestere eller Fuskere, og med gode og hensigtsmæssige Redskaber kan der dog altid udrettes mere, end med slette og uhensigtsmæssige. Desuden er Talen her ikke saa meget om Lærere *ex professo*, som om den fattige Almue, der maa hjælpe sig, som den kan, for at faae sine Børn oplærte, og for den vil dog vistnok Enhver indrømme, at Læremidlernes Beskaffenhed er af stor Betydning. — Kunde den fattige Landalmue spare den store Bekostning at holde sine Børn stadigt til Skole indtil deres Confirmation, og kunde Skolen blive fri for alle de Sinkere, som ikke kunne lære mere end det høist Nødvendige, saa vilde der dog unegteligen være meget vundet, og der

mener jeg, kan skee ved at forsyne Almuen med hensigtsmæssige og for den passende Læremidler og give den fuld Frihed til at skaffe sine Børn den for dem fornødne Lærdom, paa hvad Maade den bedst kan. Naar Communerne lære ret at indsee deres sande Fordeel, tør man vel endog haabe, at de ville komme fattige Forældre til Hjælp i denne Henseende ved at sørge for Pogeskoler, Læremødre o. desl., for derved at spare den større Udgivt, som en strengt gjennemført Skoletvang kan paadrage Fattigvæsenet, og tillige befrie Skolen for de Børn, som meest hindre dens Virksomhed.

De Indvendinger, som bleve fremførte imod mine Bemærkninger om Lærebogstvangen, ere endnu mere grundede paa Misforstaaelse, ikke blot af min Mening, men af Sagen selv. Her er ikke Tale om den anordnede Lærebogs Mangler eller Fortrin, men kun om, hvorvidt en Lærebog (Lehrbuch), ɔ: en Bog, som indeholder en Lære, et abstract System, og det et vidtløftigt og compliceret System, et Compendium af de theologiske Videnskaber, — er passende for fattige og indskrænkede Almuesbørn uden den til at fatte et saadant System fornødne Fordannelse. Kunne Børnene bringes til den Grad af Dannelse og aandelig Modenhed at de virkeligt kunne fatte et saadant System, da har jeg ikke stort imod, at de lære det, skjøndt jeg ikke just troer, at det er Veien til at vække den levende Troe; men at pine dem dermed, før de have aandelig Modenhed til at fatte det, vil dog nok intet fornuftigt Menneske kalde rigtigt eller hensigtsmæssigt. Talen er her ikke om at afskaffe eller forbyde Brugen af Balles Lærebog for at skaffe Plads for en anden Lærebog, et andet System, men om, hvorvidt man kan og bør fordre, at det fattige og eenfoldige Almuesbarn skal lære sin Christendom i Form af et dogmatisk-moralsk System. Kunne saadanne Børn lære den for dem fornødne Christendom paa en lettere og mere passende Maade, da var det dog vistnok ønskeligt, og denne Muelighed har jeg i ovennævnte Skrivt paaviist og forklaret.

Christendommen er jo dog oprindeligt given — ikke i philosophisk-systematisk, men i historisk-paræuetisk Form og netop i denne Form — som den findes i Skrivten — har den altid viist sin Kraft til at gjenføde Mennesket. Systemet hidrører egentlig fra Middelalderens Scholasticisme og har aldrig viist nogen Kraft til at levendegjøre, men tvertimod til at dræbe Troens Liv ved spidsfindige Distinctioner, Definitioner, Tvivl og Indvendinger. Dette er vel ikke saa meget Systemets som Individets Skyld; men det er en temmelig nødvendig Følge af at ville bibringe Børn, som ikke ere modne dertil, Troen i Form af en videnskabelig Erkjendelse. Derfor mener jeg, at Lærebogen, det religions-videnskabelige System, ikke hører hjemme i Almueskolen og ikke med Ret kan fordres som Betingelse for Confirmation; men derfor forkaster jeg dog ikke Brugen af enhver Slags Lærebøger. Naar Materialierne til Bygningen først stykkeviis ere samlede, kan det vistnok være hensigtsmæssigt at give Barnet en kort og klar Oversigt over dem ved at samle og ordne dem, saa de lettere kunne indprentes i Hukommelsen; men det Første og Vigtigste er dog, at Barnet modtager Enkelthederne paa en saadan Maade, at det virkeligt kan opfatte og ligesom assimilere dem, derved næres og styrkes til aandelig Fremvært og saaledes virkeligt lære Christendommen; lære at blive en troende Christen.

Dette troer jeg nu opnaaes lettest ved at meddele dem Christendommens Indhold — ikke i Form af en Kraftertract, en *Esprit de fleurs*, men ligesom de enkelte Blomster og det i den Orden, hvori de meest tiltale og tiltrække sig Barnets Opmærksomhed. Jeg har allerede for en Deel Aar siden udgivet et lille „Forsøg til en bibelsk Læsebog for de første Begyndere" (indb. 8 ß),

som blot bestaaer af Uddrag af det nye Test. Denne Bog har imidlertid hidtil staaet for isoleret til at kunne blive almindeligt anvendt; men ved de omtalte Smaaskrivter er Veien banet for den. Allerede i ABC.'ten er optagen Herrens Bøn, og i Læseøvelsebogen findes et kort Uddrag af de barnlig-poetiske Skildringer fra Patriarchernes Tid, fornemmeligen Josephs Historie, tilligemed moralske Fortællinger, som gjøre Moralen anskuelig og virksom paa Hjertet. Derefter mener jeg, at den omtalte bibelske Læsebog er paa sin rette Plads, og kan det lykkes mig senere at udgive en Fortsættelse af Læseøvelsebogen, hvortil jeg alt har samlet en Deel Materialier, saa vil deri være Plads for det øvrige Fornødne af det gl. Test. Historie. Denne lille Suite af Læsebøger, som ved nogenlunde udbredt Afsætning vil kunne leveres for 3 ad 4 ß, vil da indeholde det for fattige og eenfoldige Almuesbørn Fornødne af Christendommen, saavelsom af almindelig Verdens og Menneskekundskab, og ved Hjælp af en saadan Suite mener jeg, at Almuen kan blive istand til selv at lære sine Børn, hvad de nødvendigt behøve, og hvad man altsaa er berettiget til at fordre af dem, inden Confirmationen. Ved Forberedelsen til denne vil det naturligviis være Præstens Sag at meddele dem den kirkelige Lære efter Luthers lille Catechismus, hvortil de da ville være saa godt forberedte, som de efter deres ydre og indre Forhold kunne blive.

Ved denne korte Forklaring af min Plan haaber jeg tilstrækkeligt at have besvaret den navnlig af Pastor Buchholtz fremførte Indvending, at Læreren uden Lærebogen savner en fast Plan for Underviisningens Fremgang. Denne er tvertimod given langt fuldstændigere og nøiagtigere i Læsebøgerne end i Lærebogen. — At Børn, som ogsaa blev indvendt imod min Plan, kun skulle lære Lidet ved Indenadslæsning, kan have sin Rigtighed efter den Erfaring, man hidtil har havt Leilighed til at gjøre; men Feilen ligger da deri, at man ikke har lært Børnene at læse med Forstand og Opmærksomhed, ikke tilstrækkeligt øvet dem i at indprente sig og beholde i Hukommelsen, hvad de læse. Derfor er det netop, jeg anseer methodisk ordnede Læsebøger, hvorved Børnene kunne fra første Begyndelse vækkes og tiltrækkes og siden meer og meer øves og uddannes, for det meest Fornødne, naar Underviisningen skal bære Frugt for Livet. Ere Børnene først saaledes uddannede, saa er det siden meget lettere at føre dem videre, om de have Evne og Leilighed dertil; men uden saadan Forberedelse bliver al videre Fremgang ikke blot vanskeligere, baade for Lærer og for Børn, men hele Underviisningen bliver da let ufrugtbar.

Med Hensyn til den omtalte Modification af Skoletvangen vil jeg blot endnu bemærke, at man ved en saadan Suite af Læsebøger vilde have et materielt Maal for de Fordringer, man maatte gjøre til de Børn, som vilde være frie for Skolegang. Man kunde nemlig bestemme, at de f. Ex. i deres 8de Aar skulde have lært ABC'ten, i 9de Aar Læseøvelsebogens 1ste Afdeling osv. Controllen behøvede da blot at gaae ud paa, hvorvidt Børnene til hver Examen have lært ikke blot at læse det foreskrevne Pensum med mechanisk Færdighed, men ogsaa at tilegne sig og bevare Indholdet deraf. — Til Anbefaling for en saadan Ordning af Underviisningen paa Landet maa jeg slutteligen tilføie, hvad en agtet Embedsbroder i et privat Brev til mig har bemærket, at Præsten og Skolelæreren derved vilde faae Leilighed til at stille sig i et saare ønskeligt Forhold til Familierne som deres Raadgivere og Veiledere i et Anliggende, der ligger kjærlige Forældre saa nær paa Hjertet. Jeg haaber derfor, at enhver for Folkeoplysningens og levende Christendoms Fremme nidkjær Broder vil uden Fordom overveie min

Ideer og — saavidt han da kan billige dem — stræbe at bringe dem i Anvendelse i sin Kreds. Den bestaaende Lovgivning er ikke nogen absolut Hindring for Forsøg i denne Retning; men for saa vidt som enkelte Lovbestemmelser ere til Hinder for deres videre Gjennemførelse, vil vor nærværende liberale Regering udentvivl være villig til paa nærmere Ansøgning at dispensere for dem.

C. F. Sørresen.

Efterretninger fra Baden.

(Sluttet).

Naturligviis havde de oprørske Blade i de sex Maaneder anvendt alt hvad anvendes kunde for at dreie den offentlige Mening til Gunst for de Anklagede. Og det lykkedes. Af Omhed over det oprøreriske Parti havde man jo opsat Sagen et halvt Aar; dette Parti var nu kommet til Kræfter, imedens Ministeriet kjendelig svækkedes og den lovlige Ordens Venner tabte Modet. Man begyndte at sige: Forbrydelser udøvede i politisk Øiemed burde ikke straffes, ialtfald var det under slige Omstændigheder ikke de bestaaende Statslove men det offentlige Vel ɔ: den paatænkte Republik som skulde afgjøre Sagen; Struve og hans Tilhængere havde i det Hele ikkun været Redskaber for den souveræne Folkevillie osv. Det var altsaa intet Under at Nævningerne betragtede Oprørernes Edsbrud ikke som en Forbrydelse men snarere som en Frihedsbevægelse, og derfor da Spørgsmaalet lød til dem: „Om Struve havde gjort et bevæbnet Indfald for at omstyrte den bestaaende Statsorden; og om, som Følge heraf, Soldater og Borgere vare omkomne, offentlige Penge ranede, Folk tvungne til Krigstjeneste“ — lutter almeen vitterlige ubestridelige Kjendsgjerninger —? saa svarede samme Nævninger ligefuldt Nei! og paa nogle andre, mindre vigtige Spørgsmaal svarede de rigtignok Ja, men et mat Ja med det Tillæg: „uden Overlæg, med formildende Omstændigheder“. Saaledes blev Struve med Rod og Reppe dømt til fem Aars Fangenskab og gik derhos ud af Forhandlingerne snarere som Seierherre end som Domfældt. Dette Udfald af Processen stræmmede Ministeriet i den Grad, at det lod Anklagen mod Fickler falde. Under stormende Bifald af Tilhørerne, for største Delen Demokrater og Proletarier, forkyndte man sidstnævnte hans Frihed; han blev ført i Triumf op paa Altanen i en Gjæstgivergaard, hvorfra han paa Stedet holdt en Tale, der opmuntrede til at tage fat hvor man var sluppet.

Hermed var Ministeriets Nederlag afgjort, og det var ikke at undres over at Advokat Brentano bestandig mere dristigt og aabenlyst lagde an paa at løbe Storm mod Kamrene og faae dem opløste, da de ikke vilde gaae ind paa de Forandringer, som han og hans Lige havde søgt at drive igjennem og som ret egentlig gik ud paa Republikkens Oprettelse. Det mislykkedes imidlertid. Som Modvægt mod disse Petitioner kom der andre, som androg paa at beholde Kamrene og dermed og den bestaaende Forfatning; og vel gjorde man i Februar 1849 et Forsøg paa med Magt at jage Kamrene fra hinanden ved forskjellige Bander, som dertil vare bestilte, men dette Forsøg strandede paa den Karlsruhiske Borgervæbnings faste Holdning, som var kaldt til at beskytte Forsamlingssalene. Da nu fremdeles den af Brentano foranledigede Udtrædelse af flere Deputerede heller ikke førte til hvad man havde isinde, nemlig at bringe Kamrene ned til et saa lille Stemmetal, at enhver Afstemning blev ugyldig, og da Artiklerne i Aftenbladet ligeledes til ingen Nytte raabte paa at den bestaaende Forfatning, nu da „de tydske Grundrettigheder“ vare udkomne, slet ingen Gyldighed meer havde: saa indsaae Urostifterne godt, at de nu maatte slaae ind paa en anden Vei; men denne Vei fandt de allerede banet ved de af Brentano og hans Kamerater udbredte demokratiske Foreninger, der ligesom et Net omspændte det hele Land. Brentano udstedte nemlig et offentligt Opraab til at gaae ind i hans Forening og sagde deri reent ud, at man skulde samle sig skareviis og ordne sig, for det første Leiligheden tilbød sig,

ved alle Folkeforeningers almindelige Samvirken at naae det Maal, som man i Aaret 1848 af Ukyndighed havde forfeilet.

Dermed var den forestaaende Omstyrtelse aabenbar bebudet; Folkeforeningerne dannede sig desto hurtigere i Stæder og Landsbyer, jo uvirksommere Regjeringen saae til ved disse Bevægelser. Man foranstaltede Folkeforsamlinger, og det altid om Søndagen, der udtrykkelig skulde hverve for Revolutionen; Folkeforeningerne havde Udsendinge og Talere i sin Sold, der vare rede til at gjøre enhver Kro-Disk til revolutionær Talerstol; mundtlig saavelsom igjennem Døgnbladene lovede man „Folket" den gyldne Tids Komme, naar det kun sluttede sig til Republikanerne. Derhos glemte man ikke at lægge „Klerkene" for Had, som dem der vare Fiender af Friheden, Fyrsternes Trælle og Formørkelsens Værktøi. Disse Omvæltningsmennesker fandt ingen Modstand i deres Færd, og toge derfor ikke i Betænkning at udskrive en Generalforsamling af alle Folkeforeninger til at møde d. 13 Mai 1849 i Offenburg, Landets Midtpunkt. Faa Dage iforveien havde der fundet grove Ulydigheds Forseelser Sted blandt Soldaterne, saaledes at der paa Grund af dette og Mere kunde ventes hverken meer eller mindre end en Oprørs-Erklæring, Noget man ogsaa ligefrem var belavet paa, idet man hørte Folk uforbeholdent sige, at nu, d. 13 Mai, vilde det bryde løs; men saa skulde nok Alting blive bedre.

For at sikkre sig et heldigt Udfald af Opstanden blev Hæren bearbeidet. Man gjorde Soldaterne lede af Krigstugten, hvilken, sagde man var uforenelig med Friheden; Soldaterne knurrede over Revselser, som de kunde modtage paa Grund af Drukkenskab, natlig Udeblivelse, selvtagen Hjemlov osv. Urostifterne lovede dem et dagligt Tillæg af 4 Gr. til deres Sold, gav Underofficererne Udsigt til Befordring, smigrede Hærens Souverænitet med den Berettigelse man vilde have deres enkelte Afdelinger indrømmet, at de selv skulde kunne vælge deres Førere; lige saa lidt som man lod det mangle paa mangfoldige Bestikkelser. Navnlig skal Struves Kone have været særdeles virksom i Rastatt. Ved den Begeistring der viste sig trindt om i Landet for den af Preussen, iøvrigt med Rette, forkastede Rigsforfatning, kom Soldaterne paa den Tanke, at Fleertallet af de maadeholdende Statsborgere var paa Oprørernes Parti. At ville fordrive Storhertugen var Noget som idetmindste slet ikke var faldet største Delen af Hæren ind; man indsaae ikke, at Storhertugen, om han da Oprøret lykkedes var blevet hvor han var, ikke mere havde kunnet havt nogen Raadighed over sine egne Handlinger.

Om de store Penge- og Soldater-Presninger, Statskassernes og Tøihusenes Udplyndring osv. har man allerede hørt meget af de offentlige Tidender; efter Sigende skulle de Badenske Finantser de tre første Uger have mistet ti Millioner Gylden, og i nærværende Øieblik anslaaer man Skaden paa Stats- og Privat-Eiendom, spildt og ødelagt Fortjeneste osv. til 60 Millioner.

Saavidt om Opstanden i det Hele. Vi skulle nu meddele Noget om dens Forhold til Evangeliet og dets Tjenere, og navnlig om deres Adfærd mod rettroende, samvittighedsfulde Geistlige.

Geistligheden af Lysvennernes Skole havde ikke noget af Oprørerne at frygte. Præsterne Zehlbach, Gerwig, Schlatter og Zimmermann, paa Protestanternes Side, og Katholikerne, Dann og Ganter hørte til Oprørets virksomste Hjelpere, vare Medlemmer af den revolutionære Rigsdag og stræbte at spille en glimrende Rolle paa den politiske Skueplads; hvorimod de troende Geistlige, der for Guds og Samvittighedens Skyld forbleve deres Storhertug tro, maatte døie meget, bleve forfulgte, mishandlede, kastede i Fængsel eller truede med voldsom Død. Oprørerne kunde ikke glemme os, at vi i vore Prædikener bestandig vel adskilte den Frihed, med hvilken Christus har befriet os, fra de Ugudeliges Frihed; man kunde ikke lide at Deelagtighed i Oprør blev fremstillet som noget der var uforeneligt med Christendommen; fornemmelig vare Demokraterne, og navnlig Pastor Zehlbach, forbittrede over at 35 Geistlige, hvortil senere flere hundrede Lægfolk sluttede sig, gik ind med en Forestilling til Storhertugen, hvori de androge paa at Høisamme ikke maatte lade sig berøve sit Tillæg „af Guds Naade"

Af de frafaldne Præsters og Skolelæreres Løgnsæd er en rigelig Løgnhøst fremspiret. Hvor Troen engang er gaaet tilgrunde, der fordærves snart Sæderne; den sædelige Følelse sløves, Samvittigheden svækkes, Begreberne hellig og vanhellig, from og ugudelig kommer til at løbe i eet, enhver sædelig Støtte, ja al Retsgrund vakler og viger under Folkets Fødder; tilsidst gives der ingen Sandhed, ingen Ret, men kuns afvigende Anskuelser og forskjellige Retninger. Hvad skulde det føre til at tale med saadanne Folk om Synd og Omvendelse? Det er jo ikke at undre over om de lære: Alt hvad du kan opnaae, det er Ret! Tyveri, Mord osv. er ikke egentlig i og for sig usædeligt; under Overeenskomst med den offentlige Mening kan det blive sædeligt, ja under visse Omstændigheder endog roesværdigt: „Hjælp dig selv, saa hjælper dig Gud!" — Paa denne Maade er det da let at forklare sig hvorfor de troende Geistlige bleve forfulgte.

Præsten Eichhorn i Rußloch blev en Aften da han kom hjem fra en Spadseretour med sine Børn, standset af en Skare bevæbnede Turnere, der satte ham i en Vogn og kjørte ham til Heidelberg, hvor man kastede ham i et Fængsel, der ellers benyttedes til Tyve og Mordere. Han spurgte: af hvem de vare udsendte og hvad man beskyldte ham for; hvortil Turner-Anføreren svarede, at det skete altsammen paa Civil-Commissær Maiers Befaling. Nu maa man vide, at denne Maier var en Chirurg, som Studenterne gjerne brugte ved deres Dueller til at forbinde de Saarede; ved Opstanden var han derimod ligesom Andre kommet høit paa Straa, idet man havde gjort ham til et Slags uindskrænket Pascha i Distriktet Heidelberg. Forresten, blev Anføreren ved, beskyldte man Eichhorn for at han havde ophidset sin Menighed mod den provisoriske Regjering, fraraadet det unge Mandskab at slutte sig til Folkehæren og bestandig bleven ved at bede for Storhertugen i Kirkebønnen. Eichhorn havde i Forstningen ikke villet følge med; men da var Anføreren faret løs mod ham og havde truet ham med at lade ham skyde paa Stedet, senere var han dog blevet mildere og havde lovet Eichhorn at han nok skulde blive forhørt inden Aften, og derefter ufortøvet faae Lov at vende tilbage til sin Familie. Men hverken den første eller anden eller de derpaa følgende Dage kom det til Forhør, uagtet baade Fru Eichhorn og flere Venner paa det indstændigste opfordrede Maier til at gjøre sin Pligt.

Ganske kort efter blev Dekan Eberlin af Wiesloch grebet paa Gaden i Heidelberg. Paa sine demokratiske Menighedslemmers Klage var han bleven afsat fra sit Embede; nu greb man ham og satte ham ind i Fængslet til Eichhorn, men efter to Timers Forløb fik han sin egen Arrest, hvor en Morder kort iforveien havde været indesluttet. Han fik en haard Brix, fuld af Utøi, at hvile sig paa; men han kunde ikke sove. Begge de Fangne kunde daglig tale med hinanden i et Mellemværelse, naar der blev gjort reent i deres Fangestuer. Dengang de ni af Landeværnet, som vare faldne i Fegtningen ved Heppenheim, bleve begravne, truede man fra Ligtoget af ad de Fangne i Taarnet og lovede at ville skyde dem og paa den Maade hævne Nederlaget.

Da man imidlertid hver Dag med større Vished kunde begynde at vente Preussernes Indmarsch, voxede Pøbelens Raseri; hvorimod ikke alene de christeligsindede Personer men og alle Venner af den lovlige Orden med Længsel saae disse Troppers Komme imøde. Snart kom det saa vidt, at de Fangne maatte vide de svævede i Livsfare, hvorfor og Dekanen Eberlin skrev til Generalauditøren og bad ham om at blive sat paa fri Fod, idet han gav sit Æresord paa, ikke at forlade Heidelberg. Denne Ansøgning bevilgedes og Eberlin blev sat i Frihed; ved samme Leilighed løslod man ogsaa Eichhorn, dog med det Tilhold at han maatte afholde sig fra alle Embedshandlinger i sin Menighed; men da han ikke fandt sig bundet ved et saadant Tilhold og vedblev sin tidligere Virksomhed, kom der en Aften Kl. 11 pludselig Ryttere for hans Dør som i Civil-Commissærens Navn med de stærkeste Trudsler forbød ham en hvilkensomhelst Embedsvirksomhed. — *Dr.* Le Beau afsatte de fra hans Embede som Præst i Leimen. Sagen var at han med de andre var opfordret til at aflægge Lydighedsed til den provisoriske Regjering; men denne Ed, var det nu hans fulde Forsæt ikke at aflægge,

og mødte derfor ikke paa den fastsatte Edsdag, hvorfor han ved et Magtsprog af Civil-Commissæren blev afsat fra sit Embede „paa Grund af Trods," og ikke nok hermed: man vilde endog bemægtige sig hans Person, noget han kun undgik ved den hurtigste Flugt, idet han ganske som han gik og stod med sine to Drenge ved Haanden maatte see at komme bort tilfods, paa besværlige Omveie og i en brændende Solhede. Præste-Embederne Leimen og Nußloch bleve nu begge besørgede af en enkelt Mand, og dertil tog man „Borgeren Ernst" fra Heidelberg, Pastor Bittels Vicarius.

Hvorledes andre Geistlige bleve behandlede, kan sees af efterstaaende Kjendsgjerninger. Da den saakaldte tydsk-polske Legion paa dens Tilbagetog for Peuckers Afdeling kom til Diedelsheim, havde man til Hensigt at skyde Præsten der. Schwarz, fordi hans Menighed ikke vilde tage Deel i Felttoget; man ledte ogsaa efter ham, men han var itide bleven underrettet om Faren og flygtet ind over den nærliggende vyrtembergske Grændse. Præsten Henhøfer blev truet med Strikken og maatte redde sig ud over sin Havemuur, men havde endda, da han siden vendte tilbage, nye Farer at bestaae; Præsten Karl maatte flygte til Basel, fire andre bekjendte Præster sade fængslede og havde ikkuns Preussernes Indtog at takke for at de atter blev fri. Præsten Ludwig i Rotteln blev grusomt behandlet: en polsk Oberst bandt ham til en Vogn og lod ham paa den Maade med stor Fare løbe mellem de rasktløbende For- og Baghjul, medens de i Vognen siddende Friskarerkarle spottede og haanede ham. Den katholske Præst Sprenger maatte døie saameget i Fængslet, at han gik fra Forstanden. Dekan Frommel, der havde vægret sig ved at aflægge Eden, fik sin Afsked og maatte redde sig ved at flygte til Stuttgard.

Saavidt vides var det dog nok kun de 3 her nævnte Præster, Eberlin, Frommel og Le Beau, der bleve afsatte ihvorvel det ikke alene var dem, men samtlige Geistlige i Distrikterne Müllheim og Pforzheim, der undslog sig for at aflægge Eden. Rimeligviis frygtede man vel for den almindelige Forvirring det vilde give naar saamange Menigheder vare uden Hyrder. Hvad de rationalistiske Præster angaaer, saa gjorde de ikke videre Vanskelighed ved at sværge, ligeledes mange andre Embedsmænd og forhenværende Statstjenere, de læmpede sig efter Tiden og glemte ganske den Troskabsed de havde svoret Storhertugen. Ogsaa iblandt de Geistlige, der nok ville hedde troende, men dog modsætte sig den kirkelige Bekjendelse, og saa iblandt deres Tal er der flere som have svoret Oprørerne Troskab. Nu er det Spørgsmaalet om Storhertugens Bekjendtgjørelse, der nylig er udkommet i Regjeringsbladet og som truer de meenederske Embedsmænd med Afskedigelse — om den skal haandhæves og om man strengt vil straffe enhver Deeltagelse i denne Opstand, der har givet vort skjønne Land et Knæk, det ikke saa snart skal gjenvinde. Paa den fordærvede Hob virker ikke andet end ubøielig Strenghed; den har mistet enhver sædelig Følelse og kun paa den Maade vil den komme til Bevidsthed om at Oprør, Plyndring og Borgerkrig ere Forbrydelser. Stats- og Kirke-Embederne bør ikke forblive i tvetydige eller endog oprørsksindede Folks Hænder. Af Aviserne høre man dog allerede, at de fangne Friskarer løslades uden Undersøgelse, at de oprørske Lærdomme er som før uhindret udbredes, at de Uskyldige lide meer end de Skyldige ved Oprørets Følger, saa at man vel kunde spørge: om det da Ingenting havde at sige, at Landet i sex Uger har været given til Priis for alle Anarchiets Rædsler? og om de Mænds Liv, der ere slagtede i den blodige Kamp intet haver at betyde? Her have vi nu i eet Aar oplevet tre Revolutioner, og i Sandhed: naar ikke ueftergivelig standretlig Afstraffelse indføres, naar ikke de bortrømte Magthavende og alle Deeltagere i Oprøret kommer til at bøde paa det alvorligste, naar ikke Baden berøves al militær Selvstændighed og ganske kommer under preussisk Krigsoverherredømme, med fuld ikke-badensisk Besætning i alle Stæderne: ja kan vi med det allerførste vente os fjerde Oplag af Oprøret og det paa en Maade, som skal overgaae alle de tidligere i Skræk og Rædsel og give alle de Trofaste til Priis for en blodig Død. Dog derfor bevare os Gud i Naade!"

Udnævnelser.

9. September. Sognepræst for Kolding, J. E. H. Galskjøt, beskikket til Sognepræst for Holbek og Merløse; *Cand. theol* C. E. Lendrop til personel Kapellan hos Sognepræsten for Damsholte paa Mad. B. Pontoppidan.

11. Sept. Personel Kapellan for Bjedsted og Gaarslev i Vejle Amt, Ribe Stift, P. Asmussen, til Sognepræst for Vorgod og Nørre Vium i Ringkjøbing Amt; ordineret Katechet og Førstelærer ved Borgerskolen i Storehedbinge, A. Matzen, til Sognepræst for Haasum og Ramsing i Viborg Amt og Stift.

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1849. Nr. 207.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Sextende Søndag efter Trinitatis, den 23 September. [Nr. 51.

Et Bidrag til at oplyse den kirkelige Friheds Standpunkt i den danske Kirke i Aaret 1849.

Det er kort Tid siden en stor christelig Forsamling af Geistlige og Lægfolk, i hvilken ogsaa jeg befandt mig, af Ordets Tjener blev mindet om det gamle Israel, som efter Udlændigheden vendte tilbage at opbygge Herrens Huus og befæste det synlige Jerusalem, blev mindet om, hvorledes Fædrene dengang arbeidede med den ene Haand og holdt Vaaben med den anden. Paamindelsen faldt ved mig og det skal ikke kunne nægtes, at vor Tids Opgave virkelig kan betegnes som den: at opbygge Herrens Huus og befæste det aandelige Jerusalem iblandt os; og naar Spørgsmaalet er om den Maade og den Vei, ad hvilken Kirkens ærlige Venner have at gaae frem med dette gjenfødende Værk, da kunne vi ikke mere træffende betegne vort Kald end just saaledes, at vi have med den ene Haand at arbeide i Stilhed og lægge Steen til Steen Enhver i sin Kreds og med den anden Haand at holde Vaaben og bruge Vaaben mod alle Kirkens Fjender, mod alle de fjendtlige Magter, som have faaet Fodfæste og Indgang i det forjættede Land, at dette ved Herrens Naade kan blive friet for de fremmede Aag og Guds Eiendoms Folk blive et frit Folk under Troens Lydighed alene. Det gjælder virkelig om, ikke at glemme eller forsømme nogen af disse hellige Fordringer, hverken Fordringen om at arbeide i Stilhed paa den Grundvold, som er lagt, eller Fordringen om at bruge Vaaben for den christelige og kirkelige Frihed, hvor denne bliver krænket eller truet. Men hvad hjælper det at kjende og høre Guds Ord og dets Fordringer, naar ikke Ordet troes og bevares til at bære Frugt i Taalmodighed, og hvad hjælper det at have hørt Ordet om at arbeide med den ene Haand og holde Vaaben med den anden, dersom vi ikke virkelig lade os iføre Guds Rustning og vise os rede baade til Angreb og Forsvar. Jo dybere jeg længe har erkjendt den store Forfængelighed og Falskhed, som drives med Herrens Ord og Guds Riges Fordringer iblandt os, idet de hartad ere som en skjønt lydende Malm og en klingende Bjelde, desto alvorligere har jeg ogsaa længe sagt mig selv, at det gjaldt først og fremmest ikke at spare sig selv hverken i Fred eller Krig og hverken at lægge sin egen høire eller venstre Haand i Skjødet, naar Herren kalder til at bruge dem. Det er denne levende Erkjendelse og Forpligtelse, der atter har maattet seire i mig over mange personlige og timelige Hensyn, der har opfordret mig til at forelægge den danske Kirkes deeltagende Venner et Bidrag fra de seneste Dages Historie til at opklare den kirkelige Friheds Stilling, for saa vidt et enkelt Faktum kan belyse Sagen. Bidraget er hentet fra den kirkelige „Confirmation," og idet jeg naturligviis fremstiller Sagen selv i den nøgne Sandhed, saaledes som den er tilgaaet, for at Faktum kan vidne selv, overlader jeg til Læserne at bedømme, hvor megen Sandhed de maatte finde i de Betragtninger, med hvilke

jeg agter at indlade Sagen til den offentlige Dom.

Iblandt de Unge, som sidste Vinter af Seem Sogn forberedtes til Confirmation, befandt sig en Dreng, Søn af en Huusmand, 16 Aar gammel i afvigte Juli Maaned, lidende af en Krampe, der betegnende hos ham kaldes „den faldende Syge,“ fordi han under disse Anfald kastes til Jorden, trækkes sammen i en Bylt, fraader af Munden, er maalløs med stive Øine, som forraade en fuldkommen Afmagt. Drengen har lidt af denne Sygdom fra Barnsbeen af, men det Onde tog med Aarene saaledes til, at han de sidste Aar ikke har kunnet søge Skolen, fordi Anfaldene oftest der kom paa og disse bestandig bleve hyppigere, i den seneste Tid næsten daglige, og ethvert Anfald af nogen Betydenhed gjorde ham kraftesløs baade paa Sjel og Legeme for et Døgn. I de lyse Øieblikke var han imidlertid en høist elskværdig Dreng, som gjerne hørte om Gud og hans Rige og gjerne læste i gode Bøger. Da derfor Forældrene endelig sidste Aar begjerede ham confirmeret, for at han kunde følge dem til Guds Bord, havde jeg aldeles ingen Betænkelighed ved at antage ham; men da han ikke kunde tænke paa at tage Deel i den almindelige Underviisning, maatte jeg see til at faae Tid og Leilighed til at tale lidt med ham om Katechismus; og hvor ubeleiligt det end var mig, maatte jeg bede ham komme til mig i Seem Skole hver Søndag Morgen før Gudstjenesten, naar ikke hans Sygdom gjorde ham udygtig til at høre og tale om aandelige Ting. Drengen kom trolig, ofte i en høist angrebet Tilstand, saa at jeg i Regelen maatte nøies med at tale med ham et Qvarteers Tid, fordi den hurtig indtrædende Spænding og de stive Øine altid sagde mig, at nu vilde Buen briste, om jeg holdt ham længere. Det var mig imidlertid en stor Glæde at omgaaes ham, fordi han røbede en stor Længsel efter Samfund med Herren og

efter at finde Hvile og Fred hos ham, og jeg maatte være glad ved at have den Overbeviisning, at han kunde bekjende den christelige Tro af et levende Hjerte, at han vidste og troede sig antaget af Herren i Daaben og længtes altid efter at blive deelagtig i hans hellige Legeme og Blod, for, som han altid udtrykte sig, at faae Befræftelse paa mine svare Synders Forladelse.

Med dette Kjendskab til Drengen opfordrede jeg Forældrene til at søge Biskoppen om Tilladelse til at faae ham confirmeret, og nogle de ansaae det for overflødigt og jeg baade af Medlemmer i og udenfor Menigheden er blevet bebreidet, at jeg ikke uden alle Ophævelser vilde confirmere ham, erklærede jeg det dog vedholdende for min Pligt at indhente Biskoppens Samtykke, da denne Lov var tilstede og Drengen jo ikke havde og aldrig kunde faae de saakaldte „lovbefalede Kundskaber;“ men jeg forsikkrede rigtignok samtidig Forældrene om, at der aldrig kunde være Spørgsmaal om, at jo Biskoppen gav sit Samtykke efter den Forestilling, jeg skulde give om Sagen. Forældrene lode da Degnen skrive en kort Begjering, hvori de fremhævede Drengens Tilstand; jeg erklærede mig ganske ligefrem derhen, at deres Andragende var sandt, at Drengen ikke kunde lære mere og at det vilde være Synd imod ham at nægte ham Confirmation og Adgang til Naadebordet. Jeg sendte Ansøgningen til Provsten over Tørninglehn, som ubetinget understøttede den og indstillede den til Bevilling. Men til vor Forundring resolveredes dog af den vicarierende Biskop, at det Ansøgte ikke kunde bevilges men at man maatte holde for, at Drengen kunde have godt af en fortsat Underviisning gjennem Sommeren og da kunde der paany indkommes med Begjering om at confirmere Drengen og meddele ham Sacramentet enten i Kirken eller hjemme i Huset eftersom hans Tilstand tillod, et Alternativ, som i min Erklæring var henstillet og

paa hvilket jeg bad at Bevillingen maatte gaae ud og lyde.

Herover bleve naturligviis ikke blot Forældre og Barn men ogsaa Menighedens Lærere og de Mange, som havde stor Deeltagelse for Drengen, i høi Grad nedslagne, og da Forældrene kom til mig og og spurgte, om der da nu intet var at stille op for dem, svarede jeg dem, at de vare i deres gode og billige Ret, naar de forestillede Ministeriet Sagen og bade om en Forandring i det givne Afslag, og jeg lovede at tage mig af dem efter min Pligt og Samvittighed. Degnen skrev atter for dem en Forestilling til Ministeriet, hvori de samme Data end eftertrykkeligere vare fremhævede, og hvori de erklærede sig krænkede i deres christelige Rettigheder, dersom det nægtedes dem at faae en Søn, som paa Grund af et haardt Kors baade for ham og dem ikke kunde lære mere, confirmeret og med sig til Guds Bord. Jeg erklærede efter min fulde Overbeviisning, at det var at friste Forældre, som i 2 Aar ud over den lovbestemte Confirmations Alder havde fundet sig i at holde Sønnen tilbage, dersom den kirkelige Øvrighed endnu nægtede Barnet sin ubestridelige Ret til at communicere med Forældrene; jeg erklærede, at det for mit Øje saae meget betænkeligt ud, naar Herren saa alvorlig som her drog og kaldte: „kom til mig, Du Besværede!" — og den kirkelige Øvrighed stillede sig mellem og sagde: „Du maa ikke komme;" jeg erklærede, at ikke blot Forældrenes Vidnesbyrd om Drengens tiltagende Sygdom og Svækkelse og tiltagende Uformuenhed til at modtage Underviisning var sand, men at det var en indre Umulighed for Drengen at have Godt af nogen fortsat menneskelig Veiledning i denne Form, og at en saadan ikke alene var spildt men endog skadelig for ham; jeg erklærede hvad alt ovenfor er udtalt om Drengens aandelige Standpunkt, hans troende Hjerte og fromme Længsel; jeg erklærede, at der blandt alle mine Confirmander neppe var Nogen værdigere og bedre beredt til Christi Legems og Blods Samfund end just denne Stakkel, ligesom ingen Afviisning af Nogen kunde gaae mig eller Menigheden nærmere; jeg erklærede sluttelig hans Tilstand og Forhold til mig som Lærer af den Beskaffenhed, at jeg hverken havde Hjerte eller Mod til at læse med ham længere end til Paaske — og jeg bad paa Grund af denne min levende og vel prøvede Overbeviisning det høie Ministerium at bevirke en Forandring i den vicarierende Bispops Resolution. — Men Ministeriet svarede, at det bifaldt det givne Afslag og at det dermed maatte have sit Forblivende.

Jeg, som ingen Myndighed turde tage mig i dette Stykke uden den blev mig givet ovenfra, maatte bringe Forældre og Barn denne Besked. Ministeriet og overhovedet den kirkelige Øvrighed saae ikke de Taarer, som dette Afslag kostede i et lille uanseeligt Huus, kostede ikke blot paa Confirmations Dagen, da Drengen maatte sidde hjemme, men kostede længe baade før og efter. Men jeg veed det og Mange med mig, at dette Afslag faldt tungt paa Drengen og paa hans svage Moder, saa tungt, at denne omtrent en Maaned efter kom til mig og beklagede sig paa en saare indtrængende Maade over den arme Søns Afviisning fra Guds Bord og bad mig, om der dog ingen Raad var for at faae ham confirmeret. Jeg svarede hende og maatte svare hende: jeg veed intet Raad; men vil De, at jeg paany skal adspørge Øvrigheden, om den vil give efter for Deres fortsatte Bønner, da vil jeg og er rede til at gjøre Alt hvad jeg kan for at fremme Sagen, det gaae saa mig som det vil. Hun greb med Begjerlighed mit Løfte og endnu Dagen efter gjorde jeg til den vicar. Biskop en Forestilling om Drengens vedblivende Svaghed, om Moderens nye, bønlige Begjering og spurgte, om Øvrigheden vilde vedblive at nægte eller give mig Myndighed til at følge mit indre Kald og opfylde Forældrenes Begjering.

Herpaa fik jeg fra den vicarierende Biskop det Svar, at der ikke kunde resolveres paa denne nye Begjering uden min bestemte Erkæring paa Papiret, at jeg vilde give Drengen i det Mindste 2 Timers ugentlig Confirmationsunderviisning i 5 ad 7 Uger; men under denne Betingelse vilde man ikke være utilbøielig til, paa Grund af, som det heed, de nye Oplysninger om Drengens tiltagende Svaghed, at indrømme hans Confirmation tidligere end ellers. Jeg maatte i dette Svar føle to, mildest talet, ærekrænkende Betingelser, en reel og en formel — en reel, idet det fik Udseende af, at nogen ny Oplysning om Drengens Tilstand var givet i min sidste Forestilling, endog denne slet ikke var andet eller meer end en Gjentagelse af hvad der i begge foregaaende Erklæringer var meddeelt, og idet Opfordringen til at læse med Drengen 2 Timer ugentlig i 5 ad 7 Uger maatte forudsætte en stor Letsindighed hos mig med Hensyn til min givne, bestemte Erklæring, at al Underviisning ikke blot var spildt men endog skadelig for Drengen, og at jeg af den Grund hverken havde Hjerte eller Mod til at læse med ham længere end til Paaske; — og en formel, idet jeg fandt det at være en heel aparte og ny Fordring til en Præst, hvem Gud og Kongen har betroet Sjælesørgerembedet, at han ved sin Haandskrift skulde forpligte sig forud til denne eller denne bestemte og afmaalte Embedsgjerning. Jeg svarede derfor i al Aabenhed, at jeg maatte forundre mig over de stillede Betingelser, at jeg ikke havde legt med mine tidligere Erklæringer men meent dem alvorlig, som de vare alvorlig overveiede, at jeg hverken vilde eller kunde læse med Drengen som forlangt, fordi det vilde være at paalægge baade Lærer og Discipel en aandelig Tortur, at jeg ikke kunde indlade mig paa at meddele Reverser for mine Embeds-Handlinger; men jeg føiede til, at dersom jeg virkelig var anseet som en saa ualmindelig tvivlsom og mistænkelig Præst, da agtede jeg selv Menighedens Interesse saa høit over min egen, at jeg med Guds Hjælp uden Knur skulde taale, at der anvendtes grundigere Midler til at bøde paa den lidende Menigheds Tilstand.

Derefter skete fra Biskoppen en ny Indstilling om Sagen, jeg veed ikke hvilken. Kun det veed jeg, at Ministeriet imod denne Indstilling under 11te August resolverede, at det i Betragtning af de nu oplyste Omstændigheder om Drengens tiltagende Svaghed og hans Attraa efter at deelagtiggjøres i Nadveren, fandt, at Forordningen af 25de Mai 1759 § 1 burde komme til Anvendelse, og at Drengen saaledes kunde meddeles Sacramentet og derefter confirmeres hjemme eller i Kirken, alt efter Omstændighederne. I Forbindelse med denne endelige Bestemmelse, i Følge hvilken Drengen til stor Glæde for sig selv, hans Forældre og Lærere og Menigheden nu er confirmeret og har nydt Herrens Legeme og Blod med sine Forældre, tilkjendegav Ministeriet sin Beklagelse over min Forhold i denne Sag og misbilligede min brugte Skrivemaade imod min geistlige Foresatte.

Det er længe kommet mig for, at denne Sag og dens hele Proces spreder et klart om end sørgeligt Lys over den kirkelige Friheds Standpunkt iblandt os og er et godt om end sørgeligt Exempel paa, hvorledes Kirken og Troens indre Anliggender og Sjelesorgen i Menigheden er truet og kuet af en fremmed Magt, et rationalistisk-juristisk Herredømme. Jeg kalder den en fremmed Magt, fordi den er udsprunget af en verdslig, statsretslig Betragtningsmaade, som er fremmed for Troens Væsen og er imod den christelige Tro og de Troendes Samfund. Denne verdslige Betragtningsmaade kommer ganske naturlig til en Anskuelse af Confirmationen, som ikke blot er mod dennes eget Væsen, men som tillige grovelig nedsætter og krænker Sacramen-

terne og disses Forhold til den kirkelige Confirmation. Naar den kirkelige Ovrighed efterhaanden mere og mere har fremmet en Praxis, efter hvilken et bestemt Qvantum af „lovbefalede Kundskaber" skal gjælde som Betingelsen for at stædes til Confirmation og Alterens Sacrament, og naar denne Praxis ikke skyer at gjøre sig gjældende som Lov og Anordning i Herrens Menighed baade over de Gjenstridige og Villige, baade over dem, som kunne men ikke ville og over dem, som gjerne ville men ikke kunne gjøre Loven fyldest, naar denne udvortes Maalestok bruges som en Svøbe til at true, twinge, plage Kundskaber ind i de Unges „Hoveder", selv hvor disse ere nægtede Rum til at gjemme Kundskaber; — da synes dette fra Troens Standpunkt at være en dristig Praxis, der gjør Confirmationen til en nedværdiget Tjenerinde for Skolen; der gjør Christendom til en død Hovedsag i Stedet for til et Hjertes- og Livs-Anliggende; ja en dristig Praxis, som miskjender Daaben, det christelige Livs Kilde, og tør oversee Daaben eller rettere Herrens egen Forjættelse i Daaben, tør oversee alle de Døbtes ubestridelige Ret til, i Kraft af deres Antagelse og den givne Forjættelse af Herren, at communicere med Herren og hans Menighed, naar de dertil bekjende sig trængende Syndere at være og kunne bekjende for Menigheden den ene saliggjørende Tro. Saaledes at forvandle Kirkens Confirmation, der eenfoldig og ret udlagt er en Bekræftelse og Bekjendelse af vor Daabs Pagt, til en Examens Prøve i forskjelligartede, lovbefalede Kundskaber, og efter den udartede Praxis at benytte denne Prøve som en Slagbom mellem de to Sacramenter og som en kysende Magt og Vagt ved Indgangen til Naadebordet, maa dog kaldes en forvendt Tingenes Orden. Dette vil jeg sige dertil, at den Pagt, som forud er stadfæstet mellem Herren og Mennesket i Daaben, kan en menneskelig Lov om befalede Kundskaber, som er givet mange hundrede Aar efter, ikke rykke, at den skulde gjøre Forjættelsen til Intet. Men skjøndt den ikke kan dette, har dog Loven stræbt at gjøre sig gjældende som saadan og har virkelig gjort Sit til at gjøre Sacramenternes Betydning til Intet, idet det ikke kan nægtes, at den juristiske Opfattelse af Confirmationen har gjort Regnskabet for de lovbefalede Kundskaber til en Afgud i de Ældres og de Unges Hoved, der har fordunklet Ærefrygten baade for Daaben og Nadveren; saa at det nu er svært at faae Menigheden til at forstaae, at en Afgud er intet i Verden og heller ikke denne er noget ved Siden af Daabens simple Bekjendelse og den første Deelagtiggjørelse i Herrens Legeme og Blod. Det er derfor intet Under, at Confirmationen bliver betragtet som en Skjærsild, der venter de Unge og som de skulle igjennem, og Menigmand betegner træffende den Unges Forhold til Confirmationen ved det Ord: „at slippe." Det er intet Under, at den til en Examens Prøve forvandlede Confirmation i Regelen alene bliver forstaaet fra det juristiske Standpunkt og at Confirmationen efter de gjældende Tanker og den gjængse Talebrug benævnes som „Overhøring." Men saa forklarlige disse Phænomener ere, saa bedrøvelige ere de at see og støde paa, og saa høit er det paa Tiden, at Bedrøvelsen over det syge Legeme bliver levende og udtales, paa det Saarene kunne læges.

Det gjælder vistnok derfor i dette Stykke som i saa mange andre at opklare for sig selv og Menigheden Forskjellen mellem Skolen og Kirken, at holde ud fra hinanden hvad der hører Skolen og hvad der hører Kirken til, at vogte sig for at gjøre Kirken til en Skole eller til en Tjenerinde for Skolen. Er denne Forskjel ikke indbildt men virkelig; er Skolen virkelig en Løbebane til Udvikling af de mangehaande sjælelige Kræfter og til Indsamling af mangehaande nyttige Kundskaber og Færdigheder; og er Kirken virkelig de Troendes og Helliges Samfund,

hvor Ordet prædikes og Sacramenterne forvaltes og har virkelig intet andet Øjemærke end det ene Fornødne til Salighed, saa maa det erkjendes at de lovbefalede Kundskaber, naar de sættes i Forbindelse med og til en Betingelse for Confirmationen, ere en utaalelig Skoletvang indenfor Kirkens Omraade. Det er Skolens Opgave at sørge for Ungdommens bedst mulige almene Oplysning og det vedkommer hverken dette Indlæg eller Kirken at bestemme Maade eller Maal, Omfang eller Udstrækning for de Kundskaber, som Staten troer at burde og kunne sikkre sine Borgere ved Lov og Befaling eller frit og uden Tvang. Men Kirken kan heller ikke taale, at Staten vil paatrænge den skolastiske Love og Bestemmelser og arbeide dens frie, aandelige Udvikling imod. Kirken kan ikke taale, at verdslig Øvrighed og Magt giver sig til at raade og byde over Herrens Arv, over Samvittighederne i Lærestand og Lægstand. Kirken kan ikke taale, at den verdslige Øvrighed sætter Betingelser for Nydelsen af Herrens ubetinget frie Naadegaver. Kirken kan navnlig ikke taale, at dens Børn formenes Retten til at bekjende deres Christentro og til efter denne Bekjendelse at stædes til Naadebordet, det staae sig saa med de lovbefalede Kundskaber som det vil og kan. Kirken spørger om Forsagelsen og Bekjendelsen og med disse Spørgsmaal er den færdig med sin Examination; alle de andre Spørgsmaal om lovbefalede Kundskaber overlader den til Skolen, der saa lidt som Kirken har nødig at slippe Barnet med Confirmationen. De nærværende Forhold gjøre det maaske nødvendigt for Skolen, at afslutte Skoleunderviisningen, med den almindelig vedtagne Alder for Confirmationen, og forsaavidt og saalænge denne Nødvendighed agtes for at være tilstede, kan Kirken kun ønske Skolen Held til at naae det fastsatte Maal af Kundskabsfylde. Men Skolen maa ikke forlange af Kirken, at denne som en Vogterske, der holder Børn til at blive ved at gaae i Skole, skal fornægte sin Moderlighed mod sine Børn, skal lukke dem ude fra Helligdommen for at sørge for, at de lukkes inde i Skolen. Det kan ikke nægtes, at den juristiske Praxis med Confirmationen har saaat Kirken narret til at passe paa Skolebørnene, at de ikke løbe bort; men at dette er at nedværdige Kirken, er at blive ukirkelig indtil Foragelse, det skal heller ikke med Føie kunne nægtes.

Øvrigheden har hidtil anvendt to Hoved-Sikkerheds-Regler og Forskrifter i dette Øjemed, nemlig en lovbefalet Alder og lovbefalede Kundskaber for Confirmanden. Hvad 14 Aars Alderen angaaer, da kan Kirken, som ogsaa vil, at alle Ting skulle gaae ordnet og ordentlig til indenfor dens Kreds, ikke have Betænkelighed ved at slutte sig frit til denne eller en anden nærliggende Aldersbestemmelse; thi sjelden kommer vel Mennesket før denne Alder til en klaret og levende Forstand paa de aandelige Ting eller Følelse for Salighedens Sag. Men Kirken bevarede ligesaalidt sin Frihed og sit frie Forhold til Alderen som til de lovbefalede Kundskaber. Den juridiske og juristicerede Kirke-Øvrighed satte strengt Tilsyn og holdt vaagent Øje med Kirken, at denne ikke skulde slippe ud af Skoletvangen; og ligesom om dette dobbelte Hverv var for stort for een Auctoritet, fordeeltes Tilsynet saaledes, at det Kgl. D. Cancellie selv beholdt Controllen med de lovbefalede Kundskaber, medens den satte Biskopperne til at give Dispensation med Hensyn til Alderen — en saa unaturlig Fordeling, at man ikke kan forklare sig den uden af det juridiske Collegiums Frygt for, at Biskopperne muligviis kunde lade sig forlede til at glemme de tilbørlige Hensyn til de lovbefalede Kundskaber over de reent kirkelige Hensyn. Først da der var grundet Haab om, at Episkopatet tilbørlig havde forstaaet Cancelliet og var bleven een Aand med dette, vovede man for faa Aar siden at give Biskopperne den dobbelte Dispensations Ret, dog med Forbehold af Appel til Collegiet som den øverste Instans. Og vil man undersøge disse Appeller lige til de sidste Dage, saa vil man erfare, at Cancelliet ikke tog Feil i, at Episkopatet i Kirken nu virkelig var tilbørlig opdraget og juristiceret; thi man vil finde, at Colle-

giet — ligesom *in casu* Ministeriet — ofte tvertimod den bisfoppelige Vægring har meddeelt Dispensationer, et i Sandhed tragi-comisk Vidnesbyrd om det dybe Forfald, idet Kirkens Børn nødes til at søge og kan finde Beskyttelse for deres christelige Frihed og Rettigheder udenfor Kirken, hos Staten, imod Kirkens egne øverste Vægtere og Talsmænd. Øvrigheden maa ikke selv have seet eller fornummet, hvor voveligt og dristigt det verdslige Sværd ved disse Love og Tvangs-Foranstaltninger greb ind i Guds Riges Huusholdning, hvor ødelæggende og græmmende det indvirkede paa Sjelesorgen, hvor forstyrrende og saarende paa Forholdet mellem Sjælesørgere og deres Sognebørn. Men den Time kan næppe være langt borte, da Øiet maa blive opladt, da den nye vaagnede Suurdeig ved Herrens iboende Naade og Kraft vil løfte op over og ud af den fortrykte Menigheds Tilstand, da Kirken dog vil blive for Alvor baade spurgt og hørt i dens egne og helligste Anliggender og maae faae Lov til at udvikle sig efter dens egen indre Lov. Naar denne Time efter Herrens Raad slaaer for den danske Kirke, da tør det ventes, at Confirmationen ikke vil blive glemt, at ogsaa den vil blive udløst af Fangenskabet, vil blive friet for Øvrighedens Control, baade Alderens og de lovbefalede KundskaberS Control, og at denne Sjelesorg og Gjerning i Menigheden bliver betroet til den eedsvorne og beskikkede Sjelesørgers Samvittighed, den samme Samvittighed, paa hvilken Embedet ellers og i langt større Anliggender hviler frit for Control. Har Kirkens Øvrighed kunnet give Ordets Prædiken og Sacramenternes Forvaltning over til Præsten uden endog at bekymre sig om, paa hvor mange Steder Ordet mulig prædikes falsk og til Forargelse for troende Christne, uden at bekymre sig om de mange mulige Vilkaarligheder og Forandringer, der drives med Kirkens Ritus og Sacramenternes Fuldbyrdelse efter Kirkeordet, saa er det ikke let at begribe, hvorledes Øvrigheden vil forsvare hverken hiin Ligegyldighed for det Væsenlige eller denne hæmmende Indskrænkning med Hensyn til Confirmationen baade for Sjelesørgerens og Menighedens Frihed. Er

det nødvendigt, at Præsten i nogen Deel af sit Embede er en fri Mand, at hans Dom kan og bør være den afgjørende og bestemmende for hans Handlinger, da er det vißelig ved Confirmationen, da dog tilsidst Ingen uden han alene kan bedømme, hvorvidt et Barn er værdigt til at bekjende sin Daabspagt og stædes til Nadveren, og hvorvidt han *salva conscientia* trøster sig til at antage Barnet eller holde det tilbage fra Nadveren. Naar Kirken derfor for god Ordens Skyld har vedtaget en Alders-Termin, som efter den almindelige menneskelige Udvikling kan med Grund hensættes som en almindelig Regel, da kan der fra Kirkens Side ingen Frygt være ved at give det Øvrige hen til en fri Afgjørelse mellem Forældre og Præst; og den kirkelige Øvrighed maatte være fuldt betrygget, naar Præsten var forpligtet til, paa Samvittighed at indmelde ethvert Barn, som i Menigheden var confirmeret under særegne Vilkaar samt at angive de Grunde, som havde bestemt Præsten til at gaae ind paa en Afvigelse fra Regelen; ligesom det jo i ethvert Tilfælde stod Præsten frit for at raadføre sig med sine geistlige Foresatte, om han i et tvivlsomt Tilfælde følte Opfordring dertil. Modsigelsen i hiin ubetinget frie Omgang med Ordet og Sacramenterne uden Control og denne ængstelige Tvang i Confirmationen er dog virkelig saa stor og indlysende, at den maa slaae den stiveste juridiske Advocat paa Munden; og den sørgelige Lærdom til Advarsel ligger i denne modsigende Praxis, at medens den kirkelige Øvrighed har forholdt sig indifferent med Hensyn til det væsentlig Christelige og reent Kirkelige, da har den med et Falkeblik vaaget over, at de unge Sjele ikke uden lovbefalet Alder og lovbefalede Kundskaber fik Adgang til Guds Bord.

Saalænge og saa ofte dette vaagne Øie ikkun traf de vrangvillige Forældre og Børn, som foragtede baade Kirken og Skolen, da syntes Controllen taaleligere og det verdslige Sværd til at fordrage, endog det maa siges under alle Vilkaar at være fremmed for og uberettiget i Kirken. Men naar Øiet hensynsløst faldt ogsaa paa den tamme, eenfoldige Due og Falken

skaanselsløst slog ned for at qvæle den, da smertede det ikke blot Duen men ogsaa alle dem, som saae derpaa med deeltagende Hjerte. Jeg tilstaaer, at det var en saadan dyb og alvorlig Smerte, der greb mig, da hiint uformodede Afslag paa nærværende Drengs Begjering kom mig for Øie, en dyb og alvorlig Smerte ikke blot over Drengens og Forældrenes nedslagne Hjerter men over den kirkelige Tilstand og navnlig den christelige Friheds Forfald iblandt os. Havde her været Tale eller handlet om en theologisk Candidat, som fremstillede sig for at underkastes de for Alle gjældende Prøver paa, om han havde faaet Kald og Naadegaver af Herren til at vogte hans Hjord og være de Blindes Veileder og en Lærer i Guds Israel, sandelig da skulde jeg ikke glemme Apostelens pastorale Erklæring i 2 Tim. 2, 5: „Dersom og Nogen møder i Veddekamp, bliver han dog ikke kronet, dersom han ikke kjæmper lovmæssigen" — men jeg vilde efter min Samvittighed over for Gud og Menigheden agtet det for at være baade æreløst og uretfærdigt, om jeg hemmelig eller aabenbar havde rakt Haanden til at smugle en Lærer i den sorte Kjole, at stjæle ham ind at være en Hyrde for Hjorden. Men her var ikke Tale om en Adgang til Læreembedet men om en haardt prøvet Drengs Adgang til Frelserens Naadebord, om en Dreng, som borgerlig betragtet altid vil blive et uvirksomt Lem i Samfundet, men som aandelig betragtet muligviis var det meest levende Lem paa Herrens Legeme blandt den hele Snees, som uden Hindring bleve indladte. Jeg skal ikke indlade mig paa at afgjøre, om dette Exempel finder mange lignende eller er af det kirkejuridiske yderste Venstre, et Exempel *instar omnium*; jeg skal heller ikke indlade mig paa at sige, hvilke Love, Anordninger og Bestemmelser, der er gjorte gjældende imod Drengen; men dette paastaaer jeg, at den Modstand, der er gjort for at afværge denne Confirmation, efter min inderligste Overbeviisning, er stridende baade mod Confirmationens Væsen og Betydning og imod den christelige og kirkelige Frihed, stridende mod baade Forældres og Barns ubestridelige Rettigheder i det christelige Samfund, stridende mod den christelige Barmhjertigheds og Retfærdigheds Lov, stridende ogsaa imod Kongens Lov, mod en af de ældste Love, som just synes givet som et Værn mod Rationalismens og Egoismens døde Kundskabsmasse, jeg mener det Kgl. Rescript af 6te November 1744, hvori det „alvorlig og under Kongens Unaade og derpaa følgende Straf forbydes at afvise eller længere opholde Almuens Børn fra Confirmation end høinødvendig udfordres til Underretning i deres Saligheds Sag." Disse Ord har en Biskop fra Ribe Bispestoel forebredt en Præst for omtrent 100 Aar siden, og det en Biskop, som aldrig døer i den danske Kirke, saalænge der er en Levning tilbage, der ikke har bøiet Knæ for Baal, saalænge der er Tunger og Munde, som af troende Hjertets Overflødighed synge Psalmer og aandelige Viser for Herren. Men *tempora mutantur et nos mutamur in illis* — og ak! Alt i Kirken forandredes efterhaanden til det Værre! Ja Ak og Vee! maae vi vel raabe i vor Smerte over Kirkens og vor egen Stilling i denne, over den store Død og de dødbringende Livsyttringer, som endnu omgive os; og vor Glæde maae vi bære i et stille og taalmodigt Haab. — Lad være, at baade vor Smerte og vor Glæde bespottes, saa ofte de bryde frem og blive aabenbare, vi tør og bør dog baade klage vor Nød og udgyde vort glade Haab, og gjøre det baade i alvorlige og troende Bønner for Herren, den levende Gud og Frelser og Herre, og i alvorlige og oprigtige Forestillinger for Menneskene, baade for de Ypperlige og de Ringe, baade for Troende og Vantroe. Ja vi tør og bør og ere nødte dertil, naar baade Guds og Kongens Unaade truer os i vor Samvittighed og forbyder os at tie; thi da kunne vi ikke andet. Tung og glædeløs er visselig denne Nødvendighed; dybt maa man beklage Forhold i Jesu Christi Kirke, som gjøre det fornødent for en Præst at bruge Vaaben, som saare, for at føre Sandheden og Retfærdigheden til en seendrægtig Seier; dybt maa man sørge over, at ikke den kirkelige Øvrighed vil faae Øinene op for den Sandhed, at ovenfra maa Løsenet til den kirkelige Frihed og Forbedring udgaae forløsende og frigjørende fra alt fremmed Aag, dersom ikke Øvrigheden vil bære Ansvaret for Herren for alle Brydninger og Rivninger af Betydning i Menigheden, vil bære Ansvaret for et stort og voldsomt Brud nedenfra. Med denne Advarsel lægger jeg Vaabnene ned, bedende Gud, at han vil forunde mig at arbeide i Stilhed og gjøre min egen Gjerning i Fred.

Ribe i Septbr 1849.

P. Pontoppidan.

Udnævnelse og ledigt Embede.

14. Septb. Personel Kapellan, G. C. Graae, (hos Sognepræsten for St. Jørgens og Esrup i Svendborg Amt, C. J. Bredsdorff) beskikket til paa eget An- og Tilsvar at bestyre bemeldte Sognekald.

17. Septb. Sognekaldet i Kolding (282 Rbd.).

Samlet og udgivet af R. Th. Fenger og C. J. Brandt. Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

Dansk Kirketidende.

4de Bind.] Syttende Søndag efter Trinitatis, den 30 September. [Nr. 52.

Et lille Bidrag til ikke at udtyde den saakaldte Lignelse om den utro Husholder.

Det er meget uheldigt, at en eller anden Fortolker er faldet paa at behandle Fortællingen om den utro Husholder som en Lignelse i den Forstand, at den skulde have en Betydning forskjellig fra den, som Fortællingen for sig selv betragtet ligefrem indeholder. Thi af det første Uheld i den omtvistede Fortællings Opfattelse, hvorved Flere forunderligt nok ere lokkede ind paa samme Vej, som Myg i det brændende Lys, har der udviklet sig de mange Vanskeligheder ved at forstaa den, saa at det endog er blevet sagt, at „dette vanskelige Sted .... mere end andre guddommelige Ord til sin Løsning og Forklaring udfordrer den Hellig Aands Bistand og vor Tro's ufortrødne Granskning." (Dansk Kirketid. f. iaar No 201).

Var endog Fortællingen i Evangeliet selv kaldet en Lignelse, vilde det dog derfor ikke være nødvendigt at give den en Udtydning forskjellig fra Fortællingens ligefremme Indhold, hvilket tilstrækkeligt sees af „Lignelsen" om Farisæeren og Tolderen. Men Navnet Lignelse er nu ovenikjøbet i Evangeliet selv slet ikke tillagt denne Fortælling.

Er der da nogen Nødvendighed for at søge nogensomhelst Udtydning af den Art, som netop har gjort det saa vanskeligt at forstaa denne Fortælling? Jeg tror det ikke. Eller har et rigt Udbytte lønnet dette møisommelige Udtydningsarbejde? Frugten deraf er ikke ulig den, Man vilde vinde, dersom en hel Mængde Mennesker besaaede den samme Ager, men En saaede Rug, en Anden Byg, En Havre, en Anden Hvede, En Ærter og En Raps, En Klinte, en Anden Valmue osv. osv. En ufrugtbar Frugtbarhed! — Nødvendigheden af en saadan Udtydning burde ialtfald først tilstrækkelig eftervises. Dette er vistnok aldrig gjort, og jeg tror ikke Man kan gjøre det. Men indtil denne Nødvendighed bliver godtgjort, er Man ikke blot berettiget, men forpligtet til at tilsidesætte alle de mange forskjellige og forvirrende Udtydninger, som byggede paa en ugyldig Forudsætning, og derimod søge at forstaa Fortællingen som saadan i Sammenhæng med de følgende Ord, som umiddelbart ere knyttede dertil.

Først skal jeg da tillade mig et Par Bemærkninger med Hensyn til Fortællingen for sig selv betragtet. (V. 1 til midt i V. 8.)

Husholderen fremstilles som uretfærdig, baade idet han var ødsel med sin Herres Gods, og idet han bedrog ham ved uden Nødvendighed at eftergive endel af Gjælden [1]); — og han kaldes ligefrem den uretfærdige Husholder. Dernæst fremstilles han som snild og klog paa sin egen Fordel, idet han paa sin Herres Bekostning sørger for sin Fremtid, at han ikke skal

1) Om han har havt Myndighed til saaledes at nedsætte Gjælden, saa at altsaa Herren maatte anerkjende det, eller han har ladet Gjældsbrevet forvanske, er vel ikke let at afgjøre, men ialtfald heller ikke væsentligt med Hensyn til [illegible]

komme til at lide Nød. Hvorledes Man skal forstaa de Ord, hvormed Fortællingen slutter, er vistnok ikke klart. Der siges: „Og Herren lovede den uretfærdige Husholder, at (ell. thi) han gjorde snildeligen." At det var Snildheden, Herren lovede, er vel tydeligt nok; men hvoraf saa Herren denne Snildhed? Husholderen havde jo vist sig snild, idet han, ved paa sin Herres Bekostning at nedsætte Gjælden for hans Skyldnere, gjorde sig selv disse forbundne, saa han kunde vente at finde Tilhold hos dem. Er det dette, Herren har opdaget? er det denne Snildhed, han roser? — Saa er hans Ros ironisk, som om han vilde sige: „Det maa jeg tilstaa, du er en snild Karl, og klog paa din egen Fordel. Uretfærdig er du, men snild!" — Eller har hans Herre ikke opdaget denne Uretfærdighedens Snildhed, hvilken Snildhed roser han da? — Har Husholderen maaske indbildt ham, at de Skyldnere, hvis Gjæld er nedsat, umulig kunde betale den hele; at han ved at nedsætte den dog kunde faa noget, men ellers maaske være udsat for at miste alt. Saaledes kunde Herren, bedraget, indbilde sig, at Husholderen havde været snild til hans, sin Herres, Bedste, og altsaa oprigtig rose denne Snildhed hos ham, der ellers i sin tidligere Husholdning havde vist sig utro. Dog forekommer den første Forklaring mig at være den rimeligste. Men hvorledes Man end forestiller sig dette, at Herren kunde rose Husholderens Snildhed, saa har det ingen Indflydelse paa Opfattelsen af Fortællingens væsentlige Indhold og af dens Sammenhæng med det Følgende.

Med Hensyn til denne Sammenhæng mellem Fortællingen og det Følgende (V. 8 Midten — V. 13), da maa det ikke overses, hvorledes de følgende Formaninger og Lærdomme kaster Lys tilbage paa Fortællingen, og bestyrker den ovenangivne Opfattelse af samme som en ligefrem Historie — digtet eller virkelig foregaaet, derpaa kommer det ikke an. Til det Billede paa Uretfærdighed og paa Egennyttens S hed, som er fremstillet i Fortællingen, b der nemlig i det Følgende stadig set hen — til Advarsel. Der tales om „denne Verd Børn" og deres Klogskab, (V. 8), om urette Mammon (V. 9) (ligefrem: Uretfær hedens Mammon, den Rigdom, som de U færdige, denne Verdens Børn holde sig til, om den var den rette, skjøndt den ikke er d om Uretfærdighed i det Mindste (V. 10), Utroskab i den urette Mammon (V. 11), Utroskab i det Fremmede (V. 12), om at t Mammon (V. 13). I alt dette bliver jo l som peget hen paa Husholderen som et M sætnings-Billede af det, hvortil Jesus muntrer, og ved denne Henskuen til hin U færdige og Snilde bliver hans Væsen ent tydeligere betegnet. Han er et af denne V dens Børn, som ere kloge mod deres Sl (V. 8); den Egennyttige er klog nok til at nytte sig af Andres Egennytte. Han vil gj sig Venner, for at de kunne optage ham i de Boliger, naar han bliver afsat (V. 9); h selv opoffrer Intet derfor — uden Sandhed og Retfærdigheden, den sande Rigdom. (11 — egentlig: det Sande); han tager paa Maade af sin Herres Gods, og vil kjøbe Venner; saa bruger han nok den urette Mamm (V. 9), men for ham er den ikke den urett tvertimod! hans egen Fordel, timelige Velvæ denne Verdens Gods er for ham den re Mammon, det er hans, den Uretfærdiges, Ri domsgud[1]). Mammon bliver kun den urett

[1]) Med Hensyn til Begrebet er det ligegyldigt, en der i V. 9 oversættes: den urette Mammon ell Uretfærdighedens Mammon; thi det, som i selv er den urette Rigdom, det er for Uretfærdi heden den rette Rigdom, ja dens Gud eller Afgu Men Udtrykket: Uretfærdighedens Mammon dels mere overensstemmende med V. 13, hv Mammon forestilles som Afgud i Modsætning Gud, dels indeholder det saaledes netop en me levende Forestilling, et mere anskueligt Bille

den usande Mammon i Kjærlighedens Tjeneste; men den uretfærdige Husholder tjener ikke Kjærligheden. Sin Herres Skyldnere vil han gjøre sig forbundne ved at skaffe dem en uretfærdig Fordel, men Baandet, der forener dem er Egennytten paa begge Sider; det er Verdens, Egenkjærlighedens falske Venskab; han kan forbinde sig dem saaledes, at de giver ham Plads i deres Huse, men han vinder ingen Plads i deres Hjerter; thi kun den uegennyttige Kjærlighed forbinder i Sandhed, og denne Mand er jo netop ikke en Kjærlighedens Tjener; han tjener ikke Gud, men han tjener Mammon. (V. 13). Netop derfor er han ogsaa uretfærdig i det Mindste (V. 10) fordi han gjør den store Uretfærdighed at tjene ikke Gud, men Mammon; og netop derfor er han ikke tro i den urette Mammon (V. 11), fordi han ikke betragter og bruger den som den urette Mammon, hvilket kun den kan gjøre, der tjener Gud, og bruger alle timelige Goder i Guds Tjeneste; og netop derfor er han heller ikke tro i det Fremmede, i det, han bestyrer for en Anden, fordi hans Troskab imod sin Gud, Mammon, kun er hans Troskab mod sin Egennytte.

Saaledes indeholder Fortællingen i Forbindelse med det Følgende en stærk, indtrængende Advarsel imod Mammons Tjeneste, der udhuler Livet, gjør Venskab og Kjærlighed til en Indbildning, et tomt Navn, fylder derimod Menneskets Hjerte med allehaande Uretfærdighed og Utroskab. Dette bestyrkes endmere derved, at der (V. 14) føjes til: Men alt dette hørte ogsaa Farisæerne, som vare pengegjerrige, og de spottede ham. Det bestyrkes maaske ogsaa

af den Modsætning, som antydes i V. 9, idet nemlig Lysets Børn opmuntres til som Guds Tjenere og i Kjærlighedens Frihed at beherske og bruge de jordiske Goder, som er Uretfærdighedens Mammon, Uretfærdighedens Gud. Det, som Uretfærdigheden tjener, derover er Lysets Børn Herrer; Uretfærdighedens Gud er for Lysets Børn kun en Tjener.

derved, at der kort efter fortælles om den rige Mand, som var en Mammons Tjener (V. 19 ff).

Den største Vanskelighed, som endnu kan være tilbage, ligger vistnok i den Maade, hvorpaa Fortællingen er sat i Forbindelse med det Følgende, idet Jesus umiddelbar til Fortællingen knytter disse Ord: „thi denne Verdens Børn ere klogere end Lysets Børn mod deres Slægt.“ — Det er ikke blot i Fortællingen selv, at Herren, enten fort bag Lyset, og da i Oprigtighed, eller gjennemskuende Bedrageriet og saaledes ironisk spottende, roser Husholderens Snildhed, men efter at den egentlige Fortælling er tilende, siger Jesus: „denne Verdens Børn ere klogere end Lysets Børn,“ og dermed siger han jo, at Lysets Børn burde være klogere, end de er, at de burde ikke staa tilbage for Verdens Børn i Klogskab. Men anbefaler han dermed Verdens-Børnenes Klogskab? opstilles den som Mønster for Lysets Børn? — Det er umuligt! Hele dette Afsnit indeholder jo netop den strengeste Fordømmelse af denne blot verdslige Klogskab. Klogskab i og for sig selv er et tomt Begreb, er ganske ligegyldig, hverken god eller ond; den faar sit Indhold ved den Aand, hvoraf den behersker, ved det Maal, hvortil den arbejder. Verdens-Børnenes Klogskab er derfor i sig selv forkastelig, fordi dens Maal og dens Aand er af det Onde. Den kan finde de rette Midler for at naa sit Maal, men er Maalet slet, er ogsaa Midlerne væsentlig slette. Denne slette Klogskab, hvoraf et Billede er givet i den uretfærdige Husholder, kan derfor aldrig paa nogen Maade være et Mønster for Lysets Børn. Lysets Børn skulle være kloge for at naa det Maal, hvorefter de stræbe; men naar Maalet er det Gode, saa er kun de Midler de rette, som tillige ere væsentlig gode, paa engang Midler til det Gode og gode Midler i sig selv. Den Klogskab, som finder de rette Midler til det Gode, er Visdom. Den kan ikke læres af denne Verdens Børn. Den er noget ganske Andet end Verdens-Bør-

nenes Klogskab. Atter her maa henvises til den skarpe Skilsmisse, som gjøres i de Ord: I kan ikke tjene Gud og Mammon. Hvorledes skal vi da forstaa den tilsyneladende Anbefaling af denne Verdens Børns Klogskab? Jeg tænker, dersom vi sagde: „Se her i denne Husholder et Billede af denne Verdens Børn; se, hvor uretfærdige, hvor utro i det Mindste, som i det Største, uretfærdige, utro imod Menneskene, fordi de ere utro imod Gud, og tjene Mammon. Men se tillige hvor snilde, hvor kloge paa deres egen Fordel, hvor opfindsomme til at opnaa deres egennyttige Hensigter! se, hvorledes de kan opoffre — Sandhed, Retfærdighed, Kjærlighed for at vinde, hvad de vil! — og hvad vinder de? kun hvad Møl og Rust kan fortære; de kan vinde Rigdom, men ikke den rette, den sande; de kan vinde Plads i Menneskenes Huse, men ikke Plads i Menneskenes Hjerter, ikke Plads i de evige Boliger. Og I, som vil være Lysets Børn, vil I være mindre snilde, mindre kloge paa eders eget sande Bedste, mindre opfindsomme til at iværksætte det Gode? vil I være mindre villige til at opoffre — den urette Mammon, for at vinde den rette, den sande Rigdom, for at vinde det evige Liv?" — Dersom vi sagde dette, mon det skulde være i Strid med Jesu Ord, naar han siger: „Denne Verdens Børn ere klogere, end Lysets Børn, mod deres Slægt;" — eller mon ikke snarere en saadan Opmuntring maatte siges at være udsprungen af Jesu Ord. Saaledes kunne vi altsaa vel sige, at den uretfærdige Husholders Snildhed, at denne Verdens Børns Klogskab er fremstillet som et Forbillede for os, men kun paa samme Maade, som det i Epistelen just for den Dag, hvortil dette Evangelium hører, nemlig 1 Kor. 10, 6, siges om Israeliternes Vantro og Ugudelighed: „Disse Ting ere blevne Forbilleder for os, at vi ikke skulle have Lyst til det Onde, som de havde Lyst dertil" — osv., og V. 11: „Alt dette skete dem til Exempel, men det er skrevet os til Advarsel." Saaledes er den uretfærdige Husholder med samt sin Snildhed et Forbillede til Advarsel, men tillige benyttes denne Verdens-Børnenes slette Klogskab som et Modsætnings-Billede for at opmuntre Lysets Børn til dog ikke at staa tilbage for Verdens Børn i Klogskab, men vel at mærke, de skal være kloge som Lysets Børn, de skal være vise. Om ogsaa Man vilde udtrykke Formaningen saaledes: I skal være ligesaa kloge som Verdens Børn, saa kunde dette „ligesaa" ikke betegne Klogskabens Art, men dens Grad, thi Klogskab hos Lysets Børn er af en ganske anden Art end hos denne Verdens Børn. Det er altsaa paa eengang en Advarsel og en Opmuntring, som vi ogsaa kunde udtrykke saaledes: „I, Lysets Børn! værer ikke mindre kloge paa Eders Vis, mod Eders Slægt, end denne Verdens Børn er det paa deres Vis, mod deres Slægt, — men vogt Eder, at I ikke lade Eder friste til at ville være kloge som denne Verdens Børn!" — Og hvorledes Lysets Børn skulle lære denne Klogskab, dertil gives Anvisning i det Følgende (V. 9—13), idet de formanes til at tjene Gud afgjort, ubetinget, med udelt Hjerte. Just derved at vi hengive os ganske til at tjene Gud, vil vi vinde den sande Rigdom, vil vi vinde noget selv at eje, som end ikke Døden kan berøve os, vi vil derved lære at blive tro og retfærdige ogsaa i det Mindste. Og naar Lysets Børn saaledes tjene Gud, tjene Sandhed, Retfærdighed og Kjærlighed, saa viser det sig at være den største Klogskab at være tro i denne Tjeneste; thi idet de tjene Gud, maa den urette Mammon tjene dem, og blive et Middel til at de vinde en Plads i Menneskenes Hjerter, en blivende Plads i deres Kjærlighed, og dermed en glad Forventning om at samles med dem i de evige Boliger, hvor Guds Naade optager og hans Kjærlighed samler alle dem, som tro.

den 9de September.

P. Dorph.

Efterretninger.

Tyskland. Det er en ringe Kunst i vore Dage, at stifte en ny Religion. Færdigheden er blandt andet i Tyskland stegen til en utrolig Grad; man dikterer Grundsætningerne som Paragraferne i en anden Kontrakt og sender dem ud som Subskriptions-Indbydelse, saa er Sagen klar, thi der er altid nogle højstærede Samtidige, hvem den ny Plan tiltaler, fordi den er ny; de træde da sammen og Religionen er stiftet. Som et lille Exempel mellem mange stiftede en *Dr.* Rollet fra Jena i Sommer et „Humanist-Selskab," og udstedte til den Ende et Program, der som Indledning beviser Kristendommens Utilstrækkelighed, men væsenlig bestaar af fem §§, nemlig: „1, Vi ere ikke Hedninger, ikke Kristne, men Mennesker. 2, Vi bekjende os ikke til Hedenskabets eller Kristendommens vaklende Religionsformer, men til Menneskehedens evige Sandhed. 3, i Naturens evige Skaberkraft, i den selvbevidste menneskelige Aand og Menneskehjertets uendelige Kærlighed erkjende vi den allestedsnærværende Verdens-Gud. 4, der gives ingen Dyder, men kun Rettigheder og Pligter. 5, Vi lægge Vind paa et retfærdigt og kærligt Levnet, som ikke hviler paa nogen religiøs Tvang, men paa Erkjendelsen af Menneskeværdigheden og Menneskepligten." — Dem der erklære sig enige i disse Grundsætninger beder Doktoren at udbrede dem videst mulig. Naar der har dannet sig Selskaber nogensteds, anmoder han dem om at henvende sig skriftlig til ham, og give ham Besked om deres Medlems-Antal og deres Anskuelser, for at han om nogen Tid kan se sig istand til at arrangere en Generalforsamling, for at revidere og stadfæste Grundsætningerne, og ordne det fornødne for at Samfundet kan træde i Virksomhed til Nyaar næstkommende. Dette Humanist-Selskab havde i Begyndelsen nogen Fremgang, men siden blev der lagt Doktoren Hindringer i Vejen for hans humane Virksomhed. Hans Kreditorer vare nemlig saa inhumane at de satte ham i Gjældsarrest. Men rimeligvis har de heller ikke været Medlemmer af Selskabet.

— Der fortælles i tyske Blade, at Arkiv-Direktør Mone i Karlsruhe har fundet nogle latinske Messer fra det 2det-6te Aarhundrede, skrevne paa Folkelatin (*latina rustica*), saaledes som Sproget dengang taltes i Gallien; og at det af deres Text saavel klart skulde fremgaa, at Troen paa Transsubstantiationen dengang var lige saa almindelig anerkjendt i Kirken, som og at Messe-Kanon var ganske den samme som i vore Dage.

Majland. Efter italienske Blade har Grev Montecuccoli indbudt Erkebiskoppen af Majland til at afgive sin Betænkning, om Jesuiter og Redemptorist-Ordenen efter hans Mening skulde bibeholdes eller ophæves. Erkebispen har i Forening med Biskopperne af Crema, Lodi, Pavia og Cremona i en Kollektivnote udtrykt det Ønske at beholde disse Ordner, samt deres Beklagelse over at den østerrigske Regering ikke allerede havde tilbagekaldt den provisoriske Regerings Befaling til at ophæve Jesu Selskab og inddrage dets Godser. Andre Blade vil vide at Selskabet inden kort Tid vil blive fuldstændig gjenindsat i sine Rettigheder og Ejendomme, og atter betroet Ungdommens Undervisning.

Rom. Blandt de mange Fængslinger som bleve foretagne i Rom, efterat den franske Hær havde erobret og besat Byen, vakte især Don Achilli's almindelig Deltagelse. Han er født i Viterbo i Kirkestaten og blev i sin Ungdom Dominikaner-Munk; men rejste for flere Aar siden bort, og tog Ophold i England, hvor han gik over til Protestanterne. Fra nu af gjorde han det til sin Opgave at arbejde for Foreningen af „Italiani Riformati" i England, og efter Pavens Flugt fortsatte han denne sin Virksomhed i Rom. Her giftede han sig imidlertid med en ung Englænderinde som var opdraget der i Byen, uden at der blev talt om hans tidligere Klosterløfte. Som Protestant ansaa han sig for fuldkomment løst derfra, og da han var forsynet med engelsk Pas troede han sig sikker nok i Rom. Han vilde derfor slet ikke høre sine Venners Raad, om saa hurtig som mulig at forlade Byen, da Pavedømmet atter var kommet til Magten, men blev hvor han var. Dog fik han snart Grund til at fortryde sin Sorgløshed; thi han sidder nu i Inqui-

sitions-Fængslerne, og Ingen maa tale med ham. Den engelske Konsul fordrede ham udleveret af General Oudinot, men man frygtede for (den 6te August) at Generalen, mindst efter at han havde været i Gaeta, vilde befatte sig med at løslade en saadan Fange, efterat han havde tilbagegivet Pavens verdslige og gejstlige Kurie dens tidligere Magt.

Konstantinopel. Afvigte 13 Juli blev den berømte Sofia-Kirke paany taget i Brug, efterat have modtaget en gjennemgribende Udbedring. Det er denne prægtige Bygning, som den forfængelige Kejser Justinian første Gang indviede Juleaften 538; gjennem et prægtigt Tog drog han til Templet, og traadte ind under dets Buer, ledsaget af Patriarken Eutychius; men greben af det stolte Syn, og den stolte Tanke at det var **hans** Gjerning, ilede han foran Patriarken op til Alteret, kastede sig paa Knæ og med udrakte Arme raabte han: „Gud være lovet, som holdt mig værdig til at fuldføre saadant et Værk! — jeg har overvundet dig, Salomon!“ — Salomon kunde da rolig tie til Sammenligningen, thi den aabenmundede Byzantiner røbede, hvor lille han selv var; men det var et daarligt Varsel for det Hus, han havde rejst for sin egen Forfængelighed. Dog Øjeblikkets Triumf nød Justinian, og blev tiljublet som en Gud, medens Tusinde og atter Tusinde af Offerdyr bleve slagtede paa Pladsen foran Templet, og Tønder Korn i Tusindvis og Guld i Centnervis blev uddelt blandt de henrykte Folkemasser. — Men nihundrede Aar senere blev Sofia-Kirken Skueplads for et Optrin af en anden Art. Efter syv Ugers Belejring tog den osmanniske Sultan den 29 Maj 1453 Kristenhedens græske Hovedstad med Storm. Gejstligheden, Nonnerne og en talløs Mængde af Byens øvrige Indvaanere var tyet til det hellige Sted. Med et holdt Sejrherren paa sin høje Hest foran Døren, og gjennem den hylende Mængde sprængte han, samme Vej Justinian havde gaaet, til Højalteret og raabte med høj Røst: „Der er ingen Gud uden Gud, og Muhamed er hans Profet!“ Hans Ord gav hans raa sejersdrukne Tyrker Signalet til at slukke deres vilde Tørst efter Mord og Plyndring, og de holdt en blodig Messe.

Tiderne have nu forandret sig, selv Tyrkerne ere blevne ganske skikkelige Mennesker, og den Fest de har holdt i Sofia-Kirken i Aar gjør baade Justinians forfængelige Prunk og Muhameds raa Grusomhed til Skamme. Den Sidstes 24de Efterfølger paa de græske Kejseres gamle Trone, Abdul Medschid, har ladet den berømte Kirke istandsætte, hvortil den ogsaa højlig trængte. Søjlerne vare blevne skæve, nogle af Buerne havde givet sig, Revner i Murværket havde allerede i mange Aar viist, at Bygningen trængte til en Grundforbedring, hvis den ikke rent skulde edelægges eller endog styrte sammen. Den tyrkiske Regering besluttede da 1847 at lægge Haand paa Værket, og var liberal nok til at betro en dulig evropæisk Bygmester Arbejdet. Dens Valg faldt paa en Hr. Fossati, en Tessiner af Fødsel, der havde uddannet sig paa Akademiet i Majland og givet Prøve paa sin Dulighed ved at opføre det russiske Gesandtskabs Hotel i Pera. Fossati gjorde Tyrkerne det Forslag, ikke blot at istandsætte Templet, men og saavidt det lod sig gjøre at gjengive det den Glands hvormed det indvendig havde været udstyret. Denne Ide fandt Sultanens særdeles Bifald, og samme Sommer skred man til at begynde. Det gjaldt fremfor alt om at bortskaffe den Skorpe som Muselmændenes Rigorisme, ved atter og atter at overstryge dem med tykt Kalklag, havde sat paa Vægge og Hvælvinger, og derved bringe den byzantiske Marmorbeklædning saavel som Mosaiken paa Hvælvingerne igjen for Dagens Lys. Desværre var begge Dele paa mange Steder i en meget brøstfældig Tilstand; med Forsigtighed blev der dog bødet derpaa saa godt man kunde, og hvor man ikke havde Sten, efterlignede man den og Stukkatur-Arbejdet ved Malning. Farverne maatte da ogsaa tjene til et andet orthodox-muselmansk Øjemed, thi med dem maatte man tildække de af Fossati opdagede Mosaik-Billeder, forsaavidt de forestillede menneskelige Figurer, og ligeledes de utallige Kors der kom til Syne paa den gyldne Grund, da Kalklaget var taget bort. Saadanne forargelige Prydelser kunde ikke faa Lov til at blive, og Fossati overstrøg dem derfor let med Roser og Arabesker, saa at de ude

Vanskelighed kan træde frem, naar man ønsker det. Da Sultanen en Dag besaa Arbejdet, og man viste ham disse Billeder der skulde skjules, skal han have ytret, at han haabede dog endnu at opleve den Tid, da man ikke behøvede at skjule saadanne Levninger af gammel Kunst for muselmanske Fordomme. Dennegang maatte Fossati imidlertid nøjes med at tage en Kopi af disse Billeder, blandt hvilke især Guds Moder i Kuplen over Højalteret skal have udmærket sig, saavelsom Apostlerne mellem Vinduerne paa den store Bue mod Nordsiden, og endelig et Dørmaleri ved den sydlige Indgang, fra den indre Forhall, som forestiller i Midten Frelseren, men til højre og venstre for ham den hellige Konstantin og Kejser Justinian der paa sine Hænder frembærer Kirken. Over den midterste Indgang til Kirken kom der ved Renselsen et Basrelief frem, udarbejdet i Erts, som forestiller et Bord hvorpaa ligger en opslagen Bog med Begyndelsen af Johannes Evangelium, og over den svæver den Helligaand i Dueskikkelse. Da der ingen menneskelig Figur findes paa Billedet, synes dette Mindesmærke fra den kristelige Tid at have passeret selv de strænge Muselmænds Censur og fik Lov til at blive uskadt. En hel ny Tilgift var en Tribune af Marmor med forgyldt Gitter om, som blev opreist for Sultanen ved Siden af Alteret. Bagved denne holder Padischahen sin Andagt med etikettemæssig Hemmelighedsfuldhed, i Modsætningen til hans gamle arabiske Forfædre i Kalifatet, der holdt Bøn i alt Folkets Paasyn. Moskeens Gulv, der i Byzantinernes Dage var belagt med herlige Marmorfliser, hvoraf der nu knap er Spor, er bleven bleven belagt med Straamatter, og disse skal igjen bedækkes med prægtige Tæpper. Sultanen har til det Med bestilt Tæpper for 600000 Piaster i Smyrna. Bygningens Istandsættelse beregnes ialt at have kostet 7½ Million Piaster der ikke er bragt tilveje ved særlig Skat, saaledes som i Justinians Tid, da Embedsmændene, navnlig Professorerne blev trukket af i deres Lønninger, for at Kirken kunde opføres. Sultanen har ladet Summen udrede af det tyrkiske „Kirke- og Skolefond;" det vil sige, hver Moske, har en af Sultanens og Privatmænds milde Gaver dannet Formue, som alle staa under een Embedsmands Bestyrelse. I det givne Tilfælde anvender han nu Sofia-Kirkens egen Formue, og hvad der mangler, skydes til fra de andre som Laan, der lidt efter lidt tilbagebetales.

For nu at komme tilbage til Højtideligheden d. 13 Juli, da bestod den simpelthen deri, at Sultanen den Dag første Gang igjen holdt sin Middags-Andagt i den istandsatte Kirke. Efter et Tog af Hofbetjente og Stabsofficerer, dels til Fods dels til Hest, kom Sultanen ridende ud fra det Indre af Serailet og drog gjennem en Dobbeltrække af Soldater til den for ham bestemte Indgang. Samtlige Ministre, Embedsmænd og andre Honoratiores vare tilstede i Kirken, foruden en Menneskemasse, hvis Tal anslaas til 50 à 60,000. Paa den Gang, som Abdul Medschid, ligesom engang hans Forgængere gjennemvandrede, stod et halvt Dusin tyrkiske Vogne, bevogtede af Soldater og Gildinger; i disse sad Sultaninde-Moderen, de unge Prindser og nogle af Sultanens Koner som Tilskuerinder. Efter Bønnen, hvori ogsaa de tilstedeværende Soldater toge Del ved paa Kommando af deres Officerer Tid til anden at istemme Amenraabet, lod Sultanen sig føre om i alle Dele af Mosken, og forlod den, efterat have rost og begavet alle dem der havde taget Del i Arbejdet.

Man kan let tænke at ogsaa Konstantinopels græske Befolkning følte levende Deltagelse for Istandsættelsen af deres engang saa prægtige Tempel; Daglejere og Haandværksfolk af den græske Tro trængte sig til, for at faa Del i de Arbejder, der forefaldt ved et dem saa dyrebart Sted. Man paastaar endog, at græske Præster stundum indfandt sig der og holdt deres stille Andagt foran de afslørede Helgenbilleder. Ja der gaves endog godmodige Tyrker, som ved at beskue disse Levninger af byzantinsk Herlighed raabte til Grækerne: „Nu, det er da et Syn, der dog ogsaa maa fryde jer!" Derimod har vel mangen en orthodox Græker, lægger Fortælleren til, følt sig mindre vel ved for bestandig at maatte tage Afsked med visse Legender, hans Folk hang ved med Kærlighed. Saaledes Sagnet om det vid-

underlige Kapel, der lukkede sig med Præsten som just læste Messe, i det Øjeblik da Muhamed den anden vanhelligede Kirken, og som engang igjen paa en ligesaa vidunderlig Maade skulde aabne sig og Præsten træde ud. Men den ubøjelige Arkitekt har ingen Krog ladet i Ro, og alle nok saa fast tilmurede Døre og Kapeller har maattet vige for hans Brækjærn. — Dog lader Legendens Venner sig vel neppe bringe ud af Fatning ved saa lidt. Har det første Jærtegn kunnet ske, var det kun Smaating, om Kapellet med Præsten blev usynligt for den spejdende Bygmester, og saaledes unddrog sig Undersøgelsen.

(eft. Berl. Allg. K. 3.)

Christiern Pedersens Danske Skrifter.

Udgiverne af denne Kirketidende, der i længere Tid have syslet med en Udgave af Christiern Pedersens Danske Skrifter, udstedte iffor en Subskriptionsplan paa hans Oversættelse af det Nye Testamente (s. Nr. 163), i det Haab at denne kunde udgaa som en Forløber og maaske bane Vejen for de øvrige Skrifter. Da den Understøttelse, vort Forsøg i den Retning fik, ikke var tilstrækkelig til at vi derpaa turde bygge videre, opgave vi den Plan, og søgte at skaffe Raad paa anden Maade. Videnskabernes Selskab havde allerede lovet at understøtte Værket; det samme Løfte har vi siden modtaget af Samfundet for den danske Literaturs Fremme og af Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. Ved denne forenede Hjælp se vi os nu istand til, om Alt gaar vel, at lade første Bind af hans samlede Danske Værker udgaa ad Aare, indeholdende: **Vinterparten** af hans saakaldte **Jærtegnspostil**. Vi have ved Udgivelsen ikke isinde at binde os strængt til den Orden, hvori Bindene i Værket skulde følge, men denne vil blive, efter ovennævnte første Bind:

2) Sommerparten af Postillen, samt Bøgerne „Vor Frue Tider“ og „Om at høre Messe,“ som begge slutte sig nærmest til Postillen.
3) Oversættelserne af Ny Testament og af Davids Psalmer.
4) Smaaskrifterne „om Ægteskab“, „om Børn at holde til Skole“, „om Troen og Kærligheden“ osv.
5) Levningerne af hans Danmarks Krønike, hvoraf der findes mærkelige Stykker, baade af Tillægene til Saxo og af Fortsættelsen: samt Krønikerne om Holger Danske og Carl den Store, og Legenden om St. Sebaldus.
6) Hans to Lægebøger, der baade indeholde en Mængde gode danske Ord og Udtryk som nu ere afløste af fremmede, og afrunde Billedet af deres flittige Forfatters Virksomhed; ej at tale om, at de ere de første trykte Lægebøger vi har paa Dansk.

Vi tillade os her i Kirketidenden at gjøre opmærksom paa Udgaven af den ogsaa for Danmarks Kirkehistorie mærkelige Forfatters Skrifter, fordi vi: som Vederlag for den ydede Understøttelse have lovet at levere de to sidstnævnte Selskabers Medlemmer Værket beregnet til 4 ß for Arket, naar de melde sig som Subskribenter inden Udgangen af dette Aar. Vi haabe at kunne udgive et Bind om Aaret, saavidt vi kunne se, paa omtrent 30 Ark i 8vo. De Medlemmer i vor Læserkreds, enten af Samfundet til den danske Literaturs Fremme eller af Selskabet for Danmarks Kirkehistorie, som ønske at erholde Værket, bede vi derfor om at melde sig som Subskribenter enten hos Udgiverne eller i den Gyldendalske Boglade (Klareboderne Nr. 8).

Udnævnelse og ledigt Embede.

22. Septemb. Provst for Færøerne og Sognepræst for Sydstrøms Menighed, A. C. Pontoppidan, beskikket til Sognepræst for Vester-Ulslev i Lolland.

26 Sept. Katechet-Embedet i Storehedding e.

Rettelse. Sp. 832. C. E. Lendrop læs: N. P. C. Lendrop.

☞ **Dansk Kirketidende** bestilles i de kjøbenhavnske **Boglader** og hos **Udgiverne**, i Provindserne paa **Posthusene**, i Kristiania hos **Feilberg** og **Landmark**, i Lund hos **Gleerup**. Prisen er for 13 Nr. eller et Fjerdingaar 1 Rbd. Forsendelsen med Posten medfører ingen Forhøielse deraf.

Breve og Bidrag af navngivne Forfattere bedes Udgiverne tilstillet med Adresse:
C. J. Brandt, Lavendelstræde 80.

Samlet og udgivet af **R. Th. Fenger** og **C. J. Brandt**. **Kjøbenhavn.**

Trykt hos J. C. Scharling.

